CÜNEYT ARCAYÜREK

Büyüklere Masallar
Küçüklere Gerçekler • 4

Bekleyen Adamın Gerçekleşen Düşü

3. basım

Bilgi Yayınevi

BİLGİ YAYINLARI / BİLGİ DİZİSİ : 33
CÜNEYT ARCAYÜREK ANLATIYOR : 4

ISBN 975 - 494 - 894 - 1
2000 . 06 . Y . 0105 . 1820

Birinci Basım Eylül 2000
İkinci Basım Eylül 2000

Üçüncü Basım
Ekim 2000

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Caddesi, No: 46/A, Yenişehir 06420 / Ankara
Tlf : (0-312) 434 49 98 - 434 49 99 - 431 81 22 - 434 12 71
Faks : (0-312) 431 77 58
http://www.bilgiyayinevi.com.tr
e-mail: info@bilgiyayinevi.com.tr

●

BİLGİ KİTABEVİ
Sakarya Caddesi, No:8/A, Kızılay 06420 / Ankara
Tlf : (0-312) 434 41 06 - 434 41 07
Faks : (0-312) 433 19 36

●

BİLGİ DAĞITIM
Narlıbahçe Sokak, No: 17/1, Cağaloğlu 34360 / İstanbul
Tlf : (0-212) 522 52 01 - 520 02 59
Faks : (0-212) 527 41 19

CÜNEYT ARCAYÜREK

"Büyüklere Masallar
Küçüklere Gerçekler" : 4

BEKLEYEN ADAMIN GERÇEKLEŞEN DÜŞÜ

BİLGİ YAYINEVİ

kapak düzeni : fahri karagözoğlu

baskı : cantekin matbaacılık yayıncılık ticaret ltd. şti.
tlf : 384 34 35 - 384 34 36 - 384 34 37

İÇİNDEKİLER

Yazarı Onurlandıran Bir Mektup 7

Birinci Bölüm
"İyi Nedir, Kötü Nedir? Göreceğiz!" 9

İkinci Bölüm
1992 – Çankaya (Özal) ile Hükümet (Demirel) Arasındaki Önlenemeyen Ama Sonuç da Vermeyen Siyasal Kavgalar Yılı 85

Üçüncü Bölüm
1993 – İsa'dan Sonra Bin Dokuz Yüz Doksan Üç'te "Çankaya'dan Bir Giden, Çankaya'ya Bir Gelen" Var 129

Ara Bölüm
Süleyman Demirel'den, Dünün ve Bugünün İki Büyük Olayına Işık Tutacak Anahtar Niteliğinde Önemli İki Açıklama 201

Dördüncü Bölüm
1993'ü 1997/98'e Bağlayan 'Bir Başka Konuda Bir Başka Köprü' 213

Beşinci Bölüm
"Leküm dinikum veliyeddin - Sen bildiğin yolda git,
biz de bildiğimiz yolda gidelim"..... 261

Altıncı Bölüm
"Kral Öldü – Yaşasın Kral!" 287

Yedinci Bölüm
Çankaya'dan Bir Giden – Çankaya'ya Bir Gelen..... 291

Sekizinci Bölüm
"Perde Gerisindeki Olaylar 'Diyalog'larda İzlenir"..... 421

YAZARI ONURLANDIRAN BİR MEKTUP

"Büyüklere Masallar – Küçüklere Gerçekler" dizisinin 3. kitabı olan "Kriz Doğuran Savaş" yayımlandıktan kısa bir süre sonra, 17 Haziran 2000 tarihinde Datça'nın Aktur Tatil Sitesinden bir mektup aldım.

Mektubun altındaki imza; Körfez savaşına Türkiye'yi sokmayı kurgulayan Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın girişim ve oyunlarının bir numaralı tanığı durumunda olan zamanın Genelkurmay Başkanı değerli komutan (emekli) Orgeneral Necip Torumtay'a aitti.

Sayın Torumtay'ın teşekkür borçlu olduğum mektubu sadece beni onurlandırmıyor.

Ülkemizin yakın tarihinde çok duyarlı bir dönemi anlatan "Kriz Doğuran Savaş" başlıklı 3. kitabın doğrulanması açısından önem taşıyor.

Sayın Torumtay şunları yazıyor:

Sayın Cüneyt Arcayürek,

'Kriz Doğuran Savaş' adlı eserinizi zevkle ve dikkatle okudum. Özellikle Körfez krizi ile ilgili kısımlara geldiğimde, olayları adeta tekrar yaşadım.

Zengin bir kaynağa ve kapsamlı belgelere dayanan ve usta kaleminizin canlandırıp yorumladığı olaylar daha da açıklık kazanmış.

Yakın tarihimizin karmaşık iç siyasal çekişmeleriyle, perde arkasındaki oyunları ve çevremizdeki sıcak gelişmeleri, tam anlamıyla enine boyuna gözler önüne seren ve değerlendiren kıymetli çalışmalarınızdan dolayı sizi kutlar, en iyi dileklerimle sevgi ve saygılar sunarım.

Necip Torumtay
E. Orgeneral

Birinci Bölüm

"İYİ NEDİR, KÖTÜ NEDİR? GÖRECEĞİZ!"

1

4. kitap:
1991. Devam ediyor.
1992. Devletin başı ile hükümet başkanı arasındaki kıyasıya siyasal kavgalar sürüyor.
1993. 90'lı yılların renkli yılı:
Türkiye, Çankaya'dan bir gidene (Özal),
Çankaya'ya yeni gelene (Demirel) tanık oluyor.
Onca çarpıcı öyküleriyle.

2

1991 yılının son ayları:
Başbakanlık görevini almak için Çankaya'ya çıkan Demirel'in çantasında 12 sayfalık bir not var: "Doğu ve Güneydoğu Anadolu Meselelerine Bakış" başlığını taşıyor. "Doğu ve Güneydoğu Anadolu meselelerine bakış açımız nedir?" sorusuna yanıt arayarak başlayan not ilginç bilgiler içeriyor:

"1– Doğu ve Güneydoğu Anadolu meselelerine bakış açımız nedir?
Her ülkede kalkınmışlık farklılığı vardır. Bu farklılık, bölgeler arasında olduğu gibi bir bölgenin içinde dahi mevcuttur.
Tabii ki, çeşitli gelir grupları arasında bölgelere bağlı olmaksızın ayrıca farklılık vardır.

Bir bölgedeki insanların tümünün refah içinde, diğer bölgelerdekilerin ise fakirlik içinde olduğunu söylemek mümkün değildir.

İleri memleketlerin büyük şehirlerinin içerisinde büyük kalkınmışlık farkları vardır.

Paris'in, Londra'nın, New York'un, Şikago'nun zengin mahalleleri ve semtleri yanında içine girilemeyecek kadar fakir semtleri de vardır.

Bununla kalkınmışlık farkını haklı göstermeye çalışmıyor, bir gerçeği tespit etmek istiyoruz.

İstismarla, yanıp yakılmakla, fukaralığı kader bilmekle bu farklılıkları gideremeyiz.

Ülkemizde Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun tarihi ve coğrafi sebeplerle ülkemizin diğer bazı bölgelerinden gelişmişlik bakımından farklı olduğu şüphe götürmez.

Ancak, yine ülkemizde bölge içerisinde dağlık ve ormanlık yerlerde oturanlarla ovalık yerlerde ve şehirlerde oturanlar arasında dahi önemli kazanç ve hayat standardı farklılıklarının olduğu da bir gerçektir.

Türkiye kalkınmasının hedefi çeşitli bölgeler ve zümreler arası kalkınmışlık farkını gidermek, hiç olmazsa tahammül edilebilir sınırlara getirmek, yani bu farkı asgariye indirmektir.

Bu düşünce sefalette değil, refahta birleşme hedefini doğurur.

Demek istiyoruz ki, kalkınmamışlık açısından, yani fukaralık, işsizlik, cahillik ve çaresizlikten ülkenin tümü ile kurtarılması topyekûn kalkınma gayretlerimizin hedefi olmalıdır.

Özellikler arzeden durumları özel projeler halinde ele almak sadece bu mücadelenin tesirli bir şekilde yapılıp bir an evvel hedefe varılması bakımından bir metot olarak benimsenmelidir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgemizin özelliği vardır. Bu özelliğin bariz vasfı kalkınmamışlığın mevzii olmayıp geniş çapta yaygın olmasıdır.

Bu sebeple bu bölge için gerekli özel bir kalkınma hamlesini, Türkiye'nin büyük kalkınma hamlesi içerisinde itina ve ihtimamla götürmek gereklidir.

'Ücra köşe', 'sahipsiz kişi' bırakmama kararlılığımız, yurdun her tarafına ulaşılabilmeyi, yurdun her tarafına eğitim ve sağlık hizmetleri götürebilmeyi, yurdun her köşesine elektrik götürmek suretiyle karanlığı aydınlığa çevirmeyi, yurdun her köşesindeki kaynaklarımızı kalkınmanın

emrine sokacak şekilde seferber etmeyi, iş imkânları açmayı, imar ve inşayı yurdun her yanına götürmeyi gerektirmiş ve bu yapılmıştır.

Eksikleri vardır. Tamamlanmalıdır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin bu hamleden hakkını ve hissesini öncelikle almasını 'milli' ve 'insani' bir vazife olarak saydık ve bundan böyle de saymaya devam edeceğiz.

2– Bu bölgenin geri kalmışlık sebepleri üzerine düşüncelerimiz nelerdir?

Bölgenin geri kalmışlık nedenlerini, şu şekilde özetlemek mümkündür:

1) Bölgenin yüksek rakımlı, arızalı, ikliminin sert olması (coğrafi illiyet).

2) Bölgenin mazisinde yıkıcı harplerin, istilaların bulunması (tarihi illiyet).

3) Temel yapıda eksiklikler, ulaştırma imkânlarının yetersizliği (enfrastrüktürel illiyet).

4) Ekonominin galip vasfının zirai olması (zirai illiyet).

Bu 4. illiyet ikinci derecede sebeplerle örülü, kompleks bir causalite zinciri sayılabilir. Başlıca halkaları şunlardır:

A. Ekin arazisinin fazla parçalı olması,

B. Topraksızlık nisbetinin yüksek bulunması,

C. Zirai pazarlama yokluğu, büyük istihlak merkezlerinin uzaklığı,

D. Ziraatın ekstansifliği ve dolayısıyla mer'aların açılması, ziraat gibi hayvancılık için de zararlı neticelerin ve verimsizliğin belirmesi, otlaklarla hayvan miktarı arasında gittikçe artan menfi kolerasyon.

5) İstihsal faktörlerinin verimli şekilde düzenlenmemesi, kıt ve atıl sermaye, fazla ve vasıfsız işgücü, teşebbüs ve yatırım hevessizliği ve bölgede kendi ölçüsünde mevcut bu gibi faktörlerin gelişmiş, gelişmekte olan bölgelere göç etmesi (iktisadi illiyet).

6) Son olarak eğitim ve öğretim, sağlık kurumlarına yeterince eğilinememesi ve devlet halk arası kalkınma iradesi ve aksiyonu üzerinde durulmaması (sosyo-kültürel illiyet).

3– Bölgenin bugünkü halihazır durumu nedir?

Bölgelerle ilgili bazı göstergeler aşağıda verilmiştir:

– Köy içme suyu, yeterli köy oranı; Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi % 66, diğer iller % 75'tir.

– Hekim başına düşen nüfus bu bölgede 3.900, diğer iller 1.482'dir.

– Uluslararası standartlara göre, bölgede olması gereken hekim sayısı 20.854, mevcut 4.046'dır.

– İlkokullarda okullaşma oranı Türkiye ortalamasına eşittir.

– Ortaokullarda okullaşma oranı % 36.7 olup, Türkiye ortalaması % 57.1'in altındadır.

– Lise ve dengi okullarda ise, Türkiye'nin çok gerisindedir.

– Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı Türkiye ortalamasının çok üstündedir. Bu da eğitimde verim düşüklüğüne ve geri kalmaya sebep oluyor.

– Yüksek öğretimde, bu bölgede bulunan üniversitelerimizin ne kampüsü, ne araç gereci ve ne de öğretim üye ve görevlisi tam olarak sağlanamamıştır.

1989-1990 ders yılı itibarı ile, bu üniversitelerimizdeki toplam öğretim görevlisi sayısı şöyledir:

Atatürk Üniversitesi	1.145
Cumhuriyet Üniversitesi	585
Dicle Üniversitesi	680
Fırat Üniversitesi	513
İnönü Üniversitesi	201
Karadeniz Teknik Üniversitesi	788
100. Yıl Üniversitesi	219

Buna mukabil;	
İstanbul	3.036
Ankara	2.811
Ege	1.819
Hacettepe	2.472

Bu öğretim görevlileri içinde profesör sayısına bakarsak görülen şudur:

Atatürk Üniversitesi	120
Dicle Üniversitesi	34

Cumhuriyet Üniversitesi	35
İnönü Üniversitesi	19
100. Yıl Üniversitesi	8
İstanbul Üniversitesi	879

Görüldüğü üzere, üniversitelerimizin kuruluşundan bu yana uzun bir süre geçmesine rağmen, üniversite kadroları henüz tamamlanmış değildir.

– Bu bölgede kişi başına yapılan kamu eğitim yatırımları 11.882 TL'den, 9.834 TL'ye düşürülürken, bölge dışı illerde bu rakam 8.442 TL'den 10.000 TL'ye çıkarılmıştır.

– Elektrik enerji tüketimi gelişmişliğin ve medeniyetin en büyük işaretidir.

1989 yılında Türkiye genelinde kişi başına tüketim 780 kw saat iken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 335 kw saat olup, Türkiye genelinin yarısından bile azdır.

– Yatırım kalkınmanın aracıdır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne götürülen kamu yatırımları için yapılan harcamalara baktığımız zaman bunların toplam kamu yatırımları içindeki payın hemen hemen sabit kaldığını görmekteyiz.

Filhakika yıllar itibariyle bu payların şöyle olduğunu görmekteyiz:

1984	1985	1986	1987	1988	1989
% 13.2	% 14.4	% 17.5	% 14.5	% 14.3	% 19.7

Bu paylar içerisinde en büyük nisbetin Güneydoğu Anadolu Projesi gibi milli bir projeye gittiğini düşünürsek, o takdirde diğer hizmetlere hemen hemen hiçbir pay ayrılmadığı kendiliğinden ortaya çıkar.

Görüldüğü üzere, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi diğer illerimize göre çok geri bir durumda bulunmaktadır.

4– Bölgenin kalkınması konusundaki düşüncelerimiz şunlardır:

Doğu ve Güneydoğu Anadolu kalkınma mes'elesine ilk defa II. 5 yıllık kalkınma planı ile ve onun 1968 yılı programında biz parmak bastık. O tarihte Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun 22 ilini kalkınmada öncelikli yöre olarak ilan edip bunların öncelikle kalkınması konusunda elimizden gelen gayretleri sarfettik.

Bu gayretleri götürürken, uyguladığımız prensipler şunlardır:

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin kalkınması için hazırlanacak program, iki temel ilkeye dayanacaktır. Bunlardan birincisi kalkınma, bölgenin tabii kaynaklarına dayalı olarak sağlanacak. İkincisi ise, ulaştırma sisteminin transit ticaretine elverişli olarak geliştirilmesidir. Bölgenin kalkınma stratejisi tarım, maden ve sanayiye öncelik verecektir. Tarımda hayvancılık ve hayvan ürünleri işletme tesislerinin ayrı bir ağırlığı olacak, ayrıca orman potansiyelinden de istifade edilecektir. Maden bölge için hem zenginlik kaynağı, hem de büyük bir istihdam imkânıdır. Özellikle, bölgenin orta kesimlerinde maden istihraç ve işletme faaliyetlerine ağırlık verilecektir. Sanayiin, bölgenin tabii potansiyelinin verdiği imkânlara dayalı gıda ve hayvan ürünleri işleme sanayii ile ekmek yoğurt sanayi tesisleri ve yan sanayii, küçük el sanatları şeklinde geliştirilecektir.

Bölgede yatırımların hızlandırılması, teşvik mekanizmasının müessiriyeti artırılacak, kamu yatırımlarının hacmi artırılacaktır. Ayrıca karma teşebbüslerin kurulması teşvik olunacaktır.

Bölge için hazırlanacak özel planda, Doğuda büyük mer'aların sağladığı imkânlarla, hayvancılığın geliştirilmesi ve hayvan ürünlerine dayalı sanayi tesisleri kurulacak, özel hayvancılık projesinin bu bölgede besi, süt ve islah olarak tatbiki sağlanacaktır. Orta bölümlerde maden potansiyelinin çıkarılması ve işletilmesine ağırlık verilecek, ayrıca Malatya, Erzincan, Elazığ, Muş gibi ovalarda sulama yardımıyla tarım faaliyetleri ve gıda sanayii geliştirilecektir. Güneydoğu bölgelerinde özellikle pamuk, yağlı tohum ve yem üretimine ağırlık verilecektir.

Dicle-Fırat arası büyük enerji ve sulama projesi öncelikle ve özel bir şekilde ele alınacak, yeraltı ve yerüstü sularından azami istifade edilecektir.

Devlet alt-yapı, eğitim, sağlık ve diğer hizmet tesislerinin bu bölgeye öncelikle götürülmesini sağlayacaktır.

Ticari ilişkilerin gelişmesi için, İran ve Suriye hudutlarında serbest pazarlar kurulacaktır. Bölgenin elverişli yerlerinde turistik tesislerle ilgili yatırım faaliyetleri desteklenecektir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin yakacak problemi, orman varlığını da koruyarak halledilecektir. Zengin linyit yatakları mevcuttur. Bunlardan temin edilecek ve biriket haline getirilecek kömürlerin ucuz fiyatla halka intikali sağlanacaktır. Bölge-

de okullaşma tamamlanacaktır, dağınık yerleşme yerleri yatılı bölge okulları tesisine hız verilecektir.

Tedavi kurumları, doktor ve diğer sağlık personeli olarak takviye edilecektir. Bölgede sosyalizasyon aksaklıkları mutlaka giderilecektir. Esnaf ve sanatkârlara elverişli şartlarla teçhizat ve işletme kredisi sağlanacak, sanayi site ve çarşılarının kurulması hızlandırılacaktır. Büyük sanayi için bölgeler tesisi ve bunun alt-yapısı, devlet tarafından temin edilmesi suretiyle, ucuz kuruluş yeri temin edilecektir.

İklim şartları bakımından, çalışma zamanı kısa olan bu bölgede boş zamanları değerlendirme ve senenin her ayında iş ve gelir temin etmek zaruridir. Bu maksatla, meslek kursları, dokumacılık, biçki-nakış, öğretime önem verilecektir. Bölgede yeni meslek okulları ve teknik okullar açılacaktır.

Doğunun kalkınması problemi, sadece ekonomik bir mes'ele değildir. Sosyal ve kültürel gelişmede, ülkenin bütünlüğü ve dengeli kalkınmasını başarmamızla sağlanacaktır. Doğuya devlet olarak, büyük hizmetler götürülecektir. Eğitim imkânı götürülecektir. Vatandaşa kendi çevresinde kalarak iş bulmak imkânı götürülecektir. Bu büyük potansiyelin harekete getirilmesi, topyekûn kalkınmanın bir gereğidir.

Bunların sonucu olarak, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da alt-yapı sorunları, yol, içme suyu vb. büyük ölçüde ikmal edilmiş, bölgenin sanayileşmesini sağlamak bakımından büyük sınai tesisler meydana getirilmiştir.

1965-1980 yılları arasında meydana getirilen tesis sayısı, 233 olup, bunların KİT eli ile yaptırılanların sayısı 81'dir ve şunlardır:

22'si süt fabrikası,
11'i yem fabrikası,
16'sı et kombinası,
8'i iplik dokuma tesisi,
4'ü gübre fabrikası,
6'sı deri işleme tesisi,
2'si çimento fabrikası,
1'i sigara fabrikası,
5'i orman ürünleri tesisi,
4'ü makina tesisi,
1'i jeneratör tesisidir.

Bunlara ilaveten birçok tesise başlanmış ise de, maalesef bunlar sonradan devam ettirilmemiştir.

Devam ettirilmeyenler bir tarafa, mevcut tesislerde gerekli destek sağlanmadığı cihetle, bunlar büyük ölçüde kapanmış, çok düşük bir kapasite ile çalışır halde bırakılmış veya kuruluş maksadı değiştirilerek faaliyet haline sokulmaları istenmiş fakat hiçbirinde de mesafe kat edilememiştir.

Bugün bu tesisler maalesef üretimden yoksun bir halde üretime geçirilme zamanlarını beklemektedir.

5– Mes'eleyi çözmede düşüncemiz:

Mes'eleyi çözmek için, düşüncemiz kalkınmada itici gücün sanayi olmasıdır.

Doğu Anadolu'nun sanayileşmesinde, devletin öncülük yapmasını kabul ederiz ve zaruri görürüz.

Sanayi belirli bir seviyeye gelinceye kadar sosyal faydayı ön planda tutmak düşüncemizin esaslarından biridir.

Sanayileşirken, öncelikle bölgenin tabii kaynaklarını kullanmak esas olacaktır. Unutulmamalıdır ki, bu bölge Türkiye'nin en zengin maden cevherlerine sahiptir. Bu sebeple, bölge metalurji sanayilerine ağırlık verilmelidir.

Bölgeyi sanayileştirirken, Erzurum, Elazığ, Diyarbakır, Sivas ve Van birer sanayi cazibe merkezi haline getirilecektir. Bu sebeple, kamu yatırımları buralara konsantre edilirken, özel sektörün de çok daha değişik teşviklerle buralara gelmesi sağlanmalıdır.

Bu suretle tabii gelişme bazına ilaveten bir taraftan da, etrafına tesir edecek gelişme merkezlerinin de meydana gelmesi sağlanmalıdır.

Bölgenin, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu hudutlarında bulunduğu nazarı itibara alındığında, transit ticaret ve turizm bakımından geliştirilmesi, böylece bölgedeki birçok merkezlerin son veya sona yakın bölgeleri halinde çıkarılması mümkün kılınmalıdır.

Bölgenin kalkınmasında fukaralık, bölgecilik edebiyatının kısır, boş, bölücü, karamsarlık doğurucu sözlerine iltifat etmeden kalkınmayı ileri, cesur, itici ve atılımcı bir icraatla sıhhatli bir şekilde yürütmek esas olmalıdır.

Bunları gerçekleştirmek için, bölge planlaması tek çıkar yoldur.

Bölge kalkınmasını, Güney İtalya Kalkınma Projesi (MEZZOGİORNİO) örneğinde olduğu gibi topyekûn ele alacak bölge planlamasına gidilmelidir. Kalkınmada öncelikli illerde bölgesel kalkınma gelişme merkezleri (cazibe merkezleri) oluşturulmalıdır. Bu yörelerde önce sektörlere ağırlık verilerek sektörel kutuplaşmalara gidilmelidir. Bölgede Erzurum, Elazığ, Diyarbakır, Sivas ve Van bölge kalkınmasıda birer cazibe olabilecek özelliklere sahiptirler.

Erzurum'da et, deri ve endüstriyel minareller, Elazığ'da madenmetalurji ve Sivas'ta demir-çelik.

Diğer yandan Erzurum kış ve kaplıca turizmi için, yine Van ilimiz de sahip oldukları tarihi eserler açısından önemli turizm merkezi olabilir.

Bu planlar içerisinde;

Doğu Anadolu kalkınması için uygulanacak gelişme modellerinin il bazında 'pilot iller kalkınma projeleri' esas olmalıdır. Bu proje ile DPT tespit edilen sosyo-ekonomik gelişmişlik indeksine göre iller tasnif edilerek, en az gelişmiş ilden başlamak suretiyle iller ele alınmalıdır.

İllerin tespit edilen noksanları ve bu illerin Türkiye endeksi ortalamasının üstüne çıkarılması için yapılması gereken hizmetler tespit edilerek, programlara bağlanmalı, bu programların bir plan dönemi içinde gerçekleşmesi için gerekli kaynak ayrım ve organizasyon yerine getirilmelidir.

Kaynakları daha rasyonel kullanma, uygulamayı asgari maliyetle yapma, halkın maddi ve manevi desteğini sağlama, plan ve programların onlar için yapıldığına milleti inandırabilme bakımından tabandan gelen bilgilere dayalı bir planlama sistemini geliştirme mecburiyeti vardır.

Bunlara ilave olarak;

A. Transit yolların ikmali ve bunların oto yollar haline getirilmesi şarttır. Bunlar Edirne-Gürbulak (İran hududu), Edirne-Silopi (Irak hududu), Edirne-Cilvegözü (Suriye hududu), Trabzon-Gürbulak (İran hududu), İskenderun-Urfa-Mardin-Beytüşşebab-Bajirge (İran hududu) karayolları ile Edirne-Kars-Rus hududu, Edirne-Adana-Irak hududu, Edirne-Adana-Mardin-Sürat demiryollarıdır.

B. Bunlara ilave olarak bölge dahilindeki kuzey-güney kara ve demiryollarının süratle ve yüksek standartta ikmali gereklidir.

Bu yollar;

Hopa-Artvin-Erzurum-Elazığ-İskenderun,

Rize-Gümüşhane-Erzincan-Mardin,

Trabzon-Erzurum-Bingöl-Diyarbakır-Mardin,

Ordu-Tokat-Sivas-Malatya-Adıyaman-Hatay karayolları ile

Giresun-Gümüşhane-Erzurum-Elazığ-İskenderun sürat demiryollarıdır.

C. Bunlara ilave olarak; Urfa, Mardin havalimanları, Yumurtalık büyük limanı yapılmalıdır.

D. Bölgenin güneydoğusunda bulunan Mardin, Urfa, Adıyaman, kısmen Diyarbakır ve Gaziantep bölgeleri esas itibariyle iklim şartları bakımından çok çeşitli (cashcrop) mahsul yetiştirmeye fevkalade müsaittir.

Bölgenin bütün eksikliği sulama ihtiyacıdır. Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan geniş ovaların sulamasını esas olan büyük entegre proje yani (GAP) 18 Ekim 1976 tarihinde başlatılmıştır. 20 milyon dönüm araziyi sulayacak olan bu proje aynı zamanda 30 milyar kilovat saat enerji üretecek Dicle ve Fırat'tan yapılacak olan bu sulama projesi süratle bitirilmelidir.

Sulama developmanı ve çeşitli mahsül üretilmesi yanında bu mahsülleri değerlendirecek sanayiler yürürlüğe sokulmalıdır.

Bir entegre proje olarak düşünülmüş olan bu proje ile alt bölgenin yerleşme, şehirleşme, eğitim, endüstri, üretim, pazarlama imkânlarını geliştirici projeler yürütülüp vaktinde bitirilmelidir.

GAP, hiçbir zaman için Doğu ve Güneydoğu Anadolu kalkınmasını gerçekleştirecek bir proje olarak düşünülmemeli, ona yardım edecek bir proje olarak düşünülmelidir.

GAP, böyle düşünüldüğü içindir ki, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi mütemadiyen gerilemiştir.

Bizim düşüncemiz;

Her projenin kendi maksadına dönük olarak ele alınması ve koordineli bir şekilde yürütülmesidir.

GAP, düşündüğümüz DAP'ın bir bölümünü teşkil eder.

DAP'ın gerçekleşmesine taraftarız. Ne şekilde yapılması gerektiği konusundaki düşüncelerimizi de böylece bildirmiş bulunuyoruz."

3

Milliyet'te Melih Âşık, 10 Kasım günü Atatürk'ün 10. Yıl Nutku'nu güncelleştirerek yayımladı:

"Yönetime gelişimizin onuncu yılındayız. Bugün en büyük bayramdır.

Kutlu olsun!

Bu anda ANAP ailesinin bir ferdi olarak bu kutlu ve mutlu güne kavuşmanın en derin sevinci ve heyecanı içindeyim.

Yurttaşlarım,

Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli ANAP felsefesi ve arabesk kültürü olan 'bozuk düzen'dir.

Bundaki başarıyı ANAP seçmeninin ve onun değerli holdingleri ve şirketlerinin bir ve beraber olarak azimle ve fonlar yardımı ile yürütülmesine borçluyuz.

Devletten ve halkın cebinden yapılan bu yürütmeler sırasında yürütmeyi durdurma kararı almaya matuf hareketlere tevessül eden yüksek yargıya burada eseflerimi bildirirken yargıda da yakında ekseriyeti sağlayacağımıza inancımın tam olduğunu belirtmek isterim.

Az zamanda yaptığımız çok işler arasında hangi birini sayayım benim sevgili vatandaşlarım? YÖK'le üniversitelerde yaptığımız tahribatı mı sayayım? El öpen müteahhitleri trilyoner yaptığımızı mı? Her sahada faaliyet gösteren mafyaları mı? Hızla artırdığımız tarikat sayısını mı? Grand Kanyon'dan daha derin hale getirdiğimiz gelir dağılımı uçurumunu mu? Hilesiz gıda maddesi bırakmadığımız piyasayı mı? Eğitimin 'E' harfinden eser kalmayan eğitimi mi? Sağlam girenin hasta çıktığı hastaneleri mi? Çalışmak yerine kazı-kazana yönelttiğimiz gençliği mi?

Fakat yaptıklarımızı asla kâfi göremeyiz. Çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz.

En az bir savaş yapıp ülkeyi daha zor duruma düşürmeliyiz ki, bu günleri de arasınlar ve kıymetimizi iyice bilsinler.

Ey ANAP'lılar,

Sonsuza akıp giden her on yılda bu büyük millet bayramının daha büyük şeref içinde, daha büyük ıstırap içinde ve daha büyük sıkıntılar içinde kutlanmasını gönülden dilerim.

Ne mutlu ANAP'lıyım diyene!"

4

DYP-SHP hükümeti bir varsayım, bir senaryo olmaktan artık çıkıyor. TBMM Başkanlığına Hüsamettin Cindoruk'un adaylığı kesinleşiyor.

O kadar ki; Demirel, hükümetin dayanacağı oy temelini hesaplamış, açıklıyor: "Eğer görüşmelerimiz başarıyla neticelenirse böyle bir koalisyonun arkasında yüzde 48 halkoyu olacaktır" diyor. Yüzde 27 DYP+yüzde 21 SHP!

Toplam yüzdenin yüksek olması, Demirel için önem taşıyor.

Zira, 1989'daki yerel seçimlerden bu yana ANAP'ı, milletin ancak yüzde 21'ine sahip olmasına karşın, iktidarda kalmak ve iktidarda kalmaya direnmekle 'suçlamıştı'.

Düşük oy oranlı bir hükümet kurmadığını ya da kurmaya girişmeyeceğini anımsatmak istiyor.

Bir başka yaklaşımı daha var Demirel'in: Koalisyona giren partinin 'az oy almış, çok oy almış meselesi' olmadığını, asıl aranması gereken öğenin 'müşterek sorumluluk' olduğunu –altını çizerek– söylüyor.

Hükümette iki ortak 'müşterek sorumluluğu' sırtlamak zorunda.

Demirel, SHP ile hükümet görüşmelerine böyle bir bakış açısıyla giriyor.

Hemen hemen İnönü de aynı doğrultuda açıklamalar yapıyor: Ortak sorumluluk!

Ekonomik sorunlara iki partinin yaklaşımlarında önemli ayırımlar görülmüyor. Tek bir konu dışında: Özelleştirme!

5

Demirel'in yıllardır özenle izlediği çalışma yöntemi değişmiyor.

Güneydoğu sorunuyla ilgili notlara ek, bir başka rapor gönderiyor.

Raporun tarihi: 10 Kasım 1991.

Başlığı: "1991 Kasım'ında Türkiye"

Raporun içeriği daha çok Demirel izleri taşıyor.

Hükümeti kurmadan önceki bu rapor, Türkiye'nin hemen her alandaki genel çizgilerini gayet berrak biçimde ortaya koyuyor:

"1991 KASIM'INDA TÜRKİYE

1– T.B.M.M.gündemini
- (4.6.1991 itibarı ile) 764 sözlü soru,
- 63 genel görüşme ve araştırma,

ile geçen dönemi kapatmış. (Denetim yapılmamış.)
- Komisyonlarında 200'e yakın kanun kuvvetinde kararname. (Yasama, yerini kararnamelere bırakmış)

2– Anarşi ve Terör

Geçen 8 sene zarfında 2.500 anarşi ve terör kurbanı.

Sadece 1991'in ilk 10 ayında (1 Ocak-6 Kasım 1991) 364 terör kurbanı.

253'ü güvenlik kuvveti mensubu.

– Faili meçhul cinayetler.

– Büyük şehirlerde soygunlar.

(1991'in ilk 10 ayında 10 milyar liranın üstünde)

3– BM'in şablonuna göre; insan hakları ve demokrasi sıralamasında 66'ncı,

(40 üzerinden sadece 7 not almış)

4– 179 ülkeden 153'ü Türkiye'ye vize uygulamakta.

5– OECD ülkelerinin en rahatsız ülkesi.

Rahatsızlık katsayısı 79.

(İşsizlik + enflasyon = rahatsızlık katsayısı)

6– 24 OECD ülkesi içerisinde en pahalı ülke.

Ekim 1991'de;

– Aylık tüketici fiyat endeksi % 6.6

– 12 aylık tüketici endeksi % 66.5

– Ve enflasyonda Ekim ayından başlayarak gittikçe yükselen bir trend'de enflasyon.

Batı Avrupa'daki ülkelerden Almanya veya Fransa'nın yıllık fiyat artışının iki misli artış, Türkiye'de Ekim 1991'de vuku bulmuştur.

7– 24 OECD ülkeleri içerisinde en fakiri.

– Adam başına GSMH, 2000 dolar.

– 'Satın alma gücü paritesine' (PPP) göre de yine 4.500 dolarla kişi başına en düşük gelirli ülke.

8– 24 OECD ülkeleri içerisinde adam başına;
- – en az elektrik kullanan,
- – en az otomobile,
- – en az demir-çelik'e,
- – en az telefona sahip olan,
- – hektar başına en az gübre kullanan.

9– 10 senede 70 defa pahalılanmış ülke.

10– % 2.5 nüfus artışı ve % 2.2 büyüme hızı (1991)
10 sene ortalaması:
- % 2.5 nüfus artışı,
- % 4.5 büyüme hızı,
- % 60 enflasyon.

11- 129 ülke içerisinde 'gelir dağılımı en kötü' ilk 10 ülkeden biri.
- Alt % 20, GSMH'nin % 4'ünü
- Üst % 20, GSMH'nin % 55'ini alıyor.

12– Avrupa'da işsiz sayısı en yüksek ülke.

13– Her 5 kişiden bir kişi işsiz.

14– Orta sınıfı silinmiş.
GSMH'den aldığı pay % 60'lardan % 30'lara düşmüş.

15– Çalışan nüfusun % 55'i, geçimini tarımdan kazanıyor. GSMH' dan aldığı pay % 30'lardan % 15'lere düşmüş. Memur ve işçinin GSMH' dan aldığı pay da yine % 30'lardan % 15'lere düşmüş.

16– Nüfusun % 50'si sosyal güvenlikten mahrum.

17– GSMH'sinin ancak % 8'ini;
- eğitim,
- sağlık ve
- sosyal güvenliğe ayrılabiliyor.

18– Dünya'da en borçlu ülkeler arasında.
- 50 milyar dolar dış,
- 70 trilyon TL.'nin üstünde iç borç (GSMH'nin % 15.2'si)
- Bütçesi 'Borç ve Faiz Bütçesi' haline gelmiş.
- Bütçe tekliği kaybolmuş,
- 200'e yakın fon,

- GSMH'sinin % 12.5'i kamu borçlanma gereği.
- GSMH'sinin % 10'u faiz ödemesi.

19– • Yoksulluk sınırı 1 milyon,
- Asgari ücret 500 bin

20– • 1.250 kişiye Türkiye'de bir doktor (Avrupa'da 350 kişiye bir doktor),
- 10 bin kişiye Türkiye'de 24 yatak (Avrupa'da 150 yatak),
- 1000 bebekten Türkiye'de 66'sı ölüyor (Avrupa'da 7'si).

21– 100 çocuk ilkokula gidiyor.
Bunun;
- 58'i ortaokula,
- 10'u ancak üniversiteye gidebiliyor.
Üniversite kapısını çalan 850 bin gençten 600 bini dışarıda kalıyor.

22– 74 İl'in 40'ı göç veriyor.
- Büyük şehirler yaşanmaz hale gelmiş.
- Bölgelerarası kalkınmışlık farkları büyümüş.

23– Alt-yapısında önemli noksanları var.

24– Sanayileşmeyi durdurmuş.

25– Pahalılığa, sessiz milyonlarını ezdirmiş;
- 650 dolar gelir seviyesinde 45 milyon,
- 4.000 dolar ve üstü gelir seviyesinde 10-12 milyonluk, aynı coğrafyada, çok farklı yaşayan iki toplum meydan gelmiştir.
- Devlet kapısında,
- Hastahane kapısında,
- Okul kapısında,
- İşyeri kapısında,
- Banka kapısında bekleşen halk,
- 'Akşama ne pişireceğim?..' diye düşünen kadınlar ve
- Mutfakta yangın!..

26– Rüşvet, su-î-istimâl, yolsuzluk, hırsızlık iddiaları fevkalade yaygın.

27– Borcunu ödemeyen Devlet.

28– Bozulmuş vergi adaleti.

29– Doğruları öğrenmekten mahrum halk.

30– Bozulmuş çalışma hayatı alt-üst olmuş Devlet Personel Rejimi.

31– Piyasa ekonomisi yerine, 'kumanda ekonomisi'.
32– Gıda maddesi ithal etmeyen 7 ülkeden biri iken, milyarlarca dolarlık gıda maddesi ithal eden Türkiye."

Rapor çok çarpıcı bir sonuçla noktalanıyor:

"Sonuç:
Tablo budur!
Türkiye'yi yönetecek yeni siyasi iktidarın, 'başarısı' bu tabloya göre ölçülecektir.
Bunda düzelme olursa, 'başarı' sayılacaktır, bozulma olursa 'başarısızlık' sayılacaktır."

Bu tabloda yazılı olan öğelerin alacağı sonuçlar; 7. Demirel hükümetinin 'başarısını ya da başarısızlığını' kanıtlayacaktı.

6

Demirel karargâhı DYP ile SHP'nin vaatlerini saptıyor

DYP-SHP hükümeti için iki parti arasında görüşmelerin başladığı günlerdi; Demirel, hem DYP'nin hem de SHP'nin seçimlerden önce halka duyurdukları vaatlerin 'envanterini' çıkarttı.
Gerekliydi böyle bir çalışma. Çünkü; program hem hükümet vaatlerini, hem de her iki partinin vaatlerini kapsayacaktı. Bu yoldan çıkarak iki partinin biraraya hangi noktalarda gelebileceklerini gösterecek bir metin hazırlanabilirdi.
Tarih: 11 Kasım 1991!
Önce Demirel'in elindeki metinden;

DYP'nin vaatleri

"I. Enflasyon
1) Enflasyon ilk yılda % 30-40 arasına inecek. İki yıl içinde de tek haneli rakamlara ulaşılacak.

Kamu sektörü borçlanma gereği, PSBR, bir yıl içinde % 4-5'lere inecek.

2) Bunlar yapılırken, büyüme hızı % 7 dolayında olacak, istihdam da % 7-10 dolayında artırılmış olacak. Böylece yılda 500-700 bin kişilik istihdam yaratılmış olacak.

II. Vergi

1) Vergi kaçakları azaltılarak, ilk yılda 10-15 trilyon TL. ek vergi geliri sağlanacak.

2) Gelir Vergisi'nin ilk dilimine uygulanacak oran % 25'ten, % 10'a çekilecek.

3) Asgari ücret vergi dışı bırakılacak.

III. Ekonomik Sistem, Sanayileşme, KİT'ler ve Özelleştirme

1) Uygulanacak ekonomik sistem tam anlamıyla serbest piyasa ekonomisi olacak. Bu sistemde fiyatlar, faizler ve döviz kurlarının serbestçe ve piyasa şartlarında teşekkül ettirilmesi sağlanacak.

2) • Kalkınmanın motoru özel sektör olacak.
   • Devlet, imalat sektöründen çekilecek.
   • Sanayi sektörü büyüme hızı % 13'ler dolayında sağlanacak.

3) • Özelleştirme programı hızlanarak devam ettirilecek.
   • KİT'lerin bir bölümü sür'atle özelleştirilecek.
   • Kamu finansman açığı üzerindeki KİT finansman açığı baskısı (1991'de % 4.5'lar seviyesindedir) azaltılacak.
   • Özelleştirmeden elde edilecek olan fonlar bir risk sermayesi kurumuna intikal ettirilecek. Bu fonlar, öncelikle küçük ve orta boy sanayi işletmeleri ve yüksek teknolojili sanayilerin yurda getirilmesinde kullanılacak.

4) • KİT reformu yapılacak ve KİT'ler bir 'vakıf'a devredilerek yeniden yapılanma sağlanacak.
   • Özelleştirmeyi de içeren KİT operasyonuyla kamu açıklarının % 3'ü kadar bir bölümü indirilmiş olacak.

5) • Faizler enflasyonla birlikte hızla aşağıya çekilecek. Reel kredi faizleri % 35'lerden, % 10'lara düşürülecek.
   • Faizlerdeki düşme münasebetiyle sanayiye en az 18 trilyon TL.lik bir ek kaynak yaratılmış olacak.

6) • Mali piyasalardaki kamunun ezici yükü azaltılacak.

IV. Tarım

1) Tarım sektörü destekleme fiyat politikaları ve girdi sübvansiyonları ile desteklenecek.

2) Destekleme alımlarında, ürün bedelleri zamanında ve tam olarak ödenecek.

3) Tarım sektörüne tahsis edilen kaynaklar, bugünkü haliyle GSMH'nin % 1.5'ları seviyesindedir. Bu kaynaklar, makul bir zaman dilimi içerisinde % 3'lere çıkarılacak.

4) Tarımsal dış ticaret rejimi yeniden tanzim edilecek. İthalat ve ihracat rejimi ve politikaları tarım sektörünü canlandırıcı ve koruyucu istikamet yeniden ele alınacak.

5) • Finansman ve faiz konularında selektif ve tercihli bir kredileme sistemine geçilecek.
• Kredi faizleri ve ödeme şekilleri, tarımdaki verim ve refah artışı dikkate alınarak tespit edilecek.

6) Kırsal Kalkınma Projeleri, mahiyetleri de zenginleştirilerek, iyice yaygınlaştırılacak.

7) Tarım sektöründe kullanılacak elektrik enerjisine tercihli tarife uygulanacak.

8) Tarım ürünlerinden kesilen Stopaj Vergisi kaldırılacak.

9) Tarım girdilerinden Katma Değer Vergisi alınmayacak.

10) Küçük çiftçi borçları, faiz ve cezaları ile birlikte konsolide edilecek ve bunun makul bir bölümü bir defaya mahsus olmak üzere affedilecek.

V. Diğer Bazı Vaatler

A) İŞÇİLER, MEMURLAR VE ÇALIŞMA HAYATI

1) Memurlar için sendikal haklar tanınacak.

2) Asgari ücret vergi dışı bırakılacak.

3) Gelir Vergisi başlangıç oranı % 25'ten % 10'a çekilecek.

4) 20 yıl çalışan kadınlar ve 25 yıl çalışan erkekler, yaşlarına bakılmaksızın, emeklilik hakkına sahip olacak.

5) İşsizlik Sigortası uygulamasına başlanacak.

6) Çalışma hayatında ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) standartları hâkim kılınacak.

7) Memurlar için kapsamlı bir personel reformu yapılacak.

B) KADINLAR VE GENÇLER

1) Aile ve kadın hakları ile ilgili bir Bakanlık kurulacak.

2) Ev kadınlarına sosyal sigorta uygulamasına başlanacak.

3) Seçmen yaşı 18'e, seçilme yaşı 25'e inecek.

4) Yüksek öğretimde YÖK sistemi değişecek, üniversiteler özerk hale getirilecek.

5) Kadınlara 20 yılda emeklilik hakkı tanınacak.

6) Askerlik süresi kısaltılacak.

C) SAĞLIK

1) 'Yeşil Kart' uygulaması ile, sağlık güvencesi olmayanlara bütün hastahanelerde ücretsiz muayene, ücretsiz tedavi ve ilaç imkânı sağlanacak.

2) Aşağıdan yukarıya doğru Sağlık Evi, Sağlık Merkezi, Devlet Hastahaneleri ve İhtisas Hastahaneleri tarzında bir yelpaze içinde yeni sağlık kurumları açılacak ve yaygınlaştırılacak.

D) DİĞER

1) Gelir dağılımı düzeltilecek.

2) Bölgelerarası kalkınmışlık farkları azaltılacak.

3) Tek konut sahiplerinden vergi alınmayacak.

4) İnsan haklarında Helsinki Nihai Senedi ve Paris Şartı çerçevesi aynen tatbik edilecek.

5) Özel televizyon kurma ve işletme hakkı getirilecek."

7

'SHP'nin vaatleri ve program

"I. Enflasyon

1) Enflasyon dar ve sabit gelirlilerin aleyhinedir. Ancak, istikrar sağlanacak diye alınacak mali önlemlerle büyümenin engellenmesi de doğru değildir.

2) Ekonomi yeni şoklara dayanamaz. Bu bakımdan, ekonomiye hiçbir kesimi ürkütmeyecek şekilde kadife eldivenle yaklaşılmalıdır. Fazla radikal uygulamalara gidilmeden, ekonomi önce bir gelişme temposuna oturtulmalıdır.

3) Enflasyon zaman içinde aşağı çekilmelidir. Ani bir fren, ekonomik büyümeyi sarsar.

4) İlk aşamada, enflasyondan en olumsuz etkilenen kesimler rahatlatılmalıdır. Bunların yüklerini hafifletecek ücret ve gelir politikası izlenecektir.

5) Enflasyon ılımlı bir şekilde aşağıya çekilmelidir.

Kamu harcamalarındaki savurganlık önlenmelidir. Bütçe ve kamu açıkları tedricen azaltılmalıdır.

Kamu borçlanma gereği % 4'lere düşürülmelidir, ancak bu 'orta vade'de yapılmalıdır. Acele edilmemelidir.

6) Sonuç olarak, SHP, enflasyonla ilgili kısa veya orta dönemli bir 'rakam' vermemektedir.

II. Vergi

1) Emek kaynaklı gelirler daha az, sermaye kaynaklı gelirler daha çok vergilendirilecektir.

2) Şirket kazançlarından alınan kâr payı vergilendirilmemektedir. Bunlar artan oranlı olarak vergilendirilecektir.

3) Menkul kıymet satışlarından doğan kârlar da vergilendirilmemektedir. Bu kârlar da vergilendirilecektir.

4) Gelir Vergisi başlangıç oranı olan % 25 düşürülecektir. Çalışanlarda (herhalde ücretli ve maaşlılar kastedilmektedir) bu oran % 15'e çekilecektir.

Yüksek gelirliler için tavan olan % 45 artırılacaktır. Ancak Kurumlar Vergisi'nde bazı indirimler yapılabilecektir.

5) Yeni vergiler konulmayacak, ancak vergi kaçakları etkin bir denetimle önlenecektir.

6) KDV, değişik oranlarda uygulanacaktır. KDV lüks tüketim maddelerinde % 40-45; temel tüketim maddelerinde % 1-4 olacaktır.

7) Hasılatı fazla olmayan bazı vergiler kaldırılacaktır.

Emlak Vergisi'nde, tek konutu olanlar, kendi konutlarında oturmak kaydıyla vergi dışı tutulacaktır.

8) Veraset ve İntikal Vergisi'nde, belli bir haddin altında kalan terekelerde, vergi alınmayacaktır. Yüksek tutardaki intikaller artan oranlarda vergilendirilecektir.

9) Sonuç itibariyle özellikle kaçakların önlenmesi yoluyla, vergi gelirlerini 20-25 trilyon TL. artırmak imkânı olduğu ifade edilmektedir.

III. Piyasa Ekonomisi, Sanayileşme, KİT'ler ve Özelleştirme

1) Ekonominin genel işleyişi 'sosyal piyasa ekonomisi' olacaktır. Bu ekonomik yapıda özel sektör öncelik olacaktır ama, özel sektörün kendinden bekleneni yapmaması halinde veya bazı özel durumlarda kamu sektörü de üretim ve sanayide kullanılacaktır.

2) Kalkınma, etkin bir planlama ile gerçekleştirilecektir. Planlar Devlet kesimi için zorunlu, özel kesim için yönlendirici olacaktır.

Ulusal Planlarla uyumlu olarak Bölge Kalkınma Planları yapılacaktır. DPT, fonksiyonları artırılarak yeniden teşkilatlandırılacaktır.

3) Özel girişimciler tarafından sağlanmayan mal ve hizmetlerin üretilmesi için, geri kalmış bölgelerde yatırımlar için, tekelci eğilimleri üretim yoluyla önlemek için, stratejik nitelikli mal ve hizmetlerin üretilmesi ve stratejik doğal kaynakların işletilmesi için, Devlet ekonomik hayatta yer alacaktır.

4) Kimya, demir-çelik, makina, imalat gibi temel ana ve yatırım malı sektörlerinde ithal ikamesini esas alan politikalar uygulanacaktır.

5) Devlet, bu işleri esas olarak KIT'lerle yapacaktır. KİT'ler Türk ekonomisinin temel taşları olacaktır.

KİT'lerde çalışanlar yönetimde temsil edileceklerdir.

6) KİT'lerde temel gıda, giyim, yakacak ve ısınma maddelerinin üretimine, ekonomik kurallar içinde, devam edilecektir. Bu üretimlerin halka intikali satış mağazaları zinciri ile olacaktır.

7) KİT'ler, ürettikleri mal ve hizmetleri ucuza satarak özel sektörün ucuz destekçisi olmaktan kurtarılacaktır.

8) KİT'lerin özel sektöre satılması halinde (herhalde özelleştirilmiş olanlar da kastedilmektedir) satış fiyatı üzerinden derhal geri alınacaktır. Geçen zaman içindeki işlemlerden hiçbir biçimde sorumluluk kabul edilmeyecektir.

9) KİT'lerin yıllardan beri geciktirilen idame, yenileme ve modernizasyon projeleri için her türlü imkân ve transfer sağlanacaktır.

10) KİT kesimindeki finansman açıkları yeterli fiyat artışları ve verimlilik gelişmeleriyle çözümlenecektir.

IV. Tarım

1) Her şeyden önce bir 'toprak reformu' uygulanacaktır.

Hazine mülkiyetindeki topraklar ve her yörede saptanacak normal ekonomik işletme büyüklükleri dışında (üstünde) kalan özel mülkiyete konu topraklar, reform kapsamında olacaktır.

2) Toprak reformuna GAP Bölgesi'nden başlanacaktır.

3) Tarımsal üretim planlaması yapılacaktır. Üreticinin kısa ve orta dönemde hangi ürünü ve ne kadar üreteceği planlanacaktır.

4) Tarımda Devlet, desteğini artıracaktır. Tarımsal krediler artırılacaktır. Kredi faizleri düşürülecektir. Taban fiyatların belirlenmesinde üretici kuruluşlar söz sahibi kılınacaklardır.

5) Taban fiyatları, ekim sezonundan önce ilan edilecek ve avans niteliğinde ödeme yapılacaktır. Devlet alımlarında ödemeler alım sırasında peşin yapılacaktır.

6) Devlet, planlamayla özendirdiği ürünü, önceden açıklayacağı fiyatlarla satın almayı garanti edecektir.

7) Modern tarımsal girdilerin yani gübre, sertifikalı tohumluk, tarımsal koruma ilacı ve akaryakıt ile tarımsal araç ve gereçlerin satın alınmasında çiftçiye Devlet desteği sağlanacaktır.

8) Küçük ve ortaboy çiftçilerden, dengesiz biçimde alınan vergi stopajı kaldırılacaktır. Ayrıca, üretici aleyhine olacak fon uygulamalarına son verilecektir.

9) Sigara üretiminde kamu tekeli dışında yabancı sermaye yatırımlarına izin verilmeyecektir.

10) Çiftçinin Ziraat Bankası'na olan kredi borçlarının faizleri bir defalık olmak üzere silinecektir.

V. Diğer Bazı Vaatler

A) İŞÇİ VE MEMURLAR

1) İşçi ve memur tüm çalışanlar için sendikal hak ve özgürlükler sağlanacak.

2) Asgari ücret vergi dışı kalacak.

3) Gelir Vergisi başlangıç oranı % 25'ten, % 15'e çekilecek.

4) KİT'lerde işçi-memur ayırımı kaldırılacak. Bütün çalışanlar toplu sözleşme düzenine geçecek.

5) 20 yıl çalışan kadınlar ve 25 yıl çalışan erkekler, yaşlarına bakılmaksızın, emeklilik hakkına sahip olacak.

6) Memurlarda, sözleşmeli memur uygulaması kaldırılacak.

B) KADINLAR VE GENÇLER

1) Kadın Sorunları Bakanlığı kurulacak.

2) Ev kadınları ve kırsal alanda çalışan, aşamalı olarak, sosyal güvenlik kapsamına alınacak.

3) Evlilik birliği süresince elde edilen malların eşler arasında âdil biçimde paylaşılmasını sağlayacak yasal düzenlemelere gidilecek.

4) Seçmen yaşı 18'e, seçilme yaşı 25'e inecek.

5) Yüksek öğretimde YÖK sistemi değişecek ve özerk üniversite düzeni getirilecek."

8

İki lider ikinci kez biraraya geldiklerinde ortaya çıkan ortak görüş, gerçekleştiremeyecekleri, '12 Eylül yasalarının değiştirilmesi' ve;

'Demokratikleşme sürecine geçilmesi'ydi.

12 Eylül'de ve hemen sürgiti gibi davranan ANAP döneminde Türkiye'nin demokratikleşmesi ve Batı standartlarına uygun hukuksal bir yapıya kavuşması bir türlü ele alınmamıştı.

Erdal İnönü, bu ortak görüşün ortaya çıkmasından o denli memnundu ki, "Bu, SHP'nin yıllardır peşinde koştuğu bir amaç" diyor, başka bir şey demiyordu.

DYP, tabii daha çok Demirel de Türkiye'nin demokratikleşmesine yanlıydı. Istırabını çektiği o kadar hukuksal, antidemokratik yasalar ya da kurallar vardı ki, yasaklı yıllarında bunlardan bir an önce kurtulma gerektiğini belki binlerce kez söylemişti.

Demokratikleşmenin temel yapısını saptamak için iki parti önde gelenlerinden oluşan bir komisyon kuruldu. Beri yandan koalisyon hükümetinin ekonomik sistemin işleyişi ile terör ve enflasyon konularında alacakları önlemler de birer birer ortaya çıkıyordu.

Peki, demokratikleşmenin ana ilkeleri nelerdi?

"Anayasa ve çok sayıda yasa 'hukuk devleti ilkelerine' uygun hale getirilecekti. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Heyeti, Sayıştay, Danıştay, Yargıtay yasaları ve görevleri 'yeniden' düzenlenecek"ti.

İki partinin uzlaştığı ekonomik konuların başında enflasyon geliyordu ve enflasyonun 500 günde yüzde 10'lara indirilmesine çalışılacaktı. Mesut Yılmaz hükümetinden miras 8,4 trilyon tutarındaki KİT zamları 'makul oranlarda' yapılacaktı.

Ufak tefek iniş-çıkışlarına karşın, iki partiyi biraraya getirecek 'hükümet protokolu' hazırdı.

Fakat pazartesi (17 Kasım 1991) günü, Bakanların paylaşımında anlaşmazlık çıktı. Demirel, SHP'ye 11 Bakanlık veriyor, İnönü ise 14 Bakanlık istiyordu.

DYP ile SHP'nin uzlaşıp anlaştıkları o kadar kesindi ki; Demirel, hükümet listesini onaylatmak için Çankaya'dan randevu bile almıştı.

Randevu iptal edildi.

Demirel adına katalizör Cavit Çağlar'dı ve SHP Genel Sekreteri Hikmet Çetin'le konuşuyor; ikisi, iki partiyi bir noktada birleştirmeye çalışıyorlardı.

18 Kasım gecesi SHP'ye 5 Devlet, 7 İcra Bakanlığı verilmesinde anlaşmaya varıldı. İnönü, önemli Bakanlıklar alıyordu ve aralarında Başbakanlık kadar değerli Dışişleri Bakanlığı da vardı.

Dışişleri Bakanlığına hangi SHP'linin –örneğin Mümtaz Soysal'ın mı yoksa Hikmet Çetin'in mi– geleceği sorunu parti içinde dalgalanmalar yarattı. Ama İnönü, kendi başına karar vermeye yetkiliydi ve verdi de...

Soysal mı, Çetin mi? Bu soru hayli düşündürdü İnönü'yü. Ancak Demirel'in bu konudaki görüşü (Soysal'ı istemiyordu) Çetin lehine ağırlık koyunca Dışişlerine Hikmet Çetin getirildi.

(20 Kasım 1991) 7. Demirel hükümeti ilan edildi.

(7. Demirel hükümeti: 20.11.1991-25 Haziran 1993. Demirel, 16 Mayıs 1993'te Cumhurbaşkanı seçildi. Cumhurbaşkanlığı tezkeresi ile Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü 25 Haziran 1993'e –DYP'ye yeni genel başkan seçilinceye– kadar Başbakanlığa vekâlet etti.)

Başbakan	:	Süleyman Demirel
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı	:	Erdal İnönü
Devlet Bakanı	:	Cavit Çağlar
Devlet Bakanı	:	Tansu Çiller (9.6.1993'te DYP Genel Başkanlığına adaylığını koyduğu için istifa)
Devlet Bakanı	:	Ekrem Ceyhun
Devlet Bakanı	:	İbrahim Tez
Devlet Bakanı	:	Akın Gönen
Devlet Bakanı	:	Güler İleri (23.2.1992'de istifa) Yerine Türkân Akyol (TBMM dışından) 23.2.1992 (atama)
Devlet Bakanı	:	Gökberk Ergenekon
Devlet Bakanı	:	Orhan Kilercioğlu
Devlet Bakanı	:	Mehmet Kahraman
Devlet Bakanı	:	Ömer Barutçu
Devlet Bakanı	:	Mehmet Ali Yılmaz
Devlet Bakanı	:	Erman Şahin
Devlet Bakanı	:	Şerif Ercan
Devlet Bakanı	:	Mehmet Batallı
Milli Savunma Bakanı	:	Nevzat Ayaz
Adalet Bakanı	:	M. Seyfi Oktay
İçişleri Bakanı	:	İsmet Sezgin
Dışişleri Bakanı	:	Hikmet Çetin
Maliye ve Gümrük Bakanı	:	Sümer Oral
Milli Eğitim Bakanı	:	Köksal Toptan
Bayındırlık ve İskân Bakanı	:	Prof. Onur Kumbaracıbaşı
Sağlık Bakanı	:	Yıldırım Aktuna
Ulaştırma Bakanı	:	Yaşar Topçu
Tarım ve Köyişleri Bakanı	:	Necmettin Cevheri
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı	:	Mehmet Moğultay
Sanayi ve Ticaret Bakanı	:	M. Tahir Köse

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı	:	Ersin Faralyalı
Kültür Bakanı	:	D. Fikri Sağlar
Turizm Bakanı	:	Prof. Abdülkadir Ateş
Orman Bakanı	:	Vefa Tanır
Çevre Bakanı	:	B. Doğancan Akyürek

9

Demirel; kuşku yok, 11 yıl aradan sonra hükümet kurmanın kıvancını yaşıyordu ama, DYP kanadından kabineye girenler fazla beğenilmemişti. Öncelikle, Hüsamettin Cindoruk, beğenmemişti: Cavit Çağlar'a, Ömer Barutçu'ya, Yaşar Topçu'ya, Mehmet Ali Yılmaz'a, Mehmet Batallı'ya ateş püskürüyor; bu Bakanları –maddi yararlar ima ederek– 'beşli çete' diye tanımlıyordu. Hatta, daha da ileriye giden adlandırmalar yapıyor, örneğin Demirel'in kayınbiraderi Ali Şener'le 'beşli çete'nin beraber olduklarını söylüyordu.

Demirel, Cindoruk'un muhalefetine açıktan karşı çıkmıyordu.

Ama, Cindoruk da susmuyordu. Bir ara kabineye 'I. Çağlar hükümeti' diyecek kadar sertleşti.

O günlerin bir gecesi; Demirel, bana Cindoruk'un hareketine ne denli bozulduğunu söylerken;

"Geldi, şuraya (çalışma odasındaki bir koltuğu göstererek) oturdu Cindoruk" dedi:

"Bana, 'Hangi görevi tensip ederseniz kabul ederim' diye konuştu. Ben, 'Başbakan DYP'den, TBMM Başkanı da bizden olursa çok şık olur' dedim Cindoruk'a. Kabullendi ve gitti. Şimdi hükümet için söylemediğini bırakmıyor. İşte böyledir Cindoruk. Bugün böyle, yarın ne yapacağı belli olmaz."

Tabii, Cindoruk'un muhalefeti Demirel'in DYP kanadında bir değişiklik yapmasına yol açmazdı, açmadı.

Başbakan, zaten başka havalarda görünüyordu. Kamuoyu önünde, "Başbakanlığa 7 defa geldim, 6 kez gittim. Gelip-gitmek doğaldır. Yeter ki kansız, hilesiz olsun" diyordu.

Gizliden gizliye kimi siyasal savaşımların ilk belirtileri kulise

yansıyordu. Cevabı merak edilen soru: ekonomiden hangi Bakan sorumlu olacaktı? Ekonomi profesörü, seçim propagandası boyunca DYP adına ekonomiye nasıl yön verileceğini anlatıp açıklayan Tansu Çiller mi? Yoksa Demirel'in sırdaşı Ekrem Ceyhun mu? Ya da Tansu Çiller-Sümer Oral ikilisi mi?

"Hayır" dedi Demirel: "Ekonominin patronu benim!"

Fakat –resmen açıklanmadı ama– bankalara hükümet adına Devlet Bakanı Cavit Çağlar bakacaktı.

Çiller'e bankacılık ve finans kesimindeki 'reform' sorumluluğu ile DPT ve DIE gibi kuruluşlar verildi.

Devlete bir dinginlik geldi. Hükümet TBMM'de sağlam bir desteğe sahipti. Kamuoyunda da destekleniyordu. Hele, sağ ve sol iki partinin hükümette biraraya gelmesi halk desteğini daha da artırmıştı.

Dinginlik gelmişti siyasal yaşama; ancak, örneğin Çankaya ile mücadeleye ara verilmediği bir süre sonra ortaya çıktı. Hükümetin, Cumhurbaşkanlığı bütçesini Sayıştay denetimine vermek için harekete geçtiği haberleri alındı!

Tansu Çiller'in mal varlığı sahneye giriyor

Tam bu sıralarda, Kasım ayının son günlerinde (28.11.1991), Tansu Çiller'in mal varlığı üzerinde ilk kuşkulu haberler yayılmaya başladı.

Mal varlığı beyanında henüz bulunmadığını söyleyen Çiller'e saldırı, bir gazetedeki haberle başladı:

Söylendiğine göre, Çiller'in 'yüklüce miktarda hisse senedi' vardı ve bunu, seçimden önce açıklamamış, gizlemişti.

Bunun üzerine 'kamu görevlilerine borsada alım-satım yasağı koyan' eski Başbakan Yardımcısı Ekrem Pakdemirli, bir açıklama yaptı ve "Çiller'in Bakanlığı süresince borsada alım-satım yapması yanlıştır ve aynı zamanda yasaktır" dedi.

Çiller ise "Hisse senedi portföyü bulunmadığını, son 10 yıldır bir tek hisse senedi almadığı gibi, hiçbir borsa işlemi de yapmadığını" açıkladı.

Çiçeği burnunda Bakan Çiller'in eşi Özer Çiller, o günlerde kimsenin aklına gelmiyordu.

Çiller, Cumhuriyet'e verdiği demeçte mal varlığını birkaç gün içinde açıklayacağını, "Yüksek portföyü bulunduğunun, daha beyanını vermediği mal varlığı üzerinden yazıldığını" söylüyor. Bu yola seçim öncesi mal varlığı ile ilgili açıklamalardan gidildiğini anlatıyor ve 1991'den itibaren yıllarca sürekli tartışma ve suçlama konusu olan açıklamalarda bulunuyordu:

Babasından kalan miras!

1991'de Çiller, seçimden önce mal varlığını açıklarken 'babasından kalan hisse senetlerini 10 yıl önce sattığını ve bu parayı gayrımenkule dönüştürdüğünü' söylüyordu.

Yıllarca aynı masalı söyleyecekti Çiller: Sürekli iftiraya uğrayan 'masum kadın siyasetçi' rolü oynayacaktı!

1991'de söyledikleri şuydu:

"İşte 10 yıl önce sattığım bu hisseler şimdi karşıma çıkarıldı.

Biz borsada hiçbir işlem yapmadık. Bir tek hisse almadığım gibi, son 10 yılda hiçbir borsa işlemi yapmadım. Eşimin de yok. Çocuklarımın olması zaten mümkün değil.

Ben açık açık ne yapacağımı söylüyorum. Kendimin böyle bir işlem yapması da hiç doğru olmaz. Borsaya güveni azaltır."

Bu üslubu, kötü Türkçesi, yıllarca hiç değişmeyecekti.

Ne var ki, Çiller'lerin menkul ve gayrımenkulleri hızla, soluk almadan artacaktı.

10

TBMM'de hükümet programı üzerindeki tartışmalardan sonra, hükümetin iki başı Türkiye'yi sarsan bir açıklama yapacaklardı.

Yılın son ayında, 7 Aralık 1991'de Diyarbakır'a gidecekler ve yanında Başbakan Yardımcısı İnönü, Başbakan Demirel halka şöyle seslenecekti:

"Kürt realitesini tanıyoruz."

Bu, Demirel'den beklenmeyen bir hareketti. Özellikle bu nedenle yankıları büyük olacaktı, oldu.

Demek ki, Demirel başkanlığındaki hükümet Kürt sorununa 'Kürt kimliğini tanıyarak' bir çözüm arayacaktı. Güneydoğu sorunu döne dolaşa, demek ki, bu noktaya gelmişti.

Bakanlar Kurulu, ustaca bir manevra düzenlemişti. Hükümet önce terör ve ekonomi konularında TBMM'de bir 'genel görüşme' açacaktı.

Bu girişim, ülkenin belli başlı iki önemli konusunda, hemen herkesin eteklerindeki taşları dökmesine önayak olabilirdi.

11

Kasım 1991. Gerçekten unutulması güç günlerin, olayların ayı.

Herkes mutluyldu.

Kazanan da yitiren de.

Demirel ve ekibi memnundu: 11 yıl sonra yeniden iktidara dönmüşlerdi.

Erdal İnönü mutluydu: Seçimi yitirmiş, üçüncü parti; hükümet oluyor, önünde yeni bir dönem açılıyordu.

Mesut Yılmaz mutluydu: Seçimden –bütün tahminlere karşın– 2. parti çıkmıştı. Genel başkanlığına karşı çıkanların elinde artık bir koz kalmamıştı.

Çankaya mutluydu: İndirme planlarının uygulamaya konulmasına artık olanak kalmamıştı. İki partinin Özal'ı indirebilmek için sayısal gücü yetersizdi. Görev süresini tamamlayabilirdi.

Türkiye, genelde mutluydu: Yeni olasılıklar, yeni olanaklar doğabilir, –eğer siyasal iktidar sözünde durursa– demokratikleşme süreci yeni öğelerle güçlenebilirdi.

İki konu üzerinde iktidar partilerinin duyarlı oluşları, umut veriyordu:

Demokratikleşme ve Güneydoğu sorunu. Hikmet Çetin'e göre özellikle demokratikleşme konusunda başta Paris Şartı'nın içerdiği öğeleri koruyarak yapılacak yeni düzenlemede hiçbir ihtilaf söz konusu olamazdı.

Güneydoğu sorununda daha sonraki yıllar devletin özenle koruyacağı temel ilke resmileşiyordu:

"Bölge insanını rahatsız etmeden ve sorunu demokratik yollardan çözmek," ana ilke olarak kâğıda geçiriliyordu.

Bu gelişmeler ve göstergeler, hemen her çevreyi DYP-SHP hükümetine destek vermeye zorluyordu.

Dışardan bakıldığında hükümet çatısı üzerinde DYP ile SHP arasında derin çatışmalar varmış gibi bir izlenim alınıyordu. Oysa, olayın içyüzü tamamen tersineydi. Demirel, iki partinin Bakanlık paylaşımını –gazetelerde yazıldığının tersine– fazla önemsemiyordu; 'nasılsa çözülür ve kolay çözülür' gibi bir mantık içindeydi.

Demirel'in, hükümeti kurma görevi aldığından beri üzerinde durduğu ve önemsediği noktalar –yazılıp söylenenlerin tersine– tamamen değişikti.

Demirel, 'sorunları konuşmaya ve sorunlar üzerinde anlaşmaya' önem vermekteydi. "Önce devlet sorunları" diyordu görüştüğümüz zaman: "Mesela Güneydoğu sorunu". Soruna o denli önem veriyordu ki; pahalılık gibi yılların katlayarak getirdiği bir sorun bile onun gündeminde Güneydoğu'dan daha sonra yer alıyordu.

Bir başka söylenti ise, daha kurulmadan yeni hükümetin ömrünün uzun olamayacağıydı.

Özellikle Mesut Yılmaz'a atfedilen kimi söylentiler: ANAP lideri, "Ben gericilerden kurtuldum, şimdi sıra hırsızlara geldi" diyor ve ekliyormuş: "Demirel, kabineye hırsızları alacak." İşte o zaman 'canına okuyacakmış' hükümetin.

Demirel bu söylentiler aktarıldığı zaman "O çok bekler" diye sert bir sesle karşılık veriyordu. Ama o arada da "Kimmiş kabineye alacağım hırsızlar?" diye sormadan geçemiyor; bir özel banka sahibinin ismi verilince "Pek o kadar değil" gibi, doğrusu fazla anlaşılmayan bir yanıtla geçiştiriyordu.

İktidar olmaya özgü, bir değil, birkaç önemli sorun, hemen her gün kendiliğinden ortaya çıkıyor. Demirel bir yandan hükümet kurmaya çalışırken, birkaç cephede savaşım veriyor; öte yandan TBMM Başkanlığı gibi bir sorunu çözmeye çalışıyordu.

DYP lideri, bu koltuğa Hüsamettin Cindoruk'u oturtmak istiyordu. Ne ki, İsmet Sezgin de TBMM Başkanlığına hevesliydi.

Bir ara Meclis Başkanlığı konusuna değindim. Demirel durak-

samaksızın öyle bir yanıt verdi ki, sorun kendiliğinden çözüldü (11 Kasım 1991):

"Bugün" dedi, "İsmet Sezgin'e Cindoruk'un TBMM Başkanı olacağını ve adaylığa soyunmamasını bildirdim."

Cindoruk 'koltuğu' kabul etmiş miydi?

Demirel, tek ve kesin bir sözcükle, "Etti" dedi.

O sırada Cindoruk'un, "Beni Meclis Başkanı yaparak susturmak istiyorlar" dediğini biliyorduk.

'Susmayan' Cindoruk'un atakları üzerine Demirel'in, "Geldi şuraya oturdu, 'Ne görev verirseniz kabulüm' dedi" diye açıklama yaptığını aktarmıştık. Hatta o konuşmada Cindoruk'un Demirel'e, "Tasarruf hakkı sizindir" dediği de notlarım arasında. Demirel, Cindoruk'a 'koltuğu' önerirken, 'Meclis Başkanlığının çok önemli olduğunu' söylediği de yazılı.

Dağdağalı onca siyasal olayın arasından geçiyorduk. Erdal İnönü aradığında tek sorusu, Cumhuriyet'teki 'durumla ilgiliydi'.

Cumhuriyet'ten ayrılmıştık ve altı-yedi gün geçmişti aradan. Gazete yeni bir kimlikle çıkıyordu. Ancak tiraj düşüyordu. Gelen haberlere göre, düşme sürecekti.

İnönü ile (12 Kasım 1991) biraz 'kabine' konuştuk. Demirel, 'sandalye dağılımında zorluk çıkarmayacaktı'. İnönü doğruladı.

Bugün yine toplanacaklardı. İnönü, "Daha ne konuşacağız" dedi. Böylece, hemen her konuda uzlaşmaya varıldığını anlatmak istiyor gibiydi.

O gece Demirel'le görüşürken, İnönü'nün 'artık konuşulacak bir şeyler kalmadığını' ima eden tavrına değindim. Oysa Demirel, 'ilerde ihtilaf çıkmayacak biçimde hemen bütün sorunların önceden konuşulup karara bağlanmasını' istediği için, bir kez daha toplanmayı uygun görüyordu.

İnönü ile toplantıya girerken, sürekli toplantı yapmalarının gerekçesini de böyle açıkladı.

(13 Kasım 1991) Demirel aradı: "Şimdi neredeyim biliyor musun? Çankaya yokuşunda!" Gülüyordu. Kuveyt Emiri gelmiş, Demirel'le görüşmek istemiş, görüşmüşler. Zorunlu olarak 'yukarı çıkıyor' ve arabadan beni arıyordu.

Sustum. Benim duygularım belli Çankaya'ya.

"Benimkiler senden aşağı değil" dedi Demirel.

Kimi kuşkularım vardı ve Demirel'e, "Sizin altınızdakilerden biri Özal'ı övebilir. Fakat, sizin soğuk durmanız yeterli" dedim.

"Kimse öyle konuşamaz" dedi. Ne ki, Çankaya konusunda bir çözüm arayışına girmek mi yoksa girmemek mi gerektiğini sağlıklı saptamak için anket yaptırmış, sonucu söyledi:

"Halkın çoğunluğu Çankaya sorununa şimdilik dokunulmasını istemiyor!"

Hükümete öncelik vermeyi istiyordu Demirel.

Halkın Çankaya sorununa 'şimdilik' dokunulmasını istemediğini; Demirel, acaba nasıl keşfetmişti? DYP lideri artık iktidardaydı. Politikası, Çankaya sorununun hem var olduğunu, hem de iktidardayken uğraşmamayı, içeriyordu. Yanar döner bir politika!

Zaten, halk "Bugünden tezi yok Çankaya'dakini indirin" dese, ne yazardı ki... Olanağı yoktu.

Başbakan, 'demokrasinin ihya edilmesi lazım geldiği' üzerinde duruyordu. SHP'yi hükümet ortaklığına yeğlemesindeki nedenleri grupta yaptığı çok uzun bir konuşmada açıklıyordu (14 Kasım 1991):

"Aslında, 'dünden kalma' birtakım karşılıklı hissi davranışların artık Türkiye'de ortadan kalkması, Türkiye'nin sorunların üzerine yönelmesi gibi bir çağın da açılması şarttır.

Bundan sonra bilhassa ideolojik kapışmaların genellikle geride kaldığı bir dönemde, büyük değerlere herkesin sahip çıkması gibi bir ortamın açıldığı bir dönemde bir uzlaşma dönemi ararken bu uzlaşmanın SHP'den başlayarak aranmasında mahzur görmedik.

Senelerce bizim tabanlarımız, onların tabanları birbirine karşı şartlandırılmıştır.

Yalnız bu şartlanma da, bugünkü geniş anlamda tesirini kaybetme noktasına gelmiştir. Türkiye'nin şartları da onu gerektiriyor.

Onun içindir ki, birbirine karşı şartlandırılmış bulunan halk kütlelerinin de Türkiye'nin büyük meselelerinin etrafına gelmesi, Türkiye'deki iç barışın lazım gelmelerinden biridir, gereklerinden biridir.

'Neden öbürlerine gitmedik?' gibi bir tartışmaya da gerek görmüyorum. Eğer başarabilirsek bunu neticelendirmeye ve böyle bir hükümet kurmaya doğru gidiyoruz."

20 Kasıma doğru, hükümetin açıklandığı güne doğru 'gidiyor'du.

Demokratikleşme neydi, ne değildi Demirel'e göre? Demokratikleşme, bir kafa yapısı sorunuydu. Bir vicdan sorunu, bir gönül sorunu, bir uygarlık düzeyi sorunuydu.

Bir uygar insan olma, uygar toplum olma özlemiydi. Bu özlemi herkesin duyması da gerekmiyordu. Bu özlemi duyanların başkalarına duyurması yeterliydi. Siyasetin sadece sokaktaki adamın arzularına, ihtiyaçlarına yanıt vermesi gibi bir görevi de yoktu. Buna ek olarak yöneticilerin toplumları bir yöne yönlendirme görevi de vardı.

Hükümetin "Parlamento içerisinde bulabildiği destekle Türkiye'nin demokratikleşmesini engelleyen bazı hususların ortadan kaldırılması, bunun yerine de demokratikleşmenin icabı olan bazı hususların getirilmesine önderlik etme durumunda olduğunu" söylüyordu.

Bir Anayasa düzenlemesi yapmak gerekiyorsa, 'onun teklifini verecek kadar sayıya sahip olduklarını' anımsatıyordu Demirel.

Başka neler söylüyordu:

"Parlamentonun önüne, Anayasa'yı çağdaş bir anayasa haline getirecek ve bu ülkenin insanlarına hukukun üstünlüğünün tadını tattıracak olan bir düzenlemeyi getirip koymak, bizim hükümet olarak, hükümeti teşkil eden partiler olarak boynumuzun borcu olur. Türkiye'ye rahatlık getirir, Türkiye'nin itibarını artırır, Türkiye'nin uygar kılık-kıyafetini düzeltir, Türkiye'de büyük sorunların çözümüne giden yolu açar ve... bunu yapacağız."

Şu ya da bu siyasal gerekçeler elbette söylenebilir; ancak Demirel hükümeti Türkiye'nin 'kılık-kıyafetini' düzeltmeye önayak olacak Anayasa değişikliğini yapamadı. Hâlâ aynı sıkıntılar içinde yuvarlanıyor Türkiye. (1997)

Başbakan, demokratikleşmeyi 'devletin restorasyonu, devletin yeniden düzenlenmesi, devletin yeniden demokratik hayata geçirilmesi' diye tanımlıyordu.

"Devletin birçok müesseselerinin 'eskidiğini', yıprandığını" söylüyordu.

"Anayasalar devlet ile millet arasında bir nevi sosyal mukaveledir. Bu sosyal mukavele eskimiştir. Sosyal mukaveleyi yenilemek gi-

bi bir durumla karşı karşıyayız. Bunu yaparken de, bir büyük konsensüs arıyoruz.

İşte, katılımcılık burada başlıyor. Bunun hakkında kim ne diyebilecekse –yapılacak şey hakkında– demelidir, basınımız demelidir, meslek kuruluşlarımız demelidir, üniversitelerimiz demelidir, herkes demelidir. 'Her kafadan çıkan sesi ne yapacaksanız' diyecekseniz; işte uygarlık odur."

Demirel, 1991 Kasımında 'eskimiş devlete yeniden hayatiyet enjekte etmek' diye tanımladığı demokratikleşmeyi, 1997'de Cumhurbaşkanı olarak daha başka ad ve biçimle ortaya koydu. İçerik ve amaç farklı değildi.

1997'de konuyu 'tartışmaya açıyor'; 1991'de hükümet, partiler ve parlamentoda çözüm ararken, 1997'de daha geniş bir çerçeveye oturtuyor.

1991'de uygarlık düzeyine ulaşmak...

1997'de daha geniş bakıyor; başkanlık-yarı başkanlık sistemini tartışmaya açıyor. Rejimi ayakta tutan sistemi tümüyle değiştirecek düşünceler ortaya atıyor.

Altı yılda değişen fazla bir şey yok Demirel'de.

1991'de "Devleti yeniden hukuk devleti yapmak, hukukun üstünlüğüne dayanan bir uygar devlet yapmak hedefimizdir" diyor.

1997'de başkanlık sistemine yatkın Anayasa düzenlemelerini tartışmaya açtığı zaman, üç yıl sonra sona erecek görevini bir yedi yıl daha uzatmak isteğini artık yadsımıyor.

Demirel'in basına yaptığı açıklamalar bu izlenimi veriyor. Bu kanının pekişmesine yol açıyor.

Hedefi değişmiyor: Çağdaş bir hukuk devleti!

Çağdaş bir hukuk devletinde 'uzatmalı bir Cumhurbaşkanı!'

12

Demokratikleşmenin çerçevesini Demirel, grup konuşmasında, işte böyle çiziyor.

Ne umutlar içindeydik. Sağ ve sol parti, bütün geçmişi bir kenara atıyor, ülkenin sağlıklı bir rejime oturması için elele veriyordu.

Demokratikleşme diye yola çıkan iki parti, insan haklarından siyasal rejimin ana kurumlarına kadar hemen her sorunu çözmeye hazırlanıyordu.

Bu satırları yazdığım 1997 yılının Kasım ayında acaba vaziyet neydi?

Altı yıl geçmiş. Yeni hükümetler gelmiş, hatta bir de seçim yaşanmış.

Altı yılda demokratikleşme konularında ne kadar ilerlediğimizi, bir arpa boyu yol almadığımızı kanıtlayabilmek için, 14 Aralık 1997 günü Cumhuriyet'te yayımlanan bir haberin sadece başlıklarını aktarmakla yetiniyoruz:

"Düşünce özgürlüğü yine rafa kaldırıldı."

İkinci ve daha sonraki başlıklar:

"Avrupa Birliği'nden beklediği 'tam üyelik' perspektifini alamayan Ankara, düşünce özgürlüğü konusunda bugüne dek planlanan en somut düzenlemeleri içeren 'demokratikleşme paketini' geri çekti.

Hükümetin, AB zirvesi öncesinde açıklamayı planladığı ve daha sonra rafa kaldırdığı paket, Türk Ceza Yasası, Terörle Mücadele Yasası ile Anayasa'daki düşünce özgürlüğüne engel oluşturan bazı hükümlerin temizlenmesini öngörüyordu.

Düşünce özgürlüğü konusundaki kapsamlı paketi öncelikli olarak gündeme almaktan vazgeçen (Yılmaz) hükümet, daha kısa vadeli ve 'pratik' birkaç uygulamayı yaşama geçirmeye hazırlanıyor. İnsan hakları ihlallerini önlemek amacıyla TRT tarafından program hazırlanacak."

Küçük bir not eklemekte yarar var: Cumhuriyet'te başlıklarda irdelenen durum, 2000 yılının Temmuz ayında da geçerliydi.

Tekrar 1991'e dönelim:

Henüz hükümetini ilan etmemiş olan Demirel, bakınız daha neler vaat ediyor:

"1983 rejiminin veyahut ondan önceki ara rejimin getirdiği birtakım krizler var. Bunlar Anayasa'dan kökünü almasa bile, kanunlarda var. Bunlar düzeltilecek.

Meclis'in önüne grubumuz, tabii ki, hükümetin ortak olacağı partiyle beraber bir kanunlar yumağı getirecek, yasalar yumağı. Bu,

daha çok demokratik devleti güçlendirme gayesine matuftur. Çok kolay ufak tefek yapılacak şeyler ama, Türkiye'de büyük rahatlık sağlayacaktır. İki gündür üzerinde konuştuğumuz, hemen hemen mutabakata da vardığımız, bugün akşam üzeri bir defa daha gözden geçirip (SHP ile, İnönü ile) yarın basına vereceğimiz demokratikleşme olayı budur...

...'Söylemesi kolay, yapması zor!' Hayır efendim! Söylemesi kadar yapması da kolaydır. Daha doğrusu, yapmaya bir defa ahdedeceksiniz. İşte, altınızdaki idare... Orada, onun peşine düşer. At, sahibine göre kişner. (Alkışlar)"

13

Hükümet kurma çalışmaları ilerliyor. Başbakan Demirel, grupta ve basınla konuşmalarında kimi açıklamalar yapıyor. Ya Çankaya? Özal da boş durmuyor.

Özal, o günlere kadar nedense açıklık getirmediği 'birçok sav'a "Dünyadaki yeni dengeler ve Türkiye" adlı bir toplantıda –kimi açıklamalar yaparak– değiniyor.

Örneğin, Güneydoğu ile ilgili bir soruya verdiği yanıt oldukça değişik: PKK'ya af çıkarmayı amaçlayan 'girişimler' ile uzak-yakın ilgisi yokmuş!

"Güneydoğu meselesinin çözümü çabuk bir çözüm değildir" diyor bu kez:

"Eğer biz memleketimizin bütünlüğünü, birliğini istiyorsak, bu mücadeleye milletçe sahip çıkmamız lazım, mücadeleden çekinmememiz lazım...

... Benim görüşüm, bu konunun iki tarafı vardır. Bir, terör. Terörle sonuna kadar (kademeli olarak affetmeyi düşündüğü PKK ile) mücadele etmeliyiz. Hiç bundan yılmamalıyız. Bu vazifemizi yapacağız.

Çözümün ikinci tarafı siyasidir. Daha doğrusu şefkatle meseleye yanaşmak, bölge insanını karşı tarafın eline bırakmamak lazım. Onun yollarını bulmak lazım. Birtakım çalışmalar var. Uzun vadeli bir problemdir."

"...Gazetelerde, çok köşe yazarının kullandığı, izah ettiğim halde gene aynı şekilde kullanmaya devam ettikleri bir sözüm var. Şöyle söylediğimi iddia ederler: 'Ben zengini severim, fakiri değil! Bir defa söz böyle söylenmedi. Bunun aslı bir Hadis-i Şerif'tir. Hz. Peygamber 'Zengin Müslümanı fakir Müslümana tercih ederim' demiş. Bunun sebebi de şu: zengin olmayı teşvik için söylenmiş. Bu lafı ben aynen şöyle söyledim: 'Hadis-i Şerif'tir' dedim. İşin garibi seçimlerde kullandılar. Maalesef ben bundan şikâyetçiyim ama şikâyet etsem ne yazar, etmesem ne yazar?..

...Güneydoğu'ya gelince, Güneydoğu'da 'federasyon' lafını ben söylemedim. Başka biri söyledi. Yani bana yakıştırmaları başka taraftandır. Yalnız söylediğim şu: Güneydoğu'da terörist organizasyon veya başkaları devamlı olarak halkı birtakım propaganda laflarıyla avutuyorlar. Yani onları kendi taraflarına çekmek istiyorlar. Ne diyor onlar? 'Sizi Türkler sömürür' diyor. Evet, sömürüyormuşuz. 'Siz onlar yüzünden geri kaldınız' diyor. 'Bağımsız olsanız bugün güllük gülüstanlık olur burası' diyor. 'Petrol buradan çıkıyor, bunlar alıyorlar' diyor. 'Elektrik buradan çıkıyor, bunlar alıyor' diyor. Birçok şeyler söylüyorlar. Hatta işte 'Bağımsız olacağınıza federasyon olsanız' diyor. Bu lafları söyleyenler var. Benim söylediğim şudur: Biz bunların hiçbirini münakaşa edemiyoruz. Onların söylediğinin yanlış ve tekliflerinin mümkün olmadığını anlatmıyoruz. (Konuşmanın burası da Özal'ın notu: 15 Ekim 1991 tarihli Hürriyet Gazetesi'ne bakınız.)

Hiçbirini tartışmıyoruz. Neden? Bakın siz bile soruyu sorarken Kürt meselesi diyemediniz. Güneydoğu meselesi dediler. Aslı Kürt meselesiyse Kürt meselesi, bundan korkulacak bir şey yok. Bu kadar kendimizi bağımlı hale getirmeyelim..." (17 Kasım 1991)

14

Demirel (18 Kasım 1991); "Eleştirileceksiniz, bozulmayın" diyor ve gerçek bir öykü anlatıyor:

"Benim bir Mehmet Ali'm vardır. Bir gün sabahleyin geldi, boylu poslu bir adamdı. Hükümettik; kapıdan çıkıyordum, dedi ki:

'Süleyman Bey!' 'Buyur' dedim. 'Romenim bozuk' dedi. 'Mehmet Ali, neyin bozuk, bir yanlışlık var?' dedim. 'Romenim bozuk' dedi. 'Moralin olmasın' dedim. 'Canım aneyiversene' dedi. Yani, hem yanlış söyleyecek, hem de sen anlayacaksın onun dediğini. 'Niye bozuk?' dedim.

'Kasabın önünden geçiyordum, et 700 liraya çıktı dediler' dedi. Şimdi, herkesin kulakları çınlasın, 35 bin lira, 50 bin lira yolunda. (Yıl 1997. Demirel'in kulakları çınlasın, et bir milyon liraya dayandı, dayanacak.) Böyle bir Türkiye'yi devralıyorsunuz. Bu çeşit lafları gelip her gün söyleyecekler. 'Hani bunu durduracaktınız, hani böyle edecektiniz!..' Halktaki sabırsızlığı hoşgörün, halk günlük yaşar.

Lord Corc'un sözüne geliyorum, 'Halk yaş meyve gibidir, gününde yenmezse çürür...'

...Eğer onu yapmayacaksa adamın önüne çıkmasın..."

(18/19 Kasım 1991 notları) Sandalye dağılımındaki pürüz çözüldükten sonra, 19 Kasım günü Demirel'in TBMM'deki odasını foto muhabirleriyle muhabirler bastı.

Saat 17.40: Demirel, "Sandalye dağılımı haklı ve iyi oldu" diyor: "Yarın saat 17.00'ye kadar vaktimiz var. İsimlendirmedik ama... Dışişleri gitti geldi, onlarda (SHP) kaldı."

"Peki, Dışişlerine kim geliyor SHP'den? Mümtaz Soysal, 'Dışişleri olmazsa kabineye girmem,' diyormuş" dedim. Demirel dedi ki:

"Öteki isim daha şanslı." (Hikmet Çetin'i söylüyor.)

"Mümtaz Hoca olamaz mı?"

Demirel yineledi: "Öbür isim (Hikmet) daha şanslı!"

Coşkun Kırca aradı, o da kabineye Dışişleri Bakanı olarak girmeyi istiyordu. Ama Dışişleri, SHP'de kalmıştı. Başka Bakanlık da istemiyordu.

Demirel'e söylemediğini bırakmadı. "Memleketin menfaatlerini müdrik olduğuna emin değilim. Yalancı bu adam" gibi ağır sözler.

Saat 18.00: Erdal İnönü, TBMM'deki odasında. Sekreter Kemal Bey, "Yanında Hikmet Çetin var" dedi. "Olsun, siz bağlayın" dedim.

Bağlandı telefon, Erdal İnönü karşımda: "Hükümet işi bitmiş" dedim.

"Evet" dedi, "Yarın isimlendireceğiz. Sayın Demirel, listeyi Köşk'e götürecek."

"Karşı tarafın (Demirel'in) eğilimi Dışişlerine Hikmet Çetin..."

İnönü, "Öyle olacak" dedi.

15

TBMM Başkanlığına seçilen Cindoruk'un, 20 Kasım 1991 günü ilan edilen hükümetin kimi üyelerine –isim vermeden– yüklenmesi, 'beşli çete' üzerindeki irdelemeleri, o günlerin belli başlı konusuydu. İsim vermiyordu Cindoruk ama, öyle tanımlamalar yapıyordu ki:

"...Meclis bir rafineri gibi olmalıdır.

Bir bakarsınız, bir hükümet kurulur. Farzediniz ki, iplik kaçakçılığına adı karışmış birini Bakan görürsünüz. Ya da vaktiyle esrar, eroin kaçakçılığına adı karışmış birisinin çok yakınını Bakan gibi görebilirsiniz...

Dürüst politikacılar bunları çözer. Bunları aşar. Bunlar bir daha gelmez.

Ya da hükümet kurulur, hükümette bakarsınız büyük bir firmanın gizli ortağı veya adamı, kilit bir mevkie gelmiştir.

Hatta, o hükümeti kuran Başbakan da bunu bilmeyebilir. Ya da bilebilir. Etki altında kalmıştır. Partiye yardım almıştır. O yardımın bedelini ödemek zorunda kalmıştır. Bütün bunlar kamuoyunda bir süre sonra tartışılır hale gelir ve mesele çözülür...

Bugün Türkiye'nin önünde son bir engel kalmıştır. Artık tek başına karar veren, örgüte dayanmayan liderlerin yönettiği partiler dönemi bitiyor...

Liderlere dayanan ya da lider etrafını saran, ona araç-gereç veren, ona para veren kişilerin, ya da liderin ailesinin içine sızarak onu etki altına alan bir çetenin, bir kliğin hükümet tayin edecek noktaya gelmesi dönemi de bitiyor artık, son çırpınışlarıdır bunlar..."

Hele son paragraf... Araç-gereç veren... Uçaklarını seçim kampanyası boyunca Demirel'in emrine kim verdi, biliniyor. Paray-

la listeye ve sonra kabineye kim girdi, biliniyor. 'Liderin ailesine' hangi yakınıyla sızıldığını, herkes biliyor.

Çoğu söylentiye dayanan savlar. Cindoruk sadece 'ima' ediyor.

Demirel, Cindoruk'un sözlerine yanıt vermiyor. Ama?..

Demirel'e 'yakınlığıyla tanınan bir milletvekili' Cindoruk'un davranışlarını irdeliyor. TBMM Başkanı, hükümet programının okunacağı oturuma başkanlık etmeyeceğini de açıklamıştı:

"Sayın Başkanın genel taktiği budur. Önemli her dönemde bir çıkış yapar. Biz 11 yıl sonra yakaladığımız iktidarı, bu kez iç çekişmelere alet edemeyiz. Herkes yerini bilsin" diyordu 'Demirel'e yakın milletvekili'.

Oysa bu değerlendirmeler bir yakınından çok, Demirel'e uygun sözlerdi.

Coşkun Kırca biraz yatışmış gibi. Ama, kabinenin DYP grubunda 'infial yarattığını' söylüyor. Hele Dışişlerine Hikmet Çetin'in getirilmesi, Kültür'e Fikri Sağlar'ın atanması... "İkisi de Kürt" diyor. Komisyonlarda görev almayacak.

Tansu Çiller'den söz etti Kırca, Çiller'e istediği kurumların hepsi, örneğin KİT'ler, bağlanmamış. Kırca'ya 'istifa edip etmemeyi soruyormuş.'

Kabinede olmadığı için üzüldüğünü söyleyince; Kırca, "Benim böyle hükümette zaten işim yok" diye yanıtlamış Çiller'i.

16

Cumhurbaşkanı Özal'ın, hükümet kurma görevi verdiği insanla ilgili yeni savları üzerinde fazla durulmadı.

Özal, bir konuşmasında siyasal yasakların kaldırıldığı günlere değiniyor ve müthiş bir sav ortaya atıyor;

"7 Eylül 1987 sabahı bunlar (Demirel) yok" diyordu.

"Hatta benim uçakla kaçacağım lafları ortaya atıldı. Demirel o dönemde yüzde 80 evet çıkacağını söylüyordu.

Çıksaydı, seçimi zorlayacaktı. İşte 'Sizi millet istemiyor' diyecekti.

Biz de oturduk, referandum sandığı açılmadan önce seçim kararı aldık.

Ama açıkça söylüyorum;

Referandumun gerçek neticesi yüzde 55 hayır, yüzde 45 evettir.

Bir kere biz sandıklarda adam tutmadık. Hile yaptılar, itirazlar yapıldı.

'Oylar yeniden sayılsın' diye.

Size yeminle söyleyeyim: İtirazları biz kesmeseydik, hayırlar yüzde 50'nin üzerine çıkardı.

Eğer bir netice alsaydık bile, bu bizim lehimize olmazdı. Türkiye'nin lehine olmazdı."

Bir devlet adamına yaraşanı yapsaydın: Oyları tekrar tekrar saydırsaydın!

Özal'ın bu sözlerini 1997'de kardeşi Korkut Özal, 'ağabeyinden dinlediğini' söyleyerek yineledi.

Oysa bir halk deyişi var: Geçmişe mazi, pişmişe kuzu!

17

(21 Kasım 1991: İlginç notları sürdürelim)

Sabah. Saat 10.00'a doğru.

Telefon çaldı. Demirel'di, sesi neşeli:

"11 yıl sonra Başbakanlığa geldim. İlk telefonumu sana açıyorum" dedi.

"Kutlarım" dedim.

"Şu denildi, bu denildi hükümet işte kuruldu" dedi Demirel:

"Şimdi şöyle olmalıydı, şu veya bu, kabineye girmeliydi diye dolaşanlar var."

"Evet" dedim, dışarda çok söylenti, çok laf vardı.

Bir şey daha söylememi beklemedi:

"Ceplerinde Bakanlık kâğıdı mı vardı?" dedi ve sürdürdü:

"Millet bize bu kadar vermiş. İşte bu şartlara rağmen size bir hükümet yapıvermişim. Daha ne istiyorlar? Ama bu hava yatışır."

"Sizi yine kutlarım. On bir yıl sonra... Başbakanlık..."

Sesi, mutlu, coşkulu insanlara özgü neşeyle doluydu:

"Böyle telefonda tebrik olmaz" dedi.

Beni onore etmek istiyordu herhalde, ama içtendi, gerçekten çağrısında içtendi:

"Buraya (Başbakanlığa) gel canım. Eserini gör. On bir yıl birlikte kuyu kazdık iğneyle. Gel" dedi.

Teşekkür ettim. Başbakanlığa geleceğimi söyledim. Artık Başbakandı. Öyle pat diye istediğim zaman telefonla bulamayabilirdim:

"Sizinle nasıl temas kuracağız?" diye sordum.

"Emel Hanım eliyle. Biz de daha ne neredediir bilemiyoruz."

Biraz siyaset konuştuk:

"Ya 'öteki kanat'tan ne haber?"

"Sakin görünüyor" dedi.

"Öyle görünürler onlar" dedim.

"Deniz" dedi, "iki bakanlık için (sandalye dağılımındaki gerginliği söylüyor) 'Bu aşamada hükümetin işi baltalanmaz,' demiş."

Oysa Deniz Baykal'ın hükümetin oluşmasında cılk çıkmasını beklediğini öne sürenler vardı. Bir yandan da herkes hükümet kurulmasını beklerken karşı çıkmanın 'gayrı siyasi bir hareket' olacağını bildiği için onaylar gibi tavır aldığından söz edenlere rastlanıyordu.

Sesimi çıkarmadım.

Demirel'den sonra Emel Hanım'ı aradım. Emel Hanım, Demirel'in büyük önem verdiği tek yardımcısıydı. Özel sekreteriydi. Muhalefette de iktidarda da ortalıkta görünmez, ama Demirel'le gün boyu çalışırdı.

"Konut berbat" dedi bana: "Çalışacak yer kalmamış burada. Her yer yatak odası. Veya her köşe oturma köşesi veya televizyon izleme yeri haline sokulmuş. Buraları düzenlemek bir hafta on gün sürer" dedi ve durdu:

"Ama beyefendi hemen memleket meselelerine dalmak ister" diye ekledi.

Emel Hanım Başbakanlık Konutu'nu anlatırken içimden güldüm.

Dağınıklığı anlatırken Özal'ı tarif ediyordu. Özel ev yaşamını.

Seçimi kazandığı 1983'te Kavaklıdere'deki evine gitmiştim. Aman Tanrım. Neydi o kargaşa...

İşte, Cumhurbaşkanı Özal'ın yaşam çizgileri... Basit, kısa çizgiler.

(Özel not: Cumhuriyet'ten ayrıldık. Tiraj düşüyor. Geri dönmemiz olanaksızlaştı. Gazetenin borçlarını ödemek için çeşitli çareler aranıyor diye haberler geliyor. Hatta Demirel'e başvurmalarından da söz ediliyor. Dün Aydın Doğan, İlhan Selçuk, Uğur Mumcu, Berrin Hanım'ın evinde toplandılar. Çeşitli seçenekler üzerinde durulmuş. Aydın Doğan gazeteden hisse istiyormuş. Ne yapacağız? Boştayız. İlhan bana Milliyet'te yazmayacağını söyledi. Uğur yazabilir. Uğur yazarsa, Ali'nin (Sirmen) de yazmasını sağlayabilir. Bana söylediklerine bakılırsa... Öyle!)

18

Not defterimden:

(22 Kasım 1991 Cuma) Başbakanlık müthiş kalabalık. Saat 10.30'u biraz geçe Başbakan Demirel, beni makamında kabul etti.

Öpüştük. Yer gösterdi, oturduk. Önünde İngiliz Büyükelçiliğinden iletilen Başbakan John Major'un mektubu duruyor. Metin daktilo ile yazılmış. Yalnız "Dear Prime Minister" el yazısıyla ve tabii imza.

Mektubu, İngiliz maslahatgüzarının getirdiğini söyledi.

"İlgileniyorlar bizimle" dedi, "seçimden önce de bir mektup göndermişti. Tebrik ederken NATO'dan söz açıyor, Kuzey Irak'ta Saddam'a hiç güvenmiyorlar. 'Yeniden bir hareket olabilir', diyor. Kıbrıs'tan (gülümsedi Demirel) hiç bahsetmiyor."

O gece 20.00'de televizyon kanalları, Kuzey Irak'ta peşmergelerin Bağdat'a silahlı bir hareket için hazırlık yaptığına ilişkin haberler vermişti.

Major Kıbrıs'a hiç değinmiyordu; zîra, Demirel'in Kıbrıs politikasını biliyordu.

Tam konuşmayı yoğunlaştırırken kapı açıldı ve Samsun heyeti içeri girdi. Sekreteri atlatmışlardı. Demirel, bozuldu ama renk vermedi. "Kapımız millete açık" demekle yetindi.

Heyet çıktıktan sonra grupta Bakanlık bekleyenlerin bozuk çaldığını söyledim. "Hepsini yatıştıracağım" dedi Demirel.

Tarafsız TRT nasıl sağlanacaktı? Benim amacım Ali Bayansel'di. Ya Anadolu Ajansı?

'Baba' imajını değiştirmemesindeki yararlara değindim.

İşsiz olduğumu biliyordu, benim bir şey istemediğimi de... "Görüşeceğiz seninle" dedi ayrılırken.

Çıktım.

Aynı koridor üzerinde Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü'nün çalışma odası ve büroları vardı. Oraya da uğradım. Odasının kapısında göründü:

"Oldu galiba" dedi.

"Oldu" dedim, gülüştük. Kalabalığı bırakıp beni aldı odasına. 3-5 dakika konuştuk. Saat 11.00'de Başbakan'la görüşecekti, çağrı Demirel'den gelmişti.

İnönü ile konuşurken, İçişleri Bakanı İsmet Sezgin geldi, "Bazı evraklar var, Başbakan önce size göstermemi, sonra kendisine götürmemi istedi" dedi. İnönü, baktı kâğıtlara, görüş bildirdi, İsmet çıktı.

Not defterimden:

(24 Kasım 1991, Pazar) Tuncay'ın evinde sabah toplandık. İlhan Selçuk da geldi Ankara'ya. Konu 'malum': Cumhuriyet ve bizim durumumuz.

Biz, Cumhuriyet'ten ayrılanlar konuşurken Tuncay'ın evinde; Demirel aramış, Esin'e, "Bir şey yok. Hal-hatır sorayım diye aradım" demiş.

Siyaset, gününe göre, ne kadar oynak!

Özal, yönetimden ayrılan ANAP hükümetine verdiği yemekte, "Demirel hükümetinin uzun ömürlü olabileceğini, kısa süre içinde erken genel seçime olasılık tanımadığını" söylüyor.

Mesut Yılmaz'a 'sert muhalefet yapmamalarını' öğütlüyor. Ne var ki, yeni hükümetin ekonomik sorunların üstesinden gelmesinin zor olduğuna değinirken, "Tansu Hocahanım bile ekonomiyi düzeltemez" diyor.

Ama genel çizgileriyle Özal, hükümeti kösteklemeyi değil, desteklemeyi ilke olarak benimsediğini göstermiş oluyor.

19

(24 Kasım Pazar) Gece. Saat 22.00 dolaylarında Demirel aradı:

"Bugün hava güzel, dedim, bu (ben) eşini alıp bir yerlere gitmiştir diye düşündüm" dedi ve ekledi:

"Hanımefendi toplantıya gittiğinizi söyledi."

"Boş gezenin boş kalfasıyız. Evet, bizim gazeteden ayrılanların toplantılarından biriydi" dedim. Tabii, toplantı ile ilgili bir şeyler söylemedim.

"Siz nasılsınız?" dedim. Sanki böyle bir soru bekliyordu:

"Bakanlar Kurulu yaptık" dedi: "5.5 saat. İyi bir müzakere oldu. Hükümet programını konuştuk. Esas olan tabii protokol. Buna ekler yapılacak.

Bütün Bakanların mal beyanında bulunmalarını kararlaştırdık. Daha önce özel girişimdeymiş bir Bakan, beni hiç ilgilendirmez. Ben bugüne ve yarına bakarım. Zaten Meclis'e mal beyannamesi veriyorlar. Herkes halka açıklayacak. Bir de işkence ve hapishane işine baktık, halledeceğiz."

"Peki, ne yapılacak?"

"Bu tür olayların tümüne karşıyız." (O da ne yapılacağını bilemediği için soruya gereken yanıtı veremiyordu.)

Konuşma ister istemez parti içinde Bakan olamayanların başlattığı kargaşaya geldi. Demirel, "Ben coğrafi dengeyi koruyarak Bakanları seçtim" diyordu.

"Coşkun Kırca'yı kabineye neden almadınız?" diye sordum, birdenbire.

"Nereye alacaktım?" diye soruyla yanıt verdi.

"Ben nereden bileyim efendim" dedim, "bekliyordu."

Kızgın bir sesle, "İlter Türkmen'i başımıza o bela etti..." dedi, "12 Eylül'den sonra, 'Bunlarla konuşmayın, (yani Demirel'le) görüşmeyin, sonra başınız belaya girer' diye konuştu. Uzun zaman bizden uzak kaldı, uzak durdu. Akıllı adamdır. Ben bu yapılanları yine unuttum. İstanbul'dan Keçeli'yi milletvekili yapmadım, Coşkun Kırca'yı seçilecek bir yere koydum. Kimin cebinde Bakanlık! İşte milletvekili yapmışım, yetmez mi?

Dışişleri bizde kalsaydı, yine Coşkun Kırca'yı yapmazdım. O, bir klik başı olacaktır orada. Ertuğrul yazmış: 'Coşkun Kırca'yı kabineye koymadı, Dışişlerini de almak istemedi Demirel' diye. 'Coşkun Kırca'nın, damgasını vurmasından korktu' diye yazıyor.

Buldum Özkök'ü, 'Kim vuracakmış damgasını?' dedim."

"Meclis Başkanlığına bir yazı yazmış. 'Denetim görevi yapacağım, komisyonlara ve dış ilişkilerle ilgili Meclis faaliyetlerine katılmak istemiyorum,' diye" dedim.

"Yazsın" dedi Demirel. (Sesi sinirliydi)

"Belki böyle bir yazı yoktur. Cindoruk'tan bir öğrenseniz, sorsanız?"

"(Asabi ve sert) Ne diye sorayım? Yazdıysa yazmıştır," dedi.

"Coşkun'a, 'Demirel,' dedim, 'bakarsın açıktan mücadeleyi kabul eder,' dedim."

Önce anlamadı: "Kim, Coşkun Kırca mı?" diye sordu:

"Hayır, siz!"

"Öyle bir mücadele kabul ederim ki" dedi Demirel: "Vallahi karşımda kimse duramaz. Bu hükümeti devirmeye, düşürmeye kimsenin gücü yetmez!"

Geçende de değinmiştim, yineledim. Bakanların kimileri hakkında çeşitli söylentiler dolaşıyor. Artık bu söylentiler İstanbul'a da taşmıştır.

Demirel, "Ayıptır yahu" dedi.

Notlarımı önüme çektim. Bana kimi isimleri Cindoruk'tan aldığını söyleyerek Kırca vermişti. Ben de Demirel'e söyleyerek tepkilerini alabilirdim.

"Örneğin Cavit Çağlar" dedim.

"Neden?" diye sordu Demirel.

"Filoş mu ne, bilemiyorum, tekstilin hammadelerinden... Ömer Barutçu, Yaşar Topçu, Orhan Kilercioğlu... İzmirli işadamı Selçuk Yaşar'ın kimi işlerini görüyormuş. Ecevit'e göre 'faşist'. Kontrgerillayı kuranlardandı. Akın Gönen, Mehmet Batallı, Şerif Ercan, Sümer Oral (ki ne kadar yanlıştı, bu ismi söyleyince Kırca'ya da karşı çıkmıştım) Doğan Akyürek..."

"Yahu" dedi Demirel: "Son isim mesela. Adam armatör, zaten zengin."

"Yıldırım Aktuna hakkındaki söylentiyi biliyorsunuz."

"Biliyorum, duydum söylentileri, Münif çıkarıyor bu söylentileri" dedi.

"Evet, o söylemiş Kırca'ya."

"İyi ama adamı Bakırköy Akıl Hastahanesi'ne tayin eden Münif" dedi Demirel. "Neden? Neden bunları söylüyor? Münif Sağlık Bakanlığını istiyor. Yahu, yaşı 75. Milletvekili yapmışım yetmiyor mu?"

"Mal beyannamelerini açıklatmanız iyi oldu. Söylentileri, pek çok söylentiyi önler bir süre. Tabii Ekrem Ceyhun'la Necmettin Cevheri için de söyleniyorlar."

"İnsaf yahu. Necmettin benim sağ kolum."

Coşkun Kırca'nın sözünü ettiği bir 'dehşet dengesi'ni açtım. Demirel, Çankaya ile 'mutabık kalmıştı':

ANAP'ın yolsuzluk ve hırsızlıklarını Demirel açıklamayacak, Özal ve ANAP da aynı konularda Demirel'in çevresindekilere yüklenmeyecekti!

Tabii, olacak şey değildi. Demirel, dinledikçe böyle şeyleri, öfkesi artıyor, daha çok sinirleniyor. Daha işin başında bu denli sinirlenmek, acaba doğru muydu?

20

(Son 10 güne ait 'karışık' notlar)

Altan Öymen yazıyor: "Demirel'in son beyanları açıktır: Türkiye'de bir Cumhurbaşkanlığı meselesi vardır ama, eğer seçmenin kararı başka türlü olursa kendisi buna uyacaktır. Evvelce, Çankaya Köşkü'ne çıkmayacağını söylemiş bile olsa bu yanlış anlaşılmıştır. Gerekirse onu da yapacaktır."

Demirel'le konuşuyoruz, Altan Öymen'in yazısı üzerinde duruyorum:

"Yok efendim, ne münasebet" diyor.

"Ama, 'Evvelce Çankaya Köşkü'ne çıkmayacağını söylemiş bile olsa' diye başlayan cümleler?.."

"Yok efendim, ben öyle söylemedim" diye itiraz ediyor Demi-

rel: "Ben öyle der miyim? Dediğim şu: 'Benim meselem değildir.' Dün de aynen söyledim. Mesele Meclis'in meselesidir, bu noktadan itibaren. Yani çoğunluğu sağlayamadığımdan itibaren. 'Ben yine söyleyeceğimi söylerim,' dedim."

"Yani çağırırsa yukarı çıkarım?"

"Yok efendim, onu demiyorum. Benim çizgimde değişiklik olmaz, biliyorsunuz. Ben kafasında tereddüt olan insan değilim ki... (Altan Öymen'e) Anlamamış yahut saptırmış. Bizim tutumumuz, tavrımız budur, ama seçmen ne yapar bile demedim.

Benim işim değildir, sadece benim işim değildir. Başkaları başka türlü hareket ederse ben yine dediğimi demeye devam ederim, dedim onlara..."

"Konuşmalarınızda Özal'ı indirmek için SHP+DYP+RP oy beraberliği diyorsunuz. Liderlere yapacağınız konuşmalarda 'Gelin bakalım, beraberce Meclis'te şu Anayasa'yı değiştirelim' der misiniz?"

Demirel, "Derim tabii" dedi. "Meseleyi yumuşak almamın sebebi, bu işin sahibi benim demeden, kimseyi ürkütmeden, bu iş herkesin işidir diyerek alıp götürmek istiyorum."

"Ama seçim kampanyası boyunca siz de İnönü de bu konuyu işlediniz. Anayasa'yı değiştirerek..."

"Anayasa'yı tümüyle değiştirmeye kalksam yıllar alır" dedi Demirel.

"Peki, RP'nin tavrı ne olur Özal'la ilgili olarak?

RP'deki Türkeşçiler nasıl tavır alır?"

"Sanırım ki destek verirler."

"Ya RP içindeki 20 kişi destek verelim derse Hoca ne yapacak?"

"Parçalanacak!" dedi Demirel ve ekledi:

"Zaten onlar (Türkeş'çiler) hır çıkararak parçalanacak. İttifak bir parti değil. Bugün yarın parçalanır."

O günlerde daha işin başlarındaydı Demirel. Kimi kesimlerde 1980 öncesi havalar esiyor, kimi kesimler de Demirel'in RP ile hükümet kurmasından kaygılanıyordu. Oysa Demirel'e karşı seçimden birinci parti çıkmasına karşın, çoğu yerde özellikle büyük kentler ile aydın çevrelerde hâlâ tepkiler vardı. 1980 öncesi unutulmamıştı.

"Ya, RP ile hükümet yaparsa diyorlar" diyecek oldum. Patladı adeta:

"Bok olur böyle hükümet" diye bağırdı.

RP'yi defterden kesinlikle sildiği anlaşılıyordu.

21

Hükümete girmeyenlerin, hükümeti başka nedenlerle beğenmeyenlerin öne sürdükleri çeşitli söylentileri karşılamanın, grubu yatıştırmanın zamanıydı.

Demirel (25 Kasım 1991), 'bu hükümet kurulmasaydı, Türkiye'nin 6 ay hükümetsiz kalacağını' söylüyor ve "Bakanları 'seçme' benim takdirim" diyerek bütün şimşekleri üzerine çekiyor:

"Bir hükümet kurulmuştur. Başka şekilde bir hükümetin kurulmasına da imkân yoktur. SHP ile hükümet olmaya hâlâ itirazlar mı var?

Kiminle hükümet kurabilirdik? ANAP'la. 8 yıldır ANAP'ı eleştiriyordunuz, o eleştirileri yutardınız. Refah mı? Sayıları yetmez. Üçüyle birlikte mi? O zaman bundan daha çok curcuna olurdu" diyor.

Grubuna hükümet programını 'sunuyor'.

Uzun uzadıya demokratikleşmeyi anlatıyor.

Sindirmeye çalışıyor. Oysa, demokratikleşme ülkenin geleceği. Rejimin güvenceye kavuşması için önde gelen koşul. SHP-DYP hükümeti –hiçbir şey yapmasa, sadece demokratikleşmenin ana koşul ve kurallarını gerçekleştirse, sadece bu icraatıyla 'tarihe geçecek!'

Tabii, başarabilirse.

"Demokratikleşme dediğimiz zaman bunun hemen tamamlayıcısı insan haklarıdır" diyor:

"DYP olarak, geçen yılların her türlü demokratikleşmenin ihlalinde sıkıntısını çekmiş insanlar olarak Türkiye'nin demokratikleşmesi için önemli adımları atmak bize nasip olacaktır."

Bir inancı yineliyor, and içer gibi:

"Programın birinci kısmında bulacağınız, tamamen demokra-

tikleşme olayıdır. Yasaksız bir Türkiye, konuşan bir Türkiye, düşünen bir Türkiye ve korkusuz bir Türkiye..."

Güzel, çok güzel sözler, vaatler... Ama Demirel hükümeti demokratikleşme tutkusunun ne kadarını başaracak? Soru bu. Büyük bölümü yanıtsız kalan soru.

Demirel'in 'beklenen ve istenen anlamda gerçekleştiremediği' demokratikleşme...

İşte tarihsel bir belge:

Türkiye'nin dün ve bugün, uzun yıllar boyunca bir numaralı sorunu olan demokratikleşme konusunda hükümet protokolünde şunlar yazılıydı:

Demokratikleşme

"Ülkemizin, uzun bir süredir yaşadığı ekonomik, siyasal ve toplumsal ağır sorunları aşmak ve esenliğe ulaşmak amacıyla biraraya gelen Doğru Yol Partisi ve Sosyaldemokrat Halkçı Parti insanımızın özgürleşmesi ve toplumumuzun gelişmesi yolundaki yasal engelleri ortadan kaldırmak için bu demokratikleşme önerilerini tarih içinde çeşitli evrelerden geçen 'Devlet', çağımız demokrasilerinde en gelişmiş anlamını kazanarak halkın devleti haline gelmiştir.

Çağdaş anayasal çoğulcu sistemde Devlet, kişinin ve toplumun refahı ve kişilerin maddi ve manevi varlıklarını özgürce geliştirebilmeleri için vardır. Demokratik, laik ve sosyal hukuk devletinin anlamı budur.

AGİK süreci ve Paris Şartı'nın tarafı bir ülke olarak Türkiye, bu çağdaş devlet hedefini yakalamayı öngörmüş, ancak bu amaca yönelik çalışmalarında çok gerilerde kalmıştır.

12 Eylül 1980 askeri müdahalesi Türkiye'de demokratik yaşamı kesintiye uğratmıştır. 1982 Anayasası ve daha sonra yapılan iki genel seçim Türkiye'de demokratikleşme sürecine biçimsel katkılar sağlamış görünüyor iseler de, rejimin normalleşmesi demokratik kurum ve kuruluşların yerleşmesi, yapay siyasi ortam ve olumsuzlukların giderilmesi mümkün olamamıştır.

Aradan 11 yıl geçmiş olmasına rağmen 12 Eylül hukukunun başta Anayasa olmak üzere hâlâ geçerliğini koruması, demokratikleşme yolun-

da çok ileri ve önemli adımlar atılması gereğini açıkça ortaya koymaktadır.

Anayasa ve onun doğrultusunda çıkarılmış diğer kanunların demokratik bir niteliğe kavuşması, demokrasiye geçişin hızlı ve sağlıklı bir süreç izlemesi, ertelenemez bir görev olarak çağdaş ve mutlu insanların yaşadığı bir Türkiye'yi amaçlayan tüm siyasal partilerin gündeminin ilk sırası olmalıdır.

Türkiye iç hukukunu, tarafı bulunduğu Paris Şartı ve ekleriyle ortaya konulan çağdaş normlara ve diğer uluslararası sözleşmelere uygun hale getirmeli.

Günümüz çağdaş devleti, hukukun üstünlüğünü özüne sindirmiş, hukuk kurallarından meydana getirilmiş bir düzenle eş anlamlıdır.

Hukuk Devleti, bu alandaki çağdaş gelişmeleri ve temel ilkeleri yasalarına, anayasasına, özetle hukukuna aktarabilmiş olan devlettir.

Hukukun temel ve evrensel ilkelerini içerme, ön, yapısı ve içeriği bakımından vatandaşlarının adalet ve hak duygusu ile bağdaşmayan, sadece şekli istikrarı amaçlayan düzenlemeler eksik, yetersiz ve çağ dışıdır.

Bir devlette, uygar bir hukuk düzeni ve kişinin hak ve özgürlüklerini her türlü zedelenmeden koruyacak güçlü ve etkin bir adalet uygulaması varsa, o toplum mutlu ve çağdaş bir toplum olmaya aday demektir. Bunun önemli bir koşulu bağımsız yargıdır.

Yukarıda özetlenen nedenlerden çağımız demokrasilerinin bu yüksek ülkülerini gerçekleştirmek ve çağdaş bir demokratik yapıya kavuşmak için başta Anayasa olmak üzere birçok yasa bütünü ile ya da bölümler halinde ele alınacak ve yeni düzenlemelere gidilecektir.

I

1982 Anayasası, hazırlanış, sunuluş ve kabul ediliş süreci, şartları ve içeriği ile ülkemizin demokratik gelişmesi önünde çok önemli bir engel olarak durmaktadır.

20 Ekim 1991 Genel Seçimleri öncesi yukarıdaki düşüncelerden hareket eden hemen hemen bütün siyasi partiler, bir Anayasa değişikliği gereğini dile getirmiş, bu arada DYP ve SHP tümüyle yeni bir Anayasanın yapılması gereğinde benzer görüşler ortaya koymuşlardır.

Gerçekten de, Türkiye, insan hakları ve temel özgürlüklere dayalanan hukuk yolu ile çağdaş demokrasiyi amaçlayan yeni bir Anayasayı, hem biçim ve hem de içerik olarak yeni baştan yapmalı ve bunun için geniş bir mutabakat sağlamalıdır.

Böyle bir çoğulcu düşünme, tartışma ve önerme süreci içinde, ülkemizin yeni bir Anayasaya yönelmesi ve bu yoldan toplumsal uzlaşma ürünü bir Anayasaya kavuşması, Türkiye'nin demokratik gelişimi için çok önemli ve ileri bir atılımdır.

II

Toplumun tüm kesimlerini kucaklayan ve her düşüncenin sahipliğini duyacağı yeni bir Anayasa yapımına kadar, üzerinde anlaşma sağlandığı saptanan konularda ivedi Anayasa değişikliklerini sağlamak, toplumun önemli beklentilerini karşılayacak ve yeni bir Anayasa yapımı çalışmalarına uygun bir ortam hazırlayacaktır.

* 1982 Anayasası'nda düzenlendiği biçimi ile Cumhurbaşkanlığı bir kurum olarak parlamenter demokrasinin gerekleriyle bağdaşmamaktadır. Bugünkü düzenleme Cumhuriyetin temel kurumları arasında hem sağlıklı bir denge oluşumunu hem de yürütmenin verimli ve uyumlu işleyişini zorlaştırmaktadır.

Bu nedenle Cumhurbaşkanlığının seçim yönteminden başlayarak görev ve yetkileri ile tarafsızlığının sağlanması konuları öncelikle ele alınmalıdır; Cumhurbaşkanlığı kurumu parlamenter sistemin gerekleriyle uyumlu bir konuma kavuşturulacaktır.

* Üniversitelere bilimsel ve yönetsel özerklik tanınarak, YÖK sistemi kaldırılacak, yükseköğretim kurumlarının, kendi içlerinden seçtikleri organlar eliyle yönetilmesi sağlanacaktır.

* Üniversitelerarası eşgüdümü sağlamak, ülkenin insan gücü gereksinimini göz önünde tutarak araştırmalar ve planlar yapmak ve önerilerde bulunmak, üniversitelere ayrılan kadro ve kaynakların dengeli dağılımı ve verimli kullanımı konusunda hükümet ve ilgili makamlara önerilerde bulunmak, yeni kurulacak üniversiteler için görüş bildirmek amacıyla, üniversitelerin kendi üst kurullarınca belirlenecek adaylar arasından seçilecek Yüksek Öğretim ve Eğitim Kuruluşu oluşturulacaktır.

* Radyo ve televizyon yayınları üzerinde devlet tekelinin kalkması bir an önce gerçekleştirilecektir. Bir yandan teknolojinin olağanüstü geliş-

mesi, öte yandan çıkan çoğulcu bakış açıları bu alanda bütün dünyada yeni düzenlemeleri gerekli kılmıştır.

* Radyo ve televizyon alanında kamusal ve özel bütün yayınlar için tarafsızlık kuralı getirilecek; bütün kamu ve özel radyo ve televizyon yayınlarının tarafsızlığı ve bu alanda uyulması gerekli yayın ilkeleri özerk bir yüksek kurulun denetimine bağlanacaktır.

* Basın özgürlüğü, yurttaşların gerçekleri öğrenme ve doğru haber alma hakkı güvence altına alınacaktır.

* Anayasanın tümüyle değişmesi beklenmeden geçici maddelerinde yer alan ve birçok bakımdan hukuk devletini işlemez kılan, bu açıdan çeşitli haksızlıklara yol açan ve giderek bir dönemin uygulamalarını yargı denetiminden uzak tutmaya çalışan bütün hükümleri öncelikle kaldırılacaktır.

* Seçmen yaşının 18'e, seçilme yaşının 25'e indirilmesi sağlanacaktır.

* Üniversite öğretim üyelerinin siyasi partilere girebilmeleri ve merkez organlarında görev alabilmeleri sağlanacaktır.

* Sendika ve meslek kuruluşları yöneticilerinin bu sıfatları ile milletvekili seçilebilme haklarının önündeki engeller kaldırılacaktır.

* Öğrencilerin siyasi partilere üye olması önündeki engeller kaldırılacaktır.

* Çalışma ve sendikalara ilişkin hükümler ILO ilkelerine uygun hale getirilecektir.

* Memurları da kapsayacak biçimde tüm çalışanlara sendika kurma hakkı tanınacaktır.

* Yargı bağımsızlığı ve yargıç güvencesi gerçek anlamda sağlanacak, 'Tabii Hâkim' ilkesi tüm yargıya egemen olacaktır. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, yargı bağımsızlığı ilkesine göre yeniden düzenlenecektir.

* Siyasi partilerin kadın, gençlik ve meslek kolları kurması önündeki engeller kaldırılacaktır.

* Gözaltı süreleri kısaltılacaktır.

III

Yeni bir Anayasa yapımını beklemeden demokratikleşme konusunda bugün yürürlükte bulunan çeşitli yasalarda yapılması gereken pek

çok ivedi ve zorunlu düzenleme konusu da vardır. Yürürlükte bulunan ve günlük yaşamı yakından ilgilendiren birçok yasa çoğulcu demokratik yaşamın temel ilkeleri ile bağdaşmayan hüküm ve özellikler içermektedir.

Bu yasalarda yer alan bazı hükümler kaynağını Anayasadan almakta ve böylece değiştirilmesi Anayasaya bağlı hale gelmektedir. Ancak bunların bir kısmının yeniden ele alınması, yürürlükten kaldırılması veya önemli iyileştirmelerle korunması da mümkündür.

Bu biçimde yapılacak sınırlı, ama ivedi bazı düzenlemelerin toplum yaşamında önemli birtakım beklentileri karşılayacağı ve bazı yakınmaları ortadan kaldıracağı açıktır.

Bu yasaları şöyle özetlemek mümkündür.

1) Siyasi Partiler ve Seçim Yasaları:

1982 Anayasası gibi Siyasi Partiler ve Seçim Yasaları da 12 Eylül hukukunun önemli ürünleridir.

Yapımcılarının gerek konuya yaklaşım biçimleri, gerek demokrasi anlayışları ve gerekse yapım tarihindeki koşullar bu iki temel yasanın mutlak anlamda yeni baştan ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Yasakçı ve müdahaleci hükümleri ile Siyasi Partiler Kanunu, partilerin çalışmasını değil, çalışmamasını temine yönelik düzenlemeler içermektedir.

İsim ve amblem yasağından başlayan, bağış ve üye yazım biçimine kadar uzayan yasaklar zinciri 'hak'tan çok, 'ceza' hükmü ile dolu bir anlayış, tüzük hükümleri ile bile düzenlenmesine gerek olmayan ayrıntılı düzenlemeler, çağ dışı bir anlayışın ürünü olarak hukukumuzun içinde bulunmaktadır. Bunların düzeltilmesi ve çok daha kısa ve özgürlükçü bir Siyasi Partiler Kanunu yapılması kaçınılmazdır.

Seçim Kanunu ise, aynı yaklaşımla ele alınmış, hür ve serbest iradeyi ortaya çıkarmak yerine, 'Belli bir parti nasıl iktidar olur' noktasından hareket edilerek sık sık değiştirilmiştir. Seçim Kanunu ile getirilen propaganda usul ve şekilleri, propaganda yapmayı değil yapmamayı esas almış, eşitlik ilkesi çiğnenmiş, seçime katılan partiler arasında ayrıcalık yapılmıştır. Özetle Seçim Kanunu bir yandan hür, serbest ve eşit bir ortamda seçim yapılmasına engel olmasının yanında, getirdiği seçim sistemi ve barajları ile de temsili demokrasiyi kökünden zedelemiştir.

Bu nedenlerle bütün siyasi partilerin geniş bir mutabakatı ile bu kanunların yeni baştan ele alınarak ve adaletli bir temsil ile siyasal istikrarı,

demokratik ölçülere uygun bir denge içinde birlikte sağlayacak düzenlemeler yapılacak ve böylelikle siyasal rejim kalıcı bir çözüme kavuşacaktır.

2) Çalışma hayatı ile ilgili olarak Anayasaya ayrıntılı düzenlemeler getirmiştir. O hükümler değiştirilinceye kadar Anayasanın izin verdiği ölçüde ILO ilkelerinin 2821 ve 2822 sayılı yasalara yansıması sağlanacaktır.

3) Yerel yönetimler: İl Genel Meclisleri ile Belediye Meclislerinin yerel sorunları çözme konusundaki yasal ve kaynak eksiklikleri yeni düzenlemelerle giderilmek suretiyle bu meclislerin yerel parlamento özelliğini kazanmaları sağlanacaktır. Merkezin yerel yönetimler üzerindeki denetimi azaltılacak, yerinden yönetim ilke ve güvenceleri kuvvetlendirilecektir.

4) Basınla ilgili düzenlemeler: Konu ile ilgili Anayasa değişiklikleri sağlanıncaya kadar, Türkiye'nin taraf olduğu Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerinde belirlenen demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir. Böylelikle herkesin gerçekleri öğrenme ve bilgi edinme hakkına sahip olduğu anlayışı çerçevesinde basına gerekli güvenceler sağlanmış olacaktır.

5) Üniversiteler: Gerekli Anayasal düzenlemeler yapılıncaya kadar, üniversite öğretim üyelerinin de görüşleri alınmak suretiyle dekan adaylarının fakülte, rektör adaylarının üniversite öğretim üyeleri tarafından seçilmesi için yasal düzenlemeler gerçekleştirilecek; sistem içinde üniversitelerin daha rahat çalışabilmesinin yasal olanakları araştırılıp yeni baştan ele alınacaktır.

6) Polis Görev ve Yetki Yasaları: Polisin, kişi hak ve özgürlüklerine ilişkin eğitimi sağlanacak ve yetkileri yeniden düzenlenecektir. Karakollar korkulan yer olmaktan çıkarılacak, 'şeffaflığı' sağlanacaktır.

7) Ceza ve Usul Yasaları: Yapılacak değişikliklerle, tutuklanan veya yakalanan kişiye avukatını hazır bulundurmadan ifade vermeyi reddetme hakkı tanınacaktır. Yine yakalanan veya tutuklananların belli aralıklarla avukatları ve yakınları ile görüşme hakkına sahip olmaları sağlanacaktır.

Bu değişikliklerle:

– İşkence ve işkence iddiaları ortadan kalkacak,

– Hazırlıkta alınan ifadeler geçerli ve inandırıcı olacaktır.

8) Sıkıyönetim ve Olağanüstü Hal Yasaları: Sıkıyönetim ve olağanüstü hal rejimleri de hukuk içi rejimlerdir. Başka bir deyişle bu hallerde,

hukuk düzeninin ortadan kalkması, hakların özüne dokunma olanağının güvenlik güçlerine verilmesi söz konusu değildir. Bu nedenle bu yasalar hukuk devleti ilkesi ve hukukun üstünlüğü ile temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunulamayacağı evrensel kuralı ışığında gözden geçirilerek gerekli düzeltmeler yapılacaktır.

9) Güvenlik soruşturması: Güvenlik ve başkaca özellik arz eden birimler ve işler ayrık olmak üzere bugünkü uygulanan şekli ile güvenlik soruşturmasına son verilecek, vatandaşın güvenilir kişi olduğu noktasından hareket edilecektir.

10) Toplantı ve gösteri yürüyüşü ve demek kurma hakkı: Bu temel haklarla ilgili ayrıntılı Anayasal düzenlemeler vardır. Bu Anayasal düzenlemeler düzeltilinceye kadar bu hakların vatandaşlar tarafından kullanılabilmesini rahatlatacak yasal değişiklikler gerçekleştirilecektir.

11) TRT Yasası: TRT Yasasında yapılacak değişikliklerle halkın doğru haber alma hakkı temel ilkesi işlerlik kazanacak, kurum çağdaş ve tarafsız bir yayın anlayışına kavuşturulacaktır.

Parlamento çalışmalarının naklen, açık oturumlar ve diğer programlarla halka yansıtılması sağlanacak, ülkenin her önemli sorununun TRT'de tartışılması yolları açılacaktır.

12) Meclis İçtüzüğünde yapılacak değişiklikler:

– Her oturum öncesi bir saat süre ile Bakanların kendilerine yöneltilecek sorulara cevap vermesi suretiyle denetim mekanizmasına işlerlik kazandırılacak.

– Yasama gücünü yürütmeye devir biçiminde uygulanan bugünkü Kanun Hükmünde Kararname uygulamasından vazgeçilerek, bunların 90 gün içinde yasama organında görüşülmesi sağlanacaktır.

– Dilekçe hakkına işlerlik ve etkinlik kazandırılacaktır.

13) Barolar: Çağdaş anlamda bir savunma örgütü olduğu gerçeği ile buraların 'adaletin tevziinde' önemli bir unsur olduğu ve vesayet altında çalışmaması gerektiği yasalarla açıklığa kavuşturulacaktır.

14) Terörle Mücadele Yasası: Temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunulamaz ilkesi ışığında yeniden ele alınacaktır.

15) 1402 Sayılı Yasa ile yargı kararı olmaksızın görevine son verilen kamu görevlilerinin görevlerine dönmesi sağlanacaktır.

16) Sürgün ve sansür ile ilgili düzenlemeler yürürlükten kaldırılacaktır.

17) Meslek kuruluşları üzerindeki baskılar kaldırılacaktır.

18) Kooperatiflerin ve üst birliklerinin yönetimleri üyelerinin doğrudan katılımı ile ve seçim yolu ile kendilerine iade edilerek, böylece bu kurumların demokratik işlerliği sağlanacaktır.

19) Yurttaşların hak araması hızlandırılacak; adaletin çabuk ve az külfetli işlemesini sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.

20) Yurttaşlarımızın etnik, kültürel ve dile ilişkin kimlik özelliklerinin özgürce ifadesinde, korunmasında ve geliştirilmesinde karşılaştıkları yasal ve fiili eksiklik, engel ve sınırlamalar, Türkiye'nin de imza koyduğu Paris Şartı'nın ruhuna uygun bir biçimde ve ulusal bütünlük içinde giderilecektir."

22

Yeni hükümet; demokrasimizi askeri rejimin etkisinden ve 1983'ten sonraki düzenlemelerden arındırmak için hemen her kesime kollarını açmıştı.

Ülkenin çeşitli sorunları olmasına karşın; Demirel-İnönü birlikteliğiyle rejimin esenliğe çıkacağına, demokratikleşme adına ortaya koydukları ilkelerin yaşama geçeceğine inananların sayısı artmıştı.

Bu önemli gerekçe toplumdaki Demirel karşıtlarını bile hükümeti desteklemeye yöneltmişti.

Hükümet işbaşına geçer geçmez, o güne değin belki de hiçbir hükümete nasip olmayan manevi bir desteğe sahipti. Halk indinde, aydın indinde...

Doğal sonucu olarak; TBMM'den güvenoyu aldı.

23

Seçim sonrası - hükümet öncesi notları

Hükümetin DYP ile SHP ortaklığıyla kurulacağından kuşku duyulmuyor. (25 Ekim 1991) Ama, izlediğimiz olaylar, parti olayları. SHP'de sürekli kaynaşmalar gözleniyor:

SHP'deki kıpırdanmaları bana, "Yatışır. Kamuoyu baskısından kurtulamazlar" diye yorumluyor Demirel:

"SHP'ye kamuoyu diyecektir ki, 'Yeter yahu. Her sene kongre... Olağanüstü Kurultayı Olağan Kurultay haline getirdiniz.' Sonra bunlar iktidar olmak istemez mi?

Türkiye hükümet meselesini muallakta bıraktı. Dönüp halkı suçlayabilir misiniz? O zaman? Çareyi siz bulacaksınız. 'Herkesin ne hali varsa görsün' derseniz, o zaman –açık söyleyeyim– siz kınanırsınız ve bugünkü ortamda müspet yani işin yapıcı tarafından olmayan mazeretini kimseye anlatamazsınız.

Sanırım sağduyu (onların içindeki sağduyu) galip gelecek.

Ben süreci başlattım. Her gün bir şey söylüyorum.

Söylediklerim yarınki hükümet programının esasları. Açık söyleyeyim:

Her sabah oturuyorum. Kamuoyuna neyi enjekte edeyim diye düşünüyorum."

Demirel'e, SHP'de Baykal'ın hükümeti Olağanüstü Kurultay sonrasına bırakmaktaki amacını söylüyorum: Hükümeti kendi yapmak istiyor!

Demirel, bu söylentilere "Ama buna fırsattan istifade derler" diyor, "buna kimse itibar etmez."

"Zaten sokaktaki adam DYP-SHP hükümetine 'makul' gözüyle bakıyor."

Demirel, "Onu ben de arıyorum" diye başlıyor söze: "Ama şimdi ben kendiliğimden kalkar, DYP-SHP hükümeti dersem olmaz. Ben ne yapacağım? Danıştım, görüştüm, kamuoyuna baktım, işte bu çıkıyor, diyeceğim. Tamam mı?

Buna bir diyeceği olan var mı? Veya birtakım adamlar şunu bunu diyebilir ama ben kamuoyunun tümünü arıyorum. Kamuoyu oluşsun istiyorum."

Ya, Çankaya'ya çıkmak veya çıkmamak?

"Çankaya'daki olay şu: 'Bu insin,' dedik.

'Sandalye uğruna tıpış tıpış razı oldu' dedirtmem kendime."

Demirel'e, "Doğrusu, Çankaya için bir çıkış yolu görünmüyor. Ama içim içime sığmıyor" diyorum.

Demirel, "Aman kardeşim, bir de gel bana sor. Sabahları

onunla kalkıyorum. Onun için buna bir çare bulmalıyım. Kamuoyuna dönüp demeliyim ki, bu işi yapıyoruz veya yapamıyoruz. Çünkü bize yeterince kuvvet vermedin!"

Demirel'e soruyorum (29 Ekim 1991): "ANAP'ın ağzında 1-1,5 yıl sonra seçim olasılığı var. Bütün umutları sizin başaramamanız!"

Demirel, "Herkes umudunu buna, başaramamamıza bağlamış. Newsweek bile. Benim için, 'Bir buçuk yılda enflasyonu aşağıya çekemezse 1. Turgut Özal dönemi kapandı, 2. Turgut Özal dönemi açılır,' diye yazıyor."

"Ya, tersi olursa?"

"Tersi olacak!" dedi Demirel ve ekledi:

"(Ünlü lafını yineledi) Doğmamış çocuğa (henüz hükümet kurulmamış) don biçiyorlar. Hangi meselede doğru tahmin yaptılar ki?.."

Bir ay öncesine ait notlardan ilginç olan kimi satırları aktardıktan sonra...

24

Yolumuza devam ediyoruz:

"Sizi artık bulamıyoruz" dedim Demirel'e: "Keşke Başbakan olmasaydınız." (27 Kasım 1991)

Bir kahkaha attı, şakaya şakayla karşılık verdi:

"Ben de keşke muhalefet lideri kalsaydım, diyorum. Sabah kalkıyorsun bir basın toplantısı. Bir nutuk. İşi bitiriyorsun. Ya şimdi? Dev gibi işler."

Bir gün sonra. Hükümet programı üzerindeki müzakerelerde Demirel iyiydi.

Gece, bir ara aradım, kutladım. Ona göre Meclis'teki hükümet programı müzakereleri 'klasik görüşmelerdendi'. (Yılmaz'ı fena takmış kafasına) Yumuşak üslupla her şeyi söylediğini yineledi.

"Ne zaman görüşeceğiz? diye sordum, "Yarın" dedi. "Nerede?" "Sabah evde."

Sabah aradım, evde yoktu. Başbakanlık'ta 'kabuller yapıyordu'.

Ardı arkası gelmeyen kabullere başlamıştı. Aylarca süren, kimi günler saatler boyu gelen heyetlerle birlikte olduğu 'kabul günleri'...

Gazetelerde bir süre sonra eleştirilere yol açan kabuller...

25

Seçimden sonraki DYP'nin Sheraton'daki 'büyük gecesini' anımsıyorum. Demirel'ler yanımıza gelmişlerdi. Nazmiye Hanım, Esin'in elini tutmuştu konuşma süresince. Fazla önemsenecek çizgiler yoktu konuşmanın içeriğinde. Ama çevreye bizimle ilgilendiğini göstermek istemiş olabilirdi.

Üstelik, o geceye katılmamızı Süleyman Demirel ısrarla istemişti.

Eve ayrı, büroya ayrı davetiye gönderilmişti.

Nazmiye Demirel'in o gece söylediği bir şey dikkatimi çekmişti.

'Nerelerden bugüne geldik' anlamına gelen bir ifadeyle gözlerime bakmıştı.

Belki de aynı duyguları paylaştığımı gösterecek bir şeyler söylememi beklemişti.

Öyle kalabalıktı ki çevremiz, Demirel'in çevresi o denli insanla doluydu ki... Söyleyecek söz bulamadım, geceye uygun düşecek bir ifade...

Durumu kavramış ki, Nazmiye Demirel;

"Gözlerimizle anlaşıyoruz" dedi.

"Evet" dedim, "gözlerimizle anlaşıyoruz!"

1997'de, altı yıl önceki geceyi anımsamamdaki duygusal dürtü ne olabilirdi?

Başbakan'ı, hükümet programını okuduktan sonra birkaç kez aramıştım, ama erişmek olanaksızdı.

Güvenoyundan sonra (30 Kasım 1991) aradı. 164'e karşı 280 oy!

Saat 19.30:

"Türkeş'in oylarını da aldık" derken; mutluydu, gülüyordu. Gece 22.30'da evde 'bekliyordu', gittim.

"Senden önce Ahmet Özal aradı, 'güvenoyu'nu tebrik etti. İyi mi?" dedi Demirel.

Ben fazla şaşırmadım:

"Zaten size 'amca' diyor" dedim.

"Evet, amca!.. Şu dünyaya bak. Ahmet Özal beni hiç aramazdı, aramadı. İlk kez oluyor bu" dedi.

Klasik bir giriş yapardı Demirel; o sıralar, "Sizin pencerenizden nasıl görünüyor Türkiye" derdi. Sonradan karşısındakini –başkalarını bilmiyorum ama beni– konuşmaya başlatmak için "Ne var ne yok" demeye başladı.

O gece, önce Demirel konuştu:

28 Kasım 1991'de toplanan Milli Güvenlik Kurulu'nda 'ağırlığını koymuştu'.

MGK'ya 'müthiş egemen' bir tonda konuşuyor. Bu, benim izlenimim. Demirel'in sözü değil. Bir yandan MGK'ya başkanlık eden Cumhurbaşkanı Özal'a, bir yandan da askerlere dönüyor; "Bu işin –devlet yönetiminin– sahibi ve koordinatörü benim. Yani Meclis egemenliğine, halkın iradesine dayanan, çoğunluğa sahip bulunan hükümettir" diyor. Demirel'i, sivil-asker MGK üyeleri dikkatle dinliyorlar:

"Türkiye'nin Güneydoğusu kaynıyor. Neden? Halk, orada Türk diye, Kürt diye ayrıma tâbi tutulmak istenmektedir. Oysa, Türkiye bir bütündür. Hiç kimse başkasına sen Kürt'sün, sen Laz'sın, sen Çerkez'sin diye bir ayrıma giremez. Hepsi bizim vatandaşımızdır. Hepsine kucak açıyoruz, hepsine eşit muamelede bulunmak kararındayız."

Daha sonra sözü, MGK'nın işlevine getiriyor:

"Bu kurul bir anayasal kuruldur. Ama, ayda bir toplanması ve sonra dağılması için biraraya gelen kurul değildir. Görevi vardır. Görevi hükümete tavsiye kararında bulunmaktır."

Başbakan olarak kararlılığını vurguluyor MGK'ya:

"Ben hükümet olarak, bu kuruldan görev bekliyorum. Bu kurulu göreve çağırıyorum. Şimdi bakıyorum da, yedi yıl sonunda gelinen nokta; ne yazık ki, işte bugünkü terör ve kan gölüdür, halkın birbirinden ayrılmak istenmesidir. Bundan dolayı, kurulu göreve çağırıyorum."

İnönü de, yasada yeri olmamasına karşın, Demirel'in Başbakan Yardımcısı olarak MGK'da yer alıyor. Herkes dikkatle dinliyor Başbakan'ı.

Demirel sürdürüyor: "Burası görevini yapsın... Yapsın, çünkü sonra bana gelip de, 'Ülke uçurumun kenarına geldi' demeyin."

Bu son cümle Demirel'in yıllardır içinde hapsettiği duyguları, kanıları, yargıları özetliyor. 1980 yılının 12 Eylül gününü... 12 Eylül'den önceki askeri açıklamaları ve darbeyi...

Bir başka not: 8 yıldır MGK'larda hep ön planda olan Özal, bu kez ikinci plana düşüyor; Demirel, sahneye egemen.

Başbakan, o sırada MGK Genel Sekreteri olan Orgeneral Nezih Çakar'a (Cumhurbaşkanı olduktan sonra Başdanışman göreviyle yanına aldığı bir orgeneral) görev veriyor:

"Toplantıların verimini sağlamak ve somut önlem almasını sağlamak üzere... ilgili Bakan ve askerlerle biraraya gelerek, 'Güneydoğu için bir proje' hazırlamasını" istiyor.

Böylece MGK, 'rutin bir kurul olmaktan çıkacak'.

Ya, Demirel 1993'te Cumhurbaşkanı seçildikten sonra? MGK'ya Cumhurbaşkanı egemen, Başbakan ikinci planda!

Askerler toplantıdan sonra Demirel'in "Çok değiştiğini, deneylerini çok iyi kullanacak noktaya geldiğini" söylüyorlar.

26

Demirel'den aldığım izlenime göre, Cumhurbaşkanı ile Başbakan arasında Güneydoğu konusunda görüş ayrılığı içeren ilginç bir bir (tartışma demiyorum ama) konuşma geçmişti:

Özal, "Artık bu iş (Güneydoğu'daki terör) bitmiştir" demeye gelen kimi sözler söylemişti.

Demirel ise, "Savaşmadan bu sonucun alındığını nasıl söyleyebildiğini" sormuştu Cumhurbaşkanı'na.

Başbakan'ın gözlemlediği bir başka nokta şuydu: Demirel'in, MGK'ya yasasındaki 'ağırlığın' verilmesini isteyen sözlerini Kurul'daki üye askerler başları ile onaylamışlardı. (Benim notum: Hep böyle başlar.)

Güneydoğu'da pek çok ilçede 'bir tabur asker vardı' ama, asker sayısı 2 kolorduya çıkarılacaktı.

'Askerler bileyliydi ve hızlıydı.' 15 helikopter her an görevde olacak, bir yerde olay patlayınca hemen oraya koşacaktı. Jandarma piyadeyle 'takviye edilecekti'.

Demirel, görüşemediğimiz günlerdeki önemli kimi olayları anlatmayı sürdürüyordu:

ANAP lideri Mesut Yılmaz, kutlamak için gelmişti. Demirel'de, 'geride ne bıraktığından habersizmiş gibi bir izlenim bırakmıştı.' Yılmaz'a geçici bütçe için 46 trilyon bulmak zorunda olduğunu söylemişti. Pek yanıt alamamıştı.

"Benim sıkıntım" dedi, "dış borçlar!"

"Dış borçlarla sıkboğaz edebilir Batı. Tabii, öncelikle Kıbrıs konusunda."

Daha sonra 'benim penceremden görünenleri' dinlemeye başladı.

SHP'de İnönü lider kalmalıydı. Hükümetin bir-iki göz dolduracak icraatı 'bunu' sağlardı.

280'e ulaşan güvenoyunu fazla abartmamak gerekiyordu. Zira, Kürtler+Baykal ve grubu+Türkeş, bir gün gelir, desteği çekebilirdi. Zaten Kürtler (HEP) güvenoyu verirken hükümet icraatını bekleyeceklerini söylemişlerdi. Örneğin kimi ilçeler derken, her ilçeye asker gönderme kararı Kürt grubunun tepkisini çekebilirdi.

Araya giren Demirel; "SHP'den gelecek güvenoylarının 60'a kadar inmesini göze aldık, desteğe öyle bakıyoruz" dedi.

"Ama, hükümetin asıl karşıtları DYP grubunda" dedim. Ses çıkarmadan açıklama yapmamı bekledi.

Sabah beni arayan Coşkun Kırca'nın –Demirel'e ismini vermedim– söylediklerini toparlayarak aktardım, bir tartışma zemini sağlayabilmek umuduyla. Örneğin, Çağlar'a yoğun eleştiriler yöneltiliyordu.

"Yalnız bir yanlışlık var. Filoş yolsuzluğu denilen olayla Çağlar'ın ilgisi yok ki... Ötekinin, rakibi olan Sönmez'in olayı o. Hepsinin mal beyannamelerini topladım. Adam (Çağlar) gösterdi. Multi trilyoner. Bankada 44 milyarı var. Bursa'daki fabrikasının civarın-

daki arsayı almış, 5 bin dönüm. Şimdi satışa çıkarsa bu arsayı, trilyonlar eder.

'Böyle vereyim mi beyannameyi?' diye sordu: 'Ver' dedim.

Bu Cavit'in tek sakat tarafı sonda söylenecek sözü, başta söylemesi."

Oysa, daha kabinenin kurulmasının üzerinden kaç gün geçti ki...

"Çiller Hanım da Bakanlara yukardan bakmasa" dedim. (Fikri Sağlar kadro istemiş, 'Ne Bakanlığı için' demiş ve hafife almış.)

Demirel;

"Çiller de hızlı. Tutmak zor" dedi.

"Ama" diye başlayarak sürdürdü sözünü:

"Bu dedikodu'ları yapanlar 3-5-7 kişi. (Hepsinin ismini biliyor.) Onları ezerim, perişan ederim.

Bugün güvenoyundan sonra grup yaptım. 'Kim ne biliyorsa gelsin, burada söylesin' dedim.

Salı günü yine söylerim. Bir halt edemezler. Grubun 120 üyesi yeni ve genç."

"Ama, TBMM Başkanı Cindoruk, isim vermeden bu söylentilere kaynak ve dayanak olacak konuşmalar yapıyor. Niçin böyle davranıyor?"

Demirel kızgın bir sesle;

"Hasta" dedi: "Adamı Meclis Başkanı yaptık. Oktay Ekşi ilk kez doğruyu yazdı bugün. 'Tarafsız kalmıyor diye hep Özal'ı eleştiriyoruz, Meclis Başkanı da hükümet işine nasıl karışır' diyor."

Demirel, Cindoruk'la yaşadığı olayı bir kez daha yineledi:

"Şu senin oturduğun yere geldi, oturdu (tam karşısındaki kanape). 'Siz bizi görev bakımından nasıl tasarruf ederseniz kabul ederiz' dedi Cindoruk."

"Neden böyle davranıyor?"

Yineledi: "Hasta!"

Özal, bugün Cindoruk'a gelmiş. İade-i ziyaret. Bir saat konuşmuşlar. Demirel'e sordum, lafı geçiştirdi. Anladım ki, bilgisi yok, Cindoruk arayıp bilgi vermemiş.

TRT'ye gerçekten 'tarafsız bir genel müdür' gerekiyordu. AA'ya kimi getirecekti? Bir-iki kez isim sordu, söylemedim. Ama, AA'nın,

rutin istihbaratı verdiği gibi, kimi açılardan hükümete yardımcı olacak bilgileri de derlemesi olanağından söz açtım. Kimi olayları ânında haber verecek bir kurum... Olabilir miydi AA?

Bir iktidar için istihbaratın önemi? Adalet Partisi'nden beri DYP'de aynı hastalık vardı. Bu parti ve Demirel, sağlıklı ve özel istihbaratın değerini bir türlü kavrayamamıştı.

İstihbarattan yana kaygılı değildi. Her iktidarında olduğu gibi yine "Devlet kurumları var" diyerek MİT'i anımsattı.

MİT her hafta nabız veriyor, Bülent Tanla da anketleriyle Demirel'in halk eğilimlerini öğrenmesine olanak sağlıyor. Tamam!

Fakat sonunda daha başka bir 'istihbarat kaynağı'nı açıkladı:

"Benim de dostlarım var, onlardan da bilgiler geliyor" dedi. Böylece, Demirel'in 'özel istihbaratı' olduğunu öğrendim.

27

Başbakan Demirel, yardımcısı sıfatıyla hükümete giren Erdal İnönü'ye 'özel bir itina' gösteriyordu. Doğrusu da buydu. İnönü gibi bir insana, üstelik bir partinin genel başkanına 'herhangi bir Bakan' gözüyle bakılabilir miydi?

Kuşku yok, hayır! Bana son görüşmemizde İnönü'ye verdiği değeri anlatırken, "Çok dikkat ediyorum. MGK'ya götürdüm, orda konuştu da. Bakanlar Kurulu'nun gündemini yaparken bir de Erdal Bey'e göstermelerini söylüyorum ve eklenecek bir şeyi var mı yok mu sormalarını istiyorum" demişti.

Bir de anı karıştırdı anlatımına: "Geçende Nazmiye, 'Bak şu İnönü'ye, terbiyeli insan olduğu nasıl da belli oluyor' dedi."

Demirel'e, Kurultay'dan başarıyla çıkarsa İnönü, 'bu hükümetin belki 2-3 yıl, seçime kadar gidebileceğini' söyledim ama, Demirel yanıt vermedi.

"Enflasyonu indirebilecek misiniz?" diye sordum. Bir Başbakana, hele halka başta enflasyonla ilgili olumlu vaatlerde bulunan bir parti genel başkanına sorulacak soru değildi, ne ki, sormuştum işte:

"İndireceğiz" dedi. Sesi fazla inandırıcı değildi.

Seçim sonrası anketlerden söz açtı ve Tanla'nın son araştırma-

sına göre DYP-SHP ortaklığını DYP tabanının yüzde 60'ın üzerinde desteklediği ortaya çıkmıştı. Çankaya sorunu 'hiç aklından çıkmıyor'du. Bir ara güvenoylamasındaki 280 rakamını işaret ederek, "300'e 20 kaldı" dedi.

Anayasa'yı referandumsuz değiştirebilmenin anahtar rakamıydı 300!

28

Devletin tepe noktalarında soğuk rüzgârlar hâlâ esiyordu ama, normal işleyişler de her zamanki gibi yürüyordu. Yeni hükümet, Cumhurbaşkanı Özal'ın huzuruna çıktı. Fazla içtenlik yoktu hükümetle Çankaya arasında. Ama, hükümet Çankaya'ya çıkmıştı!

Özal, eski Özal mıydı, yoksa Cumhurbaşkanlığı konumunun kendisine verdiği yetkilere dayanarak konuşmaya mı başlamıştı? Bu soru yine gelip dayanmıştı gündeme, hatta ilk sıralara.

Çünkü Özal, İstanbul'da katledilen polislerin cenaze töreninde konuşuyor, hükümetin demokratikleşme paketine sataşan kimi ifadeler kullanıyordu:

"İnsan hakları, işkence gibi laflarla Avrupa'ya ve bazılarına hoş görünmek, puan alabilmek içien cezaevlerinin (Eskişehir cezaevi) kapatılması canileri yüreklendirmiştir" diyordu.

Bunlar, doğrudan hükümeti hedef alan sözlerdi.

Bir yandan da hükümetin ekonomi politikasına bindiriyordu: 'KİT'ler satılıp elden çıkarılmadıkça, ekonomiyi düzeltmenin olanaksız olduğunu' söylüyordu.

Demirel, soğukkanlılığını yitirmiyor; daha doğrusu Özal'ı susturacak bir araç elinde olmadığı için "Bırakın konuşsun" diyordu.

Ama, Çankaya'dan indirme planlarının suya düştüğünü gören Özal'ın tekrar eski Özal olarak yoluna devam edeceği anlaşılıyordu.

Bu belirti hükümetle Çankaya arasındaki gerginliğin yeniden başlayacağına işaretti.

Aralık 1991'in ilk günleriydi.

Sabah gazetesinin taşra kalıplarında yer alan, ama –sonradan

öğrendik ki– Meclis Başkanlığının 'ricası' üzerine şehir içi kalıplarından çıkarılan bir haber ortalığı karıştırdı.

TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk, gazeteye bir demeç vermiş, kimi Bakanları yine ağır biçimde eleştirmiş; ancak Sabah, Devlet Bakanı Ömer Barutçu'yu manşete çıkarmıştı: "6 milyar kumar borcu olan Bakan!"

Öteki Bakanlar daha önce piyasaya yayılan isimlerdi: Cavit Çağlar, Mehmet Batallı, Mehmet Ali Yılmaz, Orhan Kilercioğlu...

Barutçu, çok sert yanıt verdi Cindoruk'a: "Haysiyet celladı, müfteri, ikiyüzlü, sahte şövalye!"

Siyaset adamlarımızın kısır sözcüklerinde bu sözcükler hep yer alırdı. Ama Barutçu basın toplantısında, Cindoruk'a daha ağır ifadelerle yüklendi:

"1987 seçimlerinde seçilemedi. Bir müddet küstü. Bugün yaptığı gibi el altından basına birtakım şeyler aktardı. Her defasında da ikiyüzlülükle söylediklerini inkâr etti. Sık sık misyon lafı eden Cindoruk'un belli bir misyonu olmadığını artık herkes biliyor."

Cindoruk ise, daha kestirme bir yol tuttu. "Sakıta söz izafe edilmez. Kem söz sahibine aittir. Asılsız bir haber üzerine Bakanın hezeyanlarına cevap vermem" dedi.

Ama, önünde yeni bir hükümet, yeni tipler bulan basın olayı kaşımayı sürdürecekti, sürdürdü. Demirel de –zorunlu olarak– karıştı olaya. "Tartışmaya 'müdahale edeceğini' ve kimseyi, kimseyle kavga ettirmeyeceğini" söyledi.

29

Hükümet, programında ve partilerarası protokolde yazılı olan önemli vaatleri ilk günün verdiği hızla ele almaya girişti.

(7 Aralık 1991) Demirel ve İnönü, yanlarına Bakanları, bürokratları alarak Diyarbakır'a gittiklerinde, gerçekten, özlü kalabalıklarca içtenlikle karşılandılar.

Hükümet, onların hükümetiydi. İşkence olmayacaktı. Zira, önlerine çıkan pankartlarda ve yükselen seslerde tek bir istek yer alıyordu: "İşkenceye son!"

Hükümet elinden ne geliyorsa, ne olanak varsa seferber edecek, bölgeye gereken her şeyi yapacaktı. Batıda ne varsa, Doğuda da olacaktı!

Asıl önemli açıklama bir gün sonra geldi.

Demirel, Siirt'e gidip gelmişti, basınla söyleşiyordu. Türkiye'de ve dışımızdaki dünyada geniş yankılar uyandıracak bir açıklama yaptı.

Gazete manşetlerine geçen, son yılların çok önemli sloganı şuydu:

"Demirel: 'Kürt realitesini tanıyoruz' dedi."

Açıklamasında önemli öğeler yer alıyordu:

"Bu devleti Türk-Kürt ırkından gelen insanlar kurmuştur, diğerleri ikinci sınıf vatandaş değildir. Beraber kurmuşuz, kader birliğimizi rıza ile kurmuşuz. 'Biz, siz' diye bir şey yok, hepimiz varız. Hepimiz varsak, buradaki insan, yani Kürtçe konuşan, 'Kürt asıllıyım' diyen insana da 'Kürt kimliği' diyoruz. Artık buna karşı çıkmak da mümkün değildir.

'Hayır arkadaş, sen Orta Asya'dan geldin, biz de oradan geldik ama yolda gelirken dillerimiz değişti' diyemeyiz.

Yani Kürt realitesini tanımak aslında Türkiye birliğini muhafazaya mani değildir.

Türkiye üniter devlettir, ama içindeki ahalisi farklı menşelerden geliyor.

Madem ki Türkiye'nin birliğini korumaya hep beraber kararlıyız, 'Ben Kürt asıllıyım' diyen insanlarla başka ülkelerdeki Kürt asıllı insanlar arasındaki irtibatı kabul edeceksiniz. Ve siz de sempati duyacaksınız."

Başbakan, daha ilerilere açılıyor, Irak'taki Kürt varlığının korunmasına ilgisiz kalınamayacağının üzerinde duruyor:

"Irak'a 'Arkadaş vahşete gidersen, bizi karşında bulursun' demeye mecburuz. Öyleyse 'Irak'taki Kürt varlığının korunmasına ilgisiz kalmamak' bence Türkiye'nin yeni politikasıdır. Öyle de olmalıdır. Yani, ona karışamayız, buna karışamayız, neye yararız o zaman... O zaman burada 10 milyon insanın hissiyatına ters düşeriz. Binaenaleyh Comfort olayı (Çekiç Güç) veya Batı ile yapılacak başka şeyleri de biraz kullanmamız lazım.

Ve bu olayda bence Batıyı da yanımızdan uzaklaştırmamamız lazım. Bu olay biraz Amerika'yı yanımıza alacaktır. Bence bu olay, Amerika'nın Sovyetler Birliği olayından bizimle beraber olması kadar önemlidir. Çünkü Irak küçümsenecek bir olay değil, hâlâ problemdir."

30

Cindoruk'tan geldiği söylenen kimi savlarla Bakanlar Kurulu ve DYP çevreleri hâlâ sarsılıyor. Cavit Çağlar, açık seçik diye nitelenecek yanıtlar veriyor savlara, "Benim şahsi olarak hiçbir bankaya tek kuruş borcum yok" diyor:

"Çünkü, ben sahip olduğum şirketlerin türr ünden ayrıldım.

Şirketler anonim ortaklık statüsünde. Eskiden ortağı olduğum şirketlerin Ziraat Bankası'na borcu var. Ben haber gönderdim, 'Sıradan müşterilerine bu gibi durumlarda nasıl davranıyorsa banka, bu şirkete de hiçbir farklı muamele yapmadan, benzer işlem yapsın,' dedim. Hepsi bu."

Bu açıklamasının üzerinden birkaç gün geçtikten sonra mal varlığını kamuoyunun bilgisine sundu:

Çağlar'ın iki sayfalık mal varlığındaki para miktarı 25 milyar lira!

Kabinenin en zengin adamıydı Çağlar.

Hilton oteli, bir başka, ama ilginç yemekli toplantıya sahne oluyor. Demirel, Sabah'tan Zafer Mutlu, Hürriyet'ten Ertuğrul Özkök ile buluşuyor.

Yazılanların dışında basının önde giden iki imzasıyla buluşmasındaki asıl nedeni öğrenmek zor. Demirel de söylemiyor.

Gazetede yayımlananlarda ilginç çizgiler var. Örneğin, askerle ilişki:

"Askerlerle arasında bir 'gerginlik' olup olmadığını" soruyor Zafer Mutlu:

" 'Hayır, hayır' dedi (Demirel). 'Zaten onlar da bu yanlışlığı (12 Eylül darbesindeki yanlışlığı) kabul ediyorlar' diyor ve askerlere yaklaşımının 'yumuşak ama mesafeli' olduğunu belirtiyor."

Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş'in Demirel'i çok olumlu etkilediğini seziyor gazeteciler. (Ya sonraki yıllarda, Demirel Cumhurbaşkanı olduktan sonra?) Demirel, Güreş için "Bunca yıldır bu kadar iyi İngilizce konuşan bir Genelkurmay Başkanı görmedim" demiş.

Zafer Mutlu yazıyor: "Uzun yemek sohbeti sırasında Meclis Başkanı Cindoruk'un son çıkışlarını da sorduk Demirel'e. 'Kendisine sordum, niye bunları bana söylemiyorsun diye, ben öyle şeyler söylemedim diyor' şeklinde başladı bu konudaki konuşmasına ve şöyle devam etti:

'Hükümet protokolünü birlikte hazırladık, sadece son günkü görüşmelere girmedi, çünkü o gün Meclis Başkanı seçilmişti. Meclis Başkanı olmasını da ben istedim. bunu söylediğim zaman, benimle ilgili tasarruf hakkı sizindir, nerede emrederseniz orada görev yaparız dedi.

Sonra eğer söyleyecekleri varsa Genel İdare Kurulunda söyler.

Şimdi o Meclis'in en tepesinde oturuyor, ben de altında Başbakan olarak konuşuyorum. Bundan güzel ne olabilir?'

'Ya Özal'la ilişkiler? Birbirinize nasıl hitap ediyorsunuz? Size abi diyor mu?'

'Daha o kadar ileri gitmedik' diye gülerek başladı ve sürdürdü:

"Türkiye'de iki tane Cumhurbaşkanı yok ki, ben onu bırakıp diğeriyle temas kurayım. Ya hislerimle hareket edip ilişki kurmayacaktım.

O zaman devleti tıkamış olurdum. Buna hakkım yoktu.'"

Çankaya sorunu öylesine işlemişti ki topluma, Demirel'le Başbakan olduktan sonraki görüşmelerde ilk akla gelen, ilk sırayı alan soru Özal'la ilgili oluyordu.

'Cindoruk olayı' da gazetelerin belli başlı konularından biriydi. Melih Âşık'ın yazı başlığı "Cindoruk ne istiyor?" diye soruyor ve bir yerinde;

"DYP'nin iktidarı almasıyla kendisine Meclis Başkanlığı sıfatının layık görülmesi de Cindoruk'u tatmin etmedi" diyor ve şunu ekliyordu:

"Bunu, eşi, televizyondaki 'Bizim İnsanlarımız' programında 'Eşim hükümette daha aktif bir görev bekliyordu' sözleriyle açıkladı.

Şimdi Cindoruk sabah akşam Demirel hükümetine veryansın ediyor.

DYP'ye emek vermiş bir isim dün telefonda Cindoruk'u şu sözlerle eleştiriyordu:

'Cindoruk'un bazı Bakanlarla ilgili eleştirileri haklı olabilir. Bunu ilk günlerde üstü kapalı anlatmış olması da iyidir.

Ancak Cindoruk'un, bu yöndeki eleştirileri dozunu artırarak sürdürmesi, şu anda kendisinden umutla bir şeyler beklenen hükümeti yıpratmaktan başka bir işe yaramamaktadır.

Bir Meclis Başkanının, elinde somut kanıtlar olmadan Meclis üyelerini gazete sütunlarında ağır suçlarla suçlaması demokrasi teamüllerine aykırıdır.'"

31

Manşetler Demirel'in Diyarbakır'daki açıklamalarını yansıtıyor.

Güngör Mengü ile Altan Öymen, Demirel'in bölgedeki konuşmalarını "Tarihsel reform niteliğinde" diye yorumlayıp değerlendiriyor.

Demirel, Konut'ta çalışıyor. "'Güneydoğu için umutlu olduğunu" söyledi bana (11 Aralık 1991). Ama 'halkı rahatsız etmeden devleti bölgede nasıl egemen kılacaklarının formülünü henüz bulamamıştı.'

"Bakalım ne yapacağız?" diyordu.

"Yeni bir arkadaş buldunuz, bizleri unuttunuz" diye şaka karışığı takılmak istedim. Demirel "Seni unutur muyum canım" dedi, sesi alaylıydı.

Cindoruk 'olayını' açtım, zira kulislerde hâlâ Cindoruk'un savları, o savlardan sonraki gelişmeler konuşuluyordu:

Fena kızgındı: "Ne isterse yapsın" dedi. Şunu da söyledi:

"Testi kabını kırar!"

İslam Konferansı Örgütü'nün toplantısına katılmak için Senegal'de Özal. (Artık klasik hale geldi, dışarıya giden devlet adamlarımız ya uçakta ya da gittikleri ülkede Türkiye'yi konuşuyorlar.) "Kürt

politikasında Demirel'le görüşlerinin büyük ölçüde birbirine yaklaştığını" söylüyor. Bir 'konsensüs' mü?

"Bir paralellik."

Devletin tepesinde küskünlük sona mı eriyor?

Ama, havaalanına, Senegal'den dönen Özal'ı karşılamaya (ilk defa) giden Demirel, soğuk. El sıkışıyorlar Özal'la, öpüşme yok!

Cindoruk'la Özal kucaklaşıp öpüşüyorlar ama.

Bir sezgi: Özal, ayağının tozuyla Demirel'i sıkıntıya sokmaya yönelen bir eyleme hazırlanıyor.

Hükümet hızla 'reformlara' koyuluyor. Önce adli reform. Şeffaflık! Avukatların ifade alınırken sanıkların yanında olması... Gözaltı süresinin 24 saate indirilmesi...

Manşetlere tırmanan ve gerçekleşmesi beklenen 'reformlar'.

(13 Aralık 1991) Demirel'i aramıştım. Görüşemedim. Perşembe gecesiydi. Bugün cuma. Aradı.

Beş dakika boş vakti yok. Doğru. Televizyon ekranları tanık. Gelen giden (Başbakanlığı süresince ardı arkası kesilmeyen) heyetler...

"Ben de sizi arayacaktım" dedi.

ABD Büyükelçisiyle yaptığı uzun konuşmaya değindi. "Adam siyaset biliyor" diyordu. Önemli meseleleri 'siyaset gereği nasıl yaparsınız' demeye getiriyor.

Fakat Türkiye 'zam haberleriyle ısınıyor'. Bir de Demirel-Özal ilişkileri.

(14 Aralık 1991) Her şey bir yana atılıyor. "Özal-Demirel dehşet dengesi" başlıkları altında:

"Yeniden 'eski günlere' dönülüyor. Yani 'abi-kardeş muhabbetine'. Örneğin Özal ile Demirel bir resmi yemekte yan yana oturduklarında; Cumhurbaşkanı Özal, Başbakan'a eskiden olduğu gibi 'abi' diye hitap ediyor. Başbakan Demirel de Cumhurbaşkanı'na 'sen' diye karşılık veriyor. Bu tür konuşmanın 'resmi tanıkları' var. Aynı masada oturan tanıklar...

...Ama tarafların 'resmi tutumlarını değiştiren' bir gelişme yok. Başbakan Demirel'in bilgisi çerçevesinde yürütülen bir hazırlık çok çarpıcı...

...Anayasa'da yazılı olmayan ve fakat yine onay için Cumhurbaşkanı'na gönderilen atama kararnameleri var. Örneğin, herhangi bir müsteşar, bir genel müdürün görevden alınması ya da atanmasıyla ilgili kararname, bazen 'üçlü kararname', bazen de Bakanlar Kurulu kararı olarak Cumhurbaşkanı'nın onayına sunuluyor.

İşte, Başbakanlıkta hazırlanan yeni bir yasa taslağı, 'Cumhurbaşkanı Özal'ın onay yetkisini, imza yetkisini kısıtlıyor'. Buna göre:

Anayasa'da yer alan valiler, büyükelçiler ve Genelkurmay Başkanının atanması dışındaki görevden almalar ve atamalarda Cumhurbaşkanının onayına ve imzasına gerek bırakılmayacak bir düzenlemeye gidiliyor. Hükümetin yapacağı atamalarda kararname kaldırılıyor, kararname yerine hükümet kararı getiriliyor.

Kısacası, Özal devre dışı bırakılıyor".

Demirel'i bu yola zorlayan yine Özal oluyor.

Yiğit Gülöksüz'ü Toplu Konut Müsteşarlığına atayan kararnameyi Çankaya bir değil, iki kez geri çeviriyor.

Öyle mi? Buyurunuz; Çankaya'yı by-pass'a hazırlanıyor Demirel.

Tam bu ara, "Trilyoner Bakanların geçen 10 yılda ne kadar vergi verdikleri" sorusunu ANAP'lı Mehmet Gedik ortaya atmaz mı? Cavit Çağlar ve başta gelen isimlerden biri, Tansu Çiller! Demirel, hiddetleniyor, "Hükümetin namus ve dürüstlüğünü taahhüt ettiğini" ilan ediyor. "Kim ki" diyor, "ülkenin beş kuruşunun kaybolduğunu iddia ediyor, doğru bana gelsin."

Köşk'le hükümet arasındaki ilişkiler öylesine dalgalanıyor ki... Örneğin, Özal'ın yerel seçimler yasasını imzalayacağı söyleniyor.

Özal'ın Senegal dönüşü iki lider havaalanında el sıkıştılar ya; bu olay, 'buzların çözüldüğüne' işaret sayılıyor.

32

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri, 'yok artık'!

Tarihe gömülüşünün tarihi: 21 Aralık 1991.

33

Zamlar patlıyor. Halkın alışık olduğu bir deyim yine ortalıkta:

"Paket açılıyor, açıldı."

Demirel beni aradığında Özal'ın hükümete ufak ufak muhalefete geçmeyi istediği günlerdi.

Yerel yönetim yasasına karşı çıkacağının hissedildiği günler...

"Ne yapmak istiyor?" diye sorduğum zaman:

"İyi oluyor" dedi: "Yarın öbür gün vatandaşın önüne çıkıp 'Bu adam devleti çalıştırmıyor' dersem haklı olurum. Bırakın, yapsın bunları da yarın öbür gün haklı olarak halka 'İşte, devleti durduran adam' diyebileyim."

Demirel, sanki referandumu göze almak için halk desteği arıyor gibiydi. Özal'ın yerel seçim yasasını ANAP lehine veto etmesini bekliyordu.

Ama, örneğin Gülöksüz kararnamesinin Çankaya'dan iki kez dönmesine fena halde tutulmasına karşın, renk vermiyordu:

Özal'dan bir o yana bir bu yana dönüşler, yerel seçim yasasını Meclis'e geri döndürmesiyle yeni bir kıvama gelince, Demirel'in, çevresine;

"Veto olayı tatlı bir şey değil. Ama atın ayağı sürçtü diye at kesilmez" dediğini duyduk.

Tam Demirel'vari bir tanımlama!

34

(27 Aralık 1991) MGK toplandı. Saat 23.30'da Demirel aradı. Emel Hanım aracılığıyla görüşme isteğimi iletmiştim:

"'Terörde başarılı olamadık,' diyor" dedi Demirel.

"Aman efendim, askerler (1980 öncesini anımsatıyordum Demirel'e) hep böyle söyler ve sonra..." diyecek oldum, ama tamamlayamadım cümleyi, Demirel araya girdi:

"Yok canım, askerler söylemiyor bu sözü. TÖÖÖ söylüyor" dedi.

Zaman zaman Özal demez, Turgut Bey demez, benim gazetede Turgut Özal yerine yazageldiğim 'TÖ'yü söyler.

Doğrusu, Özal'ın böyle bir yargıyı dile getirmesine şaşırmıştım. Zira 1984'ten beri Güneydoğu olaylarını ya küçümser ya da "Çözdük, çözmek üzereyiz" gibi asker ağzı kullanırdı.

Demirel sürdürdü sözlerini:

" ' Terörde başarılı olamadık. Doğru kararlar aldık, icra edemedik' diyor."

Başbakan neşeliydi. "Askerler, hele Doğan Güreş çok iyi" diye konuşuyor. Demirel'in bir başka saptaması, 'askerlerin çok sakin oluşları'.

Çankaya ile 'kararname sürtüşmeleri' sürüyor bu arada.

Köşk, bir açıklama yaptı: 20 Kasım ile 30 Aralık 1991 tarihleri arasında Çankaya'ya, 8 adet KHK, 90 adet Bakanlar Kurulu kararı ile bürokrat atamalarına ilişkin 141 adet üçlü kararname 'sunulmuş'tu.

Özal, bunlardan 4 KHK ile 85 Bakanlar Kurulu kararını ve 112 üçlü kararnameyi imzalamıştı. 4 adet üçlü kararnameyi –birisi Yiğit Gülöksüz'e ait– iade etmişti.

Değişmeyen ve gelecek yıllarda da değişmeyecek olan sürtüşme.

Bir garip hava esiyor. Gülöksüz kararnamesi neredeyse bir devlet krizine dönüşecek. Demirel, bir mektup yazıyor Çankaya'ya, iade görüyor. Öyle mi, "İadeli taahhütlü geri gider" diyor Başbakan ve Çankaya'dan Genel Sekreter Kemal Yamak imzası ile geldiği için, bu kez Müsteşar Necdet Seçkinöz'e imzalatıyor ikinci mektubu.

Gazeteci sorunca; "Mektup işini büyütmeyin" diyor Demirel.

YÖK'e yeniden İhsan Doğramacı'yı getiriyor Özal. Demirel "Biz, YÖK'ü kaldırınca başkanlığı da biter" diye konuşuyor ama, ne YÖK kalkıyor, ne de Doğramacı adı... Başbakan iken de var oluyor Demirel indinde, Cumhurbaşkanı iken de... Ve, YÖK'ü olduğu gibi yerinde bıraktı.

Yılın son günü. (31 Aralık 1991) Türkiye, hâlâ bir noktaya takılı kalan tartışmaları izliyor:

Demirel (şimdi hükümet) ve Cumhurbaşkanı Özal arasındaki çekişmeyi!

Özal, direniyor:

"Ben Gülöksüz kararnamesini, 'Bir kerre daha tezekkür edin (düşünün)' diye geri gönderdim. (Demirel Cumhurbaşkanlığında belki yüzlerce kararnameyi hükümete geri gönderdi.) Bu tür meseleler mektupla halledilmez. Gelip izah etmek gerekir. Benim de Evren Paşa ile bazı meselelerim olmuştu. Kendisi bugün benim itiraz ettiğimden çok fazla kişiye itiraz etmişti. Bunları karşılıklı görüşerek hallettik. Bazı meselelerde ben gidip gönlünü aldım. Ama haftalık görüşmeye (Demirel'i söylüyor) gelmezsen bu meseleler halledilir mi?"

Kararnamelerle ilgili Çankaya açıklamasından sonra, Cumhurbaşkanı'nın 1 Ocak 1992'den itibaren uygulamaya koyacağı program sızdırılıyor kamuoyuna.

Özal, 'Başbakan'la haftalık görüşme' olayına önem veriyor.

35

1991, Demirel'in bir sözü ile kapanıyor (31 Aralık 1991):
"Başarısız olsaydım, tarih yanlış olurdu."

İkinci Bölüm

1992

ÇANKAYA (ÖZAL) İLE HÜKÜMET (DEMİREL) ARASINDAKİ
ÖNLENEMEYEN AMA SONUÇ DA VERMEYEN
SİYASAL KAVGALAR YILI

36

Bir yılın özeti
"Hiçbir şey olması gerektiği gibi değildi.
Her şey olması gerektiği gibiydi."

1992: Yeni bir yıl, yeni umutlarla ve düş kırıklığı yaratan olaylarla geldi ve geçti.

Bölüm başlığında yer alan 'bir yılın özeti'nden 1992'yi oluşturan olayları kestirmek güç olmasa gerek.

Bu kanımı dinleyen Mustafa Balbay; 1992 notlarını bir öykü inceliğiyle birbiri arkasına sıraladı.

İşte, Balbay'dan zevkle, keyif alarak dinlediğim notlarla 1992:

37

Yetki kavgasının büyüdüğü 1992 Ocak ayı:

Türkiye 1992 yılına Özal-Demirel çekişmesiyle girdi. Demirel Köşk'e kararname gönderiyordu. Özal, kararnameleri ya iade ediyor ya da bekletiyordu. 2 Ocakta Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Büyükelçi Kaya Toperi şu açıklamayı yaptı:

"Cumhurbaşkanına sunulmadan, temas etmeden, izah edilmeden yapılan kanunlar, kanun hükmünde kararnameler veya Bakanlar Kurulu kararları olsun, üçlü kararname olsun, Cumhurbaşkanı bunları imzalamayabilir.

Cumhurbaşkanının yetkileri sarihtir. Cumhurbaşkanının devletin başı olarak sorumluluğu vardır. Anayasa'nın kendisine verdiği yetkilerde, Cumhurbaşkanının bazı kararnamelerde kendi görüşleri olabilir, tereddütleri olabilir. Burada şahsın kendi ismi değil, makam önemlidir. Cumhurbaşkanı ancak diyalogla sorunların çözülebileceği kanısındadır."

Toperi'nin bu açıklamasına Devlet Bakanı ve hükümet sözcüsü Akın Gönen'den ânında karşılık geldi:

"Biz milli iradenin temsilcisiyiz. Meydanlarda halka yaptığımız vaatler vardır. Kösteklenirsek devlet tıkanır, hizmet tıkanır. Bakanlar Kurulu her alacağı kararı önceden Cumhurbaşkanının tasvibinden geçirecekse, bu takdirde Bakanlar Kurulu'na gerek yoktur. Bu bir anlayış farkıdır."

Aynı günün akşam saatlerinde Toperi'den bir karşılık daha geldi. Toperi işi biraz alttan alıyor, sözlerinin yanlış yorumlandığını söylüyordu.

Özal'ın ve Demirel'in sözcüleri arasında geçen bu düelloya ertesi sabah doğrudan Demirel katıldı. 4 Ocak 1992 tarihli gazetelerin birinci sayfasını Demirel'in şu demeci süslüyordu:

"Özal'ın memuru değilim."

İşte Demirel'in sözleri:

"O benden bir konuda bilgi istediğinde ya da benim kendisinden bazı ricalarım olduğu zaman Çankaya'ya çıkarım. Bir Bakanla görüşmek istiyorsa söyler, onu da gönderirim. Ama ben Çankaya'nın memuru değilim ve olmam.

Ben şuna razı olmam; Çankaya, 'sen gel, bana bir izahat ver' derse, ben buna razı olmam. Geçmişte de olmadım. Kimin bilgi vereceğini biz tayin ederiz."

Demirel'in Özal'a çıkışına Bakanlardan da koro halinde destek geldi. GAP'tan sorumlu Devlet Bakanı Ömer Barutçu, Demirel'e laf ettirir mi? Barutçu'nun Özal'a ilişkin sözleri barut gibiydi:

"Herkes Anayasa'da yeri ne ise o çizgide olacak. Onun dışında bir şeye kimse kimseyi alıştıramaz. Ayrıca, Cumhurbaşkanının sözcüsü benim muhatabım değildir. Olmam da."

Hükümetin SHP'li Devlet Bakanı İbrahim Tez tez elden Özal'a çıkıştı:

"Hiçbir makam ve kurum hükümetin icraatini engelleyemez."

Hükümet Yiğit Gülöksüz'ü Toplu Konut Başkanlığı'nın başına getirmek istiyordu. Özal da buna karşı çıkıyordu. Özal'la Demirel arasındaki gerginlik Gülöksüz'ün durumunda odaklandı. Gülöksüz'ün atanması her iki taraf için de artık 'onur' meselesiydi.

Bu çekişmenin ardından Özal, iki kez iade ettiği Gülöksüz kararnamesini sonunda imzaladı ve Başbakanla Cumhurbaşkanı arasındaki buzlar bir ölçüde eridi. Ama iki liderin durumu her zaman yeni buzlar üretmeye uygundu!

Hükümetle Çankaya'nın çekişmesinin bir benzeri de SHP'nin içinde yaşanıyordu. SHP Genel Başkanı Erdal İnönü ile Deniz Baykal arasındaki iktidar savaşı bitip tükenmek bilmiyordu. Parti tükenirdi bu çekişme tükenmezdi!

SHP 1991 seçimlerinden 1989 yerel seçimlerine oranla gerileyerek çıkmıştı. Bunun da faturası Erdal İnönü ve ekibine çıkmıştı. Faturayı kesen Deniz Baykal'dı. Geri adım atmaya niyeti yoktu. KDV'sini bile affedecek durumda değildi. Baykal kontrol ettiği delegeleri devreye sokarak, olağanüstü kurultay yapılması kararını aldırdı. İnönü, Baykal yanlılarının olağanüstü kongre çıkışına çıkıştı:

"Kimi arkadaşlarımız beni Demirel'in gölgesinde kaldı diye eleştiriyor. Benim Demirel'in arkasında yürümem eleştiri konusu oldu. Bir hükümette bir Başbakan olur. iki tane olmaz. Delegelerin isteği üzerine kurultayı toplayacağız. Beklediğimiz, bu kurultaydan bütünlük içinde çıkılması. Kurultaydan çıkacak arkadaşlarımızın hükümetle birlikte, hükümeti destekleyerek çalışacak bir partiyi tesis etmeleri şart. Hükümet içinde bir parti, hükümet dışında örgütte bir parti, böyle şey olmaz. Bir parti var, hükümet içine girmiştir, hükümet ortağı olmuştur. Parti hükümeti, hükümetteki arkadaşlarımız da partiyi destekleyecek. Çünkü partinin amacı, iktidara gelmek, halka hizmet etmektir. Bunu yapar durumdayız.

Partinin eridiği görüşleri var. İşte buna çareyi hep birlikte bulacağız. Bu durumun bir ayda değişmesi de mümkün değil."

İnönü böyle diyordu, ama SHP'nin Baykal kanadı böyle demiyordu. Esasen o dönemde SHP içinde üç ana grup vardı:

ınönücüler, Baykalcılar, HEP kökenliler.

İki alt grup daha vardı, 'yeni sol' adı altında İsmail Cem ve çevresi ile Ertuğrul Günay'ın başı çektiği 'yenilikçiler'...

Baykalcılar, İnönü'yü rahatsız ediyordu; HEP kökenliler, hükümetin öteki ortağı DYP'yi.

1990'lı yılların ikinci yarısında DSP'ye geçen ve uzun yıllar Dışişleri Bakanlığı koltuğunda kalacak olan Cem'in 1992 yılı Ocak ayındaki görüşü şöyleydi:

"SHP kimliğini yitirdi!"

Genel Sekreter Cevdet Selvi o günlerde İnönü ile birlikte hareket ediyordu. Selvi daha sonra DSP'ye geçti, milletvekili oldu. Ayrıldı, CHP'ye geçti. CHP içinde de Baykal'la birlikte hareket etti.

Selvi bir yandan İnönü-Baykal dengesini gözetiyor bir yandan da HEP'lilerin uslu durması için çaba harcıyordu.

'Tek başına parti' gibi hareket etme eğilimindeki Ertuğrul Günay ise Cem'le Baykal arasında gidip geliyordu.

SHP'nin Ankara Milletvekili Mümtaz Soysal bütün bu gelişmeleri Hürriyet'teki köşesinde şöyle değerlendiriyordu:

"Buzdağının içlerinde bir yerdeyseniz ve çevreniz yine buzla çevriliyse, kısacası içinde yaşadığınız donmuşluğu dışarıdan göremiyorsanız, eriyişin farkında olamazsınız. SHP eriyor. Ama SHP'nin bugünkü yönetimi, hatta bugünkü üyeleri bunu tam olarak göremiyorlar. Eriyişin nedenleri, partiyi daha doğrusu onun milli mücadeleden gelen çizgisine gönül vermiş olan bütün beyinler seferber edilerek saptanmalı, durdurmanın çaresi de aynı kolektif akıl seferber edilerek bulunmalıdır. Şu ya da bu hizbin kendisine destek sağlamak için oluşturduğu yandaş takımıyla değil.

Konu, daha da somutlaştırıldığı zaman, önümüzdeki olağanüstü kurultayda olağanüstü ağırlıklı bir Parti Meclisi'nin oluşturulmasına gelir dayanır. Bu, genel başkanın kim olacağı sorusundan da önemli bir nokta. Oyların yarıdan biraz fazlasıyla seçilmiş, ama sözde rahat çalışabilmek için Parti Meclisi'nde bir yandaşlar takımı oluşturarak seçilmiş bir genel başkan, doğru teşhisle erimeyi durduramayacağı gibi, kişi olarak oybirliğine yakın destek bir genel başkan da eğer kurtuluş için candan düşünecek bütün beyinleri seferber eden bir PM oluşturamamışsa yine başarılı olamaz."

1980 öncesi CHP kurultaylarındaki aktif siyasetiyle adı 'hokus fokus Ali Topuz'a çıkan Topuz da 1991 seçiminde Meclis dışında kalmasına karşın boş durmuyordu. Boş durmak, adına yakışmazdı!

Topuz şöyle diyordu:

"Parti daha dinamik bir yapıya kavuşturulmalı. Partinin geleceğiyle ilgili ciddi kaygılarım var."

Topuz şunu demek istiyordu:

"Ben de varım!"

25-26 Ocak 1992'deki kurultay öncesinde Baykal'la Cem birbirlerine bir kitap boyu yaklaştılar. Baykal ve Cem "Yeni Sol" adıyla bir kitap yayımladılar. 234 sayfalık Yeni Sol'un anafikri şuydu:

"SHP yeniden yapılanmalıdır."

Baykal kitabını kamuoyuna tanıttıktan sonra Anadolu yollarına düştü. İnönü Ankara'da hükümetle, Baykal Anadolu'da örgütlerle... SHP'nin ocak ayı boyunca görünümü buydu.

Parti içinde kurultay kavgası giderek yoğunlaşırken, HEP kökenlilerin SHP içindeki köksüzlüğü de her geçen gün biraz daha açığa çıkıyordu. Hatip Dicle ve Leyla Zana TBMM'de yemin töreninde başlayan rahatsızlıkların ardından 16 Ocakta SHP'den istifa etti.

Ocak ayı boyunca SHP içindeki taraflar Baykal'la İnönü'nün etrafında öbekleştiler. Cem ve Günay Baykal'la birlikte hareket etme kararı aldı. Baykal'la İnönü SHP liderliği için daha önce iki kez karşı karşıya gelmişti. 29 Eylül 1990'daki 6. Olağanüstü Kurultay'da İnönü 504, Baykal 405 oy almıştı. 27-28 Temmuz 1991'deki 3. Olağan Kurultay'da iki lider kafa kafaya gelmişti. Kurultaydaki oylamanın birinci turunda İnönü 510, Baykal 483, ikinci turda İnönü 511, Baykal 479 oy adı. Son turda, İnönü 534, Baykal 451 oy aldı.

SHP'nin 7. Olağanüstü Kurultayı iki liderin siyasi kaderini de belirleyecekti.

Baykal ateşli, İnönü sakin görünümüyle delegenin karşısına çıktı. Sakin güç, ateşi yendi. Baykal 486, İnönü 516 oy aldı. Üçüncü raunt İnönü'nündü.

Kurultay bitti, ama tartışması bitmedi. Bir başka deyimle İnönü-Baykal çekişmesi bitmedi.

Zira Baykal Parti Meclisi'ne kendi listesinden 17 kişi sokmayı başarmıştı.

38

1980'li 90'lı yıllardaki siyasi yaşamımıza damgasını vuran konulardan biri de şuydu:

Yolsuzluklar.

Ortaya atılan iddiaların ardı arkası kesilmiyordu. Demirel'in 20 Ekim seçimlerinde Özal'a yüklenirken kullandığı malzemelerden biri de buydu. Demirel kamuoyuna söz verdi:

"Bütün yolsuzlukların hesabını soracağım."

Olayın boyutlarını ortaya koyması bakımından altını çizelim; hükümet Devlet Bakanlarından birini yolsuzluk dosyalarına ayırdı!

Orhan Kilercioğlu, Demirel hükümetinin yolsuzluklardan sorumlu Devlet Bakanıydı. Kilercioğlu, kimlerin kilerine ne koyduğunu saptayacaktı, ama bir sorun vardı:

Denetim mekanizması!

1992'den başlayarak yıllarca şu sorunun yanıtı arandı:

"Yolsuzluk dosyaları mahkemelere gidecek, adil yargılama yapılacak mı?"

Bu soruya olumlu yanıt vermek ne yazık ki mümkün olmadı. İlk aşamada 10 dosya savcılığa iletildi. Belli başlı dosyalar şunlardı:

– Karayolları Genel Müdürlüğü'nün yönetiminde süren otoyol yapımı.

– PTT'nin Türksat ihalesindeki kuşkulu tutumu.

– Emlak Bankası'nın ihaleleri.

– Göçmen evlerinin yapımında bazı firmalara sağlanan ayrıcalıklar.

– Toprak Mahsulleri Ofisi'ni iflasın eşiğine getiren usulsüz alımları.

1980'li yıllarda çok konuşulan ve sonucu asıl beklenen dosya ise 'hayali ihracat' soruşturmaları idi!

Yolsuzluk dosyaları kapsamına Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın iki oğlu Ahmet ve Efe Özal da alındı. Dikili ağacı olmayan iki kardeş, televizyon antenleri, şirket levhaları dikmişti!

Şubat '92

Özal'ın her konuda görüş belirtme, Demirel'in bütün ipleri elinde tutma eğilimi iki liderin sık sık kafa kafaya gelmesine neden oluyordu. Ara-

ları biraz fazla gerilince bu kez Demirel farklı bir biçimde devreye giriyor, kamuoyuna bilgi veriyor, şu anlama gelen demeçlerle işi yumuşatıyordu:

"Biz kafa kafaya gelmedik, kafa kafaya verdik. Devletin zirvesinde kavga olmaz."

Özal'ın, terör örgütü PKK, Kuzey Irak ve buradaki Kürt liderlerle ilgili görüşleri, attığı adımlar sık sık tartışma konusu oldu. Ocak ayı sonunda Özal'dan büyük bir inci geldi:

"PKK terörden vazgeçsin, af çıkarayım."

Özal bu demeci İdil Belediye Başkanı Abdurrahman Abay başkanlığındaki heyetle görüşmesi sırasında verdi.

Özal, babaannesinin Kürt olma olasılığı bulunduğunu yineleyip devam etti:

"Güneydoğu'da demokrasi devrinde halk ayaklanması olmamıştır. Şu son hadiseler hariç. Ben bunu da halk ayaklanması olarak görmüyorum. Tunceli, Dersim, Şeyh Sait ve Ağrı hadiseleri, hepsi tek parti devrinde olmuştur.

Bölgenin gelişmesiyle birlikte dağlar da boşalacak. Kentler büyüyecek. Diyarbakır şu son hadiseler olmasa çok büyüyecek bir yer.

Irak'ın kuzeyine bakınız. Herkes biliyor ki, Irak Kürtleriyle ben yakından alâkadar oldum. Talabani'yi ben çağırıp konuştum. Hatta bana bu yüzden hıyanet içindesin dediler. Ama sonra kendileri de kucakladılar.

Niçin Irak Kürtlerine ben yardım eli uzattım? Niçin Amerikan Başkanını ikna ettim? Yardım etsin diye. Ben olmasaydım, yardım gelmezdi. Gelenler, Türkiye'nin ve sizlerin başına bela olurdu.

Saddam Halepçe'de zehirli gaz kullandı. Peşmergeler bizim hududa dayandılar. Bana 'almayın' dediler. Eskiden alınmamış, silahla geri çevrilmiş. 'Hayır alacağız' dedim. Bunlar bizim vatandaşlarımızın soydaşları. Daha önce Bulgaristan'dan da aynı şekilde vatandaşlarımızın soydaşlarını aldık."

Özal bu genel girişin ardından sadede geldi:

"Açık söylüyorum, önümüzdeki dönem, Türk Silahlı Kuvvetleri çok büyük bir güçle bölgeye gelecek. Hatta bu güç, olağanın çok üzerinde bir güç. Yani dağında taşında bırakmazlar o eşkıya denilen adamları. Hatta o yüzden de ikaz ettim. Vazgeçin bu işten diye. Hatta şunu söylüyorum: Vazgeçin, vazgeçtiğinizi söyleyin. Ben de genel af çıkarayım.

Kendi adamlarını öldürdü. Öldürdükleri aynı soydan insanlar değil

miydi? Şimdi ondan sonra şehire kaydırılmış. Bu doğru değil ki, bu sizin geleceğinizi alâkadar eder. Orada harp gibi bir şey olursa, bu çocuklar ne olur? Yani bir de şunu düşünün; Türkiye devletinin gücüyle bunlar karşı karşıya gelebilir mi?

Ben Cumhurbaşkanı olarak o bölgedenim. Hatta bu yüzden bana kızıyorlar. Ben söylüyorum, çekinmiyorum."

Özal'ın bu değerlendirmelerine Demirel'den şu karşılık geldi:

"Terörle uzlaşılmaz."

Demirel, PKK konusunda Özal gibi düşünmüyordu:

"Teröristler panik yaratarak, 'Acaba bunlarla boğuşmaktan başka bir çare yok mu? Daha kolay bir çare yok mu' gibi başka istikametler aramaya sevkederler. Terörün bir tane çaresi vardır, iki tane yoktur. Dünyanın hiçbir yerinde terörle uzlaşarak terörü önlemiş bir ülke yoktur. Terörle uzlaşmak kolaycılıktır, yeni terörlerin mayasıdır. İngilizler Londra'nın ortasında terörü göğüslüyorlar, ama teröriste, 'gel kardeşim, seninle uzlaşalım' demiyorlar. Kimse böyle şeyleri aklından geçirmesin.

'Biz kan davacısı değiliz' diyebilirsiniz, ama 1984'ten 91 sonuna kadar 3 bin kişi hayatını kaybetmiştir. Bunun 1200'ü asker ve polistir. Kan dökenlere kimse hak vermemeli, arka çıkmamalıdır. Bu iş Türkiye'de çıkmaza girmişse, kanı dökülen adamın hakkını aramak varken, kan döken niye makbul oluyor? Onu anlamadım ki. Devlet şaşkınlığı, toplum da paniği kaldırmaz."

Özal'la Demirel arasındaki teröre farklı bakış devam etti. Kimi adımları hükümete rağmen atan Özal sonunda hodri meydan dedi:

"Kimseden korkum yok!"

Güneydoğu'yla ilgili aklına geleni söyleyen Özal arada bir, "Federasyonu da tartışalım" diyordu. Gazeteciler sordular:

"Neden ikide bir federasyondan söz ediyorsunuz?"

Yanıt tam Özalca:

"Federasyon dahil her şeyi görüşme lafımın amacı, federasyon olamayacağını ispatlamak için. Tekli bir federasyonda, Kürt nüfusunun belli coğrafyada tıkanacağı ortadadır. Ayrıca ikinci sınıf vatandaş olurlar. Şimdi Türkiye Cumhuriyeti bir potadır. Her bölgeden her ırktan insan var. Osmanlı İmparatorluğu yıkıldıktan sonra cumhuriyet kurulurken Türkiye değil, Osmanlı Cumhuriyeti deseydik, her yurttaş kendisine 'Osmanlıyım' diyecekti. Şimdi de 'Türküm' diyor."

Özal'ın bu değerlendirmelerinin ne kadarının Türkiye gerçekleriyle bağdaştığını, Özal'ın çevremizde olup bitenlerin ne kadarından haberdar olduğunu sormayalım. Bu konuların yorumunu okura bırakalım.

39

Yolsuzluklarla mücadelede ödün vermeyeceğini her fırsatta vurgulayan hükümetin başı, iktidara gelişin üçüncü ayında yolsuzlukla derde girdi.

SHP'li Devlet Bakanı Güler İleri'nin kimi özel harcamalarını Çocuk Esirgeme Kurumu'na fatura ettiği öne sürülüyordu.

Faturaların rakamsal boyutu fazla değildi, ama ahlaksal boyutu vardı. SHP Genel Başkanı Erdal İnönü'nün bunu içine sindirmesi olanaksızdı. İleri ile İnönü birkaç kez durumu görüştü.

ANAP ve RP fırsatı ganimet bilmiş, hemen gensoruyu basmıştı. İleri'nin çevresindeki bürokratlar, önceki alışkanlıklarını sürdürmüşlerdi. Öyle ya, bir Bakan sorumlu olduğu kuruma fatura kesemez miydi? Önceki hükümetler döneminde de böyle olmuyor muydu?

İleri, aslında çok da ileri gitmemişti. Ama dedik ya, iş rakamla bitmiyordu. Kadından sorumlu Devlet Bakanı İleri 22 Şubat günü istifa etti.

İnönü'ye göre İleri'ye komplo düzenlenmişti, bunun nedeni de şuydu:

"Sayın İleri çok başarılı çalışmalar yapmaya başladığı için."

Böylece yolsuzluk mücadelesinde ilk kelle verilmiş oluyordu!

Mart '92

Demirel hükümeti ilk üç ayını doldururken, kimi Bakanlar öne çıkmaya başladı. Bunların başında ekonomiden sorumlu Devlet Bakanı Tansu Çiller geliyordu. Demirel, Çiller'i "DYP'ye iyi bir vitrin olur" diye İstanbul'dan milletvekili adayı göstermişti. Meclis'e giren Çiller, yeni rollere girmeye hazırlanıyordu. Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı'nın bir artısı da 'medya desteği' idi.

Gazeteler Çiller'in hemen her demecini fotoğraflı kullanıyordu!

Çiller, siyasete nüfuz ettikçe bürokrasiyle çok barışık olamayacağını anladı. Öyle ya kendisi ekonomi profesörüydü ve ekonomiden en iyi o anlardı. Atılmasını istediği bir adıma karşı çıkmaya ne hakları vardı? Buna ne yetkileri yeterdi ne etkileri ne de bilgileri!

Çiller 1992'nin ilk aylarında ikili bir rota saptadı:

1– Ekonomi bürokratlarına hâkim olmak.

2– Dışa dönük demeçlerde ekonominin kendisinden sorulduğu izlenimi yerleştirmek.

Birincisi hakkındaki düşüncelerimizi aktardık. Çiller'in "ben ne istersem o olur" politikasında önündeki en önemli engel Merkez Bankası Başkanı Rüşdü Saracoğluydu. Çiller, Saracoğlu'yla arasındaki görüş ayrılıklarını kamuoyundan da gizlemedi. Gazeteciler 9 Mart 1992'de Çiller'e sordular:

"Merkez Bankası Başkanı'yla aranızda görüş ayrılıklarından söz ediliyor. Bu gerçek mi?"

Çiller, Türkiye kamuoyunun daha sonra çok yakından tanıyacağı edayla soruyu yanıtladı:

"Kim bizimle uyum içinde çalışırsa, onunla çalışırız. Bütün istediğimiz Merkez Bankası'nın da bizimle birlikte sorunların içinden çıkabilmesi için destek olmasıdır. Mevcut uyumun yeterli olup olmadığını bundan sonraki uygulamalarda hep beraber göreceğiz. Herkes üstüne düşeni yaparsa bu durumdan çıkarız. Birileri 'ben daha farklıyım' derse kolayca çıkamayız."

1992'nin ilk aylarında tamamlanması beklenen ekonomi paketinin içinde yer alacak maddeler konusunda Çiller'le Saracoğlu anlaşamıyordu.

Buradan Çiller'in ikinci adımına, yani "ekonomi benden sorulur"a gelirsek... Başarısız olduğu söylenemez. Özellikle medya desteğini arkasına alan Çiller, arada bir demeç patlatıyordu:

"Dövizi denetim altına almaya çok kararlıyız. Dövizle oynayan yanacak."

Dövizden viraj alıp enflasyona geliyordu:

"Enflasyonda tehlikeli ayları yavaş yavaş geride bırakıyoruz."

Türkiye'nin 1990'lı yıllarına tekmesini, affedersiniz damgasını vuran Çiller'in gözünü nerelere diktiği o günlerde kamuoyunca bilinen bir gerçek değildi!

Çiller zamanla muhalefet partileriyle de atışmaya başladı. Bütçe görüşmeleri sırasında İstanbul Milletvekili Güneş Taner, Çiller'e çattı:

"Ne tahmin yaparsanız tersi çıkıyor. Döviz alan yanacak, dediniz; döviz alan kazandı. Borsaya yönelin dediniz, onlar battı. Bence siz tahminde bulunmayın."

Çiller, Taner'e "KİT'leri siz batırdınız" diye çıkıştı. Taner Çiller'e yanıtını kuliste verdi:

"Hırsızdan polis olur mu? Çiller eşiyle birlikte mali bir konuda mahkemeye verildi."

Çiller'le ilgili kimi ipuçları vermiş olduk. Burada keselim!

Türkiye terörün kanlı yüzüyle yakın tarihinin pek çok döneminde yüz yüze geldi. Mart 1992, terörün boyutları ve terörle mücadelenin çok yönlülüğü bakımından dönüm noktalarından biriydi.

21 Mart 1992, yani Nevruz gerginliği günler öncesinden başladı. Terör örgütü PKK, sadece Güneydoğu'da değil, Türkiye'nin hemen hemen her bölgesinde Nevruzun kutlanmasını hedefliyordu. Bunu bir gövde gösterisi olarak düşünüyordu. Bu ortam ister istemez, Başbakan Demirel'in hükümetin ilk günlerindeki "Kürt realitesini tanıyoruz" demecini, her konuda öne çıkmaya eğilimli Cumhurbaşkanı Özal'ın, "Dağdan insinler, af çıkarayım" çıkışını çok gerilerde bıraktı.

PKK dağdan inmeyi hedefliyordu, ama Nevruzu kutlamak için!

Mart ayının ortasından itibaren gerginlik daha da tırmandı. Güneydoğu'ya asker kaydırıldı. Sadece Güneydoğu'da değil, bir bakıma tüm Türkiye'de olağanüstü hal ortamına girildi.

Türkiye, 21 Martın kansız atlatılması umudunu beslemeye çalışırken, 13 Mart günü akşam saat 19.20'de Erzincan'dan gelen bir haberle sarsıldı:

"Deprem...

Richter ölçeğine göre 6.3 büyüklüğündeki deprem kenti yerle bir etmişti. İlk saptamalara göre ölü sayısı 300'ün üzerindeydi, yaralı sayısı da bini geçiyordu. Depremden sonra bölgeye giden gazeteciler bir gerçekle karşılaştılar:

İlk yıkılan, devlet binaları olmuştu!

16 Mart 1992 günü Jeoloji Mühendisleri Odası bir basın toplantısı düzenleyerek adeta 1990'ların sonunu gördü:

"Deprem İstanbul'a geliyor!"

Nevruza dönersek... 21 Martın tablosu acıydı:

Cizre, Van, Şırnak, Adana ve Diyarbakır'da meydana gelen olaylarda ve çatışmalarda 38 kişi öldü. Yüzlerce kişi gözaltına alındı. Olaylar ertesi gün de durulmadı. 22 Mart günü meydana gelen çatışmalarda da 19 kişi yaşamını yitirdi. Nevruzun toplam bilançosu 57 ölü, yüzlerce yaralıydı.

Başbakanlık koltuğuna "Güneydoğu'yla barışacağız" beklentisiyle oturan Demirel'in 24 Marttaki değerlendirmeleri şöyleydi:

"Huzur ve güven zedelenmiştir. Öyle olunca da, hareket halktan taban bulmuştur. PKK'nın kurtaracağız dediği vatandaşlar ölmüştür. Bu bir gerilla hareketidir. Sorunları demokrasi içinde çözme kararlılığı içindeyiz. Bundan demokratik devletin olmadığı anlamını çıkarmayın.

Şırnak'ta bundan sonra, bu çeşit densizlikler olmayacaktır. Türkiye'nin herhangi bir yerinde de bu çeşit densizlikleri kim yapmaya kalkarsa, karşısında devletin gücünü bulacaktır. Olağanüstü hal valisinin önceki gün Şırnak'ta yaptığı çağrı üzerine stadyuma 10 bin kişi geldi. Çok güzel bir şey. Halka, 'Türkiye'yi böldürtmeyiz. Gelin bunlara kanmayın' denildi. 'Hayır, sonuna kadar savaşırız' mı diyor adam, o zaman günah bizden gitti."

Demirel'in son sözü, "günah bizden gitti," Türkiye'nin terörle mücadelesinde başlayacak yeni dönemin de habercisiydi. Zira, Türkiye artık sadece Güneydoğu'da değil, Kuzey Irak'ta da PKK'yla mücadeleye hazırlanıyordu.

40

Nisan '92

Mart ayına damgasını vuran Nevruz olaylarının sancısını içinde hisseden partilerin başında SHP geliyordu. 20 Ekim seçimlerine HEP'le işbirliği yaparak giren SHP'nin içindeki HEP kökenliler, daha ilk günden itibaren, TBMM gündemini etkilediler. Yemin töreni sırasında Kürtçe konuşmak isteyen milletvekilleri, benzer tutumlarını daha sonra da devam ettirdiler. Ancak Nisan başına dek Leyla Zana ve Hatip Dicle dışında SHP'den kopan ya da koparılan HEP kökenli olmadı.

Nevruz olaylarında SHP'yi de sorumlu bulup 31 Mart günü ayrılan HEP kökenli milletvekilleri şunlardı:

Zübeyir Aydar, Orhan Doğan, Mahmut Kılıç, Ahmet Türk, Sırrı Sakık, Necmettin Toguç, Muzaffer Demir, Remzi Kartal, Selim Sadak, Mehmet Sincar, M. Emin Sever, Sedat Yurttaş, Naif Güneş, Ali Yiğit.

SHP'yi sorumlu tutan ancak partiden ayrılmayan milletvekilleri de şunlardı:

Fehmi Işıklar, Mahmut Alınak, Adnan Ekmen, Salih Sümer, Mahmut Uyanık, Abdülkerim Zilan.

Bu istifaların ardından 1 Nisan 1992 günü TBMM'nin tablosu şöyle oldu:

DYP 178, ANAP 115, SHP 72, RP 40, MÇP 19, DSP 7, Bağımsız 19.

İnönü'nün, istifalara ilişkin yorumu şu oldu:

"İstifalar partimizi etkilemez. Hükümetimizi de etkilemez. Arkadaşların kendi kararlarıdır. Hayırlı olsun. SHP olduğu gibi duruyor. Bazı arkadaşlarımız partimize gelmişlerdi, şimdi ayrıldılar."

Bu istifalar bir bakıma DYP'yi de rahatlatmıştı. SHP içindeki HEP kökenlilerin arada yaptığı çıkışlardan kimi DYP'liler rahatsız oluyor, onları yatıştırmak Demirel'e düşüyordu. Aynı gün Demirel istifaları şöyle yorumladı:

"14 milletvekilinin istifası bizi ilgilendirmez. Hükümet zaten rahatsız değil ki, rahatlasın. Koalisyon hükümetinin arkasında yeterince güvenoyu var."

HEP'li milletvekilleri Nisan ayından itibaren kendilerine yeni bir yön çizdiler. İnönü'nün seçim öncesinde bu kesimle işbirliği yapmaktaki amacı, Meclis çatısı altında Güneydoğu kökenli milletvekillerini de görmek istemiş olmasıydı. İnönü'nün bu tavrı sürekli değerlendirme konusu oldu. Kimi bu görüşün yanındaydı, kimi karşısında. SHP içindeki genel kanı ise şuydu:

"Bu ittifakla Güneydoğu'da oy aldık, ama Batıda kaybettik!"

İstifa eden milletvekilleri bunun gerekçelerini ve istemlerini "Kamuoyuna" başlıklı bir bildiriyle duyurdular. Bildirinin satır başları şöyleydi:

– Demirel, "Kürt realitesini tanıyoruz" dedi, ama demokratikleşme adımları bir türlü atılamadı.

– Her türlü talep şiddetle bastırılıyor. Özlemlerimiz, istemlerimiz görmezlikten geliniyor.

– Hükümet, vaatlerinin tersine, yıldırma, sindirme, korkutma, yargısız infaz, işkence uyguluyor.

– Kürt kimliği Anayasa'da, yasa ve uluslararası belgelerde güvence altına alınmalıdır.

– Koruculuk sisteminden bir an önce vazgeçilmelidir.

HEP'lilerin ayrılması gerçekten Demirel'i de rahatlatmıştı. Ama koalisyonu rahat bırakmayan bir canavar vardı:

Enflasyon.

Hükümet 1992'nin ilk altı ayında enflasyonu yüzde 20'ye indirmeyi planlıyordu. Bunu kamoyuna da duyurmuştu. 1992'nin ilk üç ayının enflasyon oranı şuydu:

Yüzde 20.5.

Altı aylık hedef yarı yolda nefesini tüketmişti.

Ekonomiden sorumlu Devlet Bakanını daha önce konu etmiştik:

Tansu Çiller.

Bütün öngörülerinin tersi çıkan Çiller dümeni eline almış, aslanlar gibi ilerliyordu. Enflasyon rakamı için de şu yorumu yapıyordu:

"Bir-iki puandan bir şey çıkmaz!"

Ama Demirel öyle düşünmüyordu. Bir-iki puandan bir şey çıkardı. Enflasyon rakamlarına bakan Demirel, "Ekonomi hasta" dedi ve ipleri eline aldı. Ekonomi bürokratlarıyla arası açılan Çiller'in bu kez Demirel'le adım adım arası açılıyordu.

41

Demirel sarpa saran ekonomiyle uğraşıyordu. Beri yandan Çankaya Köşkü'yle başı dertteydi. Özal, ipleri tümüyle Başbakana bırakmak niyetinde değildi. Demirel'in Özal'a pirim vermeye hiç niyeti yoktu.

Öyle ki, dış sorunlarla ilgili görüşmelerde bile zaman zaman ortaya çıkan yaklaşım farklılıkları bir yana, bu tür görüşmeleri kimin istediği bile 'haber' konusu oluyordu.

Balkanlar'da dökülen kan Ankara'yı rahatsız ediyordu. Konuyu, öteki İslam ülkelerinin de dikkatine sunmak gerekiyordu. Bunun üzerine

Çankaya Köşkü'nde Özal ve Demirel buluştu. Görüşme sonrasında yapılan açıklamada şöyle denildi:

"Cumhurbaşkanı Turgut Özal bugün Çankaya Köşkü'nde Başbakan Süleyman Demirel'i kabul ederek bir süre görüşmüştür. Bir saat süren görüşme Başbakan Süleyman Demirel'in isteği üzerine gerçekleşmiştir."

Aynı gün gazetelerde bir haber daha yer alıyordu:

"Özal, hükümetin gönderdiği 199 kararnameyi bekletiyor."

Köşk'e göre Türkiye'nin yönetiminden birinci derecede Cumhurbaşkanı sorumluydu. O her şeyi gözetir, dikkatle izlerdi. Hükümetin getirdiği kararnameleri dikkatle inceler, ne ölçüde ülke yararına olduğuna bakardı!

Bütün bunlar elbette yabancı gazetecilerin de dikkatini çekiyordu.

Fransız La Figaro gazetesinin muhabiri Demirel'e sordu:

"Sizin değerlendirmelerinizin çoğu Özal tarafından kabul görmüyor. Türkiye'de kimin dediği oluyor? Türkiye'yi kim yönetiyor?"

Demirel soruya şu karşılığı verdi:

"Ülkeyi Özal değil, biz yönetiyoruz. Ülkeyi kimin yönettiğini anlamak için konuşmalara değil eylemlere bakın. Biri (Cumhurbaşkanı) şunu yapın der de bu yapılmıyorsa, ülkeyi o yönetmiyor demektir. Ülkeyi biz yönetiyoruz. Halkın yüzde 50'si bizimle beraber. Kimse Anayasa'nın verdiği yetkileri aşmasın."

Gazeteci sordu:

"Özal yetkilerini aşıyor mu?"

Demirel yanıtı uzatmadı:

"Evet, yaptığı bu..."

Demirel'in bu demeci Anayasa değişikliğinde de karşılığını buluyordu. DYP ve SHP kurmaları Anayasa'nın değişmesi gereken maddeleri konusunda zaman zaman biraraya geliyorlardı. Bu maddelerin arasına şu da alındı:

"Cumhurbaşkanının yetkilerinin çerçevesinin çizilmesi!"

12 Eylül Anayasası'nın değiştirilmesi koalisyon ortağı iki partinin de programında yer alıyordu. Demirel ve İnönü, 'daha fazla demokrasi' vaat etmişti. Ancak SHP kanadından gelen kimi sesler Demirel'i rahatsız ediyordu. SHP'liler, Anayasa değişiklikleri arasına "Kürtçe yayını" da koymak istiyordu. Demirel buna karşı çıkıyordu. Demirel'in görüşü şuydu:

"Türkiye bunu kaldırmaz."

Demirel'in bu değerlendirmesine ilk karşı çıkış kimden gelebilir? Özal'dan...

Demirel'in demecinden iki gün sonra Özal'ın değerlendirmesi geldi:

"Kürtçe yayın Anayasa'ya aykırı değil."

Özal'ın bir alışkanlığı vardı. Türkiye için yaşamsal önem taşıyan sorunlarla ilgili görüşlerini ya uçaktayken açıklardı ya da yurt dışına çıktığı saatlerde Cumhurbaşkanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Merkezi'nden yazılı demeç olarak fakslatırdı. Böylece Özal yurt dışındayken de düşünceleri tartışılırdı. Döndüğünde konu tavsamış olurdu, bu kez yeni bir görüş ortaya atardı.

Kürtçe yayın konusu da öyle oldu. 21 Nisanda ABD'ye giden Özal, uçağa bindi, havalandı. Az sonra Cumhurbaşkanlığı Basın Merkezi'nden gazetelere Özal'ın şu görüşü geçti:

"GAP televizyonunda Kürtçe yayınlara izin verilmesi hususu iyi incelendiğinde Anayasa'ya aykırı bir yönü bulunmadığı görülecektir. Filhakika Anayasamızda buna engel açık bir hüküm yoktur. Tabiatıyla bu bir yorum meselesidir. Ayrıca bildiğiniz gibi, Kürtçe yasağına ilişkin 19.10.1983 tarihli ve 2932 sayılı kanun tarafımızdan 12.4.1991 tarih ve 3713 sayılı terörle mücadele kanununun 23. maddesiyle yürürlükten kaldırıldığından Anayasamızın 26. maddesinde öngörülen kanuni engel de ortadan kalkmış bulunmaktadır.

GAP televizyonumuzda Kürtçe yayın yapılması, mesela Kürtçe müzik, haber ve benzeri yayınlara izin verilmesi, Kürt kökenli vatandaşlarımızın milletimizin ayrılmaz bir parçası olduğunu da gösterecektir. Böyle bir yaklaşımın bu vatandaşlarımıza sahip çıktığımızın ve kendilerini bir parçamız saydığımızın da açık teyidi olacağını düşünüyorum. Ayrıca Kürtçe yayın olanağının sağlanmasıyla bu vatandaşlarımızın bir azınlık olmadığı, aksine toplumumuz mozaiğinin ayrılmaz bir parçası olduklarını da kanıtlayacaktır. Kaldı ki bu tür yayınlar, bu vatandaşlarımızın sınırlarımız dışında yaşayan soydaşlarına da hitap edebilecektir.

Bugün herkesin kabul ettiği gibi, dünyadaki demokratikleşme ve liberalleşme eğilimleri doğrultusunda yasakçı yaklaşımlardan artık uzaklaşmamız zamanı gelmiştir. Şayet Anayasa dışında bunu engelleyecek mevzuat varsa bunun değiştirilmesi de TBMM'ce ele alınmalıdır. Bu bakımdan bu konunun toplumumuzun bütün kesimlerince ciddiyetle ele alınması yararlı olacaktır."

Özal, görüşünü söylüyor, ardından yapılması gerekenleri hükümete yazılı iletiyordu.

Demirel'in buna tepkisi şu oldu:

"Bugüne kadar aklı neredeymiş?"

Gazeteciler Demirel'e sordular:

"Peki sizin görüşünüz ne?"

Demirel, kendi görüşünü söylerken Özal'a göndermeler yapmadan edemiyordu:

"Ben size bir şey söyleyeyim, GAP televizyonu bugün kurulmuş değil. Sayın Özal da Türkiye'de bugün var değil. Bugüne kadar aklı neredeymiş? Mademki böyle bir şey var, resmi dil Türkçedir denen bir devletin içinde, televizyonundan bir başka dille neşriyat yapılsa, bu Anayasa'ya aykırı değildiyse, bu zamana kadar aklı neredeymiş? Bu tartışmanın bence hiçbir yeri yoktur. Benim söyleyeceğim, bundan ibaret."

Özal, Demirel'e karşılık vermekte gecikmedi. Üstelik New York'tan:

"Türkiye, radyo ve televizyonda Kürtçe yayıma izin vererek konunun başkaları tarafından istismar edilmesini önlemeli. Bunlar bizim vatandaşlarımız ise, biz bunlara Türkçe öğretememişsek, niçin GAP televizyonundan veya radyosundan Kürtçe haber programı yapılmasın? Amerika'nın Sesi radyosu Kürtçe yayına başladı. Türkiye'nin belli konularda ayrım yapması yerine öncü olması gerekir."

Özal'ın bir önemli görüşü daha vardı:

"1980 müdahalesi emir-komuta zinciri içinde yapıldı. Böyle bir müdahalenin tekerrürü mümkündür. Belki birçok kişinin farkında olmadığı husus budur."

Özal, Amerika'da kaldıkça açıldı. Sağlık kontrolünden de geçen Özal'a kanser teşhisi konulmuştu, ama bu onun fikir üretmesini engellemiyordu. Özal, 28 Nisanda Kürtçe yayını Kürtçe eğitime dönüştürdü. O gece TRT-1'in haber programına çıkan Özal'a göre Atatürk bir zamanlar Kuzey Iraklı Kürtleri çağırmış ve şunu söylemiş:

"İleride konfederasyon kurarız."

Mayıs '92

49. hükümetin kuruluş aşamasındaki 'demokratikleşme' sözünün

içinde, 12 Eylül'de kapatılan kurumların ve partilerin tüm haklarının geri verilmesi de yer alıyordu. Bu çerçevede başta DİSK olmak üzere pek çok sendika harekete geçti.

Siyasi partiler arasında da bu gelişmeyi heyecanlı karşılayan CHP tabanı ve tavanı oldu. MSP, AP, MHP ve öteki partilerin eski yöneticileri de yeni duruma göre hareket etmeye hazırlanıyordu, ama hiçbiri CHP kadar ateşli değildi. 1992 Mayısı, eski CHP'lilerin kanının kaynadığı, SHP ve DSP'nin de bundan etkilendiği bir dönem oldu.

CHP'liler kendi aralarında yoğun toplantılara giriştiler. Fikir fikri kovalıyor, kimileri avucunu ovalıyordu. O kadar ki, CHP daha açılmadan parti örgütleri oluşmaya başladı bile. CHP'nin eski il başkanlarından bakanlarına, gençlik kollarından milletvekillerine kadar her kesim, "Parti bir an önce açılsın" diyordu. Ve tabii ki gözlerin çevrildiği ortak bir kişi daha vardı:

Bülent Ecevit.

Acaba CHP'nin son genel başkanı Bülent Ecevit ne karar verecek?

Gazeteciler sordular:

"CHP açıldığında görev alacak mısınız?"

Ecevit ihtiyatlıydı:

"Eğer kurulacak CHP, SHP'deki hiziplerle birbirini yiyen bir parti olacaksa biz yokuz."

Peki, bu hizipler olmazsa Ecevit olur muydu?

Olurdu. Ecevit'in şartı şuydu:

"Demokratik Sol Parti kadar tutarlı olacaksa, bana da yetki verirlerse o zaman görev kabul ederim."

CHP tabanı büyük ölçüde SHP'de toplanmıştı. Genel beklenti, CHP'nin kurulmasıyla birlikte SHP ile birleşmesi, bu büyüyen güce DSP'nin de 'karşı duramaması' idi...'

Ancak Ecevit'in CHP'nin başına davet edilmesi konusunda kafalar karışıktı. Bir kesim şöyle düşünüyordu:

"Ecevit CHP'den uzak dursun."

Bir başka kesimin görüşü de şuydu:

"Bu girişim Türk solunu birleştirmeli, birleştirebilir de..."

3 Mayıs 1992'de CHP'nin hayatta olan son Genel Yönetim Kurulu üyeleri ortak bir bildiri yayımladılar. Bildirinin altında şu kişilerin imzaları yer alıyordu:

Erol Tuncer, Nail Atlı, Altan Öymen, Hayrettin Uysal, Avni Gürsoy,

Metin Somuncu, Orhan Akbulut, Hayri Öner, Mehmet Gümüşçü, Nebil Oktay, Celal Doğan, Mehmet Dedeoğlu, Çetin Bozkurt.

Bildiride, kapatılan partilerin açılmasına ilişkin yasayı Meclis gündemine getirdikleri için Başbakan Süleyman Demirel'e, Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü'ye, konuya gösterdiği olumlu yaklaşım nedeniyle DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit'e teşekkür edildikten sonra şu görüşlere yer verildi:

"CHP Genel Yönetim Kurulu olarak kamuoyuna açıklamak istiyoruz ki amacımız, sosyal demokrat ve demokratik sol kesimde mevcut iki partiye ek olarak üçüncü bir partiyi gündeme getirmek değildir. Amacımız CHP geleneğinden ve kadrolarından gelen veya siyasal hayata CHP'nin kapatılmasından sonra katılarak demokratik sol yelpazenin sol kanadında yer alan arkadaşlarımızla aynı çatı altında toplanmaktır.

CHP Genel Yönetim Kurulu, geçmiş deneyimlerden ders almış, kişisel çekişme anlayışlarından uzak, kişisel tırmanış yöntemlerine kapalı, çağdaş sosyal demokrasiyi de içine alan, ama ondan daha büyük ve geniş amaçları olan bir siyasi hareketin savunucusudur."

Bildiriyi Erol Tuncer okudu. 3 Mayıs 1992'deki bu hedeflerle CHP içinde daha sonra yaşananların ne ölçüde özdeşleştiğini okurun yorumuna bırakalım.

Bu bildirinin ardından CHP'nin 12 Eylül öncesindeki gençlik kolları yöneticileri Ürgüp'te biraraya geldiler. Genel görünüm gençlik yıllarındaki heyecanı yansıtıyordu. Ortak görüş şuydu:

"Yasa gecikirse tabelayı asarız."

Yasa çıksa da çıkmasa da ortak bir görüş oluştu:

"9 Eylülde CHP'yi açalım."

42

Haziran '92; kavganın kızıştığı ay

12 Eylül'de kapatılan siyasi partilere yeniden yaşama dönüş hakkı verilmesinin ardından yaşanan tartışmalar sadece CHP tabanında değil, başta AP, MHP olmak üzere pek çok kesimde zemin buldu. Bu konuya daha sonra yine döneceğiz. Biz ezeli rekabetteki gelişmelere geçelim...

Demirel'in Başbakanlık koltuğuna oturmasının ardından Özal'la arasındaki ilişkiler hep parçalı bulutlu gitti. Arada bir güneş açsa da hemen olmadık bir kara bulut ilişkilerin seyrini değiştiriyordu. 1992 Haziranına gelindiğinde, Başbakanlık Konutu ile Çankaya Köşkü arasındaki pek çok sorun kangrenleşmeye yüz tutmuştu.

Yetki tartışmalarına bir de yolsuzluk iddialarındaki "Özal'lı paragraflar" ekleniyordu. Bunların başında hayali ihracata ilişkin iddialar geliyordu. 1980'li yılların ikinci yarısına damgasını vuran hayali ihracat olaylarıyla ilgili TBMM'de oluşturulan komisyon DYP Aksaray Milletvekili Mahmut Öztürk başkanlığında hızla işe koyuldu. Her iddiada önce gümrüklerdeki görevlilerin adı öne çıkıyordu. Onu Ankara'daki kimi bürokratlarla adresi belli olmayan şirketler izliyordu. Kimi zaman da ipin ucu dönemin Başbakanına yani Turgut Özal'a kadar uzanıyordu.

Mahmut Öztürk çalışmaların ilk aşamasını bitirdikten sonra bir duyuru yaptı:

"Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ı hayali ihracat komisyonuna ifade vermeye çağırıyorum."

Özal bu çağrıya uymadı. Birkaç kez değişik biçimlerde durumun kendisine anımsatılmasına karşın TBMM'ye ifade vermeye gitmedi. Ancak bu kadarı bile Özal'ın Demirel hükümetine diş bilemesi için yeterliydi.

Artık değil sadece ülkemizde, Türkiye'deki gelişmeleri yakından izleyen her ülke biliyordu ki, Demirel'le Özal arasındaki uçurum giderek kapatılamaz hale geliyordu.

Bunun somut örneklerinden biri de 3. İzmir İktisat Kongresi'nde yaşandı. Özal kongre açılışında kürsüye çıktı, başladı kendi dönemini övmeye:

"11 yıl önce öngörülen hedefler tahminlerin ötesinde gerçekleşti. Bu da doğru yolda olduğumuzu gösteriyor. Bizim dönemimizde öngörülen istikamette gidilirse Türkiye'nin önü açıktır. 2. İzmir İktisat Kongresi'nde açıkladığımız hedefler dünyanın da çizdiği yöndür. 3. İzmir İktisat Kongresi'ni idrak ettiğimiz bugün bunu açıklıkla ifade etmek isterim. Türkiye'nin bu başarısı her şeyden önce 80'li yıllarda benimsediğimiz ekonomik politikaların sağlamasıdır. Ben önümüzdeki on yıl içinde Türkiye'nin ana hedefinin, sayıları 10-15'i geçmeyen ileri ülkelerden bir tanesi olmak, olması gerektiğini düşünüyorum. Türkiye birinci sınıf ülkelerin arasına girmelidir, girebilir. Biz önümüzdeki on yıl içinde Avrupa'da ikinci büyük ülke olabiliriz."

Özal bir saate yakın benzer havada konuştuktan sonra, yerine oturmadı. Eşi Semra Özal'ı alıp salondan çıktı. Yani Demirel'i dinlemedi.

Daha sonra kürsüye gelen Demirel de işe, Özal döneminde Türkiye'nin nasıl fakirleştiğini anlatmakla başladı:

"Temel dengeleri sarsan ve ekonomiyi bugün adeta bir kapan içine sokan en önemli neden 1980'li yılların özellikle ikinci yarısında başlayan kamu açıkları olmuştur. KİT'ler giderek verimsiz hale getirildi. Gelecek 10 yılda insanımızın eline geçecek olan gelirlerin bir kısmı geçmiş 10 yılda sarf edilmiştir bile. Bu borcun geri ödenmesi geleceğin refahını o ölçüde azaltacaktır. Bu gerçek karşısında kimsenin ortaya koyabileceği mucizevi bir çözüm yoktur."

Demirel'i dinlemeyen Özal'ın Demirel'e yanıt vermesi elbette gecikmedi. Türkiye ekonomisine yön vermek üzere toplanan İktisat Kongresi, Demirel'le Özal arasında 'fesat kongresi'ne dönüşüverdi. Özal'a göre, hükümetin yönü yön değildi. Geceyarısı Efes Oteli'nde şu yorumu yaptı:

"Bu gidişle duvara çarparlar..."

Özal'ın bu değerlendirmelerinin ardından Demirel, 6 Haziranda açtı ağzını yumdu gözünü:

"Çankaya sorumsuzdur. Felaket tellallığı yapmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti Çankaya'nın bir devlet dairesi değildir. Müfettiş vaziyeti de yoktur. Kaldı ki Çankaya'nın kendisi de tartışmalıdır. Bunları her gün söylemiyorsam sırf ülkede saç saça baş başa bir kavga cereyan ediyor denmesin diyedir. Fevkalade kendimi tutarak konuşuyorum. Ağzımı açarsam çok kimse mahcup olur. Meydan meydan yasaklar kalkmasın diye propaganda yapanların 2000 yılını göstererek demokrat olun falan demesine gerek yoktur.

Ben halkın yüzde 50'sinin desteğini almış bir hükümetin başkanıyım. Çankaya halkın kaçta kaçının desteğiyle orada durmaktadır?"

Demirel'in bu zehir zemberek sözlerinin ardından İzmir Adnan Menderes Havaalanı'nın VİP salonunu dolduran gazeteciler sordu:

"Peki bu kadar eleştirdiğiniz Çankaya'yı ne zaman indireceksiniz?"

Aldı Demirel:

"Vakti saati var. Biz dün dediklerimizden bugün vazgeçmiş değiliz. Ülkenin o kadar büyük önemli işleri var ki, tartışmanın yararı yok. Bu, sen-ben tartışması ayıp olmuyor mu canım? Mamafih başkaları ne kadar sorumsuz olursa olsun, biz o seviyeye inmeyiz."

Bu gerginliğin ardından 7 Haziran Pazar günü Demirel-Özal haftalık olağan görüşmesi gerçekleşti. Hafta içindeki gerginlik hafta sonunda yumuşadı. 70 dakikalık görüşmede Demirel, Özal'a hükümete yönelik eleştirilerinden duyduğu rahatsızlığı anlattı. Özal da, "Biraz yanlış anlaşıldım" dedi.

Kısa bir süre için ilişkiler 'kara bulutlu' olmaktan çıkmış 'parçalı bulutlu' hale gelmişti.

43

7 Haziran 1992'de yapılan ara yerel seçimler, 20 Ekim 1991'den sonraki ilk büyük sınav niteliği taşıyordu. 341 belediyede yapılan bu seçimlerden hükümet ortakları kazançlı çıktı. DYP oyların yüzde 35'ini, SHP yüzde 23'ünü, ANAP yüzde 18.5'ini, RP yüzde 14.9'unu aldı.

Bu oyların karşılığı olarak DYP 171, SHP 71, ANAP 52, RP 27, MÇP 15, DSP 1 Belediye Başkanlığı kazandı.

Koalisyonun arkasındaki halk desteği yüzde 60'lara dayanmıştı. Bu durum Demirel'i biraz daha cesaretli kılmıştı.

44

Kısa seçim molasından sonra yeniden konumuza dönelim. 25 Haziran 1992'de İstanbul'da yapılan Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEI) zirvesi Demirel ile Özal arasındaki iplerin bir kez daha kopmasına neden oldu. İki lider arasında o kadar çok ip var ki, ayda birkaç tanesi kopuyor, ama yine de yeni bağlar, ipler bulunuyordu. Ama, KEI'de kopan ipler salt Türkiye'nin iç dengelerini değil, diş ilişkilerini de etkileyecek düzeydeydi.

KEI zirvesine Özal da imza koymak istiyordu, ama Demirel ev sahibinin kendisi olduğunu söylüyordu. Arada kalan, Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin oluyordu.

Özal'la Çetin arasında şu diyalog geçti:

ÖZAL: "İkimiz beraber imzalayalım. Buna itirazım yok. Biliyorsunuz, Karadeniz işbirliğini ben başlattım."

ÇETİN: "Evet, siz başlattınız. Devlet Başkanı olarak gelir, konferan-

sı açarsınız. Devlet Başkanı özelliğinizle gayet iyi olur. Akşam yemek veriyorsunuz, ikili görüşmeler yapıyorsunuz. Bunlar önemli şeyler. İmza o kadar büyütülecek bir olay değil. İmzayı Türkiye adına Başbakan atar, aksi halde dışarıya karşı çok yanlış hareket edilmiş olur."

ÖZAL: "Bakın size şunu söyleyeyim, eğer ben imza atmazsam katılmam giderim."

ÇETİN: "Böyle bir şeyi düşünmek bile istemiyorum. Başbakana iletirim."

ÖZAL: "İmzalamazsam katılmam."

Özal dediğini yaptı. Karadeniz Ekonomik İşbirliği'nin başlatılmasına ilişkin bildirge, 11 kurucu ülke lideri tarafından imzalandı. Türkiye adına imzayı Başbakan Süleyman Demirel attı. Cumhurbaşkanı Turgut Özal ise denize girip kulaç attı. İstanbul'da imzaların atıldığı sırada Marmaris'te bulunan Özal, 20 dakika kadar yüzdü, sonra kıyıya gelip dinlenmeye çekildi. Özal'ın vermesi planlanan akşam yemeği de iptal edildi.

Özal, Demirel'in ve Çetin'in telefonlarına da çıkmadı.

Zirveye sözcüğün tam anlamıyla Özal gölgesi düşmüştü.

Artık Demirel'in de durumu saklayacak hali yoktu. Gazetecilerle Demirel arasında şu diyalog geçti:

"Cumhurbaşkanı'nı aradınız mı?"

DEMİREL: "Aradım."

"Ne zaman?"

DEMİREL: "Dün, dün gece, bu sabah..."

"Görüştünüz mü?"

DEMİREL: "Hayır, 'denizde' dedirtiyor."

"Durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?"

DEMİREL: "Zirveye gölge düşürdü. Yaptığı anlamsızlıktır."

"Yabancı konuklar nasıl değerlendirdi?"

DEMİREL: "Dün gece Yeltsin'le görüştüm. Moskova'ya özellikle Yeltsin'i bu zirveye davet etmek için gittim. Yeltsin, 'Başbakan Yardımcısını göndereyim' dedi. Israr ettim, bunun üzerine kabul etti. Dün bana, 'Cumhurbaşkanınız nerede' diye sordu."

Özal yaptığına pişman değildi. Okluk Koyu'ndaki tatilini kaygısızca sürdürdü. ANAP'lı milletvekilleri Özal'ı ziyarete gittiler. Sordular:

"Ne yapacaksınız?"

Özal renk vermedi:

"Bir süre bekle-gör politikası izleyeceğim."

Demirel ise ertesi gün partisinin grup toplantısında yeniden Haziran başına, yani 'ipleri koparma' aşamasına döndü. Tarih 26 Haziran 1992, yer DYP grubu. İşte Demirel'in sözleri:

"Alışkanlıklar var. Olabilir, ama yanlıştır. Paris Antlaşması böyle imzalandı, denebilir. O da yanlış. Biriniz önde oturuyor, anlaşmaya imza atıyor. Biriniz arkadan itiyor. 1983 rejiminin pürüzlerini, bıraktığı tortuyu ortadan kaldırmaya çalışıyoruz. 6 aydır dişimizi sıkıyoruz, amma bize yakışmaz. Devleti işletelim diye uğraşıyoruz. Ama taviz falan verdiğimiz yok.

Bizim kimseye minnet etmeye, ricaya ihtiyacımız yok. Herkes doğru konuşsun. Bizim yapmak istediğimiz şey Türkiye'nin kurumlarını yerine oturtmaktır. Bunlar yerinden çıkmış. Açıklıkla söyleyeyim, halkın yüzde 18 ya da 24'ünün desteğine dayanarak yüzde 65 sandalyede oturup, o sayede Çankaya'ya çıkıp oturmak, kimsenin içine sinen bir şey değildir."

Demirel doluydu, konuşmaya devam etti:

"6 ay zarfında imzalanmayan kararnamelerin sıkıntısını çekeceksiniz... Bizim kimseye, 'Lütfen kararname imzala' demeye şeyimiz yok. Milli Eğitim Müdürüne, Bayındırlık Müdürüne Çankaya karışacak, ondan sonra siz burada halkın yüzde 60'ına dayanan siyasi iktidar olarak bunun hesabını kime nasıl vereceksiniz? Şimdi, 'Demirel savaş açtı' diyecekler. Yok böyle bir şey. Türkiye'de birtakım yanlışlar var. Demokrasi, millet iradesi, milli hâkimiyet, çoğunluğun desteği diye tablalarda kül bırakmayacaksınız. Azınlık sultaları 83 rejiminden sonraydı."

Partisinin grup toplantısında içini döken Demirel'e Ispartalılardan yankı geldi. 27 Haziran Cumartesi günü Isparta mitinginde konuştu. Yanına, DYP'li Bakanlar, Sümer Oral, Cavit Çağlar, Yaşar Topçu, Ömer Barutçu, Necmettin Cevheri, Köksal Toptan ve Ekrem Ceyhun'u alan Demirel'i Ispartalılar şu sloganla karşıladı:

"Özal aşağı... Özal aşağı..."

Demirel "Öfkenizi anlıyorum" deyip Ispartalılara karşılık verdi:

"Biz sadece kimin hakkı neyse, orada durmasını istiyoruz. Durmayanı durduracağız..."

Demirel, üç günlük Isparta gezisinin ilk gecesinde gazetecilerle sohbet ederken, Başbakan olarak ilk kez Özal'ın indirilmesiyle ilgili net ifade-

ler kullandı. Demirel, Özal'ın yerine getirilecek kişiden söz ediyordu. Demirel'in gazetecilerin sorularına verdiği yanıtlar şöyleydi:

"Cumhurbaşkanının halkoyuyla seçilmesi konusunda koalisyon ortağıyla fikir cimnastiği yaptınız mı?"

DEMİREL: "Yapıldı. Biz bunu diğer partilere de götürdük. Çankaya'nın indirilmesinde bütün partiler 6-8 ay önce mutabıktı. Hâlâ da mutabıklar. Bir Anayasa değişikliği yapmak suretiyle Çankaya'yı yenilemenin yolunu açabiliriz. Ondan sonra onun yerine kimi koyacağız? Kimsenin üzerinde mutabakat hasıl olmazsa mesele muallakta bırakılır. SHP ve RP yöneticileri, 'Evet bu lazımdır' dediler. Peki bunu yaptıktan sonra, bunun yenilenmesinde hangi sıkıntılara maruz kalınabilir? Orada bir kesin kanaate varamadım. Onun için meseleyi tehir ettim. Cumhurbaşkanını değiştirebilmek için Anayasa'yı değiştireceğiz. Arkasından yenisini seçmek için birtakım zorluklara düşeceğiz... Türkiye'nin 1983 rejiminin kamburuyla bir yere varılamayacağı anlaşılmıştır. Yalnız kambur dediğim kişilerle ilgili değil. Zihniyetle, iyiniyetle ilgili daha çok. Maliye Bakanlığının üst kademe tayinleri hâlâ duruyor. Devlet felç oluyor. Davul birisinin sırtında, tokmak başkasının elinde değil bugün Türkiye'de. Ama yine de devleti yer yer tıkayan olaylar oluyor. Çankaya zaman zaman kendisini hükümet gibi zannediyor. Bu ikilik mutlaka bir yerde giderilmeli."

"Cumhurbaşkanlığı için siyasi partiler arasında yeni bir isim üzerinde uzlaşma arayışına uygun ortam var mı?"

DEMİREL: "Bir gün o hale gelecektir. Bu anda bu mesele değil. Bir mecburiyet olacak. Başka türlüsüyle Türkiye'nin ilerleyemeyeceği bir yere geliniyor."

"Özal'ın ANAP'ın başına geçme düşüncesi, Çankaya sorunu için iyiniyetli bir girişim olarak değerlendirilebilir mi?"

DEMİREL: "Bilemem."

" 'Yerinde durmayanı durdururuz,' dediniz. Kamuoyuna açıklamadığınız bir durdurma yöntemi var mı?"

DEMİREL: "Anayasa herkesin yerini yetkisini tayin edecek. Bizim görevimiz hukuk devletini işletmek. Bu yetki kim olursa olsun, ne olursa olsun, bir yerin ve yetkinin dışına çıkılıyorsa siyasi iktidar olarak herkesi bu çizgiye çekmek ve o çizginin üzerine oturtmak bizim görevimizdir. Bu, hukukun usulleri içinde yapılacaktır."

"Cumhurbaşkanı ile tekrar görüştüğünüzde olanları unutabilecek misiniz?"

DEMİREL: "Ben bu işleri kendi şahsım için yapmıyorum. Kişisel hislerim, kişisel heyecanlarım, öfkem söz konusu değil."

"Özal'la görüşmek için Marmaris'e gidecek misiniz?"

DEMİREL: "Böyle bir düşüncem yok. Gereği de yok zaten."

"Ya çağırırsa?"

DEMİREL: "Böyle bir icap çıkabileceğini sanmıyorum."

Başbakan'ın Isparta dolaylarında yaptığı bu değerlendirme, anında Ankara'da yankı buldu. SHP, "Bu işi Eylülde yapalım, ama yerine kimi seçeceğimize karar verince" diyordu. RP de "Önce yerine konacak kişi" diyordu.

ANAP'ın değerlendirmesi ise kısaydı:

"Özal'ı indiremezsiniz."

45

Temmuz '92; Demirel'in çıkışı: "Türkiye'de başkanlık sistemi yok"

Özal bir süre sessizliğini koruduktan sonra, yazılı bir açıklamayla gündemdeki yerini aldı. Gazetecilerle yüz yüze gelince, çenesini tutmakta zorlandığı için mi bilinmez, Özal kimi açıklamaları yazılı yapmayı yeğliyordu.

Özal'a göre uluslararası anlaşmalarda imza yetkisi Cumhurbaşkanı'ndaydı.

Cumhurbaşkanı'nın 30 Haziran tarihli yazılı açıklaması şöyleydi:

"... KEI Antlaşması'nın parafa edildiği bu toplantının açılışı benim tarafımdan yapılmıştır. Gerek Anayasamız ve ilgili kanunlarımıza, gerek uluslararası hukuka göre Cumhurbaşkanı'nın, Başbakan'ın ve Dışişleri Bakanı'nın herhangi bir yetki belgesine gerek olmaksızın, uluslararası antlaşma ve belgeleri imzalayabilecekleri hususu hiçbir tereddüde mahal bırakmayacak kadar açıktır. Esasen, kanunen ve teamülen böyle bir toplantıda bu belgelerin tarafımdan imzalanması gerekirdi. Dışişleri Bakanlığı'nın da hazırlığını buna göre yapması lazımdı. Ancak Dışişleri Bakanı-

mız bana, deklarasyonu Başbakan'ın sadece kendisinin imzalamak istediğini bildirdi. Benim ise açış konuşmasını yapmam ve akşam yemeği vermem önerildi. Ben de, deklarasyonu imzalamak kanunen hakkım olmasına rağmen herhangi bir sorun çıkmaması için Başbakan ile müştereken imzalamayı teklif ettim. Ancak konunun siyasi mülahazalarla bir sonucu bağlanamaması üzerine, misafirlerimizin huzurunda herhangi bir münakaşaya sebebiyet vermemek ve Cumhurbaşkanlığı makamının itibarını zedelememek için, devletin yüksek menfaatlerini de göz önünde bulundurarak bütün angajmanlarımı Başbakan'a devretmeyi uygun yol olarak gördüm.

Mesele Anayasa meselesi olmadığı gibi, icra meselesi de değildir. Bu konuda Anayasa ve ilgili kanunlarımız sarihtir. Bu çerçevede konuyla ilgili herhangi bir tartışmaya girmemeye büyük gayret sarf ettim. Buna rağmen tepede kavga istemediklerini iddia edenlerin bizzat kendilerinin bu yola tevessül ettikleri milletimizce de müşahade edilmektedir."

Özal'ın bu yazılı açıklamasını alan gazeteciler, bazı bölümlerin altını çizip, soluğu Demirel'in yanında aldılar. Demirel, açıklamayı görmüştü, ne diyeceğini kafasında örmüştü. Demirel'in ilk sözlerinden biri şu oldu:

"Bismillah!"

Arkasını şöyle getirdi:

"Türkiye'de tek parti devri, askeri parti devri hariç, Cumhurbaşkanlarının hükümeti angajman altına sokacak bir belgeyi imzaladığına dair tek bir örnek yoktur."

Demirel biraz soluklandıktan sonra devam etti:

"TC Anayasası herkes tarafından okunabilecek, anlaşılabilecek açık bir belgedir. Cumhurbaşkanları siyasi bir harekete, siyasi bir fikre dayanmamaktadır. Millet adına angajmana giremezler. Cumhurbaşkanları ancak başkanlık sisteminde, tek parti sisteminde, devlet başkanlığı sisteminde angajmana girerler.

Türkiye'de başkanlık sistemi yok, tek parti sistemi yok. Kimse samanla arpayı birbirine karıştırmasın, ayrı ayrı şeylerdir. Mademki imza atma hakkı Özal'a ait bir şeydi, niçin bırakıp gitti? Milletin önüne çıkar, 'Benim elimden zorla bu hakkı alıyorlar' der. Bunu derken de Anayasa'nın maddesinin söylenmesi lazımdır. Teamül bir tek Paris'te. Hem hükümet başkanı hem Cumhurbaşkanı, çift imza atan tek memleket biziz. O devir kapanmıştır. 83 rejimi devri de kapanmıştır. Türkiye'de kuvvetler

ayrılığı prensibi var. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda kim nereye konmuşsa o orada oturacaktır."

Bu çekişme doğal olarak adım adım aşağı doğru iniyordu. Bir sabah havaalanlarının şeref salonlarına gidenler gördüler ki, Atatürk resimlerinin yanına konmuş olan Özal resimleri yok olmuş.

Demirel'e soruldu:

"Şeref salonlarında ilk Cumhurbaşkanı Atatürk'ün yanısıra son Cumhurbaşkanının da resmi bulunuyordu. Özal'ınkiler neden kaldırıldı?"

Başbakan'ın yanıtı tam Demirel'ceydi:

"Eğer kamuoyu, Atatürk'ün yanına başka resim koyun diyorsa, koyalım. Hem de 5-6 tane, biz kamuoyunun emrindeyiz."

Gazetecilerden ikinci soru geldi:

"O zaman bugüne kadarki uygulamalar yanlış mıydı?"

Demirel, solo halinde yanıtını sürdürdü:

"Valla ben onu kamuoyuna bırakıyorum. Atatürk'ün yanına başka resim konulup konulmamasını kamuoyu bilir."

Gazetciler aynı soruyu Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü'ye sordular. İnönü'nün yanıtı farklıydı:

"Yanlış yapmışlar. Bu, işi karıştırır."

Merkez sağın iki lideri arasındaki çekişmenin dozunu, merkez solun lideri dahi ileri buluyordu.

1992 Temmuzu, 12 Eylül uygulamalarından birinin daha sona erdirilmesine sahne oldu. Uzun süredir tartışılan, kapatılan partilerin açılmasına ilişkin çalışma tamamlandı. TBMM'den geçti. Cumhurbaşkanlığına gönderildi. 2 Temmuzda Özal'ın da yasayı imzalamasıyla, yeni bir dönem başladı.

CHP tabanı baştan hazırdı. Bir an önce partinin tabelasını yeniden asmak için sabırsızlanıyorlardı. Partinin yeni genel başkanının seçileceği tarih belli olmuştu:

9 Eylül 1992.

MÇP içinde ikili bir bakış belirdi:

– Alpaslan Türkeş ve yakın çevresi, "MHP MÇP'ye katılsın" diyordu.

– Etkin bir MHP çevresi de partinin yeniden açılmasını, MÇP'nin MHP'ye katılmasını istiyordu.

Zamanla ikinci seçenek öne geçti.

Necmettin Erbakan'ın kaptanlığındaki RP, yoluna aynen devam etme eğilimindeydi. Öyle oldu.

Demirel için de AP gerilerde kalmıştı, doğru yol, Doğru Yol Partisi'ydi. Kimi aykırı seslere karşın Demirel'in dediği oldu.

46

Ağustos '92; Özal'ın ANAP'la ipleri kopardığı ay

Demirel'le arası açılan Özal'ın öteki partilerle de ilişkileri pek iyi sayılmazdı. Elde kala kala ANAP kalmış... idi...

İdi diyoruz, çünkü ANAP lideri Mesut Yılmaz da, Özal'ın partiye sürekli müdahalesinden rahatsız olmaya başlamıştı. Yılmaz partiye yeni bir yön vermek istiyor, Özal karşı çıkıyordu.

Cumhurbaşkanı, canı sıkıldıkça Köşk'e kendisine yakın ANAP'lı milletvekillerini çağırıyor, onlarla görüş alışverişinde, daha doğrusu görüş verişinde bulunuyordu. ANAP'lı milletvekilleri görüş alışından hoşnut aşağı iniyordu. Onlar aşağı inerken, Yılmaz'ın sinirleri ayağa kalkıyordu.

İki lider pek çok konuda farklı düşünüyordu.

Yılmaz ANAP'ı değerlendiriyordu:

"ANAP'ı lider partisi olmaktan kurtarmalıyız."

Özal, milletvekillerini toplayıp karşılık veriyordu:

"Bu sözlerle beni hedef alıyor."

Yılmaz, Kürtçe yayını değerlendiriyordu:

"Özal'ın görüşü bizi bağlamaz. Türkiye, Kürtçe yayına hazır değil."

Özal karşılık veriyordu:

"Yasakları savunmasının ne anlamı var."

Yılmaz Genelkurmay'la ilgili öneri ortaya atıyordu:

"Genelkurmay Başkanlığı Milli Savunma Bakanlığı'na bağlansın."

Özal karşı çıkıyordu:

"Bunun ne gereği var!"

Yılmaz, partinin il-ilçe örgütlerinden Özal'a yakın olanlarını görevden alıyordu.

Özal köpürüyor, MKYK üyelerine talimat yağdırıyordu:

"Yılmaz'ı düşürün."

Özal, Yılmaz'la belli sürelerle konuşmak istiyordu. Yılmaz bunu sürekli aksatıyordu.

Sözün kısası, Özal adım adım ANAP'ı kaybediyordu.

Özal, Ağustos ortasında Didim'de Parlamenterler Sitesi'nde eski-yeni 60 kadar ANAP milletvekili ile buluştu. Toplantıya katılan milletvekillerinin çoğu Mesut Yılmaz'ın gitmesini, yerine Özal'a yakın bir ismin partinin başına gelmesini istiyordu. Özal toplantıya 200 kadar katılım bekliyordu. Sayı, bunun çok altında olunca Yılmaz bir puan öne geçmiş oldu.

Yılmaz aynı günün akşamında gazetecilere durumu değerlendirdi:

"Özal, şahsi menfaatlerini partinin önünde tutan dar bir grubun etkisinde."

Yılmaz'a yöneltilen sorular ve yanıtları şöyleydi:

"Cumhurbaşkanı'nın size yönelik eleştirilerini nasıl karşılıyorsunuz?"

YILMAZ: "Kendisinin bu tür eleştirilerinin ve değerlendirmelerinin yerinde olmadığını düşünüyorum. Maalesef tüm çabalarıma karşın, Sayın Özal'la 82 Anayasası'ndaki Cumhurbaşkanının konumu ve parti yönetimi konularında bir uzlaşma sağlamaya muvaffak olamadım. Genel başkan olduğum tarihten itibaren, hatta genel başkan seçilmeden önce kurucu genel başkan olarak Sayın Özal'ın önerilerine açık olduğumu ve bu önerilere değer vereceğimi açıkça ifade ettim. Ancak Sayın Özal'ın partiyle ilgisinin, partinin iç yönetimine müdahale boyutuna varması bence partiyi güçlendirecek bir husus değildir. Ayrıca bunun, Sayın Cumhurbaşkanı'nın tarafsızlığıyla ilgili tartışmaları daha da hızlandıracağından endişe ediyorum. Sayın Cumhurbaşkanı maalesef duygusal davranan ve şahsi menfaatlerini parti menfaatlerinin önünde tutan dar bir grubun etkisi altındadır. Ben bu şartlar altında partimin bu gelişmelerden mümkün olduğu kadar az etkilenmesi için çaba harcamam gerektiğini düşünüyorum ve bu yönde davranıyorum."

"Sizce ANAP'ta bir genel başkanlık sorunu var mı? Ya da Cumhurbaşkanı bu tutumunu sürdürürse güven tazeleme yoluna gider misiniz?"

YILMAZ: "Benim parti tabanından aldığım izlenim o yönde değildir."

"Kasım ayında yapılacak yerel seçimler sizin için genel başkanlık yolunda bir dönüm noktası olabilir mi?"

YILMAZ: "Bizim iktidarımız döneminde yapılan yerel seçimler o zamanki muhalefet parti başkanları için ne kadar önem taşımışsa, bu seçimler de benim için o kadar önem taşır."

Özal'la Yılmaz arasındaki gerginlik ANAP'ın içindeki liderlik yarışına ayrı bir renk kattı. Yılmaz'ın karşısına aday olarak çıkmaya hazırlananların ortak demeçlerinden bazıları:

"Özal beni seviyor."

"Parti içindeki muhafazakârlar beni destekler."

"Özal'ın politikalarını ben devam ettiririm."

Yılmaz'ın karşısına çıkmak için adı geçenlerin başında, Mehmet Keçeciler, Adnan Kahveci, Hüsnü Doğan gibi Özal dönemi Bakanları geliyordu.

Eylül '92

Yılmaz'ın bu demecine Özal'dan yanıt gelmemesi sürpriz olurdu. Sürpriz olmadı. Özal, 2 Eylülde Yılmaz'la yapacağı aylık olağan görüşmesini iptal etti. Cumhurbaşkanı, ANAP liderine şu mesajı gönderdi:

"Özel Kalemimin bir hatasından kaynaklanan bugünkü görüşmeyi iptal ediyorum. Ayrıca işlerimin yoğunluğu nedeniyle ay sonuna kadar sizinle görüşmek için zamanım yok. Ancak görüşme talebinin sizden gelmesi koşuluyla önümüzdeki aydan itibaren biraraya gelmemiz mümkün olabilir."

Yılmaz bu duruma çok da şaşırmamıştı. Zira görünen gerginliğin her ayın ilk çarşambası gerçekleşen Özal-Yılmaz randevusunu vuracağı belliydi. Yılmaz gazetecilere durumu şöyle değerlendirdi:

"Benim Sayın Cumhurbaşkanı ile, kendisinin daha önce bildirdiği takvime göre, her ayın ilk çarşamba günü saat 14.00'te randevum vardır. Dün benim sekreterim Cumhurbaşkanı'nın Özel Kalemini aramış, randevunun geçerli olup olmadığı konusunda kendilerine müracaat etmiştir. Bugün saat 10.15'te Sayın Cumhurbaşkanı'nın sözcüsü Kaya Toperi beni aradı. Cumhurbaşkanlığı Özel Kaleminden yapılan yanlışlık sonucu bugün saat 14.00'te Sayın Cumhurbaşkanı'nın Kürt liderlerine randevu vermiş olduğunu iletti."

Gazeteciler hemen Yılmaz'a sordular:

"Önümüzdeki ay başında Özal'dan randevu isteyecek misiniz?"

Yılmaz'ın yanıtı diplomatikti:

"Sayın Cumhurbaşkanı ay sonuna kadar dolu oldukları için konu güncel değil!"

Bu gerilim doğal olarak hemen ANAP'ın içinde de yankı buldu. ANAP'ta artık iki cephe vardı:

– Mesut Yılmaz'la birlikte politika yapmaktan yana olanlar.

– Yılmaz'a karşı, Özal ne diyor diye bakıp, ona göre kendisine yön çizenler.

47

Özal'ın Demirel'le ezeli, Yılmaz'la partisel kavgası sürerken merkez solda da yeni arayışlar gündeme geliyordu.12 Eylül sürecinde kapatılan partilere yeniden yaşam hakkının tanınmasıyla ilk hareketlenen CHP kökenliler oldu. 1992 yazı, 'nasıl bir sol', 'nasıl bir sol parti', 'nasıl bir sosyal demokrat politika' arayışlarıyla geçti. 9 Eylül 1992'de CHP'nin 25. Kurultayı gerçekleşti. Deniz Baykal'la Erol Tuncer çekişti. Sonuç şu oldu:

Baykal 679, Tuncer 425.

Kurultayda anılar beklentilere karıştı, duygular gerçeklerle yarıştı. SHP'nin Antalya Milletvekili Deniz Baykal artık CHP'nin yeni genel başkanıydı. DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit kurultaya katılmadı. Salt mesaj göndermeyi yeğledi. Ecevit'in mesajı şuydu:

"Demokratik solda yeni CHP önerim benimsenirse üzerime düşeni var gücümle gerçekleştirmeye çalışacağım. Önerim uygun bulunmazsa bir başka görevin sorumluluğunu üstlenmeyeceğim."

İktidar ortağı SHP Genel Başkanı Erdal İnönü ise Kurultay'a konuk olarak katıldı. 1980'li yıllardaki her SHP kurultayında Baykal'ı alt eden İnönü, bu kez konuktu. İnönü'nün kurultay sonucuna ilişkin yorumu kısaydı:

"Hayırlı olsun, böyle münasip görmüşler..."

Kurultayın ardından yanıtı aranan sorular şunlardı:

– SHP'den CHP'ye kaç kişi gider?

– DSP'den CHP'ye kaç kişi gider?

– Bu süreç, birleşme bir yana, solda 3. bir partinin yarışa katılmasını mı getirir?

– Koalisyonun kaderi ne olur?

SHP'den ayrılacak milletvekili sayısı çok önemliydi. Zira, büyük bir grubun kopması beraberinde hükümet sorununu da getirebilirdi. Öyle olmadı, ilk aşamada CHP'ye gidenler 20'nin altında kaldı. Koalisyon da bu rakamdan etkilenmedi.

Aynı şey belediyeler için de geçerliydi. İnönü'ye göre hem CHP hem SHP üyesi olmak 'ahlaki' değildi. Yerel yöneticilerin de bu konuda kesin kararını vermesi gerekiyordu.

Asıl tartışma ise CHP'nin ambleminde yaşandı. Parti yönetimini ele geçiren CHP'liler işe, partiyi büyütmekten değil, parti amblemindeki okları sorgulamaktan başladılar. Genel yaklaşım şuydu:

"Oklar yerinde kalacak, ancak içeriği yeniden düzenlenecek."

Bu, şuna benziyordu. Bir kişiye diyorsunuz ki, "Adın aynen kalacak. Ancak kişiliğini biraz değiştireceğiz. Ama merak etme, sen, yine sen olarak kalacaksın!"

En çok sorgulanması gereken ok da şuydu:

'Devletçilik!'

Bu kavramın günümüz koşullarına göre yeniden irdelenmesi gerekiyordu. Bu irdeleme, CHP tabanında rendelemeyi beraberinde getirdi. Parti kadrolarının kafası karıştı!

O dönem başta Baykal olmak üzere CHP kadrolarında müthiş bir heyecan vardı. Şunu diyorlardı:

"Gümbür gümbür geliyoruz!"

Zaman 'gümbür gümbür'ü doğruladı, ama bu, 'geliş' değil, ne yazık ki 'gidiş' oldu!

Ancak başlangıç gerçekten heyecanlıydı. Yaşam, ayakları yere basan hedeflerle donatılmamış heyecanın yararı olmadığını gösterdi. CHP ilk aşamada 21 kişiye ulaştı. Böylece grup kuracak rakam elde edilmiş oldu. Baykal'ın ardından SHP milletvekilleri, Veli Aksoy, İsmail Cem, Ali Dinçer, İstemihan Talay, Uluç Gürkan, İbrahim Özdiş, Coşkun Gökalp, Haydar Oymak, Mustafa Doğan, Faik Altun, Naci Tarhan, Atilla Hun, Fuat Çay, Algan Hacaloğlu istifa ettiler.

DSP'den de Hasan Basri Eler ve Mehmet Sevigen istifa edip CHP'ye katıldılar.

O dönem, Anayasa parti değiştirmeyi yasakladığı için, CHP'ye katıl-

mak isteyen milletvekilleri bir hülle partisi kurdular, bu parti CHP'ye katılma kararı aldı ve CHP grup kurdu. Hülle partisinin adı şuydu: 'Bütünleşme Partisi!'

48

Ekim '92; Özal'la Demirel arasında 'boğa' kavgası

1992 Eylülü, 'CHP'nin açılması, solu, hükümeti, siyasi dengeleri ne ölçüde değiştirir' sorularına yanıt aramakla ve bulamamakla geçti. Sadece bir sorunun yanıtı kesinleşti; CHP'nin açılması DYP-SHP koa'isyonunu etkilemeyecek!

Günübirlik yaşayan bir ülkede bu yanıt yeter de artar bile. Yarın sabaha hükümet var, daha ne!

Ekimde ise siyaset asil konusuna yeniden döndü. Özal'ın çıkışları, ANAP lideri Yılmaz'ın yan bakışları ve Başbakan Süleyman Demirel'in, "İndiririz" nakaratları!

Yılmaz artık Demirel'i iyice anlamış, ne yapmak istediğini kavramıştı. Yılmaz'ın 7 Ekimde Cumhuriyet'e yaptığı Özal değerlendirmesi şuydu:

"Partiye müdahale edilmesi konusunda Sayın Cumhurbaşkanı'yla aynı düşünmüyoruz. Kendisi müdahale hakkının olduğunu düşünüyor. Bunun mümkün olamayacağını kendisine söylemiştik. Zamanında söylemiştik. Böyle yaparsa Cumhurbaşkanlığı görevini yürütmesinin çok zor olacağını anlatmıştık. Kendisine de söyledim, onun anlayışına uygun bir Cumhurbaşkanı partiye yarar getirmez."

Özal'ın canı sıkıldıkça kendisine yakın gazetecilere yaptığı değerlendirme şu oluyordu:

"Başkanlık sistemi şart!"

Bu yaklaşım doğal olarak Meclis'teki tüm partilerde yankı buluyordu. ANAP Genel Başkanı Yılmaz da buna karşı tavır almıştı:

"Başkanlık sistemi Türkiye'ye uygun bir sistem arayışlarından ziyade Sayın Özal'ın kişiliğine uygun bir sistem arayışından kaynaklanıyor. Türkiye'nin 50 yılı aşan bir parlamento tecrübesi var. Üç askeri müdahaleye rağmen artık belli bir ölçüde kurumlaşmış, gelenekleri oturmuş bir

sistem söz konusu. Ben bu sistemi oturtmaya, sürekli kılmaya yönelik çabaların gösterilmesi gerektiği inancındayım. 50 yılı aşan böyle bir birikimi reddedip yeni bir sistem arayışına girmenin biraz maceracı bir yaklaşım olacağına inanıyorum. Kaldı ki ülkeler sistemlerini belirlerken kişilere göre değil, koşullara göre davranmak durumundadırlar. Başkanlık sisteminin uygulandığı ülkelerin koşulları Türkiye'den farklıdır. ABD'de bir federal yapı söz konusudur. Ancak Türkiye üniter bir devlettir."

Yılmaz'ın Özal'a karşı tutumu giderek belirginleşiyor, Özal da buna göre tutumunu sertleştiriyordu. Kısa bir süre önce kendi Başbakanlığı döneminin Bakanı olan Yılmaz için, Özal artık şunu söylüyordu:

"Demirel bile bize Yılmaz'dan daha yakın!"

Özal'ın bu sözlerine Yılmaz'ın yanıtı şu oldu:

"Sayın Özal'la 1983 yılında yola çıkarken ortaya koyduğumuz ANAP felsefesi, ANAP fikriyatıyla benim hiçbir ayrılığım, bir yabancılığım söz konusu değildir. Ben Türkiye'nin demokratik geçmişi içersinde en büyük yapısal değişimini gerçekleştirmiş olan bu düşüncenin kurumsallaştırılması, sürekli hale getirilmesi için milletimizin belli değer ölçülerine de saygı göstererek ciddiyetle uygulanması gerektiğini düşünüyorum."

Yılmaz, Özal'a yönelik çıkışlarıyla iki durumu hızlandırdı:

– Kendi liderliğini pekiştirdi.

– ANAP içindeki Özal yanlılarını ayrıştırdı.

İkinci şık, Özal için ayrı bir önem taşıyordu. Özal yanlılarının kapalı kapılar ardında yaptığı plan şuydu:

– Yeni bir parti kurulması.

– Özal'ın aktif politikaya dönmesi.

– Başkanlık sistemine geçilmesi.

– Özal'ın yeni sistemde ilk başkan olması.

Özal yanlılarının dillendirdiği bu senaryoların elbette tümü 'Özal onaylı' değildi. Ancak, bunun Özal için fazla bir önemi yoktu. Kendisinin gündemde olması, aktif politika yapmaya hazır olduğunun bilinmesi yeterliydi.

Özal bu konuda renk vermekte gecikmedi. Tarih 14 Ekim 1992, günlerden çarşamba. Türkiye Genç İşadamları Derneği'nin 'Türkiye ekonomisi, GAP ve bölgenin sorunları' konulu toplantısının baş konuğu Cumhurbaşkanı Turgut Özal. Konu Türkiye ekonomisi, GAP falan, ama

beyinlerde daha çok Özal'ın geleceği var. Serdar Eraslan adlı genç işadamı söz aldı, Özal'a sordu:

"Yeni bir parti kurarak siyasete dönüp dönmeyeceğiniz tartışılıyor. Bu haberler doğru mu?"

Özal sorudan memnun olmuştu. İlk sözleri şu oldu:

"Bu münakaşalara bir son vermek gerekir."

Arkasını şöyle getirdi:

"Evet dönebilirim. Neden dönmeyeyim? Gençliğim varsa... Dün akşam 02.30'da yattım, 08.30'da kalktım. Çalışma gücüm var. Bundan daha önemli olan, ülkeye bir şeyler daha yapabilirim. Memleketin ihtiyacı olduğuna inanırsam dönerim. Her şeyimi kaybetme tehlikesini göze alarak bu işe girerim. Karar verirsem hiç şaşmam. Boğanın kırmızıyı gördüğü gibi dönerim."

Evet, Özal karar verirse 'boğanın kırmızıyı gördüğü gibi' dönebilirdi!

Peki, döneceği arenadakiler buna ne derdi?

Başbakan Süleyman Demirel Özal'a şu yanıtı verdi:

"Çekilin, çekilin boğa geliyor!"

Tarih yine 14 Ekim 1992. Özal'ın bu sözlerinin üzerinden daha 24 saat geçmemiş. Demirel, Başbakanlık Konutu'nda Cumhuriyet yazarlarına verdiği akşam yemeğinde durumu değerlendirdi.

Cumhuriyet sordu:

"Özal, siyasete dönebileceğini açıkladı. Hatta boğa gibi olacağını da bildirdi. Ne diyorsunuz?"

Top Demirel'in ayağındaydı:

" 'Boğa gibi olacağım' diyor, öyle mi? Ben de diyeceğim ki, çekilin, çekilin boğa geliyor. Benim bildiğim bir şey var, siyasete girdin, girdin de sonra ne yapacaksın? Halkın önüne çıkacaksın, öyle mi? Valla iyi olur bence. Çok iyi olur. Biz de zaten karşımızda bir adam arıyoruz yani."

Demirel'in, Çankaya'ya, kendi deyimiyle orada temsil edilen '83 rejimine' ilişkin düşünceleri de şöyleydi:

"Biz 83 rejimini tasfiye için yola çıktık. Ancak bu tasfiye zaman alacak bir iştir. Meseleyi sindire sindire götürmek lazım. Koparmadan, kırmadan, dökmeden götürmek lazım. Bu tasfiyeyi biz yapmazsak, birileri yapacaktır. Yapmadıktan sonra Türkiye rahat etmez. Tasfiye süreci bize kaim bir olay değildir. Bizi aşan bir olaydır. Öyle olmasa bu çarpıklığı gideremeyiz. Bu kamburla bir yere varamayız. Seçim meydanına, 'Arkadaş

bana oy verin, ben bu Çankaya'yı indireceğim' diye çıktım. Çünkü bu Çankaya seni temsil etmiyor. Ben bunları demişim. Bunlardan vaz mı geçmişim? Hayır. Ama öyle bir noktaya gelmişim ki, en iyi, iyinin düşmanıdır. Ben bu Türkiye'yi hükümetsiz bırakmam. İşleteceğim. Ben devletin tepesinde kavga yapmam. Kim olarak yapmam? Başbakan olarak yapmam. Bizim bugünkü anlaşılamayan durumumuz şu: Türkiye'de bir Çankaya var. Bizim Çankaya'ya bir itirazımız yok değil. İtirazımızdan vazgeçmedik. Bu itirazı ortaya koyan da benim, savcısı da benim. 'Yüzde 21.75'le Çankaya'ya çıkılmaz' diyen de benim. Şimdi ben ne yapayım, adam çıkmış oturadursun diyemem. Ben bu gücü bulduğum zaman bu çarpıklığı düzeltirim.

Seçim sonrasında ne dedi? 'Ben yerime çekilip oturacağım' dedi. Çünkü 89'dan 91'e kadar olan devre içinde gel buraya diyor sen Başbakansın. Adam bir bakıyor şu Bakanlar Kuruluna şu cebine koy, bu da programın bunu da cebine koy, diyor. Bütün bu işlem 62 dakika alıyor, iyi mi...

Şimdi adam diyor ki, otomobil kullanmasını bilen adam, şoförün yanında otururbut, rahatsız olur. Çünkü her defasında şoför fren yaparsa, o da yapar.

Bu kişinin arkada oturması gerekiyor. Ama arkaya da oturmaya razı olmuyor."

Özal'la Demirel'in bu karşılıklı çıkışlarının ardından gazete sayfalarını sık sık dolduran bir haber yeniden gündeme geldi:

"Özal'ı indirme formülü hazır."

Koalisyon ortakları DYP ve SHP kendi aralarında anlaşmış, Anayasa'nın bazı maddelerini değiştirme kararı almıştı. Buna göre geçici bir maddeyle Özal'ın görev süresi sona erdirilecekti. Ayrıca Anayasa'nın 102. maddesi de değiştirilecek, Cumhurbaşkanı'nın üçte iki oyla değil, beşte üç oyla seçilmesi sağlanacaktı. Bu, 300 yerine 270 oyu yeterli kılıyordu. Hükümet ortakları değişikliği de şöyle savunuyorlardı:

"Sayın Cumhurbaşkanı her fırsatta aktif siyasete dönebileceğini söylüyor. Böylece kendisine de bu yol açılmış oluyor."

Ancak Anayasa değişikliği için 178 sandalyeli DYP ile 52 sandalyeli SHP'nin oyları yeterli değildi. 21 sandalyeli CHP, 40 sandalyeli RP ve 13 sandalyeli MÇP desteklerse en azından referandum yolu açılıyordu.

Öteki partiler buna evet demek için şu koşulu getiriyordu:

"Önce yerine seçilecek adayı görelim!"

Bu da işlerin yarım kalmasına yetip artıyordu!

TBMM aritmetiğinden kendisini düşürecek rakamın çıkmayacağını gören Özal'ın koalisyon ortaklarının girişimine verdiği yanıt da kısa oldu:

"Hodri meydan!"

49

Kasım '92

1 Kasım 1992'de yapılan ara yerel seçimler ilk bakışta fazla bir şey ifade etmiyordu. 22 merkezde 972 bin seçmen oy kullandı, yeni ya da ilk Belediye Başkanlarını seçti. DYP 8, RP 5, SHP 3, ANAP 3 Belediye Başkanlığı kazandı. Koalisyon ortaklarının oyları, 20 Ekim 1991'e oranla yüzde 39.93'ten, yüzde 35.61'e geriledi.

Bütün partiler oy kaybetmişti, biri hariç. RP oylarını 20 Ekime oranla yüzde 17.5'ten 24.99'a çıkarmıştı. RP'nin elde ettiği oy artışı, klasik söylemle, 'kırsal kesim' ya da 'muhafazakâr seçmenin yoğun olduğu yerler' diye yorumlanacak cinsten değildi. RP İstanbul'un altı ilçesinde yapılan seçimden dördünü almıştı. Tuzla'da İdris Güllüce, Bahçelievler'de Muzaffer Doğan, Güngören'de Yahya Baş, Bağcılar'da Feyzullah Kıyılır RP'den Belediye Başkanı seçilmişti.

Bu sonuçlar 1994 yerel seçimleri için de ciddi ipuçlarıydı, ancak öteki partiler bu ipuçlarını iplemekten yana değildi. Ya da "Gereğinden fazla önem vermeyelim canım" havasındaydılar. DYP, "Hükümet biraz ikaz edildi" dedi. SHP, "Oyunu fazla artıran parti yok gibi" dedi. ANAP, "Kan kaybına dur diyelim" dedi.

Özal elbette fırsatı kaçırmadı. ANAP'ın kan kaybetmesine teşhis koydu:

"Mesut Yılmaz ANAP'ın çatısını bozdu."

Erbakan ise farklı telden çalıyordu:

"Millet bizi istiyor. Demirel istifa etmeli. İlk seçimde RP yüzde 37 oy alacak ve tek başına iktidar olacak. Bu düzen çökecek. Bu düzen kapitalist çorba düzeni..."

RP'nin bu seçimle başlayan yerel yönetimlerdeki yükselişi daha sonra da devam etti.

Hükümetin 1 Kasım ara yerel seçimlerinden yara alarak çıkması, Özal'ın kârlı çıkması anlamına geliyordu. ANAP'la da ipleri koparan Özal, TBMM'ye bütünüyle cephe almaya başladı. Bunu partilere yüklenerek göstermek yerine, sorunlara çözüm yolları getirerek göstermeyi yeğledi.

Özal, Türkiye'nin her sorunu konusunda görüş sahibiydi. Kuzey Irak'ta adım adım Kürt devletine doğru giden gelişmelerde tuzu olan Özal'ın bu konuda tuzu kuruydu. Kuzey Irak'ta ayrı bir oluşum filizlenirken Özal durumu yorumladı:

"Orada Osmanlı modelini izlememiz gerekiyor. Türkiye istemediği sürece Kuzey Irak'ta hiçbir şey yapılamaz. Bunu bölge insanının da görmesi lazım..."

Özal'ın Irak sınırımıza ilişkin yaklaşımı da ilginçti:

"Kuzey Irak'ta yaşayan Kürtler Osmanlı tebasındaydı. Rastgele bir çizgiyle sınırlar çizildiği için dışarıda kaldılar. TC vatandaşı olamadılar..."

Özal bir yandan bu demeçleri veriyor bir yandan da elinin kolunun bağlı olmasından yakınıyordu. 6 Kasım akşamı Anadolu Grubu'nun düzenlediği sohbet toplantısında durumundan dert yanıyordu:

"Memleketin ihtiyacı olduğu zaman, insanların bana ihtiyacı olduğu zaman politikaya dönerim. 10 yıllık tecrübem var. Bunlar önemli. Şimdi tekrar siyasete bir vesile ile dönersem, bütün bunları başarılı olamadığım takdirde sıfırlarım. Başarılı olmak da var olmamak da. Onun için rizikolu olduğunu biliyorum. 12 Eylül'e kadar Süleyman Demirel'le çalıştım. Birbirimizi iyi tanırız. Ben onun eleştirilerine cevap vermiyorum. Eli kolu bağlı adam gibi duruyorum. Rahatsız olduğum da budur. Ama ne yapalım, Cumhurbaşkanı siyasetten gelirse bir yanlışlıkla Anayasa'ya, 'tarafsız bir adam, hiçbir şeye karışmaz' gibi bir anlayış getirirseniz, bu birbirini tutmaz. O zaman oraya asker getirmeniz lazım."

Özal'ın ürettiği bu politikalar, Cumhurbaşkanlığı makamına ilişkin inciler adeta on-line sistemiyle ANAP'ın içinde de yankılanıyordu. 30 Kasımda olağanüstü kongre yapılacaktı ve Yılmaz'a karşı olanlar mutlaka 'Özal'ın da onaylayacağı' bir aday çıkaracaktı. Yılmaz, Özal'ın çıkışlarını yorumladı:

"Bizim için kötü bir miras. Her 10 yılda bir yeni vizyon icat edilmez..."

Yılmaz, Özal'ı 'kötü miras' olarak niteleyedursun, Özal ANAP'ın içinde rahat durmuyordu. Kongreye 14 gün kala, parti içindeki Özal yanlıları genel başkan adaylarını açıkladılar:

Mehmet Keçeciler...

ANAP'lı Yılmaz muhaliflerinin Keçeciler adı üzerinde anlaştıkları toplantının yeri neresi olabilir?

Elbette Çankaya Köşkü!

Bu kararın ertesi gün, 16 Kasımda Bilkent öğrencileri Özal'ı ağırladılar. Özal, "2000'li yıllarda Türkiye, bir stratejik görüş" adı altında ders verdi. Özal'ın dersleri şunlardı:

"Sistemin değiştirilmesi şarttır. Çözüm başkanlık sistemidir. Parlamenter sistemde kuvvetler ayrılığı ilkesi söylendiği gibi değildir. Sanıldığı gibi tam manasıyla güçler ayrılığı yoktur. Bir parti benim daha önce genel başkanı olduğum parti gibi parlamentoya hâkim olur, hem icrayı hem yasamayı yürütür. Tersi olursa yani koalisyon olursa, parlamentonun ağırlığı icranın üzerine geliyor. Milletvekilleri için de parti menfaati daha ön plana çıkıyor. Başkanlık sisteminde ise örneğin, Bakanlar dışarıdan seçiliyor. Parlamenter sistem daha fazla ayrışmaya yol açar. Başkanlık sistemi daha birleştirici olur. Koalisyon iradelerin genellikle statükonun yanındadır. Bakın, Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleri de başkanlık sistemini seçti. Türkiye'nin de mevcut sistemde değişiklik için bir an önce harekete geçmesi gerekli."

Özal'ın elini güçlü tutan unsurlardan biri de Demirel hükümetinin vaat ettiklerinin büyük bölümünü gerçekleştirememesi oldu. 21 Kasımda koalisyonun birinci yılını İnönü ile birlikte pasta keserek kutlayan Demirel'in geçen bir yıl için yorumu tanıdıktı:

"Türkiye'nin meseleleri 10 ayda çözülecek gibi değildir. Zaten biz enflasyonu 10-12 ayda indiririz demedik."

Demirel'in birinci yıla ilişkin bu 'pişkin' yorumuna Özal'dan dış politika konusunda 'çığ' bir yanıt geldi. Özal'a göre Türkiye'nin dış sorunları da çözümsüzlüğe gidiyordu. Özal 27 Kasım akşamı düzenlenen "Türkiye'nin sorunları" konulu toplantıda, "Kıbrıs sorununu ben çözerim" deyip devam etti:

"Bush beni sevdiği için bu konuda lehimize gelişmeler yaşandı. Şimdi de bu konuda girişimlerde bulunabilirim. Kendimi bu konuda bir nevi yıpratmaya razıyım. Size söyleyeyim; benden başka kimse bu cesareti gösteremez. Çözüm vardır, ama bu babayiğitlik ister."

Kıbrıs sorununu 'babayiğitçe' çözeceğini söyleyen Özal, ANAP içindeki genel başkanlık yarışını kaybetti.

30 Kasımda toplanan olağanüstü kongrede iki kişi yarıştı:

Mesut Yılmaz ve Özal'ın adamı Mehmet Keçeciler.

Yılmaz, ANAP'ın artık bağımsız bir parti olması gerektiği mesajını veriyordu. Keçeciler ise, "Biz kazanırsak Özal'ın dönmesine gerek kalmaz" diyordu.

Yarışı Yılmaz kazandı.

Ertesi gün hemen tüm gazetelerin birinci sayfasındaki en büyük haberin başlığı şuydu:

"Özal kaybetti."

Mesut Yılmaz 652 oy almış, buna karşın Keçeciler 342'de kalmıştı.

Herkesin gözü Özal'daydı. Ne yapacaktı? Mesut Yılmaz'ı kutlayacak mıydı? ANAP içinde kendisiyle birlikte hareket edenlere ne önerecekti?

Özal'ın ilk değerlendirmesi şu oldu:

"ANAP'la ilişkimiz bitti. Bu sonuç vefasızlıktır."

Ertesi gün ANAP içindeki Özal yanlıları kesin kararlarını açıkladılar:

"ANAP'tan ayrılıyoruz."

İlk aşamada, Mehmet Keçeciler ve 15 milletvekili ANAP'tan istifa etti. Keçeciler hedeflerini şöyle açıkladı:

"3-6 ay içinde yeni bir parti kuracağız."

İstifa edenlerin ortak demeci ise şu oldu:

"Liderimiz Özal'dır."

İstifacı milletvekilleri şunlardı:

Mehmet Keçeciler, Yıldırım AKbulut, Hüsnü Doğan, İbrahim Özdemir, Hüseyin Aksoy, Halil Şıvgın, Gaffar Yakın, Naci Ekşi, Ercüment Konukman, Engin Güner, Leyla Yeniay Köseoğlu, Osman Ceylan, Tunca Toskay, Fevzi İşbaran, Esat Canan, Yusuf Bozkurt Özal.

Bu milletvekillerinin çoğu istifadan hemen önce Köşk'e çıktı. Özal onları sıcak karşıladı. Mesajı şu oldu:

"Yeni parti için çalışmaya başlayın. Partiyi kurun, geliyorum."

Bu gazı alan milletvekilleri ilk aşamada 20'yi aşmayı, daha sonra 40'ı bulmayı, ardından da ANAP'ın içini boşaltmayı hedefliyorlardı.

50

Aralık '92

ANAP'tan istifalar Aralık başında da sürdü. 16 milletvekilini 54 eski milletvekili izledi. Ardından Semra Özal partiden ayrıldı. Bir dönem ANAP'ın İstanbul İl Başkanlığı'nı da yüklenmiş olan Semra Özal, ANAP'taki son gününde şu değerlendirmeyi yaptı:

"Hayatım boyunca aldığım kararların sorumluluğunu taşıdım. Her şeyi ölçüp biçip yaptım. Ama hayatımda aldığım ve sonradan pişman olduğum tek karar Mesut Yılmaz'ı desteklemek oldu."

Özal, istifalar istediği hızla gitmese de, kurulacak yeni partinin ideolojik alt yapısıyla da adım adım ilgilenmeye başladı. Hedef belli olmuştu:

2. cumhuriyet!

Özal'a yakınlığı ile bilinen İstanbul Milletvekili Naci Ekşi, tatlı bir tebessümle partinin neyi başaracağını açıkladı:

"Bu parti ikinci cumhuriyeti kuracak."

ANAP'ı 1983'te tek başına iktidara taşıyan programın yazımında Hüsnü Doğan ve Mehmet Keçeciler önemli rol oynamıştı. Yeni partinin kuruluşu için de yine Keçeciler ve Doğan program yazılımını üstlendiler.

Özal'ın bu yeni oluşumla ilgisi o kadar gün ışığına çıkmıştı ki, yurt dışı gezilerinde kendisini sadece onlar uğurluyordu. 5 Aralıkta Mısır'a uçan Özal ailesini Esenboğa Havaalanı'nda uğurlayanların başında Keçeciler ve Akbulut geliyordu.

Kurulacak yeni partinin adı konusunda kesin bir görüş yoktu. Ancak programın adı 11 Aralıkta belli olmuştu:

"İkinci değişim."

Hedef de şuydu:

"2000'li yıllarda ilk beş ülkeden biri olmak."

Bu hedefleri hayal ede ede gerçek gibi görmeye başlayan Özal, neredeyse Cumhurbaşkanı olduğunu unutmuş, kendisi iktidar, tüm TBMM

muhalefetmiş gibi bir havaya bürünmüştü. Bu görünüm 15 Aralıktaki Ankara Müteşebbisler Kulübü toplantısında bir kez daha ortaya çıktı. ILO sözleşmelerine uyulmasına ilişkin yasayı veto eden Özal, bunu şöyle savundu:

"Bütün Meclis üzerime gelse yine bildiğimi yaparım."

Özal yine başkanlık sistemine takmıştı. Konu başkanlık olunca mangalda kül, edebiyatta fasikül bırakmıyordu:

"Başkanlık sisteminde yasama ile icra kesinlikle birbirinden ayrıdır. Parlamenter sistemde bunu ayırmak mümkün değildir. Tek parti iktidarında ise bu karışır.

Özal'ın ILO sözleşmelerine karşı tavır alması işveren kuruluşlarının da kendi yanında yer almasını sağladı.

Türkiye 1992'yi uğurlarken, Cumhurbaşkanı'nın Başbakan'la, ana muhalefet lideriyle, kavgalı olduğu bir süreci yaşıyordu.

İki temel sorunun yanıtı siyasetin geleceğini belirleyecekti:

1– Özal ne yapacak?

2– Verdiği sözleri tutmakta zorlanan Demirel hükümetinin geleceği ne olacak?

51

1992 yılı sona eriyor...

Ve... Ve:

Siyasal çekişmeleri bütünüyle tarihin derinliklerine gömecek büyük bir olayın gerçekleştiği 1993 yılına giriyorduk.

Özal'ın yaşamdan çekildiği, Demirel'in önlenemez yükselişinin sürdüğü bir yılın, 1993'ün yazgı değiştiren günleri başlıyordu.

Perdeyi açıyoruz:

Üçüncü Bölüm

1993
İSA'DAN SONRA BİN DOKUZ YÜZ DOKSAN ÜÇ'TE "ÇANKAYA'DAN BİR GİDEN, ÇANKAYA'YA BİR GELEN" VAR

Bir yok'muş - bir var'mış dünyası

"Politikada acımaya yer yoktur"
Bismark

Yaşayanlar bilir:
1993'ün iki önemli olayı 'ölüm' ile başladı.
Bir Çankaya sakini fani dünyadan ayrıldı:
Bir başka fani Çankaya Köşkü'ne yerleşti.
Bir genel seçim demokratik yaşantımızda yeni bir dönem açtı.

52

Oysa yeni yıla (1993) ne kadar olağan başlamıştık.

Başbakan Demirel, yılın ilk demecini bana vermişti.

İstanbul'daydı.

Demirel hükümetinin başarısızlığı üzerine kurulu bir yığın eleştiri yayımlanıyordu.

Tabii, Başbakan'a göre yazılanlarla söylenenlerin hemen hepsi yanlıştı.

Umut saçıyordu, umut üretiyor ve topluma sindirmeye çalışıyordu.

Bu açılardan Demirel'in demeci okunmaya değer:

"Sürekli 1992'yi değerlendirdiniz. 1993'ün nasıl olacağını söyler misiniz?"

DEMİREL: "1993, 1992'nin devamı olacak. Başka bir şey olamaz ki. Yani 31 Aralıktan 1 Ocak'a geçtiğimiz zaman dünya dönmekten vazgeçiyor değil; bir. İkincisi, 31 Aralık akşamına kadar Türkiye'de ne olduysa, onlar kaybolup gidiyor değil. Kötü ne olduysa onlar da kaybolup gidiyor değil. Binaenaleyh, 1992'yi iyi değerlendirmek lazım.

Bir diğer baz da 1991. Mesele, 1991 iyi, 1992 kötü olayı değil. Gerçekten bakacaksın olaylara teker teker.

Adamın biri yazmış, onu da arıyorum. Bulursam onunla konuşacağım. 'Baba karavanacı çıktı' diyor. Bak nasıl karavanacı çıkmışız, nasıl karavana atmışız: Hükümet büyümeyi 5.5 tahmin etmiş. OECD 5.5 tahmin etmiş. TÜSİAD 3 tahmin etmiş. Büyüme hızı 5.5 çıkmış, iyi mi?

Yazıyor mu bunu? Peki, karavana nasıl oluyor? Bak ne oluyor: İhracatı hükümet 15, OECD 15.4, TÜSİAD 14.5 tahmin etmiş. İhracat gerçekleşmesi 15.1. Hükümet yine fazla. İthalatı hükümet 25, OECD 24 tahmin etmiş, 25.800 gerçekleşmiş. İyi mi?

Biz enflasyonu 52 tahmin etmişiz, 68 çıkmış. Kardeşim, nasıl karavanacı oluyoruz?

Ne dediysek o olmuş. Bunlar bizi karavanacı yapar mı? İşte bunlarla uğraşıyoruz."

"93'te bazı göstergeler daha iyi olabilir mi?"

DEMİREL: "Daha iyi olacak tabii. Şartlar kötü gitmezse. Koskaca bir yıl boşa gitti. Koskoca yılı konuşarak geçirdik. Öyle diyorlar. İyi, ama gel bakalım, bu koca yılda ne olmuş? Tartışılan bir parlamento ve hükümet varmış 91'in sonunda. 92'de yok bu. Artık parlamento ve hükümet tartışılmıyor. Az şey mi bu? 93'te ne olacak? Bu, daha iyi olacak. Neden daha iyi olacak? Çünkü, bütçenin kapanış konuşmasında bazı şeyler söyledim. Gelin, bu Meclis'in içtüzüğünü ıslah edin de şu sözlü soru velayetini ortadan kaldıralım. Gelsin, sözlü soru sahibi çıksın, söylesin ve hemen cevap verilsin. Meclis'in önüne önemli şeyler koyalım. Var zaten gündeminde bazı şeyler. Gelin bunları çıkarın. Eğitim tasarısı, personel rejim tasarısı ve idari reform tasarısı. Gelin, bunları yapalım. İşte 93'te bunlar olacak. 93, reform yılıdır."

"Peki ekonomide?"

DEMİREL: "8 senelik kronikleşmiş terör ve anarşi. Gidelemeyen, gi-

rilemeyen yurt köşeleri. Şimdi sapır sapır döküyorlar, birkaç gündür. Burada mesafe alınacak. Daha uzun uzun bilgilerle burada yine konuştum, mesafe alınacak.

Ve 10 senedir ortalama yüzde 50'ler civarında sürmüş bir enflasyon var, 91'de 71'e ulaşmış. 92'de 5-6 puan aşağıda olacak. 93'te daha iyi olacak."

"Yani daha aşağılara çekilecek..."

DEMİREL: "Tabii, tabii. Daha aşağılara çekilecek. Sıfır büyümeyi 5.5'e çıkarmışız. Yine 5-5.5'i hedefliyoruz. Nüfus artışı yüzde 2.5 artmaya devam edecek. Ona bir şey diyemem."

"Mesut Yılmaz durup durup 93'te bu hükümetin parçalanacağını ve erken seçimin gündeme mutlaka geleceğini söylüyor."

DEMİREL: "Ne desin adamcağız yani. Hani, bir hikâye var. Beyoğlu'nda güzel bir vitrinde bir saat varmış. Kadının birinin de saati bozukmuş. Dalmış dükkânın içine 'Şu saati tamir eder misiniz' diye adama vermiş. Adam, 'Hanımefendi, biz sünnetçiyiz, saatçi değiliz' demiş. Kadın, 'Öyleyse niye vitrine saat koydunuz?' diye sormuş. Adam, 'Hanımefendi, ne koysaydık?' diye cevap vermiş.

Adam ne koysun yani? Vitrine bir şey koyacak. Kötü bir şey koyamaz ki...

Ondan sonra yüzde 4.5-5 civarında artan ihracat, bu yıl yüzde 10-12 artmış, 93'te yine artacak.

Tabii ki biz dış borcu, iç borcu fazla artırmak istemiyoruz. Ama, planlandığı kadar artmış olacak. Önümüzdeki sene çok güzel yatırımlarımız olacak. Altyapıda da güzel yatırımlarımız olacak. Ve hava meydanlarına başlayacağız. Urfa'da, Samsun'da, Çanakkale'de ve İstanbul'da yeni hava meydanlarına başlayacağız.

Ankara-İstanbul demiryolunu sene sonuna kadar bir hale yola koyacağız.

Elektrik santralları var, 7-8 tane. Aşağı yukarı 4-5 milyar kilovat.

Ve domakratikleşmede programda ne yer almışsa, onları yapmaya devam edeceğiz."

"Peki, işadamlarımızın siyasete heveslerine, ne diyorsunuz?"

DEMİREL: "Memnun olurum. Hatta bir parti de kurabilirler. Siyasete meraklı olan, parti de kurabilir. Yalnız tabii aslında partilerin içerisinde işadamı yok değil. Hepsinin içinde işadamı var. Yani, işadamı siyasetin

dışında değil. Yalnız, bir dernek kurup devlet idare etmeye kalkmak yanlış. Ben, bunu daha önce de söyledim."

"TÜSİAD gibi mi?"

DEMİREL: "Mesela yani, bir dernek kurup devleti idareye kalkmak... Çünkü devletin birtakım incelikleri var. Ben geçenlerde genç işadamlarına söyledim. Yapılabilirlik olayı var. Bir tutarlılık olayı var. Söylediğiniz bir şey yapılabilir mi acaba? Cazip gibi gelebilir de ilke, slogan, bunun uygulanılabilir kabiliyeti yoktur. İyi yapmaya kalktığın zaman yapılamıyor veya başka bir şeyle ters düşüyor, tutarlılık denilen olay. Onun için burada mümkün olanı yapmak. Siyaset zaten imkân sanatıdır. Mümkün olanları biraraya getirme.

Halbuki dışarıdan gazel okununca, mümkün olanlar biraraya geliyor mu gelmiyor mu, düşünmüyor o. 'Şunu niye yapmadın' diye çıkıyor. Vergi niye almıyorsun? Kardeşim, vergi alıyoruz. Yüzde 25 alıyoruz. 'Daha çok al. Ama benden alma' diyor. 'Kimden alırsan al, benden alma'. 'Ben sana yol gösteriyorum. Benden ne vergisi istiyorsun daha' diyor. İyi mi?

Aslında bu tartışmaların dozu düzgün kalsa, bunlar normal. Ama bunu bir vesileyle yine söyledim. hatta 'Demirel hoşgörüyü kaybetti' dedikleri zaman da söyledim.

İyi, söyleyin de, bizi idare etmeye kalkmayın. Yani devleti idare edenleri yönetmeye kalkmayın. Eleştiri olsun, tavsiye olsun, telkin olsun, ama yani Mesut Yılmaz'ın söylediği lafı Rahmi Bey söylemesin.

Söylediği zaman siyaset oluyor. Mesut Yılmaz, 'Bir sene boş geçmiştir' diyebilir. Evet, ama aynı lafı Rahmi Bey söylerse, Rahmi Bey'e sorarlar, 'Arkadaş bugün senin şirketlerin kaç para kazandı?'

Tarihinde en büyük parayı bu sene kazanacaklar."

"Kazandılar mı?"

DEMİREL: "Evet. 50 milyar dolarlık Arçelik temelini ben attım ve kendisi çıktı, 'Bu sene 5 trilyon vergi vereceğiz' dedi. Ben de 'Senin gibi 50 adam lazım' dedim.

5 trilyon vergi veren kaç para kazanır da 5 trilyon vergi verir? 'Bir yıl boşa gittiyse, sen bu 5 trilyonu nasıl kazandın' diye sorarlar adama. 'Sana kaç para kaldı kazancından' derler adama. Sırça köşkte oturan, başkasına taş atmamalı. Siyaset öyle garip bir iştir ki, önüne gelen seni taşlar. O zaman dayanamazsınız ona. Hadi dayanabilecekseniz gelin. Siya-

sete girin. Girmeyin demiyorum, aksine teşvik de ediyorum. Gelin, girin, ama neticelerine dayanın diyorum.

Kimin yanında girerseniz girin. Ben kişileri değil, bir sistemi savunuyorum."

"Siz 93'ü daha umutlu, daha olumlu görüyorsunuz."

DEMİREL: "93'te siyasal istikrar devam ederse –ki aksi için sebep görmüyorum– 93, 92'den çok daha iyi olur. Yaraların birçoğu tamir oldu. Biz, henüz devleti tam oturtamadık. Devlet çok bozukmuş. Eğer bu by-pass kanunlarını çıkarırsak, 93 çok iyi olur.

Şimdi bakın, bugün gazetelerde yine var, oturtmuş Turgut Bey oraya, Emin Başer. Davalı. Adamı atmışız, o oraya oturtmuş. Namık Kemal Kılıç, Hazine'den ayrılmış, oraya gidip oturmuş. Böyle sekiz tane adam var orada. Hükümetin hiçbir işini yaptırtmıyorlar. Hepsini tutuyorlar.

Ve hepsi de hükümete karşı hınç içinde. Böyle devlet işler mi? İşlemez...

Parlamento açılsın, ilk başta by-pass kanunları var. Geçireceğiz. Onlar veto olup gelecek, 10 gün sonra yeniden geçireceğiz. Binaenaleyh Ocak sonuna kadar by-pass kanunları tamamdır. Birinci mesele bu.

Ondan sonra işte o reform kanunları var arka arkaya.

Vergi kanunundan başlayarak onları getireceğiz."

Yeni yılın politik faaliyetlerini içeren bu demeç, önemli bir konuda geçen yılın izlerini taşıyordu.

Çankaya sorunu!

TBMM'deki sayısal durum; Özal'ın Çankaya'dan indirilmesine yeterli değildi ve artık tartışılmıyordu bile.

'Devletin tepesinde kavga yoktu' ama, zıtlaşma ve inatlaşma sürüyordu.

Özal'ın, hükümetin gönderdiği kararnamelere bir çeşit 'ambargo' uygulaması, birdenbire yetkilerine 'by-pass'ı gündeme taşımıştı.

Gündemin bu maddesi sürekli irdeleniyordu.

Ne var ki, dört ay sonra...

Nisan ayında bir gün...

By-pass olayları tarihe gömülecekti.

53

Yılın ilk günleri, Rahmi Koç'un "Bir yıl sadece konuşularak boşa geçti" sözlerine fena halde tutulan Demirel'in –bana verdiği demeçteki– sert sözlerinin yarattığı dalgalanmalarla geçti.

Ne ki, demokratik dünyada yaşıyorduk ve hükümet, bu rejim içinde düşe kalka yürüyordu.

Başbakan Demirel, 1993'ü reform yılı olarak göstermişti. Hükümet, ne ölçüde başarılı olacak, hangi dallarda reform yapabilecekti, doğrusu kestirilemiyordu.

Örneğin, YÖK'ü ele alalım. 12 Eylül armağanı YÖK'ü çağa uydurmak, koalisyon hükümetinin kurulduğu günden beri özenle üzerine gittiği belli başlı konulardan biriydi.

Niyet güzel, bilinçliydi. Ama, gerçek? Tam tersine, zamanındaki nitelemeye göre tam bir 'curcuna' izlenimi veriyordu.

Milli Eğitim Bakanı Toptan, "Üniversite reformunu herkes ayrı biçimde ele alıyor" diyordu: "Profesörler, rektörlükler, hatta üniversiteler içindeki gruplar. Herkes kendine göre bir taslak hazırlıyor, bir görüş bildiriyor. Benim elimde yüz veya yüze yakın taslak varsa, bir o kadar da görüş var. Herkes başka havada, herkesin reform anlayışı ayrı olunca ortaya tam karmaşa çıkıyor."

Bakan Köksal Toptan'dan bilgiler alırken yüzünü inceliyordum. Çizgileri derinleşmiş, gözleri karamsar bakıyor.

"Biz dedik ki" diye sürdürüyor:

"Üniversite kendi yapsın yasasını, ama olmuyor. Bazıları 'Reform anlayışında Atatürk'ün 1933'te çıkardığı yasaya gidelim, reform odur' diyor.

Adı güzel de ne çare dünya değişmiş. Üniversite anlayışı değişmiş. İngiltere artık klasik üniversite anlayışını bırakıyor. Daha çok kitle eğitimine yönelik bir anlayış getiriyor üniversiteler.

Bir kısım arkadaş ise üniversitenin sadece evrensel kültür vermesini istiyor. Oysa, yok dünyada artık böyle bir üniversite, kalmadı."

Düşününüz ki; hükümet geçen yıl başaramadığını bu yıl gerçekleştirmeye çalışıyor. Üniversite yasasını bu yıl Meclis'ten geçirmek istiyor.

Ama, tasarı yok ortada.

Ne çare, tasarıyı hazırlaması için bir komisyon kurulmuş, çalışamıyor.

Neden? Çok basit nedeni: YÖK yönetimi, "Yasa bana karşı, komisyona üye vermem, çalışmalarına katılmam" diyor. Direniyor.

Hükümet ne yapacak; çaresiz mi kalacak, çözüm üretmeden mi duracak?

Hayır, elbette hayır! Hükümetin kolları sıvayıp komisyon ya da öteki çalışmaları bir yana atarak, bir tasarı hazırlaması, neredeyse ikinci yılını dolduracak olan YÖK reformunu TBMM'ye göndermesi gerekiyor.

Milli Eğitim Bakanı da aynı kanıda olmalı ki, bir tasarı hazırlamış kendi başına ve Bakanlar Kurulu'na göndermek üzere.

Prof. ve Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü Bakan Toptan'a; "Bende bazı görüşler var" demiş. Orada kalmış. Toptan sızlanıyor:

"Ama 6 aydır biraraya gelemedik. Yakında görüşeceğiz. Ankara, İstanbul ve İzmir'deki üniversite üyeleri dernekleriyle konuşacağız. Ondan sonra... Herkes yapmadı, etmedi diye beni suçluyor. Taslağı Bakanlar Kurulu'na sevk edeceğim."

Bu koşullarda YÖK konusunda doyurucu bir yasanın çıkması olası mı?

Kuşkulu, çok kuşkulu.

İşte, hükümet çalışmalarına bir örnek.

54

Eskimeyen bir konu Ocak ortalarında sahnede. SHP'de yine, bilmem kaçıncı Küçük Kurultay. İki sosyaldemokrat partinin birleşmesi ve Deniz Baykal'ın 'arkadaş grubu' adı verilen Cumhuriyet Halk Partisi'yle SHP'de sürekli huzursuzluk yaratan ya da yaratmaya özen gösteren davranışları.

İnönü'yü hükümetten ayrılmaya zorlayabilirler mi? Sanılmıyor. Ama, İnönü'nün hükümette kalarak başarılı kimi işlere imza atmayı istediği biliniyor. Bu nedenle İnönü, Küçük Kurultayda "Hükümetin bir yıllık icraatının değerlendirileceğini" söylüyordu telefonda.

Acaba örgüt böyle mi düşünüyor? SHP'li Bakanlara sert eleştiriler yöneltileceğinden söz ediliyor. Oysa SHP lideri, 'kabinedeki mecut statüyü' korumaya niyetli. "Bakanlarının icraatından şikâyet olacağını sanmadığını" söylüyor.

Zaten; İnönü'nün Kurultayı açış konuşması, hükümetine verdiği değerin bir göstergesi.

İnönü, iki tür hükümet olduğunu söylüyor.

Birinci karma hükümet, "icraat yapmak için gelir, bizimki gibi" demeye getiriyor. Kurulduğu gün ömür biçmelere karşın hâlâ ayakta durabilen, seçim öncesi vaatlerini yerine getirmeye çalışan hükümet.

İkinci tip koalisyon hükümeti ise, bir Seçim Yasası yapar ve ülkeyi seçime götürür. Bu şıkkın üzerinde bile durmuyor. Kuşkusuz İnönü, sözcükleri tartarak konuşan bir siyasetçi.

Bu hükümetle nereye kadar gidilir? İnönü, 'zaman vermiyor', ama öyle bir üslup kullanıyor ki, DYP-SHP ortaklığının dört yıl süreceği izlenimini veriyor.

Ama, ortalıkta birbirinin aynı, fakat birbirinden ayrı üç sosyaldemokrat parti olduğu anımsatılınca, "Zararı yok" diyor: "En büyük SHP olduktan sonra..."

Ufak taşlar atıyor Baykal'ın CHP'sine: "Ad alınmakla büyük parti olunmuyor."

55

Konu kıtlığından mı? Olanaksız! Konu da bol, sorun da.

Öyleyse; basın neden dönüp dolaşıp Turgut Özal'ın fiili politikaya döneceği sorusuna yanıt arıyor?

Kuşkulu sözler, söylentiler dışında soruya gerçek ve inandırıcı bir yanıt bulamadığı için...

Özal, İKÖ toplantısına katılmak üzere Senegal'e gidiyor. Uçakta, Özal'a sempatisini esirgemeyen gazetecilerden Yalçın Özer'e bir açıklama yapmış, hatta güvence vermiş:

"Bu meselede daha evvel söylediğim bir şey var: Bugün de aynısını tekrarlayacağım.

Erken seçim kararının alındığı gün seçim meydanlarına gireceğim. Bunu aynen yazın. Bu söz aynı zamanda beni bağlayan bir taahhüttür".

Bir hafta önce Erdal İnönü'nün 'erken seçime uzaktan yakından ilişmeyen demecini' sanki okumamış gibi:

"Bundan daha açık ne söylebilirim?" diye bir ekleme yapıyor açıklamaya.

Özal, Senegal yolunda bunları söylüyor ama, güven vermiyor. Tipik bir örnek var orta yerde. Demokrat Parti Genel Başkanlığına getirilen eski Dışişleri Bakanlarından Hayrettin Erkmen, geziye çıkmadan İstanbul Orduevi'nde konuştuğu Özal'ın "Ben Cumhurbaşkanı kalacağım. Ayrılmak niyetinde değilim" dediğini söylememiş miydi?

Daha önce söylediklerini kısa süre sonra yadsıyabilen bir karaktere sahip olan Özal'ın siyasete dönüp dönmeyeceği konusunda birbirini tutmayan irdelemeleri haklı olarak en çok ANAP cephesinde dalgalanmalar yaratıyor.

"Dönsün" diyenler ortalıkta. Fakat susarak siyasete dönmesini istemeyenlerin sayısı belli değil.

Ya öteki partilerdeki bakış açısı nedir? Demirel, kuşku yok ki, bu gibi konuları özenle ve dikkatle, bütün ayrıntıları göz önünde tutarak kafasında tartışan bir siyasetçi.

Soruyorum; fazla açılmıyor. Ancak "Özal'ın Çankaya'yı bırakmaya niyetli olmadığını" söylüyor. Bir mantık örgüsü var ki, tutarlı:

Yeniden particiliğe heveslenmesini, Çankaya'ya yeniden gelmek içinse, fuzuli ve manasız buluyor.

Özal'ın 'yeni hevesi' siyasal alanlara yansıyınca, kimi önemli savlar da beraberinde yayılıyor. Çankaya'dan inerse Özal, neler olabilir?

TBMM'deki sayı dengesi lehine değil. Yüce Divan yolu açılabilir.

Fiili siyasete dönebilmesi için Cumhurbaşkanlığından istifa etmesi gerekiyor. O zaman dokunulmazlığı da olmayacak!

Geçmişi olan bir siyaset adamının 'sade bir vatandaş' kimliğiyle, çıplak olarak siyasete dönmesi, kendisi için olağandışı bir olay ve olağandışı sonuçlar verecek bir girişim olmayacak mı?

Ne ki, Özal'ın fiili siyaset öyküsünü piyasaya sürerken kazançlı çıktığı söylenemez mi? Söylenebilir; zira, kendine bağlı olanları sürekli çevresinde ve canlı tutmak Özal'ın belli başlı isteği olamaz mı?

Nitekim, Özal'la ilgili söylentiler, üstelik Cumhurbaşkanı'nın da körüklemesiyle yayıldıkça, taraftar bulmakta gecikmiyor:

Kardeş Yusuf Bozkurt Özal, hemen tartışmaya giriyor:

"Ağabeyim siasete dönmeyecek diye bir şey yok. Büyük bir aksilik olmadıkça dönecektir" diyor.

Büyük bir aksilik? Kendiliğinden çıkmazsa, Turgut Özal tarafından yaratılabilir.

Bir-iki ay sonra Mart 1993'te, Özal'ın 'Çankaya'yı bırakmaya ve siyasete girmeye karar verdiği' yaygınlaştı. Bu kez ciddiye alınacak belirtilerle.

Ne çare, doğa izin vermeyecekti Özal'a.

Yılın ilk ayında Özal'ın Çankaya'dan indirilmesi ya da yetkilerinin by-pass'a uğramasına bir de fiili siyasete dönüp dönmeyeceği sorunu katılmıştı.

Çankaya ile bağlantılı konular bir yana; Türkiye'nin önüne yeni yeni sorunlar çıkıyordu:

Kuzey Irak!

56

Birden patladı:

Çekiç Güç'e bağlı bir Amerikan F-16 uçağı 36. paralelin kuzeyinde bir Irak MİG'ini düşürdü.

Çekiç Güç ve Kuzey Irak'la ilgili sorunlar birbiri ardına gündeme giriverdi. Irak MİG'i neden düşürüldü?

Yanıt: "Nefis müdafaası".

Genelkurmay, Çekiç Güç'ün üstlendiği görevleri 'caydırıcılık, keşif ve insalcıl yardım' diye sınıflandırıyor. Nefis savunmasına zorlanan F-16'nın MİG'i düşürmesini Genelkurmay yetkilisi 'normal' buluyor.

Oysa uçak düşürme olayı içerde başka, dış dünyamızda başka biçimlerde ele alınıyor. ANAP adına konuşan Kâmran İnan, Dışişle-

rinin 'nefis müdafaası' diye niteleyerek MİG olayını ele almasına fena halde bozuk.

"Yahu sen Amerikalıların avukatı mısın? Olayın geçtiği yerde bulundun mu sen? Nereden biliyorsun nefis müdafaası olduğunu?" diye adeta bağırıyor telefonda.

Doğal olarak İncirlik üssü yine gündeme giriyor. Muhalefete göre MİG'i vuran Amerikan uçağı İncirlik'ten kalktı. Başbakan Demirel, aksini söylüyor ama İnan, "İncirlik'in kullanılmakta olduğunun apaçık olduğunda" direniyor.

Siyaset, Kuzey Irak'taki olaydan kalkıyor, Bosna-Hersek'e kadar uzanıyor. "Bosna Hersek'te Türkiye'ye umutla bakanlar öldürülürken, örneğin askeri müdahaleye karşı çıkan İngilizlere, İncirlik'i kullanma izni nasıl verilebilir?"

Tabii Batı, başta Amerika ve Körfez Savaşı müttefikleri MİG olayı ile 'çok yakından ilgili'. CHP Genel Sekreteri Ertuğrul Günay, muhalefet görüşlerine açıklık getiriyor:

"Irak'taki paralellerden birinin ihlal edilmesiyle bu kadar çok ilgilenen müttefiklere, Bosna-Hersek'te Sırplara karşı bir müdahale konusunda hâlâ neden beklendiği sorulmuş mudur?" diye soruyor.

MİG sorunu daha önemli başka biçimlere giriyor. ABD ve müttefiklerinin Körfez Savaşı sırasında 'elde edemediği kimi sonuçları' MİG olayıyla sağlamak!

Hükümet; ABD, İngiliz ve Fransız elçileriyle görüşüyor ve üç büyükelçinin "36. paraleldeki Irak füze bataryalarını, radar sistemlerini ve uçaksavarlarını imha etmeyi önerdikleri" haberleri geliyor.

Demirel'in basın toplantısı bu söylentileri yalanlamıyor. Üç elçiyle 'danışma' niteliğinde görüşmeler yapıldığını söylüyor ama, 'daha çok ABD ile İngiltere'nin bu tehdidin ortadan kaldırılması gereğini öne sürdüklerini' ekliyor.

Bu amaca varabilmek için üç müttefik ülke, 'İncirlik'in kullanılmasına Türkiye'nin izin vermesini' istiyor.

Batılı devletler Irak'ın elindeki Sam füzelerini sakladığı yerlerden çıkarıp 36. paralele yerleştirdiğini söylüyorlar. Füzeler çalışır hale getirilirse 'yeni bir Kürt akını' kendiliğinden gerçekleşecek; o zaman, açıkça söylemiyorlar ama 'Türkiye kaderiyle başbaşa kalacak'.

Oysa, İncirlik'i kullanırlarsa füzeleri ortadan kaldırmaları Türkiye'nin yararına olacaktı.

'İzin' isteminin gerekçesi bu öğelerle hazırlanmış ve Türkiye'nin önüne konulmuştu.

Demirel'e göre, Başbakan Yardımcısı İnönü, Irak Büyükelçisiyle görüşmüş ve 'Kuzey Irak'ta rahatsızlık çıkaran hususları' söylemişti.

Neydi bunlar? Üç büyükelçinin Başbakanlık Konutu'ndaki toplantıda Demirel ile İnönü'ye söyledikleriydi: 36. paralele yerleştirilen Irak füzeleri, uçaksavarları ve radarları...

Şayet Bağdat Türkiye'yi 'rahatsız eden hususları' geri çekmezse; Türkiye, İncirlik konusundaki müttefik isteklerine 'yeşil ışık' yakacaktı.

İnönü, Irak Büyükelçisi Tıkriti'ye 'füzeleri geri çekmelerini' açık bir dille söyledi. Saddam füzeleri geri çekerse, sorun kalmayacaktı. Ama aksi bir tutum sergilerse... Kendi bileceği işti. İncirlik, başına bir balyoz gibi inecekti.

Hükümetin bakış açısını Demirel açıkladı:

"Çekiç Güç korkuluk değil".

Müttefiklere Kuzey Irak'ı dümdüz edecek izni verip vermemek tabii ki hükümete aitti. TBMM'den aldığı yetki böyleydi.

57

Başbakan Demirel, Şam'a gidiyor. (19 Ocak 1993) Türkiye'nin güney sınırında altımızı oymak için 'elinden geleni ardına koymayan' Hafız Esat'ı görüşmeler yoluyla –belki– hizaya getirebileceği umuduyla Şam yolunda.

Ama 'içerisi' başka konuyla, MİG sorunu ve yarattığı yeni problemlerle kaynıyor. Havaalanında 'bu işin' ne olacağını soran gazeteciye, Şam'dan 'yarından sonra döneceğini' anımsattıktan sonra tek sözcükle yanıt veriyor:

"Askıda!"

'O iş' artık MİG sorunu olmaktan çıkmış; Türkiye'nin güvenliğine dönüşmüş. Irak'ın 36. paralele yerleştirdiği vurucu silahlar! Bağdat bu silahları geri çekecek mi, çekmeyecek mi?

Müttefiklerse 'bu fırsattan istifade' ederek Türkiye'yi sıkıştırmayı sürdürüyor. Batı Irak'a 'güneyde yaptığını kuzeyde de yapmaya hazır'.

Saddam kuzeydeki füzeleri çekmezse 'müttefikler hepsini tahrip edeceklerdi'. Üstelik ağız değiştiriyorlardı. Türkiye İncirlik'in kullanımına izin vermezse 'başka yollardan hareket ederek gerekeni yapacaklardı'.

İnönü'ye, "Irak'a füzeleri çekmesi için süre vermiş miydik?" diye sordum: "Hayır, süre söz konusu değil" dedi. Ama Ankara'ya gelen haberler yatıştırıcıydı.

Milli Savunma Bakanı Nevzat Ayaz, "Bağdat'ın füze rampalarını kaldırdığını" söylüyor ve "o zaman başka bir şey yapılmasının söz konusu olamayacağını" ifade ediyordu.

Bu koşullarda füze olayı bir kez daha biçim değiştiriyordu.

Demirel ile İnönü'ye karşı ANAP arasında yeni bir siyasal savaşım başlayacaktı. Çekiç Güç'e Demirel'le İnönü'nün 'vaktiyle yaptıkları eleştiriler,' TBMM'deki görüşmelerde ana tema olacağa benziyordu.

Demirel, ANAP'ın TBMM'de hükümete nereden saldıracağını kestirmiş olmalı ki; son konuşmalarından birinde, "Çekiç Güç'e müsade ettiğiniz yerde onun ne yapması lazım geldiğini biliyorsunuz demektir" demişti.

Çekiç Güç'e izni veren ANAP hükümetiydi.

Mesut Yılmaz hükümeti 23 Haziran 1991'de kurulduktan bir süre sonra Çekiç Güç, 'ilke kararına bağlanmış', sonra gerekenler sırasıyla yerine getirilmişti.

Clinton, 20 Ocak 1993 günü 'resmen göreve başlıyor', Irak konusu artık kapanma aşamasına girmiş, ama Türkiye yine de Demirel'in ifadesiyle 'saat başı değişip gelişen olayları' izliyor.

20 Ocak sabahı, Saddam Hüseyin ateşkes ilan ediyor.

Bush (amansız düşman) gitmiş, yerine Clinton gelmiş. Saddam yeni bir sayfa açmaya hazırlanıyor. Bu türden yorumlar izliyoruz. Ama Clinton, 'Irak'ın BM kararlarını aynen uygulamasını' isteyerek Bush'un izlediği politikayı sürdüreceğini açıkladı.

Müttefiklerden de İncirlik'in kullanımını yineleyen başvurular gelmiyor.

Kuşkusuz, son gelişmeleri 'kendi açısından değişik yorumlarla' irdeleyecek biri vardı: Turgut Özal!

Hemen sahneye girdi. Hükümeti eleştiren bir tavırla;

"Türkiye'nin bugün, Körfez Savaşı'ndaki (yani kendi zamanındaki) ağırlığa sahip olmadığını" söyledi.

Koalisyon hükümetlerinde 'karar verme mekanizmasının etkili olamadığını' öne sürdü.

58

İtiraf etmeliyim! Ben, siyasete girdiği ilk günden itibaren Tansu Çiller'e kuşkuyla baktım.

Sürekli gülmesi, cinselliğini ortaya çıkaran hareketleri, kimi tutarsız sözleri... Ve, çevresini kırıp geçiren aşağılayıcı sert davranışları ile yalancılığını sergileyen olaylar...

Demirel hükümeti kurulduktan kısa bir süre sonra, önce koalisyon ortağı SHP'li Bakanlardan, sonraları DYP'li hükümet üyelerinden Çiller'in gerçek yüzünü betimleyen öyküler gelmeye başladı.

Öyle öyküler ki, yazılması bile utandırıcı.

Başbakan Demirel'in, 'partiye yeni ve genç bir çehre kazandırma uğruna' partiye alıp önce milletvekili, sonra Bakan yaptığı Tansu Çiller'den 'memnun olmadığı' da gelen haberler arasındaydı.

Birkaç kez, çevresindeki bürokratlara, hükümete ters düşen kimi hareketlerine değinerek Demirel'e 'bu kadından kurtulmasını salık veren' konuşmalar yaptım.

Çiller'i onaylamadığı ve ilk fırsatta kurtulmaya çalıştığı söylenebilirdi. Her seferinde bana;

"Çaresine bakacağım" diyordu.

Çekilmez davranışları, geçimsiz ve sürekli kavgacı tutumuyla, gün gelecek basının diline düşecekti.

Ocak 1993 ortalarında basın Çiller'den söz etmeye başladı.

Çiller, Bakanlığına bağlı üç kurumun başındaki kişilerle uğraşıyor, değiştirmek istiyordu.

İlk isim, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarı Tevfik Altınok'tu.

Altınok, özel sektörde önemli yeri olan bir isimdi. Demirel, hü-

kümeti kurarken öncelikle ekonomiye ağırlık vermeye özen gösterdiği için Altınok'u adeta özel sektördeki görevinden 'söküp aldı' ve Hazine'nin başına getirdi.

Demirel'in ısrarı olmasaydı, Altınok'un Ankara'da yeniden bürokratlığa soyunması söz konusu bile değildi.

Elbette, Altınok gibi isimler, ne yaptığı ya da ne yapacağı belli olmayan bir Bakanın buyruğunda olamazlardı ve böyle bir Bakanın her dediğini yerine getirmeyi akıllarından bile geçirmezlerdi.

Tansu Çiller, ekonomiden sorumlu Bakandı ve ekonomiyi bilen yegâne isim sayıyordu ya kendisini; Altınok'un gerçeklere dayanan politikalarını asla kabullenemiyordu. Dediği yapılmalıydı. Altınok da yanlış olanı yapmamakta direniyordu.

İkinci isim, Merkez Bankası Başkanı Rüşdü Saracoğlu idi. Çiller'in altın borsası kurulması önerisine karşı çıktı. Başbakan'la görüştü ve borsanın kurulmasını engelledi.

Tansu Çiller ayaklandı.

Her iki bürokratın 'siyasi iradeye karşı geldiklerini' söylüyordu.

Üçüncü isim, Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanı Orhan Güvenen idi.

Onu da istemiyordu Çiller. Nedeni ise basitti: DİE'nin her ayın 4. günü ilan ettiği enflasyon yüzdelerinin önce kendisine verilmesini istiyordu Çiller.

Yasa vardı, yasaya göre oranları kimseye göstermeden ilan etmekle yükümlüydü DİE.

"Hayır!" diye ayaklarını yere vuruyordu Çiller: "Hayır, önce bana verilecek".

Verilmedi.

Çiller bu üç bürokratla çalışamayacağını ilan etti.

Başbakanlıkta yaprak kımıldamadı. Zira, Başbakan Demirel, Kasım 1991'de hükümete geldikten sonra 'görevlerini başarıyla yürüten hiçbir bürokrata dokunmamış', üstelik bu bürokratların Özal'ın adamı oldukları için görevden alınmasını isteyen baskılara karşı durmuştu.

Birkaç kez Çiller'i istifa noktasına getirdi Demirel. Hem de hükümet toplantılarında. Ama Çiller, Demirel'in istifaya yönlendirdiği anlarda gülüyor, anlamamazlıktan geliyordu.

Örneğin bir kezinde Çiller, hem de Bakanlar Kurulu toplantısında, "Ben ekonomistim. Her zeminde düşündüğüm şeyi söyler ve tartışırım" deyince, Başbakan Demirel'den şöyle bir yanıt almıştı:

"Hayır, her zeminde konuşamazsınız. Siz hükümet üyesisiniz, burada tartışırsınız!"

Bu sert uyarıdan sonra kimi Bakanların dikkatini çeken bir olay oldu:

Çiller, hemen dışarı çıktı. İstifasını yazıp geleceğini sanan Bakanlar hayretle gördüler ki, yüzü allak bullak dışarı çıkan Çiller; gülen, yüzünde güller açan bir Çiller olarak geri gelmiş, yerine oturmuştu.

Kimi Bakanlar, örneğin Hikmet Çetin, "Mutluluk hapı mı alıyor acaba?" diye şaka yollu konuşuyordu.

Öykünün adı: Siyasal bir bela

"Yalancının yalanını bulmak bir sanattır kuşkusuz. Ama asıl güç olan sanat; gerçeği görebilmektir."

59

"14 Haziran 1993'te geldi" diye söze başladı Demirel:

"Şuraya oturdu" diye sürdürdü. Eliyle konut olarak kullanılan Köşk binasının çalışma odasındaki yuvarlak masanın sağında kalan koltuğu gösterdi.

Sağında kalan koltuğa oturan; Cumhurbaşkanı'ndan sonra DYP Genel Başkanlığına seçilen ve Başbakanlık görevine getirilmek üzere olan Tansu Çiller'di.

Demirel, "Başbakanlık görevi vereceğim" dedi.

Ama, görev yazısı hazırlanıncaya kadar Başbakanlığa gelecek olanla Cumhurbaşkanı arasında 'kısa bir söyleşi' gerçekleşti.

Söyleşinin önemli vurgulamasını Cumhurbaşkanı Demirel, Başbakan Çiller'e şu cümleyle söyledi:

"Mal varlığın senin başını çok ağrıtacak!"

Demirel, söyleşinin bu can alıcı yanını değişik tarihlerde bir-iki kez bana söyledi.

Son olarak 16 Ocak 1998'deki görüşmemizde bir kez daha yineledi.

Çiller ailesinin mal varlığı öyküleri sadece Tansu Çiller'in 'başına bela' olmadı.

Sadece yurt içinde ve dışındaki mal varlığı konusu ile değil, siyasetçi olarak da ülkenin başına bela oldu.

Demirel Çankaya'ya çıktı. Partisi yoktu, seçim derdi yoktu, oy sorunu yoktu.

Açıktan söylemedi; ancak kimi sözlerinden çıkan anlama göre Demirel, zaman zaman 'geçmiş günlerin özeleştirisini yapıyordu' kafasında.

Üstelik, öyle günlerdi ki... Tansu Çiller'in yönetiminde devlet çalkalanıyor, ekonomik zorluklar artıyor, çeşitli sıkıntılar buram buram hissediliyordu.

Kuşku yok; halkın ıstırabı ya gazete sütunlarından ya da doğrudan gelen mektup, fax ve telefonlardan Çankaya'ya çarpıyordu.

Kimi zaman Demirel, Tansu Çiller'i aşıp kendisine yönelen eleştirilerden bunalıyordu.

Zira ülkenin içine düştüğü zor durumlardan, Çiller'den çok, Çiller'i bulunduğu noktaya getirdiği için Demirel sorumlu tutuluyordu.

Önceleri Tansu Çiller yerine kendisinin sorumlu tutulmasına öfkeleniyordu Demirel.

Ama sonraları bir gerçeği kabul etmeye başladı: Eleştirilere hedef olmayı yadırgamıyordu. Zira, Tansu Çiller'i elinden tutup siyasete sokan, milletvekili seçtiren ve Bakan yapan, nihayet kendisi idi.

60

Cumhurbaşkanı Demirel'in kabulleri yaptığı çalışma odasındaydık.

Bir akşam üzeriydi. Kristal avizelerden ışıklar saçılıyordu çevreye.

Konu, günceldi ve Çiller yönetimiyle ilgiliydi. Eleştirileri, şikâyetleri sıralamıştım Demirel'e. Dikkatle dinledi. Hiçbirini yadsımadı. Sonra yavaş, pesten bir sesle;

"Tansu'yu ülkenin başına ben bela ettim" dedi.

Yüzüme bakıyordu bu cümleyi söylerken. O sırada bende bıraktığı izlenim: Çok içtendi, çok da üzgün. Sesi ıstırap yüklüydü.

Bakışları ne diyeceğimi sorar gibiydi.

Ne diyebilirdim ki... Başka konulara geçtik.

Demirel, Köşk'te başdanışman görevi yaptığım sıralarda birkaç kez aynı cümleyi, aynı yargıyı bana yineledi.

Ne ki, ülkeyi ve siyaseti Çiller'den arındıracak hiçbir mekanizma yoktu elinde artık. Hayıflanmakla yetiniyordu. Fakat bu, 'derde bir çare değildi' elbette.

Fiili siyasetin içinde olmayan ve olması olanaksız bir Cumhurbaşkanı idi.

Istırabını içine hapsetti ve bekledi...

Ta ki Çiller gerçeği ortaya çıkıncaya kadar...

İşte o zaman; Demirel'in üzerindeki eleştirel baskı artık kalmayacaktı, kalkacaktı.

Gözlediğim kadarıyla kalktı da...

61

Unutmadan yazmalıyım: Demirel'i hemen her gün üzen, gazetelerin tutumuydu.

Çiller'i överken, Demirel'i eleştiri bombardımanına tutuyorlardı.

Kendi ölçülerine göre ülkeye bu kadar hizmet etmiş bir siyaset adamına reva görülen bu muameleyi bir türlü sindiremiyordu.

Kuşku yok, Tansu Çiller uzun aylar içli dışlı olduğu basının büyük kesiminde Demirel aleyhine yayınları körüklüyor, kışkırtıyordu.

1991 sonlarında hükümet kuruldu. 1992'nin ilk aylarında Demirel –açık söylemiyordu ama– Tansu Çiller'in partiye ve kendine yük olduğu kanısına varmıştı.

Doğrusu, pek çok konuşmamızda Çiller'in kabine içinde ne denli yadırgandığını örnekleriyle anlatıyordum Demirel'e. Çok dik-

katliydi ve Çiller'den uzaklaşmak istediğini çok özenli cümlelerle söylüyordu.

Ama Çiller'den kurtulmak istediği kesindi.

Demirel'le ve Demirel'e çok yakın olan Bakanlarla Çiller konusundaki konuşmalarımıza kimi örnekler verilebilir.

1992'den ve daha sonraki günlerden kimi örnekler:

2 Şubat 1992:

CA: "Beyefendi, bu Çiller deli mi? Şu verdiği demece bakınız: 'Uzun vadeli planları varmış, o nedenle istifa etmezmiş!' Daha ne diyor; 'Önümüzdeki günlerde yoğun bir yurt içi gezi programı içinde olacağım!'

Hele şuna bakınız; köylere gidip makro-mikro planları anlatacakmış."

SD: "Hımmm!"

CA: "Başka bir şeyler arıyor bu hatun!"

SD: "Ne arayacak?"

CA: "Ne bileyim. Ben bu hatunu... Devlet Bakanınıza birazcık olsun çekidüzen vermek lazım."

SD: "(Gülerek) Peki!"

7 Şubat 1992 (Devlet Bakanı Cavit Çağlar'la konuşma):

CA: "Çağlar, neler oluyor, bu Tansu'ya neler oluyor? Şimdi bir de Başbakan Demirel'den 'önce' ABD'ye gitme olayı çıkardı."

CÇ: "Yok, bugün öyle bir şey yok, demiş. O arzu ediyormuş Amerika'ya gitmeyi canım. İstiyordu."

CA: "Demirel'e söylemiş mi?"

CÇ: "Daha doğrusu Demirel'den davet bekliyordu. ABD gezisi listesine girmeyi bekliyordu. Patron (Demirel) biliyorsun, yetkiyi kimseyle paylaşmaz."

CA: "Partiyi ve Demirel'i bu noktaya Çiller mi getirdi? O havalarda. Demirel kendi çabasıyla geldi bu noktalara."

CÇ: "Kadın işte o havalara girmeye çalıştı. Kendi kendine yazık etti. ABD gezi işine beni de bulaştırmaya çalışmışlar. Ben ne karışırım."

CA: "Evet. Zaten hangi taşı kaldırsalar seni görüyorlar."

CÇ: "Ben, patron bir şey demeden tuvalete bile gitmem abi. Yemek yiyeceğim, su içeceğim zaman sorarım ona."

Aynı tarih (Başbakan Demirel'le görüşme):

SD: "Amerika gezisine çalışıyorum. Geçmişi anlamaya çalışıyorum. Bush'un Ankara'ya gelişinde neler konuşulmuş, bunları anlamaya çalışıyorum. Epeyce bir şeyler aldım.

Amerika gezisi; Türk-Amerikan ilişkilerinde yeni şekil... Kurulacak olan dünyada Türk-Amerikan ilişkileri...

Almanya, Fransa ABD için Avrupa'da neyse, Ortadoğu'da Türkiye işte o!

Ben Türkiye'yi 3-5 devletin hizasına getirmek istiyorum. Amerika'ya bir şey vermeye istemeye gitmiyoruz. Görüş teatisi bizatihi önemli. Bizim arzumuzda değil, Amerikaların isteği."

CA: "Tansu Çiller olayı nedir? Amerika'ya çağrıldı mı, böyle bir program var mı?"

SD: "Amerika'ya ben davet edildikten sonra, Tansu Çiller'i çağırırsa ben bu Amerika'ya gitmem."

CA: "Heyet listesine almışsınız, sonra çıkarmışsınız?"

SD: "Listeyi daha bu sabah yaptım."

CA: "Efendim, Tansu, öteden beri size söylüyordum, başınıza iş çıkaracak diyordum. Başınıza iş çıkaracak iki insan görüyordum, biri Tansu, diğeri de siz benden iyi biliyorsunuz, çok yakınınızda..."

SD: "Evet ben de biliyorum."

CA: "Hatta seçimden önce de konuştuk."

SD: "Evet ama bir şey yapamam."

CA: "Ha, yapamazsınız. Şimdi şunu söylemek istiyorum efendim: Siz sanki ona vaziyet almışsınız gibi basında haberler dolaşıyor. Tansu hemen cici oldu!"

SD: "(Ha, ha, ha) Benim öyle durumum da yok."

CA: "Çiller'i izole etmek için herhalde tekrar göklere çıkarmamak gerekiyor."

SD: "Hayır, ben zaten sıkıntı içindeyim."

CA: "Bugün (Çiller) söylemiş. Ekonomik programdan sonra bazı kararnameler hazırlanacakmış. 30 tane."

SD: "Daha kararname filan yok orta yerde."

CA: "Tabii kararnameleri hazırlamayınca bozuluyorsunuz."

SD: "Çok bozuluyorum. Biraz değil. Benim günlerim sayılı." (500 günde enflasyonu aşağıya çekmek dahil ekonomik kararlarla istikrar sağlanacaktı. Hükümet vaadi.)

CA: "Peki ama bu işler ortadayken niye gidiyor Almanya'ya bu kadın?"

SD: "Canım, kendisine farz olmayan işlerin içinde. Sabahtan akşama kadar dolaşıp duruyor."

CA: "Bu da 'vitrin' hastası."

SD: "Hah, işte hadise bu canım. Benim fazla zamanım yok. Nihayet bir ay daha oyalarım kamuoyunu. Ben burnumdan soluyorum."

CA: "Peki bu kararnameler işini söylediniz mi bu hanıma?"

SD: "Kaç defa söyledim."

CA: "O zaman ne diyor size?"

SD: "'Tamam efendim, oluyor efendim.' Bugün var, yarın oldu oluyor. Ondan sonra 'yaptık' diyor. 'Bir şey yapmadın yahu' dedim. Altını arıyorum bunun, esas sıkıntı odur."

CA: "Yani bu kadın bir şey yapmayınca, ekonomik kararnameler çıkmayınca, millet vergi gibi başka şeylerin üzerine saldıracak doğal olarak."

SD: "Vergiye mergiye saldırsın da yani 'ne oldu'ya gelecek iş. Bir yerden sonra 'ne oldu'ya ben de cevap vermem."

CA: "Doğru."

SD: "Aslında ben boş vakit geçirmiyorum. Ben makro düzeyde bazı şeyleri oturttum. Yani dengeleri mengeleri oturttum. Şimdi benim en büyük şansım, onun (Çiller'in) etrafına çok iyi adamlar koymam."

CA: "Ama bazılarını çalıştırmıyor."

SD: "Merkez Bankası'ndaki adamı (Saracoğlu) istemiyor."

CA: "Rüşdü'nün nesi var? Ondan daha iyisini nereden bulacak?"

SD: "İstatistik'in başındaki adamı da istemiyor."

CA: "O da çok iyi bir bürokrat."

SD: "Kardeşim, her gün bunları şikâyetle meşgul. Yahu, kızım

bırak bunları. Birtakım adamlara söz vermiş. Şimdi bunun gözü kendine teşkilat bağlamakta ve üstte olanları itelemekte. İyi mi?"

CA: "Belki izliyorsunuz. Ben yazılarımda bindiriyorum. Geçen gün, son DYP grup toplantısında farkında değilim, arkamda oturuyormuş. Kalktım, baktım arkamda bana bakıyor. Gidip eline sarılacağımı sandı. Bazı gazeteciler gibi."

SD: "Y.....'a da söyledim. Bir de D.... var. Nasıl küçük kafalı bir adam.

Kendisine yardım da ettik. Her gün bizim aleyhimize bir şey çıkarsın, kriz çıkarsın diye uğraşır durur. Enflasyon 10'a çıkmış. Enflasyonu 10'a çıkaran ben değilim ki... Ben size demedim mi; bu enflasyon bir süre daha böyle gider.

Kurşun atılmış. Bana diyor ki, 'Bu kurşunu havada tut' diyor."

CA: "Benzetme doğru. Oysa siz 'Türkiye Nisana kadar bu kazığı yer', dediniz. Yazan çizen yok bunu."

SD: "Efendim, iş yine sansasyona döndü."

CA: "Tansu'lar falan bundan aranıyor. Bir de tu-kaka çocuk bulmuşlar, Cavit!"

SD: "Tabii, tabii. Ben bir şey yaptım. Bakanlar Kurulu'na servet beyannamesi verdirttim. Duruyor hepsi. Bu adamlar yarın zengin oldu diyemezsiniz. Bu adamlar zaten zengin. Benim mücadelemde bu adamlar en büyük gücüm, zaten zengin. Bunların mal, mülk, para peşinde olmaları gibi bir olay yok."

CA: "Bunlar biliniyor, yazıldı da. Fakat gazeteler yavaş yavaş muhalefete geçiyor. Bugün baktım, bir yanda Baker haberi, öte yanda Tansu Çiller Milliyet'te."

SD: "Amerika gezisini örtmeye çalışıyor o. Kazık olsun diye."

28 Şubat 1992:

CA: "Pazar günü enflasyon şu tarihte düşecek diye tarih verecek misiniz?"

SD: "Hayır!"

CA: "Ama Tansu yine tarih vermiş. Hazirandan itibaren..."

SD: "Fiyatlar kafasında ucuzdur, onun için tarih vermiştir o."

CA: "Vergilerde düşme yok, 12 trilyon dediniz basın toplantısında. Tabii, ekonomide yumuşak karın Tansu ve gevezelikleri."

SD: "Tabii, tabii."

CA: "Durmadan gevezelik ediyor. Durdurmak, susturmak lazım. Bence hükümeti zor duruma sokuyor."

SD: "Evet, evet. Neyse. Onun da çaresine bakacağım."

CA: "Ekonomiyi bakkal dükkânına çevirdi."

SD: "İyi olur."

CA: "Ekonomiden sorumlu Bakan dedikçe bu kadının ağzı kapanmıyor."

SD: "Ekonomiden sorumlu o değil, hükümet!"

CA: "Değil mi?"

SD: "Tabii değil. Sonra bu koalisyon hükümeti."

CA: "Geçen gün Kilercioğlu'na (yolsuzlukları inceleyen Devlet Bakanı) gittim. 'Başbakan 32 dosyadan bahsediyor,' dedim. 'Şunların hiç değilse başlıklarını alsak.' 'Yok' dedi bana."

SD: "Her gün kendi veriyor bize."

CA: "Vermedi. Oysa yolsuzluklar bu hükümetin seçim boyunca halka vaat ettiği önemli bir olay."

SD: "Biraz temkinli. Fazla konuşmak istemiyor."

CA: "Demek ki, vermek istemedi. Bir garip adam. Bu işi becerebilecek mi, çok merak ediyorum."

SD: "Bozulma canım."

CA: "Hayır efendim, neden bozulayım. Becerebilecek mi göreceğiz yakında. Tansu devam ediyor olaylar yapmaya. Mürekkebi (liberasyon) listeye eklemiş."

SD: "Yahu delirdi mi bu! Sayfanın tam ortasında mürekkep."

CA: "Siz ona baktınız, bu listeye baktınız değil mi?"

SD: "Tabii baktım. Listenin yer aldığı sayfanın tam ortasına sonradan mürekkep eklenir mi?"

CA: "Eklenmez!"

SD: "Olacak şey değil canım."

CA: "Ben bu olayı duydum, siz de doğruluyorsunuz, yarın yazarım. Başbakan, liberasyon listesini aldı, baktı. Listede daha önce mürekkep yoktu, ama önüne gelen listede mürekkep sayfanın tam ortasında yer alıyor. Üstelik mürekkep listeye eklense, ya başında olacak ya sonunda. Tam bir skandal. Hükümetten geçen listede tahrifat bu."

SD: "Ben bu durumu görünce kendisine de söyledim."

CA: "Peki, ne dedi efendim?"

SD: "Başkasına yıktı. 'Efendim, benim de bazı sıkıntılarım var içerde' falan. Öyleyse hallet kendi bünyendeki sıkıntıları..."

CA: "Bu mürekkep rezaleti ile 'içerdeki sıkıntılarının' ne ilgisi var?"

SD: "Güya 'onlar' yani Bakanlıkta çalışanlar yapmış bu mürekkep işini. Bundan (Tansu'dan) habersiz yapmışlar."

CA: "Kim yapmış?"

SD: "İçerdekiler!"

CA: "Yani 'etrafındaki' adamlar?"

SD: "Öyle. Özrü kabahatinden de büyük o zaman, değil mi?"

CA: "Tam bir skandal. Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanıyla konuştum. Size müthiş saygılı bir adam."

SD: "Öyledir."

CA: "Laf arasında, Tansu'dan müthiş şikâyetçi göründü."

SD: "Onları barıştıracağım."

CA: "Ya barıştırınız ya da İstatistik'i kendinize bağlayınız."

SD: "Onu yapsam iyi olmaz da, ben onları barıştıracağım. Barışacaklar onlar, birbirleriyle."

CA: "Hakaret ediyor, diyor."

SD: "Daha öncesinde çekişmişler bilmem hangi meselede. Dün ben ona söyledim."

CA: "Tansu'ya?"

SD: "Evet. Barışın diye."

CA: "Adamı yerinden almak gibi bir durum yok, değil mi?"

SD: "Hayır, yok. Tansu aslında onu istemiyor. Ben 'Duracak' dedim."

CA: "Efendim, bu kadının istemediği adamlar dürüst adamlar. Zararları da yok sanırım."

SD: "Hayır, hayır. Kendi işinde gücünde. Böylece onu yerine koyduk."

28 Şubat 1992 (Devlet Bakanı Cavit Çağlar'la):

CA: "Seni hep Bursa'da mı bulacağım?"

CÇ: "Patronun bir lafı var: 'Önce kendi işlerinizi sıkı tutun. Bu devlet işleri gelir geçer' der.

Perşembe Davos'a, sonra Amerika'ya gideceğiz. Bensiz hiçbir yere gitmez. Biliyorsun, patron yanında güvendiği insanları, adamı arar. Beni yanından ayırmaz. Bizden başka güvendiği adam yok be!"

CA: "Etraf durgun. Ekonomide de bir şey yok galiba."

CÇ: "Yok. Laf aramızda 'kadın' bizi çok üzüyor yahu."

CA: "Aleyhinde de yazılıyor ama."

CÇ: "Patron da deliriyor, ben de deliriyorum. Patron Amerika'ya büyük uçakla giderse seni de misafir edecek."

CA: "Misafir olur mu yahu? Parasını pulunu veririz."

Devlet Bakanı Çağlar'la banka faizlerinin düşürülmesi olayını konuşurken:

CÇ: "Dün 'kadın' devlet bankaları genel müdürlerini çağırmış. Faizler konusunda 'Emrediyorum' demiş. Ziraat Bankası Genel Müdürü Coşkun Ulusoy, arslan gibi herif, bazen kızıyorum ama, demiş ki kadına: 'Sayın Bakanım, emirle faiz indirilmez.' Eklemiş: 'Ekonomi emirle idare edilmez. Bir şey daha ekleyeyim' demiş Coşkun: 'Biz emirle bir şey yapmayız. Çünkü bizim yönetim kurullarımız vardır.'

Coşkun'un bu sözlerine öteki banka genel müdürleri de katılmışlar ve... 'Emirle faiz düşürülmez' deyip çıkıp gitmişler."

CA: "Ama herhalde faizleri aşağıya çekecekler."

CÇ: "İndirirler, indirirler ama emirle değil. Kendi başlarına. Bu olaydan sonra 'karı' beni aradı. 'Allah aşkına bana yardım et bundan sonra' dedi."

CA: "Yok yahu!"

CÇ: "Tabii. Karı bir felaket, felaket. Abi, öyle ayarladım ki. Bak, 49, 59, 67, 69'a düşürüyorlardı faizleri. Ziraat Bankası da bunun 2 veya 3 puan üstünde olacaktı. Fıstık gibi."

CA: "Ne kadar düşecek şimdi?"

CÇ: "Pazartesi günü yüzde 51'e çekecekler, tahmin ediyorum, bir aylığı. 61'e üç aylığı. 69'a altı aylığı. 72'ye yıllığı. Ziraat Bankası iki-üç puan üstünde kalabilir. Bu aşağı yukarı büyük operasyon oluyor."

CA: "Döviz düşer mi?"

CÇ: "Yükselmemesi lazım. Veriler onu gösteriyor. Nasıl olacak bunlar, biliyor musun? Oturup tatlı tatlı konuşarak olacak bu işler. Emirle değil. Merkez Bankası, Hazine, bankalar... Hepsi oturup beraber hareket edecekler. Ama birbirinin saçını başını yoluyor bunlar. Benim yaptığım ne biliyor musun? Hepsini biraraya getirdim ben. Merkez Bankası mı, açtım dedim ki; 'yahu Rüşdü, başkan. Farzedelim bankalar faizleri indirse sen rahatsız olur musun?' 'Şu anda bir rahatsızlık görünmüyor. Yani rahatsız olmaya başlarsak yükseltiriz' dedi. 'Kaybedecek bir şeyimiz yok ki.'

Ondan sonra Tansu'yu aradım:

'Eee, biz bunu hazırlıyorduk' dedi bana. 'Sen neden bu işe giriştin?'

Allah Allah! Bir hafta evvel bana dediği ise, söyledim. 'Kardeşim, giriştiğim filan yok. Sen bunları biraraya getiremiyorsun, ben bu arkadaşları yanyana getiririm' dedim kadına.

Abi, herkesin bir tekniği var. Benim de bir tekniğim var. Ve şimdi Cüneyt abi; bütün bankaları, biliyorsun Vakıflar bize bağlı, Başbakan'a ben idare ediyorum, gidin böyle yapın diyorum bunlara, başüstüne diyor adam.

Karı dediği zaman, 'Biz sizden emir almayız' diyorlar."

CA: "İşte bu kadar!"

CÇ: "Bu kadar yahu."

62

(24 Ocak 1993 Pazar) Pazar lüksümüz. Esin'le Atakule'de piza yiyoruz.

Biri geldi, kulağıma;

"Uğur Mumcu'yu öldürdüler" dedi.

Darbenin altında ezildim, şoka girdim.

Yıkıldım.

Uğur'un evine koştuk.

Uğur'u öldürmüşlerdi!

Kim ya da kimler?

Hâlâ aranıyor.

63

Laiklik savaşçısı bir hukuk adamı

Anayasa ve yasa tanımaz Turgut Özal, bir kez daha sahneye girdi.

Ocak ayının son günüydü.

Bir süredir Anayasa Mahkemesi'ne gözlerini diken, Yüksek Mahkeme'nin bünyesini değiştirecek yol ve yöntemler arayan Özal, ilk hamleyi yaptı ve kavga, Başkan Yekta Güngör Özden'in yasalardan kaynaklanan sakıncalar nedeniyle bir atamaya karşı çıkmasıyla başladı.

ANAP dışındaki hemen bütün siyasal partiler ve çevrelerle savaşım halinde olan Özal; bu kez, Anayasa Mahkemesi ile arasındaki köprüyü dinamitledi.

Sorun tümüyle yasal bir tartışmada Özal'ın yasanın yanında değil karşısında yer almasıyla başladı.

Cumhurbaşkanı, Yüksek Mahkeme'ye, Anayasa'nın Çankaya'ya tanıdığı bir hakkı kullanarak Prof. Süleyman Arslan'ı atadı.

Oysa, bu atamalar hemen her çevrede özenle izleniyordu.

Zira, Turgut Özal'ın Yüksek Mahkeme üyelerinin çoğunluğunu kendi anlayışına koşut kişilerden oluşturmaya özen gösterdiği söyleniyordu.

Hatta; Başkan Özden, kimi özel görüşmelerimizde Özal'ın laik Cumhuriyet'e uygun olmayan görüş sahipleriyle Anayasa Mahkemesi'ni doldurmayı hedef aldığını söylüyordu. Son bir-iki atama, Özden'in görüşünü doğrulayacak nitelikteydi.

Eşini örtünmeden sokağa çıkarmayan, hatta evde –herhalde gâvur icadı diye– televizyon izlenmesine izin vermeyen –Özal'ın atadığı– bir üyeden de söz ediliyordu.

Özal Anayasal hakkını kullanarak zaman içinde 11 üyenin 6'sını atayacak olursa, muradına ermiş olacaktı.

Laik, demokratik Cumhuriyet'i koruyan ve kollayan yasaların pek çoğu Anayasa Mahkemesi'nden dönecekti. Ya da Özal, TBMM'den geçen, ancak beğenmediği herhangi bir yasayı iptal ettirebilecekti.

Özal, en yüksek yargı merciini ele geçirmenin peşindeydi.

Bunda kuşku yoktu.

Prof. Arslan son damlaydı. Daha önceki kimi olaylarda Özal, Anayasa Mahkemesi'ne açıktan vaziyet almıştı.

30 Ocak 1993 tarihinde, Cumhurbaşkanı ile Anayasa Mahkemesi Başkanı Güngör arasındaki çekişme, Özal'ın açıklamalarıyla su üstüne çıktı.

Cumhurbaşkanı, 10 Ocakta Anayasa Mahkemesi Başkanı Özden'i, atadığı üye Süleyman Arslan'ın 'maaşını vermemekle suçladı' ve "Bu, bir hakkı gasp etmektir" dedi.

Özden hemen karşı saldırıya geçti.

Bu suçlama karşısında hiç kimseden korkmuyordu ve;

"Benim elimde oğlumun televizyonu, yandaşlarımın kalemi ve sütunları yok" diyordu.

Özden ayrıca Cumhurbaşkanı Özal'ın, 'neyin suç olup neyin olmadığını daha iyi öğrenmesi gerektiğini' söylüyordu.

Atanacak üyenin 15 yıl öğretim üyeliği yapmış olması gerekirken, Arslan'ın 12 yıl görev yaptığını öne süren Özden, yasa açısından haklıydı.

Özal'ın yasa tanımayan tutumunu bir kez daha kamuoyuna anlatabilmek için olayı fırsat bilen Erdal İnönü de tartışmaya karıştı. Grup toplantısında; Özal'ı yasalara saygı göstermeye çağırdı.

SHP lideri, " 'Ben bir defa Anayasa'yı ihlal ettim, on defa ihlal etsem ne olur' demek yanlıştır" diyordu.

Sonunda gerçek ortaya çıktı. Özden'in haklı olduğu anlaşıldı ama, Özal'ın haksız çıkması, yasalara aykırı hareket ettiğinin kanıtlanması umurunda mıydı?

Prof. Arslan'ın görevinden istifa etmesiyle tartışma sona erdi.

Yekta Güngör Özden, Özal'la aralarındaki savaşımlara, görev süresini tamamlayıp emekliye ayrıldıktan sonra tekrar değindi (1997).

Görev yaptığı sürede en çok Turgut Özal'ın 'kendisini uğraştırdığını' söylüyordu. Özden, 1993'te ölen Özal'la üç konuda ters düşmüştü:

Anayasa Mahkemesi'nde üye iken, Özal'la, yabancılara mülk

satışını, Kuzey Irak'ta Kürt federasyonunu, kimi yasal değişiklikleri tartışmışlardı.

Özden Yüksek Mahkeme'yi bırakırken 'siyasetçilerin ilgisizliğinden' yakınıyordu. Ama vatandaşların ilgisinden memnun olduğunu söylüyordu.

Hayret verici bir tezatı anımsatıyordu Özden:

"Emekli olurken Necmettin Erbakan dışındaki siyasetçilerin kendisine bir kuru teşekkürü bile çok gördüğünden" yakınıyordu.

Bu durum, elbette Özden'de düş kırıklığı yaratmıştı. Ne ki, siyasetçinin doğasındaki vefasızlığa değinmeden geçemiyordu.

Duygusaldı belki ama, Özden şöyle diyordu:

"Emekliye ayrılırken hüzün duymadım. Tersine sevindim. Çünkü çok yoruldum. Yıprandım. Yanlış anlaşıldım. En önemlisi de yalnız bırakıldım. Bütün bunlardan kurtulduğum için rahat ayrıldım."

Özden, emekliliği yaklaşırken tek bir olayla Anayasa Mahkemesi'ndeki kariyerini kapamayı istiyordu. Bu da, Refah Partisi'nin kapatılma davasının emekli olmadan önce sonuçlanmasıydı.

Olmadı. Mahkeme üyeleri –sanki Özden'in emekliliğini bekliyorlarmış gibi– davayı ağırdan aldılar ve Özden, RP'yi kapatma kararından bir hafta on gün önce görevinden ayrıldı.

Açıktan söylemiyordu ama, söyleşilerimizde RP ile ilgili kararın başkanlığı zamanında çıkmasını istediğini hemen her sözü ve hareketiyle belli ediyordu.

Zira Özden, kimilerine göre 'fanatik ölçülerde' bir Atatürk hayranı, laik demokratik ve sosyal hukuk devletinin, her türlü sınırı aşan bir savunucusuydu.

Refah'la görüş ve inanç öğelerinde karşı karşıya olması hem kaçınılmaz, hem de doğaldı.

Kuşku yok, hukuksal görevini etkilemiyordu ama, Refah'ın Türkiye'yi şeriat düzenine sürüklediğinden kaygılıydı. Hatta, RP'nin bu yolda olduğundan emindi.

Özal'la görüş ayrılığı içinde bulunduğu yadsınamaz bir gerçekti. "Neden yalnız bırakıldınız?" sorusuna verdiği yanıtlarda bu kanıların izleri rahatlıkla görülüyordu. Nitekim, Özden;

"Demokrasi ve insan haklarını algılamayan insanlar var. De-

mokrasiyi kuralsızlık, insan haklarını her istediğini yapabilme sanıyorlar. Ben sadece bir yargıç olarak değil, yurttaş sorumluluğunun gereği olarak Türkiye'yi Türkiye yapan ilkeleri, Atatürk ilkelerini, laikliği, yargı bağımsızlığını, demokrasiyi, insan haklarını savunup bunlara yönelik saldırıları eleştirince en yakın arkadaşlarım tarafından bile 'Siyaset yapıyor' suçlamasına maruz kaldım.

Sergiye, konsere gidiyor diye eleştirildim. Düşünceme çok yakın yazarlar bile beni çok konuşmakla suçladı. Gerici basın söylediklerimi çarpıtarak verirken, düşünceme yakın gazeteler susuyor. Onlar beni eleştirirken bizimkileri de eleştiriyor. Gerici basının saldırıları yetmiyormuş gibi bir de diğerleri beni hedef olarak seçti. Bu gibi durumlarda hep yalnız bırakıldım" diyordu (11 Ocak 1998).

Emekli olduğu güne kadar, sustu.

Belki anılarında kimi siyaset adamlarıyla çarpıştığı günleri daha renkli ve ayrıntılı yazacak. Ama, emekli olduktan sonra 'onu en çok uğraştıran ve onunla en çok uğraşan' siyasetçiyi soranlara verdiği yanıt tek bir isimden ibaretti:

Turgut Özal!

Özden gibi bağımsızlığı karaktere dönüştüren insanlara, 'yabancılara mülk satışındaki erdemi' anlatmak kolay olmasa gerek. Özal'la çatışmalarını anlatıyor:

"O zaman Anayasa Mahkemesi'nde üyeydim. Satışı iptal edince Özal, Çin'de bir demeç verdi ve 'İptal kararı yanlıştır. Böyle bir uygulama Çin'de bile olmuyor' dedi.

Ben de 'Çin'in Anayasası başka, Türkiye'ninki başka' dedim. Ondan sonra da 'Yekta Bey'in aklı ermiyor' dedi. Ben de 'Kimin aklının neye erdiği belli oluyor' dedim."

Ama, Özal'la çekişmeleri bu noktada bitmiyor. Özden'e göre Özal kararname ile Anayasa Mahkemesi'ne gelme durumunda olan yargıçlara Anayasa Mahkemesi üyelerinden daha fazla para vererek dengeyi bozmuştu. Bir başka tartışma da Özal'ın, "Biz yasa yapıyoruz. Anayasa Mahkemesi'nde kazaya uğruyor" demesiyle ortaya çıkmıştı. Özden Özal'a yanıt vermekte –tabii– gecikmedi:

"Yasalar Anayasa Mahkemesi'nde kazaya uğramıyor. Tersine Anayasa Mahkemesi devletin kazaya uğramasını önlüyor" dedi.

Özden'in anılarına göre, Özal'la aralarında özel konuşmalarda

da sürekli tartışmalar çıkıyordu. Bu tartışmalarda kamuyu ilgilendiren önemli bilgiler vardı.

Sorulduğunda Özden, "Elbette önemli bilgiler vardı, hem de kamuyu ilgilendiren" diyordu ve ekliyordu:

"Kuzey Irak'ta bir Kürt federasyonunun Türkiye için zararlı olmayacağını söyledi. Ben de 'Irak'taki Kürtler akıllı da bizimkiler akılsız mı? Türkiye'yi nereye götürmek istediğinizin farkında mısınız?' dedim."

Özal'ın Kürt federasyonu fikrinin, 'iyi ya da kötü yanlarını kamuoyunun anlamasını sağlamak için tartışmaya açtığını' söylemesindeki yalan, Özden'in tanıklığıyla ortaya çıktı.

Kürt federasyonunu tartışmaya açmak, asıl amaca yönelmek, federasyona ilk harcı koymaktı.

Özellikle Mart 1993'te Özal'ın Kürt sorununa yaklaşımındaki gerçek çizgiler ortaya çıkacaktı.

PKK sorununu barışçıl yollardan çözme planının altında yatan kimi gerçekler ve devlet içinde bu konudaki gelişmeler ayrıntılarıyla izlenecekti.

Özal için şöyle diyordu Özden: "Aklına geldiği gibi konuşur."

Bu da, Özal'ın kimi girişimleri tepki aldığı zaman kullandığı silahlardan biriydi. Ya yanlış anlaşıldığını ya da o sırada öylesine, aklına geldiği gibi söylediklerinin gerçekleri yansıtmadığını öne sürerdi.

Nitekim, Özden inanmasa bile Özal'ın kendi hakkındaki sözlerini not etmeden geçememişti:

"Sonradan yakınlarına benim için 'Geç tanıdım, iyi adammış' demiş. Söyleyenlerin yalancısıyım."

Oysa Özal kafaya taktığı bir insanı asla affetmeyecek kadar kindar bir adamdı.

Yekta Güngör Özden, Özal'dan sonra kendisini 'en fazla uğraştıran siyasetçinin' Tansu Çiller olduğunu söylüyor.

"Bir siyasetçi dostum ikisi için 'farklı cinsiyette olmalarına rağmen aynı elbiseyi giyebileceklerini' söylemişti" diyor. Sonra yargısını aktarıyor Özden:

"Gerçekten de ikisi aynı kişilikte; birisi erkeği diğeri dişisi."

Oysa, Çiller'in sınır tanımaz küstahlığına Yekta Güngör Özden

gibi erdemli ve terbiyeli bir insan bile dayanamamıştı. Bana anlattığı olay:

Özelleştirme yasalarından biri yine Anayasa'ya aykırı bulunarak Yüksek Mahkeme tarafından iptal edilmişti.

Tansu Çiller, Özden'i aradı ve mahkemenin aldığı kararın amaçlı olduğunu içeren ağır sözler söyledi.

Özden, belki de yaşamı boyunca hiç kimseye, özellikle bir kadına yapmadığı bir hareket yaptı:

Çiller'e, hakarete varan sözcüklerle yanıt verdi ve konuşmasına olanak vermeden telefonu yüzüne kapattı!

64

Bu satırları 1998 yılının Ocak ayının ortalarında yazıyorum.

Uğur Mumcu'nun katledilişinin 5. yıldönümü.

Katil veya katiller içerden mi yoksa dışardan mı, hâlâ bilinmiyor.

1993 yılının Şubat ayı boyunca Mumcu'nun katillerini 'keşfetmeye' çalıştık. Sadece biz, Cumhuriyet ailesi değil, sadece Türk basını, aydını, siyasetçisi değil: Hükümet bütün gücüyle katillerin hiç değilse kimliğini, milliyetini saptamak için uğraşıyor.

Ne bir iz, ne de küçük bir işaret...

Yok! Ne ki, hükümet daha çok 'dışardan gelen katiller'le olay arasında bağlantı kurarak sonuca gitmeye çalışıyor. Yakalanan kimi kişilerin ifadelerinden Mumcu'yu İran İslam rejiminin öldürdüğü sonucunu çıkarıyor. Daha doğrusu kimi kanıtların Tahran'ı işaret ettiğine inanıyor.

Bu olasılık hem söyleniyor, hem de kıyısından köşesinden yazılıyor.

Başbakan Demirel'le sık sık Mumcu cinayetini konuşuyoruz.

Tabii Başbakan çok dikkatli. Bir açıklama yaparken kesin bir sonuç söylemiyor. Zira, hemen her şey daha çok varsayımlara dayanıyor. Ufak tefek bilgilerin toplanmasıyla ortaya çıkan varsayımlara.

Ne ki; Uğur, laiklik konusunda son derece duyarlı bir yazar. 'Rabıta' gibi kitapları var. İrtica hareketlerine sık sık değinmesi (Salman Rüşdü'ye ölüm fermanı çıkaran) Tahran'ı akla getiriyor.

Demirel 'İran olasılığını reddetmiyor' özel söyleşilerimizde. Ama, özel söyleşilerde bile açık açık İran'ı sorumlu tutan bir yaklaşım da göstermiyor.

Mumcu'nun katli Türkiye üzerine çöken terörün boyutlarını daha da büyütüyor. Çetin Emeç, Turan Dursun cinayetleri yine sahnede.

Hemen her gün yeni bir senaryo ya da bilgi yayımlanıyor. Ocak ayının son günü, İstanbul polisinin 'çok gizli bazı bilgileri' Başbakan'a ilettiği haberi yayılıyor. Hatta –Başbakan Abu Dabi'ye giderken uçakta söylemiş– iki cinayetin –Çetin Emeç ve Turan Dursun cinayetlerinin– 'faillerinin saptandığını.'

İçişleri Bakanı İsmet Sezgin'le görüşmede, devletin, 'Emeç ve Dursun'un katillerini tespit ettiğini' öğreniyorum. Oysa gözaltına alınıp sorguya çekilen katil zanlıları konuşmuyor. O halde, 'polis iki cinayetin faillerini nasıl saptayabildi?'

Bu iklim içinde Uğur Mumcu cinayetinde araştırmaların bir adım ilerlemediği görülüyor.

65

Beş yıl geçmiş; araştırmalar, bir adım atılmadığını gösteriyor.

Çeşitli varsayımlar, olasılıklar sürekli yazıldı çizildi. Artık ilerlemiyor. İlerlemiyor; çünkü söz, yazı, değerini yitirdi.

Bu nedenle, Mumcu cinayeti ile ilgili olarak ancak siyasal gelişmeleri, siyaset adamlarının Şubat 1993'te söylediklerini tarihsel bir saptama olarak söyleyebilir, yazabiliriz.

(1 Şubat 1993 Pazartesi) Manzara çok ilgi çekici.

Başbakan Demirel'in, enflasyonu yüzde 10'a indirdiklerini açıklayacağı bildirilse bu kadar büyük bir basın ordusu Başbakanlığa toplanmazdı.

Türkiye yavaş yavaş televizyonlara alışıyor. Belki ilk kez tam

14 televizyon kamerası karşısına dizilmiş. Mumcu cinayeti henüz taze. Ama, İçişleri Bakanı Sezgin'le İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir'in Emeç ve Dursun cinayetleri ile ilgili 'aydınlatıcı bilgileri' Başbakan'ın vereceğini söylemeleri ilgiyi doruğa çıkarıyor.

Fakat, sürpriz: Demirel genel bir açıklama ile yetiniyor. Soruları kısa yanıtlarla geçiştiriyor ve daha çok hükümetin 1993'teki uygulamaları üzerinde duruyor.

Basın umduğu ile değil bulduğu ile yetinmek zorunda kalıyor.

Dağıtılan yazılı metinde Demirel'in ilginç dokunmalarına, kimi yerde önemsenecek kısa açıklamalara rastlanıyor.

Demirel'in üzerinde durduğu önemli noktalardan biri, "Türkiye'nin, laik - anti-laik bölünme tuzağına düşmediğini" söylemesi. Ancak anti-laik kesimlere karşı önlemlerin neden alınmadığı sorusunu yanıtlamaması zihinlerde kıvrılıyor.

Herkes nefesini kesmiş, Demirel'in okuduğu metinde 'iki cinayete ait son bulguları' sıralamasını bekliyor.

Başbakan 'güvenlik makamlarının Emeç ve Dursun cinayetlerini aydınlığa kavuşturduğunu, bir-iki gün içinde gereken açıklamaların yapılacağını' söyleyince, önemli açıklamalar beklentisinde olan basın şaşırıyor.

Açık söylemiyor ama, soruları karşılarken, Muammer Aksoy ve Bahriye Üçok cinayetlerinin 'aynı dizi içinde olabileceğini' dokunduruyor. Polisin aksine, Başbakan, 'önemli cinayetlerin birbiriyle bağlantıları bulunduğuna' inanıyor.

Söz dönüp dolaşıp Mumcu cinayetine dayanıyor:

"Bu cinayetle ilgili hiçbir bilgi yok" diyor Başbakan. Fakat umut aşılamaktan da geri durmuyor:

'Güvenlik güçlerinin bir cinayet şebekesi üzerinde sürdürdüğü çalışmaların sona ermek üzere olduğundan' söz ediyor ve... Bunun sonunda, "Mumcu cinayetinin de çözülebileceği kanaati polise –kendisine değil– hâkimdir" diyor.

Ola ki, açıkça söylemiyor Başbakan ama bu cinayetlerle 'İran'daki kimi örgütler arasında bir bağlantıdan, bir bağdan kuşkulanıyor.'

Nedeni açık: Jak Kamhi'ye saldırıp yakalananlar, 'birkaç kez

Ermenistan üzerinden İran'a gidip gelmişler,' taşeron olduklarını söylüyorlar.

Yani İran'da bir 'örgüt', Türkiye'de kimi cinayetler işlemesi için katiller kiralıyor, belki de eğitiyor. Öğrenebildiğim kadarıyla, devletin elinde İran'la ilgili başka bilgiler de var. MİT'in 'İran gizli örgütü Savama'nın Türkiye'deki faaliyetlerini saptadığı' ama bu bilgilerin 'şimdilik gizlendiği' söyleniyor.

Başbakan'a, İran kuşkusu soruluyor. Çok dikkatli ve kısıtlı söylemlerle yanaşıyor konuya ve İran'la ilgili kuşkuları doğrulayacak 'elde yeterince kanıt bulunmadığını' söyleyerek geçiştiriyor.

Dikkat çekiyor elbette; Başbakan, cinayetlerle İran bağlantısını 'kesin bir dille geri çeviremiyor.' Hatta öyle bir cümlesi var ki, altını çizmek gerekiyor. Zira, bir bakıma İran kaynaklı saptamaları doğrular nitelikte bir cümle bu:

"Bazı hassas durumlar olduğunu kabul etmeliyim."

66

Üçok, Dursun ve Emeç cinayetleriyle ilgili bilgileri almamız için birkaç gün daha beklememizi salık veren yetkililere;

"Zararı yok! Biz İpekçi cinayetinin aydınlanması için sabırla tam 14 yıldır bekliyoruz" demek geçiyor içimizden.

Siyasetin umut vermeyi yeğleyen doğası yine çalışıyor. Başbakan, özel söyleşilerimizde –tabii geniş bilgi, ayrıntı vermeden– Mumcu cinayetiyle ilgili 'bazı ipuçlarından' söz açıyor.

Ama, cinayetler arasında bağlantıların ortadan kalkmaması için ipuçlarının 'birkaç gün daha gizli kalmasını emrettiğini' söylüyor.

Basın ve hatta kimi yetkililer cinayetlerde bir örgüt arıyor. Ya da bir örgüte bağlı insanlar veya örgütlerden para alarak cinayet işleyen taşeronlar...

İsmet Sezgin bana, "Belki bir örgüt var, ama elemanları birlik halinde değil, dağınık" diyor. Örgüt yerine 'birçok timden' söz açıyor. Sadece Jak Kamhi olayındaki gibi para aldıkları kişileri tanıyan tetikçiler. Bunlar Türkiye'de de 'Lübnan benzeri uygulamalar' yapıyorlarmış!

Lübnan'daki cinayetleri İran destekli Hizbullah örgütü işlemiyor mu? Bir kolu Türkiye'ye sızarak bu cinayetleri işlemiş olabilir mi? Cinayetlerin işlenişinde benzerlik varsa, kuşkusuz, benzeri örgütlerin burada da var olduğunu kabul etmek gerekiyor.

Fakat, Türkiye'ye özgü bir ' ava var bürokratlar arasında: 'İrtibatsızlık!'

Devletin tepesinde kavga olmasın, eyvallah. Ama Çankaya ile hükümet arasındaki 'dağınıklık', Mumcu olayı ile yine sahneleniyor.

Özal, sevgili Amerika'sında. 26 Ocaktan beri. Nihayet muradına eriyor, yeni Başkan Clinton ile Washington'da biraraya gelmiş ve konuşmuş. Acaba, Bush'un kendisine gösterdiği yakınlığı ve dostluk pırıltılarını Clinton'da buldu mu? Bir soru sadece.

ABD Başkanlarıyla yılda bir-iki kez başbaşa görüşmek, telefonlaşmak Özal'ın yaşamında büyük mutluluk değil mi?

Bu bahs-i diğer. Mumcu cinayeti üzerinde ABD'den 'ahkâm kesmesi' ilginç doğrusu:

"Sağ-sol nüansları kaybolmuş bir cemiyeti tekrar sağ-sol kavgasına çekmek amacındalar. Ciddi ve ustaca hazırlanmış bir provokasyon yapıyorlar" diye konuşuyor.

Ne ilgisi var? Türkiye'nin çağ atladığını, 'geçmişi geride bırakıp ileriye baktığını' savunan bir siyaset adamının Mumcu cinayetini yorumlama biçimine bakınız!

Oysa, Mumcu'nun cenaze töreni Özal'ın saptamalarını yalanlayan bir içerikte geçiyor.

Yüzbinler Uğur'un toprağa verildiği gün, sözleri, sloganları ve eylemleriyle demokrasiye, laikliğe ve Atatürk'e sahip çıkıyor.

Nedendir bilinmez; Özal, bu gerçekleri söyleyemiyor. Halkın laik Cumhuriyet'e sahip çıktığını bir türlü kabullenemiyor.

67

Başbakan Demirel'in son açıklamaları (3 Şubat 1993) iki noktanın altını çiziyor:

"Karanlıkta olan cinayetleri çözerken 'İran menşeli olaylarla' karşılaşabileceğimizi" söylüyor. İran'dan bu denli söz etmesi ilk kez.

İkinci nokta: Elde ciddi veriler ya da kanıtlar olmadığından cinayetlerle "İran devletinin 'ilişkisinden' söz edilemeyeceğini" belirtiyor.

Başbakan belki de siyaseten böyle konuşuyor. İran İslam Cumhuriyeti 'kapalı bir rejim...' Devletin haberi olmadan 'insanların parmağını bile oynatamadığı' bir rejim.

Bu yargı sadece bana ait bir yargı değil.

Başbakan ve Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'le Mumcu cinayeti üzerindeki kimi konuşmalarımızda, İran 'parmağı' çok ciddi bir düşünce olarak beliriyor.

Üstelik Başbakan da Dışişleri Bakanı da, yaprak kımıldasa devletin haberdar olduğu İran tarafından bu cinayetler işleniyorsa ya da işlenmesine olanak sağlanıyorsa, 'herhangi bir kanıtı Tahran'a kabul ettirmenin zorluğunu' kabul ediyorlar.

İran devleti, cinayetlerle ilgili olmadığını 'resmen' bildiriyor.

Demirel'in açıkladığına göre İran Cumhurbaşkanı Rafsancani, cinayetlerle ilgileri olmadığını söylemiş.

İran'a gittiğinde Rafsancani, "İran'ın Türkiye'yi rahatsız edecek, PKK dahil birtakım güçlere hiçbir şekilde destek vermediğini ve böyle bir şeyin düşünülemeyeceğini" ifade etmiş.

Oysa, İran'ın verdiği güvencelerin beş paralık değeri olmadığı, zaman içinde anlaşılacak, hatta Türkiye tarafından kesin delillerle, bulgularla saptanacaktı.

İran, Kuzey İran topraklarında PKK'yı barındırıyor ve besliyor. İran sınırından Türkiye'ye giren PKK, masum insanları öldürüyor, köyleri basıyor.

Hemen her kezinde Tahran, kendi topraklarında PKK'nın varlığını reddetmiş, yalanlamıştı. Oysa, Türkiye'nin elinde belgeler vardı ve İran'ın PKK'yı himaye ettiği, bu belgelere göre açık seçik ortadaydı.

Türkiye ile İran arasındaki teröristleri yok etmeyi öngören anlaşmalar da uygulanmıyordu. Türk yetkililer karşılıklı olarak kendi topraklarında aynı zamanda PKK'ya karşı silahlı harekete geçeceklerine karar veriyorlar. Ancak belirlenen saatte İran topraklarında, saptanan PKK hedeflerine yönelik hiçbir askeri harekete rastlanmıyordu.

İran'ın PKK'yı beslediği, Türkiye'de eylemler yapılmasına göz yumduğu tartışılmaz bir gerçekti.

Şubat 1993'te Türkiye'de Mumcu ve öteki cinayetlerin İran marifeti olduğu yolundaki kuşkular yoğunlaşıyor ve bu yönde geniş çaplı bir çalışma yapılıyordu.

68

ABD İran'ı terörist ülke ilan etmişti.

Biz daha dikkatliydik. İran'ın üzerine giderken komşuluk gerçeğini akıldan çıkarmamaya özen gösteriyorduk.

İran nezdinde girişimlerde bulunmadı diye –o günlerde– haksız kimi eleştirilere uğrayan Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin, bana "Ülkeler arasında görüşmeler yapabilmemiz için bize henüz bilgi gelmedi. Yok demek istemiyorum ama bize henüz gelmedi" diyordu.

İran Büyükelçisi Dışişlerine gelmiş, cinayetlerle İran bağlantısını reddetmişti. Bana anlatıldığına göre büyükelçi 'devlet içinden birilerinin İran'ı ve İranlıları hedef gösteren haberleri basına sızdırdığını' öne sürmüştü.

"Yavuz hırsız ev sahibini bastırır" atasözüne benzer bir davranış!

Hikmet Çetin ince, duyarlı bir çizgide yürümek zorundaydı. "İranlı demek başka, İran demek başka" diyordu. Anlatmak istediği, bu kısa cümlenin içindeydi. İran dersen iş büyür, İranlı dersen daha yumuşak bir zeminde konuşma olanağı bulunabilir.

Örneğin, örgüt içinde İranlı bulursak Suriye'de Apo'ya yaptığımız gibi fiillerini kanıtlarıyla Tahran'ın önüne koyabileceğiz.

Çetin şunları da söylüyordu:

"Biliniyor ki, İran içinde bu türden işler yapan örgütler var, ben de seziyorum. Ama bunların devletle ne kadar ilgisi var ya da devletin bir kanadıyla, gizli servisle ne kadar ilgili... Bilemezsin."

Gizli servislerin 'adam öldürme yöntemlerinde' de değişiklik oldu.

Adlarının ortaya çıkmaması için gizli servisler para ve silahı on el değiştirtikten sonra taşerona ulaştırıyor. Devlet desteğini saptamak olanaksızlaşıyor.

Son durum İran'a yönelik bir gelişmeyi gösteriyor:

İran'la Çetin'in gereken konuşmayı yapabilmesini sağlayacak bilgiler artık Dışişlerinde... Yakalananların ifadeleri hem İranlı subay rütbeli kişilerce yetiştirildiklerini gösteriyor, hem de İran içinde Kum kenti yakınındaki askeri bir karargâhta eğitim gördüklerini ortaya çıkarıyor.

Hizbullah Örgütü yerine ele geçirilen İslami Hareket Örgütü'nün 'İran'la organik ilişkiler ve bağlantılar içinde' olduğu kesinleşiyor.

İsmet Sezgin daha ayrıntılı bilgiler vererek İran'ı artık doğrudan suçluyor. "Örgüt üyelerinden büyük bölümünün sahte ve gerçek belgelerle İran'a giderek Tahran ve Kum kenti arasında bulunan 'resmi bir kurumda, askeri üniformalı ve etrafı sıkı korunan bir tesiste' askeri ve teorik eğitim gördüklerini, eğitimin iki ve dört aylık süreleri kapsadığını, eğitimlerde ağırlıklı olarak suikastların gerçekleştirilmesi konusunun öğretildiğini" açıklıyor.

İçişleri Bakanı sözünü şöyle bağlıyor:

"Takip ettikleri yöntemler, kullandıkları suç maddeleri ve seçtikleri hedefler itibariyle, daha evvel işlenen ve faili meçhul görünen Bahriye Üçok, Muammer Aksoy ve Uğur Mumcu cinayetlerinin de bu örgüt mensuplarınca işlenmesi muhtemel görülmektedir."

69

Türkiye; İslami Hareket Örgütü'nün İran'la bağlantısını, cinayetlerle ilişki ve ilintisini içeren dosyalar hazırlıyor.

Hikmet Çetin, bu dosyaları meslektaşı İran Dışişleri Bakanı Velayeti'ye vermeye hazırlanıyor.

Hikmet Çetin, Pakistan'a hareket ederken, Velayeti'ye vereceği dosyalar yanında.

İki devlet arasında çetin bir trafik işliyor. Türkiye'deki 'irtica hareketlerini kıştırttığı için geri gönderilen' Büyükelçi Bagheri, üst

perdeden konuşmayı sürdürüyor: "Konuşulmayacak hiçbir konu kalmayacak. Türkiye'nin bu konu ile ilgili elinde bir delili varsa bunu Suriya', İran ve Türkiye arasında kurulan komisyona ibraz eder."

Kısacası, Türkiye terörist devlet ilan edilen Suriye ile İran kıskacı arasında, katil örgütlerle bu devletlerin ilişkisini arıyor!

Başbakan Demirel'le konuşmalarımızın bir başkası:

Kimi bilgiler veriyor: "Bugüne kadar kaç tane bombalı otomobil vak'ası olduysa, hepsi 'bunların' eseri."

'Bunlar' dediği, İslami Hareket Örgütü ve bu örgüte bağlı katiller.

Ankara, İslami Hareket Örgütü'nün eylemleriyle Mumcu cinayetini birbirinden ayırmıştı. Mumcu cinayeti ile ilgili araştırmalar başka alanlarda ve başka aşamalardaydı.

Kuşkusuz bir yandan da bu örgütün Mumcu cinayetiyle ilişkisi bulunup bulunmadığı üzerinde de duruluyordu.

Mumcu'yu öldürmek için Ankara'ya kaç kişi gelmiş, ayrıca gelmiş mi, bu sorulara da yanıt aranıyordu.

Söz İran bağlantısından açılınca, Demirel'in ses tonu sertleşiyor. İran Büyükelçisi Bagheri'nin, İçişleri Bakanı Sezgin'in açıklamalarına bozuk çaldığı, İslami Hareketçilerin onca itirafa karşın İran'da eğitim gördüğünü reddettiği söylenince Demirel, "Onlar öyle söyleyebilir. Biz eldeki bilgilerin doğruluk derecesini onlardan soracağız" diye konuşuyordu.

Ardından kendine özgü mantığı konuşturuyor, "Adamlarımız öldürülüyor, canınız sağolsun mu diyeceğiz?" diye sert çıkıyordu İran'a.

Çetin, Velayeti'ye eldeki bilgileri aktardı. Eeee, ne oldu?

Şu:

İran Dışişleri Bakanı Velayeti, Çetin'i dinledi, suçlamaları dinledi ve hepsini, 'kategorik olarak reddetti!'

Bir de üste çıkışı vardı ki: "İki ülke arasındaki ilişkiler ne zaman olumlu noktaya gelse, gelişmeleri bozmaya yönelik bir şeyler çıkıyor(du) ortaya."

Cinayetleri algılayış biçimi işte böyleydi İran'ın.

Örnekler de veriyordu: Geçen yıl Boğaz'da durdurulup alıkonulan, yükü tümüyle silah olan gemi olayı!

Fakat basınsız bir ülkenin basını suçlaması da kolaydı:

Velayeti'ye göre, 'Türk basını, tutumuyla, iki ülke arasındaki ilişkileri bozmaya çalışıyordu.'

Hatta, Türk basını iyi ilişkileri bozmak için 'tahrik edici' blir rol oynuyordu.

Hikmet Çetin'in şu içerikteki açıklamaları Velayeti'yi etkilemiyordu:

"Velayeti'ye verilen bilgilerin tek bir satırı bile Türk basınından alınmamıştı. Her paragraf gözaltına alınan İslami Hareket Örgütü elemanlarının ifadelerinden derlenmişti."

Duymuyordu bile bu açıklamaları: "Olsun, Türk basını ilişkileri sabote ediyor" diye yineliyordu. Bir plak gibi.

Velayeti, İran Başbakanı Habibi'nin Ankara gezisini ertelememesi için Tahran'a, Cumhurbaşkanı Rafsancani'ye mesaj üstüne mesaj gönderiyordu.

Demirel ise o günlerdeki konuşmalarımızda 'İran Başbakanı'nın gelmemesinin, iki ülke ilişkilerinde belki soğukluk yaratacağını; ne çare, gelse başka türlü –toplumsal– tepkiler, sokak gösterileri ihtimali' olduğunu söylüyordu.

Velayeti, beklendiği gibi bir öneride bulundu. Türkiye'nin getirdiği bilgilerin, belgelerin, ifadelerin, 'iki ülke İçişleri Bakanlarının katıldığı Güvenlik Komitesi'nde değerlendirilmesini' istedi.

Ama, İran'la sorunların sonu gelmiyor. Velayeti karşı saldırıya geçerken "Türkiye'de yıllardır İran aleyhtarı kişilerin toplandığını" söylüyor.

Ama yanıt sade ve inandırıcıydı: Türkiye, bu insanları İran aleyhine kullanmıyor!

Arada bir başka fark daha var: Teröristlerin pasaportlarına geçen kanıtlara göre buradan İran'a gidenler terörist eğitimi görüyor, hem de Tahran'daki (işte buyrunuz telefon numaralarını) kimileriyle görüşüyorlar.

Daha mı kanıt istiyorsunuz: Teröristlerin eğitildiği kamp Tahran'a 30 kilometre uzakta ve adı 'Meydan-ı Horasan!'

Ama, İran hiçbir kanıtı kabul etmiyor.

Bir kapı açmak istedik cinayetleri aydınlatacak.

Yüzümüze kapanıyor.

İran'ın Türkiye sınırında ve Türkiye içindeki oyunlarına kanıtlar

1) TBMM; Hudutlarımızın güvenliği konusunda alınan ve alınması gereken tedbirleri araştırmak amacıyla 1996'da kurulan komisyon raporundan (s.16):

"Ülkemiz ile İran'ın müşterek hududunun güvenliğinin sağlanması için 15 Eylül 1992 tarihinde Tahran'da imzalanmış olan mutabakat zaptının 3'üncü madesi gereğince başta Van ve Ağrı Valileri olmak üzere sınır il valileri ile İran yetkilileri arasında üç ayda bir toplantı yapıldığı, bu toplantılarda 3 ülke vatandaşlarının sınırdan kanunsuz geçişlerine mani olunması ve PKK örgüt mensuplarının ülkemize sızmasını önlemek için gerekli tedbirlerin alınması karar altına alındığı halde, her iki geçişin de artarak devam ettiği, İran topraklarında PKK kamplarının bulunduğu, ülkemize giriş için sınır bölgesinde bekleyen teröristlerin, yerleri ve sayısı da belirtilerek bildirildiği, bu teröristlerin İran tarafından güvenlik güçlerimize ateş ettiği, ülkemize sızarak hudut yoluna mayın döşedikleri yazılı ve sözlü olarak bildirildiği halde, buna karşılık verilen cevapta ülkelerinde terörist bulunmadığını, barınmasına müsaade etmeyeceklerini ve bildirilmesi halinde aynı zamanda operasyon yapacaklarını beyan etmişlerse de gerekli tedbirlerin yeterince alınmadığı, İran sınırında terörist girişlerinin devam ettiği anlaşılmıştır."

2) Van Valisi Abdülkadir Sarı'nın (24 Eylül 1996 tarihli) raporu:
Raporun başlığı:

"24 EYLÜL 1996 TARİHİNDE İRAN-HOY KENTİNDE YAPILACAK OLAN 11. GÜVENLİK ALT KOMİTE TOPLANTISINDA ELE ALINACAK KONULARIN ANA ÖZETİ"

Raporun metni:

"Dost ve kardeş İran İslam Cumhuriyeti Devleti ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki Güvenlik İşbirliği Anlaşması doğrultusunda 05-09 Ekim 1992 tarihinde Ankara'da yapılan Ortak Güvenlik Komite Toplantısında alınan karar gereği Van Valisi ile İran Hoy Kenti Valisi arasında yapılması gereken Güvenlik Alt Komite Toplantılarının 8'incisi 07 Nisan 1994 tari-

hinde yapılmış, 2 yılı aşkın bir zamandan sonra bu görüşmelere tekrar başlanılmış ve 9'uncu Güvenlik Alt Komite Toplantısı 20 Haziran 1996 tarihinde Hoy Kentinde, 10'uncusu ise 24 Temmuz 1996 tarihinde Van'da yapılmıştır. Bu toplantıda alınan karar doğrultusunda 11'inci toplantımızı yapmak üzere burada toplanmış bulunuyoruz.

Valilik düzeyinde yapılan toplantılara iştirak konusunda herhangi bir aksaklık bulunmamakta, ancak iki ülke ortak sınırlarında meydana gelebilecek olumsuz olayların önlenmesi ya da meydana gelen hudut olaylarının çözüme kavuşturulmasında ilk görevli olan 1'inci Derece Hudut Makamları arasında yapılacak görüşmelerde aksaklıklar meydana gelmektedir.

Alınan duyumlar, meydana gelen olaylar, yakalanan veya kendiliğinden teslim olan teröristlerin ifadelerinden de anlaşılmaktadır ki, İran İslam Cumhuriyetinin İlimiz sınırına mücavir topraklarında geniş kapsamlı ve organize bir PKK terör örgütü faaliyeti bulunmakta ve söz konusu faaliyetlerin özellikle son iki yılda da himaye edilerek ciddi boyutlara ulaştığı ve komşu ülke topraklarının adeta örgütün geri üssü durumuna geldiği gözlenmektedir.

Bölücü terörist unsurların, İran topraklarında bulunan kamp, örgüt evi ve köylerde barındıkları, burada askeri ve siyasi eğitim gördükleri, yaralılarını İran tarafında bulunan örgütevi ve sağlık kuruluşlarına kadar götürüp tedavi ettirdikleri, bölük, karakol ve timlere karşı yaptıkları eylemlere müteakip tekrar İran topraklarındaki kamp ve köylere döndükleri, İran köylerinden ve karakollarından lojistik destek aldıkları, teröristlere ait malzemelerin İran Askeri araçları ile taşındığı ve teröristlerin kaçakçılardan vergi adı altında para toplamalarına göz yumulması İran Devletinin teröre verdiği desteği göstermektedir.

Diğer yandan İran topraklarında özellikle Bangladeş, Pakistan ve Afganistan uyruklu şahısların bu sınırdan illegal olarak topraklarımıza geçtikleri ve geçişlerine İran Hudut Birlikleri tarafından müsaade edildiği, hatta bilinçli olarak gönderildikleri müşahade edilmektedir.

Söz konusu bu şahıslar hudutlarımızı geçerken zaman zaman sınır görevlilerimiz tarafından yakalanmakta ve sınırı geçtikleri ispatlanmasına rağmen İran Hudut Birliklerinin bu şahısları teslim almadıkları tesbit edilmiştir.

Ülkenizin İlimize komşu sınır Valilerine çeşitli tarihlerde yapılan mü-

lakat ve operasyon taleplerine olumlu yanıt alınamamış veya yapılan toplantılarda söz konusu faaliyetlerin önlenmesi veya belirli noktalara operasyon yapılması yönündeki yapılan talepler ya dikkate alınmamış veya sürekli olarak PKK terör örgütünün varlığı asılsızlıkla nitelendirilmiştir.

Yapılan toplantılarda İran makamlarının her defasında sınırda gerekli tedbirlerin alındığı ve kendi topraklarında PKK kampı, örgütevi ve barınma yeri olmadığı yönünde iddialarda bulunmalarına rağmen 1996 yılı içinde alınan 150 duyum, 23 teröriste ait ifadeler ve sınır karakollarımıza yapılan 1992 yılında 4 saldırı, 1993 yılında 1 saldırı, 1994 yılında 16 saldırı, 1995 yılında 10 saldırı ve 1996 yılının ilk 9 ayında 19 saldırı neticesi, 38'i şehit, 39'u yaralı olmak üzere toplam verilen 77 zaiyat ile ele geçirilen teröristler bu iddiaların doğru olmadığını göstermektedir.

PKK terör örgütü mensupları Türkiye'nin İran'a sıcak takip yapmamasından faydalanarak bir kısım kuvvetlerini Kuzey Irak'tan kaydırmış ve sınır bölgelerinde meydana gelen saldırılar yıllar itibariyle önemli bir artış göstererek 1992 yılında 4 olan saldırı sayısı, 1996 yılının ilk 9 ayında 19'a yükselmiştir.

Netice olarak Valiliğiniz kanalıyla İran İslam Cumhuriyetinden talebimiz, halen İran sınırına yakın Kürt köyleri üzerinde etkili olan, bu köylerde eleman temin ederek sürekli örgüte takviye yapan ve İran Muhaberatı ile Pastarlardan geçen subaylarının her türlü imkânı ve lojistik desteğini alan PKK terör örgütünün bu tür faaliyetlerinin engellenerek sınırda gerekli güvenliğin sağlanması, yine PKK terör örgütünün KELEREŞ, RAHVAN, KOTUR, CEHENNEM DERESİ, HACIBEY YAYLASI ve NAVUR bölgelerinde bulunan kamplarının yapılacak operasyonlarla teröristlerden arındırılması ve teröristlerin etkisiz hale getirilmesinin sağlanması ve bunun yapılabilmesi için;

(1) Teröre karşı ortak mücadele ve işbirliği çerçevesinde müşterek operasyon yapılması,

(2) Sınırda bulunan birlik ya da karakollarımıza PKK terör örgütü tarafından baskın ya da silahlı saldırı olması halinde sıcak takibe izin verilmesi,

(3) Daha önce yapılan Alt Güvenlik Toplantıları Kararları uyarınca teröre karşı etkin eşzamanlı operasyon yapılması ve bu operasyonlarda karşılıklı irtibat subayı bulundurulması,

Dost ve kardeş İran yönetiminin kendi arzusu dışında olduğuna

inandığımız bu tür faaliyetlere ve gelişmelere karşı daha hassas davranmasının, olayların gerek İran Güvenlik Kuvvetlerinin, gerekse daha fazla müşterek çalışmalarla önlenmesi için gerekli gayreti göstermesinin iki ülke ilişkilerinin geliştirilmesi açısından büyük yararlara vesile olacağı inancındayız.

Arzederim."

Abdülkadir SARI
TC. Van Valisi

3) Ağrı Valisi Lütfi Yiğenoğlu'nun raporundan kimi alıntılar:

"Doğubayazıt Hudut Komiserinin Boralan Hudut Komiserine yazdığı 11.06.1995 tarih ve 316 sayılı mektubunda, 17-18 nolu hudut taşı civarında Türkiye'ye geçmek isteyen 20-25 kişilik terörist grubun sınır görevlilerimize ateş ettiği ve tekrar İran topraklarına kaçtıkları belirtilerek operasyon yapılması istenmiştir.

Yazılan bu mektuplara İran Makamlarınca verilen cevaplarda yine ülkelerinde terörist bulunmadığını ve ülkelerinde barınmalarına müsade etmeyeceklerini beyan etmişler, ancak ifadelerine rağmen olayların önüne geçilmediği görülmüştür. Konunun bir daha incelenmek üzere ilgili yetkililere aktarılması ve sonuçtan tarafımıza daha ciddi bilgi verilmesi memnuniyet verici olacaktır.

05.09.1996 günü çıkarıldığı Adli Makamlarca tutuklanan, Ağrı ili Doğubayazıt ilçesi Gürbulak köyü nüfusuna kayıtlı, Mehmet Meryem oğlu 1962 doğumlu ŞAHİN/K Şahismail GÜLTEKİN'in ifadesinde; İran'da bulunan Makü ve Urumiye şehirlerindeki örgüt evlerinin sorumluları ile İran'ın gizli servisi İTLAHAT yetkililerinin devamlı suretle görüş alışverişinde bulundukları, bu şehirlerde bulunan örgüt evleri ve İran'ın Dambat bölgesinde geçiş yapmak üzere bekleyen örgüt mensuplarının İran yetkilileri tarafından bilinmesine rağmen herhangi bir şekilde müdahale edilmediği, Urumiye'deki PKK örgüt evlerinde örgütün yaralı ve hastalarının İran'lı doktorlar tarafından tedavi edildiğini, durumu ağır olan yaralı örgüt mensuplarının Urumiye'deki hastanelerde tedavisinin yapıldığını, sınırdan illegal olarak geçiş yapan PKK örgüt mensuplarının İTLAHAT görevlilerince arabalara alınarak gidecekleri yerlere kadar götürüldükleri, 1993 yılı içersinde İTLAHAT görevlilerinin devletin araçları ile silah ve

mühimmat getirerek CEVDETHAN/K (Suriye'li)'a Makü şehrinde teslim ettiklerini, getirdikleri malzemelerin 20 civarında Kaleşnikov silah, 2-3 Adet Dorçka, sayısını bilemediği kadar bol miktarda merminin olduğu, yakalanan şahısların PKK örgüt mensubu olduğu anlaşılınca İran'lı askerler ve yetkililer tarafından PKK örgüt evlerine teslim edildiği şeklinde beyan ettiği,

17.09.1996 günü çıkarıldığı Adli Makamlarca tutuklanan, Mardin ili Midyat ilçesi Doğançay köyü nüfusuna kayıtlı, Mehmet-Zemrete oğlu 1968 doğumlu Osman AK'ın ifadesinde; PKK örgütü adına faaliyet yürüten NİHAT-MAHİR/K Ali KARAKURT (Kars'lı)'un İran Mako şehri sorumlusu olduğunu, İran Mako şehrinde bir PKK örgüt evinin bulunduğunu, bu evin şehrin merkezinde bulunduğunu, Mako'nun şehir merkezi olan ve döner kavşak'a yaklaşık 300 m. mesafede bulunan bir cadde üzerinde, dış cephe boyasının açık kırmızı renkli plastik boyalı olduğu, evin giriş kapısının kahverenkli ve demir olduğunu, bahçesinin bulunmadığını, iki katlı olup evin alt katında kimsenin kalmadığını, evin üst katına alt kattan çıkıldığını, üst katta 3 oda, mutfak, banyo ve tuvalet bulunduğunu, şehir merkezinden eve doğru gidilirken örgüt evin caddenin sağ tarafında kaldığını beyan etmiştir.

Ağrı dağında yakalanan terörist ifadesine ve ele geçirilen belgelere göre 20.04.1996 tarihinde Kuzey Irak'tan hareket eden 37 kişilik bir terörist grup İran topraklarında 45 günlük süre içersinde DAMBAT Kampına gelmiş ve muhtemelen 20-28 Haziran 1996 tarihleri arasında Sultantop ile Gökay hudut kapıları arasındaki bölgeden Ülkemize giriş yapmışlardır, aynı tarihlerde 12 kişilik bir terörist grubun Urumiye üzerinden Kuzey Irak'a gittiği duyumu alınmıştır. İran topraklarında bulunan teröristler Dambat bölgesi olarak adlandırılan GİRİK, SERBENT, ELHACI, ŞORİK, TAJDU, GÜLALİK, HULHULA ve KUŞKÖY'lerinde bulunan cepheci ve yatakçı gruplar tarafından barındırılmaktadır.

Sınır görevlilerimiz şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonrada müşterek sınırımızda güvenliğin sağlanması için bütün tedbirleri alacak ve en etkin şekilde uygulayacaktır. Bunun yaparken de İran Sınır görevlileri ile işbirliği içinde çalışmayı arzu etmekteyiz.

Arzederim."

Lütfi YİĞENOĞLU
Vali

4) TBMM'de 1995'te kurulan Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonunun raporunda Hizbullah Örgütü ile İslami Hareket Örgütü'nün çalışmaları, çalışma programları, ilgili kişiler ayrıntılarıyla anlatılıyor.

Komisyon, kişilerin ifadeleriyle edindiği resmi bilgilere dayanarak bu örgütlerle İran'ın nasıl içli dışlı olduğunu örnekleriyle sergiliyor.

Ayrıntılı anlatımlardan sonra komisyonun vardığı kimi yargılar, İran'ın ülkemizdeki terörist faaliyetlerine ne kadar yakın, hatta içli dışlı olduğunu gösteriyor.

Örneğin:

"1984 yılında yapılan operasyonlardan sonra Hizbullah Örgütü içinde bulunan şahıslar İran'a çeşitli defalar gönderilerek burada siyasi ve askeri eğitimden geçirilmiştir. Elde edilen bilgilere göre 1984 yılındaki Hizbullah Örgütü mensupları her ne kadar İran'da eğitim görmüşler ve buradan yardım alarak faaliyetlerine devam etmişlerse de, bunlar gerçek bir örgüt yapısı içerisinde olup, İran'daki yapılanmadan bağımsız hareket etme yeteneğine sahiptirler.

Bunların yakalanarak çökertilmesinden sonra yeniden toparlanan ve İslami hareket sürecini gerçekleştirmek için çalışan örgüt, tamamen İran'ın içerisindeki bir grubun denetimi ve emri altında hareket etmiştir.

Örgütün profesyonel bir istihbarat örgütünün eğitiminden geçtiği, ele geçen örgüt evraklarından ve çalışma tarzlarından da açıkça anlaşılmaktadır.

Bu örgüte emir veren İran'daki yapının, İran Devleti ile ilgisi olup olmadığı komisyonumuzca tespit edilememiştir.

Ancak İran gibi totaliter rejimin uygulandığı bir ülkede kişilerin veya devlet içerisindeki kurumların ne ölçüde devletten bağımsız hareket edebileceği ortadadır..." (Rapor, s.74)

"...Kaldı ki İran destekli olan bu örgütün Türkiye'de örgütlenmesi sırasında İran'ın İstanbul'da görevli başkonsolosundan ve bazı görevlilerden destek gördüğü ve yardım alıp lojistik olarak desteklendiği de düşünülürse görüşümüzün haklı olduğu ortaya çıkmaktadır." (Rapor, s.80)

5) Amaç:

"İslami inanç edinmenin yüklediği sorumlulukları yerine getirmek. Bu sorumluluklar da ancak İslamın gerekli kıldığı bir 'Hareket' aracılığıyla gerçekleşebilir. Hareket'in amacı; İslam dininin hâkimiyeti hedefine dayalı olarak, İslamın sıhhatlı anlaşılması, bu anlayışla bütünleşen yeterli ehil elemanın yetiştirilmesi ve bundan hareketle İslamın tabiatının kaçınılmaz neticesi olan cahiliye düzeniyle yapılacak mücadeleye hazırlanmak." (TBMM, Faili Meçhul Cinayetler raporunun yasadışı 'İslami Hareket Süreci'nin bildirgesinden, s. 87)

Sonuç: İran, 'kardeş ülke' sıfatına ne kadar layıktır?

70

Özal'ın Amerika'dan dönmesinden sonra iç politikada yeni çizgiler oluşuyor.

Gazeteler, Özal'ı övmeden duramıyor. İçlerinden biri "Özal'ın Clinton ile görüşmesinden sonra bölgede liderlik tahtına oturduğumuzu" yazıyor.

Bir başkası, on beş gündür Beyaz Saray'da olmasına karşın, Clinton'un hâlâ bir Bosna-Hersek planı çıkaramamasını ve müdahalede bulunamamasını, 'Özal'dan gelecek habere' bağlıyor.

Ya Hürriyet? Dış konularda bile zaman zaman hükümete ters görüşler öne süren Özal'ın bu kez "Beyaz Saray'da hükümet politikasına uygun sözler söyleyerek 'tek seslilik' sergilediğini" yazıyor.

Ya ortaya atılan son sav? SHP lideri İnönü, ABD'de iken Özal'ı utandırmış! Nasıl mı? Bir cümlesi ile:

"Anayasa'ya göre sorumsuz ve hükümetin görevlendirmediği bir kişinin Clinton'a söyleyecekleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin görüşlerini yansıtmaz."

İnönü'nün bu saptamasında yanlış olan bir öğe yok. Üstelik haklı da. Bu söylemi yeni de değil. DYP de birçok kez aynı sözü yinelemedi mi? ABD, bilmiyor mu bu görüşünü hükümetin?

Neyin peşinde ki Özal; Amerika'dan döner dönmez Başbakan'la görüşmeyi istedi.

Demirel'e sordum, anlattı:

"Görüşmemizde Clinton ile yaptığı konuşmanın tutanak metnini bana satır satır okudu. Sonra o metni bana verdi. Beyaz Saray'da daha önce Clinton'un telefonda bana söylediği, benim Clinton'a söylediklerime paralel bir konuşma geçmiş."

Ama basında zafer naraları atılıyor. Tabii Özal adına.

Demirel; "Ne zaferi kardeşim?" diye sorup yanıtlıyor:

"Clinton yönetim koltuğuna oturalı şunun şurasında on beş gün henüz doldu. Hâlâ bir Bosna politikası bile ortaya koyamadı. Kolay da değil. Aşağısı sakal, yukarısı bıyık. Fransızı, Almanı, İngilizi yanına almadan adım atamaz Bosna'da. Hele Sırpların arkasında duran Rusları garantiye almadan..."

Belirli gazetelerdeki Özal övgülerini 'her gün olan işlerden' kabul ediyor ve;

"Her gün Türkiye'de biraz daha netleşen zihinleri karıştırmak gibi bir şey" diye değerlendiriyor.

Gazetelerin acayip tutumuna ilginç bir yöntemle değiniyor:

"Adam" diyor, gazeteyi ve gazeteciyi amaçlayarak: " 'ABD'ye niye gidiyorsun' diye (Özal'a) sormuyor. 'Orada on bir, on iki gün ne yaptın, kaç para sarf ettin, kimleri götürdün beraberinde?' Bunları sormuyor. Adam (Özal hayranı gazeteci) 'Oraya gidiyorsun, Cumhurbaşkanısın, bir devletin iki siyaseti olmaz' demiyor, sormuyor."

Basındaki manzarayı bir benzetmeyle özetliyor:

"Ali'yi sevdiğinden dolayı değil, Muaviye'ye kızdığından dolayı" diyor.

Sevgisinden değil, ama Demirel'e kızdığı için Özal'ı övdüğüne değiniyor.

Özal'ın bu türden yeni davranışlarına bir isim takılmış:

"Yeniden diriliş!"

Not defterimden:

(10 Şubat 1993)

SD: "Ben burada by-pass ile uğraşıyorum. Özkök, 'Kararname skandalı' diye yazıyor."

CA: "Özal, mitinglere katılacakmış!"

SD: "Ayın 13'ünde Bosna mitingi var."

CA: "Sizi de çağırdı mı mitinge?"

SD: "Kim?"

CA: "Özal!"

SD: "Yok canım. Bir dernek toparlıyor mitingi. Konuşmacı olarak bunu (Özal'ı) çağırmış. 'Geleceğim' demiş. Geçen gün de panel idare ediyordu ya..."

CA: "Bu adamcağıza Allah akıl fikir ihsan eylesin!"

SD: "O kadar sıkıntıdayım ki... Türkiye'nin o kadar sıkıntıları olduğu bir zamanda çıngar çıkarmak istemiyorum."

CA: "Çıngar çıkarsanız, sonuç almak olanaksız. TBMM'de rakam tutmuyor ki..."

SD: "Eh, işte mesele bu."

CA: "Asıl mesele bu."

SD: "Tabii, tabii. Türkiye'nin iki meselesi vardır diye ortaya çıktık. Meydanlarda söylediğimiz boş laflar değil ki...

Biraz daha böyle gidelim, bakalım..."

Bir sonra:

CA: "Emel Hanım, galiba misafirlerden kurtuldu beyefendi?"

...

SD: "Vallahi, Romanya sefiri geldi. Arkasından Adenauer Vakfının adamları. Fransız geldi. Milli Piyango gelirleri üç misline çıkmış Fransa'da. Yahu, şu bizimkini de çıkar da, hiç olmazsa 10 trilyon arıyorum bir yerlerden, buluverelim. Sizi arattığımda adam (Fransız) karşımda oturuyordu. Ne var, ne yok?"

CA: "Bakanlarınız da ağızlarını tutamıyorlar."

SD: "Kendileri bilir. Kendilerini yaralarlar. Dün yine tembih ettim. Dedem ki Bakanlara; 'Tırnağımızla kazıyarak buralara geldik. Bakın saatlerce oturuyoruz burada, konuşuyoruz. Ben sizlerin çocuklarınıza ayıracağınız saatleri elinizden alıyorum. Ben size ne diyorum: Başarılı olmaya mahkûmuz. Bu kadar gayret sarfettikten sonra, bizim başarılarımızın üstüne mürekkep dökmenin manası yok. Fazla konuşmayın."

CA: "Bugün Adalet Bakanı ile ilgili (Seyfi Oktay - SHP) uydurma bir senaryo." (Tutukevlerinden kaçışların fazlalaştığı bir dönemle ilgili muhalefet atağı.)

SD: "Senaryo. Kaçmış adamlar Nevşehir'den. Kaçmışsa kaçmış. Öyle başladık Bakanlar Kuruluna. Nasıl kaçmış adamlar? Bakan okudu her şeyi. 19 kişi 'Burada mağara yoktur' diye rapor vermiş.

'Git oraya, bu adamların hepsini at', dedik. Gitti Bakan, hepsini attı. Bakanlar Kurulundan çıkmadan benim kamuoyuna bir şeyler söylemem lazım. Bu nedir? Bu gibi işlerde hükümetçilik budur. Yani hadise olmuş, olmasına mani olamamışsınız. O ayrı. Ama olduktan sonra anında üzerine varıyorsunuz. İşte budur önemli olan hadise. Türkiye'nin güvencesi budur.

Hapishaneler Türkiye'nin başına bela. İnfaz kanununu değiştiriyoruz."

CA: "Milyarlar lazım."

SD: "Evet, çok. Zaten her şey gelip paraya dayanıyor. Birçok yeni hapishane yapmak lazım."

CA: "Jandarma Genel Komutanlığına Aydın İlter Paşa'yı (Orgeneral Eşref Bitlis'in uçak kazasında ölmesinden sonra) getiriyormuşsunuz?"

SD: "Getiriyoruz."

CA: "Nasıl bir asker?"

SD: "İki tane orgeneral var. Bir tanesi Hikmet, soyadı galiba Özkan. Bir de Aydın Paşa. Asayiş Komutanlığı yapmış. Korgeneralken. Önce Hikmet Paşa'yı getirelim dediler, ama pek heves etmemiş. Onun üzerine Aydın Paşa'yı getirdiler. Baktık, back groundu pek iyi.

Genelkurmay Başkanı (Doğan Güreş) 'Liyakatlı adamdır, bu işi yapar' diyor.

Terör, Türkiye'nin en önemli işidir. Bu görev Türkiye'nin en önemli görevidir."

CA: "Bitlis Paşa'yla terörü tam boynundan yakalamıştınız."

SD: "Ah, evet yakalamıştık. Bitlis Paşa'nın ölümüyle sağ kolum kırıldı. Bitlis Paşa nasıl iyi girmişti işin içine. Cumartesi günü –13 Şubat– ne güzel şeyler söyledi.

'Bitirin bu işi' dedim. Bana şöyle dedi: 'Merak etmeyin. İlkba-

harda bu işi (PKK terörünü) mutlaka bitireceğiz.' Bende kalan son sözleri işte bunlar."

71

İsmet Sezgin'e söylediğine göre Bitlis Paşa, uçağa Güneydoğu'daki 'son hazırlıkları değerlendirmek, birliklerin durumunu gözden geçirmek ve nereye daha neler konulacağını saptamak için' biniyordu.

Bitlis'in uçağı kalktı ve düştü.

Başbakan iki gün ve gece 'asker sivil uzmanları' dinledi. Kamuoyunda pek çok söylenti ve senaryo vardı. Daha çok 'sabotaj olasılığı.'

"Uzmanları dinledim ve kazayla ilgili yorum şuydu:

Buzlanma!"

Demirel'e verilen bilgilere göre motorda sabotaj olanaksız. Buzlanma olayının bir sistemi varmış. Uçak kalktıktan sonra bu sistemin çalıştırılması gerekiyormuş. "Sistem ya çalışmadı, ya da çalıştıramadılar" diyor.

Buzlanma uçağa yön veren örneğin arkadaki kanatçıkların çalışmasını engelliyormuş.

Tabii, bu anlatımlar çeşitli kuşkuları ortadan kaldırmıyor.

Eşref Paşa ve arkadaşlarıyla yere çakılan uçak, kimi firmaların öne sürdüğü gibi dünyanın çok kaza yapan uçak tiplerinden biriyse, bu uçakları alanların sorumluluğu olmayacak mı?

Ya da bu uçakların sakıncalı yanları biline biline neden alındığı sorulmayacak mı?

Bitlis Paşa'yla arkadaşlarından parça kalmamış.

Başbakan Demirel'in son sözü:

"Böyle bir facia düşünülemez."

72

Gelişigüzel tarihlerde gelişigüzel notlar

Demirel, milletvekillerinin devamsızlığından yakınıyor. Her salı

DYP grubunda kimi yasaların mutlaka çıkarılması gerektiğini söylüyor. Milletvekillerinin yasalara sahip çıkmalarını istiyor. Fakat kamuoyunda giderek yaygınlaşan kanıya göre, bu yasalar milletvekillerindeki görev anlayışıyla çıkmaz.

Demirel dertli: "Bu yasaları çıkaracağım" diyor. "Başlarında oturacağım milletvekillerinin, çıkaracağım. Benim başımı kaşıyacak halim yok. Bugün 4 saatim cenazeye (Bitlis'in) gitti. Ben işe asılmasam her şey bir tarafta kalır."

Not defterimden:

(4 Şubat 1993 saat 00.30)

SD: "Bana kimse 'şu iş niçin yürümüyor', diyemez. 25 günde eğer bir kararname tekemmül ediyorsa... Herhalde oturup düşünmek lazım."

CA: "Kararnameler konusunda Özal'la bir pazarlık?"

SD: "Ben Turgut'la neyin pazarlığını yapacağım? Yalnız Meclis'teki by-pass kanununu deneriz. Ondan sonra... Hakikaten kanun çok uzun. Ama teknik şeyler. Bunun siyasi tarafı yok. 'Kabul edenler etmeyenler, kabul edilmiştir' diye reye konulup geçecek şeyler."

CA: "Ama bu yasaya Özal direniyor. Uzun diye."

SD: "Neye direniyor, anlamıyorum. Gerekirse kanunu kısaltırız. Ama komisyonda yaparız onu. Çankaya'da değil."

CA: "Çankaya'daki hangi haklarından vazgeçmeye hazır, onu bilmek lazım."

SD: "Ne hakkı var ki?.. Anayasa'dan kaynaklanmayan hiçbir hak yok orta yerde. Hak, Anayasa'dan doğacak. Yani Anayasa'da mevcut olup da mesela sefirlerin tayini, valileri, bakanları atar, tayin eder. Bu hakları oluyor adamın. Bu haklar sayılmış, tadat edilmiş. Bunları geri alan da yok."

CA: "Bir de şu; milli eğitim müdürlerinin tayinini size bırakıyorsa... Ne ilgisi var, bunla ne ilgisi var?"

SD: "Bırakmak istemediği o!

Seçimden sonra 'Artık ben köşeme çekileceğim,' demedi mi? Seçimden sonra Hürriyet'e verdiği beyanat var. 'Artık ben yerime çekilirim' diye. Benim de beyanlarım var, 'Herkes yerinde oturacak' diye."

CA: "Evet!"

SD: "Öyle diyor adam. Biz de bunu yerine koymaya çalışıyoruz. Niye karşı çıkıyorsunuz?

Savaş icat ediliyor. Ben niye savaş açacağım? Bir gün devletin işi gerektirdi ki, bunun başkanlığında Bakanlar Kurulu yapılması lazım. Benim arkadaşlarım onun başkanlığındaki bir toplantıya gelmek istemiyor. Aman kardeşim! Bu Anayasa'ya karşı. Gelmezseniz uçururuz Anayasa'yı."

CA: "129. madde mi, nedir?"

SD: "119. madde. Buyrun gelin, bunu (olağanüstü halin uzatılması) konuşalım. Gitsin bir an evvel Meclis'e. 'Kurul, Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında toplanır', diyor."

CA: "Peki, Bakanlar Kurulunda bir şey değiştirildi mi?"

SD: "Yok canım, niye değiştirilsin? Bakanlar anlattı. Onun dışındaki kısımlar zaten MGK'nda kararlaştırılmış.

Hamamın namusu benden sorulur.

Ben derleyip toparlamaya mecburum herkesi.

Çıkarken bu yüzden öyle dedim. 'Devlet işliyor.' Ben devleti işletmeye mecburum. Devletin işlemesi de şudur: Kanunlarını işletiyorum.

Benim kavgam; size bir Anayasa devleti, bir kanun devleti yapıvermek!

Ha, 'Biz istemiyoruz. Biz alaturkalık istiyoruz. Turgut ne yaparsa yapsın, canı sağolsun' diyorsanız, siz de sağolun!"

CA: "Belki Çankaya'da buluşup (by-pass üzerinde) pazarlık etmek istiyor."

SD: "Neyin pazarlığı olacak? O zaman Meclis ne olacak?"

CA: "Evet, doğru."

SD: "Meclis ne olacak? Meclis'in gündemine gelmiş bir kanunu Çankaya ile pazarlık ettik, şu hale getirdik, diyelim. O pazarlığı Meclis tanımadı, ne yapacağım o zaman ben? Olur mu öyle şey! Bırakın her şey kendi kanalında yürüsün."

CA: "Yasa çok uzun, 15 maddeye indirebilseniz."

SD: "15 madde olmaz, ama 20 maddeye iner. Diğer kısmı teferruat zaten. Anlatabildim mi?

CA: "Evet."

SD: "Hele bir görüşülsün! Bu parlamentodaki birtakım insanların reform niteliğindeki kanunlara karşı çıktığı bir görülsün! Başka yasalar gelecek. Ceza infaz yasası."

CA: "Oooo! O yasa da 200 küsur madde."

SD: "Hayır, 67 maddeydi, 17 maddeye indirdik. '223 maddelik kanun çıkmaz' dedim."

CA: "Efendim, 1. by-pass 10 maddeydi, pat diye geçti."

SD: "Evet, evet."

CA: "Şimdi bunu da 10-15 maddeye indirirseniz bir haftada geçer."

SD: "Şimdi o komisyonun işi... Daha birinci gününde yılgınlık gösterilirse... Olmaz! O zaman o kanunun peşine düşen adamları tutamam ben."

CA: "Hüsamettin Cindoruk diyor ki; 'Özal'ın gönderdiği yasayı Anayasa Mahkemesi aykırı bulursa bu iki yasa da yatacak.'"

SD: "Niye yatsın ki... Ayrı ayrı şeyler. Zaten bu iki yasaya yapılacak itirazlar, iki seneden önce karara bağlanmaz. Bakın ne kadar denk getiriyorlar; eski Bakanlık Müsteşarı Arif (Yüksel) diye bir adam var ya, bu adam yolsuzluk mahkemelerine, her şeye el uzatmaya devam ediyor."

CA: "Bu adamın çok iyi bir (yargı alanında) organizatör olduğu söylenir, ama bu kadar mı? Allah Allah!"

SD: "Evet efendim. Felaket bir şey canım. Çankaya'dakini kullanarak yapıyor bunları. Anyasa Mahkemesi'nde de o var.

Türkiye'de –affedersiniz– nizamsızlığa karşı savaşı biz ediyoruz. Bu ülkede nizamsızlık alkışlanıyor, iyi mi?"

CA: "Evet."

SD: "Şimdi neden demiyorlar; 'Arif ne arıyor orada' diye, değil mi? 'Çankaya'da Arif ne arıyor' diye neden sormuyorlar?"

CA: "Çankaya'da danışmanlardan kurulu 2. bir hükümet var."

SD: "Evet. İşte Arif de onun içinde."

CA: "Çankaya'daki hükümetin Adalet Bakanı da Arif Yüksel!"

SD: "Evet efendim."

CA: "Köşk'te cumartesi günü basın toplantısı yapıyor."

SD: "Yapsın!"

CA: "İstatistiki rakamlar verecekmiş. Her şey gelip geçiyor-

muş. By-pass'a gerek olmadığını söylemeye çalışacak anlaşılan. Elinde 9 kararname mi kalmış, öyle bir şey."

SD: "Peki devlet işliyor muymuş? Onu mu demek istiyor yani?"

CA: "Evet, 'Ben üzerime düşeni yapıyorum. Bu by-pass palavra bir şeydir. İşte bana karşı vaziyet almak için uydurulmuş bir şey' demeye getirecek."

SD: "Desin varsın canım. Başbakanlığın arşivi elimde. Her kararnamenin kaç gün muamele gördüğü belli."

CA: "Siz de onları kullanırsınız."

SD: "Hazır onlar. Onları bir basın toplantısında söyledim. Hepsi elimin altında."

CA: "Özal, 'Şu kadar kararname geldi, şu kadarı geçti' diyecek."

SD: "İyi ama, ne kadar zamanda geçti? Mesele o."

CA: "Evet, mesele o. Sizin iddianız da o."

SD: "50 gün, 60 gün, 100 gün. Devlet yürümüyor. Eğer devletin yürümemesinden şikâyetiniz yoksa, mesele yok.

O zaman bu adama hak verin. Böyle derim kamuoyuna.

Bak sevgili kardeşim, bu işin teşhisini başta koymuşuz.

Bu adam bu işin başında olduğu sürece Türkiye içerde de sıkıntılıdır, dışarda da. Anlatabildim mi?

Biz boş yere demedik, bu adam burdan gitmelidir lafını. Boşuna koymadık. Türkiye'nin esas sıkıntısı buradandır."

CA: "Bu gerçeği kimseye anlatamıyoruz."

SD: "Ama millet biliyor."

CA: Bugün Star (televizyon) bir rakam verdi, gördünüz mü?"

SD: "Hayır, görmedim."

CA: "Çok ilginç. Star bir anket yapmış. 'Özal'ın hükümete savaş açmasını doğru buluyor musunuz?' Yüzde 74 hayır."

SD: "Demek hayır. Güya Milliyet'te bir anket yaptırmış. Yüzde 18'i doğru buluyormuş. Bilmiyoruz, haberimiz yok' diyenler de var.

Türkiye burası; en önemli meseleden haberi olmayanların sayısı yüzde 30. Nasıl, iyi mi?"

CA: "İnanılmaz bir şey. Adam haberim yok diyor."

SD: "Ya 'Turgut'un Balkan gezisinden haberiniz var mı diye soruyor adamlara. Yüzde 25-30'u haberimiz yok diye cevap veriyor."

CA: (Anketlere gülüyor)

SD: "Yarın İstanbul'a gidip geleceğim. Söylediklerimi yorumla da kullan, ama bana atfen yazma."

73

Not defterimden:

(Şubat ayının ilk günleri: 6 Şubat 1993, saat 18.30)

SD: "Bütün gün koşturduk yine. Kabuller yaptık."

CA: "Arkadaş yine uzun bir basın toplantısı yaptı."

SD: "Herkesi davet etti mi?"

CA: "Etti, düşününüz ki beni bile. Ama ben gitmedim. Karşılaştığımız zaman adam kafasını çeviriyor, tabii ben de."

SD: "Evet."

CA: "Sonra beni basın toplantısına davet ediyor. Zaten basın toplantısı nasıl bir basın toplantısı ki?.. İsme davetiyeler geliyor, çağrılar."

SD: "İşte... Bir kısım gazetecileri çağırmamış. Sizi de çağırdı mı, çağırmadı mı diye sordum."

CA: "Evet."

SD: "Daily News'i de çağırmamış!"

CA: "Öyle mi?"

SD: "Birtakım insanları çağırmamış."

CA: "Hiçbir çağrısına gitmiyorum. Yılbaşı kabullerine bile. İyi yapıyorum gitmeyerek. Herhangi bir şekilde sinirleri bozulabilir insanın."

SD: "'Savaş açarım' diyen bu değil mi? Şimdi bunların hepsini inkâr ediyor."

CA: "Bir de 'Hiçbir partiyle ilgim yok' diye tarafsızlık taslıyor."

SD: "Tarafsız da, yanındaki adamlar ne? Karısı neydi? Her gün birtakım insanları toplayıp talimat veriyor."

CA: "'Ben partinin kurucusuyum. Elbette ANAP'la meşgul olacağım' diyen de kendisi değil miydi?"

SD: "Bir kararname ancak 25 günde tekemmül ediyor. Ondan sonra 'Ne var bunda?' diyor, iyi mi? Bir heyet geldi, Sultanhisarlı-

lar. Onlara hitap ettim. Benim basın toplantısı da Sultanhisarlılarla."

CA: "Konuşmanızı okumuşlar büroda. 'Demirel karşı vaziyet alıyor' diyorlar."

SD: "Hayır, hayır. Vaziyet şudur: Cumhurbaşkanı'na bir sürü adam çıkar, 'Demirel aksilik çıkarıyor,' derler. Mesele şudur: Nasıl olacak da hükümetle Çankaya oturup kanun yapacak ve bu kanun Meclis'ten geçecek? Nasıl yapacağız bunu?"

CA: "Anlayamıyorum."

SD: "Ondan sonra bu kanunu ben Meclis'e götüreceğim, kabul edin diyeceğim, öyle mi?"

CA: "Evet."

SD: "Hiç olmadı böyle bir şey. Meclis'e götürdüm diyelim, Meclis darmadağın eder bunu."

CA: "Şöyle bir şey daha var: Üç by-pass yasasının içerikleri aşağı yukarı aynı şeyler mi?"

SD: "Hayır, ayrı ayrı."

CA: "Öyleyse –iddiaya göre– birinciyi reddederse, ikinciyi de niçin reddetmiş oluyor?"

SD: "Hayır, ne alâkası var. Tümünü niye reddetsin yani?"

CA: "Bu mantığı anlayamıyorum. Tek mahzuru var, geçende de değindik; uzun, gereğinden fazla uzun yasalar."

SD: "'Benim elimden bilmem neyi almaya çalışıyorlar.' Öyle demiyor mu? Senin elinden bir şeyi almaya çalışan yok. Sen hakkın olmayan şeyleri kullanıyorsun. Sen hakkın olmadığı halde orada oturuyorsun. En önemli mesele bu. Hakkın olmadığı halde orada oturman."

CA: "Bunları kabul etmez görünüyor."

SD: "Bu arada 'Sertliği bırak, yumuşa' diye tavsiye etmişler Turgut'a. Bana gelen bilgi o."

CA: "Evet, bize de öyle bilgiler çarpıyor. Güya Özal çok sertleşecekmiş de 'yapma, etme' demişler."

SD: "Yani 'Adın ne?' diye sormuşlar. 'Mülayim!' Yani 'Sert olsan ne yaparsın' demişler, değil mi?"

CA: (Gülüyor)

SD: "Ben devleti işletmeye çalışıyorum. Binaenaleyh devlete

reform lazım. Senede bir karar çıkacak, on senede çıkacak kararla hapishanedekiler hapisten kaçmayacak, öyle mi? Böyle devlet olmaz kardeşim. Olmaz, açık söyleyeyim. Olmaz diyen sensin (Özal). Ama muhalefet gibi konuşuyorsun."

CA: "CHP de 'Tepedeki kavgayı durdurmak lazımdır' diyor. 'Demirel de uysun buna.' CHP söylüyor bunları."

SD: "Söyler, söyler."

CA: "Şimdi..."

SD: "Yine söyleyeceğim. Ali'yi sevdiklerinden değil, Muaviye'ye kızdıklarından."

CA: "Yarın bu tepe hikâyesiyle ilgili bir şeyler söyleyecek misiniz?"

SD: "Hayır. Salı günü grupta konuşurum. 3u kadar şeye gerek yok canım. Tablolar mablolar yapmış, bir sürü şey. Biz de bir tablo koyarız. 295 gün beklemiş kararname var."

CA: "24-25 günde bir kararname çıkarsa o devlet işliyor olabilir mi?"

SD: "Tabii. Hadise o zaten. Benim Sultanhisarlılara söylediklerimi yazsın gazeteler.

Reform lazım mı, değil mi?

Lazımsa önünden çekilin. Benim dediğim o."

CA: "Bu kadar yeter mi?"

SD: "Yeter, yeter!"

Acayip bir pazarlık

Not defterimden:

(8 Şubat 1993) İktidarla Çankaya arasında by-pass yasalarıyla ilgili savaşım sürüyor:

CA: "Bu hafta ilginç bir hafta. Salı, grupta konuşacaksınız. Adalet Bakanı Seyfi Oktay'la ilgili gensoru var. Yarın OHAL var, o da ilginç görüşmeler. Bu hafta sıkışık. Yarın siyasete 'bir yön' verecek misiniz?"

SD: "Çalışıyorum, bakalım nasıl yön vereceğim."

CA: "Daha belli olmadı mı?"

SD: "Hayır. İki şekil var. Arkadaşlarınız durmadan soruyor. Kanun yapmanın bir prosedürü var. Hükümet tasarı getirir ya da milletvekili teklif verir. Bu teklif üzerinde herkes Meclis'te konuşur, onu kanun haline getirir. Ondan sonra Çankaya bu kanunu tastik eder, neşredilir, kanun olur. Ya da veto eder. İkinci defa önüne gelirse, mecburdur onu onaylayıp neşretmeye.

Şimdi demiş ki o (Özal); 'Çankaya neşreder diyor ama yasa, ne kadar zamanda neşreder demiyor' demiş. 'İkinci defa önüne geldiğinde Çankaya'nın, şu kadar zaman içinde neşreder demiyor,' demiş."

CA: "Öyle bir ifade var mı?"

SD: "Hayır. Bunu söylüyor. Birtakım adamları var. İstediğim zaman kanunu neşrederim diye düşünüyor, bir şey olmaz. Kaldı ki, bir kanunu veto etmesi için Anayasa'nın 15 gün hak tanıdığı yerde, neşretmek için namütenahi hak olur mu?

İkinci kez önüne geldiğinde bir itirazı varsa, Anayasa Mahkemesi'ne gider. Bozarsa mahkeme, kanun ortadan kalkar. Yahut da bir yerini iptal eder.

Prosedür bu. Şimdi çıkmış, 'Uzlaşalım, anlaşalım...' diyor.

Anayasa Mahkemesi'ne bunu soralım bakalım, ne diyecek. Yahut benzeri bir uygulama var mı?

Birinciyi iptal ederse, ikinciyi de... Kaldı ki kanunlarda benzerlik falan olmaz. Her hadise (yasa) ayrıdır.

Bir olay var ortada. O olaya bakalım. Anayasa Mahkemesi'nden çıkacak karara göre, yani by-pass yasasının ilki ile çıkacak karara göre, oturalım, konuşalım. Bir şey yapalım. Siz bunu hükümetten geçirin, sonra Meclis'ten. Sonra bana (Çankaya'ya) gelsin.

Eee. Zaten daha önce uzlaştığımız için bunu tastik edeyim gibi bir prosedür icat ediyor.

Bunun iptali de mevzuu bahis olmaz. Çünkü daha önceki by-pass Anayasa Mahkemesi'nde iptal edilirken çıkan sonuca göre ikincisi hazırlanmış olacak.

Bu yeni bir prosedür.

Şimdi ben (Çankaya'nın icat ettiği) bu prosedüre nasıl vaziyet alacağım, işte onu arıyorum. Arkadaşlarınıza da söylediğim bu.

'Aman efendim. Demirel zaten uzlaşmaz.' Hemen bu damgaları yapıştırmayın."

CA: "Dediğiniz gibi başladılar da zaten."

SD: "Damgaları yapıştırmayın! Ha, bakın, ben bundan korkmam. Onu söyleyeyim size."

CA: "Kimi gazetecilere söylediniz mi, böyle?"

SD: "Tabii, tabii. Bu, şantajdır. Ben bundan korkmam. Ben doğruyu arıyorum, tamam mı?"

CA: "Tamam!"

SD: "Ben doğruyu yaparım. Sonra herkes ne derse, der. Yani iki şekil var orta yerde.

Devlet tıkanmıştır arkadaş. Devleti tıkamışlardır. Binaenaleyh biz bu tıkanmayı (Çankaya'dan kararnameler geçmiyor, yasalar için pazarlık önerileri) aşmaya çalışıyoruz. Hani 'Böyle de olur, böyle de olur,' diyorsanız, diyenleri bilelim değil mi?"

CA: "Evet."

SD: "Değil mi?"

CA: "Basında da kıvırmalarla..."

SD: "Ben de mahsus öyle giriyorum olaya.

Devleti tıkamış adam (Özal). 360 gündür Çankaya'da bekleyen kararnameler var."

CA: "O kadar süreli olanlar var mı?"

SD: "Tabii efendim. Her kararnameyi 25 gün bekletmiş. Vasatisi bu. Sonra... Sonrası işte bu. Bir vali tayin ediyorsunuz, 20 gün bekliyor orada. Ne valinin ne senin itibarın kalıyor. Hadi bu vali. Milli Eğitim Müdürlerinle ilgin ne senin (Özal'ın)? Üç ay kalır mı milli eğitim müdürü?

Bunların altında kalmıştır yukardaki arkadaşımız.

Nasıl kalkacak bunun altından? Ben niye söylüyorum bunu? Ufunetimden söylüyorum diyorum. Kardeşim, kanun yapmanın bir yolu var.

Siz 'Bunları bırakın da uzlaşalım' diyorsunuz bana. Tamam mı? Sıkı durun o zaman (gülüyor).

Biri çıkıp da dese ki, 'Yahu senin ne hakkın var Çankaya ile böyle bir uzlaşma yapmaya?'

Ne diyeyim ben ona? Şimdi bunlara cevap arıyorum. Hepsine."

CA: "Gazetecilerle nerede konuştunuz?"

SD: "Telefon melefon! Bir süre sonra bu işler bir şekle girer canım. Ne olacak yani! Devran bu."

CA: "Anayasa Mahkemesi ayın 16'sında ilk by-pass yasasını görüşecek diye bir haber var. Sordum, evet o günün gündemine almışlar. Ama başka dosyalar da varmış."

SD: "Aslına bakarsanız; Anayasa Mahkemesi ilk by-pass'la ilgili bir karar verse de diğer bir by-pass'ı bağlamaz. Eğer böyle olsa, mahkemeler her olay için ayrı karar vermezler, değil mi?"

CA: "Yüksek Mahkeme'de by-pass'ın daha geri bir tarihe bırakılma olasılığı da var."

SD: "Yasanın bu noktaya getirilişi, Arif'in (Yüksel'in) işidir."

CA: "Evet, daha önce de söylemiştiniz."

SD: "Arif yolsuzluk davalarında da arslanlar gibi faal."

CA: "Ne adammış yahu!"

SD: "Anayasa Mahkemesi kabul etmez.

Ama oraya (Anayasa Mahkemesi'ne) yukardaki bir-iki kişi daha oturtursa oran tamamdır ve artık her karar yukarının görüşüne göre çıkmaya başlar. Bunu söylemiş olayım."

CA: "Evet."

SD: "Yekta'nın (Güngör Özden) telaşı da bundan ileri geliyor."

CA: "Anayasa Mahkemesi de Özal'ın atadığı üyelerle Çankaya'nın emrine girecek."

SD: "Evet, evet!"

CA: "Hadi çık çıkabilirsen işin içinden."

SD: "Beğenmediği kanunu orada benzetecek. Bu, budur işte. Nizamsızlığı Türkiye'ye bunlar getirdi. Her şey bugün kaide dışı. Ben diyorum ki; 'Yahu bana sual soruyorsunuz hep. (Yukardakine) söylesenize bir şey.'

Meseleyi dağınık götüreceğim. Halkın önüne, devletin tıkandığını ve niçin tıkandığını, by-pass'a neden ihtiyaç olduğunu koyacağım."

74

Batıda Bosna-Hersek, doğuda İran.

İki konu Türkiye gündeminden çıkmıyor. (Not defterime göre) Bizim gazetelerin ne denli palavra kestikleri ABD'nin Bosna-Hersek planını açıklamasıyla bir kez daha ortaya çıktı.

Öyle haberler, manşetler ve hatta yorumlar gördük ki (Şubat 1993) kimileri Bosna'ya gereken müdahaleyi yapabilmek için Clinton'ın Özal'ın bir işaretini beklediğini büyük bir ciddiyetle yazdılar.

Özal'ı büyütmek, yüceltmek için hem Türk dış politikasını elinde tuttuğunu, hem de Clinton'ı 'müthiş etkilediğini' duyurdular.

Bu yalakalığın sonu gelmeyecek mi?

Tabii yazılanların beş paralık değerinin olmadığı, çok değil, yazılanların üzerinden 48 saat geçtikten sonra ABD planıyla ortaya çıkıverdi.

Bakın, yazılanlardan bir parçayı aktaralım da, hem bizim basının içine düştüğü yalakalık ortaya çıksın, hem de gülümseme olanağı bulalım!

Efendim; ABD, Özal'a ve görüşlerine o kadar önem veriyormuş ki, Beyaz Saray'ın duvarlarına bir harita asılmış. O harita üzerinde Özal, Clinton'la çevresine izahat vermiş. İşte bu izahattan sonra ABD, 'Bosna'ya hemen müdahale edilmesi' gereğine öylesine sarılmış ki...

Derken, ABD planı çıkıyor, 'müdahale gibi yaşamsal bir yaklaşıma uzaktan yakından değinmiyor.'

Clinton, Bosna'ya asker göndermiyor bu aşamada, ama asker gönderme umudunu diri tutuyor. ABD'ye göre, asker gönderebilmek için 'önce barış planı üzerinde anlaşma' olması gerekiyor.

Demirel'in yorumu gerçekçi: "Bosna'ya askeri müdahale yapılacağı ilan edilmediği sürece Sırplar barış için fazla gayret göstermeyecek" diyor.

İran'a gelince: Faili meçhul cinayetler konusundaki bulgulara İran'ın bakış açısında hiçbir değişiklik yok! Görünüşe bakılırsa olmayacak da.

Hikmet Çetin, meslektaşı Velayeti'ye Şam'da, 'terör konusun-

da iki ülkenin İçişleri Bakanları müsteşarları düzeyinde bir toplantı önerdi', ne ki, Tahran yine yan çizdi.

İran Cumhurbaşkanı Rafsancani'nin son sözleri gerçek tutumlarını yansıtıyor:

"İran'ın terörist etkinlikleri desteklediği yolundaki iddialar, ülkeleri birbirine düşürmek isteyen bazı çevrelerin işi. Şimdiye kadar ülkemize karşı yöneltilen bu tür suçlamalar için tek bir kanıt gösterilemedi."

Kanıt yerine geçecek 'itiraflar', çöp sepetine!

75

Sürprizlere, oldu-bittilere alışık bir ülke Türkiye.

Öyle gelişmeler oluyor ve ardından öylesine yakıştırmalar, olasılıklar öne sürülüyor ki... Tam inanacağınız sırada, birdenbire tam tersi demeçler, açıklamalar birbirini kovalıyor.

Türk tipi demokrasiye alışmış siyaset adamlarımız bir kurala inanıyor ve sürekli o kurala bağlı kaldıklarını kanıtlayan hareketler yapıyorlar:

Doğruyu yalanlıyor, yalanı doğruluyorlar!

Garip bir kural ama çoğu kez geçerli.

Yeni bir örnek, ANAP'tan istifa eden 16 milletvekili olayıyla sergilendi.

Söylendiğine göre, 16 milletvekili Özal'ın "yakın bir gelecekte Çankaya'dan koparak 'yeni bir siyasi kuruluşun' başına geçeceğine inanarak" partilerinden istifa etmişlerdi.

Gerçi, ikide bir Turgut Özal'ın 'fiili siyasete dönme niyeti' piyasaya sürülür; ne çare, gerçekleşme olasılığı bana göre zayıf. Kamuoyu bu söylentilere zaman zaman kapılıyor. Bu kez de öyle oldu. Düşününüz ki; Cumhurbaşkanı 70'e dayanmış. Dört kez ameliyat geçirmiş. Üstelik prostat kanseri. Yavaş yavaş ilerleyen prostat kanseri!

Çankaya'yı bırakıp ağır güncel sorunların içine girecek. Bir parti kuracak ve oy alabilmek için sabahtan akşama her çareye başvuracak! İşte böyle bir hava içinde:

14 Şubat sabahı, gazeteciler bir kez daha hayretler içinde kaldılar.

Anadolu Ajansı'nın haberi şaşırtıcı nitelikteydi.

Zira Özal adı çevresindeki yeni oluşumları yalanlıyordu.

Bir gece önce, Egeli iş adamlarının toplantısında "Bu makama geldim" demiş ve şöyle devam etmişti Özal:

"Bundan sonra, Cumhurbaşkanlığım bittikten sonra herhangi bir siyasi oluşumun başına geçebilirim."

'Cumhurbaşkanlığı bittikten sonra' kim öle, kim kala!

Ama gerçek oydu ki, Özal yakın günlerde Çankaya'yı bırakıp, 16 milletvekiliyle yeni bir parti kurmaya girişmeyecekti!

Kuşkusuz –çevresinden yayılan bilgilere bakılırsa– Turgut Özal, 'büyük bir siyasi hareketin öncülüğünü yapmayı' pekâlâ istiyordu, isterdi.

Fakat kimilerinin böylesi bir girişimi önceden desteklemesi gerekmez miydi?

Örneğin, Özal'a göre, ABD'nin böyle bir 'misyonu desteklemesi' önkoşuldu. 1983'te ANAP'ı kurarken ABD'nin desteğini almadığı söylenebilir miydi? Her ne kadar o zamanki ABD Dışişleri Bakanı Haig'in, Özal'ın parti kurmasına askeri yönetimin izin vermesini içeren girişimlerini cunta lideri Evren yalanlamışsa da.

Ne var ki, bu türden girişimler herhalde açıklanmazdı.

Söylendiğine göre; Özal, ABD'de 'fazla yüz bulamamıştı.' Doğrusu, 'fazla ilgi görmemişti.'

Belki 'çok yakınları', Özal'ın 'aile meclisi' diye tanımladığı eşi, oğlu ve kızı, Çankaya'yı 'bırakmasına karşı çıkıyorlardı.'

'Devlet içinde devlet'... Nereden çıkıyor bu yargı? Örneğin, Balkan gezisine gidecek. Daha önceden Dışişlerine böyle bir gezi yapacağını bildirmek 'nezaketinde' bile bulunmuyor.

Hikmet Çetin'in anlattığına göre "Gideceği ülkelere faksla gereken bilginin verilmesini istemekle yetiniyor." Oldu-bittilerin ardı arkası kesilmiyor.

Örneğin, Özal'ın Hırvatistan'a gitmesi söz konusu değil.

Hükümet böyle biliyor.

Köşk'ten bir yazı: Cumhurbaşkanı Bulgaristan-Arnavutluk arasına Hırvatistan gezisini sıkıştırıyor. O sırada Hırvat Dışişleri Baka-

nı Ankara'da. Hikmet Çetin ne yapsın? Bakana, Özal'ın Hırvatistan'a uğrayacağını söylüyor. Ne desin konuk Bakan? "Hoş geldi."

İnsanın içini açmayan devlet manzaraları.

Ne çare bu manzaraların sonu gelmiyor. Balkan gezisini, "Sırpları güneyden ve kuzeyden kuşatma hareketi" diye nitelediğini gösteren haberler yayılıyor. Hatta, Başkan Clinton'ın isteği üzerine ABD'ye bir 'Balkan raporu' hazırlayacağından söz eden ajans haberleri basında.

ABD'de "Cumhurbaşkanı'nın sözleri bizi bağlamaz ve bu gezi özel, bizi temsil edemez" diyen SHP liderinin sözlerinden fena alınmıştı Özal.

ABD dönüşü Başbakan'la yaptığı konuşmada 'Beyaz Saray'da TC hükümetini temsilen hiç kimsenin yanında olmamasına' fena takmış olacak ki, Demirel'e sızlanıyor.

Son konuşmalarında "Adam bizi temsil etmez diyorlar. Bunları millete havale ederim" diyor. Hatta, Balkan gezisinde hükümet üyelerinin bulunmasını istemiş. İki Bakanla gidiyor Balkanlar'a.

Yani? Anlaşılan 'Sırpları kuşatma hareketine' daha bir hükümetsi görüntü veriyor, vermek istiyor.

Bu arada da 'gerginliği azaltmak gereğine' değiniyor. İnanılması güç bir ortamdayız.

Gerginlik! Kimle kimin arasında ve nasıl oluşuyor?

Çankaya ile hükümet arasındaki gerginliği çoğu yerde Özal kışkırtıyor. Bir Cumhurbaşkanı ki, sabahtan akşama iç ve dış konularda değişik tonda ve hatta içerikte fikirler öne sürüyor.

Bu tutum, ister istemez, hükümetin Özal'ı 'bir muhalefet partisine' benzetmesine yol açıyor. Başbakan Demirel, Özal'a, ABD ve Balkan gezilerine çıkmadan önce hükümetin görüşlerini aktardığını söylüyor. Pekâlâ! Ama, gelip geçen günlerde Özal, o gezilerde hükümet politikalarına ters düşen kimi irdelemeler yapıyor.

Hükümetteki genel rahatsızlığı Erdal İnönü, bir demecinde dile getiriyor:

"Kendini muhalefet sanan bazı insanların dış politika alanındaki değişiklikleri ve gelişmeleri duygusal açıdan ele alarak içeride bir üstünlük sağlamaya çalıştığına" değiniyor.

Heyhat! Bu irdelemeler Özal'ın bir kulağından girip öteki kulağından çıkıyor.

Özal'ın vurdumduymaz tutumunu engelleyecek tek bir çare var:

Hükümetin tutarlı ve iki ortağın bir yumruk gibi sağlam durması.

Oysa, iki ortak parti biraraya gelerek bir by-pass yasasını bile TBMM'den geçiremediler henüz.

Kanıt mı? Başbakan Demirel, artık kaçıncı kezdir bilemiyor insan; DYP grubundan yine ricacı oldu: Şu by-pass'ın çıkarılması için.

76

Birden patlayan bir 'vali olayı' devletin içinde bulunduğu durumu tüm çıplaklığıyla gözler önüne seriyor.

Şırnak Valisi Mustafa Malay; Bayındırlık Bakanlığından Şırnak'a atanan 400 kişinin güvenlik soruşturmasından geçmediğini öne sürüyor.

Bakan Kumbaracıbaşı bana, "Olur mu öyle şey? Her tür işlem Ankara'da yapıldı ama, güvenlik soruşturmalarının, ait olduğu ilde yapılması gerekiyor" dedi.

Fakat şöyle bir haber var: Güneydoğu'daki 10 ilde, altı binini DYP'nin, 4 binini SHP'nin kullanacağı 10 bin 'yeni kadro' verilmiş. SHP'nin kullandığı kadrolardaki 300 kişiyi ilgili valiler 'sakıncalı' bulmuş. Bu atamalar derhal iptal edilmiş. Nedeni belli olmayan bir olay.

Ne ki, Vali Mustafa Malay, atananlar arasında güvenlik soruşturmasından geçirilmedikleri için "PKK'lıların var olduğunu" söylüyor. Bakanlar Kurulunda sormuşlar: "Bu iddianızı doğrulayacak kanıtlarınız nerede?"

Vali, "Kanıt yok, söylenti var" diye karşılıyor.

İçişleri Bakanı Sezgin dayanamamış, "Eğer atananlar arasında PKK'lı varsa bunları önlemek sizin göreviniz, değil miydi?"

Bu noktaya kadar hükümetin izlediği yöntemlere –hadi– doğru diyelim.

Valiler Koordinasyon Toplantısında, Malay'ın söyledikleri yalanlanmıyor.

Zira, gümrüklerde rüşvet alındığı, kömür ocaklarında haraç toplandığı söyleniyor ve daha kötüsü, paraların PKK'ya gittiği söyleniyor.

Hükümetin kararı yaygınlaşıyor:

Bu olaydan sonra bütün valileri gözden geçirip yeni bir kararname hazırlamak!

Bu, çare mi sorunlara, konulara?..

77

Ve... TBMM'nin 'çalışması için' önlemler aranıyor Türkiye'de.

Haftanın üç günü toplanamayan TBMM'de çalışma günleri dörde çıkarılıyor.

Demirel, DYP grubundaki son konuşmasında;

"Eğer bu eleştirileri haksız buluyor, parlamento düşmanlığı yapıldığını düşünüyorsanız, Meclis'e itibar edin, buna meydan vermeyin. On dört aydır bunu söylüyorum. Şimdi daha da hassasiyetle dile getiriyorum."

Demirel'in, 'Meclis'in itibarını hassasiyetle dile getirmesinden' sonraki günleri DYP ve SHP milletvekilleri şöyle değerlendirdiler:

Danışma Kurulu kararının uygulanmaya başlanacağı gün, geçen çarşamba, Meclis'te önce 150 milletvekiliyle zarzor sağlanan çoğunluk yitiyor ve sonra 114 oy gerektiren karar yeter sayısı 'namevcut!'

Bir gün sonra, perşembe: İktidar grup yöneticilerinde bir telaş. Yasa çıkaramayan, çalışmayan Meclis izlenimini silmek için 'bir-iki ufak tasarıyı' görüştürmek.

İki aydan beri bir türlü toplanamayan, toplansa bile karar yeter sayısına ulaşıp gündemindeki yasaları, önergeleri görüşemeyen Meclis, 'üniversite öğretim üyelerinin emeklilik yaşını 67'den 72'ye çıkaran yasayı' kabul ediyor.

İki ay sonra ilk kez, bravo!

Bu sonuç, umutlandırıyor.

Ama nafile! Örneğin İnsan Hakları Yasası bir adım ilerlemiyor. Yusuf Bozkurt Özal by-pass yasasını, her maddeye 10, hatta 20 önerge vererek engelliyor.

Cuma: Meclis toplanıyor, ama karar yeter sayısı yok! Oturum açılıp kapanıyor. İnsan Hakları Yasasında kıpırdanma... 3. maddeye bir türlü geçilemiyor.

Hafta sonu. Başbakan Demirel inatla direniyor: "Çalışacak. Gideceğim. Meclis'te oturacağım. Çalışacak" diyor bana.

Ya muhalefet? İktidardaki hava, muhalefete de egemen. Bir başka yönden. Muhalefet, Meclis'in çalışmasında sorumluluğu iktidar gruplarına atıyor. Meclis'in verimli olması sanki sadece iktidarın sorumluluğuymuş gibi.

Öyle bir Meclis ki, iktidarıyla muhalefetiyle bir acayip!

78

(22 Şubat 1993) TBMM Başkanı Cindoruk'un çağrısı üzerine Meclis'te temsil edilen siyasal partilerin genel başkanları, Anayasa'da yapılacak değişiklikleri görüşmek için toplanıyor.

3 saat süren bir toplantı. Hükümet, değişiklik önerisiyle geliyor.

Seçmen yaşının 18'e indirilmesi – Siyasi partilerin yurt dışında temsilcilik açabilmeleri – Kadın ve gençlik kolları kurabilmelerine olanak sağlanması – Kamu görevlilerinin partilere üye olabilmeleri – Siyasi partilerin dernek, sendika, vakıf, kooperatif ve kamu kuruluşu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla ilişki kurabilmesi konusundaki engellerin kaldırılması – Seçilme yaşının 25'e indirilmesi – İlkokul bitirme koşulu kaldırılıp, milletvekili seçilmek için okur-yazar olmanın yeterli kabul edilmesi – Radyo ve televizyondan TRT tekelinin kaldırılmasıyla özel televizyon ve radyoların kurulmasına izin verilmesi.

Cindoruk sonuçtan çok, liderler toplantısından 'karşılıklı görüş alışverişi' bekliyor.

Anayasa'da kapsamlı değişiklikler yapılması görüşü, hemen bütün siyasal partilere egemen. Ancak yöntem üzerinde 'rivayet muhtelif'. Örneğin, DSP lideri Ecevit, "Önce adil bir seçim yasası yapıl-

masını, hemen seçime gidilerek gelecek Meclis'in Anayasa değişikliğini bir yıl içinde sonuçlandırmasını" öneriyor.

Anayasa değişikliklerine, Refah Partisi lideri Erbakan ise, 'sıcak bakmıyor', hatta 'karşı.'

Anayasa'da hemen yapılması gereken değişikliklerin başında televizyon ve radyo tekellerinin kaldırılması geliyor ama, onca özel televizyon ve radyonun nasıl denetim altına alınacağı ise ayrı bir kaygı konusu.

Denetim neden zorunlu? Sadece içerdeki tepkiler açısından değil.

Örneğin, Orta Asya ülkelerinden sonra, Başbakan'a, son Şam gezisinde 'yakın komşularımızın, bizim televizyonları fazla açık saçık buldukları' bildiriliyor.

Toplanıp dağılıyorlar. Cindoruk'un, yakın çevresine, 'on partiyi bir noktada birleştirmenin olanaksızlığından' söz ettiği yaygın.

Zaten Anayasa'yı değiştirme niyetinde olan partiler, liderler zirvesinde sadece bir noktada birleştiler:

Anayasa'yı değiştirmek gerekliliğinde!

Siyasal arenaya düşüyor Anayasa değişikliği. DYP lideri ve Başbakan, onca öneriden vazgeçmiş gibi; grupta 'acil değişiklik isteyen konuların hemen ele alınmasını' savunuyor. "Televizyondan herkes şikâyetçi mi?" Tamam. "O halde" diyor Demirel: "Tek başına televizyonu düzene koyacak değişikliği yapsak yeter. Yeter ki bir şey yapalım."

İkinci bir gün yaşanıyor zirvede. 'Islah kabul etmez Erbakan'ı bir yana bırakmış, birden ortaya çıkan Baykal görüşüyle uğraşıyor. CHP liderine göre "Bütün maddeler değiştirilmezse hiçbir şey değişmez." Demirel, bu mantığı yumuşatmaya çalışıyor.

Beklenenin tersine ana muhalefet ANAP lideri Mesut Yılmaz, başta televizyon olmak üzere 'üzerinde mutabakata varılan maddelerin bir an önce hayata geçirilmesinde yararlar olduğunu' açıklayıverdi.

Zirvede ikinci gün açılırken, bir yumuşama dönemine girilmişti.

DYP, ANAP ve SHP, başta televizyon, kimi maddelerin süratle değiştirilmesinde 'mutabık görünüyorlardı.'

Zira, üç partinin Meclis'teki oy sayısı, 326'yı buluyordu ki...

Sayısal engel tümüyle ortadan kalkıyordu.

Cindoruk'un dediği gibi 'on partiyi bir noktada biraraya getirmek' olanaksızdı ama:

Üç partiyle önemli kimi konularda çözüm yolları açılıyordu.

Gerçi, iyimserlik yaratan gelişmeler Köşk'ten tersleniyordu.

Liderlerin ilk kez biraraya gelmeleri, hatta Anayasa'daki değişiklikler üzerinde 'mutabakat gösterilerinde' bulunmaları olumlu bir havanın esmesine neden olmuştu. Ne var ki, Köşk bir avuç milletvekiline söyledikleriyle pişmiş aşa su katmak niyetinde olduğunu göstermişti.

Özal'a göre, "Zirveden kimsenin büyük beklentiler içine girmemesi gerekiyor. Siyasal partiler böyle davranarak gündemi değiştirmeye çalışıyorlardı."

Devletin yürütme ve yasama organlarındaki olumsuzluklara, Anayasa gereği ülkenin bütünlüğünü, kurumları arasındaki ahengi korumak ve kurmak görevinde olan Cumhurbaşkanı'nın olumsuz irdelemeleri katılıyordu.

Partiler arasındaki seçim yasası görüşmeleri yeni bir sorunun ilk işaretlerini veriyordu.

Siyasal alanda olumsuzluklarla olumlu işaretler arasında gidip geliyorduk.

Dön dolaş aynı konu kapıda. By-pass yasaları. Çankaya veto edecek, ikinci kez görüşülüp yine Köşk'e çıkacak ve...

Demirel, umutlu. Şubatın son günleri. Birinci by-pass'ın yasalaşması değişik rüzgârların esmesine yol açtı.

Başbakan biraz da alay kokan yorumlar yapıyor bana:

"By-pass'ın çıktığı gecenin sabahı, basının büyük bölümü 'Özal'ın elinden devlet gidiyor diye yasa yattı' diyordu."

Gerçekten kimi yorumlar by-pass'ın 'kargaşa yaratacağını' yazıyor, kimileri ise 'devlet içindeki dengelerin sarsılacağını' öne sürüyor.

Ne o, ne bu!

Ama ne günler Yarabbi!

Artık bir gerçek ortaya çıkıyordu: Çankaya'nın elindeki silah

gücünü yitiriyor. Atama kararnameleri üzerinde Köşk'ün uzun süre oyun kurması olanağı kalmıyor.

Bir ölçüde Özal'ın canlandırdığı 'alışılmamış bir Cumhurbaşkanı kimliği' yerini, 'alışageldiğimiz Cumhurbaşkanları kimliğine' bırakıyor.

Demirel, 'devlete musallat olan derdi by-pass'la tedavi edeceklerini' savunurken, by-pass'ı bir kez daha anlatma gereksinimi duyuyordu:

"Devlet işlemiyordu. İktidar paylaşılmış gibi bir durum vardı. Başka çarem yoktu."

Ya ikinci by-pass? Bu da Özal'ın elinden, ekonomik kararlara 'müdahale yetkisini' alıyor.

Sorumsuz bir Cumhurbaşkanı, örneğin sorumlu hükümetin hazırladığı 'hayvancılık kredisi'ni imzalamıyor, yürürlüğe girmesini engelliyor.

Ya da hiçbir yetkisi olmamasına karşın örneğin pancar teslimatında kooperatiflerin üreticiden yaptığı yüzde 1'lik kesintinin kaldırılmasına karşı çıkıyor. Geri gönderiyor. Petrol ürünleriyle ilgili çeşitli kararnameleri engelliyor.

Parlamenter rejimlerde bir Cumhurbaşkanının hükümetin elini kolunu bağlamak için elinden geleni ardına koymaması görülmüş müdür?

Bu çalkantılara, ulusal birliğimiz açısından önem taşıyan yeni bir girişim ve yeni bir gelişme eklenecek.

Bu dizinin 3. kitabında 1997 yılında Can Dündar'ın "24 Saat" programında izlediğimiz bir konu vardı: Özal'ın PKK terörünü ve Kürt sorununu çözeceğine inanarak hükümete karşın yaptığı girişimleri ve sonucunu izlemiştik.

Şimdi sıra, bu olayların 'öteki yüzüne' bakmaya geliyor:

Ara Bölüm

SÜLEYMAN DEMİREL'DEN, DÜNÜN VE BUGÜNÜN İKİ BÜYÜK OLAYINA IŞIK TUTACAK ANAHTAR NİTELİĞİNDE ÖNEMLİ İKİ AÇIKLAMA

A

Birinci olaya canveren ifade

Aşağıdaki satırları 3 Şubat 1998 Salı günü yazıyorum:

Gerçek şu ki; 1983'ten bu yana görüp geçirdiğimiz olayları bütün canlılığı ile yazmaya kalkışmasaydım, 1991'de ve 1997'de Türkiye'yi kasıp kavuran iki önemli olayla ilgili gerçeği yakalayamazdım.

İtiraf edeyim ki, iki olayın 'gerçek sorumlularını' saptama olanağını da kaçıracaktım.

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel; 16 Ocak 1998 gecesi yaptığımız uzun söyleşide bu eşsiz fırsatı sanki olağan kimi olaylardan söz ediyormuş gibi sakin bir sesle ve basit bir anlatım üslubu ile önüme uzatıverdi.

İki önemli olayın 'gerçek sorumlularını' devletin tepe noktalarında görev yapanlar elbette biliyordu. Ne ki, yıllardır olaylarla ilgili yeterince bilginin kamuoyuna yansımasına karşın, görevliler 'sorumlu kişilerin' isimlerini bir türlü açıklayamadılar.

1900'dan sonra ülkeye damgasını vuran bu iki olayın (bu satırların yazıldığı 1998'de) yankıları ve içeriğindeki gizem hâlâ sürüp gidiyor.

Birinci olayın yaratıcısı, 'üstüne vazife olmayan her sorunu' kendine mâl etmeye, kendine özgü yöntemlerle çözmeye çalışan Cumhurbaşkanı Turgut Özal'dı.

Ülkeyi uzun süredir meşgul eden Kürt ve PKK sorununu ele alan Özal, PKK ile diyalog yoluyla barış yapmayı ve Kürt sorununu 'bir federasyon yapısı' içinde biçimlendirmeyi ön plana çıkardı.

PKK ile barış? Bir devletle terörist bir grup arasında diyalog?

3. kitapta Özal'ın, PKK'nın binlerce insanın ölümünden sorumlu başı Abdullah Öcalan'la aracılar marifetiyle kurduğu ilişkinin öyküsünü izledik. Can Dündar'ın 1997 yılı sonlarında yayımladığı "24 Saat" programında Özal'ın bu konudaki girişimleri tanık ifadeleriyle anlatıldı.

Özal'ın, ülkenin bütünlüğünü sarsan girişimi daha sonraki yıllarda yavaş yavaş sahneye çıktı: Özal, Kuzey Irak'taki Kürtleri de içine alacak bir federasyon kurulmasını istiyor muydu? Soru uzun zaman yanıtsız kaldı.

Zira; Özal konuyu, Türkiye'nin gelecekteki yararlarını gözeterek ortaya getirdiğini yineledi, durdu.

'Bir Kürt-Türk federasyonu fikri'ni; sorunun her yönüyle tartışılmasını istediği için 'gündeme getirdiğini' ifade etti.

Açık demeçlerinde federasyon fikrinin sadece 'tartışılmasını' istediğini söylüyordu.

Ya kapalı kapılar ardındaki görüşmelerde bu konuyu ele alış biçimi nasıldı ve amacı neydi?

Bilinmiyordu ve yıllarca bu soru yanıtlanmadı.

Konunun tartışılmasını, halkın aydınlanmasını ve bunlara göre kamuoyunun karar vermesini mi istiyordu?

Yoksa?..

İşte, 'yoksa' ile başlayan 'meçhuller' zincirine Cumhurbaşkanı Demirel'in birkaç cümlesi öyle bir aydınlık getirdi ki...

İkinci olayın adı 'Susurluk'tu.

B

6 Kasım 1996 gecesi Susurluk'ta bir mersedese bir kamyon çarptı.

Üç kişi öldü, bir kişi yaralı kurtuldu.

Kurtulan DYP milletvekiliydi, ölenlerden biri ise yıllardır polis ve yargı tarafından aranan Abdullah Çatlı idi.

Olaylar birbiri ardına gelişti.

Görev başındaki Refahyol hükümeti onca ısrara karşın Susurluk olayını doğru dürüst 'inceletmedi'.

Zamanın Başbakanı Erbakan; yardımcısı ise, 1993'te siyasete giren ve Başbakanlık görevi yapan Tansu Çiller'di.

Refahyol, Türkiye'yi günlerce, aylarca sarsan bir dizi olaydan sonra –bilinen biçimde– istifa etti. 18 Haziran 1997!

ANAP genel başkanı Mesut Yılmaz başkanlığında 55. hükümet kuruldu.

Susurluk olayı ile Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanı – sonradan 'süper müfettiş' diye anılacak olan– Kutlu Savaş'ı görevlendirdi.

Kutlu Savaş, altı aydan fazla çalıştı ve hazırladığı rapor 27 Ocak 1998 Çarşamba günü basına dağıtıldı.

C

Susurluk raporundaki irdelemelerin büyük bölümü medyada yayımlanmış, kimi olaylarla kişiler didik didik edilmişti.

Susurluk raporu düşkırıklığı yarattı. Kimi siyasal odak noktaları, 'yeni hiçbir şey içermeyen raporu' hem alaya alıyor, hem de rapor üzerinden Mesut Yılmaz'ı eleştiriyordu.

Daha sonra satır aralarında yitip giden bilgiler yavaş yavaş görünmeye başladı.

Örneğin Susurluk raporunun 8. sayfasındaki şu cümle:

"Susurluk olayının başlangıcı belki de zamanın Başbakan Yardımcısı Çiller'in bir cümlesinde gizlidir. Çiller 'PKK'ya yardım eden işadamlarının listesi elimizde' diyordu. Sonra da infazlar başladı. İnfaz kararını kim veriyordu?"

Bir-iki gazeteci bu cümlelerin üzerinde durdu. İçeriğindeki anlamı, hem de 'infaz kararlarını kimin verdiğini' saptamaya çalıştılar. Haklı idiler.

Bu cümleler –elde kesin bulgular, kanıtlar olmadığı için– söylenmesi olanaksız 'bir ismi' gizliyordu. 'O isim,' devletteki çete olgusunun kurucusu, çeteleşmenin başlamasına neden olan, isimdi.

Kutlu Savaş biliyordu 'ismi', rapora yazamıyordu. Ama Başbakan'a söylemiş olabilirdi. Çünkü, Başbakan Yılmaz, gazetecilerle yaptığı konuşmalarda öyle dokundurmalar yapıyordu ki, söylemediği sadece 'isim'di.

Örneğin, çetelere doğrudan olmasa bile buyruğundaki buyurucu kişiler aracılığıyla 'talimatı kim veriyordu?'

Yılmaz, şöyle diyordu: "İncelik burada... Siyasi talimat sözle verilmiş olabilir. Ama onu veren 'siyasi', daha sonra sözünün arkasında durmadığı için, kabak bürokratın başında patlayabilir." (3 Şubat 1998)

Bu ve benzeri dokundurmalardan çıkan anlam açıktı: Cinayetlere varan çete uygulamalarında yapılması gerekenler hakkında talimat veren 'siyasi bir kişi' vardı ve 'ismi' biliniyordu, ama saklanıyordu.

Öyleyse, olaydaki ilk önemli koşul:

1993'ten sonraki kimi oluşmaları izlemek ve...

'Talimatı veren siyasinin adını saptamaktı.'

D

Siyasinin ismi 'karine ile çıkarılabilirdi.'

Ama büyük dalgalanmalara yol açacağı için 'isim', ancak ya belgelerle ya da 'tanıkların söylemleriyle' açıklanabilirdi.

Şimdi 'karineye' yararlı olacak kimi tarihleri sıralamak gerekiyor:

Tansu Çiller, Demirel'in Çankaya'ya çıkmasından sonra toplanan DYP büyük kongresinde (12 Haziran 1993) genel başkan seçiliyor ve (14 Haziran 1993'te) Başbakanlık görevini alıyor. Temmuz 1993'te kurduğu hükümet güvenoyu alıyor.

Aradan üç-üç buçuk ay geçiyor.

Tansu Çiller, "Elimizde PKK'ya yardım eden Kürt işadamlarının listesi var" diyor. (4 Kasım 1993)

13 Ocak 1994: Kürt işadamı Behçet Cantürk öldürülüyor.

24 Ocak 1994: Kürt işadamlarının avukatı Yusuf Ziya Ekinci öldürülüyor.

26 Mart 1994: Fevzi Arslan öldürülüyor.

4 Haziran 1994: Savaş Buldan öldürülüyor.

11 Kasım 1994: Medet Serhat öldürülüyor.

O günden Susurluk kazasına kadar geçen zaman içinde üzerinde "Kürt işadamı-faili meçhul" yazan dosya sayısının 60 kadar olduğu söyleniyor.

Susurluk olayından sonra Refahyol'un Başbakan Yardımcısı Çiller, DYP grubundaki konuşmasında;

"Kurşun sıkan da kurşun sıkılan da kahramandır" diyor. Çatlı'yı kahraman mertebesine çıkarıyor.

E

PKK ile mücadele yıllar boyunca TSK'ya bırakıldı.

Siyasal tartışmalarda hükümetlerin terör konusunda başka bir önlemi olmadığı için konuyu askerlere bıraktığı söylenegeldi. Eleştirilerin ağırlık merkezi buydu.

1991'de iktidar değişti. Demirel hükümeti kuruldu. Terörle mücadelede 'esasa müteallik bir değişim' gündeme gelmedi.

Zaten 1992 yılına egemen olan faaliyetler; Cumhurbaşkanı Özal'la Başbakan Demirel arasındaki by-pass tartışmaları, devlette kadro değişimi ve özellikle yolsuzluk (Koskotas) dosyalarıydı.

Ne var ki; 1993 yılı farklıydı. Özal öldü, 35 yıla yakın süre 'fiili siyaset' yapan Demirel, Çankaya'ya çıktı.

DYP'de genel başkanlık yarışını Tansu Çiller kazandıktan ve Başbakan olduktan sonra hemen her alanda 'köklü değişiklikler' gündeme geldi.

Başbakan Çiller terörle mücadeleyi 'hükümetin ön planda tuttuğu bir numaralı ülke sorunu' olarak açıkladı.

Ancak, köklü değişiklikler sivil kanatta 'şahinler dönemini açtı'.

Çiller, hükümete geldiği günlerde Erzincan Valisi olan Mehmet

Ağar'ı –sürpriz sayılan bir kararla– Emniyet Genel Müdürlüğüne getirdi.

Polis artık terörle mücadelede 'daha aktif bir konuma' geliyordu.

Susurluk'la birlikte adından sık sık söz edilen 'Özel Harekât Timleri' ön plana çıktı.

Emniyet Genel Müdürlüğü dosyalarındaki küçük bir araştırma 'önemsenecek' bir görüntü ortaya çıkarıyor.

İl valileri özel güvenlik gerektiren her önemli olayda Özel Harekât Timleri'nin görevi devralmasını, en azından görevde olmasını istiyor.

Özel Harekât önceleri merkez şube müdürlüğü, Ankara-İstanbul-İzmir illerinde Bölge Grup Amirliği olarak örgütleniyor. Emniyet Genel Müdürlüğünde Asayiş Daire Başkanlığında şube müdürlüğü olarak çalışıyor, daha sonra Terörle Mücadele ve Harekât Dairesi bünyesinde yer alıyor.

26 Temmuz 1993'te 'Resmi Gazete'de yayımlanmayan' Bakanlar Kurulu kararı ile Özel Harekât Dairesi kuruluyor.

12 Ağustos 1993'te yayımlanan kanun hükmünde kararname ile ilgili kanunda değişiklik yapılarak Özel Harekât Polis Okulu açılmasına ve özel personel yetiştirilmesine olanak tanınıyor.

Dairenin çalışmalarını düzenleyen yönetmelik 'çok gizli' işaretini taşıyor ve...

Bu yönetmeliğe göre Özel Harekât Dairesi, 'doğrudan Emniyet Genel Müdürüne bağlanıyor'.

Temmuz ve Ağustos 1993'te çiçeği burnunda Başbakan Tansu Çiller iktidarda ve Çiller'in devlet kadrosundaki ilk icraatı Mehmet Ağar'ı Emniyet Genel Müdürlüğüne atamak oluyor.

F

Başbakan Mesut Yılmaz'a, Susurluk raporunda çete olaylarına başlangıç tarihi olarak '1993-1996 arası'nın gösterilmesindeki neden soruldu.

Evet, neden? Neden bu tarih yazılmıştı da daha önceki tarihlere değinilmemişti?

Mesut Yılmaz yanıtında; "Yasalara aykırı olarak Emniyet Genel Müdürlüğünün 'operasyonlara' bu tarihte başladığını ve 'çete örgütlerinin' bu tarihlerde kurulduğunu" söyledi.

Başbakan Yılmaz, bu saptamaya önemli bir ek yaptı:

"Emniyet Genel Müdürlüğünde 1993'ten sonra oluşturulan çeteler yasa gereği MİT'e ait olan bir görevi üstlenmişler ve dış servislerle temas kurmuşlardır. Mesela İsrail'le. Bu servislerle iş yapmışlardır." (30 Ocak 1998, Şeker Bayramının ilk günü basınla konuşurken)

Şimdi geliyoruz olayı aydınlığa çıkaran söyleşiye:

G

Cumhurbaşkanı Demirel'le uzun süredir biraraya gelip söyleşemiyorduk.

Emel Yatmaz Cumhurbaşkanı'nın beni 16 Ocak 1998 Cuma günü 'eski binada' beklediğini bildirdi.

Saat 21.00'de Köşk'e gittim. Cumhurbaşkanı, ağır adımlarla ikinci kattaki özel bölümden indi, elimi sıktı, "Hoş geldiniz," dedi.

Daha önceki Cumhurbaşkanları zamanında gördüğüm çalışma odasına girdik. Kapı kapandı ve söyleşi başladı. Bir saat boyunca çeşitli konulara değindik.

Konular günceldi. Hem de siyasal olaylarla birlikte kimi kişilerden de söz ediyorduk. Tabii, Tansu Çiller'in adı sık sık geçiyordu.

Bir ara, öyle bir noktaya geldi ki söyleşi, geçmişe dönük kimi anılarını aktarmaya başladı Cumhurbaşkanı.

Aynen şöyle dedi:

"Tansu Çiller hükümet olduktan (1993) bir süre sonra bana geldi.

(Eliyle gösterdi) Şuradaki koltuğa oturdu.

'Ben, terör işini Özel Harekât Timleri ile çözeceğim' dedi.

'Bak' dedim kendisine: 'Özel Timler gün gelir, başına bela olur. Bunlara hâkim olmazsın. Her çeşit iş gelir başına.

Bu memleketin iki ordusu yok. Terörü bu orduyla çözeceksin.'

Gitti, Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş'le, öteki komutanlarla öyle kaynaştı ki..."

H

Devletin yönetim katlarında açıktan söylenmeyen 'ismi' artık biçimlendirebiliriz.

Cumhurbaşkanı Demirel, 1993'te başlayan olaylar zincirinin oluşmasına "Sözlü olarak kimin 'talimat' verdiğini" bu ifadesiyle ortaya koyuyordu.

Çiller polisteki 'şahinlere' yol veriyor, beri yandan da ordu ile içli dışlı konuma geliyor, 'tak deyince şak diyerek her isteğini yerine getiren'lerle Susurluk olayına kadar yürüyüp geliyordu.

Başbakan Yılmaz (Şubat 1998 başlarında) 'bir bürokratın konuşmasını' ve elbette 'bilinen ama açıklanamayan o ismi' yargıya duyurmasını bekliyordu.

"Bürokrat nasıl konuşacak?"

Yılmaz: "Pişmanlık yasası ile."

"Siz her şeyi biliyorsunuz. Ama söylemiyorsunuz."

"Bilmek yetmiyor, kanıtlamak lazım."

Oysa, Cumhurbaşkanı'nın kısa söylemi siyasal talimat veren sorumlunun kim olduğunu gösteriyor.

Söyleşimiz 1993'teki oluşmalara olanak sağlayan siyasetçinin kimliğini Cumhurbaşkanı'nın saptadığını gösteriyor.

Demirel elbette bu saptamayı açığa vuracak durumda değil. Elinde belge, kanıt yok. Üstelik Çankaya'da devletin bir numaralı koltuğunda oturan insan olarak görev yapıyor. Bu iki önemli öğe, Demirel'i açık seçik konuşmaktan alıkoyuyor.

Fakat, öyle konuşmaların tanığı ve olayların kamuoyuna yansımayan öyle gizemli yanlarını biliyor ki; belgesiz tanıklığı bile müthiş gelişmelere yol açacak nitelikte.

Demirel, "Bütün hikâye şurada başlıyor: 'Onu' söyleyemediği için işin içinden çıkılamıyor" diyor. Kim? Başbakan Yılmaz'dan ve Yılmaz'ın çetelere can veren siyasetçinin adını söyleyememesinden doğan sıkıntıdan söz ediyor.

"Pat diye (Başbakan) söylese, işin içinden çıkılır" diyor ve çok ilginç bir benzetme yapıyor:

"Bu (Susurluk), bir faili meçhul cinayet gibi duruyor. Halbuki, bu cinayetin faili belli."

"Ama" diye araya giriyor, muhalefet şerhimi koyuyorum ortaya:

"İspat edilemiyor."

Demirel, yanıtlıyor: "Rapor" diyor.

Tabii, açmıyor bu sözündeki gizemli anlamı. Tansu Çiller'in Başbakanlık dönemini anımsatıyor. "Rapor" diyor ve sözünü sürdürüyor Demirel: "Onu gayet ustaca söylüyor. Bir cümle daha çıkaracak; 'İşte emri veren şudur!' diyecek."

Üstü örtülü bir başka cümle. Ama anlamlı. Çizdiği portre hiç yabancı değil: 'Ne seçilmiş ne de atanmış' biri.

"Durumun kanıtlanması, yani çetelere emir verenin ortaya çıkabilmesi için örneğin Mehmet Ağar'ın konuşması gerekiyor" diyorum.

"Şudur mesele" diyor Demirel: "Bugün siyasetin de devletin de içine düştüğü durumun müsebbibi belli. Bunları kirleten 'budur' demeyecekseniz, işin içinden çıkamazsınız."

Bu bilgileri aktarmamızın nedeni, şu veya bu kişiyi suçlamak ya da sorumluluk altında bırakmak değil.

Neden çok açık: Bugüne değin ulaşan olayları yeterince değerlendirmek ve yakın geçmişe dönerek, karanlıkta kalan önemli noktaların, yetkililerin, tanıkların ifadeleriyle açığa çıkmasına hizmet etmek!..

Kuşkusuz; bilgi sahiplerinin, doğruları saklamadan veya üzerini örtmeden açıklamaları koşuluyla...

Sonra başka konulara geçiyoruz.

I

İkinci olaya can veren ifade

O gece, 16 Ocak 1998 Salı gecesi, Cumhurbaşkanı Demirel'le

PKK terörünün artık düşük düzeye indiğini ve TSK'nın başarıyla PKK terörünün içinden çıktığını konuşuyorduk.

Cumhurbaşkanı'na, Özal'ın ölümünden birkaç ay önce PKK ile barış ve Kürt federasyonu konularındaki davranışlarını anımsattım.

Ne ki, Özal'ın bir türlü inanamadığım yüzeysel sözlerine değinirken, "Kürtlerle federasyon konusunu sadece 'tartışma' olsun diye ortaya getirmediğini" söyledim.

Bana kalırsa Özal, Türkiye'deki Kürtlerle, Kuzey Irak'taki Kürtleri bir federasyon bünyesinde biraraya getirip Türkiye Cumhuriyeti'ne bağlamak istiyordu.

Boş düşleri de vardı. Örneğin böyle bir federasyon aracılığıyla Kerkük ve Musul petrol yataklarını yeniden sahiplenmek gibi!

Cumhurbaşkanı Demirel dinledi söylediklerimi ve yumuşak, olağan bir olayı naklediyormuş havası veren bir ses tonuyla "Ben, hükümeti kurduktan sonra" diye başladı.

Kasım 1991'lerden söz ediyordu. SHP ile DYP uzlaşmış, 40 yıllık sol-sağ çatışması, iki görüşün biraraya gelmeyeceğini öne süren savlar sona ermiş. Öyle günler.

Çankaya'ya 'devletin tepesinde kavga olmayacağı' mantığıyla çıkan Başbakan Demirel ile Cumhurbaşkanı Özal biraraya geliyor, ülkenin sorunlarını konuşuyorlar.

Belleğinin bir köşesindeki o güne ait sözler; yıllar sonra, yavaş yavaş canlanıyor ve Demirel, dingin bir sesle anlatıyor:

"Konuyu bana Turgut Özal açtı" dedi.

"Dedi ki: 'Biz ikimiz bu meseleyi hallederiz'.

Sordum: 'Nasıl?'

Dedi ki; 'Önce içerde bir şeyler yaparız!'"

Ben Demirel'e sordum:

"Kültürel haklar vesaire gibi mi?"

Demirel başıyla onayladı ve sürdürdü konuşmasını:

"Özal, 'Sonra Kuzey Irak'taki Kürtlerle federasyon kurarız' dedi.

Ben ona 'Bu, ülkenin bölünmesi olur' dedim."

Demirel, sustu. Ben sürdürdüm:

"Ama Özal durmadı. 1993'te önce Apo ile ateşkeste uzlaştı. Gazeteciler aracılığıyla diyaloğa girişti. Hatta PKK sorununun silahla, yani ordu aracılığıyla çözülemeyeceğinie inandığını söylüyordu.

Barış ve diyalog yoluyla eşkıyayı dağdan indirecek, Apo'yu yola getirecek, terör sona erecekti. Hatta bir kararname hazırlamıştı. Ölümünden sonra hayranı olan yandaşlarının savlarına göre, siz direniyordunuz. Özal ise direnme sürerse tek başına ortaya çıkıp kararnamenin uygulanmasını sağlayacaktı."

Demirel, bu irdelemelere yanıt vermedi. Bu kez ben de sustum. O zaman PKK sorununun ordu aracılığıyla çözüleceğine inanan ve sonunda bu inancının olumlu sonuçlarını gören Demirel, terör konusunda konuştu. Özal'la ters düştüğünü gösteren bir özet verdi:

"Askerlerin strateji kitaplarında bu tür terör eylemlerinin ancak silahla çözülebileceği yazılı. Hatta silahlı çözümde bile askerlerin zorlanacağı yazılı" dedi.

Başka konulara geçtik.

Ben, 3 Şubat 1998 Salı günü; 1993 yılı olaylarını, hele bu girişten sonra Özal'daki PKK ve Kürt sorunuyla ilgili gelişmeleri yazmaya devam ettim.

Demirel'in aktardığı görüşmeden sonra, Özal'n Kürt federasyonunu tartışmaya değil, uygulamaya karar verdiğine artık inanarak...

Ne çare; ülkenin başına onca sorun açan Özal'ın yandaşları yıllar geçtikten sonra boş durmadılar.

PKK'yı dağdan indirmeye, hatta Kürt sorununa federatif bir çözüm yolu bulmaya yönelik çabalarını bir dehaya özgü uzak görüşlülük diye anlatmaya, halka sindirmeye çabaladılar.

Şimdi bakınız: Özal'ın ölmeden önce dağdaki PKK'yı indirmeye ve hatta affetmeye yönelik bir kararname hazırlığı içinde olduğu, bu kararnameye hükümet ve asker kanadından direnmeler geldiği, televizyonlardan kamuoyuna aktarıldı.

Özal kendini bu girişimlere öyle hazırlamıştı ki, durumu anlatsın diye Sakık gibi Kürt milletvekillerini Apo'nun yanına göndermişti.

Hayranı gazetecilere; hükümetle MGK'nın kabul etmediğini gördüğü zaman kararnameyi 'tek başına savunarak yaşama geçireceğini' söylemiş ve bu hareketini yurtseverliğine bağlamıştı.

Özal'a bağlı gazeteciler Özal'ın Kürt sorununu tam çözecekken rahmetli olduğunu öne sürdüler. Yoksa Özal'ın askeri yoldan değil,

barışçıl yollardan teröre ve Kürt sorununa çözüm getireceğini savundular.

Ölüm, barışı engellemişti!

Oysa, gerçek saptırılmıştı.

Özal Nisan 1993'te öldü ve 16 Mayıs 1993'te, Özal'ın ölümünden bir ay sonra Demirel, Cumhurbaşkanı seçildi.

Başbakanlığa Erdal İnönü vekâlet ediyordu.

MGK'dan geçen ve içeriği basına açıklanan 'bir af kararnamesi' gündeme girdi. Daha sonraki bölümlerde izleyeceğiniz olaylar o sırada o kadar şiddetli bir etki uyandırdı ki; DYP'ye kimin genel başkan ve sonra Başbakan olacağı tartışmaları bile geride kaldı. Af, gündemin ilk sırasına oturdu.

Ancak, PKK, hiç kuşku yok PKK'ydı. Öldürmeyi çözüm sayan bir çete!

Terör örgütü Bingöl'de 33 kişiyi pusuya düşürdü ve katletti.

Katliamı –alınan bilgilere göre– Özal'ın, görüşlerini açıklaması, Apo'yu kendine çekmesi için gönderdiği milletvekili Sırrı Sakık'ın kardeşi yönetmişti.

Tabii, kararname askıya alındı.

Dördüncü Bölüm

1993'Ü 1997/98'E BAĞLAYAN
'BİR BAŞKA KONUDA BİR BAŞKA KÖPRÜ'

**"Yaşadığımız zaman düş zamanıdır.
Gerçeği, düşsel günlerimizin üzerinden
3-5 yıl geçtikten sonra kavrayabiliriz."**

79

(9 Mart 1993) O yıl Çankaya ile Başbakanlık arasındaki başlıca çekişme, tartışma ve çatışma konusu; DYP-SHP iktidarının TBMM'ye gönderdiği by-pass yasalarıydı.

9 Mart günü, Başbakan Süleyman Demirel, DYP grubundaki konuşmasında by-pass yasalarını "Devletin işlerinin daha çabuk görülebilmesi için iş hacmini çeşitli kademelere dağıtmak" diye tarif etti.

Aynı konuşmada;

"Yapmak istediğimiz... devleti işler hale getirmektir" dedi.

Grup konuşmasının ana tema'sı 'çeşitli reformlarla birlikte devleti işletecek olan mekanizmanın iyi kurulması ve devlet bünyesinde birtakım değişikliklerin yapılması' diye özetlenebilir.

Adını koymuyor; ancak, 'devlette yeniden yapılanma'yı ayrıntılarıyla işliyordu.

Yıllar geçti:

Cumhurbaşkanı Demirel, Başkan Mübarek'le görüşmek üzere beraberine aldığı birkaç gazeteciyle İskenderiye'ye gidiyor.

Uçakta söyledikleri Türkiye'de çeşitli yorumlara yol açtı. Olumlu olumsuz tepkiler oluştu.

Gazetecilere söylediği ilginç irdelemeler 18 Eylül 1997'de gazetelerde yer aldı.

Demirel, 1993'ten bu yana kafasında geliştirdiği bir fikri, 'devlette yeniden yapılanma' adıyla kamuoyuna duyurdu.

Konuşmanın ana öğelerinde şaşırtıcı bölümler gözlenmiyor:

Zira Cumhurbaşkanı, fiili politika yaptığı yıllardaki bir ilkeyi yine sahneye sürüyor: Cumhurbaşkanı'nı halkın seçmesini ve görev süresinin 5 yıl olmasını yine öneriyor. Sonuç itibariyle: Demirel, görev süresi bitince 'uzatmalı Cumhurbaşkanı' olarak Çankaya'da kalmak istiyor!

Fakat bu girişi destekleyen açıklamalar, tartışmaların odak noktası oluyor. Cumhurbaşkanı, 'başkanlık sisteminin erdemlerini sıralaylarak sistemi övüyor.'

Türkiye'nin 'istikrarlı siyasal yaşama' gereksindiğini söylüyor. Başkanlık sisteminde beş yıl boyunca hükümet arayışlarına gerek duyulmadan ülkenin yönetilebileceğini anlatıyor. Çankaya'ya çıktığı 17 Mayıs 1993'ten itibaren tam altı hükümet onayladığını ve istikrarı sağlamak için olağanüstü çaba sarfettiğini kanıt olarak öne sürüyor.

Oysa, başkanlık isteminde ikide birde hükümet arayışı yok!

Demirel, "Türkiye, sürekli siyasal istikrar aramıyor mu? Al, işte sana istikrar" diye görüşünü noktalıyor.

Uçaktaki gazeteciler, Demirel'in, gelen giden 6 hükümete 'dosyalar verdiğini, istikrarın sürmesi için olağanüstü çaba sarfettiğini' dikkate alıyor ve 17 Mayıs 2000'de Çankaya'daki görevini tamamlayacak olan Demirel'in, beş yıl daha, ama başkan olarak görevi sürdürmeye istekli olduğu kanısına varıyorlar.

Şaka yollu takılmalarla söyleşi sürüyor ve... Demirel, gazetecilere "17 Mayıs 2000'de görüşmek üzere" diye randevu veriyor.

Ancak, Cumhurbaşkanı 'devlette yeniden yapılanma' adıyla ortaya koyduğu 'yeni sistem arayışı'nın, 'geniş tartışmaya açılmasını' ve bu isteğini basının duyurmasını istiyor.

Demirel, Eylül 1997'den sonraki günler, çeşitli televizyon programlarında ve basınla yaptığı söyleşilerde, konusunu bizzat saptadığı tartışmaya yeni açıklamalarla devam ediyor.

Son olarak 17 Ocak 1998'de NTV'de Nuri Çolakoğlu'nun sorularını yanıtlarken;

"İstikrarsızlık öyle bir olay ki, hani bu asit, bunun içerisine demiri koyuyorsun, demiri yiyor, kemiriyor, ne koysam kemiriyor" diyor ve sürdürüyor:

"Meclis'in açık olması, kürsüsünün hür olması çok büyük nimettir. Ama bugün için buna ilave yeni şeyler aranıyor; yani, hükümet çıkaran, istikrarlı bir hükümet çıkaran Meclis.

Netice itibariyle buradan geliyorsunuz.

Daha iyi çalışabilir bir devlet, daha iyi çalışabilir bir rejim."

1998'in ilk ayında, Demirel'in ağzında başkanlık sistemi yok!

Önce görev süresinin uzatılmasını güvenceye almak istiyor.

Söyleşilerde daha çok yukardaki ifade yer alıyor: "Daha iyi çalışabilir bir devlet, daha iyi çalışabilir bir rejim."

Köprünün ayağı böylece, devlette yeniden yapılanma arayan Demirel'in bu konuşmalarıyla öykûdeki yerini alıyor.

Ancak Demirel, başkanlık sistemine girmekten özenle kaçınıyor. Zira, Eylül 1997'de tartışmayı başlattığı zaman, yeni sistemde 'kendisi için bir şey istediği' hemen her çevreye, medyaya egemen oluyor.

Cumhurbaşkanı, Çolakoğlu'nun programında kendi soruyor, kendi yanıtlıyor:

"Bu nasıl olur diye bana sorduğunuz zaman" diye başlıyor:

"Ben şimdi burada bir proje koyacak değilim. Ben şimdi Türkiye'de düşünürleri, üniversiteleri, üniversitenin bilhassa sosyal bilimler okutan fakültelerini, hukuk okutan fakültelerini ve siyasal bilgiler okutan fakültelerini, Türkiye'de medyayı, Türkiye'yi bu istikrarsızlıktan kurtarmanın çaresi hakkındaki fikirlerini söylemeye davet ediyorum.

Bu daveti birçok kere yaptım; ama, bugün açık seçik bir defa daha yapıyorum."

Ve... Önerilerine damgayı vuruyor:

"Böyle gidemeyiz, yani ne kadar gayret etsek... Çünkü bu sistemdeki sıkıntılar bir süre sonra bunun içinde görev alanların üstüne çıkıyor" diyor.

Soru: "Sistemi yıpratmaya mı başlıyor?"

Demirel: "Sistem yıpranmıyor da, sistemin içinde olanları yıpratıyor, yani kadroları yıpratıyor, siyasi kadroları yıpratıyor. Ondan

sonra halk başlıyor, 'İşte bu da yapamadı, bu da yapamadı, bu da yapamadı'..."

Soru: "Bu, Meclis'le olmayacağının söylenmesi?"

Demirel: "İşte oralara geliyor. Ve ondan sonra da gene geliyorum seçim sistemine. Birçok kere anketler yapılıyor; bu anketlere ne kadar uyarsınız, ne kadar uymazsınız, bu anketleri ne kadar beğenirsiniz, ne kadar beğenmezsiniz, onlar ayrı meselelerdir; ama ortaya çıkan bir gerçek var ki, milletin temsili meclisiyle halk kopuk ve bu kopukluk olduğu yerde Meclis'e güven azalıyor. Halbuki bütün tedbirlerin, çarelerin beklendiği yer orası."

Bu söylemlerden sonra, Demirel: İstikrarsızlık olayına, asit ve demir örneğiyle giriyor. Sonuç:

Daha iyi çalışabilir bir devlet, daha iyi çalışabilir bir rejim!

2 Şubat 1998.

Devlette yeniden yapılanma konusundaki çalışmaları içeren bir raporu, Cumhurbaşkanı Demirel'in TBMM'ye, grubu olan siyasal partilere gönderdiği haberleri medyada yer alıyor.

Cumhurbaşkanı'na soruyorum.

Yalanlıyor. Bu konuda yaptırdığı araştırmalardan birini 'birisi araklamış' ve Çankaya'nın temel raporu diye yazmış!

Cumhurbaşkanı raporun varlığını yadsırken önemli bir ek yapıyor. Öyle bir ek ki, devlette yeniden yapılanma konusunda sonuç alabilmek için saptadığı stratejiyi açığa vuruyor.

Şöyle diyor:

"Şu anda ortaya çıkma zamanım değil. Ben onun zamanını arıyorum."

80

Demirel'in kafasında yıllardır yer eden devlette yeniden yapılanma fikrinin ilginç bir gelişim tablosu var.

1970'lerde, 27 Mayıs darbesinin getirdiği 1961 Anayasası'yla 'ülkenin yönetilemeyeceğini' savunuyordu.

Evren'in 1982 Anayasası'na daha ilk günden karşı çıktı.

Devlette yeniden yapılanma zorunluluğuna yavaş yavaş, aşama

aşama geldi ve siyasal yasaklardan arındıktan, SHP ile yeniden iktidar olduktan sonra, 9 Mart 1993'teki konuşmasıyla konuya çok geniş, ayrıntılı açıklamalarla yanaştı.

9 Mart konuşması her açıdan ilginç; ilginç olduğu kadar çok renkli bir siyasi konuşma.

O konuşmada devletin işlemesi ve yeniden düzenlenmesi konusuna Başbakan Demirel şöyle giriyor:

"Bugünkü haliyle devletimizin iyi işlediğini söylemek mümkün değildir. Zaten biz, devletin iyi işlemediğinden şikâyet ederek geldik; devletin iyi işlemesi için lazım gelen işleri yapalım diye geldik.

Devletin iyi işlemesinin birinci şartı; çeşitli sahalardaki reformlarla birlikte devleti işletecek olan mekanizmanın iyi kurulmasıdır. Evet devletimizin bünyesinde birtakım değişiklikler yapılacaktır kuvvetler ayrılığı prensibine yine riayet edilerek.

Yalnız burada günlük hayatımıza müessir olaylar var."

"Zati mesele"

"Kırtasiyeciliğe, israfa boğulmuş bir devletimiz var. İstiyoruz ki, devletimizi kırtasiyecilikten, israftan kurtaralım.

Kırtasiyecilik ve israfla mücadelemizin başında, tayin mekanizmasıyla karar mekanizmasının işleyişine sürat getirmek gelmektedir.

Türkiye'de tayin mekanizması ve karar mekanizması süratle işliyor da biz bunu ülkenin önüne bir sorun olarak getiriyor değiliz. Ve kim diyorsa ki, 'Canım biz halimizden memnunuz; şimdi o işleri karıştırmayın, bırakın bu işler böyle gitsin'; buna katılmamız mümkün değil. Ee, biz diyoruz ki, devlet mekanizması daha iyi işlemeli, 'Ee, siz iktidar mısınız, muhalefet misiniz?' Ne demek o? 'Devletten şikâyet ediyorsunuz, başında bulunduğunuz devletten şikâyet ediyorsunuz...' Ee, biz devletten şikâyet ediyoruz, meseleyi orada bırakmıyoruz ki; şikâyet ettiğimiz şeyi düzeltelim diyoruz. Eğer yanlış şikâyet ediyorsak devletten, devlete bühtanda bulunuyoruz demektir. Yani devlet işliyor da, biz 'Bu devlet işlemiyor' diyorsak, o zaman bu bir buğuzdur, garazdır.

Böyle bir durumda olmadığımızı sanıyorum. Neden sanıyorum? Şimdi Türkiye'de tartışılan şey bence yanlış tartışılıyor. Hiç meseleyi ora-

ya buraya falan çekmeye lüzum yok, dallandırıp budaklandırmaya da lüzum yok, zâti meseleye eğilelim.

'Zâti mesele' nedir? Zâti mesele şudur: Geçen 15 ay zarfında... Devlet kararlarını nasıl icra edecek? Kararnamelerle. Kişileri göreve nasıl getirecek? Kararnamelerle; kararlarla, kararnamelerle.

Şimdi Türkiye'de karar dendiği zaman, kararname dendiği zaman ayrı ayrı anlayışlar var. Karar; hükümet oturur bir kanun tasarısını görüşür, bunu Meclis'e göndermeye karar verir ve Bakanlar Kurulu bunu imzalar. Burada Cumhurbaşkanı'nın imzası yoktur, bu Bakanlar Kurulunun kararıdır, gönderir. Hükümet oturur, olağanüstü halin bir süre daha uzatılmasına karar verir, Milli Güvenlik Kurulundan aldığı tavsiyeye uyarak veya uymayarak –onun bileceği iştir– ve onu Cumhurbaşkanı'nın imzasına falan götürmez, hükümet kararıdır diye Meclislere sunar. Meclis de onun üzerinde muamele yapar.

Ve kararname nedir? Kararname dendiği zaman, hükümet oturur bir karar verir. Mesela neye karar verir? Diyelim ki, hayvancılık kredisinin faizini sıfırlamaya karar verir. Bu karar Çankaya'ya gider, Cumhurbaşkanı imzalayacaktır bunu. Çankaya'ya gider, ne gelir başına bu kararın? Misal olarak söylüyorum; böyle pek çok var da; bu kararın başına ne gelir? Çankaya'da, bizim iktidar olduğumuzdan bu yana görevden uzaklaştırdığımız; kimseye bir şey demiyorum, yarın o çocuklar gene göreve gelebilirler; ama, bizim siyasi iktidarımızla çalışmalarında zorluk olan veya başka bir siyasi iktidara çok angaje olmuş birtakım kimseler orada oturmuştur. Yani idarede, bugünkü administasyonda görev bırakanlar... Hazine diyorsanız, Hazinenin müsteşarı görev bırakmıştır, oradadır; PTT diyorsanız, Genel Müdürü görev bırakmıştır, oradadır; Gelirler diyorsanız, Müsteşarı görev bırakmıştır oradadır; Adalet Bakanlığının Müsteşarı oradadır. Yani teker teker saymak istemiyorum; kimseye şahsi bir şeyimiz yok; ama, orada (Çankaya'da) bir heyet meydana gelmiştir ki, bu heyet dişleri gıcır gıcır, 'Hangi kararnamede neyi bulalım, ondan sonra bunu geri çevirelim...' Kardeşim, yahu şunu bitirin, 15 gün bir vali tayini beklemez, yani vali tayini 15 gün beklemez, 20 gün beklemez. Ee, peki ne olur? Gelirler giderler, şurasını düzeltin, burasını edin... Ee, Bakanlar Kurulunun karar vermesine gerek yok, bu meseleye onlar karar versin, biz imzalayalım daha iyi."

"Takipçi haline düşmek mi? '

"Bakın; bu uygulama işi. Şimdi, ben bu idarenin başında 10 sene bulundum; böyle zorluklarla karşılaşmadım doğrusunu söyleyeyim. Ne gibi zorluklarla? Ben kararname takipçisi değilim. Ben gideceğim, 'İşte Sayın Özal, şu kararname şu kadar gündür duruyor, bunu imzala.' Ben buna girmem.

Bakın 15 ay zarfında –'O bana söylemedi' filan deniyor da onun için– 15 ay zarfında çok ayıp noktasına gelmiş bir veya iki meseleyi söylemişimdir, onun dışında söylemem. Çünkü, beni eğer hükümet başkanı olarak halkın önüne çıkmış, bir büyük mücadeleyi yapmış, ondan sonra gelmiş beni hükümet başkanı olarak takipçi haline düşürür mü? Ve 'devleti işletin...' İşleyecek olan mesele odur.

Sevgili arkadaşlarım, uzun lafın kısası şu: Evvela olay nedir? Hani birçok kimse zannediyor ki, Demirel hır çıkarma'ya çalışıyor, Demirel aksi adamın biridir, yani itişir kakışır filan... Ben boyle iddiaların altında da yılacak adam değilim, onu da söyleyeyim. Kafama doğruyu ne koyduysam, bu zamana kadar onu yaptım geldim, o da beni buraya kadar getirdi.

Şimdi Türkiye'de basınımızın, televziyonlarımızın, düşünen herkesin, hatta bizim gibi düşünmeyenlerin, hatta bu kanunlara 300 tane, 500 tane önerge vererek 'Bunları tıkayacağız, yaptırtmayacağız' diyenlerin hepsine birden sesleniyorum, hepsine birden; ben yetki alacakmışım da, ne yapacakmışım yetkiyi? Devlet işlesin... Benim başımı kaşıyacak halim yok; ama, devletin işlemediği yerde onun çaresini bulmak bizim borcumuz. Çünkü, rey veren bize vermiştir; çünkü, yarın meydanlara çıkıp kendimizi biz savunacağız. Biz neyle savunacağız kendimizi? 'Vallahi arkadaş ben bunu yapacaktım; ama, birisi çıktı (Özal) yaptırtmadı, kusura bakmayın, hadi bana müsaade...' Böyle şey olmaz. Ve o birisi dediğiniz zaman, adam diyecek ki, 'Benim üstümde birisi var mı, benim irademin üstünde birisi var mı? Ben bu işi, görevi ve yetkiyi sana vermedim mi?' Gelin bunu halledelim, mesele budur.

Ve 'Ne arıyorsun?' derlerse, devletin işlemesini arıyorum. Devlet işliyor diyenlere de soruyorum, bakın nasıl işliyor devlet:"

"Bakın şu işleyen devletin haline!"

"1996 tane 15 ayda atama kararı sevk edilmiş. 'Ben bunları imzaladım' diyor Sayın Özal. Bir kısmını imzalamamış, yani bir grup var imzalanmayan ama, imzalanmış. Ne kadar günde imzalanmış? 37.762 günde imzalanmış. Canım daha 500'üncü güne gelmedik, 37 bin gün nasıl oluyor? İşte her bir kararnamenin beklemeleri sürelerini alt alta koyup bunu bölerseniz, 26 gün alıyor bir kararnamenin tekemmüllü, 26 gün. Ee, bu yani olacak iş mi, bir tayin kararnamesi 26 gün? Hadi diyelim ki, 'Canım 26 gün bir şey mi, bizim devlet bu kadar işler' Hayır efendim, bizim devlet bu kadar işler olmaz.

Şimdi bakın ne oluyor? Misaller vereceğim.

ANAP Genel Merkezinde görev yaptıktan sonra, hiç kamu hizmeti olmadan, kanuna aykırı olarak idari bir göreve getirilip, bilahare Başbakanlık Müşavirliğine atanan bir şahsın, kendi kanuni hakkı olan, yani müktesebi bulunan 9'uncu dereceye indirilmesi amacıyla Müşavirlikten alınmasına dair karar Cumhurbaşkanlığı makamında 261 gün bekletildikten sonra, ilgilinin göreve gelmemesi nedeniyle, müstafi addedilmesi suretiyle onaylanmadan geri çekilmiştir. Bu, yani partizanlık martizanlık lafı olurdu, hükümet memuruydu, devlet memuruydu... Şimdi, demek ki, birtakım kimselerin tayinleri Çankaya'dan geçerse devlet memuru, geçmezse hükümet memuru. Ee, Çankaya'dan geçen, 1.5 milyon memurun içerisinde Çankaya'dan geçen ya 100 bindir ya 150 bindir. Geri kalanlar hükümet memuru mu?.. Yani Çankaya'nın tasdikinden geçmeyen 1.5 milyona yakın memur var, bunlar hükümet memuru mu? Bu tabirleri, bu çeşit tabirleri icat etmenin falan kimseye yararı yok. Hükümet de devletin içinde bir organ, önemli bir organ, devleti işletmeye memur olan organ; yaptığı her şeyi devlet için yapıyor, devlet adına yapıyor.

Şimdi, kuruluşun bünyesinde yetişmiş ve bizden önceki hükümetler döneminde PTT Genel Müdür Yardımcılığı görevine kadar yükselmiş bir kişinin halen boş bulunan PTT Genel Müdürlüğü ve Yönetim Kurulu Başkanlığına atama kararı 295 gün orada bekletilmiştir. Sen hesapla, şu kadar zaman, hâlâ bugün de vekâleten idare edilen PTT'yi, 295 gün... Niye? Çünkü PTT'nin eski Genel Müdürü orada (Köşk'te danışman); mahkeme var aleyhinde, kendisi de orada. Belki çok iyi bir zattır, onlara filan ben bir şey demiyorum; ama, bu idare şu adamla çalışacak. Bu adamı

da biz Çemişgezek ilçe başkanımızı getirmiş koymuş değiliz ki oraya. Orada çalışmış, Genel Müdür Yardımcılığına kadar gelmiş ve 295 gündür PTT, 295 gün orada beklemiş sonra çekmişiz; yani 400 küsur gündür PTT başsız."

"Sonu gelmeyen örnekler"

"Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne teklif edilen kişinin atanması 4 defa Çankaya yokuşundan çıkmış, 4 defa inmiş, 165 gün sonra da kabul edilmiş. Yani kararname yorulmuş neredeyse 165 gün...

Halk Bankası Genel Müdürü Yönetim Kurulu Başkanlığına atanan kişinin kararı 2 defa bu yokuşu çıkmış inmiş, 125 gün geçmiş.

Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait atama kararı. 190 gün geçmiş. Düşünün bir teşkilat, 190 gün, başındaki adam gidiyor, başındaki adam geliyor veya vekâletle idare ediliyor. Ondan sonra varın siz hesaplayın bunun neticesini.

Ve Gümrükler Genel Müdürlüğüne ait atama 200 gün sonra ancak olabilmiş.

Şimdi, peki de, bu Sinop Milli Eğitim Müdürüne ait kararname 240 gün niye orada kalır? 240 gün... Yani Sinop Milli Eğitim Müdürünün kim olacağı niye Çankaya'yı alâkadar eder, niye alâkadar eder? Sinop Milli Eğitim Müdürünü, Milli Eğitim Bakanı kendisi tayin etse ne olur? İyi olur. Niye? 240 gün orası başsız kalmaz. Ve 'Seni şuraya atadım' dese...

Talim Terbiye Kurulu üyeliğine, Milli Eğitim Bakanlığı Müşavirliğine ve Ortaöğretim Genel Müdür Yardımcılığına ait atama kararları 185 gün.

Sivas Bayındırlık ve İskân Müdürlüğüne ait atama 140 gün, Sağlık Bakanlığı müfettişliğine atama kararı 86 gün, Trakya Birlik Genel Müdürlüğüne atama kararı 3 defa geldikten sonra 296 gün, Kayısı Tarım Satış Kooperatifleri Birliği Genel Müdürlüğüne ait atama 263 gün. Kayısı Tarım Satış Kooperatifleri Birliğine şu adam gelse ne olacak, bu adam gelse ne olacak? Niye? Bu Hükümeti alâkadar eder. Şu adam veya bu adam, kim gelirse gelsin değil, hükümet birisini bulmuş oraya koymuş; niye bu 263 gün Kayısı Kararnamesi orada bekler? Beklerse ne olur? Beklerse her şey felç edilmiştir.

Malatya Bayındırlık ve İskân İl Müdürlüğüne yapılan atama 156 gün, Malatya Sağlık Müdürünün görevinden alınmasına ilişkin atama 25

gün, Malatya Tarım ve Köyişleri il Müdürünün görevinden alınması, yerine atama yapılması kararı 91 gün. Sonra vatandaş gelecek, 'Benim yol kapandı, sen açıver...' 'Orada adam oturuyor, benim kararnamem Köşk'te, ya çıkar, ya çıkmaz; git kardeşim işine..'

Ve değerli arkadaşlarım, Devlet Malzeme Ofisi Yönetim Kurulu üyeliğine yapılan atama 124 gün, İller Bankası Yönetim Kurulu üyeliğine yapılan atama 340 gün, PTT Genel Müdür Yardımcılığına yapılan atama 391 gündür, onaylama bekliyor; 391 gün.."

"Şimdi soruyorum: 'Bu iyi mi?'"

"Şimdi, Sayın Özal diyebiliyor ki, Milli Eğitim Bakanlığına ait kanun değişmiş, kanun değişince yeni atamalar çıkmış, blok halinde atama; ondan sonra bunlar daha çok ülkenin çeşitli köşelerinde, kararname gelmiş ve diyor ki, 'Bana gelip izahat vermedikleri için 3 ay beklettim.' '3 ay beklettim' diyor! Kim cezalanmış oluyor, soruyorum.

Bu işin yolu nedir?

Bu işin yolu şudur: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda yetkiler bellidir, Cumhurbaşkanı'nın yetkileri bellidir; valileri tayin edecektir, onu hükümet teklif edecek, sefirleri tayin edecektir, hükümet teklif edecek; Genelkurmay Başkanını tayin edecektir, Kuvvet Komutanlarını tayin edecektir; bunlar seri halinde belli, rektörleri tayin edecektir, yazılı hepsi.

Bununla yetinseniz de Erzurum'un İspir kazasındaki bir memuriyete tayin, zaten sizi niye alâkadar ediyor ayrı mesele de, bu tayinin sizin tarafınızdan yapılması veya yapılmaması Türkiye'ye ne kazandıracaktır? Bununla yetinin işte. Yani, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın, 'Şunlar münhasıran Cumhurbaşkanı tarafından tayin edilir' dediklerini yapın, onun dışında kalanları da bırakın; bir kısmını hükümet kendisi tayin etsin, bir kısmını Başbakan tayin etsin, bir kısmını ilgili Bakan tayin etsin, bir kısmını vali tayin etsin.

60 milyon Türkiye'yi buradan idare edemiyoruz arkadaşlar. Vilayetlerden gelen şeyler burada çakılıp kalıyor. Sorun valilere. Yani hangisi daha iyi; böyle mi devam edelim Türkiye'de yola, yoksa gelin bu devleti işletmek için yetkileri dağıtalım. Ve sorumlu kişilerdir bunlar.

Sonra, Meclislere karşı 'işler yürümüyor' diye Meclis'e gensoru getiren kişiye, 'Vallahi kardeşim yürümüyor, ben de biliyorum yürümüyor;

ama, bana niye soruyorsun? İşlerin yürümesine mani olan Çankaya, git oraya sor' diyebilir miyiz? 'İşler yürümüyor, Köy Hizmetleri yürümüyor.' Biz de biliyoruz yürümüyor. Yürümüyor ama, yürüttürmüyorlar. Elimizi, ayağımızı çeliyorlar; birçok mani var, 6 aydır bilmem ne müdürünün tayini orada bekliyor. 'Yürütemiyoruz kardeşim' diyen kişinin bize 'Öyleyse orada niye oturuyorsunuz?' demesinin de bir anlamı yok. Çünkü, orada oturdunuzla oturmadınızla mesele bitmiyor. Eğer meselenin tabiatında, sisteminde bir bozukluk varsa, yapılacak iş bunu düzeltmektir."

"62 dakikadà hükümet kurulur mu? Kurulur!"

"Sayın Özal Çankaya'ya çıktığı zaman parti başkanlığını beraberinde götürmüştür oraya, hükümet başkanlığını da beraberinde götürmüştür. Yalnız, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası; Çankaya'nın, yani Cumhurbaşkanı'nın tarafsız olmasını amirdir. Eğer, Çankaya'da oturan Cumhurbaşkanı bir partinin işlerine karışıyorsa, onun tarafsızlığı söz konusu olmaz.

Nitekim, bir eski Başbakan (Yıldırım Akbulut) 'Otur, oturduğun yerde, bizim işimize niye karışıyorsun' diyerek isyanını ortaya koymuştur. Cumhurbaşkanlığını aynı zamanda parti başkanlığı ile birleştirdiniz mi, belki parti başkanlığı yapabilirsiniz; ama Cumhurbaşkanlığı yapamazsınız. O zaman ne olur? Devletin önemli bir mevkii, makamı boşalır. Siz boşaltmasanız da boşalır, fiilen boşalır. Moral değerler dediğim olay buydu. Moral dediğimiz, etik dediğimiz olay bu.

Veya siz, bir Yıldırım Akbulut Hükümetini veya bir Mesut Yılmaz Hükümetini idare edebilirsiniz, ses çıkarmazlar; çünkü, adamın eline; 'Hükümet kur' diyorsun, 'Başüstüne kurayım' diyor, 'Canım zahmet etme, kurulmuşu var; al bunu' diyorsun.

62 dakikada hükümet kurulur mu?

Şimdi, bunları niye söylüyorsun?.. Ben kimseyi teşhir etmeye çalışmıyorum. Böyle alışırsanız işe, karşınıza bir gün gelir, der ki, arkadaş... Ben hani öldü denilen yerlerden geliyorum, toprağı böyle elimizle kazıya kazıya; çünkü bir gün bizim hâlâ diri olduğumuzu görenler şaşırdılar, sırt üstü düştüler, birçok kimse Türkiye'nin içinde ve dışında.

Yani, bir siyasi mevta falan değiliz, siyasi mezarlıktan da geliyor değiliz ama, öyle zannedildik. Geliyoruz ve ne darbe yaptık geliyoruz, ne

hile yaptık geliyoruz, ne de kimseyi aldattık geliyoruz. Halkın önüne çıktık, çatır çatır geliyoruz."

"Çankaya'ya çıkıp oturulunca kimse kendini Atatürk'le mukayese etmeye kalkmamalı"

"Biz bu meydanlarda ne dediysek, onu yapabilmeliyiz. 'Canım, sen geldin şimdi, otur burada, ben ne dersem onu yap.' 'Canım, hep ondan ibaret değildir, bunun belki bir çizgisi de bulunur.' Çizgisi bulunur gayet tabii; ama, söylüyoruz ki, hükümet başkanı bir yerin memuru değildir. Memur olmak ayıp değil, ben de yaptım senelerce memurluk; ama statü bakımından söylüyorum. Hükümet başkanı dediğiniz olay, hele seçilmiş bir hükümet, bir parti başkanı, parti başkanı, hükümet başkanı aynı zamanda, arkasında grubu, arkasında milyonlarca oyu, arkasında teşkilatı olan birisi, memur muamelesi yapamazsınız, yapılmaması lazımdır. Eğer, o muameienin yapılmasına rıza gösteriyorsa kişi, oturduğu yere de layık değildir. Çünkü, halktan aldığı emaneti gelip bir yere teslim edemezsiniz. Bu emaneti koruyacaksınız. Hem duvarlara yazacaksınız, 'Hâkimiyet kayıtsız, şartsız milletindir'; böyle nasıl milletin olacak? Efendim, padişahlık devrinden kalma bazı âdetler var, ferman. Sonra Atatürk dönemine gelinmiş; devlet yerleşirken bu âdetlerin bir kısmı henüz ortadan kalkmamış. Kaldı ki, bence hiç kimse kendisini Atatürk ile falan mukayeseye kalkmamalı. O bir destan adamdır; onun devri başkadır, şartları başkadır, kendisi başkadır ve o savaş meydanlarından gelen bir kahramandır.

Binaenaleyh, Çankaya'ya çıkıp oturulunca, hemen kimse kendisini Atatürk'le falan mukayeseye kalkmamalı.

Ondan sonra da devirler değişmiştir, tek parti devrinden, demokratik cumhuriyete gelinmiştir. Demokratik cumhuriyette herkesin görevleri, yetkileri belirlenmiştir."

"4 beyaz 400 beyaz oldu"

"Herkes elini vicdanına koysun, söylesin. İşte ben burada, bazı misalleri verdim; bunları daha da çoğaltmak mümkün. Böyle bir devletin işlediğini kim söyleyebilir? Kimse söyleyemez. Bana diyeceksiniz ki, 'Neden bu kadar bekledin?' Sabrettim. 'Ha, sabrettin de ne oldu?' Hâlâ bu-

gün beni mesele çıkarmakla, hır çıkarmakla falan suçlayanlar var. Yani, Allah'tan korkun, yani şunlara eğer ben itiraz etmezsem, ben kendi şahsıma karşı saygınlığımı yitirmez miyim, size karşı sorumluluğumu yerine getirmemiş olmaz mıyım? Halka karşı sorumluluğumu yerine getirmemiş olmaz mıyım?

Kimsenin kişiliğine falan bir şey demiyoruz. Ha, işin bir kısmı bu; bir kısmı daha var. Bir kısmı daha şu: Şimdi, bizim sistemimizde, bunlar tayinlerle ilgili mekanizma, bir de kararlarla ilgili mekanizma var. Bu kararlar olayı, devletin küçük olduğu zaman, yani daha doğrusu devletin işlerinin çok olmadığı zaman ve Türkiye'nin nüfusunun yani 10 milyon, 15 milyon, 18 milyon, 20 milyon civarlarında olduğu zaman, her şeyi bir köyü idare eder gibi Türkiye'yi idare etmek, zaten sessiz bir Türkiye, herkes kendi kabuğuna çekilmiş, ondan sonra, bir lokma bir hırka, kendi kaderine razı, bir yerde doğuyor, yetişiyor, askere gidiyor, gelebilirse geliyor, ondan sonra evleniyor, çoluk çocuk sahibi oluyor, 40-50 yaşına gelmeden bu dünyadan göçüp gidiyor; etrafındaki, yanındaki köyü bile bilmeyen adamlar, yüzde 75'i böyle bir Türkiye'de, tabii ki her şeyi siz yaparsınız Ankara'dan. Her şey dediğiniz, çok şey yoktur zaten.

İhtiyacı olan toplum hür toplumdur. Bir toplum hür falan değilse ihtiyaç falan çıkarmaz ortaya. Ve hür toplum, aslında uygar toplum, aslında gelişen toplumdur ihtiyaç sahibi. Benim ülkem, senelerce 4 beyazdı ihtiyacı, 4 beyaz. Şehre gittiği zaman aldığı şey, gazdı, bezdi, tuzdu, şekerdi; 4 tane beyaz. Ve Türkiye'de siyaset bu 4 beyazın üzerine kuruluydu. Bu var mı? Mesele yok, parası, pulu da o kadar önemli değil, var mı?"

"Yadigâr komiklikler"

"Ama, şimdi bu 4 beyaz 400 beyaz oldu. Bu 4 beyaz devri ile 400 beyaz devrini karıştırmayalım.

Ve dönelim gelelim, bakın ne diyor: 'Oyun kâğıtları İcra Vekilleri Heyetince tayin olacak bedelle satılır. Her yıl İnhisarlar Umum Müdürlüğü Bütçesine konulan tahsisattan dış memleketlere şarap satanlara İcra Vekilleri Heyetince tayin edilen nisbette prim verilir. Tuzun nakliye masrafı çok olan mıntıkalardan lüzum görülen mahallerdeki tuz satış fiyatlarını bu masrafları kısmen veya tamamen indirmek suretiyle ve muayyen bir devre için tesbite İcra Vekilleri Heyeti karar verir.'

Ben de biliyorum, Tuz Kararnamesi imzalardık. Mecal diye bir yer vardır Artvin'in ve hudutta bir yerdir, bir mahrumiyet bölgesidir dağların dibinde, en önemli ihtiyaçları da tuzdur. Oraya 1 kilo tuzu götürmek 1 kilo altını götürmeye denktir. Binaenaleyh, biz Mecal'e daha ucuz tuz verelim diye kararname imzalardık 1960'lı yıllarda.

Şimdi, 'Menşe ve sağlık şahadetnamelerinde gelen nebat ve parçalar Ziraat Bakanlığının teklifiyle İcra Vekilleri Heyeti tarafından tayin olunacak, kara ve deniz gümrüklerinden girebilir.'

'Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsünde asıl vazifeleri uhdelerinde kalmak üzere geçici olarak çalışacaklara ödenecek ücretin tespiti Bakanlar Kurulu tarafından yapılır.'

'Milli Savunma Bakanlığı İlmî İstişare Araştırma Kurulu üyelerine verilecek hakkı huzurun tespiti Bakanlar Kurulu tarafından yapılır.'

Velhasıl, bu minval üzerine giden pek çok şey... 'İmha edilecek evrak ve vesaikin imhasında mesai saatleri dışında çalışacaklara verilecek ücretler Bakanlar Kurulu tarafından tespit edilir.' Evet, Bakanlar Kurulu, hepsi Cumhurbaşkanı'nın imzasıyla.

'Damızlık hayvan alımı için kurulacak olan komisyon Bakanlar Kurulu tarafından yapılır.'

Bunlar 1950'li yılların başında günün hükümetinin nazarı dikkatini celbetmiş ve bunları bir ayıklayalım, bunlardan bir kurtulalım. Binaenaleyh, ayıklamışlar ve bir kısmı gene ondan sonraki yıllara kalmış ve bunlardan kurtulunmuş.

Daha sonra gelinmiş; 'Korucuların kıyafetleri ile silahlarının şeklini tespit yetkisi' Bakanlar Kuruluna aittir. 'Yabancı memleketlerdeki temsilciliklere nüfus memurluğu selahiyeti verilmesi yetkisi' de Bakanlar Kuruluna aittir. 'Öğrenci ödeneği tespit yetkisi' Bakanlar Kurulunundur.

'Çiftçilere ödünç tohumluk verme yetkisi' Bakanlar Kurulunundur.

'Türk Silahlı Kuvvetleri'nde üniformanın şeklini tespit yetkisi' de yine Bakanlar Kurulunundur.

Şimdi ne olmuş? Bunlar da daha sonra bir tasfiyeye tâbi tutulmuş. Yani bugün bunları Bakanlar Kurulu yapıyor değil. Zaman zaman bu çeşit ihtiyaçlar çıkmış ve tasfiyeler yapılmış. Bakanlar Kurulu nelerle meşgul olsun, nelerle olmasın veya Bakanlar Kurulunda verilecek bir karar nereye kadar çıksın, nereye kadar çıkmasın?"

"Devlet bundan ne kazanıyor? Laçkalık!"

"Şimdi bugün şöyle şeyler var: Bir beldenin isminin değiştirilmesi Bakanlar Kurulu kararıyla yapılabiliyor. Ceza ve tevkif evlerinde müdür ve personelinin fazla çalışma ücretlerinin tayini Bakanlar Kurulu ile yapılabiliyor. Bucak kurulması, il, ilçe, bucak sınırlarının tespiti, isim değişiklikleri yine ortak kararla yapılabiliyor. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği üyelerinin kayıt ücreti ve yıllık aidatlarının artırılması Bakanlar Kurulu kararıyla yapılabiliyor. Türkiye Tabipler Birliği üyelerinin kayıt ücreti ve yıllık aidatlarının artırılması Bakanlar Kurulu kararıyla yapılabiliyor. Sulama ücretlerinin tespiti Bakanlar Kurulu kararıyla yapılıyor. İnşaatı tamamlanan tesislerin hangi Bakanlığa devredileceği yine Bakanlar Kurulu ile yapılabiliyor. Milli Savunma Bakanlığının İlmi İstişare Heyeti üyelerine verilecek hakkı huzur yine Bakanlar Kurulu kararıyla yapılabiliyor. Bu minval üzere giden pek çok olay var.

Şimdi geliyoruz, diyoruz ki, bunlar böyle yapılmaya devam etsin mi? Bakanlar Kurulu bunları konuşuyor falan değil; elden dolaştırıyorlar. Ondan sonra bir kararname 30 gün, 40 gün dolaşıyor, imzalanıyor, 40-50 gün de oralarda bekliyor; sonra geliyor böyle işte, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin aidat ücretlerini böylece hem Bakanlar imzalamış oluyor, hem de Cumhurbaşkanı imzalamış oluyor.

Peki soruyorum: Türkiye bundan ne kazanıyor? Öyleyse, demek ki şimdi oturup, Türkiye'de bütün bu işleri bir defa daha gözden geçirmek ve bunları tanzim etmek gerekmiyor mu? Gerekiyor.

Nitekim, 1953'te bu bir düzenlenmiş. 1962'de Mehtap Projesi diye bir proje var. O proje aşağı yukarı 8-10 kişilik bir heyet tarafından yapılmıştır, o heyetin içinde ben de varım; tavsiyeleri var. 23.4.1981'de 2451 sayılı kanunla böyle düzenlemeler yapılmış; 23.6.1981'de 2477 sayılı kanunla düzenlemeler yapılmış; 25.10.1988 tarihli ve 3481 sayılı kanunla bir daha yapılmış ve 16.2.1990 tarihli 3612 sayılı kanunla bir daha yapılmış. Bu düzenlemeler devlette yapılarak geliyor. Şimdi bir daha yapıyorsunuz.

Şimdi de bunun nesine karşı çıkılıyor; soruyorum şimdi. Yani 4 defa, 5 defa yapılmış bir olay ve ANAP'ın kendi iktidarı devrinde yapılmış bir olay; yani en son 16.2.1990'da 3612 sayılı kanunla yapılmış. Şimdi benzeri bir muamele için her maddesine, her fıkrasına 400 tane önerge

vererek Türkiye'ye ne kazandırıyorsunuz; soruyorum ve herkese soruyorum, 'Canım uzlaşın, bu iş bitsin' filan diyenlere de soruyorum; yani, bizim halat filan çektiğimiz yok; diyoruz ki, gelin bu devleti daha iyi işletelim.

Şimdi burada tekrar dönüyorum.

Şimde beni dinleyin: 'Dinliyoruz' diyeceksiniz de; ama, bunu bir iyi dinleyin, cankulağıyla dinleyin.

'Yetki, görev ve sorumluluk dengesinin kamu hizmetinin gereklerine uyması şarttır.' Yani, yetki, görev ve sorumluluk dengesinin kamu hizmetinin gereklerine uyması şarttır. 'Millet hâkimiyetini demokratik düzenin esası haline getirebilmek, milli iradeyi devlet idaresinde gerçek anlamıyla yansıtmak için yetkilerin seçilmiş organlarda olması hedefimizdir. Bu maksatla, Anayasa ve kanunlarda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.' "

"Hem savcı hem sanık: Anavatan!"

" 'Mahkemelerdeki dava dosyaları, masalardaki resmi evrak azalacak, kâğıt yerine daha fazla iş üretilecektir.'

'Devlet idaresi, yetki ve sorumluluğun ahenkli bir şekilde paylaşıldığı bir karar ve uygulama sistemi içinde başarılı olabilir. Kararların daima ve en üst noktalarda teşekkül ettiği bir sevk ve idarenin etkili ve verimli olması düşünülemez. Bu itibarla, Bakanlar Kurulu kararları doğrudan hükümet sorumluluğunu gerektiren hallere inhisar ettirilerek, sadece ilgili ve sorumlu Bakanlar ile Başbakanın imzalayacağı ikili veya üçlü karar mekanizması genişletecektir. Aynı anlayışla Bakan onayı asgariye indirilecek, konuların önemine göre müsteşar, genel müdür, daire başkanı, diğer seviyelerde sonuçlandırılmasını sağlamak üzere yetki ve sorumluluklar yeniden tespit edilecek, taşra kuruluşlarının yetkileri artırılacaktır.'

Bunu, sanmayın 1991 seçimlerinde Doğru Yol Partisi'nin seçim beyannamesi; bu, 1987'de Anavatan Partisi'nin seçim beyannamesi.

Şimdi bunu yazanlara soruyorum: Şimdi niye itiraz ediyorsunuz siz; yoksa, devletin daha etkin bir şekilde işlemesine dün taraftarsınız, bugün karşı mısınız? Yoksa, bütün bu yazdıklarınız yanlıştı da, hidayete yeni mi erdiniz, yeni mi aklınız başınıza geldi?

'Aman gidiyor, elden gidiyor...' Ne gidiyor elden? Siz de yazmışsınız, 'Mahkemeler dava dosyalarıyla dolu, ondan sonra masalar kâğıtla

dolu..' Eshabı mesalih misali, iş sahibi gelecek, kafayı kaldırıp birisi bakacak 'Git kardeşim yahu, benim zaten başımda kâfi dert var' diyecek adam. Gelin, devleti bu durumdan kurtaralım.

Nasıl kurtaralım? İşte biz bunları düşündük, dedik ki, bu kanunların hepsini gözden geçirdik ve hükümet seviyesinde bitmesi lazım gelen şeyleri orada bitirelim; Bakan seviyesinde bitmesi lazım gelen şeyleri de orada bitirelim; Anayasa'ya göre mecburiyet olup da Çankaya seviyesine gitmesi lazım gelen şeyler de orada bitsin ve Bakanın altında vali seviyesinde bitmesi lazım gelen –henüz o gelmedi, gelecek– orada bitirelim, genel müdür seviyesinde bitmesi lazım geleni orada bitirelim; böylece devlete bir sıhhat getirelim.

Şimdi soruyorum: Bunun nesi yanlış? Bu kimi rahatsız ediyor ve buna karşı çıktığınız zaman Türkiye'de devletin hantallığına destek vermiş olmuyor musunuz? Buna karşı çıktığınız zaman halkın işlerinin vaktinde görülmesine, zamanında görülmesine karşı çıkmış olmuyor musunuz? Buna karşı çıktığınız zaman, Türkiye'de kıt kanaat olan devlet kaynaklarının israf edilmiş olmasını desteklemiyor musunuz? Buna karşı çıktığınız zaman, Türkiye'de yetişmiş insanların saatlerinin boş yere heba olmasını desteklemiş olmuyor musunuz; velhasıl buna karşı çıktığınız zaman 'Türkiye'de devlet işlemiyor kardeşim, ne yapalım, işlemiyorsa, yolsuzluk ve rüşvet mekanizmasını da işletelim'; bunu desteklemiş olmuyor musunuz? Söylüyorum; bizim yaptığımızın nesine karşı çıkıyorsunuz?

Bu noktada bir şey daha söylemek istiyorum. Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı yeni var değil, hükümet de yeni var değil ve Türkiye'de Türkiye Büyük Millet Meclisi de yeni var değil ve Türkiye Anayasa devletidir uzunca zamanıdır."

"İktidar paylaşılamaz"

"Şimdi, bence mesele bu kadar basit değil; yani, size anlattığım gibi basit değil. Çünkü bu size anlattığım; yani bizim yapmak istediğimiz budur; buna karşı çıkılabilmesi zaten mümkün değildir. Yani biz herkese soracağız, 'Arkadaş, ben by-pass'ı istemiyorum.' 'Sen by-pass'ın ne olduğunu biliyor musun?' 'E, bilmiyorum.' By-pass şu: Devletin işlerinin daha çabuk görülebilmesi için iş hacmini çeşitli kademelere dağıtmak. Bunun nesine karşı çıkıyorsun? 'Efendim, Cumhurbaşkanı'nın kolunu kana-

dını kırıyorsunuz, yetkilerini alıyorsunuz.' Yani Cumhurbaşkanı, Malatya YSE Müdürünün kararnamesini imzalarsa daha iyi bir Cumhurbaşkanı mı olur veya ancak öyle mi Cumhurbaşkanı olursa olursunuz?

Veya filan yerdeki Milli Eğitim Müdürünün kararnamesini 100 günde imzalarsa veya 'İmzalamıyorum ben bunu, bu adamı ben istemiyorum' diye geri çevirirse daha iyi bir Cumhurbaşkanı mı olur, yoksa ancak o zaman mı Cumhurbaşkanı olur?

Şimdi dönüyoruz, 'Efendim, Türkiye'de hükümet iki başlıdır, icra iki başlıdır.'

Pekâlâ, bu iki başlı icraya bir bakalım. İki tane başı var icranın; bir tanesi gidiyor, yani hükümet başkanı dediğiniz adam gidiyor, arkadaşlarını topluyor, köy köy, kasaba kasaba gidiyor, dağa gidiyor, bayıra gidiyor, ondan sonra her biriniz gidiyorsunuz, Istırancalar'ın orman köyünde şunu vaadediyorsunuz, hakikaten orada ıstırap var; ondan sonra biriniz gidiyor, bilmem Viranşehir'in filan köyünde başka bir şey söylüyorsunuz; biriniz gidiyor Bergama'nın dağ köylerinde bir şey vaadediyor, öbürünüz gidiyorsunuz Muğla'nın sahil köyünde şunu vaadediyorsunuz...

Daha doğrusu vaadediyorsunuz değil, 'Şunları yapacağız, bunlar Türkiye için lazım' diyorsunuz, buraya geliyorsunuz, geldiniz. Hükümet oluyorsunuz, oldunuz. Hükümet beyannamesi okuyorsunuz içeride, okudunuz. Güvenoyu istiyorsunuz, güvenoyu... Niye istiyorsunuz güvenoyu? Bize güvenoyu verin ki, biz şunları yapalım.

Şimdi adamın bize demesi lazım ki, 'Biz size güvenoyu vereceğiz; ama, yani sizin iradeniz elinizde mi? Yani bunları sen yapacağım diyorsun ama, hakikaten sen bunları yapabilecek misin?' Yapacağım. Eğer hükümet iki başlı ise, öbür başı da getir de buraya, ikinizi oylayalım, o zaman belki yapabilirsiniz.

Yahut Van'ın Çatak yaylasındaki adama diyorsunuz ki, 'Ben bunları sana yapacağım.' Adam senin yüzüne bakıyor diyor ki, 'Öbür baş nerede? O başı da getir de, o da söylesin, ikiniz birden söyleyin...' Bu gülünç bir olay.

Bakın, bizim lisanımızda iktidar gayri kabili taksimdir. Batı lisanlarında, 'Power is indivisble,' yani iktidar paylaşılamaz, iktidarı paylaştığınız yerde sorumluluk ortadan kalkar. Biz demiyoruz ki, 'Sen hiçbir şeye karışma.' Hayır efedim, siz karışın, Anayasa ne şey verdiyse.

Ben soruyorum, Türkiye'deki Cumhurbaşkanlığı müessesesinin Almanya'daki Weizseacker'den hiçbir farkı yoktur, İtalya Cumhurbaşkanından da farkı yoktur, Avusturya Cumhurbaşkanından da farkı yoktur. Acaba o ülkelerde böyle bir tartışma var mı? Yok. Bir ülkenin dış siyasetini kim yapıyor? Kim yapıyor? Yani İngiltere Kraliçesi mi yapıyor, John Major mu yapıyor yahut Kohl mu yapıyor, Weizseacker mi yapıyor, hangisi yapıyor? Hiç siz gördünüz mü Weizseacker'in bir zirve toplantısına iştirak ettiğini? Neden? Çünkü, Weizseacker diyecektir ki, 'Ben tarafsız bir adamım, ben bir denge adamıyım, ben ülkedeki dengelerin korunmasını gözetirim. Bu icradır; çünkü, ben şu şekilde karar verirsem şöyle diyenler olur, bu şekilde karar verirsem böyle diyenler olur. Ben tarafsızlığımı koruyamam.'"

"Gelin, teslim olun!"

"İç politikasını kim yapıyor? Daha doğrusu kimin yapması lazım? Bir ülkenin dış politikasını kimin yapması lazım? Bir ülkenin iç politikasını kimin yapması lazım? Evet Türkiye böyle bir meseleyi benden sıyırarak tartışmalıdır. Yani Demirel düşmanlığıyla, 'Demirel'e karşı çıkalım, Demirel'i yaralayalım'; Doğru Yol garaziyle, 'Doğru Yol'u yaralayalım, bunlara hükümet yaptırtmayalım' gibi düşüncelerle bir yere varmak mümkün değil. Bunları bir kenara atsa herkes de gelse düşüncesini söyleyse, dese ki; 'Ey Demirel, ey Doğru Yol Partisi, siz meydanlara gidin, gene bildiğinizi okuyun, sonra buraya gelince de filan yere teslim olun.' Belki yapmayız bunları, değil mi? Yani eğer kaide buysa, biz bu kaideye uymayız. Ve ne yaparız? O kaideyi değiştiririz. 'Arkadaş, sen bana yetki veriyorsan...' Evet, işte odur; tehdidini ikaya muktedir olmak. Hükümet dediğiniz olay, tehdidini ikaya muktedir olacak, yani bir şey dedi mi onu yapacak.

Sonra benim karşıma geçeceksin, tef çalacaksın, '500 gün oldu, hâlâ ne duruyorsun, bir şey yapmadın...' Öbür taraftan elimi ayağımı bağlayacaksın yaptırtmamak için. Şimdi ben biliyorum birtakım kimselerin ne dediğini, 'Demirel mazaret söylüyor.' Hayır efendim, 500 gün gelsin, bakın gümbür gümbür herkesin karşısına duruyor, gelsin bakalım."

"Çankaya'nın 'uzlaşma' arayışı"

Müsterih olun, 500 günün içerisine 1000 günlük eğer icraat sığdırmamışsak, ben bu kürsüye bir daha gelmem.

Benden bekleneni biliyorum. Peki, bunlar güzel de, şimdi orta yerde olay var: Sayın Özal geçen gün adamları topladı; yani seçkin, elit bir grubu topladı, bazı gazeteden isim istedi, bazısından istemedi filan şeklinde –öyle eleştiriler var onun için söylüyorum– onlara yandı yakıldı, 'Ben ne yapmışım ki' dedi, yani 'insaf etsinler, ben bir şey yapmadım. Görüyorsunuz 4 bin küsur tane kararnameyi de imzalamışım...' İmzalamışsın ama, 395 gün imzalanmayan kararname var. Her bir kararnamenin 24 günde imza... Bu kayboluyor işin içerisinde. Onun için, 'By-pass kanunu çıktı ama, ben bunu veto ederim...' By-pass dediği olay, demin size anlattığım, bu devleti fuzuli işgalden kurtarma işidir. Fuzuli işgal, çok güzel bir hukuk tabiridir. Fuzuli işgalden kurtarma işidir. Ve 'Ben bunu veto ederim.' Ee, edersin. 'Gelin uzlaşalım.' Nerede uzlaşalım? Meclis bu kanunu askıya alsın, şimdi yapmakta olduğunu da askıya alsın, bunu da alsın... Anayasa Mahkemesi'nde bir kanun var, bu daha önce çıkarılmış, hâkimlerle ilgili bir kanun, bu Anayasa Mahkemesi'nin raportörü de bugünlerde çıktı, 'Bu Anayasaya aykırıdır' dedi, devreye girdi bir yerden. Binaenaleyh; 'Öyleyse o bir çıksın, ondan sonra dönelim, oturalım bunları konuşalım.' Şimdi. 'Canım kardeşim, daha ne istiyorsun işte, yumuşadı, geriye gitti, uzlaşma arıyor.' 'Hadi bakalım Demirel, Demirel zaten uzlaşmayı sevmez, hadi buna ne diyeceksen de...' Tamam mı?..

'Doğru Yol hep kavga çıkarır, itişir, kakışır, uzlaşmayı sevmez' gibi bir baskının altında ben, 'Hadi öyle oluversin' desem, siz ne dersiniz? Hayır hayır;. olur olmaz meselesi değil de, ben 'Hadi öyle oluversin' desem siz ne derseniz, erbabı hukuk ne der, halk ne der?

Ha şimdi iki yol var: Kanun nasıl yapılır bir ülkede? Kanun ya hükümet getirir tasarı verir. ya milletvekilleri teklif verir. Şimdi bu teklif komisyonlarda konuşulur, Umumi Heyette konuşulur ve müzakere edilir, müzakere. Bakın burada bir şeyi ayıracaksınız; tasdik meclisi, müzakere meclisi. Müzakere edilir, sonra karara bağlanır, sonra Çankaya bunu ya ilan eder ya veto eder. Veto ettikten sonra dönüp gelen kanunu Meclis bir defa daha konuşur, haklılık bulursa gerekli değişikliği yapar, haklılık bulmazsa vetoda, tekrar geriye gönderir. Geriye gönderdiğini Cumhurbaşkanı ay-

nen neşretmeye mecburdur. Efendim, gün konmamış buraya, şu kadar gün zarfında neşreder denmemiş... Yani 15 gün zarfında iade eder demiş de, neşrine gelince gün konmamış. 'Ben bunu neşretmem' diyebilir mi Cumhurbaşkanı? Derse ne olur? Derse meşruiyetini kaybeder?

Bu laflar geçiyor da onun için söylüyorum, herkes iyi bilsin, bu laflar geçiyor. O zaman bu Meclis'in kanun yapma yetkisi bitmiştir. Bitmemiş midir? Bitmiştir.

Binaenaleyh, şimdi bütün bunlara karşı çıkan Meclis'in içindeki diğer gruplara söylüyorum, prensibine karşı çıkanlara söylüyorum; korumaya mecbur olduğumuz sadece iktidar partisinin mensupları değil ki, hepinizsiniz, Meclis'tir.

Şimdi bir yol, onlardan birisi bu, başka bir yol, bir yol bu yani.

Bu kanun, Meclis ısrar etmiş çıkmış, Anayasa Mahkemesi'ne gider, Anayasa Mahkemesi bunu bozar, reddeder, düzeltir. Düzeltme aslında yetkisi değildir de, düzeltme şöyle oluyor: Zaten bir maddeyi kaldırdığı zaman yeni bir kanun şekline geliyor o, diğer maddeleri muhafaza etseniz, bir kilit madde oluyor, aynen seçim kanununda olduğu gibi, barajlı Dhont sistemini götürürsünüz, barajı kaldırır. Dhont sistemi ayrı bir sistemdir, barajlı Dhont sistemi ayrı bir sistemdir. Binaenaleyh, böyle bir kanun elinize gelir. Yahut af kanunlarında olduğu gibi, bir maddeyi kaldırır, ondan sonra Meclis'in reddettiği bir kanun af kanunu olarak karşınıza çıkar. Ha, bunlar da, bakınız, bizim kuvvetler ayrılığı prensibimizde hukuk içerisinde tartıştığımız şeylerdir. Yani biz bunlardan dolayı kimseyi kötülemiyoruz, bu tecrübelerden yararlanarak gelin devletimizi düzeltelim diyoruz; gelin yetkileri, sorumlulukları bir uygar devletin yetki ve sorumlulukları içerisine koyalım diyoruz.

Netice itibariyle bir yol bu. Bir yol da şu: 'Anayasa Mahkemesi diğer kanunu çıkarır –diğer kanun bundan çok farklı bir kanun– ona göre de bu kanunu düzeltiriz.' Çok farklı bir kanun, bu başka bir şey, o başka bir şey. Onun Anayasa'da dokunduğu yerler başka, yargı meselesi, bunun dokunduğu yerler tamamen başka. Oraya kadar bekleyelim, o kabul edilirse veya reddedilirse, o kanun reddedilirse o zaman bu by-pass kanununa gerek kalmaz. Ne olur? Gene eski hamam eski tas, 395 gün bekler bu kararlar şunlar bunlar, ee ne yapalım, millete döneriz 'Sen sağ ol, yahu bu kadar zaman bekledin öldün mü yani? Ne acelen var, 300 günde olsun' diyebilir miyiz? Diyemeyiz."

"Tasdik meclisi olmamak"

"Şimdi bir yol şu: Yani peki bekleyelim, orada af kanunu çıksın, öbür kanun bugün yarın gelir Çankaya'dan, o kanuna göre onu da askıya alalım burada, şimdi konuşulmakta olanı da askıya alalım, şu Meclis'in önünü tıkadığı iddia edilen by-pass kanunundan bir kurtulalım, şu by-pass işinden bir kurtulalım. Kurtulursunuz ama, Türkiye'de adım atmış bulunduğunuz bir büyük reform hareketini de yapmamış olursunuz.

Ve ikincisi de, bundan sonra kanun çıkarmak için Anayasa Mahkemesi'nden mütalaa veremezsiniz. Yani 'Şöyle bir kanun çıkaracağız, mütalaa versen iyi olur; çünkü, sonra biz bu kanunu çıkarınca sen de reddetmezsin.' Sonra, Çankaya'yla oturup, 'Biz böyle bir kanun çıkaracağız, sen de bunu reddetmemek için gel seninle ön konuşup anlaşalım.' Ondan sonra Bakanlar Kuruluna gelip, 'Beyler, ben Anayasa Mahkemesi ve Çankaya ile mutabık kaldım, imzalayın şunu.' Onlar imzaladı farzet, yani ben hepsini farzı muhal söylüyorum, farzet... Sonra Meclis'e geldim, meclis'in önüne koydum, hiç ses çıkarmayın, tamam mı? Bu kanunu ben oluşturdum, şimdi pişmiş aşa su katmayın, bunu ben çıktığı zaman artık bir yere takılmayacak; binaenaleyh böyle bir prosedür buldum, hadi arkadaşlar girin içeride diyeceğiniz lafları deyin; ama başka bir şey demeyin, hep beraber bunu tasdik edin geçsin gitsin... Tasdik meclisi olursunuz.

Şimdi ben Türkiye kamuoyuna, basına herkese birden sesleniyorum; hangisini yapalım? Yani, bu zamana kadar teamül halinde olan yollardan giderek, efendim reddederse eder, Anayasa Mahkemesi bozarsa bozar. Yani kaide bu. Bu kaideye mi uyalım, yoksa yeni bir kaide mi koyalım, Türkiye'nin sorunu bu. Yeni bir kaide mi koyalım?"

"Ne yapacaksınız, derseniz: Meydanlar bizim be!.."

"Hayır, ben şimdi kendi kendime soruyorum, yeni bir kaide mi koyalım? Ha, 'Yeni bir kaide koyalım' deniyorsa, biz o kaidenin Anayasa'ya, kanunlara, demokratik sistemin ruhuna aykırı olmamak şartıyla nasıl olabileceğini bilirsek, o kaide üzerinde de düşünürüz. Yalnız, o kaide üzerinde düşünürken ne Meclis'in itibarını, ne Meclis'in hükümranlığını, ne hükümetin sorumluluk taşımaktaki durumunu zedeletmeyiz.

Öyleyse, 'Demirel ne dedi?' Canım, arif olan anlasın benim ne dedi-

ğimi, değil mi? Ben bir şey diyorum, bir şey demiyor değilim; yine diyorum ki, iki tane şekil vardır, bu şekillerden bir tanesi budur, bir tanesi de yeni, 'Hadi bakalım, orta öneri var, bu öneriye ne diyorsun?' Ha, bu öneri ile öbür, esas bugün cari olan şekil, birbirine taban tabana zıttır. Ama, söylüyorum gene, başka bir yol varsa, başka bir yol bilen varsa, 'Hay hay, onu da söylesinler, onu da tartışalım.'

Öyleyse yapılacak iş bence çok fazla değil.

Şimdi, sevgili arkadaşlarım başka bir şeye geliyorum. Kanun çıkaramayan siyasi iktidar olmaz. O zaman iktidarla muhalefet yer değiştirir. 'Valla, işte biz...' O zaman oraya teslim olursunuz. Yani, bu 30 senelik, 40 senelik bir Meclis'in tarihinde obstrüksiyonlarla karşılaşmışızdır. Obstrüksiyon muhalefetin hakkıdır. Yalnız, obstrüksiyon muhalefeti bitirir, ben size söyleyeyim. Ben bu obstrüksiyonu, bu muhalefetin yanına bırakacağım mı? Bırakacağım dedim mi?

'Ne yapacaksın' derseniz, yahu, meydanlar bizim be... Meydanlar bizim. Bu memleketin sahibi aslisi, bizi buraya getiren adama diyeceğim ki, 'Düşme bunların arkasına.' 'Neden düşmeyeyim?' 'Gördün, ben seni ta Van'ın Özalp kazasından Ankara'ya kadar gelmekten kurtaracaktım, bu adam seni Ankara'ya kadar getiriyor.' 1 milyon liraya geliniyor oradan buraya. Adam keçiyi, koyunu satıyor; buraya geliyor. Binaenaleyh, dana senin olsun, sen orada dananı muhafaza et. 'Ben, bunu yapacaktın, bu bunu yaptı' demeyecek miyim? Öyle meydanlarda efeler gibi dolaşmaya bakmayın siz, zamanı gelsin.

Evet, değerli arkadaşlarım, biz her şeyi halkla hallettik. Hiç kimse zannetmesin bu memleketin üstüne ölü toprağı serpilmiştir. Biz niye memleketi yokuşa sürüyoruz? 'Mademki, obstrüksiyon yapıyorlar, biz de vazgeçelim.'

Şimdi, bu değil mesele, mesele şu: Şimdi, bu kanun, aslında bizim için değil, by-pass diye konuştuğumuz kanun, uzun yazılmış bir kanun. Bunu kısaltabiliriz. Bu kısaltma işini de kimse gerilediğimiz filan manasında anlamasın veya öyle anlasa da bir şey çıkmaz. 'Canım, biz halat çekiyor değiliz' dedim. Bunu kısaltalım.

Binaenaleyh, bunu komisyona alalım, komisyonda evvela grup bir şey kursun ve hükümetten de bir arkadaş grubun şeyine katılsın, alt komisyon kursun, hemen ânında, çabuk. Bunu yarın gelince, yarın belki bir defa daha denemek olabilir veyahut olmayabilir. Bir süre sonra, ben bun-

ları biliyorum, bu mukavemetler kırılır, 100 madde olsa gene çıkar, bir gecenin içinde de çıkar. Ama, mademki arkadaşlarımıza bıkkınlık veriyor olay, ki bıkkınlık meselesini de sevmiyorum onu da söyleyeyim. Çünkü burada arkadaşlar, yani siyasi heyetleri derli toplu tutan zaten mücadeledir. Ama, lüzumsuz bir iş yapmayalım diyorsanız, gelin o kanunu küçültelim, yani maddelerini azaltalım, birleştirelim, ruhunu zedelemeden daha küçük bir kanun haline getirelim.

Evet, buna hiç kimsenin bir diyeceği olmaz. Burada, ne diyen de, varsın ne diyende desin; ama biz reformdan vazgeçiyor değiliz. Ve ondan sonra da dönelim, halka anlatalım, 'Arkadaş, ben şunları şunları yapmak istiyordum, senin için bunları yapmak istiyordum, yaptırtmadılar.' Ama, yine de caymış değilim, meseleyi o noktaya getiririz.

Bir yerden sonra da herkesin vicdanı var, Meclis'in içinde oturan insanların da vicdanı var, bizim karşımızda olanların da var; onların vicdanları da el vermeyecektir. 'Yahu, neye karşı çıkıyoruz biz, neyi baltalamaya çalışılıyoruz'a onların vicdanları da el vermeyecektir.

Şimdi, üç-beş cümle de diğer konular hakkında konuşmak istiyorum. Bu fevkalade önemli olduğu için mesele uzadı.

Şudur söylemek istediğim şey: Yapmak istediğimiz, kırtasiyeyle savaştır; kâğıda boğulmuş devleti boğulmuşluktan kurtarmaktır. Gerçek reform budur, devleti işler hale getirmektir, vatandaşın işlerinin daha iyi görülebilmesini sağlamaktır. İşte budur yapmak istediğimiz."

Bu konuşma, 'kendisi için bir şey isterse namert olacağını' ilan eden Demirel'de, 1993 ile 1998-99 yıllarındaki farkı açıklaması açısından da ilginç.

81

Cumhurbaşkanı'nın çalışma ve konuk kabul odasında, masa önündeki sandalyelerden birinde oturuyorum.

Demirel, Özel Kalem Müdürünün, önüne koyduğu belki yüze yakın evrakı imzalıyor. Dakikalar boyunca imzalama olayı sürüyor.

Bir ara bana baktı, hafifçe gülümsedi ve;

"By-pass'lık evrak. Eğitim müdüründen il tarım müdürüne kadar atama kararnameleri" dedi.

1996'da bir gündü.

1993'teki tartışmalar, çatışmalar... Şöyle gelip geçti gözümün önünden.

Hâlâ devleti işletmenin peşindeydik. Cumhurbaşkanı hâlâ, bir Bakanın tek imzasıyla çözülecek bir olayla, bir işlemle uğraşıyordu...

Kimi günler dakikalar boyunca imza atıyordu.

Not defterimden:

(10 Mart 1993) Demirel'le görüşme.

SD: "Bugün devlet işi görmeye çalışıyorum. Abramowitz geldi, biraz onunla konuştuk."

CA: "İlginç. Ne diyor, ne istiyor?"

SD: "Geziyor işte. 'Görev aldın mı?' dedim. 'Hayır, benim görevim yok' dedi. 'Ben eski çalışmalarıma devam ediyorum' diyor."

CA: "Rand Corporation mu?"

SD: "Hayır, hayır. Carnegie Vakfı'nda."

CA: "Herhalde bir rapor hazırlayacaktır."

SD: "Ama 'Benim hükümetle ilgim var,' dedi. 'Washington son 20-25 seneden farklı olacaktır' dedi. Dünyaya bakış açısı falan değişik. 'Ama henüz bir araştırma safhasındadırlar' diyor."

CA: "Burada neyi araştırıyor?"

SD: "Türkiye'de durum nedir? Türkiye-ABD münasebetleri hangi şekli alır, bunları soruyor.

Türkiye'de durum? Bizim gazetelere bakarsan ve bazı işadamlarına sorarsan 'yandık yıkıldık,' derler. Ama Türkiye'de sokaklar, meydanlar serbesttir. Hayatiyet dolu bir parlamento vardır. Nitekim dün saat 10.00'dan aşağı yukarı gece yarısına kadar 14 saat orada oturdum ben."

CA: "İki balon şişirildi. Biri Adalet Bakanı Oktay gidiyor. İkincisi OHAL uzatması geçmez. Oktay yerinde kaldı, OHAL de geçti."

SD: "Aşağı yukarı 30 senedir bu Meclis'in içindeyim ve geçen 40 küsur seneyi de biliyorum. Bu Meclis'te çok şeyler olmuştur, ciddi olaylar. Dünkü kadar ellerini sıra kapaklarına vurarak; böyle yarım saat ellerini akılsızca şişirenlere rastlanmadı."

CA: "Ama geçti!"

SD: "Yahu kardeşim; gensoru müzakeresi yapılmış. Çıkmış kürsüye zaten 'Sizin sayınız fazla' diyor. Açık oy istemiş, sonra geriye almış. Başkan, oylama yapmaya hazırlanmış. 'Kabul edenler' diyecek. Değil mi? Kabul etmeyenler deyince sen duymayacaksın. Öbürü duyacak. Açsaydın kulağını.

'Kulaklarınızı yıkatın,' dedim." (Gülüşmeler)

CA: "(Gülüyor) Ama hapishanelerden firar olayı ve gensoru da uzun günler tartışıldı ve sonunda Meclis'te de..."

SD: "Meclis'in topu Doğru Yol'dur. Oktay sorunu... Dün adamlarıma 'Sakın ha' dedim. 'Hükümet sorumluluğu müşterektir, sakın ha. Aleyhte oy vermeyin.' Bizim içimizde var Seyfi Oktay'ı istemeyen.

Bu hapishane işini anlatmak da bir zor iş. Adam kaçtı, 'varsın kaçsın' diyemezsin ki. Çok iyi savundular. Oltan Sungurlu da o kadar laf etmiş ki..."

CA: "By-pass ne oldu, geri alıyor musunuz?"

SD: "Almıyoruz. 75 maddeyi 15'e indirdiler. Dün gece çalıştılar."

CA: "Bayramdan önce gündeme gelir mi?"

SD: "Yarın gündeme gelir. İnsan Hakları Kanunu da öyle olacak. Komisyona alınacak, küçültülecek.

Kaç gündür ne diyorlardı? 'Bu adam uzlaşmaz.' Beni neyle uzlaştıracaksınız? Ben gideceğim diyar diyar dolaşacağım, rey toplayacağım, tırnağımla toprağı kazacağım. Ondan sonra gelip sana (Özal'a) teslim olacağız. Enayiye bak, affedersin!"

CA: "Olacak şey değil."

SD: "Olur mu öyle şey?

Oyun kâğıdına, şaraba, köy korucularına, mahalle bekçilerinin kıyafetine kadar uğraşmış Bakanlar Kurulu bir zamanlar. Bugün de o cinsten işler var. MŞB'nin istişare heyetinin hakkı huzurunu Bakanlar Kurulu tayin etmiş. Biraz sonra ineceğim, misafir kabul edeceğim."

CA: "Yine mi?"

SD: "Dörde doğru. Çeçenler var burada. Kırgızlar var. Bizim biraderler zamanımızın yarısını alıyor."

(11 Mart 1993, gece)

SD: "Ankara'dakiler gitsinler Erzurum'u görsünler. Erzurum fevkalade hassas bir yerdir. Çok uyanıktır. Gittik, nasıl sarıldı adamlar. Meydan deniz gibi kalabalıktı."

CA: "Burada OHAL sorunu. SHP'den oy vermek istemeyenler var. Daçe'yi gördünüz mü bilmiyorum, başta Aydın Gürkan, uyarmış Daçe bunları."

SD: "Sevgili kardeşim; hükümet programı, koalisyon protokolunda mesele olarak teröre angaje miyiz? Evet. Peki, OHAL? Bizim MGK'dan geçiyor, hükümete geliyor. Hükümette adamlarımız var. Oradan da geçiyor. Meclis'te 53 milletvekilinizden 30'u yok! Eee, 30'u yok!.. Kimse bunlara bir şey demiyor.

Benim adamlarım ateş püskürüyor. Ben susturuyorum. SHP grubuna 20 kişiyle oya iştirakle koalisyon protokolunda taahhüt ettiğiniz bugün en başta övünebileceğiniz terörü gerilettik, siz ters duruyorsunuz.

Buna kimse bir şey demiyor. Sonra geliyorsunuz 1 Mayıs bayram olsun. O zaman 1 Mayısın bayram olmasına Doğru Yol grubu oy vermeye mecbur mu?

Soruyorum; mecbur mu?"

CA: "Değil!"

SD: "DYP ile anlaş, ver kanun teklifini. Birçok şeyde kanun teklifi verilmesi lazım olunca birlikte veriyorlar. Bunu da DYP ile birlikte ver.

Sonra bu kadar enayilik olur mu? Gece yarısında... Puan kazanmak istiyor. Ben yapacaktım, bayram yapacaktım ama Meclis yaptırmadı filan...

Kardeşim, şimdi soruyorum. Kaç kişileri var Meclis'te (SHP'nin)? Ya 15 ya 20 kişi var. Yani sen 15-20 kişi ile oraya geleceksin. DYP grubunun adamları oraya gelecek, kanunu çıkarıverecek. Sen de meyveyi toplayacaksın, öyle mi?"

CA: "Öyle!"

SD: "Olacak şey değil."

CA: "Daçe, SHP'lilere 'Bizim grupta 1 Mayısa aleyhte bir hava esiyor. Şimdi götürmeyin, bir süre geçsin, olgunlaştıralım, sonra'

demiş. Bunu açıkladı. Ercan Karakaş falan bugün geri adım attı. Cevdet Selvi filan bozuk çaldı bunlara..."

SD: "Meclis'e girerken bana kapıda sordular. Ben de 'Bunlar hükümetin sevk ettiği kanunlar değil ki' dedim."

CA: "Bir ara koalisyona kadar indi mesele. Gidiyor gibi."

SD: "Bir sürü kafası bozuk adam var. Olaydan sonra, kriz çıktı koalisyonda filan. Ne diye kriz çıkacak koalisyonda? Niye kriz çıkacak?

Biz bunları (SHP'yi) el üstünde tutuyoruz bir sıkıntı çıkmasın diye."

CA: "Erdal Bey'e söylediniz mi olan-biteni?"

SD: "Söyledim. Dedim ki: '1 Mayıs bayram yasasını gece yarısı getirmek... Bu fevkalade acemice bir şey. Bir gün sonra olsa ne olurdu, iki gün sonra olsa ne olurdu?' "

CA: "Peki, Erdal Bey ne diyor?"

SD: "İşte, parti içindeki gruplar, olmuş bir şey filan."

CA: "Bize verdiği demeçte '1 Mayıslar yine bayram gibi kutlanır, varsın yasası çıkmasın,' diyor."

SD: "Ona bir mani yok ki."

CA: "Zaten Erdal Bey de 'Zamanı geldiğinde hükümete götürürüz' diyor, yasa geçerse geçer, kriz filan gibi laflara itibar etmiyor.

Genel sekreter Selvi daha sert. Gürkan ise..."

SD: "Ne kadar problem adam. By-pass gelmiş Çankaya'dan, by-pass olarak gidecek oraya."

CA: "Nedir? Son konuşmanız geldi, öyle bilgiler var ki, basın by-pass konusunda o bilgileri neden kullanmaz ki?.."

SD: "Şimdi bakın; bu basın hükümet düşmanlığı yapmak suretiyle tiraj geleceğini sanıyor. Her biriyle, biliyorsun, benim münasebetlerim düzgün. Hiçbiri ile ters değil. Patronları dahil. 'Yahu' diyorum, 'kardeşim niye böyle yapıyorsunuz? Niçin böyle yazıyorsunuz?' Yüzüme bakıyorlar, cevap vermiyorlar. İyi mi?"

CA: "Bugün büroya gittim, Hürriyet'i açtım. Kısa kısa bir şeyler sormuşlar, herhalde Ertuğrul sormuştur."

SD: "Ertuğrul."

CA: "Soru: 'Siz TÖ'ye cevap verecektiniz, bugüne kadar vermediniz!' Yanıt: 'Salı günü grupta verdim.'"

SD: "Evet, verdim."

CA: "Manşet ne biliyor musunuz: 'Demirel dün TÖ'ye bizim vasıtamızla cevap verdi'."

SD: "Hadi canım sen de!""

CA: "Sonra, 'Anlaşmaya (TÖ ile) hazırım!' "

SD: "Ne anlaşması canım? Dedim ki: 'Veto edecekmiş, etsin. Edecek zaten. Gerekçesine bakayım,' dedim. Ne diyeyim ben yani? Başka bir şey diyemezdim ki..."

CA: "Ama manşetteki anlaşma..."

SD: "Gerekçesine bakayım Çankaya'nın. Haklı bir şey varsa ona göre hareket ederim. Ben siyaset yapıyorum. Eğer benim gözümden kaçan bir şey varsa nazar-ı dikkate alırım.

Bu zatın (Özal'ın) savunabileceği hiçbir şey yok. Bakın; gensoruya ben muhatap mıyım? Evet! Halkın önünde hesap veren ben miyim? Evet! Ondan sonra ben icraat yapamayacağım. Bu adam bana icraat yaptırmayacak. Böyle şey olmaz."

CA: " 'Karabağ planı birkaç güne kadar verilecek,' dediniz. Hazır mı plan efendim?"

SD: "Yapıyorlar. Bu, Ermeni-Azeri savaşı çok kötü, çok. Planda karşılıklı mutabık kalacaklar. Avrupa bu konuda o kadar rahat değil. Çünkü, Türkiye var işin içinde. Onlar devre dışı kalıyor. Türkiye ile Rusya bu işi bitiriyor diye. Koca koca devletler, vallahi yaramaz çocuklar gibi. İyi mi?"

CA: "Amerika bir zamanlar Ruslarla iyi geçiniyorsunuz diye az şey yapmadı."

SD: "Bize, 'Ermenistan'a yardım edin,' diyorlar. Edelim ama siz de Azerbaycan'a yardım edin. Yahu, bu işi İsrail'e çevireceksiniz."

CA: "Siz bunu Amerika'ya söylediniz mi?"

SD: "Söyledim, aynen böyle söyledim."

CA: "Yani burasını, 'Azeri-Ermeni anlaşmazlığını İsrail-Arap davasına çevireceksiniz,' dediniz mi?"

SD: "Aynen söyledim."

CA: "Ne diyor o zaman Amerika?"

SD: "Bu kadar Arap devletini karşınıza aldınız İsrail'i koruyarak, savunarak."

CA: "Amerika ne araştırıyor şimdi?"

SD: "Ermenistan'a gidecek yardımın Türkiye'den geçmesini."

CA: "Geçiriyorsunuz zaten."

SD: "Canım onlar ufak tefek şeyler. İş büyüdüğü zaman Ermenistan güçlenir."

CA: "Tabii, Ermenistan'a büyük ölçüde yardım bizim üzerimizden geçerse, Azerbaycan ayağa kalkacak."

SD: "Ya yardımı bana ver, ben vereyim. Ya doğrudan kendinden ver.

Ermenistan'dan adam geldi buraya. Televizyonda izlemişsindir. Geçen sene 460 bin ton buğday vermişim."

CA: "Söylediniz bunu."

SD: "Mahsus söylüyorum. Burada da bir sürü aklı kısa Ermenistan'a buğday veriyor diye... 460 bin ton... 10 bin tonu hibe."

CA: "Ermeni, şükran mektubu falan getirmiş."

SD: "Getirdi. Ermenilere buğday! Onlar (Amerikalılar) bize verecek, biz de Ermenilere vereceğiz."

CA: "Yani biz veriyoruz, sonra Amerikalılar bize veriyor."

SD: "Tabii, tabii. Zaten onlar doğrudan götürebilse, götürecekler. Aracısız."

Not defterimden:

(16 Nisan 1993, gece)

Hikmet Çetin (Dışişleri Bakanı): "Azerbaycan... Kerbece diye bir yer var. 45 bin nüfuslu. 400 Ermeni 4 tankla gelmiş. İçlerinde askerler de var tabii. Azeriler bırakıp şehri gitmişler. Orada ölenler 4 veya 6 kişi. Yıkma yakma da yok. Ölen 200 kişi, dağlarda, soğuktan, donarak."

CA: "Azerbaycan böyle ise, Ermenilerle Karabağ savaşı nasıl olacak?"

HÇ: "Kimse savaşa gitmiyor, kaçıyor. Bir kısmı Bakü sokaklarında askeri giysilerle dolaşıyorlar. Rüşvet işliyor."

CA: "Gösteriş!"

HÇ: "Evet. Hatta bazıları 'Biz burada kalalım, şehirde, Türkiye gelsin bizim için savaşsın' diyor."

CA: "Olur!"

HÇ: "Tabii hiç olacak şey değil."

CA: "Önce kendisi vatanı için çarpışacak. Biz de yardım edeceğiz."

HÇ: "Elbette, zaten yardım da ediyoruz. Ancak adamlar 70 yıl ne savaş görmüşler, ne de askeri eğitim. Sovyetler önlemiş. Adamları eğitiyoruz. Dışarda söyleyemiyoruz bunları."

By-pass yasaları üzerinde Cumhurbaşkanı Özal'ın açıklamaları ve 'Anayasa bir kez delinirse ne çıkar?'

By-pass yasaları 1992 sonlarında ve 1993'ün ilk aylarında hükümetle Çankaya arasında çetin çekişme konularıydı.

Sorunun siyasal yanı kadar, kamuoyuna yeterince yansımayan hukuksal yanı da var. Cumhurbaşkanı Özal'ın o sırada –6 Mart 1993'te– bir basın toplantısı düzenleyerek aktardığı görüşleri yansıtmak yararlı olabilir.

Turgut Özal, 6 Mart günü, by-pass yasaları üzerinde hukuksal görüşlerini uzun bir metinle basına duyurdu.

İkinci bir metin; siyasal alanda geniş yankılar uyandırdı.

Cumhurbaşkanı Özal'ın, yerel seçimlerle ilgili yeni yasal düzenlemelerden söz ederken, "Anayasa bir kez delinirse ne çıkar" dediği basında yer aldı.

Bir Cumhurbaşkanı'nın Anayasa'nın bir kez delinmesini doğal ve normal sayması, çetin tartışmalara, Çankaya'ya yönelik sert eleştirilere yol açacaktı, açtı.

İkinci metin, Özal'ın bu sözü nerede ve ne için söylediğini anlatıyor.

Tarihsel bir belge değerinde olan bu metni de bilgi notlarına eklemek gerekiyor.

Metin 1: 6 Mart 1993'te Cumhurbaşkanı Turgut Özal, by-pass yasaları ile ilgili görüşlerini aktardığı bir basın toplantısı düzenledi.

Basın aracılığıyla kamuoyuna duyurduğu görüşleri içeren metinde şunlar yer alıyor:

Son zamanlarda kamuoyunda By-pass Yasası olarak bilinen ve üzerinde ısrarla durulan "Bakanlıklar ve Bağlı Kuruluşlarda Atama Usulüne İlişkin Kanun" hakkında çok önemli gördüğüm bazı hususları, sizlere ve sizlerin aracılığı ile de sevgili vatandaşlarıma açıklamak üzere bu toplantıyı düzenlemiş bulunuyorum.

23 Nisan 1981 tarihinde kabul edilen bir kanunla;

Bulundukları görevin özelliği, yaptıkları devlet hizmetinin kapsamı göz önünde bulundurularak;

– Valiler,
– Büyükelçiler, Daimi Temsilciler, Daimi Delegeler,
– Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri,
– Diyanet İşleri Başkanı ve Yüksek Din Kurulu Üyeleri,
– Yüksek Denetleme Kurulu Başkan ve Üyeleri

Bakanlar Kurulu Kararı ile...

Buna karşılık;

– Müsteşar ve Müsteşar Yardımcıları,
– Genel Müdür ve Yardımcıları,
– Başbakanlığa Bağlı Kurul Başkanları,
– Bakanlık Müşavirleri,
– Bakanlık Müfettişleri,
– Bölge Müdürü, Başmüdür,
– Bazı İl Müdürleri,
– Kaymakamlar,
– Kamu İktisadi Teşekkülleri'nin Genel Müdür ve Yardımcıları ile Yönetim Kurulu Üyeleri,

gibi görevlerde bulunanlar ilgili Bakan ve Başbakan'ın imzası ve Cumhurbaşkanı'nın onayı bulunan müşterek kararname ile atanmaktadır.

Devletin yönetiminde tarihi gelişimin bir sonucu olan ve aynı zamanda teamül şekline dönüşen bu uygulama, 7 Kasım 1982 tarihinde kabul edilen 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nca da benimsenmiştir. Biraz sonra ayrıntıları ile izah edileceği üzere, Anayasa'nın konu ile ilgili maddeleri, bu atama sistemini kapsamına almıştır.

Hal böyle iken, 26 Şubat 1993 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce kabul edilen bir kanunla yıllardan beri uygulanmakta olan bu sistemden tümüyle vazgeçilerek, bilhassa Müsteşar, Müsteşar Yardımcısı, Genel Müdür, Genel Müdür Yardımcısı gibi Devletin teşkilatında çok

önemli görevler ifa eden üst düzey yöneticileri ile, keza özel kanunlarında hüküm bulunmasına rağmen, bu kanuna ilave edilen;

– Merkez Bankası Başkanı

– Adli Tıp Kurumu Başkanı,

– Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanı,

– Talim ve Terbiye Kurulu Başkanları gibi, kamu görevlilerinin dahi, demokratik ülkelerde emsali görülmeyen ve parlamenter sisteme ve Anayasamıza aykırı bir düzenlemeye gidilerek, ilgili Bakan ve Başbakan'ın onayı ile veya sadece Başbakan'ın tek imzası ile atanmaları yolu benimsenmiştir.

Sayın Basın Mensupları,

Bilindiği gibi 1982 Anayasası'nda Cumhurbaşkanı'nın GÖREV VE YETKİLERİ genel hatları ile bu Anayasa'nın 8'inci ve 104'üncü maddelerinde belirtilmiş ve düzenlenmiştir.

Anayasa'nın (GENEL ESASLAR) bölümünde 8'inci maddesinde (YÜRÜTME YETKİSİ VE GÖREVİ) başlığı ile;

"Yürütme yetkisi ve görevi Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasa ve Kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir."

İfadesi ile yürütme görevinde, Bakanlar Kurulu'na aynı ifade içerisinde görev ve yetki verilmiş bulunmaktadır. Bu tanımla Anayasamız Cumhurbaşkanlığı'nı bir müessese, Bakanlar Kurulu'nu da ayrı bir müessese olarak kabul etmiş bulunmaktadır.

Anayasa'nın 104'üncü maddesi'nde ise Cumhurbaşkanı'nın (GÖREV VE YETKİLERİ) başlığı altında;

"Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk Milleti'nin birliğini temsil eder; Anayasa'nın uygulanmasını, devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını ***GÖZETİR***."

Hükmü yer almaktadır.

Bundan sonra Anayasa'nın ilgili maddesinde belirlenen ilkelere uyularak yapacağı görev ve kullanacağı yetkiler sıralanmıştır.

Bunlar içerisinde başlıcaları:

– Kanunları yayımlamak,

– Kanunları tekrar görüşmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne geri göndermek,

– Anayasa değişikliklerini, gerektiğinde halk oyuna sunmak.

– Kanunların, Kanun Hükmünde Kararnamelerin, TBMM İçtüzüğünün iptali için Anayasa Mahkemesi'ne dava açmak,

– Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar vermek,

– Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek,

– Başbakan'ın teklifi üzerine Bakanları atamak ve görevlerine son vermek,

– Gerekli gördüğü hallerde Bakanlar Kurulu'na başkanlık etmek ve Bakanlar Kurulu'nu başkanlığı altında toplantıya çağırmak,

– TBMM adına Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Başkomutanlığını temsil etmek,

– Milletlerarası andlaşmaları onaylamak ve yayımlamak,

– Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kullanılmasına karar vermek,

– Genelkurmay Başkanı'nı atamak,

– Sıkıyönetim ve olağanüstü hal ilanını ve bu hallerle ilgili kanun hükmünde kararname çıkarılmasında Bakanlar Kurulu'na başkanlık etmek,

– Kararnameleri imzalamak,

– Yükseköğretim Kurulu Başkan ve Üyeleri ile Üniversite Rektörlerini seçmek,

– Anayasa Mahkemesi Üyelerini seçmek,

– Danıştay Üyelerinin dörtte birini seçmek,

– Uyuşmazlık Mahkemesi Üyelerini seçmek,

– Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Vekilini seçmek,

– Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Üyelerini seçmek,

– Askeri Yargıtay Üyelerini seçmek,

– Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Üyelerini seçmek.

Başbakan'ın Anayasa'daki konumu ile yetki ve görevleri ise şöyledir:

Anayasa'nın 112'nci Maddesi'nde (GÖREV VE SİYASİ SORUMLULUK) başlığı altında;

"Başbakan, Bakanlar Kurulu'nun başkanı olarak, bakanlıklar arasında ***İŞBİRLİĞİNİ*** sağlar ve hükümetin genel siyasetinin yürütülmesini ***GÖZETİR. BAKANLAR KURULU BU SİYASETİN YÜRÜTÜLMESİNDEN BİRLİKTE SORUMLUDUR."***

Diye belirttikten sonra aynı maddenin üçüncü fıkrasında;

"Başbakan, Bakanların görevlerinin Anayasa ve Kanunlara uygun

olarak yerine getirilmesini ***GÖZETMEK*** ve ***DÜZELTİCİ ÖNLEMLER*** almakla yükümlüdür." ifadesini koymuş ve Başbakan'ın görevleri sadece bu maddede ve bu ifadelerle belirtilmiş bulunmaktadır.

Burada özellikle Cumhurbaşkanı'nın görev ve yetkilerini belirleyen 104'üncü madde, ***"CUMHURBAŞKANI DEVLETİN BAŞIDIR"*** sıfatını koyduktan sonra, "ANAYASA'NIN UYGULANMASINI, ***DEVLET ORGANLARININ DÜZENLİ VE UYUMLU ÇALIŞMASINI GÖZETİR"*** ifadesi ile Başbakan'ın görevleri ile ilgili 112'nci Madde'deki "bakanlıklar arasındaki işbirliğini sağlar, Hükümetin genel siyasetini ***GÖZETİR"*** ifadesinin ve aynı maddenin 3'üncü fıkrasındaki, "Başbakan, Bakanların görevlerinin Anayasa ve Kanunlara uygun olarak yerine getirilmesini ***GÖZETMEK*** ve ***DÜZELTİCİ ÖNLEMLERİ*** almakla yükümlüdür" ifadelerinde GÖZETME kelimesinin aynen kullanılmış olması çok dikkat çekicidir ve bir maksadı olması gerekmektedir.

Bu görevi verirken;

Cumhurbaşkanı'na bu gözetme alanını genişleterek içinde hükümetin de bulunduğu DEVLETİN BAŞI SIFATI İLE BÜTÜN DEVLET ORGANLARININ DÜZENLİ VE UYUMLU ÇALIŞMASINI GÖZETME GÖREV VE YETKİSİNİ vermektedir.

Bu nedenlerle; gözetme görevini Cumhurbaşkanı ve Başbakan için ayrı ayrı yorumlamak ve değerlendirmek doğru olmaz. Anayasa'daki maksat ve ifadeye uymaz. Bu GÖZETİM İŞBİRLİĞİ ve UYUM sağlama görevi iç içe ve birbirini bütünleyen bir yetki ve görev anlamını taşır.

Anayasa'nın CUMHURBAŞKANI ile BAŞBAKANIN GÖREV VE YETKİLERİ ile ilgili değerli bilim adamlarının çok önemli gördüğüm, düşünce ve görüşleri de şöyledir:

*** Prof. Dr. Erdoğan TEZİŞ** "ANAYASA HUKUKU" adlı kitabında,

Geleneksel olarak parlamenter rejimin;

1) Yürütmenin iki başlılığı,

2) Devlet Başkanı'nın siyasi açıdan sorumsuzluğu,

3) Bakanların yasama organına karşı siyasi sorumlulukları,

4) Yürütmenin yasamayı fesih hakkı,

Gibi dört özelliğinin bulunduğunu belirttikten sonra (Yürütmenin iki başlı oluşu) ile de ilgili olarak kitabında, aşağıya aynen alınan şu görüşlere yer vermiştir:

"Yürütmenin iki başlı oluşu

Parlamenter rejimde yürütme, bir yanda Devlet Başkanı ve öte yanda da Başbakan'dan oluşmaktadır. Başbakan, Bakanlarla birlikte, kollektif bir organ olup, dar anlamda hükümet ya da kabine olarak adlandırılır. Devlet Başkanı bir yandan yürütme organını temsil etmekte, öte yandan da Devletin birliğinin ve ülke bütünlüğünün simgesidir. Hükümetin başında ise, hükümet ve idare sorumluluğunu taşıyan hükümet başkanı vardır. Ülkelere göre, hükümet başkanına Başbakan (PRIME MINISTER/ PREMIER MINISTRE), Bakanlar Konseyi Başkanı (Fransa IV. Cumhuriyet'te=PRESIDENT DU CONSEIL DES MINISTRES), Kabine Şefi (CHEF DE CABİNET) ya da, Almanya'da olduğu gibi Şansölye (CHANCELIER) denmektedir."

***Coşkun KIRCA,** 17.2.1966 tarihli Milliyet gazetesinde 'CUMHURBAŞKANLIĞI' başlıklı makalesinde aynı görüşü ileri sürmüştür. Makaleden konu ile ilgili olarak alınan bölümler aşağıdadır:

"Cumhurbaşkanı, yine yürütme organının başı sıfatıyla, idare içindeki belli başlı atama, görevden alınma, emekliye ayırma, nakil ve yükselme tasarruflarını yapar. Anayasa bu bakımdan sadece Türkiye Cumhuriyeti'nin yabancı devletler nezdindeki temsilcileri (Büyükelçi ve Elçiler ile) Genelkurmay Başkanı'ndan bahsetmiştir. ***Ancak, bu idare içindeki diğer belli başlı makamlarla ilgili söz konusu tasarrufların Cumhurbaşkanı'nca yapılması zorunluluğunu ortadan kaldırmaz. Cumhurbaşkanı bu yetkilerini, yürütme organının başı olmasından alır. Cumhurbaşkanı'nın bu tasarrufları Başbakan ile Bakanlarca imzalanması şarttır.***

Cumhurbaşkanı, hem devletin, hem de yürütme organının başı olarak milletlerarası andlaşmaları –bazı şartlarla– onaylar ve yayımlar. Cumhurbaşkanı'nın bu konuda bir Bakanlar Kurulu Kararnamesi çıkarması gereklidir."

***Prof.DR. Turan GÜNEŞ** Milliyet gazetesinde yayımlanan, "CUMHURBAŞKANI'NIN YETKİLERİ VE BAKANLAR KURULU KARARNAMELERİ" başlıklı makalesinde aşağıdaki görüşlere yer vermiştir.

"... Yurttaş için de, Devlet yetkisi için de, hukuk devleti ve uygarlık, beğenilmeyen hukuk kurallarına riayetle başlar. Mahkeme kararı da böy-

ledir. 'Mahkeme kararını beğenmedim, yanlıştır, haksızdır, onun için cezasını çekmiyorum, borcumu ödemiyorum' dediniz mi, anarşi başladı demektir. Kararı eleştirebilirsiniz, hatta karar haksız ve yanlış da olabilir, ama uyulacaktır. Hukuk devleti, uygarlık bu. Herkes kendi yetkileri içinde bunu sağlamak zorundadır. Devlet Başkanlarına da 'çağdaş uygarlık' çabasında görevler düşeceği kabul edilmelidir..."

"Anayasamız, yasama, yürütme ve yargıyı birbirinden ayırdıktan sonra yürütme görevini Cumhurbaşkanı ve Başbakan'a vermiştir. 6. madde bunu açıkça söylüyor. O halde Türkiye'de de, bütün parlamenter rejimlerde olduğu gibi, yürütme iki başlıdır. '...Neden böyledir?' sorusunu burada cevaplamayacağım. Bunun parlamenter rejimin tarihinden gelen nedenleri vardır. Devlet düzeninden gelen temelleri vardır. İki dünya savaşı arasında bu iki başlılığı kaldırma eğilimleri de birçok ülkede çok da kötü sonuçlar vermiştir.

Yürütme iki organdan kurulduğuna göre, işleyişi de ortak olacaktır. Bundan ötürü de Devletin önemli işlemleri hem hükümetin, hem de Cumhurbaşkanı'nın iradelerinin birleşmesi ile yapılır. Bizim Devlet uygulamamızda 'müşterek kararname' denen ve Bakan ile Başbakan'ın yaptığı işlemlerin ve Bakanlar Kurulu Kararları'nın Cumhurbaşkanı'nın imzasına sunulmasının nedeni budur.

Anayasa bunu yine parlamenter rejimin tarihinden gelen nedenlerle her ülkede olduğu gibi tersinden ifade ediyor. 'Cumhurbaşkanı'nın kararları Başbakan ve ilgili Bakanlar tarafından imzalanır' diyor.

Yani hukuken bizim 'Bakanlar Kurulu Kararı' dediğimiz Cumhurbaşkanı'nın bu hükme göre bütün Bakanlarca imzalanmış bir kararıdır. Bakanların bu kararı zaman açısından Cumhurbaşkanı'ndan önce imzalamış olmaları onun Cumhurbaşkanı kararı sayılmasını etkilemez..."

*** Dr. Ahmet KERSE** "TÜRKİYE'DE 1961 ANAYASASI'NA GÖRE CUMHURBAŞKANI" adlı doktora tezinde (Türkiye'de 1961 Anayasası'na Göre Cumhurbaşkanı, İstanbul, 1973, Sayfa: 140,147), **Prof.Dr. Orhan ALDIKAÇTI**'nın görüşlerinden yararlanarak, aşağıdaki görüşlere yer vermiştir.

"...Cumhurbaşkanı, önüne gelen kararnameleri mutlaka imzalamakla yükümlü bir kişi değildir. Aksine, Hükümetin, Cumhurbaşkanı'nın imzalamasını istediği bir kararnamenin isabetine inandırması gerekir. Aksi takdirde Cumhurbaşkanı, Anayasa'ya göre içtiği anda sadık kalarak, isabetine inanmadığı ve partizanca bir zihniyetin eseri olan kararnameleri imzalamayabilir. Kanaatimizce, Cumhurbaşkanı'nın, bu şekilde kararnameleri imzalamayışı, parlamenter rejime aykırı hareket anlamına da gelmez. Çünkü, ***idareye istikrar, memurlara teminat sağlamakla ve hükümetleri kanun içinde tutmakla Anayasa düzeni korunmuş olur. Cumhurbaşkanı, kararnamelere müdahalesi ile bazı haksız idari tasarrufların önüne geçmiş olur.*** Böylece, önemli Devlet hizmetlerinde görev yapacakların iyi seçilmesi imkânı sağlanmış olduğu gibi, iktidarda bulunan hükümetlerin, siyasal ve kişisel tercihlerle yapacağı zararlı tasarruflar da engellenmiş olur. ***Cumhurbaşkanı'nın, kararnameleri onaylamasının önemi, bilhassa yüksek dereceli memurların tayininde kendini belli etmektedir.***

Çünkü, Cumhurbaşkanı'nın onaylamada göstereceği titizlik, partizan idareyi kısıtlayacak ve hizmetin ehil ellere verilmesini sağlayacaktır."

Buraya kadar ortaya konulan görüşler değerlendirildiğinde; parlamenter rejimde yürütme yetkisi ve görevinin bir taraftan Cumhurbaşkanı ve diğer taraftan Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasa ve Kanunlara uygun olarak kullanılıp, yerine getirileceği, hiçbir tereddüde yer verilmeyecek kadar açıktır.

Bu noktada isim ve tabir olarak, ATAMA ile ilgili KARARNAMELER konusunu da açıklamak yerinde olacaktır.

Bilindiği gibi bunlar içerisinde BAKANLAR KURULU KARARNAMESİ bütün Bakanların ve Başbakan'ın imzaladığı ve Cumhurbaşkanı'nın onayladığı kararnameleridir.

Bütün Anayasalarda olduğu gibi bizim Anayasamızda da yeralan hükümler çerçevesinde bu uygulama değiştirilemez.

Diğer bir kararname ise, MÜŞTEREK KARARNAME veya üçlü veya ikili olarak adlandırılan kararnamelerdir.

Anayasa gereğince bu kararnamelerde iş ve işlemden sorumlu Bakanın, Başbakan ve Cumhurbaşkanı'nın imzalarının bulunması şarttır.

Aksi takdirde Anayasa'daki müşterek gözetim ve yürütme şartı yerine getirilmemiş olur.

Bunun dışında bir Bakanın imzası ve Başbakan'ın onayı ile oluşan bir kararname yoktur.

Varlığını kabul etmek, Anayasa'ya aykırı bir sonuç doğurur. İkili kararname ancak, halen olduğu gibi, bir Bakanlığa bağlı olmadan Başbakanlığa doğrudan bağlı üniteler ile Başbakanlık Merkez Teşkilatı için, Başbakan'ın ve Cumhurbaşkanı'nın imzası ile oluşmakta, müşterek yürütme ve gözetim şartı burada da yerine getirilmiş bulunmaktadır.

Cumhurbaşkanı'nın onayını gerektirmeyen daha küçük seviyedeki personel için, Başbakan veya Bakanların, kendi teşkilatları içinde tek imza ile atama yetkisi vardır. Ancak, bu atama kararnamesi değil, ATAMA EMRİ niteliğindedir.

Görüldüğü gibi, Bakanlar Kurulu ve müşterek kararnamelerde Cumhurbaşkanı'nın imza ve onayı, Bakanlar Kurulu ve Başbakan'ın imzalarına güç veren ve bu kararnameleri Anayasal çerçeveye sokarak, bu tür tasarrufları DEVLET TASARRUFLARI şekline getiren bir işlemdir.

Böylece, Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlık makamlarının;

– GÖZETİM

– İŞBİRLİĞİ ve

– UYUM İÇİNDE,

Çalışma görevlerini müştereken yerine getiren Anayasal bir uygulama biçimidir. Devlet anlayışı ve yapısının temel ihtiyacı ve güvencesidir.

Bu itibarla, genel idare esaslarına göre yürütülmekte olan kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevleri yürütecek ve Devleti bağlayıcı tasarruflarda bulunabilecek üst düzey makamlara yapılacak atamalarda, mutlaka Cumhurbaşkanı'nın, bilgisi olmalı ve atamalar onun tasvibine iktiran etmelidir. İşte bu nedenledir ki, Cumhurbaşkanı'nın, kararnameleri imzalama yetki ve görevi 104'üncü Madde'nin (b) Fıkrası'nın on ikinci paragrafında açıkça belirtilmiştir. Buradaki "kararnameler" deyimi, yalnız Bakanlar Kurulu Kararnamelerine yönelik olmayıp, Başbakan'ın katıldığı bütün tasarrufları da içermektedir. Zira, adına ne denirse densin, burada söz konusu olan önemli bir idari tasarruftur.

Atama ve nakil tasarruflarında Cumhurbaşkanı'nın imzasının bulunması memur ve kamu görevlileri için gerçek bir teminattır. Özellikle üst düzey yöneticilerinin özel çıkarlarını sağlama çabasından kurtarılması, parti yöneticilerinin siyasi baskısından korunması, keyfi müdahale ve tazyiklere maruz kalmaması için de gereklidir.

Buna karşılık onaya sunulan Kanuna ekli (3) sayılı cetvelde yeralan kimi kamu görevlileri yerine göre, Bakan adına tasarrufta bulunan, Devleti mükellefiyet altına sokabilen kişilerdir. Örneğin Müsteşarlar, Genel Müdürler gibi kamu görevlileri bu gruptan sayılabilirler. Aynı cetvelde yeralan kimi görevliler ise; Merkez Bankası Başkanı, Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanı, KİT Genel Müdürleri gibi ülkenin ekonomisinde son derece önemli rol oynayan kuruluşların başındaki kişilerdir.

Bu kişilerin, kendilerini valinin ve büyükelçilerin altında görmeleri ve Devletin en büyük makamının onayı ile atanmamış olmanın ezikliğini duymaları, yönetimde çok önemli psikolojik bir faktör olarak belirecektir.

Böyle olmasına rağmen bunların atanmalarında Cumhurbaşkanı'nın onayı aranmamaktadır. Bunların tayin ve nakilleri, siyasi sorumluluk taşıyan ve aynı zamanda bir partinin genel başkanı olan Başbakan'ın yetkisine bırakılamaz.

Kanun bu haliyle, aslında Devlet memuru veya kamu görevlileri olan bu kişileri, siyasi partilerin hizmetkârı durumuna sokabilir.

Açıklamaya çalıştığım gibi, Anayasa'nın 104'üncü Maddesi'nde Cumhurbaşkanı'nın "Kararnameleri" imzalama görev ve yetkisi kesindir.

Anayasa'nın 105'inci Maddesi'nde ise, "Cumhurbaşkanı'nın, Anayasa ve diğer Kanunlarda Başbakan ve ilgili Bakanın imzalarına gerek olmaksızın tek başına yapabileceği belirtilen işlemleri dışındaki tüm kararları, Başbakan ve ilgili Bakanlarca imzalanır."

Bu husus da bir Anayasa emridir.

Parlamenter rejimlerde sadece Bakan ve Başbakan'ın imzalayacağı bir kararname mevcut değildir.

Yeni Kanunda yer almış bulunan bu şekildeki bir uygulama Anayasa'ya tamamen aykırı bir işlem niteliğindedir.

Onaya sunulan bu Kanun ile ilgili olarak verdiğim bilgilerden, Kanunun tamamen Anayasamıza ve parlamenter sisteme aykırı olduğu, tek yapılan işin Cumhurbaşkanının Anayasal yetki ve görevlerini kısıtlayarak, bu Yüce Makamı etkisiz ve yetkisiz hale getirme amacını güttüğü ve alınan bu yetkilerin Başbakan'da toplanarak adeta BİR BAŞKAN - BAŞBAKAN modeli oluşturulduğu görülmektedir.

Şimdi bu Kanunun çıkarılmasına gerekçe gösterilen hususlara açıklık getirmek istiyorum.

Kanunun yazılı gerekçesi ile yetkili kişilerin ileri sürdüğü gerekçeler

birbirini tutmamakta ve adeta bir tezat teşkil etmektedir. Kanun, daha ziyade sözlü gerekçeleri yansıtmakta ve bu nedenle maksadını aşmış ve Anayasa'nın dışına taşmış bulunmaktadır.

Yazılı gerekçede Cumhurbaşkanı'nın yoğun iş yükünün hafifletilmesinin amaçlandığı ve daha verimli ve süratli bir şekilde çalışması hedeflendiği ifade edilmesine rağmen;

Sözlü gerekçede ise, Cumhurbaşkanı'nın onayına arz edilen kararnamelerin geciktirildiği, iade edildiği ve bu nedenlerle hizmetin aksadığı ve Devletin tıkandığı ileri sürülmektedir.

Bu beyanlarla iyi işletilmeyişinin yegâne müsebbibi olarak Cumhurbaşkanlığı Makamını gösterme gayreti içinde bulunulduğu görülmektedir.

Geçen 15 aylık dönem içinde bakınız neler olmuştur. Sizlere dağıtılan metinlerin ekinde, yapılan atamalara ve onaylanan veya iade edilen kanun ve kararnamelere ait çizelgeler eklenmiştir.

Bunların tetkikinde görüleceği üzere, bu 15 ayda 671'i MÜSTEŞAR - MÜSTEŞAR YARDIMCISI - GENEL MÜDÜR - GENEL MÜDÜR YARDIMCISI olmak üzere, 4592 Devlet memuru atanmıştır. Bütün bu atama kararnameleri Cumhurbaşkanı'nın onayından geçerek gerçekleştirilmiştir.

Ulaşılan bu 671 ve 4592 rakamları, 1975 yılından günümüze kadar geçen 10 Hükümet içerisinde; rekor bir seviyededir.

Dağıtılan çizelgede görüldüğü gibi benim Başbakanlık dönemlerimde ise, en alt düzeydeki rakamları oluşturmaktadır.

Tıkanmaya sebep olarak gösterilen atamalar konusunda bu açıklamalardan sonra, yine sizde çizelgeleri bulunan 15 aylık dönemde çıkarılan Kanun ve Kararnamelerden GELEN - ONAYLANAN - İADE EDİLEN'lerle ilgili bilgiler vermek istiyorum.

Bu dönemde; 101 Kanun, 21 Kanun Hükmünde Kararname, 1674 Bakanlar Kurulu Kararı, 2562'si Müşterek Kararname olmak üzere Cumhurbaşkanlığı'na toplam 4358 giriş olmuştur.

Bunlardan İADE edilenlerin miktarı ve iade nedenleri ile sonuçları çizelgelerde mevcuttur.

1975 yılından sonra gelen 10 hükümete ait bu rakamlar MUKAYESELİ olarak başka bir cetvelde gösterilmiş bulunmaktadır.

İddia edildiği gibi bu iade konusu sadece bu döneme mahsus bir

uygulama olmamasına rağmen böyle tanıtılıp takdim edilmektedir. Halbuki durum çizelgede de görüldüğü gibi hiç de öyle değildir. Bu husus 1961 Anayasası'nın uygulandığı dönemde de vardır. 1982 Anayasası'nın uygulandığı dönemde de mevcuttur.

İadeler, en çok ULUSU ile benim Başbakanlık dönemlerimde olmuştur.

Hatırlanacağı gibi ben bundan hiç şikâyetçi olmadım. Ancak, iade gerekçeleri üzerinde karşılıklı anlayış ve olumlu yaklaşım ile çözüm arayarak işlerin aksamamasını sağladım.

Bugün bu iade yüzdeleri;

Bakanlar Kurulu Kararnameleri'nde % 0.65,

Müşterek Kararnameler'de ise, % 1.48'dir.

Bu sonuçlara rağmen, bu uygulamanın sadece bu dönemde var olduğuna ilişkin takdim ve tanıtımın nereden kaynaklandığını izah etmekte güçlük çekilmektedir.

Yukarıda değerli profesör ve yazarların açıkladığı gibi, Cumhurbaşkanlığı Makamı otomatik işleyen tasdik makamı değildir. Cumhurbaşkanı, Kanunlara aykırı ve isabetsiz bulduğu ve partizanca bir zihniyetin eseri olduğuna inandığı, yargı kararlarının hiçe sayıldığı, sakıncalı kişilerin Devletin önemli görevlerine getirilmesine ilişkin kararnameleri imzalamamak, Hükümetin siyasal ve kişisel tercihlerle yapmak istediği zararlı tasarrufları engellemekle yükümlüdür.

Bazı kararnameler o derece noksan ve yanlış düzenlenmiştir ki, bunun bilahare farkına varan Hükümet yukarıdaki tablolardan da görüldüğü üzere iadesini talep etmiş ve bu kararnameler işlem yapılmadan Başbakanlığa gönderilmiştir.

Ayrıca, kararnamelerin Cumhurbaşkanlığında ayrıntılı olarak incelenmesi sonucu bulunan noksanlıklar Başbakanlığa iletilmiş, bu yazılı veya sözlü ikaz üzerine örnek olarak EK 5 ve 6 olarak dağıtılan kararnameler düzeltilerek yeniden gönderilmiş ve onaylanmıştır.

Örnek olarak verilen 30 kararnamenin dışında; karşılıklı görüşme ve koordine ile düzeltilmiş bulunan birçok örnekler de mevcut bulunmaktadır. İkaz üzerine kabul edilen ve gerçekleşen bu düzenlemeler, şimdi müdahale gibi takdim edilmektedir. Aslında önlenmiş bulunan yanlışlıkların ve giderilmiş olan noksanlıkların sonucunda Devlet kazançlı çıkmış olmasına rağmen, bunu bir sakınca gibi göstermenin sebebi anlaşılamamaktadır.

Sözlü gerekçelerde iddia edilen diğer bir husus da, "KARARNAMELERİN UZUN SÜRE BEKLETİLDİĞİ" hususudur.

Bazı kararnamelerin bekletildiği doğrudur.

Ancak, bu bekletme hem sebepsiz değildir, hem de tek taraflı oluşmamıştır.

Bu konuda bariz bir örnek vermek gerekirse, bir BAKANLIĞIN aynı anda gelen 40'tan fazla üst düzey yöneticisinin değiştirilmesi ile ilgili kararnameler hakkında "NEDEN AYNI ANDA BU KADAR ÇOK YÖNETİCİ ATAMASI YAPILIYOR, SEBEBİ NEDİR, İZAH ETSİNLER" şeklindeki bu isteğe, bilinmeyen bir sebeple BAKANININ icabet etmemesi nedeni ile bu kararnameler 3 aydan fazla beklemiş, bilahare alınan bilgilerden sonra büyük bir kısmı imzalanmış, bir kısmı da, geri çekilmiştir.

Aynı husus diğer bazı Bakanlıklarda yapılan atamalar için de varittir. Anayasamıza göre Devletin Başı Türk Milletinin temsilcisi ve yürütmenin başı sayılan bir Cumhurbaşkanı'nın inanmadığı ve kararnamede bulunan bilgilerle ikna olmadığı bir atama için ilgili ve sorumlulardan bilgi istemesinin hem Anayasal bir hak, hem de attığı imza ve yaptığı onay için kazandığı işlevsel bir hak olması gerekir. Beklediği ifade edilen münferit kararnameler içinde, sebep-endişe veya gerekli bilgiler zamanında ilgililere iletilmiştir.

Ayrıca, açıklamak mecburiyetinde kaldığım bir hususu da, burada dile getirmek istiyorum.

15 ay süre içinde Sayın Başbakan'la şahsen görüşmelerimizin hiçbirinde, personel atamaları ile ilgili konularda hiçbir talebi olmamıştır. Bütün parlamenter rejimlerde var olan ve Anayasamızın 8'inci, 104'üncü ve 105'inci Maddelerine de aynen yansımış bulunan birbirini bütünleyen yönetim şekli;

Karşılıklı anlayışın var oluşuna,

Müşterek bir iradeye dayanmasına,

İşbirliği ve diyalog arayışına,

İhtiyaç göstermektedir.

Biz hep bu anlayış ve arayış içinde bulunduk. Gönlümüzü ve kapımızı bu anlayış ve arayış için hep açık tuttuk. Bu tutumumuzu Cumhurbaşkanlığı makamının gerektirdiği şekil ve ölçüde devam ettirmeye de kararlıyız.

Bu nedenle bazı ifadelerde ileri sürüldüğü gibi ne Sayın Başba-

kan'a, ne de başka bir kimse veya kuruluşa karşı savaş açılmış değildir.

Kavga ile hiçbir yere gidilemeyeceğini, geçmişteki uzun Devlet hizmeti ve yönetim tecrübemiz bizlere öğretmiştir.

Siyasi hayata adım atışımdan itibaren bu kanaatı yerleştirmeye, her yerde barışma ve birleşme sağlamaya, özen gösterdim. Bürokrasi ve memurlarla uğraşmamayı ilke edindim ve çevreme telkin ettim.

Bugün gösterdiğim çaba, Devlet yapımızda çok önemli bir yeri bulunan Cumhurbaşkanlığı Makamının yıpratılmasını önlemek ve bu Makamın Devlet yapımız içerisindeki yerini korumaktan ibarettir.

Dünyada ve özellikle yakın çevremizde meydana gelen çok önemli değişimler, yeni beliren fırsat ve imkânlar, Memleketimizde var olan bazı sorunlar, kavgayı ve ayrılığı değil, birlik ve beraberlik içinde hizmet vermeyi zorunlu kılmaktadır.

Müşterek gayemiz, Devletimizin çok güçlükle ulaştığı, ileri ülke seviyesini korumak ve bu görüntüsünü bozmamak olmalıdır. Bu da, çok önem taşımaktadır.

Milletimize hizmet veren herkes bu hususun bilincinde olmalıdır.

Bu sebeple diyorum ki;

Devlet yapımızı bozacak ve Anayasamızın dışına çıkacak düzenlemelere gitmeden, konuya iyi niyetle ve sükunetle müşterek bir çözüm bulalım.

Önerim şudur:

Daha önce Adalet Bakanlığı ile ilgili olarak çıkarılmış bulunan ve kamuoyuna ilk BY-PASS Yasası diye tanıtılan Yasa, tarafımdan Anayasa Mahkemesi'ne götürülmüştür.

Anayasa Mahkemesi konuyu önümüzdeki günlerde görüşüp bir karara bağlayacaktır.

Anayasa Mahkemesi gibi Yüce bir kuruluşumuzun bu konularda açıklık getireceği ve kararın yol gösterici olacağı tabiidir.

Ben halen Meclis'te görüşülmekte olan Kanun Tasarısı dahil olmak üzere Anayasa Mahkemesi Kararı'nın beklenmesini tavsiye ediyorum.

Anayasa Mahkemesi'nin kararı yayımlandıktan sonra, aydınlığa çıkacak hususlar dikkate alınarak, yeni bir düzenleme yapılmasının daha uygun olacağını düşünüyorum.

Bu yeni düzenlemede, hakikaten Cumhurbaşkanlığı Makamına ka-

dar gelmesinde bir fayda görülmeyen, bazı işlemlerin, koordineli bir çalışma ile ilgili ve yetkili makamlara aktarılması hususunun da değerlendirilmesi gerektiğine inanıyorum.

Sonuç olarak, açıklamaya çalıştığım nedenlerle, Devlet geleneklerimize ters düşen, Anayasamıza aykırı mütalaa edilen, doğrudan Cumhurbaşkanlığı Makamının yıpratılmasını hedef alan, Anayasa ile Yasalarımızda adı "Devlet memuru" olan görevlileri, "Hükümet Memuru" şekline sokmasından endişe edilen, bu görevlilerin kolaylıkla politize edilmesi gibi sakıncaları ve Devlet yönetiminde yetkilerin tek elde toplanması gibi tehlikeli bir sonuca yönelmiş olmanın çok bariz işaretlerini taşıyan 26 Şubat 1993 Tarih ve 3867 Sayılı "Bakanlıklar ve Bağlı Kuruluşlarda Atama Usulüne İlişkin Kanunda Değişiklik Yapılması ve 2477 Sayılı Kanun'un Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun" incelemeler tamamlandıktan sonra Anayasa'nın 89'uncu Maddesi gereğince bir defa daha görüşülmek üzere iade edilecektir.

Çok değişik ifadeler ve değişik şekillerde kamuoyuna aktarılan ve onaya sunulan Kanunla, kamuoyu ilgisinin odak noktası haline getirilen bu konuda biraz önce yapılan açıklamaların da, aynı ölçüler ve hassasiyet içinde, kamuoyumuza yansıtılması dileği ile hepinize teşekkür ederim.

By-pass yasalarıyla ilgili geniş açıklamaya ek olarak; basına dağıtılan çeşitli çizelgeler arasında Demirel hükümetinin iş başına geldiği günden itibaren 15 aylık süredeki atama kararlarının sayısal tablosu da yer alıyor:

Müsteşar	25	94
Müsteşar Yardımcısı	69	
Genel Müdür	239	577
Genel Müdür Yardımcısı	338	
Müsteşar, Müsteşar Yardımcısı Genel Müdür, Genel Müdür Yardımcısı		671
Cumhurbaşkanının Onayından Geçen Diğer Önemli Atamalar		3.921
Toplam		4.592

Metin 2: Özal'ın 'Anayasa'nın delinmesi' ile ilgili sözlerine getirdiği açıklama:

"Sayın Cumhurbaşkanımız, Başbakan bulundukları sırada hafta sonu tatilini geçirmekte oldukları Abant'ta 27 Mart 1988 günü gazetecilerle yaptıkları sohbet sırasında yerel seçimler hakkında görüşlerini açıklarken; yerel seçimlerden vazgeçilmesi ihtimali bulunmadığını, getirilmek istenen formülün beş yılda bir Ekim ayında seçim yapılması olduğunu hatırlattıktan sonra aynen şöyle söylemişlerdir: ***'Bir formül getiriyoruz. Bu formülü geri çekecek değiliz. İnşallah muhaliflerimiz de kabul ederler. Erken yerel seçim teklifi getirdiğimizde, hepsi Anayasa'ya aykırı diyerek kaçtılar. Biz bu teklifimizde erken seçim diye bahsetmedik. Seçimin, beş yılda bir Ekim ayında yapılması ibaresi var. Doğrusu da budur. Türkiye'de seçimin yapılacağı en iyi ay Ekimdir. Bu Anayasa'ya uygundur. Belki de bir defaya mahsus Anayasa'ya uymayacak ama, başka çaremiz de yok.'***

Görüldüğü üzere, söz konusu açıklamaların amacı, Anayasa hükmüne uygun olarak yerel seçimlerin beş yılda bir yapılacağını vurgulamak, en uygun zamanın ise Ekim ayı olduğunu göstermektir.

'Belki de bir defaya mahsus Anayasa'ya uygun olmayacak ama başka çaremiz de yok.' cümlesi seçimlerin beşinci yıl içinde, seçmenler bakımından en uygun ayda yapılmasını ve böylelikle en fazla katılımın gerçekleşmesinin sağlanmasına matuftur.

Bu cümle, bir önce yapılan yerel seçimlerle yeni yapılacak seçimlerin yılın aynı ayında yapılmasının mümkün olamayacağını göstermek ve süre hususuna dikkati çekmek için kullanılmıştır. Şu hususu da kesin olarak belirtmek gerekir ki, ***'Anayasa'nın bir kerecik ihlalinden bir şey çıkmaz'*** sözü sarfedilmemiştir. Yukarıya metni alınan konuşma çeşitli çevrelerce kasıtlı olarak tahrif edilmiş ve maksada tamamen ters düşen sonuçlar çıkarılmıştır.

Aslında Anayasa'nın mahalli idareleri düzenleyen 127. maddesinin seçimlerle ilgili 3. fıkrası gayet kapalı yazılmış olması itibariyle yerel seçimlerin beş yıl içinde mi, yoksa beş yıl bitiminde mi yapılacağı konusunda değişik yorumlara elverişli bulunmaktadır.

28 Mart 1988 tarihinde ve onu takip eden günlerde basınımızda yer alan demeç ve yorumlarda ifade tarzı değiştirilerek;

28 Mart 1988'de, SHP Grup Başkanvekili Sayın Hikmet Çetin, ***'Anayasa bir defa çiğnenirse bir şey olmaz';***

28 Mart 1988'de, DYP Grup Başkanvekili Sayın Köksal Toptan da, ***'Anayasayı bir kere ihlal etmekle yüz kere ihlal etmek arasında fark yoktur',*** şeklinde yorumlanmıştır."

Beşinci Bölüm

"Leküm dinikum veliyeddin -
Sen bildiğin yolda git, biz de bildiğimiz yolda gidelim"
(30 Mart 1993 - DYP Grup toplantısında
Demirel'in yaptığı konuşmadan)

84

PKK ve Kürt sorunu 1983'ten bu yana aynı yörüngede.

Güneydoğu kan gölü.

PKK sorununa; Türkiye, bir ek yapmış: 'Kürt realitesi!'

Kültürel haklar adı altında yeni istemler! Fakat; devlet, kültürel hakların giderek daha başka kavramlara ve olanaklara açılacağı kaygısını taşıyor. Belki otonom, belki daha başka biçimlerde azınlık hakları, özerklik ya da Özal'ın 'tartışılsın' diye ortaya attığı, aslında hedef olarak seçtiği 'federasyon' fikrinin gelişip yerleşmesi...

1993. Nevruz yaklaşıyor. Geçen yıl kanlı geçen Nevruz, bu yıl aynı sahnelerin yaşanacağı kuşkusu ve kaygısıyla huzursuz bir beklentiyle yaklaşıyor.

Daha önceki bölümlerde ayrıntılarıyla gördük:

Apo, Talabani'yi kullanıyor. Cengiz Çandar'a (gazeteci ve Özal'ın danışmanı) haber ulaştırıyor.

Nevruz ateşkesle gelecek!

Özal'ı harekete geçirecek bir basın toplantısı düzenleyecek Apo. Ankara ve medya bu basın toplantısını bekliyor. Medya bir ölçüde koşullanmış. Apo'nun ateşkesini kabul etmesi ve devletin, Apo'ya olumlu bir yanıt vermesini istiyor gibi bir hava içinde.

Zira; açıktan söylemiyor, doğrudan yazmıyor kimse ama, çoğu

kesimler Güneydoğu'da dökülen kanın durabilmesi için PKK ile uzlaşmaya ve ateşkesle silahların susmasına bel bağlamış.

Askerlerin PKK terörünün kökünü kazıyacağına inanmayanlar çoğunlukta.

Bu konuda da, söylenmiyor, yazılmıyor ama kanı –genelde– böyle.

(17 Mart 1993) Apo Beyrut'ta basın toplantısı düzenliyor.

Türk basını orada. Cengiz Çandar Özal adına, Daily News'den İsmet İmset –patron İlnur Çevik, Demirel'in danışmanı olduğu için– Başbakan adına, orada. Basın toplantısını izliyorlar ve sonra, iki gazeteci Apo ile 'özel' görüşecekler.

Apo'nun ateşkes ilan edeceğine ilişkin haberler üzerine Başbakan Demirel'le Yardımcısı İnönü, konuşuyorlar:

"Kan dökülmesini başlatanlar, kan dökülmesini durdururlarsa kendi bilecekleri iştir" diyor Demirel.

Hemen arkasından "Devletin kan dökenlerle 'pazarlığa' oturmayacağını" ekliyor. Bu, önemli bir işaret, Çankaya'daki havaya karşın, yürütmenin Apo ile pazarlığa karşı bir politika izleyeceğinin ilk işareti.

Ama, ateşkesi kışkırtan bir başka ifade: "Kan dökülmesini kim ister?"

İnönü de kan dökülmesinin önünü alacak davranışa yeşil ışık yakıyor: "Terör yapan bir insan bundan vazgeçerse herkes mutlu olur" diyor, "ama bunu henüz görmüş değiliz."

Televizyonlardaki anlatıma göre, Özal da –herhalde harekete geçmek için– 'ateşkesi ilan etsin, bir görelim' havasında.

İstihbarat kaynakları Apo'nun, 'örgütte güven yitirdiği için' ateşkes isteyeceği kanısında. Ama yanlış. Oyun başka!

Apo, başka havalarda; şayet ateşkes kabul görmezse, 'barış için elinden geleni yapmasına karşın Türk hükümetinin yanaşmadığını' dünya kamuoyuna söylemeye hazırlanıyor.

Bir çarşamba günü. 17 Mart 1993. Sabah, devleti yönetenlerin 'ihtiyatlı' demeçlerini okuyanlar, Apo'nun basın toplantısında söylediklerini de birlikte duyuyorlar.

'20 Martla 15 Nisan arasında ateşkes ilan ediyor' Apo.

Ama, bir koşulu var: "Masaya oturalım."

Demirel ve İnönü, Apo'nun açıklamalarıyla ilgili ayrıntılı bilgi almadan değerlendirme yapmayacaklarını söylüyorlar.

İçişleri Bakanı İsmet Sezgin hükümete ortak iki parti liderinden daha sonra gelecek olan açıklamayı önceden özetliyor: "Devlet kimseyle pazarlık yapmaz!"

Bir başka söylenmesi gerekeni de açıklıyor Sezgin: "Apo Türkiye'ye geldiğinde tutuklanır. Kendisiyle masaya oturmayız."

Apo'nun elini kolunu sallayarak, sanki onca cana kıyan kendisi ve emrindeki örgüt değilmiş gibi, Türkiye'ye gelmekten söz açması, devlet katında ve halk arasında hiddet uyandırıyor.

Daha fol yok yumurta yokken ortada, Apo'nun bu sözlerine, Çankaya'dan tepkiler işitiliyor. Özal'ın "Deli mi bu, Türkiye'ye gelmekten falan söz ediyor" dediği duyuluyor.

Ana muhalefet lideri Mesut Yılmaz "Devletin kimseyle pazarlığa oturamayacağını" söylüyor.

Genelde, ateşkese karşı 'ihtiyatlı', ama Apo'ya karşı sert bir hava oluşuyor Ankara'da. Bir çevre dışında: Kürt kökenli milletvekillerinden Ahmet Türk, içinde bulunduğu çevrenin eğilimini yansıtıyor:

"Bu fırsat kaçırılmamalı."

Fırsat dediği, ateşkesin kabulü ve masaya oturulup 'eşkıya başı ile barış konuşmalarına geçilmesi.'

Ve gazeteler: Apo'nun ateşkesi manşetlerde!

Apo'nun basın toplantısında ardarda sıraladığı soruları yansıtıyor gazeteler:

"Hükümet çözüm istiyor mu, istemiyor mu? Kanı durdurmayı istiyor mu istemiyor mu? Kürt halkının hakkını tanıyacak mı tanımayacak mı? Demokrasi yolunu açacak mı açmayacak mı?"

Sanki muzaffer bir komutan!

Ankara'daki diplomatların 'ateşkese olumlu gözle baktıkları' yazılıyor:

Ancak, "Türkiye'nin terörist örgütle masaya oturamayacağını" söylüyorlar. Başbakan Demirel, çevresine;

"Bu iş, Apo'nun merhametiyle bitecek iş değil" diyor.

Apo ise:

"Eğer çağrımız reddedilirse uluslararası alanda Türkiye Cumhu-

riyeti'nin üzerindeki baskılar artar. Üzerimizdeki baskılar hafifler. Çünkü, biz 'siyasi çözüm' istiyoruz."

İşte, genelde gözden kaçan, nasılsa olmayacak diye üzerine pek varılmayan gerçek! Apo söylüyor: İstedikleri sadece ateşkes değil; azınlık hakları, yeni bir Anayasa'da Kürtlere ayrı bir yer ve federatif bir devlet.

Aracıların getirdiği haberleri Apo değerlendiriyor: Turgut Özal'ı, "Daha ciddi... Çözüm noktasında daha ağırlıklı görüşler belirten kişi" diye tanımlıyor.

Beyrut'ta Apo'nun basın toplantısında bulunan Cumhuriyet'ten Celal Başlangıç'ın bir sorusu, daha sonra açıklanan gerçeklere o günlerde ışık tutuyor:

"Apo, ateşkes çağrısı için Türkiye'den bir işaret mi aldı? Kimden aldı işareti? Turgut Özal'dan mı Süleyman Demirel'den mi?"

Demirel'den Apo'ya bir işaret söz konusu değil.

Öyleyse Başlangıç'ın sorusu önemli bir ipucu değil mi?

"Olağanüstü Hal Kanunu'nun sansür-sürgün kararnamelerinin çıkmasına önayak olan Özal'ın hiç mi eleştirilecek yanı yoktu?" sorusuna Apo'nun yanıtı:

"Var" diyor, "mevcut düzenin koordinatörlüğünü yürütüyor Özal."

Bir başka haber: Öcalan, Demirel'e kızgınmış!

Yani? Tavşan dağa küsmüş... Arkası malum!

Özal'ın federasyon konusundaki yaklaşımını bir tanık doğruluyor:

Apo!

"...Özal'ın zaman zaman soruna biraz daha yakınlık gösterdiği, çözüme cesaretlenmek istediği, mesela federasyon tartışmasını ortaya attığı dikkate alınmalıdır. Ama 'İşte önümü kesiyorlar, bu olmasa daha ileri adımlar atarım,' diyor. Özal'a yakınlık bu çerçevededir" diyor.

Apo'nun Demirel'e kızgınlığı Kürt kimliği konusundaki davranışını eleştirirken ortaya çıkıyor. "30 yıllık iktidar olacaksın, bir var mı yok mu sorusuna yanıt veremeyeceksin."

Akbulut'tan Yılmaz'a, oradan da Demirel'e uzanan hükümet çizgisini değerlendiriyor:

"Akbulut gittiği zaman dedim: Mesut biraz liberal bir Almandır, bir şeyler yapar. Maalesef daha fazla bomba yağdırdı. O gitti, Demirel geldi. Bu biraz daha liberal olabilir. Biraz da bizim katkımızla Başbakan oldu. O, Mesut'u aratmadı. Yani yağmurdan kaçarken doluya tutulduk. Demirel Başbakan olduktan sonra günümüze kadar Özal dönemiyle kıyaslanmayacak kadar yoğun biçimde bombardıman ve Şırnak'ta görüldüğü gibi birkaç katliam provası denendi."

Gazeteci soruyor: "Bölgede yaşanan olayları birebir Demirel, birebir Özal ya da bilinen, görünen güçler mi yönlendiriyor? Yoksa devrede başka iktidar odakları mı var?"

"Bazı militarist çevreler provoke etmek isteyebilirler" diyor Apo:

"Halen bunların etkili olduklarını söylemeliyim. Geçen yılki o Şırnak denemeleri aslında sanmıyorum hükümetin özel emriyle gelişsin. Kontrol dışı ve bazılarının rütbe merakından olabilir. Militarist geleneğin hortlatılmasıdır. Bu Nevruz da dahil olası katliamların kaynağı biraz da bunlardır."

Apo'nun 'mam'ı, yani Türkçesi amcası, Talabani. Birlikte konuşuyorlar basınla. Örgüt içindeki bölünme söylentilerini Apo yalanlıyor:

"Gerilla kuvvetleri .Ağrı Dağı'na, Dersim'e, Botan'a, oradan Muş ve Erzurum yaylalarına, GAP'a kadar 10 bin kişi olarak üstlenmişlerdir" diye övünüyor.

Apo'ya yakın basın, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile PKK önderinin 'eşit ölçülerde' barış masasına oturabileceği sanısıyla sütunlarını açıyor.

"İnsan yeşil, kırmızı, sarı bayraklarla yürüyor, slogan atıyor, elinde benim resimlerimi taşıyor diye üzerlerine ateş açılıp öldürülmez" diyor Apo. Türk gazetecilerine söylüyor bu sözü ve ama, Türk gazetecileri Apo'nun önüne şu rakamsal dökümü koymuyor:

Geçen 8 yılda;

1.391 asker, polis, subay, assubay ve korucuyu öldürdü PKK.

1992 yılı sonu itibariyle 1.712 masum vatandaşımızı öldürdü PKK.

2.200 terörist öldürüldü.

Türkiye içinde 3.000-3.800 teröristin dağlarda bulunduğu hesaplanıyor.

Başbakan Demirel 2 Mart 1993'te "Devletin, mümkün olduğu kadar terörün hayat damarlarını kesmeye gayret ettiğini" söylüyor, "1993 senesi fevkalade hayatidir. Bütün gayretlerin ne netice vereceğini göreceğiz" diye konuşuyor.

Demirel'in; 9 Mart 1993 tarihli grup konuşması Apo'nun vahşi saldırganlığını bütün canlılığıyla ortaya koyuyor.

"1 Ocaktan 8 Mart 1993'e kadar olan tabloyu vereyim" diyor:

"1 Ocaktan 8 Marta kadar 638 olay olmuş; ama, bu olaylar çok ufaklı tefekli, 138 terörist ölü olarak yakalanmıştır. Bunun 90'ı olağanüstü hal bölgesindedir. Ve şuna dikkat edin: 2.073 terörist de diri olarak yakalanmıştır. Bunun 1.313'ü olağanüstü hal bölgesinde.

Buna karşı, tabii bu mukayeseleri yapmak o kadar iyi değil, bu arada 153 vatandaşımız olağanüstü hal bölgesinde hayatını kaybetmiş. Türkiye'de bütün terörde hayatını kaybeden 174 kişi, aşağı yukarı 70 günde. 174 kişinin 153'ü burada.

Bunlar kimi öldürüyor?.. Oradaki insanları öldürüyor; çocuk demiyor, kadın demiyor, erkek demiyor, yaşlı demiyor, ihtiyar demiyor. İşte, niçin orada devlet var? Bu 153 kişinin hayatını kurtarmak için var. Eğer devlet olmazsa, bu 153 değil, 553 olur, 1.053 olur; onu kurtarmak için var ve bunu sıfıra indirmek için var. Devlet bunu yaparken ne yapıyor? Yani, hiçbir vatandaşımız ölmesin. Bunu sıfıra indirmek için devlet ne yapıyor? Devletin 19 askeri şehit bu bölgede, 10 güvenlik korucusu şehit, 3 polisi şehit. Yani, bakınız zaiyat tablosu şöyle: Güvenlik kuvvetleri; 10 kişi korucu, 19 asker, 29; 32 kişisi şehit. 32 kişi şu 153 kişiyi kurtarmak için şehit ve 1.313 kişiyi yakalamak için şehit ve 90 kişiyi, işte tesirsiz hale getirmek için şehit. Cereyan eden olay bu. Verilecek oy, hayatını istihkâr edercesine, hayatını parçalarcasına oralarda görev yapan ve nihayet hayatını bu vatana helal olsun diyen insanlara güç ve kuvvet vermek içindir.

Ve şunu ifade edeyim ki, inşallah bu sene, yani 1993 senesinde burada bu olayı Türkiye'nin gündeminden bir hayli geri sıralara

götüreceğiz. Yani, Türkiye, Türkiye zaten buranın dışında güvenli bir memlekettir. Ve dün ve bugün, İstanbul ve Ankara'da evvelki gün ve dün yeni odaklar buldular. Bunlar bilinmeyen odaklar değildi, bilinen odaklardı. O odakların üstüne vardılar ve epeyce bu işin belini kırdılar."

Bu ıstırap verici tablonun yapımcısı, sorumlusu, kendisi ve kanlı örgütü değilmiş gibi, Apo, çıkıyor Türk basınının karşısına, "Kürt bayrağı taşıyan, slogan atan veya resmini taşıyanların, açılan ateş sonucu öldürüldüklerinden" söz ediyor.

Yüzsüz!

Devlet adına konuşan Başbakan Demirel ise bu zırvalara karşı; "İspatlanması lazım gelen şey devletin gücü değildir. Bu güçten şüphesi olan varsa yalnızlığın içindedir ve umarım ki devlet o gücünü yeniden ispatlamak gibi bir duruma düşmez" diyor.

85

21 Mart. Nevruz.

Demirel bana, "Apo'nun ne yapacağını bugün göreceğiz" diyor.

Giderek yaygınlaşan görüş, Apo'nun 'koşullu önerilerini' ciddiye almamak!

Demirel, Apo'nun çıkışını, "Biz bu adamı muhatap kabul etsek, Clinton da muhatap alır. Mesele burada" diye yorumluyor. Kısacası; adamla masaya oturmak ona bir çeşit 'meşruiyet kazandırmak' olacak diye düşünüyor.

Başbakan, Apo'nun çıkışını 'manevra' diye nitelerken 'zamanını iyi seçtiğini' kabul ediyor ve şöyle konuşuyor:

"Manevra yapıyor. Diyecektir ki 'Bakın, el uzattım. Türkler kabul etmediler'. Kabul edilse o zaman eşkıya olmaktan çıkar, 'taraf' olur. Oysa biz ne diyoruz; ülkemizin toprakları, sınırları, insanları tecavüze uğramıştır. Biz buna karşı çıkıyoruz. Hepsi bu."

Hepsi bu... değil!

Apo 'manevranın' asıl amacını, ulaşmayı istediği ikinci aşamayı BBC'ye açıklıyor:

"Örgüt olarak TC içinde federatif bir çözüm mü istiyorsunuz?" sorusuna verdiği yanıtta;

"Bunu bir tartışma zemini olarak değerlendirebiliriz" dedikten sonra, asıl önemli noktaya getiriyor sözü:

"Kürtler için düşünülecek en uygun çözümlerden birisi federasyon tipi bir uygulamaya açık kapı bırakmaktır" diyor.

Çarpıcı manşetlerin peşinde koşan basının farkına varmadığı ya da şu sıralar farkına varmak istemediği gerçeği; siyasal çözümün ne olduğunu, bir söyleşimizde Demirel bana açıklıyor:

"Televizyonlarda, radyolarda, okullarda Kürtçe konuşacaklar. Bir süre sonra federasyon ortaya çıkacak. Kürt ve Türk halklarından söz eden Anayasa değişikliği gündeme gelecek."

Kürt senaryolarını, devlet istihbaratını her gün gören Başbakan işte böyle açıklıyor.

Nevruz 1993'te, sağduyu ağır basıyor. Ateşkes iş görüyor. 400 kişi gözaltına alınıyor ama kan dökülmüyor.

86

Çankaya'nın, PKK sorununda devleti düşündüğü noktaya çekebilmek için kurguladığı girişimde yeni bir aşamaya geliniyor.

30 Mart 1993 Salı günü ilginç bir gün.

Cumhurbaşkanı Özal, Başbakan'la yardımcısı SHP lideri İnönü'nün ve Genelkurmay Başkanının katılacağı bir 'zirve toplantısı' düzenliyor.

Ama, 30 Mart sabahı, saat 17.00'de Çankaya'da toplanacak olan zirveden beş-altı saat önce; Başbakan Demirel, DYP grubunda PKK terörü –tabii Kürt sorunu– üzerinde uzunca konuşuyor.

Apo'nun ateşkes ve koşulları üzerinde durarak.

"Türkiye'de şimdi bir hava var, onu da söyleyelim" diye başlıyor söze:

"İşte, ateşkes ilan etti Apo. İşte Nevruz'da da kan dökülmedi, görüyorsunuz ve 'Hadi artık, Türkiye Devleti olarak da siz bir şey

yapın.' Yani, böyle birtakım değerlendirmeler vardır. Evvela şunu söyleyeyim ki, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, kimsenin kanını filan dökmüyor. Ya ne yapıyor? Sınırını koruyor, toprağını koruyor, halkını koruyor. Bunu kiminle koruyor? Hukuk içinde kalarak, devletin legal güçleriyle koruyor.

Acaba Türkiye Cumhuriyeti Devleti, bunu yapmayıp da neyi yapacak? Bunu yaparken, gayet tabii devlete bir saldırı vâki olursa, onu da karşılıyor.

Kan döken insanlar, 'Biz kan dökmekten vazgeçtik' derlerse, 'İyi yaptınız, alın size bir mükâfat verelim' denmesi mümkün değil. Kan döken insanlara 'Aman vazgeçmeyin, kan dökmeye devam edin' demek de mümkün değil. Kan döken insanlar bundan vazgeçerlerse, bu iyi olmadı demek de mümkün değil.

Binaenaleyh kan döken insanlar akıllarını başlarına toplarsa, Türkiye'de masum, çocuk demeden, kadın demeden, geçen sene 150 kişiyi şehit ettiler. Masum halkı ve bölgenin halkını...

...Kurtaracağız dedikleri halkı. Ve onları şehit etmekten vazgeçerlerse ve gayet tabii devletin toprağına, askerine, onun polisine, huduttaki karakollarına, binalarına, masum insanlara tecavüz etmekten vazgeçerlerse, tabii ki bu kendileri için de iyi olur.

Kendileri için iyi olur: çünkü, adama soruyorlar, 'Siz kaç kişisiniz?' 'Biz, 5 bin kişiyiz, 8 bin kişiyiz, 10 bin kişiyiz.'

'Ne yapmak istiyorsunuz siz?'

'Türkiye'yi bölmek istiyoruz, bir bağımsız devlet kurmak istiyoruz!'

'Peki, nasıl kuracaksınız?' demezler mi adama, bir bağımsız devleti 5 bin, 8 bin kişiyle? '1923 senesinden beri Türkiye'ye ayrılan topraklarda devleti nasıl kuracaksınız? 5 bin kişiyle, 8 bin kişiyle' diye sorarlarsa ne diyeceksiniz? Binaenaleyh bir nafile işle uğraşıyorsunuz, bir nafile iş...

İşte Türkiye: Üniter devlet. Türkiye'nin üniter devlet olma vasfını kimse değiştiremez, gayet açık söylüyorum.

Bugünkü hükümetin bir koalisyon protokolü var. Bu protokolde, devletin resmi dili, bayrağı, simgeleri, sınırları ve Türkiye Cumhuriyeti'nin hükümranlık hakları her türlü tartışmanın dışındadır.

Öyleyse, bugünkü koalisyon hükümeti, arkasındaki bulduklarıy-

la bunu tartışılır hale getiremez, hiçbir şekilde getiremez. Binaenaleyh, terör ve anarşiyi yaratanlar ve şiddet kullananlar hukuk içinde mutlaka etkisiz hale getirilecektir.

Ne diyecek bu Türkiye Cumhuriyeti Devleti terör yapanlara? Terör yapanlara 'Ne istiyorsanız verelim, sizi etkisiz hale getirelim' diyemez. Ne diyecektir? Hukukun içinde etkisiz hale getirecektir.

Nihayet TC Devleti'nin yapacağı şey, tabii kan dökülmesi durursa, aslında kan dökülmesini devlet tahrik etmediğine göre, kan dökenler kan dökülmesini durdurursa, bu hoşnutluk yaratır. Ama, 'Hayır, biz bu kan dökülmesini durdururuz ama, şöyle şöyle şartlarımız var' dediği yerde, bugün TC Devleti ile kan dökenler iki ayrı taraf değildir; çünkü TC Devleti bu kan dökenleri taraf kabul etmiyor. Ne kabul ediyor? Kan döken caniler kabul ediyor.

Binaenaleyh, eğer 'İşte biz bundan vazgeçtik, gelin karşılıklı biraraya gelelim, konuşalım' gibi hale geldi mi, o zaman TC Devleti bu zamana kadar yaptığı mücadeleyi sıfıra indirir. Devlet olma şeyini de kaybeder, açık söyleyeyim, şuurunu da kaybeder.

Ha, 'Kan dökülmesinin durmasını istemiyor musunuz?' Kardeşim, kan döken adam zaten yanlış yapıyor. Binaenaleyh, 'Aman kan dökme' diye Türkiye'nin bir parçasını tepsinin içine koyup o adama verdiğiniz takdirde, bu mücadelenin ne değeri kalır ki veya o anlama gelecek, o yolu açacak...

Ama açıklıkla söylüyorum, şimdi Türkiye'nin dağlarında, taşlarındaki bir ideolojiye, bir aşırı ırkçılık vesaire gibi düşünceye veya bir yanılgıya kapılmış ve bu işlerin içine bulaşmış, karışmış olan insanların hepsine söylüyorum, bir daha söylüyorum; gelin, TC Devleti'nin adaletine ve TC Devleti'nin hukukuna sığının. Ve Türk milletinin, doğusuyla batısıyla, güneyiyle kuzeyiyle, şu ülkede yaşayan bu 60 milyon insanın, gelin vicdanına sığının.

Bunu ne kadar erken yaparsanız, sizin için o kadar kârdır ve ıstırap çeken insanlar için de, ıstırap çektirdiğiniz insanlar için de o kadar faydalıdır. Benim şu anda söyleyebileceğim şey bundan ibarettir.

Zaman zaman birtakım tartışmalar oluyor. Tartışmayı bu çerçevenin dışında hiçbir zaman sanmayın; yani, şu hükümet protokolünün çerçevesi içerisindedir icraat, öyle yapılacaktır."

87

Demirel'in bu konuşmasından sonra Çankaya'nın PKK ile 'barış'ı sağlamaya yönelik girişimlerinden, hele bir kararnameyle PKK'lıları affetmeyi öngören düşüncelerinden olumlu bir sonuç çıkması beklenebilir mi?

Hükümet başkanının sözlerinden PKK'ya karşı alacağı vaziyet aşağı yukarı bellidir. Ama asla Çankaya'nın görüşlerine koşut değildir.

Demirel, PKK sorununu bir 'teslimiyet havası içinde' çözüme ulaştırmaktan çok uzak. Eşkıya, ya teslim olur, Türk adaletine sığınır ya da silahlı mücadele sürer ve sonuç verinceye kadar devam eder.

Oysa Çankaya, PKK terörünün silahlı bir mücadeleyle sona ermeyeceğine inanıyor. O nedenle aracılarla Apo gibi bir adamla ilişki kuruyor, kafasında çeşitli formüller hazırlılyor.

PKK ile çözüm ve sonra Kürt sorununda federasyon kimliğinde bir çözüm!

Çankaya'da Turgut Özal'ın başkanlığındaki zirve bir buçuk saat sürüyor.

Sabah DYP grubundaki konuşmasını Çankaya'daki zirvede yinelediği anlaşılan Başbakan Demirel, toplantıdan sonra "Teslim ol" çağrısını yineliyor.

Daha ilginç olan nokta, Demirel'in bu konuda 'özel bir yasa düzenlenmesinin şu anda düşünülmediğini' söylemesi. Tam anlamıyla Özal'a karşı bir açıklama.

Apo'yu 'muhatap almıyor'. Ne ki, henüz maskesi düşürülmeyen Talabani ile 5 Nisan 1993'te görüşeceğini söylüyor.

Erdal İnönü; PKK'nın terörden vazgeçme isteğini 'propaganda tuzağı' olarak görüyor.

Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş ise; Kürt sorununun PKK dışında bırakılmasından yana olduğunu açıklılyor.

Turgut Özal, umduğunu buluyor mu zirvede? Bence hayır! O, PKK'ya 'daha müsait şartlarda yaklaşmayı' hükümete ve Genelkurmay'a kabul ettirebileceğini umuyordu. Sonuç alamıyor.

Talabani'yi önemsemek mi gerekiyor, yoksa dikkatle izlemek mi? Apo'yu 'muhatap saymayan Ankara', PKK liderinin silahı bırak-

masına önayak olduğu için bir çeşit elçi saydığı Talabani'yi bekliyor.

Bu adam nereden gelecek Ankaraya? Londra'dan! Orada 'üst düzey toplantılar' yapıyormuş! Bilinen o ki, Talabani, İngilizlerin yıllardır kullandığı bir Kürt.

Bu arada Çankaya'daki zirvede iki noktada görüş birliği sağlandığını Demirel'den öğreniyorum:

1) Güneydoğu'da genelde sükûnet görünüyor. 2) Apo ve teröristleri 'bir çılgınlık yapmazsa' güvenlik kuvvetleri eylemlerini ağırdan alacaklar.

Demirel, "Henüz ortada operasyon yapacak bir durum yok. Hiç olmazsa şu anda yok" diyor.

Ama Apo'nun kardeşi Osman Öcalan, "Barış çağrılarına olumlu karşılık gelmezse yeniden silaha sarılacaklarını" söylüyor.

Ankara'nın bir kulağından girip ötekisinden çıkan bir söz.

88

Hiçbir Kürt aşiret reisi Ankara'da böylesi heyecanla beklenmemiştir.

Talabani, önemsenmenin, hem de TC Devleti'nin Cumhurbaşkanı ve Başbakanı tarafından kabul edilmenin keyfini yaşıyor. Davranış ve konuşmaları bu keyfin çizgileriyle dolu.

Hatta, beraberinde Apo'nun ateşkesten sonraki gelişmelerle ilintili yorumlarını, görüşlerini de getirdiği söyleniyor.

"Ateşkesten sonra gelişmeleri Apo, 'tatminkâr' buluyormuş".

Talabani, Apo'dan bir mesaj da getirmiş. Bir 'barış mesajı'.

Bir cuma günü. 2 Nisan 1993. Demirel, Van'da konuşuyor:

"Geçmiş günlere tekrar dönmeyeceğiz. Birlik, beraberlik içinde yaşayacağız.

Yazık bunca dökülen kana. Ey bu ülkenin çocukları; birlikten beraberlikten kötülük değil, iyilik çıkar. Türkiye'nin birliğine kim musallat olursa ilk cevabı halktan alır.

Devlete, vatana ve demokrasiye hep birlikte sahip çıkalım.

Terör korkusu hemen hemen ortadan kalktı" diyor.

Fakat bu sözler, Apo'nun TC Devleti'ne yutturmaya çalıştığı politikaya olumlu bir yanıt sayılmıyor.

Gazeteler Talabani'yi 'şişirmeye' devam ediyor. Daha sonraları ipliği pazara çıkacak, Türk düşmanlığını eylemleriyle kanıtlayacak olan Talabani'nin "Türkiye'nin istemediği hiçbir şeyi yapmam" dediği yazılıyor.

İngiltere'de Türkiye'nin Güneydoğu ve Kürt politikalarına karşı olan Başbakan John Major ve Dışişleri Bakanı Douglas Hurt'la görüşüp gelmesi, medyanın, Talabani'yi süsleyip püsleyip kamuoyuna sunmasına yol açıyor.

İki gün geçiyor. Turgut Özal'ın PKK konusunda Demirel hükümetinden ne denli ayrı düştüğü, Talabani'yi kabulünden sonra ortaya çıkıyor. 4 Nisanda gazete manşetleri gerçeği duyuruyorlar:

"Özal'dan ateşkese destek!"

Cumhurbaşkanı'nın;

"Bölge halkının refah, istikrar ve barış içerisinde yaşaması için, PKK'nın ateşkes ilanından sonraki gelişmeleri 'olumlu' bulduğu" açıklanıyor.

Bu ifade, Özal'ın ateşkes sürecini 'başka gelişmelerle' sürdürme düşüncesinde olduğunu belirliyor.

Özal 'bu konunun (ateşkesin) desteklenmesi gerektiğini' vurgularken kimi çevreleri yatıştırmak amacıyla olacak, bir başka ifadeyle "Türkiye'nin şartlı bir ateşkes konusunda pazarlık yapacak bir ülke olmadığını" söylüyor.

Talabani ise, gayet anlamlı bir söylemde bulunuyor: 'Özal'ın konuya yaklaşımını çok iyi anladığını' belirtiyor.

Özal'dan Apo'ya 'mesaj' yok!

Bir de mesaj mı olacaktı?

Özal, Orta Asya gezisine çıkıyor. Son yurt dışı gezisi.

Talabani görüşmesinden önce Demirel, DYP grubuna moral aşılıyor.

Bir anketten söz ediyor. "Hatır için yapılmayan bir PİAR anketi"nin sonuçlarıyla partinin ve hükümetin durumunu açıklıyor milletvekillerine:

"Bu anket" diyor, "bugün bir genel seçim olsa hangi siyasi partinin birinci parti olarak çıkacağını seçmenler nezdinde değerlendiriyor. Seçmenlere soruyor: 'Hangi parti birinci çıkar?' Seçmenlerin yüzde 36.6'sı 'DYP çıkar' diyor.

'Bu pazar günü bir genel seçim olsa, oyunuzu hangi siyasi partiye verirsiniz?' başka bir sual. Yani, oyunu vermeyen dahi 'DYP birincidir,' diyor. Burada kararsızların dağılmış olmasıyla 'Hangi siyasi partiye verirsiniz?' nispetinde yüzde 30.4 DYP birincidir, yüzde 25 Anavatan Partisi, yüzde 14.9 Sosyaldemokrat Halkçı Parti, yüzde 15.9 Refah Partisi, yüzde 2.8 MHP, yüzde 7.3 DSP, yüzde 3.1 CHP şeklinde bir anket var.

Şimdi varsayalım ki, bugün seçim yapılsa bu nispetler böyledir, doğrudur, Doğru Yol Partisi 30.4, Sosyaldemokrat Halkçı Parti 14.9. Varsayalım ki bunlar doğru, ikisinin yekûnu yüzde 45 eder. Binaenaleyh, değerli arkadaşlarım, bizim zaten iki partinin yekûnu yüzde 48 oyu var. 18 ay sonra bu anketçi, yüzde 48'i bulan da bu anketçilerdi; ama, o sandıktan geçmiştir; varsayalım ki bu anket doğrudur, bu anket doğru ise o zaman Hükümetin arkasında yüzde 45 civarında bir destek vardır. Yani Doğru Yol Partisi birinci partidir, 30.4; Sosyaldemokrat Halkçı Parti'yle koalisyon yüzde 45 civarında bir halk desteğine şu anda sahiptir. Kişilerin popülaritesi vesaire gibi şeylere inmiyorum, o biraz daha yüksektir; ama, netice itibariyle biz bugün 18 ay evvel başladığımız yerin civarındayız. Bu anketlerde de yüzde 2 civarında hata payı her zaman hesaplanmıştır, her zaman vardır.

Şimdi bugünkü gazetelerden birisinde koalisyonun desteği yüzde 31'e gidiyor. Burada diyor ki, 'Bu pazar seçim olsa, hangi partiye oy verirdiniz?' Yüzde 28.4 Doğru Yol Partisi diyor, yüzde 16 SHP diyor. Şimdi ben de şeyi anlamadım, bilmiyorum siz anlayabildiniz mi, yüzde 28.4'le yüzde 16'yı toplasanız bu pazar seçim yapılsa demek ki halkın yüzde 44.4'ü koalisyona oy veriyor. (Alkışlar) Bu 33'e nasıl düşürülmüş ben de şaştım doğrusu. Çünkü, 33'le 44 arasında aşağı yukarı 11 puan fark var. Hani bir toplama hatası olsa, toplama hatası, hani 43 gibi falan olur. Yani çıkamadım işin içerisinden, bilemiyorum arkadaşlarım, benden daha dikkatli bakarsınız buna...

Ha, altında, burada var, erken seçim yapılmasını isteyenler 46.8'miş Türkiye'de. Koalisyonun devam etmesini isteyenler 33.1'miş. Koalisyonun devam etmesini isteyenler... Sonra, yeni bir koalisyon kurulmasını isteyenler yüzde 20.1'miş. Bugün bir seçim yapılsa koalisyon yüzde kaç oy alır? Yüzde 44.4, yüzde 45 civarında oy alıyorsa koalisyon, işte desteği odur. Binaenaleyh, yani nasıl olmuş, koalisyonun desteği düşmüş?"

Tabii, PİAR anketinin verilerine dayanarak DYP grubuna sunduğu başarılı ve renkli bir tablodan sonra; DYP Genel Başkanı ve Başbakan, sözünü nasıl tamamlayabilir? Elbette kestirmek zor değil:

"500'üncü gününde koalisyon başarılıdır. Yapamadığı şeyler vardır. Yapamadığı şeylerin bir kısmına yetişememiştir. Bir kısmı zaten 500 güne sığacak cinsten işler değildir. Bir kısmı, zannedildiğinden daha karmaşıktır; bir kısmı, tezgâha konulmuştur, tezgâhın öbür ucundan henüz alınamamıştır. Ama bütün bunlarla birlikte, hangi açıdan bakarsanız bakın koalisyon başarılıdır, ülke rahattır. Ve nihayet, kan çanağına dönmüş bir Türkiye'yi bize devretmediler mi? Ettiler."

Öyleyse?.. Demirel, gruptan aldığı destekle yürüyor.

89

7 Nisan 1993 Pazartesi; Talabani için 'tarihsel bir gün'. Başbakan Demirel için olağan bir haftanın ilk günü.

Talabani, TC Başbakanı ile görüşüyor.

Başbakan, kuşkuyla baktığı Kürt aşiret reisini kabul ediyor.

Nitekim; Talabani, Demirel'den umduğunu bulamıyor. Başbakan, 'PKK'nın ateşkesini yeterli bulmuyor. PKK'nın teslim olmasını istiyor. Teslim olurlarsa bölgede olağanüstü halin de kalkacağını' söylüyor.

Çankaya'ya oranla çok katı ve PKK'ya kapalı bir tutum.

Talabani'nin umutları sönüyor. Zira Demirel, Apo ile yine görüşeceğini söyleyen Talabani'ye diyor ki:

"Kan dökmeyi durduranlara 'Aman durdurmayın' demeyiz. Bunu yapanlara "Mademki durdurdunuz, size bir şey verelim' de diyemeyiz.

Türkiye bir saldırıya maruzdur. Sınırları saldırıya maruzdur. Bu saldırıyı defedecektir. Türkiye bunu yapıyor.

Devlet olmanın gereğini yerine getiriyor Türkiye. Nasılsa bu kanı durduracaktır. Dağlardaki insanlar da bizim vatandaşımızdır. Gelin sığının adalete diyoruz. Bizim sizden (Talabani'den) talebimiz olmaz.

Kesinlikle arabulucu gibi bir intiba vermeyin ama, siz kendiliğinizden bir inisiyatif almışsınız, bu sizin işinizdir. Bundan sonra ne yapacağınızı da biz size söylemeyiz. Bundan sonra ne yapacaksınız, sizin kendi bileceğiniz iştir."

Demirel'in İnönü ile beraber, Genelkurmay Başkanı Güreş'in de katıldığı ikinci Güneydoğu gezisi, ateşkesi ön plana getiriyor.

Başbakan, Diyarbakır'da, öteki civar illerde PKK'yı ateşkese zorlayıcı kimi değinmeler yapıyor. Örneğin, "Mevcut durum sürerse" diyor; "OHAL, Haziran ayında sona erebilir."

Nedir 'mevcut durum'dan amacı? PK'nın koşullardan vazgeçerek ateşkesi sürekli hale getirmesi, kan dökülmesini önlemesi!

"Devlet 15 Nisan (ateşkesin sona ereceği tarih) hesabı yapmaz" diyor Demirel:

"Devlet bu işi bitirmeye kararlıdır. Böyle şarta bağlı olarak ya da kişilere bağlı olarak devlet bir şeyi kabul etmez. Bunu yaptı mı, devlet olmaktan çıkar. Kürdüm diyen Kürttür. Dağdaki silahlı adamlar potansiyel etkidir. Dağdakilere inmeleri çağrısı yapıyoruz. Pişmanlık yasası var, inin diyoruz."

Bu noktada Özal'ın girişimi devreye giriyor.

Pişmanlık yasasını daha genişleterek af yasasına çevirmek ve böylece dağdaki teröristi indirmek!

Bu görüşle Demirel'in görüşü arasında bir benzerlik var mı? Yok! Zira Demirel'e göre, dağdaki terörist pişmanlık yasasıyla inecek ve Türk adaletine sığınacak!

Güneydoğu'da 'olağan hale nasıl dönülecek?' Şöyle:

Önce OHAL kalkacak. Pişmanlık yasası genişletilecek. Yatı-

rımlar ağırlık kazanacak. PKK silahı bırakırsa askerler bölgeden çekilecek.

Orgeneral Güreş, OHAL kalkarsa askerlerin çekileceğini söylüyor.

Fakat 10 Nisan 1993'ten sonraki gelişmelerde Turgut Özal'ın davranış biçimi ve düşünce içeriği önem taşıyor.

Ateşkesten sonra Özal, APO ile arasında aracılık yapan kişilere "Çok acele etmemek lazım. Yeni bir durum orta yerde. Yeni bir süreç başlıyor gibi" diyor.

Niyeti, Martın 22. günü başlayıp 29'una kadar uzayan Şeker Bayramından yararlanarak 'konuyu biraz dinlendirmek ve zaman kazanmak.'

Ramazan'ın son günü MGK'da 'görüşünü' söylüyor. Kuruldan bir karar çıkıyor; ancak bildiride ateşkes sorunu hiç yokmuş gibi bir üslup benimseniyor.

Ancak, PKK ile diyalog gündeme gelince, Özal dışındaki üyeler tepki gösteriyor:

"Eşkıya ile masaya oturulur mu, aracı kullanılır mı?"

Askerler böyle diyor. Tabii Demirel de aynı görüşte. Zaten açıktan söylüyor bu görüşü.

Özal, tepkileri önceden hesaplamayacak kadar acemi bir politikacı değil kuşkusuz. O da PKK ile doğrudan ilişki yerine mesajlarını dolaylı yollardan göndermeyi yeğliyor.

Özal, hükümetten ayrı düşünüyordu. Geçen yıl Nevruz kana bulanmıştı, oysa bu yıl kansız geçmişti.

Cumhurbaşkanı, ateşkesin sağladığı işte bu noktayı dayanak alıyor ve 'hükümetin ortaya çıkan bu yeni durumu kavrayamadığına ve basmakalıp demeçlerle barış sürecini baltaladığına' inanıyordu.

Oysa, 'bir an önce yeni duruma uygun politikalar üretilmesinden' yanaydı ve kafasında 'bir çözüm planı' vardı. Bu planı yanındakilere açtı:

Yanındakilerden biri gazeteci Cengiz Çandar'dı ve ona "Bu iş nasıl çözülür biliyor musun" dedikten sonra, kafasında bir çözüm parametresi olduğunu ifade eden bir-iki şey söyledi:

"Önemli olan ateşkesi kalıcı kılmak"tı.

"Kalıcı kılmak için dağdaki adamları indirmek lazım aşağı, PKK'lıları indirmek lazım.

Onun için af çıkartmak lazım. Af çıkartmadan inmezler. Şimdi, öyle bir af çıkaracaksın ki, önder kadronun sabote edemeyeceği bir af.

Yani affı önder kadroya, yöneticilere teşmil etmezsen affı engellerler.

O yüzden kademeli bir af çıkaracaksınız.

Yani: 'Hiç kimseyi öldürdüğü, bilmem ne yaptığı subut etmemiş olanların silahları bırakması halinde bütün haklarına sahip olarak, dağa çıkmadan önce neyse öyle devamını sağlayacaksın!'

Bunun yoluna yordamına, hukuki imkânlarına bakmak lazım. Yöneticiler için şartlı bir madde ilave etmek lazım. 'Beş yıl yasaklı kalacaksın' denilecek bunlara, 'her türlü seçme ve seçilme hakkından, vatandaşlık haklarından yoksun kalacaksın.' Beş yıl içinde TC Ceza Kanununun herhangi bir maddesini ihlal etmezlerse beş yıl sonunda her türlü hakka yeniden sahip olacaklar."

İşte, Özal'ın 'PKK'yı dağdan indirme ve terörü sona erdirme planı' buydu. Kısacası dağda savaşanlarla onların yurt dışındaki lider kadrolarına (başta Apo'ya) yönelik bir af düşünüyordu.

Bu affı Türkiye, yüzlerce şehit ailesi, nasıl sindirecekti?

Hükümet ne yapacaktı? TSK nasıl karşılayacaktı ve TBMM'den –artık çoğunluğu elinde bulunduramayan Özal– bu affı nasıl geçirecekti?

Amacı 'silahla yürütülen siyasal mücadeleyi yasal platforma çekmek'miş! Kafası, böylesi bir öneriyi yaşama geçirmenin yollarını arıyordu.

Önce TBMM'ye bir 'çare bulması' gerekliydi.

Zamana gereksiniyordu: Bu gerekçeyle 'ateşkesin en az 25 gün uzatılmasını' istiyordu.

Tam sırasıydı. Ateşkes süresinin dolmasına iki hafta kala, Nisan 1993 başlarında, Orta Asya gezisine çıkmadan bir gün önceydi:

Talabani Köşk'e çıktı ve sonra HEP milletvekilleri.

Özal, gereksindiği 'zaman için' manevra zeminini bu iki ziyarette yakaladı.

Talabani'ye ve HEP'e ateşkesin uzatılmasındaki 'zorunluğu hissettirdi.'

Özal'ın 'dehasına inananlar' böyle diyordu, ama gerçeği HEP Milletvekili Sırrı Sakık açıkladı:

"Özal, 'Gidip ateşkes süresini uzatmalısınız,' dedi" diye konuştu.

Bu dramatik sahnenin üzerinden dört yıl geçtikten sonra Özal'ın Köşk'te söylediklerine Sırrı Sakık şunları ekliyor:

"Hatta şunu da söyledi: 'Siz tepki alabilirsiniz, size saldırabilirler de, ama bana da saldıracaklar, hep birlikte göğüslemek zorundayız. Çünkü bu sorun el yakıyor. Yani siyasiler ürkebilir, korkabilir, ama görebildiğim kadarıyla askerlerin bir kanadı da artık benim gibi düşünüyor' demişti bize ve rahmetli bize bu referansı verdiğinde de 'Ben sizin arkanızdayım, gidin' demişti."

Nisan 1993 başlarında Özal'dan ateş alan Talabani ile HEP'liler Şam'a, Apo ile buluşmaya gittiler; Özal da Türki Cumhuriyetlerine. Bir koşturmaca, bir 'arabulucu trafiği' sürüp gidiyor.

İlk haber Bekaa'dan geldi. Talabani, Apo ile Köşk ilişkilerinde köprü görevi yapan Cengiz Çandar'a; Özal'ın beklediği haberi ulaştırdı; "Apo, ateşkesi süresiz uzatacak"tı!

Çandar, Azerbaycan'a uçtu ve Özal'a 'müjdeyi' verdi.

90

'Müjdeyi' sabırsızlıkla bekleyen Özal; Çandar'a, "Eee, nedir vaziyet anlat bakalım" diyor.

Çandar "böyle böyle" diye anlatıyor: "Apo bir basın toplantısı yaparak ateşkesi süresiz uzattığını açıklayacak!"

İyi ama; Özal'a göre, 'bu sonuç çıkacaktı da ne olacaktı?'

"Bu iş böyle devam edemez" diyordu Özal. Ona göre, "Önümüzdeki ay içinde (Mayısta) bu 'işi' çözmek için bir tavır konulmazsa, terör geri dönebilir"di. Öyle ki, "eski günleri aratacak şiddette geri dönebilir"di.

Özal Azerbaycan'dan döndü. Bir gün sonra, 16 Nisan 1993 Cuma günü:

Apo, HEP milletvekillerinin de katıldığı basın toplantısında ateşkesi süresiz uzattığını açıkladı.

Türkiye'de hiçbir şey değişmeyecekti. Demirel'in 'tavrı değişmedi'. Tabii İnönü'nün de: "Silahlı insanlarla konuşulmaz, teröristle masaya oturulmaz, savaşılır."

Özal da, 'tek başına sürdürdüğü diyalogla sonuç alamayacağını' anlamıştı. Devletin başı, teröristlerle 'diyalog içinde' olduğunu o günlerde açıklamıyor, sadece 'çevresindekilerle konuyu konuşuyor' ve tabii, Kürt sorununa 'bambaşka gözle bakan Kürt kökenli –HEP– milletvekilleri' ile ilişki kuruyordu.

Ne o günler ne de sonraları; bir Cumhurbaşkanı'nın hükümete, parlamentoya karşın böyle davranışlarda nasıl olup da bulunduğu sorulmadı. Tartışılmadı ve bu girişimlerin asıl hedefi araştırılmadı.

Hükümete karşı 'vaziyet alıyor'du artık. Hükümet bir ay içinde süresiz ateşkese karşın olumlu adım atmaz ve 'böyle donmuş kalırsa'... Ne pahasına olursa olsun Özal 'ortaya atılacak' ve...

'...Çözüm formülünü açıklayacaktı.'

Bu davranış Cumhurbaşkanı sıfatı nedeniyle 'bütün halkına karşı sorumluluğunun bir gereğiydi!'

Kamuoyu gazetelerdeki haberlerle 'barış planını' sindirmeye zorlanıyordu.

13 Nisanda gazete manşetleri "Özal'ın PKK'ya af formülü" başlıklarıyla donanmıştı. HEP çevreleri ise Özal yasasını "Dağdan indirme formülü" diye özetliyordu. Haberlere göre 'formül' şöyleydi:

"Oluşturulacak tarafsız bir birim, dağdan inen PKK'lıların yazılı itiraflarını alacak. Eyleme katılmamış olanlar silahlarını bırakarak normal yaşama dönecekler. Eyleme katılanlar seçme ve seçilme hakkı dahil her türlü vatandaşlık hakkından yararlanamayacak. 5 yıl süreyle herhangi bir eyleme katılmazlarsa verdikleri ifadelerin belgeleri yakılarak imha edilecek ve normal vatandaşlık haklarına yeniden sahip olacaklar."

Apo, Özal'ın af girişiminin uygulamaya gireceğine inanmış olacak ki, süresiz ateşkesi ilan etmişti. Elbette Özal'la görüşen Talabani ile HEP'li milletvekillerinin 'aktardığı bilgiler, izlenimler' de ateşkes kararında etkili olmuştu.

Apo, kendini TC Cumhurbaşkanı'nı 'yanına çekmiş' sayıyor ve siyasal büyük bir başarı kazandığına inanıyordu.

Ankara'dan destek sesleri yükseliyordu. Örneğin 36 SHP milletvekilinin desteği ve bu grup adına örneğin Mümtaz Soysal "Halka karşı duydukları sorumluluğun gereği ortaya çıkan fırsatın ve barış sürecinin dikkate alınması, iç barışın kalıcı olması için her türlü çabanın harcanması gerektiğine inandıklarını" bildiriyordu.

Başbakan Demirel ise, o sırada bir yandan ani bir kalp krizi ile ölen gazeteci Kemal Ilıcak'la ilgili İLKSAN'a verilen büyük paralara ilişkin suçlamalarla, bir yandan da Güneydoğu'daki yaşamı normale getirme çabalarıyla uğraşıyordu.

16 Nisan 1993 günü Özal, Başbakan Demirel'le bu konuda 'son görüşmesini' yaptı.

O noktaya gelmişti ki; TBMM'yi by-pass edecek bir kararnamenin hazırlığıyla uğraşıyordu. Kararnameyi hükümet uygun görmezse ya "Halka çıkıp düşündüğü çözümü, af formülünü açıklayacak" ya da –arada bir söylendiği gibi– yeni bir siyasal oluşumu yaşama geçirerek fiili siyasete dönecek ve 'bu misyonu' yani PKK'ya affı 'bizzat uygulamaya koyacak'tı.

Kuşkusuz, 'bu uygulamanın başarıya ulaşması için" Özal'ın başında olacağı 'yeni oluşum' diye adlandırılan bir siyasal partinin TBMM'de en azından birinci parti olması ya da tek başına çoğunluğu yakalaması gerekiyordu.

(17 Nisan 1993) Apo, Bekaa'da Özal'dan gelecek işareti bekliyordu. 'Çözüme çok yaklaşıldığına inanıyordu.'

Akşam yemeğine oturuldu. Apo'nun yanında HEP Milletvekilleri vardı. Televizyon açıktı.

Televizyondan Apo'nun beklediği haber yerine...

...Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın ölüm haberi geldi.

Apo, dondu kaldı. Büyük desteğini yitirmişti.

"Bu işi çözecekti" dedi ve ekledi:

"Öldürüldü!"

Özal'ın ölümünün üzerinden 40 gün geçti geçmedi. Deniliyor ki: Özal'ın önayak olduğu kararname MGK gündemine geldi. MGK,

iç barış için –Apo'yu dışlayan– PKK'ya 'sınırlı bir affı' Bakanlar Kurulu'na tavsiye etti.

Affa yeşil ışık yakıldığının yayıldığı saatlerde; Bingöl-Elazığ karayolunda asker taşıyan bir otobüs yolda durduruldu. PKK, 33 er, 2 sivili kurşunlayarak öldürdü. Katliamı HEP Milletvekili Sırrı Sakık'ın kardeşi gerçekleştirmişti.

Sınırlı af, tabii, derhal askıya alındı. Apo, bir süre sonra asker giysileri içinde basının karşısına geçti:

"Özal gitti, barış bitti" dedi.

Amma...

91

Ama, sonunda biten kendisi ve terör örgütü oldu. 'Son', Apo'nun itiraflarıyla kanıtlanıyor:

"Terör örgütü PKK'nın lideri Abdullah Öcalan, Türk ordusu karşısında yenilgi ile karşı karşıya olduklarını itiraf etti. Almanya'da yayımlanan Süddeutsche Zeitung Gazetesinde yer alan haberde, PKK'nın yayın organı olarak gösterilen Özgür Halk Dergisi'nde Ali Fırat ismiyle yazan Öcalan'ın, 'Mağlubiyetin eşiğindeyiz' dediği belirtildi.

Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Dairesi, basın kuruluşlarına Almanya'da yayımlanan Süddeutsche Zeitung Gazetesi'nde yer alan haberi gönderdi. PKK'nın 'Türkiye'nin Güneydoğusunda bağımsızlık için çalışan Kürdistan İşçi Partisi' olarak tanıtıldığı haberde, makalenin Öcalan'ın kaleminden çıktığı kesin olduğu vurgulanarak, 'Savaşlarının 20. yıldönümünde kritik bir duruma geldikleri ve bu durumun tedirgin edici olduğu bildiriliyor' denildi.

Haberde, PKK liderinin kötü durumdan gerilla komutanlarını sorumlu tuttuğu belirtilerek Ali Fırat imzalı şu ifadelere yer verildi:

'30 binden fazla insanı teorik, ideolojik ve pratik olarak eğitip dağlara gönderdik ama bu kadro zafer elde edemedi. Bu kişiler, tepeden tırnağa silahlı olmalarına rağmen, zafere ulaşacak bir halk ordusuna dönüşemediler. Küçük bir birliğin koca bir orduyu durdu-

rabileceği gerilla savaşında zafere gidemiyorsunuz. Bir şeyler yanlış gidiyor. Pek çok gerilla, savaşın sona ermesini düşlüyor ve mağlubiyete giden günleri sayıyor. Sık sık 'Yeterince savaştık. Artık iyi yaşamak istiyoruz. Bizim de hakkımız değil mi?' diye soruyorlar. Partinin savaş diyalektiği sarihtir. Ya savaşı kazanır ve sonra iyi yaşarsın, veya savaşır, kaybeder ve şerefli bir şekilde ölürsün. Orta bir yol yok'."

Süddeutsche Zeitung haberinde, Öcalan'ın gerillaların zulüm yaptıklarını şu sözlerle itiraf ettiğini yazdı:

"Emir olmadan kitleler halinde suçsuz insanlar öldürüldü. Onlardan ekmek ve su isteyenleri bile öldürdüler." (28.1.1998, Hürriyet)

Alman gazetesinde çıkan itirafların uydurma olmadığı TRT televizyonunda haftada bir gün yayımlanan "Güneydoğu'dan Manzaralar" programında Apo'nun 'gerillaları' aşağılayan konuşmasıyla doğrulandı. TRT'nin eline geçirdiği video kasette Apo 'savaşı yitirdiğini' açık bir dille kabulleniyordu.

Bir başka belge: Yunanistan'ın önde gelen haftalık gazetesi To Vima'ya bir demeç veren Abdullah Öcalan, "Maalesef Kürt halkının kafası yok. Strateji ve taktik belirleyecek güçleri yok. Kürtlerin birliğini ben sağlıyorum. Ben olmazsam yapamazlar" dedi ve 'kendini mesih gördüğünü' söyledi. (Hürriyet, Nur Batur, Atina, Şubat 1998)

Talabani'nin gerçek yüzünü artık anlayan Ankara'dan 14 Ocak 1998 günü Sabah gazetesine şu haber geçiliyordu:

"Kürt Yurtseverler Birliği'nin (Talabani'nin partisi) PKK ile işbirliği yapması nedeniyle bozulan Ankara-KYB ilişkilerini düzeltmek amacıyla Talabani tarafından Türkiye'ye gönderilen beş politbüro üyesi ile KYB'nin Washington temsilcisi Barham Saleh'ten oluşan heyet Dışişleri Bakanlığı ve MİT'te temaslarda bulundu.

PKK bağlantısını reddederek 'İşbirliği yapmıyoruz' diyen KYB heyetini MİT yetkililerinin belgelerle yanıtladığı ve açıklama istediği öğrenildi. 'Amacımız sınır güvenliği. Buna karşı gelenle dostane ilişkiler sürdürmemiz mümkün değil' mesajı verildi."

Özal'la Demirel'in PKK ve Apo politikaları çatıştı.

Fakat Demirel'in politikası devlet politikası olarak yürürlükte kaldı.

1998 yılı başlarında Apo, 'silahlı mücadeleyi yitirdiğini' itiraf ediyor.

Fakat, yitiş süreci ancak 16 Şubat 1999'da tamamlanıyor.

16 Eylül 1998 günü; Gaziantep'te sınıra kadar giden Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Atila Ateş, kısa ama anlamlı bir konuşma yapıyor.

Türkiye'nin, evinin adresine, telefonlarının numarasına kadar tüm bilgileri Suriye hükümetine vermesine karşın Şam yönetiminin, Apo'nun ellerinde olduğunu bir türlü kabul etmemesi nihayet bir 'patlamaya' neden oluyor.

Orgeneral Ateş, Şam'a sesleniyor: "Bıçak kemiğe dayandı!"

Türk askeri birlikleri Suriye sınırında yığınak yapmaya başlıyor.

TSK, Suriye ordusunun gücünü yeterince biliyor. Ya Apo, ya savaş!

Suriye'ye egemen Hafız Esat yönetimi savaşı göze alamıyor ve Apo, uçağa bindirilerek Suriye'den çıkarılıyor. Terör örgütü başının Rusya'da başlayan ve çeşitli ülkeleri içeren, son olarak uzun süre Roma'da kalmasına yol açan serüveni dünya kamuoyuna mal oluyor.

1 Ekim 1998'de; Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Orgeneral Ateş'in Suriye sınırında söylediklerini sözcüğü sözcüğüne yineliyor. TBMM'yi açış konuşması, ne çare bir gerçeği gizliyor:

Orgeneral Ateş, 16 Eylül 1998'de Suriye'ye yükleniyor.

Cumhurbaşkanı Demirel, Orgeneral Ateş'ten 14 gün sonra Suriye'yi uyaran konuşmayı yapıyor.

Fakat, askerlerin Apo'nun Suriye'den çıkışını sağlayan girişimini devlet yöneticileri ve ne yazık ki, devletin başı görmemezlikten geliyor. Sınırdaki konuşmaya ne Cumhurbaşkanı, ne de öteki yetkililer, örneğin hükümet başkanı değiniyor.

Sanki Cumhurbaşkanı Suriye'yi konuşmasıyla baskı altına alıp

Apo'nun sınır dışı edilmesini sağlamış gibi bir davranış sergileniyor. Cumhurbaşkanı başarıyı sahipleniyor.

Askerlerin Apo serüvenini başlatmadaki ve sonuç alınmasındaki çok önemli rolü, ancak aylar sonra kimi sütunlarda yer alıyor.

Askerlerin hakkını askerlere vermek gerekiyor.

Bu hakkı teslim edecek gerçek bilgiler şöyle:

"Eğer Orgeneral Kıvrıkoğlu 1998 yazında daha Kara Kuvvetleri Komutanı iken Apo ile PKK'nın Suriye'den tehdit yoluyla çıkarılmasını öngören bir planı Milli Güvenlik Kuruluna getirmese, 30 Ağustosta Genelkurmay Başkanı olduktan sonra karargâhına verdiği ilk talimat Suriye'ye karşı hareket hazırlıklarının tamamlanması olmasa ve bir ay sonra da Suriye ile krizi başlatma senaryosu için (Eylül 1998) düğmeye basmasaydı, ne PKK kartı Suriye'nin elinden alınacak, ne de Apo Türk adaletine teslim edilecekti."

Demirel'in PKK'ya karşı direnci ne denli övgüye layık ise askerlerin, Apo ve PKK'nın Suriye'den çıkmasını sağlayan 'kriz başlatma senaryosunu' ve sonuçlarını gözardı etmesi, bir o kadar eleştirilecek nitelikte.

Apo, bir dizi serüvenden sonra (16 Şubat 1999) Kenya'nın başkenti Nairobi'de Türk istihbarat elemanlarınca 'derdest edilerek' Türkiye'ye getirildi.

İmralı'da mahkeme sonucu bekleniyor. (Bu satırların yazıldığı sırada, 22 Ekim 1999'da, DHM'nin verdiği idam kararı Yargıtay'da görüşülüyordu.)

Kuşkusuz; Apo'nun Türkiye'ye getirilişi ayrı bir olay.

Üzerinde durulması gereken birkaç sonuç var:

PKK, TSK'nın sabırla ve yüzlerce şehit vererek inatçı savaşımıyla asgari düzeye indirildi. Özal ve yandaşlarının, silah gücüyle PKK'nın ortadan kaldırılamayacağı savları ve politikaları iflas etti.

Apo ile diyalog kurarak sonuç alma yerine savaşarak, Apo'yu ininden çıkarıp Türkiye'ye getirmenin pekâlâ mümkün olacağı ortaya çıktı.

TSK, hem PKK terörünü –kendi ifadelerine göre– 'marjinal duruma' getirdi; hem de, Türkiye'yi Sevr'in eşiğine getiren belayı defetti.

Kısacası TSK, Türkiye'yi hem terörden hem de bölünmekten kurtardı.

Altıncı Bölüm

"KRAL ÖLDÜ – YAŞASIN KRAL!"

93

Demirel'in;

"17 Nisan günü saat 14.26'da Türkiye Cumhurbaşkanı Sayın Turgut Özal hakkın rahmetine kavuşmuştur" dediği saatlerde takvimler 20 Nisan 1993 Salı gününü gösteriyordu.

Hastaydı. Kalp ameliyatları geçirmişti. Ayrıca Özal –fazla açıklama yapılmamakla beraber– ağır yürüyen prostat kanserinden muzdaripti.

Demirel, Cumhurbaşkanı'nın öldüğü saati ölümün açıklandığı saat olarak gösteriyordu ama; Özal, Köşk'te sabah beden hareketi yaparken birden ölüvermişti.

Orta Asya'ya yaptığı gezide çok yorgun düştüğü yakınlarınca söyleniyordu. Ayrıca 'fazla yemek yediği' de... Bu iki gerçeği, sözcüsü Kaya Toperi, bir görüşmemizde bana söylemişti.

Bir türlü anlayamadığım şuydu: Bir Cumhurbaşkanı, üstelik kalbinden rahatsız. Yorgun ve hatta bitkin bir geziden dönüyor. Köşk'teki onca olanağa karşın bir sabah beden hareketleri yaparken ölüyor, çevresinde ve Köşk'te tek bir doktor bulunamıyor.

Özal, Köşk'ten ambulansa yerleştirilip hastahaneye götürülürken ölmüştü. Hacettepe Hastahanesi'nde müdahalelerin hiçbir yararı yoktu.

Kaya Toperi, Özal'ın öldüğünü geç açıklayarak kargaşayı önlemek istemişti.

Özal, neden yalnızdı, doktorlar neredeydi? Hiç araştırılmadı. Oysa, ölen bir Cumhurbaşkanı idi. Özenle korunmasını, bakılmasını gerektiren bir görevdeydi.

94

20 Nisan 1993 günü DYP grubunda Özal için bir dakikalık saygı duruşundan sonra, Başbakan Demirel duygusallığı ağır basan bir konuşma yaptı:

"Kendisiyle 16 Nisan günü saat 15.00-16.00 arasında Orta Asya gezisi dönüşünde uzun boylu görüşmüş, hem Orta Asya ve Kafkasya ahvali, hem de Türkiye'de olup bitenler üzerinde fikir teatisinde bulunmuştuk.

17'sinde, 18'inde, 19'unda Aydın'da, daha sonra İzmir'de, daha sonra Afyonkarahisar'da halkla temaslar yapmak, meydanlarda Türkiye ahvaliyle ilgili olarak, dünya ahvaliyle ilgili olarak vatandaşlarımızı aydınlatmak üzere çıktığımız gezi, maalesef bu haber üzerine yarıda kesildi, aynı gün döndük geldik. Bugün de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde ihtiram duruşu yapılmaktadır. Ve yarın merasim yapılacaktır, devlet merasimi yapılacaktır. Yarından sonra da İstanbul'da toprağa verilecektir rahmetli.

42 senelik hukukum vardır kendisiyle. Bu 42 senelik hukukun içerisinde çok önemli olaylar vardır beraberce yaşadığımız. Ve bu 42 senenin çok büyük bir kısmı çok kardeşane ve çok biraderane, çok dostane geçmiştir. Bir abi-kardeş münasebeti içerisinde olmuştur. Siyaset, bizim yolumuzu bir yerde ayırmıştır; ama, nihayet siyasette küskünlük olmaz. Ve devlet hizmeti gene beraberce yapmak imkânı geçen 16 ay zarfında olmuştur. Bu 16 ay zarfında da devletin hiçbir işini aksatmadım, aksatmadık. Ve son yıllar zarfında meydana gelen kırgınlıkları, dargınlıkları bir kenara atarak, devletin işlerini, devletin hizmetlerini yürütmeyi uygarca başarmışızdır.

Kendisiyle çok güzel hatıralarımız var, beraberce Türkiye'ye büyük hizmetlerimiz var. Tabii ki, 40 senenin içerisine az şey sığmaz, çok şey sığar, çok şey sığmıştır. Kendisinin aniden hayata veda etmiş olmasından dolayı büyük üzüntü duyuyorum. Allah rahmet eylesin, ailesine taziyede bulunuyorum, kendisini sevenlerin hepsine taziyede bulunuyorum, arkadaşlarına taziyede bulunuyorum, milletimize başsağlığı diliyorum.

Bugün öğleden sonra Meclis'te kısa konuşmalar yapılacaktır. Defin merasimi perşembe günü tamamlandıktan sonra, tabii ki Türkiye'de bir Cumhurbaşkanı sorunu vardır, olacaktır.

Devlette devamlılık asıldır, devletin işleri durmaz. Binaenaleyh, dev-

lette devamlılık, aslında bir devamlılık olduğunu söylemek bir hatıraya saygısızlık da değildir; ama, ben bugün sizlere bundan sonra ne olacağı hakkında düşüncelerimi söylemeyeceğim; Cuma günü, zaten 23 Nisan merasimi var, cuma günü saat 12.00 ile 13.00 arasında grubumuzun tekrar toplanmasını rica ediyorum. O gün, bundan sonra ne olacaktır üzerindeki düşüncelerimi söyleyeceğim. Yalnız, iki gündür, üç gündür mütemadiyen şunu söylüyorum: Evet, Türkiye'de ilk defa olmuyor devlet başkanlığının boşalması, öncesinde de oldu. Bugün bu meseleler kaideye bağlanmıştır. Hiç kimsenin en ufak bir kaygı, kuşku, endişe duymasına gerek yoktur. Türkiye'de istikrarın bozulması gibi bir olay söz konusu değildir. Zihinlerin, iradelerin şu veya bu biçimde baskı altına girmesi gibi bir olay da söz konusu değildir. Binaenaleyh, meseleyi kaidesine göre icra etmek gerekecektir. Tabii ki, Doğru Yol Partisi Grubu 182 üyesiyle, her meselede olduğu gibi bu meselede de Türkiye'nin istikrar içerisinde yoluna devam edebilmesi bakımından çok önem taşır.

Sadece bu vesileyle şunu söyleyeyim: Sevgili arkadaşlarım, geçmişte 1966'da, 1973'te, 1980'de bu olayların içinde olduk. 1989'da bir ağırlığımız yoktu; aslında ağırlığımız vardı ama, başka şartlar vardı, yani 1961'de de bu olayların içerisinde olduk. Şunu arkadaşlarıma söylemek istiyorum: Bu işlerin içerisinden başarıyla çıkılabilmesi, hep arkadaşlarımızın beraberliği sayesinde olmuştur. Binaenaleyh, gerek 1966'da, gerek 1973'te, gerekse 1980'de gerçekten o günkü Adalet Partisi grupları destan gibi hareket etmişlerdir ve Türkiye'nin aslında yolunu şu veya bu biçimde saptırmasını önlemişlerdir. Bugün 1980'dekinden farklı bir durum var; çünkü Anayasa 1980'de olmayan hükmü getirmiştir. 'İşte efendim, Cumhurbaşkanını seçemediniz de, ondan sonra, işte onun için müdahale oldu' gibi sözler karşısında biz o zaman demiştik ki, Cumhurbaşkanını seçemeyen Meclis değil, Anayasa, seçtirmeyen Anayasa. Binaenaleyh, nihayet 1982 Anayasası bizim 1980'deki teklifimizi yerine getirmiştir. Arkadaşlarımız emin olsunlar ve huzur içinde olun; gine hep beraber, ne yapılacaksa hep beraber karar veririz. Sizin içinize sığmayan hiçbir şey olmaz ve sizi aşarak da hiçbir şey olmaz. Beraber, ülkenin menfaatleri neyi icap ettiriyorsa, milletimizin menfaatleri neyi icap ettiriyorsa onlar yapılır. Onun içindir ki, benim sadece bugün size söylemek istediğim şey gerçekten 42 senelik bir arkadaşını, bir dostunu ve nihayet devlette büyük sorumluluklar 16 aydır beraber yüklendiğimiz Sayın Cumhurbaşka-

nı'nı yitirmiş olmaktan fevkalade üzüntü duyuyorum. Benim hislerimi anlayacağınızı umuyorum, herkesin anlayacağını umuyorum.

Biz, Türkiye Cumhuriyeti'nin Devlet Başkanı olarak kendisine itibarın en yükseğini, saygının en yükseğini göstermeye amadeyiz, onu da yapıyoruz ve içimizden gelerek yapıyoruz. Çünkü, böylece hem Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kucaklıyoruz hep beraber, hem de bu değerli arkadaşımı, benim iş arkadaşımı, değerli arkadaşımızı ve değerli devlet adamımızı beraberce kucaklıyoruz. Allah rahmet eylesin. Cenab-ı Allah öbür dünyada da herkese olduğu gibi yardımcı olsun. Hizmetleri vardır, büyük hizmetleri vardır, güzel hizmetleri vardır. Ve milletimizin vicdanında bunlar mutlaka değerini, yerini bulacaktır; milletimiz kadirşinastır. Siyaset, şu veya bu ölçülere insanları götürebilir. Bence siyasetin ölçüleri ile her zaman hareket etmek imkânı da yoktur; ama, siyasetin icabı da odur. Bugün hep beraber durup düşünmek ve bir saygıyı eda etmek için toplandık. Grubumuz, bugün ve yarın yabancı misafirlerimiz olacaktır, dışarıdan gelen misafirlerimiz olacaktır; onlarla hep beraber meşgul olacağız, yarın da devlet töreni ile görevimizi yapacağız.

Tekrar tekrar Allah rahmet eylesin diyorum Sayın Özal'a ve ailesine, milletimize başsağlığı diliyorum. Hepinize saygılar sunuyorum."

Yedinci bölüm

ÇANKAYA'DAN BİR GİDEN – ÇANKAYA'YA BİR GELEN

"Doğrusu ben de Turgut Özal'ın durumunda ve yerinde olsam hemen kendimi seçtiririm."
(Süleyman Demirel, 4 Ocak 1988)

95

Not defterimden:

(4 Ocak 1988 Pazartesi, saat 16.00) Demirel'le uzun bir görüşme.

Demirel, "Ne var, ne yok" diye sordu.

"Sisli bir hava" dedim. Özal'ın ne yapacağını gösteren henüz bir işaret yoktu. Cumhurbaşkanı seçimine yaklaşık iki yıl gibi uzun bir zaman vardı. Ne ki, Özal'ın Kenan Evren'in görev süresi tamamlandıktan sonra, 8. Cumhurbaşkanı olarak Çankaya'ya çıkacağı basında yazılıyor, siyasal kulislerde konuşuluyordu.

Demirel şöyle dedi:

"Cumhurbaşkanlığı fırsatını kaçırmaz.

Doğrusu ben de Turgut Özal'ın durumunda ve yerinde olsam, hemen kendimi seçtiririm.

Zaten bu iki yıl hep Çankaya için oynayacak. Her uygulama bunu gösteriyor. 'Baba' rolüne çıktı. İcraatla sürdürecek.

Her şeyi Çankaya'ya çıkabilmek için ayarlıyor. Memurlara katsayı dağıtıyor, 'baba'.

Bu görüntüyü pekiştirip Çankaya yolunu açacak.

Askerlerden bir şey gelmez. Siyaset yapanların bir kısmını Evren temizledi.

Sonra, bir kısmını da Özal'la Evren birleşerek temizlediler.

Özal kendinden başka hiçbir şey düşünmez. Bu yüzden her şeyi kendine göre ayarlıyor, ayarlayacaktır."

1988 yılının Ocak ayının ilk gününden itibaren Turgut Özal, Ekim 1989'da seçilecek olan 8. Cumhurbaşkanı olayının odak noktasıydı.

Özal, 8. Cumhurbaşkanı seçildi.

96

Yazgı değişmedi:

17 Nisan 1993 Cumartesi günü saat 14.20'de Turgut Özal'ın öldüğü 'resmen' açıklandıktan bir dakika sonra Süleyman Demirel adı 9. Cumhurbaşkanı seçiminin odak noktasıydı.

Bakanlar Kurulu dört gün yas ilan etti. 21 Nisanda defnedilecek ve halefi 30 gün içinde seçilecekti.

Özal'ın âni ölümü, tabii yurt içinde ve dışında üzüntüyle karşılandı.

Eski Başkan Bush, "Onu çok arayacağız" dedi. ABD yayın organları Özal'ı "Körfez Savaşı sırasında Türkiye'deki üsleri Amerikan uçaklarına açan müttefik ve dost ülke lideri" diye tanıttılar. DPA –Alman haber ajansı– "Türkiye, inançlı ve yapıcı liderini kaybetti" diye yorum yaptı. Reuter Ajansı ise şöyle diyordu: "Özal siyasi tabuları yıkmaktan büyük zevk alan ve görüşlerini çok çarpıcı biçimlerde sunmasıyla tanınan bir lider."

Apo'nun açıklaması Özal'ın son günlerde aracılar vasıtasıyla kendisiyle başlatıp yürüttüğü diyaloğu doğrular içerikteydi: "Özellikle Kürt meselesinde Talabani vasıtasıyla benim şahsımda saygılı ve tarihe yaraşır işlerin yapıldığına dair özlü mesajları oldu. Bu mesaj bizi etkilemiştir."

Hacettepe Üniversitesi Rektörü Yüksel Bozer'in açıkladığı tıbbi rapor Cumhurbaşkanı'nın hastaneye getirildiğinde yaşamadığını gösteriyordu:

"17 Nisan 1993 günü saat 10.52'de Doktor Hilmi Özkutlu Cumhurbaşkanlığınca aranmış ve Sayın Cumhurbaşkanımızın rahat-

sızlığı haber verilerek hemen gelmesi istenilmiştir. Bu sırada Sayın Cumhurbaşkanımız Gülhane Askeri Tıp Akademisi'ne götürülmek üzere yola çıkarılmış ve Sayın Tümgeneral Prof.Dr. Ömer Şarlak'a da haber verilmiştir.

Ancak, durumun aciliyeti nedeniyle derhal Hacettepe Hastanesi Acil Servisi'ne saat 11.15'te girilmiştir.

Burada yapılan tetkikte göz kupüllerinin genişlediği, nabız ve solunumun durduğu, kan basıncının alınmadığı tespit edilmiştir.

Uzman doktorlar hemen kalp masajına ve tıbbi tedaviye başlamışlar, bu amaçla bacak toplardamarına, kateter ve akciğerine tüp koymuşlardır. Bu girişimler devam ederken, Sayın Cumhurbaşkanımız süratle Kalp Damar Cerrahisi Yoğun Bakım Ünitesi'ne nakledilmiş ve kalp cerrahları, kardiyologlar, nörologlar ve anesteziyologlardan oluşan bir konsültasyon ekibinin derhal sürekli kontrol ve tedavisine alınmıştır. Bu girişimlere ilaveten hemen geçici kalp pili takılmış, aynı anda intiaortik balon pompasına bağlanmışlardır.

Bütün bu girişimlere rağmen, Sayın Cumhurbaşkanımızın durumu ciddiyetini korumuş ve hayati fonksiyonlarında hiçbir gelişme ve geriye dönüş gözlenmemiştir.

Maalesef Sayın Cumhurbaşkanımız 17 Nisan 1993 günü saat 14.30'da hayata veda etmişlerdir."

97

Perde, "Tarafsız bir aday aranıyor" sloganıyla açıldı.

Medya bir yandan Özal'ın yaşamıyla ilgili yazı dizileri yayımlıyor, Batının merhum Cumhurbaşkanı ile ilgili söylemlerini derliyordu; ama öte yandan da aklı fikri, gözü kulağı, yeni Cumhurbaşkanı'nın kim olacağı, nasıl seçileceği, partilerde bu konudaki eğilimlerin ne olduğu konusundaydı.

Bir gün sonra, 18 Nisan 1993'te; örneğin DYP'de 'SHP'nin tavrı bekleniyordu.' Partide kimi isimlerden söz ediliyordu. Milli Savunma Bakanı Nevzat Ayaz, TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk ve.... hatta Erdal İnönü!

SHP'deki havayı Genel Sekreter Cevdet Selvi yansıtıyor, İnö-

nü'nün adaylığına 'sıcak baktıklarını' söylüyordu. Ama, ihtiyatı elden bırakmayarak iki aday ismi veriyordu: Demirel ile İnönü. Seçilebilirliği ne ölçüdeydi, elbette bilinmiyordu ama; Selvi, söylentiler arasında dolaşan Evren'in adaylığına partisinin 'soğuk baktığını' saklamıyordu.

Partiler dışındaki kulislerde ise, Mümtaz Soysal'ın, Yekta Güngör Özden'in adı geçiyordu. Tabii daha çok sol çevrelerde.

Perde açılıyor
(DİYALOG)

Not defterimden:

(Özal'ın ölümünden sonra, 17 Nisan 1993, TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk'la görüşme)

CA: "Başsağlığı diliyorum."

HC: (Alaylı bir sesle) "En çok size. Sevdiği kişiler birbirine başsağlığı dilemeli."

CA: (Gülerek) "Değil mi ama?"

HC: "Yahu amma da çabuk gitti."

CA: "11'i çeyrek geçe ölmüş bu. Hastahaneye girerken."

HC: "Ben gittiğimde alet edavattaydı."

CA: "Nefes alıyor muydu?"

HC: "Birtakım şeylere bağlı. Kemal Ilıcak'ı da böyle aletlere bağlamışlardı. Solunum vesaire aletlerine."

CA: "Ama ölmüştü!"

HC: "Eski tabirle can çekişiyordu."

CA: "Tabii bilinç filan yok."

HC: "Hayır efendim, ne bilinci. Doktor dilinde türbülans mı öyle bir ismi var. Kalbe masajlar. Raporda var bütün bunlar. Kalbe de girmişler filan falan."

CA: "Peki karısı ne diyor?"

HC: "Allah kimseye vermesin."

CA: "Tabii, tabii. O tarafı feci tabii. Ne zaman kalkacak?"

HC: "Bakanlar Kurulu karar verecek. Meclis'te bir katafalk yapılıyor. Bayar'a yaptık ya, onun gibi."

CA: "Yani bu sabah bir şeyi yokmuş?"

HC: "Dün de iyiymiş, sabah da, Dün Anayasa Mahkemesi'ndeydi. Beraberdik. Ada çayı içtik. Yalnız 'Bu seyahat (Orta Asya gezisi) beni çok yordu' dedi. Herkesin içinde söyledi bunu. Geldiği gün de söyledi aynı şeyi."

CA: "Bu kadar uzun bir geziye ne gerek vardı? 14 gün!"

HC: "Bence de."

"Baba'yı bu işin içine itmek lazım"

CA: "Peki, ne olacak şimdi? Esasa gelelim, 'o' konuya..."

HC: "Vallahi, bayağı zor bir iştir."

CA: "Seçim?"

HC: "Evet!"

CA: "Niye?"

HC: "Zordur, biliyorsun ki zordur."

CA: "Anlaşırlarsa 'onlar', bir oturumda bitirirler. Senin vaziyetin nedir?"

HC: "Ben yokum o işin içinde."

CA: "Ciddi misin?"

HC: "Evet. Benim sıkıntım şu: Tabii, üç-dört gün bu işle (cenazenin kalkması) geçecek. Ondan sonra yedi gün, altı gün kalır. Onları filan ayarlamak. Şimdi ben Cumhurbaşkanına vekâlet edeceğim için..."

CA: "Başladın sanırım."

HC: "Yarından itibaren bu işi yapacağım. Eee. Benim dışımda bir ad ister."

CA: "Niye?"

HC: "Yalnız sana söylüyorum: Baba'yı bu işin içine itmek lazım. Yedi sene... için seçilecek."

CA: "Özal'dan sonra seçilen, onun dönemini tamamlamayacak, 7 sene için seçilecek, değil mi?"

HC: "Evet. Özal dönemi bitti."

CA: "Peki ama sen niye 'Ben yokum' diyorsun?"

HC: "Baba'yı itelim, Süleyman Bey'i getirelim."

CA: "O gelir mi, diyorsun?"

HC: "Tabii canım."

CA: "Ciddi mi?"

HC: "Tabii canım. 7 yıl bir teminat olarak orada durur hiç olmazsa..."

CA: "O yukarı çıkarsa hükümet ve parti ne olacak?"

HC: "Hükümet de, parti de..."

CA: "Demirel böyle bir şey olursa, ben henüz ihtimal veremiyorum."

HC: "Ver!"

CA: "O zaman sen hükümet başkanı olacak mısın?"

HC: "Hayır!"

CA: "Eeee? O gelmeyecek, sen gelmeyeceksin?"

HC: "Hayır. Veliaht var ya."

CA: "Hadi yahu. Bırak Allahını seversen?" (Kahkahalar)

HC: "Vallahi!"

CA: "Yapma, öldürüyorsun beni gülmekten. Yahu sen, Çağlar'ı söylüyorsun değil mi?"

HC: "Evet!"

CA: (Gülmeyi sürdürüyor)

HC: "Adam lacileri giyer, dökülür pazartesi günü ortaya."

CA: (Gülme krizi azalıyor) "Hadi canım!"

HC: "Vallahi yahu!"

CA: "Öldürdün beni gülmekten."

HC: "Bunlar, Çağlar, Bakan olacak, Türkiye'yi idare edecekler deseydim, inanır mıydın?"

CA: "Hayır, efendim. Bakan olabileceğine, hadi parası pulu var, bilmem derdim, ama, Başbakan olacak, partiyi devralacak... Ha, ha, ha!"

HC: "Üç gün kalır, beş gün kalır... Proje-plan budur."

CA: "Şunu inkâr etmem. Çağlar'ın gönlünde böyle bir hikâye varsa..."

HC: "Vardır."

CA: "Ama Demirel'in kalbinde böyle bir duygu olabileceğine ihtimal veremiyorum."

HC: "Dur bakalım, göreceğiz."

CA: "Yok yahu, mümkün değil. Cumhurbaşkanlığında adının geçtiği yüzde yüz. Nasıl reddedeceksin bunu?"

HC: "Hayır efendim; benim adayımı söylüyorum ben. Bugünden söylemek de ayıp bir şey."

CA: "Aramızda konuşuyoruz."

HC: "Vallahi, sana samimi görüşümü söyleyeyim. 7 senede 2 seçim geçer Türkiye'de. O arada teminattır Demirel. Allah sağlık versin 75 yaşına kadar bu işi götürür. Ciddi olarak böyle düşünüyorum."

CA: "Kabul etmez gibi görünüyor. Kaç defa deklare etti, 'Ben bu işte yokum' diye."

HC: "Sen patronu benden iyi tanıyorsun."

CA: "Belli olmaz."

HC: "O da bu kadar (siyasal) dertten, badireden kurtulur. Son günlerde iyice sıkıştı."

CA: "Çoook!"

HC: "Niye terk etsin? Kemal'i kurtarayım derken bizi kurtaracak adam aramaya başladık."

CA: "Kemal de (Ilıcak) kendini kurtaramadı."

HC: "Zavallı! Gariban alıp da parayı hiç olmazsa bir yere koyduysa, bilmiyorum."

CA: "Bugün büroda bu konuyu konuşuyorduk. Parayı aldı ise Kemal, nereye koydu, ne yaptı? Bir garip iş."

HC: "O da garip bir adamdı. Parayı alsa söylerdi, biliyorsun, boğazında 9 düğüm yoktu."

CA: "Alsa idi, konuşurdu, karısına söylerdi."

HC: "Tabii, tabii."

CA: "Galiba Nazlı'nın da (Ilıcak) haberi yok."

HC: "Yok galiba haberi."

CA: "Allah bilir ya, arsanın üzerine yatan, paranın da üzerine yatmıştır."

HC: "Üç kâğıtçı herifler bunlar."

CA: "Sen diyorsun ki..."

HC: "Önümüzdeki hafta oturup konuşalım."

CA: "Konuşalım."

HC: "Tabii, tabii."

CA: "Sen de hemen devreden.."

HC: "Söylüyorum işte: (Demirel) Tabii adaydır. Ben kaç zamandır, bana kim sorsa 'Demirel'in hakkıdır, talep ettiği takdirde görevimiz onu oraya koymaktır' dedim."

CA: "Talep ederse gruptan oy alır."

HC: "Tabii alır."

CA: "Ondan kuşkum yok."

HC: "SHP'den de alır."

CA: "Onu bilemiyorum, ama herhalde DYP grubunun büyük kısmından alır."

HC: "226'yı rahatça buluruz. MÇP de verir, o verir, bu verir, alırız yani. Hani böyle ördek oylar da düşer."

CA: "Peki tut ki Demirel 'Yokum' dedi. O zaman?"

HC: "Affedersin bu iş bok kokuyor, ben bundan da sıyrılırım. Sıkıldım bu işten."

CA: "Yok yahu, dur bakalım. Vakit çok erken. Konuşmak da ayıp ya!"

HC: "Adamın cesedi soğumamış."

CA: "Biz kardeşiz. Onun için rahatça konuşuyorum."

HC: "Onun için ben de söylüyorum. Ama sen Baba'nın fikrini alırsan, benim doğru söylediğimi görürsün."

CA: "Tabii, bilemiyorum. Olmaz demem. Nasıl kabul edecek bakalım."

HC: "Yazılı sözlü baskılar karşısında."

CA: "Ha, evet!"

HC: "Bu işi yapacaktır ve mecburdur da."

CA: "Ciddi misin?"

HC: "Evet. Onun yerine koysana kendini."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Özal'ın öldüğü günün ertesi, 18 Nisan 1993, Başbakan Süleyman Demirel'le görüşme)

Emel Yatmaz: "Nasılsınız?"

CA: "İyiyim, siz?"

EY: "Ben de iyiyim, sağolun, başınız sağolsun."

CA: "Eeee. Evet." (Emel Hanım hafifçe gülüyor)

SD: "Gözlerinden öperim."

CA: "Beyefendi başınız sağolsun."

SD: "Sağol. Dostlar sağolsun."

CA: "Bugün konuşuyorduk aramızda. Türki Cumhuriyetlerindeki gezide yorulmuş. Gazetecilerin anlattığına göre."

SD: "...Fazla yemek yemiş!"

CA: "Çok, öyle diyorlar."

SD: "Tabii."

CA: "Durmadan pilav kaşıklamış."

SD: "Kendisine de söyledim, 'Çok kilo almışsın' dedim."

CA: "Ne dedi peki?"

SD: "Güldü."

CA: "Gülüyor ha!" (CA da gülüyor)

SD: "Çok yemiş içmiş."

CA: "O kadar kilometre yol, yorgunluk. Durmuyordu ki... Bir hafta sonra gene gidiyormuş. Uzakdoğu'ya. Tayland falan. Gezmeyi fazla seviyordu."

"İyi bir hesap yapacağım Türkiye için"

SD: "Severdi, severdi."

CA: "Neyse. Zamanında mı gitti, zamansız mı gitti, bilemiyorum."

SD: "Vallahi, işte... Allah rahmet eylesin."

CA: "Geçen akşam şöyle düşündüm. Söylenenleri düşündüm ve dedim ki kendi kendime; bu Demirel'de de ne talih var. Hep kazık işler iktidar olunca Demirel'i buluyor."

SD: "Kazık işler... Bize geldi."

CA: "Döndü dolaştı, bu kez de 3. Cumhurbaşkanı'nı seçmek size geldi, değil mi?"

SD: "Öyle."

CA: "Daha doğrusu zorlarından bir seçim daha."

SD: "Doğru."

CA: "12 Mart, 12 Eylül ve şimdi de bu."

SD: "Aşa aşa geldik buraya kadar. Bunu da aşarız, aşarız."

CA: "Ne düşünüyorsunuz Cumhurbaşkanlığı üzerinde?"

SD: "Vallahi ben hiçbir şey düşünmüyorum. Önümüzdeki günleri bir görelim. Zaten 10 gün vakit var. 10 gün zarfında kim aday olacak filan diye. Ama bu seçimi bunalımsız aşarız. Seçemezsek, nihayet Türkiye seçime gider. Hepsi olur."

CA: "Evet TBMM seçemezse... seçim!"

SD: "Anayasa öyle, seçime gider."

CA: "Hüsamettin Cindoruk'la görüştüm. Sizi gösteriyor. Ama daha sonra isteyebilir mi, elbette bilemem."

SD: "Dur bakalım, ne görünecek, hele bir görelim."

CA: "Siz şey yapmayacak mısınız?"

SD: "Vallahi ben... Hiçbir düşünceye sahip değilim şu anda. İyi bir hesap yapacağım Türkiye için. Doğrusu ne olur, ölçeceğim biçeceğim. Çünkü, gördük ki, off the record söylüyorum, devleti isterse orası (Çankaya) devleti işlettirmiyor."

CA: "Hatta berbat ediyor."

SD: "Tabii. Şimdi bir şey diyemiyorsunuz. Hani bademgözlü olur, biliyorsun."

"Tarafsızlık kâfi değil, devleti bilen biri lazım"

CA: "Öyledir."

SD: "Herkes çalakalem gidiyor. Gitsinler. Mesneviler vesaire düzüyorlar. İyi de, gelin bizim çektiğimizi sorun. Biz niye mecbur kaldık by-pass kanununu çıkarmaya?"

CA: "Sahi, o kanunları ne yapacaksınız?"

SD: "Dur bakalım, ne yapacağız? Ama devlette gördük ki; Çankaya mankaya... Önemsiz bir yer değil. Rastgele birine bu defa teslim edemeyiz."

CA: "Asker masker olmaz da..."

SD: "Asker değil, rastgele!"

CA: "Ha, asker değil, rastgele!"

SD: "Birisine hediye etmeyiz, onu da söyleyeyim."

CA: "Pürüz çıkaracağı önceden bilinen birine?.."

SD: "Kesinlikle... Çünkü ondan sonra devleti işletmeye imkân yok. İşte, orada otursun dedik, 1996'da... (Sunay'ın seçilmesi)"

CA: "Ya sizin gibi devleti çok iyi bilen birisi gelecek oturacak oraya...

Ya da artık tarafsız, Anayasa çerçevesinde hareket edecek bir adam?"

SD: "Buranın (Çankaya'nın) önemi ortaya çıkmıştır. 'Varsın birisi buraya oturuversin. Falancanın üzerinde uzlaşalım'la bir yere varılmaz canım."

CA: "Evet!"

SD: "Çünkü; geçen 500 gün görüldü ki, biz ona (Özal'a) rağmen bu devleti işlettik.

Sen (Özal) başımıza böyle şeylerle çıkmasaydın, biz bu devleti daha iyi işletirdik. İşletmekte de büyük güçlüğümüz oldu. Bunu size söylüyorum. Yani devleti işletmekte güçlük çekecek bir şeye gitmem, gayet açık söyleyeyim."

CA: "Çok iyi yaparsınız. Çok çekildi. Tarafsız kalacak biri..."

SD: "Devleti bilen biri..."

CA: "Devleti bilen biri?"

SD: "Tarafsızlık da kâfi değil. Yardımcı olacaksınız (Çankaya'daki) devletin işlemesine."

"Çankaya, parlamentodan da hükümetten de önemli"

CA: "Evet, evet."

SD: "Orada ne oluyor biliyor musunuz? Oraya (Çankaya'ya) her taraftan şikâyet geliyor. Aynen ben bunu Sunay'da da gördüm. Korutürk'te de gördüm. Gene Allah razı olsun, o adamlar bize çok büyük sıkıntı çıkarmadılar. Her ikisi de krizle bağlandı ama, zorluk çıkarmadılar devleti işletirken."

CA: "Doğru."

SD: "Yahu, bu (Özal) kök söktürdü kardeşim. 395 gün bekleyen kararname oldu orada."

CA: "Evet, evet! Siz bunların hepsini söylediniz. Yani onun için; ben açık bir şey söyleyeyim:

Diyorlar ki: Siz orada (Çankaya'da) gerekiyorsunuz. Kristalize olmakta olan kanı bu. Kafanızda bir muhakeme yapmak gerekiyorsa, bunu yapınız efendim."

SD: "Ben bir muhakeme yapmadım."

CA: "Yaparsanız..."

SD: "Şunu söyleyeyim; bugün Çankaya, parlamentodan da hükümetten de önemli hale geldi. Nedenini söyleyeyim mi?"

CA: "Evet!"

SD: "Seçilmiş parlamento, ona dayanan bir hükümet böyle bir Çankaya ile fonksiyon yapamadı. Parlamentodan çıkan her kanun veto!"

CA: "Doğru."

SD: "Onun için, çok kerre sizinle konuştuk ya, bu pürüz ortadan kalkmadıkça, bu parlamento işlemez. Daha sonra rejim işlemez. Ve biz niçin bunu (Özal'ı) oradan indirelim diye yola çıktık. Niçin? Bir defa oraya haksız çıkmıştı. Bunlar bugün söylenmez, ama ikimiz söyleriz bunu.

'Cüneyt Bey, TÖ'süz ne yapacak?' diyor." (Hafiften gülüyor)

CA: "Kim söylüyor efendim?"

SD: "Bizim hanım!" (Gülüyor)

CA: "Aaa, Bugünlerde (CA) Mesut Yılmaz'ı ile meşgul. Bize ekmek bitmez efendim. Biri gider, biri gelir. Şimdilik Mesut Yılmaz'la Anavatan."

"Grubum sağlam durdukça... 'İşin' doğru olmaması için sebep yok"

SD: "O da ayrı bir palavra ya. Arkadaşlarınız ona öyle bir alkış tutuyor ki... Ben bir şey söyleyeyim mi? Onu dört cümleyle bitiririm, açık söyleyeyim.

Ben size bir şey söyleyeyim. Dün Aydın meydanında iyi giydirmiştim. Fakat bahtsız bir şeye geldi. 4-5 gün gezeyim, bunları bitiririm ben. Ben her meydan soruyorum kardeşim:

'Türkiye, geçen 500 gün içerisinde istikrar içinde oldu mu, olmadı mı?'"

CA: "Dün gece beyefendi, televizyonları izlediniz mi? Bugünkü gazetelere bakt·nız mı? Hepsi bize, Cumhuriyet'e küfrediyor. Hepsi. Biz bugün kırmızı başlıkla çıktık. Ben niye siyah çıkayım? Biz bunu bir Atatürk için yaptık.

Ama affedersiniz, bu kadar yağcılık olur canım.

Sanki bu adam hep iyi şeyler yapmış. Kimi gazeteciler, Özal'ı övmek için, neler söylediler, inanılacak gibi değil."

SD: "Geçen haftaki, ondan önceki parlamento yani grup zabıtlarına bir bak. Oralarda ben dedim ki; 'Eğer bu by-pass kanunlarını çıkaramazsanız, bu devleti işletemeyeceğim.' Çünkü, gerçekten devlet işlemiyordu canım.

Şimdi böyle bir durum hasıl olmuştur. Allah'ın takdiri budur. Allah rahmet eylesin."

CA: "Pekâlâ!"

SD: "Ondan sonra... Ölüyü hayırla an. Ama ondan sonra dön düşün. Bir de devlet var orta yerde.

Devleti yeni baştan işletmeyecek bir şekle hiçbir şekilde razı olmam."

CA: "Lütfen bu işi (Cumhurbaşkanlığını) çok iyi düşünerek..."

SD: "Zaten benim grubum sağlam durdukça... Hiçbir sebep görmüyorum işin (seçimin) doğru olmaması için. Önümüzdeki günlerde çalkanacaklardır. Hiç önemi yok onun. Yapmadılar mı 1973'te?"

CA: "Yaptılar. Bir şey daha söyleyeyim. Şu olur, bu olur. Demirel yukarı çıkarsa parti ne olur? Parti ne olur? Bunların hepsi kendi kuralları içinde ayarlanır. Şimdi bu mantığı da anlamıyorum; Demirel yukarı çıkarsa parti ne olur?

Bunlar biraz kişisellik kokuyor. Lütfen iyi düşünün efendim.

Bu kadar fırsat geçti, bu konuda, Çankaya konusunda. Hiçbir zaman söylemedim ama ilk defa söylüyorum. İyi düşünün..."

"Ben söke söke gelmişim...
O ise... Söyletmeyin beni!"

SD: "Zaten ben de... Şimdi... Hani adamın ölüsü daha soğumamış."

CA: "Gazetecilere bu konuda bir şey söylediniz mi?"

SD: "Şeyi söyledim. 'Bunalım çıkmaz' dedim. Kapı önünde söyledim. Sana söylediklerimi hiç kimseye söylemem."

CA: "Teşekkürler efendim."

SD: "Söylenecek laflar değil şu anda. Ama 'gel, geceler kaç saattir, derdi çekene sor' denmiş. 'Derdi çekene (gülüşmeler) gam eyleyene sor' diyor. Kaç saattir geceler?"

CA: "Hani sizi kapının dışında yakalayıp soran gazeteciler de olabilir. Atlamayalım."

SD: "Onların hareket noktaları bir tane."

CA: "Nedir efendim?"

SD: "Ah Turgut, vah Turgut! Hareket noktası o adamın (Ertuğrul Özkök). Bana soruyor: 'Sizin hayatınızdan şimdi çıktı' diyor. 'Benim hayatımda hiç olmadı ki' dedim.

Ne ben onun hayatında oldum, ne de o benim hayatımda. Birbirimizi endependanız (bağımsız).

Ben söke söke gelmişim. O (Özal) iyi kötü, askerlerin koltuğunda gelmiş bir yere. Söyletmeyin beni."

CA: "Bunlara yarın manşet olacak bir şey söylemediniz ya?"

SD: "Hayır, hayır. Bugün gayet üstten gidiyorum. (Gülüşmeler) Gözlerinden öperim."

SD: "Saygılar sunarım efendim."

(Not: Demirel, açıkça söylemiyor ama Cumhurbaşkanı olmayı düşünüyor, hatta 'devleti işletecek, DYP grubundan oy alabilecek tek kişinin' kendisi olduğunu –dolaylı biçimde– işaret ediyor.)

98

Kafalar karışık. Tartışmalar bir yöne çevrilemiyor. Tartışmaları bir yönde yoğunlaştıracak 'geçerli bir aday' bulunamıyor.

Demirel'in de, Cindoruk'un da söylediği gibi "Özal'ın henüz cesedi soğumamış."

Siyaset acımasız, Özal'ın cesedi soğumamış ama yerine kimin geleceğini araştırıyor.

Örneğin, medya Demirel'e aday olacağını söyletebilse... Sorun

kalmayacak! Demirel'in artılarıyla eksileri üzerinde görüşler, bilgiler, tartışmalar başlayıp sürecek. Ne güne değin? Elbette seçileceği güne, dakikaya değin!

Ama, Demirel çok dikkatli. Aday olacağına değinen soruları gayet ustaca geçiştiriyor; "Şu ânın, adaylığını koyacağı zaman olmadığını" söylüyor. Sorun? "Zamanı gelince çözülür" diyor. Nedir o zaman? 27 Nisana kadar 'bu konuya girmemek' kararında. Medyadaki genel yargı şöyle:

"Demirel kesinkes 'Adayım' demiyor ama; tavırları, konuşma biçimi Çankaya'ya çıkmayı istediğini gösteriyor. Bir de doğa şartları, yani yaşı artık önümüzdeki genel seçime, seçimdeki zorlu mücadelelere girmeye elverişli değil."

Kuşku yok; DYP ve öteki partilerin 'derin kulisinde' Demirel'in seçilme şansı üzerinde hesaplar yapılıyor. İlk iki turda seçilmesi olasılığı pek yok. Ya sonraki turlarda? Üçüncü turda Demirel'e iki turda oy vermeyenlerin de katılımıyla Başbakan'ın Cumhurbaşkanı seçilebileceği söyleniyor. Nedeni de çok basit:

Anayasa'nın öngördüğü gibi turlar nafile çıkarsa, oy veren ve vermeyen milletvekillerini 'müşterek bir âkıbet' bekliyor:

Genel seçim!

"Seçim, milletvekillerinin işine gelmez" diyenler, genel seçimin Demokles'in kılıcı gibi TBMM'nin başı üstünde sallandığını söylüyorlar.

SHP'nin alacağı tavır, daha ilk saatlerden beri merak konusu.

Kesin bir politikayı yansıtmıyor ama, SHP'nin, Demirel'in Cumhurbaşkanlığına tek bir koşulu çözmesi durumunda olumlu oy verebileceği öne sürülüyor.

SHP'yi ilgilendiren sorun 'Demirel'den sonra ortak hükümetin geleceği.'

DYP'nin ne olacağı ve DYP'de genel başkanlık üzerine başlayan kaynaşmanın nasıl sonuçlanacağı ile yakından ilgili SHP!

Bu noktalarda görüşü sorulan Erdal İnönü, "Basında çıkanların 'özel fikirler' dışında hiçbir dayanağı olmadığını" söylüyor ve Demirel'e destek verip vermeyecekleri sorulduğunda;

"Daha henüz oraya gelmedik. Gazeteler yazıyorlar, gülüp geçiyoruz" diye karşılıyor.

Bu türden yaklaşımlarını telefon görüşmemizde de yineleyen Erdal İnönü; genel olarak 24 Nisandan önce 'konuşmayacağını' ekliyor.

Demirel ise, milletvekillerine, 23 Nisan günü yapacakları bir toplantıda Cumhurbaşkanlığı sorununu görüşmeyi öneriyor.

99

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Başbakan ve DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel'le Cumhurbaşkanlığı konusunda ikinci kez görüşme, 19 Nisan 1993, gece yarısı)

CA: "Efendim, Sabah'ın yarınki manşetini biliyor musunuz?"

SD: "Hayır!"

CA: "Adaylığınızı ilan etmişsiniz!"

SD: "Çok güzel! Ne zaman ilan etmişim?"

CA: "Evet, hem de Zafer Mutlu imzasıyla. Zafer'le konuştunuz mu?"

SD: "Konuştum. 'Yok kardeşim. Kafam o işlerle meşgul değil,' diye ben söylüyorum herkese."

CA: "Peki ama bunları nereden çıkardı?"

SD: "Ben ne yapayım?"

CA: "Neye dayanarak? Yalçın Doğan da öyle yazmış. 'Demirel açıkladı', diye. A-çık-la-dı!"

SD: "Kime açıklamışım?"

CA: "Bilmem, herhalde bir gazeteciye."

SD: "Yok kardeşim. Ben bunları düşünecek vakit yok diyorum herkese."

CA: "Demirel'in adaylığı olasıdır diye herkes tabii yazabilir. Ona diyecek bir şey yok. Ama 'açıkladı' ifadesini kullanınca..."

SD: "Hayır, hayır. Ben 10 gün bunlarla uğraşmam diye herkese söyledim."

CA: "Peki bu arkadaşlarla konuşmalarınızda böyle bir sonuç çıkaracak ifade var mıydı?"

SD: "Şuradan çıkarıyor: Aday değilim demediğim için böyle yazıyor.

Bunu niye diyeyim?

Aday değilim niye diyeyim?" (Öyle ya! Cumhurbaşkanlığını isteyen birisi neden böyle desin?)

CA: "Ne diye diyeceksiniz aday değilim diye?"

SD: "İşte oradan çıkarıyor."

CA: "Yalçın akıllı çocuktur."

SD: "Ben Yalçın Doğan'la görüşmedim bile."

CA: "Görüşmediniz demek. Ya Hürriyet?"

SD: "Şeyle görüştüm, bugün, şey?"

CA: "Sedat'la?"

SD: "Sedat'la. Bugün."

CA: "O da sordu mu aday mısınız diye?"

SD: "Şu anda adaylığımı koyacak zamanın içinde değilim ki adaylığımı koyayım. 'Zamanı gelir düşünürüm," dedim ben ona. Bundan ibaret. Bunlardan çıkarıyorlar.

Beni angaje etmeye çalışıyorlar. Başlangıçta mesele odur."

CA: "Manşetleri, yazıları öğrenince doğrusu hayretler içinde kaldım."

SD: "Olacak bunlar. Önümüzdeki günlerde. 26 Nisana kadar. Her çeşit iş olacak."

CA: "Peki, biz nasıl bir şey yazabiliriz?"

SD: "Vallahi, benim söylediklerim işte bunlar. Ben yani... Şimdiden aday olma zamanı değil ki... 27'sine kadar. 27'si gelsin bir bakalım. Sonra ölü orta yerde duruyor yahu. 'Sonra düşünürüz' diyorum."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(İlhan Selçuk'la Demirel'in adaylığı ve öteki olaylar üzerine uzunca bir konuşma, 20 Nisan 1993, saat 17.00)

İS: "Cüneyt, ne oluyor?"

CA: "Galiba oluyor."

İS: "Evet, ama..."

CA: "Dün şöyle bir şey oldu. Biz büroda kapadık tezgâhı, gece bir telefon geldi. İstanbul'umuzun büyük gazetelerinde Demirel adaylığını açıkladı, manşette haber var, diye. Aman! Demirel'i gece yarısı yakaladım. 'Ben böyle bir şey açıklamadım' dedi."

İS: "Yok, açıklamamış."

CA: "'Açıklama falan yok,' dedi. Ama ne tekzip etti, ne de doğruladı. 'Ben adayım' falan demiyor ama, konuşmalardan aday olmayacağı anlamı da çıkmıyor."

İS: "Niye tekzip etsin Cüneyt?"

CA: "Elbette, tabii, tabii. Ben yarınki habere de koydum bugün. 'Aday olmayacağımı niçin söyleyeyim' diyor, diye. Bütün bunlar gösteriyor ki...

Her koşul adaylığını ve Çankaya'ya çıkacağını gösteriyor. Bir de yeni tezgâh başladı bence. Sağ meselesi. Demirel'i yukarı çekip ANAP'la DYP'yi birleştirmek, tek bir sağ parti oluşturmak!"

İS: "Evet."

CA: "Burada başka bir hikâye daha var. Erdal takımını feda eder görünmüyor. Onu nasıl bir formüle bağlayacak, göreceğiz."

İS: "Yalnız Erdal takımını değil, bu işe girerken partisini de feda etmiş olacak. Dayanamaz, yerler."

CA: "Tabii, işte hikâye. Demirel'i yukarı çıkarmak. DYP'nin bitişi. Oylarıyla örgütüyle ANAP'a. Deniz de bir başka hava. İnönü aday olursa niye destekleyecekmiş! O da SHP'nin tükeneceğini ve oyların güm CHP'ye geleceğini sanıyor.

Demirel, cuma günü grubunu toplayacak. O gün açıklamalar yapacağını söyledi. Herhalde gruba 'Sizsiz hiçbir şey olmaz' gibi bir konuşma. Erdal Bey'le konuştum. O da diyor ki; '25 Nisan Cumartesi bir şeyler olabilir,' diyor. Şu anda bir şey yok! 'Yanyana gelmedik' diyor Demirel'le."

İS: "Ben İsmet Sezgin'in Başbakan olacağını duydum."

CA: "İlk gün bu haber çıktı."

İS: "Bir de Ekrem Ceyhun."

CA: "Kongreye kadar."

İS: "Bana göre Demirel Cumhurbaşkanı olursa Erdal Bey de genel başkanlıktan çekilir. Demirel'in hükümetten ayrılmasıyla... Bu iş yürümez. Neden yürümez? Zaten zor yürüyordu. Bu ikisi, Demirel'le İnönü, bastırıyordu gruplara falan filan. O iş yattı demektir.

Hadi diyelim ki, Erdal İnönü Başbakan olsun da, efendim, filan olsun. O da yürümez."

CA: "Mümkün değil."

İS: "Olay şimdilik bir çıkmazın içinde ve şimdi benim gördüğüm Cumhurbaşkanlığı seçimini siyasi iktidar çekişmesinin tezgâhı olarak kullanmak isteyen birtakım kuvvetler ortaya çıktılar. Cirit atıyorlar."

CA: "Ankara'ya birtakım işadamları gelmiş. Demirel'le konuşuyorlar. Mesut'la da konuşmuşlar."

İS: "Şimdi bunların hepsi sakıncalı. O zaman değişen bir şey olmayacak. Adı geçenlerden Nevzat Ayaz veya dışardan biri geldiğinde bu böyle hükümet devam eder. Nereye kadar? Basın olaya tezgâh olarak girdi."

CA: "Üç gazete anlaşmışlar gibi. 'Demirel yukarı çıksın' kampanyası yapıyorlar. Niye? Sağın birleşmesinde tek engel Demirel'i gördükleri için. Çıksın yukarı, yol açılsın diye planlıyorlar olayı. Yeni kampanya 'Sağ artık birleşsin' olabilir. Ben böyle görüyorum. Yani sağda büyük bir kuvvet, sol zaten paramparça."

İS: "Ama artık Özal'ın iki şeyi ortadan kalktı. Bir tanesi bu adam, sınır ötelerinden aldığı kuvvetle bir mel'un plan hazırlıyordu. Federatif bilmem ne! Bunlar suya düştü, bu bir.

İkincisi, bunun etrafında toplanan, tabii devletin içinde olduğuna göre Çankaya'da danışmanlarıyla bir kuvvet. Yağdanlıkları falan ortada kaldılar.

Televizyonlar bir felaket. Bir reform lafı. Ne yaptı, konuşuyorlar. Reform yaptı. Ne haltetmiş? Yok askeri mayo ile teftiş etmiş diye... Oysa... Ordu getirdi onu oraya.

Şimdi bütün yağdanlıklar TÜSİAD'a bakacaklardır. TÜSİAD ne işaret veriyor. Ona göre tavır alacaklardır.

Bak, ben sana bir şey söyleyeyim: Demirel'in etrafında yakında hepsini görebilirsin. Yanına sokarsa tabii. Bu yağdanlıkları falan."

CA: "Felaket olur."

İS: "Tabii, şimdi bu yağdanlıklar boşlukta kaldı. Bunlar, hep kuvveti elinde tutan insanlarla oynamak isterler.

Dur bakalım, şimdi nereye yamanacaklar?.."

İlhan Selçuk'un saptamaları bir bir doğru çıktı.

100

DYP'deki duraksamaların sonu geliyor. Demirel'i 'yukarıya çıkarmak' için hummalı bir faaliyet göze çarpıyor. İmza toplanıyor grupta. Erdal İnönü dikkatli: "Sayın Demirel adaylığını koyacak olursa karşı çıkamayacaklarını" söylüyor Bakanlarına. Ne ki, "Seçilmesini sağlarız" diye bir güvence vermekten uzak bu sözler.

SHP'deki kaygı Demirel'in Cumhurbaşkanı olmasından kaynaklanmıyor. SHP üst kademesi koalisyonun âkıbetinden kuşkulu. Demirel'in partinin başından ayrılmasından sonra, DYP-SHP ortak hükümetinin yaşama olanağını yitireceğini söylüyorlar.

ANAP, Cumhurbaşkanlığı sorunundaki gelişmelere nasıl bakıyor?

Kimi ANAP'lılar Cavit Çağlar'ın Demirel hükümetinin kurulmasından sonra kendilerine gelerek "Gelin Özal'ı indirelim, Süleyman Bey'i Cumhurbaşkanı yapalım ve bu ayrılığa son verelim" dediğini anımsatarak; "Demirel Cumhurbaşkanlığı koltuğuna dünden adaydır" yorumu yapıyorlar.

ANAP'lılar Demirel'in "Köşk'e giden treni kaçırmayacağını" öne sürüyorlar.

ANAP kurmayları Özal'ın Köşk'e çıkarken uyguladığı formülü Demirel'in de benimseyebileceğini belirtiyor; "Demirel, kendisini Köşk'e taşıtacak, yerine de sözünü dinleyen, DYP'yi uzaktan kumanda edebileceği birini getirecektir. Bu da büyük bir olasılıkla İçişleri Bakanı İsmet Sezgin olabilir. Bu durumda 'Turgut-Demirel, İsmet-Akbulut' formülü benimsenebilir" diyorlar.

101

(DİYALOG)

"Yıldız adamlar devri sona erdi"

Not defterimden:

(İçişleri Bakanı İsmet Sezgin'le görüşme, Cumhurbaşkanlığı hesapları ve buna bağlı öteki siyasal olaylar üzerine, 21 Nisan 1993)

CA: "Gidiyor mu yukarıya?"

İS: "Gidiyor!"

CA: "Kesin mi?"

İS: "Kesin!"

CA: "Rakam tutar mı?"

İS: "Herhalde olacak."

CA: "Herhalde olacakla, olur mu yahu?"

İS: "Yani SHP'nin daha değişik bir şey düşüneceğini sanmıyorum. SHP oy vermeyip de (Demirel'e) ne yapacak?"

CA: "Vermeyebilir."

İS: "O zaman koalisyon biter. Koalisyon biterse kendileri de biter."

CA: "Koalisyon, zaten Demirel yukarı çıkınca bitiyor. Koalisyon mu kalır?"

İS: "Kalsın mı kalmasın mı?"

CA: "Başbakan gitmiş, istifa edecek hükümet, güm!"

İS: "Eee sonra?"

CA: "Hiç!"

İS: "Yani yeni bir hükümet olmayacak mı?"

CA: "Olacak."

İS: "Kim kuracak yeni hükümeti?"

CA: "Bilmem."

İS: "Cumhurbaşkanı herhalde birini görevlendirecek, değil mi?"

CA: "Kimi? Erdal Bey'i mi?"

İS: "Hayır. Kendinden birini; inandığı, bu işi yapacak birini. Bugün Meclis'te söyledi. 'Sindiremeyeceğiniz bir şey yapılmayacak' anlamında bir şey söyledi."

CA: "Sindirmek sözünü galiba Cumhurbaşkanlığı için söyledi."

İS: "Demirel'in Cumhurbaşkanlığını sindiremeyecek... var mı yani?"

İS: "Var. Coşkun Kırca!"

İS: "Bırak onu, ceza-i ehliyeti yok canım."

CA: "Var, yok. Ama oy vermez."

İS: "Kime verecek? Yani kendisini mi yapalım?"

CA: "Bırak şimdi Coşkun'u. Peki yeni Başbakan kim?"

İS: "Vallahi bilmiyorum ki..."

CA: "Sen!"

İS: "Yani ben?"

CA: "Sen, sen. Bu kazık sana girecek!"

İS: "Ben böyle bir şey istemiyorum da. Böyle bir şey olursa benimki aptallıktan."

CA: "Var mı bir işaret?"

İS: "Olabilir."

CA: "Var değil mi?"

İS: "Hıı!" (Doğrular anlamında)

CA: "İlk gün konuştuk bunu."

İS: "Başka aptal bulur mu?"

CA: "Affedersin, aptal değil. İtimat ettiği adam meselesi. Bir de yumuşak."

İS: "Bir de şu var seçiminde: öteki grupların oyunu alacak ve 10 yıl bütçe komisyonu başkanlığını yapmış. Maliye Bakanı."

CA: "Filan filan..."

İS: "10 yıl genel başkan yardımcılığını yapmış. Hiç ayrılmamış." (Başbakanlığa adaylığı söz konusu olunca kendi niteliklerini sayıyor Sezgin.)

CA: "Erdal Bey kalır mı kabinede?"

İS: "Artık Türkiye'de yıldız adamlar devri geçti. Öyle mi?"

CA: "Öyle."

İS: "Atatürk'le başlayan, İnönü, Bayar, Menderes'le devam eden ve sonunda da Demirel, Ecevit, Özal. Artık ANAP bir Turgut çıkarabilir mi? Mesut'u çıkardı." (Gülüyor)

CA: "ANAP'la DYP'nin birleştirilmesi veya ANAP+DYP koalisyonu olasılığı var mı?"

İS: "Hayır. Şimdi eğer SHP bu uzlaşmaya yanaşmazsa, patron bir ara dedi ki, 'yeni bir oluşum meydana gelir' dedi."

CA: "Ne demek bu?"

İS: "Sen konuşmadın mı patronla?"

CA: "Hayır. Bu konuları konuşmadım. Konuşmam. Demirel kendisine bozuk atan gazetecilerle beraber oluyor. Sabah'çılarla yemek yiyor falan filan."

İS: "Senin ona kazık atmayacağını bildiği için."

CA: "Biz çantada keklik miyiz yani?"

İS: (Gülüyor) "Senin işin benimkinden de bok. İsmet benim adamım nasılsa üzülmez. Cüneyt nasıl olsa arkadaşım."

CA: "Peki ne zaman söyledi, 'Başka yeni bir oluşum meydana gelir' diye?"

İS: "Hemen hemen ilk gün söyledi canım."

CA: "Açıktan?"

İS: "Hayır, hayır. Aramızda."

CA: "Ha, aranızda. 'Yeni bir tablo çıkacak' demiş.

İS: "Evet. Hayırlı olsun."

CA: "Hayırlı olsun deyip kapatma lafı. Yeni oluşum dediği ANAP+DYP mi?"

İS: "Herhalde. Ben onu anladım. SHP'nin bu koalisyonu bozacağını sanmam. Zaten 50 tane mebusu var. 30'una hâkim değil. Ne yapsın? Yani varlık nedeni hükümet?"

CA: "Peki Demirel, yukarı çıkacağını kabul ediyor mu?"

İS: "Ediyor."

CA: "Hadi yahu?"

İS: "Ediyor."

CA: "Ne dedi?"

İS: "Ediyor yani, ediyor!"

CA: "Sayı tutacak mı?"

İS: "226 kolay. Olmazsa, erken seçim. Hangi dangalak erken seçim ister şimdi?"

CA: "Hangisi ister?"

İS: "Bilmem ki..."

CA: "Peki ANAP'tan bir işaret var mı Demirel'in Cumhurbaşkanlığına?"

İS: "Sıcak bakıyorlarmış. Bir kısmı ister. Neden ister?"

CA: "DYP kazığı yiyecek, bozulacak. Bize gelecek, diye."

İS: "Evet."

CA: "Yukarı çıktı mı artık göremeyiz de Demirel'i."

İS: "O da Turgut'laşır mı?" (Gülüyor)

CA: "Bize de arada sırada arabayla geçerken el sallar."

(Oysa, Demirel Çankaya'ya çıktıktan sonra bizlerin olası gördüğümüz hareketlerin hiçbirini yapmadı. Çevresini yağdanlıkların sarmasına izin vermedi., ama onlarla görüşmekten de geri durmadı.)

CA: "Hele sen bir Başbakan ol da!" (İsmet'ten kahkahalar)

İS: "Son bir buçuk yılda gördüklerime bakıyorum da senin işin yok bunların arasında. Sen namuslu insansın. Kalemini satmayan insansın. Kalemini satsaydın, şimdiye kadar ohooo..."

CA: "Sağol! Milyarder olurduk birader."

İS: "Hem de kaç kez."

CA: "Gazeteden maaş gelmesin, tamam. O haldeyim."

İS: "Sen de benim gibisin."

102

Özal, Ankara'dan tekbirlerle uğurlandı.

'Laik, demokrat, sosyal hukuk devleti' Türkiye'nin başkenti Ankara'dan.

Bakanlıklar'a geldiğinde cenaze, büronun penceresinden aşağıyı, sokağı, korteji izledik. Chopin'in cenaze marşı çalınırken arkada sakallı, cübbeli insanlar tekbir getiriyor.

Acayip bir karmaşa, garip bir manzara.

DYP'deki kıpırdanmaları izliyor basın. İsmet Sezgin sahnede. Demirel'in Çankaya'ya çıkacağına artık kesin gözle bakılıyor. DYP tüzüğünü bir yana atan, yeni genel başkanı Demirel'in atamasını isteyen bir öneri dolaşıyor.

Olacak şey değil. Oysa, tüzük genel başkanlık boşaldıktan 45 gün içinde DYP büyük kongresinin yeni genel başkanı seçmesini öngörüyor.

Köksal Toptan genel başkanlığa ısınıyor.

SHP, Demirel'e oy verecek mi? Verecek! Ama SHP, 'koalisyonun sürdürüleceğine dair güvence istiyor.'

22 Nisanda Özal, toprağa veriliyor.

İstanbul'daki cenaze töreninde atılan sloganlar:

"Müslüman Türkiye laik olamaz - Bando sussun, vaziyete uyulsun - Müslüman halka Müslüman lider - Burası Türkiye, İsrail değil - Ya Allah bismillah - Ayasofya açılsın, zincirler kırılsın - Radyolar sussun - Çankaya'ya Müslüman insan!"

Pankartlar:

"Müslüman Özal - Sivil Cumhurbaşkanı - Özal'a Allah rahmet eylesin - Günlerden 17 Nisan, bizi bırakıp gitti değerli insan - Ardından bir ulus ağlıyor - Eserlerinle yaşayacaksın - İlkelerini sen olmasan da yaşatacağız - Dindar ve sivil Cumhurbaşkanımız - Türk milleti için var oldun, Türk milleti için yok oldun!"

103

23 Nisan 1993.

Ulusal Egemenlik Bayramı.

Aynı zamanda yeni bir Cumhurbaşkanı seçiminin sancılarını çekiyor Türkiye.

Gözler Demirel'de.

Cumhurbaşkanı seçiminde aday olacağına yüzde yüz inanılan DYP liderinde.

Artık, Demirel'in Cumhurbaşkanlığı tartışılmıyor. Çankaya'ya çıktıktan sonra siyasal tablonun nasıl oluşacağı üzerinde geniş tartışmalar var.

Bugün 23 Nisan. Demirel, birkaç gün önce grubuna "23 Nisan günü Cumhurbaşkanlığı sorununu görüşelim" demiş; DYP grubu toplanıyor.

Demirel kürsüde. Önce 23 Nisan'ın anlamını kendi görüşleriyle süsleyerek anlatıyor.

Sonra?..

'Beklenen konuya' geliyor.

Demirel'in o günkü konuşmasını ayrıntılarıyla yansıtmakta yarar var:

Konuşmanın başlarındaki paragraflarda Demirel, 23 Nisan'ı, Mustafa Kemal'i, ilk TBMM'yi övüyor, yüceltiyor, hayranlığını ifade ediyor.

"Atatürk, bütün mazlum milletlerin, bütün esir milletlerin rehberi olmuştur" dedikten sonra, yavaş yavaş Türkiye'nin gereksindiği ana öğeye sözü getiriyor: Misakı Milli!

Ve... Misakı Milli'nin anlamı üzerinde durarak şöyle diyor:

"Atatürk'e saygı, ihtiram görevimizi yaparken, Atatürk'ün Anıtkabirinde defter var, o defteri imzalamak için içeriye girdiğimiz vakit, karşımıza Milli Misak geliyor, duvarda yazılan yazının adı Milli Misak; yani, milli beraberlik, milli birliktelik. Ve bunun Orhun Abidelerindeki yazıyla çok yakın ilgisi vardır. Bu Orhun Abidelerindeki yazıda da 'Açtınız doyurdum, çıplaktınız giydirdim, bölüktünüz birleştirdim.' Yani, 'Bölündünüz, aç ve çıplak kaldınız, birleştirdim ve karnınız tok, sırtınız pek oldu.'

Bizim tarihimiz boyunca bizi sıkıntılara sokan bölünmedir, hep bölünerek gelmişizdir. Ne zaman bütünleştik o zaman çok güçlü olmuşuzdur, ne zaman bölündük parçalanmışızdır."

Misakı Milli'yi yaratanlara değinirken, "Şimdi" diyor, "73 sene sonra aynı birlik ve beraberliği yaşatmamızı bizden isityorlar."

Bu sözlerle, Cumhurbaşkanlığı seçimindeki 'birlik ve beraberlik' gereksinimi acaba çakışmıyor mu?

Demirel gibi bir konuşma ustası; dünden bugüne uzanan köprüde birlik ve beraberlik gereksinimini kendi grubuna anımsatarak acaba hangi hedefe varmayı istiyor?

Cumhurbaşkanı seçiminden bunalımsız çıkabilmek için birlik ve beraberliğin zorunlu olduğunu mu anımsatıyor Demirel?

Bütün bu olasılıkların hepsi geçerli.

Tabii başka olasılıklar da...

"Cenaze törenlerindeki manzarayı Misakı Milli'nln yeniden canlanması olarak yorumluyorum"

Garip, ama gerçek: Başbakan Demirel, Özal'ın cenaze törenindeki manzarayla 1920 Meclisindeki Milli Misakı özdeşleştiriyor.

"Bildiğiniz gibi 17 Nisan günü TC'nin 8. Cumhurbaşkanı Sayın Turgut Özal ebediyete intikal etmiştir" diye sürdürüyor konuşmayı:

"Tekrar tekrar Cenab-ı Allah'tan kendisine bu ebediyet yolunda aydınlıklar diliyorum, kendisine ahirette kolaylıklar diliyorum, rahmet diliyorum, milletimize başsağlığı diliyorum ve kederli ailesine başsağlığı diliyorum ve gerek İstanbul'da, gerek Ankara'da hem devletimiz, hem halkımız ihtiramın en yücesini, saygının en yücesini, itibarın en yücesini Sayın Özal'dan esirgememiştir.

Binaenaleyh, Ankara'daki manzara, İstanbul'daki manzara; Türkiye'nin bunca itiş-kakıştan sonra, siyasetin şu şekilde bu şekilde anlaşılmış olmasından sonra ve Türkiye'nin bir seri halinde bunalımlardan geçmesinden sonra, bu bunalımların her birisinin kendilerine mahsus tortularına rağmen ve ister istemez insanlar arasına birtakım kırgınlıklar, dargınlıklar getirmiş olmasına rağmen, bu mantarayı 1920 Meclisinin altında yatan ve Anıtkabir'in duvarında emsalsiz bir şekilde işlenmiş bulunan Milli Misak'ın yeniden canlanması olarak yorumluyorum. Yani, milletimiz bir büyük acı karşısında devletine sahip çıkmış ve Sayın Özal'ın şahsında devletimizi kucaklamıştır. Ve işte bu birlikteliktir, bu beraberliktir ve uzunca zamandır milletimizin vermeye hasret olduğu, hepimizin görmeye hasret olduğu bu olaydır.

Ve buraya kolay gelinmemiştir. Yalnız, bir şey daha söyleyelim, Ankara'da merasim yapıldığı zaman, evvelki gün, çarşamba günü; Ankara sokağında yürüyen insanlara da bakmak lazım. Kim yürüyor Ankara sokağında? Kim yan yana yürüyor? Ve evet, bir bakmak lazım, iyi bakmak lazım; kim omuz omuza yürüyor? Hiçbir kırgınlık, hiçbir düşmanlık, hiçbir husumet duymadan ben yürüyorum. Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanı; 12 Eylül 1980 sabahı da ben, Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanıydım ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanlığını zorla almış bir adam değildim. Bu caddelerin kenarındaki halkın, yani 1920 Meclisinin tabanında bulunan ve o, ancak onunla her şeyin halledilebileceğine inanan bir insan olarak, caddelerin kenarındaki halkın hür oylarıyla, bize verdiği güçle o

görevi yapmaya çalışan bir insandım; 13 sene sonra, o gün bizim elimizden, o görevi alıp da, 7 sene bizi bir kenara itenlerle omuz omuza yürüdük.

Ve gayet açıklıkla söylüyorum; geçmişte olup bitenlerden dolayı kimseye kırgınlığımız yok."

"Türkiye yepyeni bir defter açmalıdır"

"Şimdi Türkiye, dün ve evvelki gün meydana gelen manzarayı korumalıdır; yani Türkiye yepyeni bir defter açmalıdır, siyasetine yeni bir üslup getirmelidir; Türkiye yeni ufuklara doğru yeniden yönlenmelidir ve geçmişi geçmişte bırakıp, geleceğe aynen son 2 günde gösterilen, daha doğrusu gösterilen değil, sergilendirilen, sergilenen halkın gönlündeki manzarayı bozmadan götürebilmelidir.

Sevgili arkadaşlarım, bu kolay olmamıştır.

Ve Alman Cumhurbaşkanı bana diyor ki, 'Siz çok büyük bir milletsiniz, çok büyük devletsiniz. Bir defa kendi halkınızın bu kadar beraberlik içerisinde olması fevkalade güzel bir şey."

Değerli arkadaşlarım, az şey olmadı Türkiye'de. Şöyle; hele bu sıralarda benim arkadaşlarım, bir düşünün şöyle, nerelerden geliyorsunuz... Ve Anıtkabir'in mozolesinden çıkarken, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan Vekili Yıldırım Avcı arkadaşım bana diyor ki, 'Biz 1983'te; yani Doğru Yol Partisi kurulduğu zaman, birinci 34, 30'unu sil, 4'ü kalsın, veto; ikinci 34, bu defa 18'ini sil 16 kalsın; 20 olmuyor. 30 kişi olması lazım. Üçüncü 34 işte oradan da bu 10 kişi kurtarabildik, öyle oldu ve 30 kişiyi denkleştirebildik, ondan sonra Anıtkabir'i gidip ziyaret ettiğimiz zaman –Yıldırım Avcı'nın söylediğini söylüyorum– oradan çıktık, şurada Egemenlik kayıtsız şartsız millete aittir yazıyor, taşın üstünde. Her zaman onun önünde resim çektiririz biz; o gün bu resmi çektiremedik' dedi. 'Neden çektiremediniz?' 'Belki bizim partiyi kapatırlar diye korktuk' dedi.

Oradan –çok zaman geçmedi, geçen 10 sene– Yıldırım Avcı, bugünkü siyasi iktidarın bir kanadını teşkil eden Doğru Yol Partisi'nin mensubu olarak ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan Vekili olarak Atatürk'ün önüne, Türkiye Büyük Millet Meclisi adına çelenk koyuyor ve geliyor defter imzalıyor. Bunu bir düşünün anlamını değerli arkadaşlar, bizim bu ülkeye getirdiğimiz sulhu, sükûnu, barışı ve bu ülkede insanların ara-

sına şu veya bu sebeple sokulmuş nifakı ortadan kaldırmak için gayretlerinizin değerini düşünün. İşte çok önemli olan hadise budur.

'Siz ne yaptınız?' Şimdi, ben bu tartışmalara da girmeyeceğim. Yani, bu tartışmaları ben yaptım, sizin elinize de kitap verdim ve bunları gelin yeni baştan yapalım dedim; fakat, bugün Türkiye şartları, siyasi şartları, siyasi konjonktürü değişmiştir. Binaenaleyh, yeni bir konjonktürün içerisindedir Türkiye."

"Türkiye, 'bu işi' bunalımsız çözebilecek mi?"

"İçeriden, dışarıdan şu veya bu beklentiler içinde olanlar vardır. Acaba Türkiye bu olayı aşabilecek midir; yani, Cumhurbaşkanı ebediyete intikal etmiştir. Cumhurbaşkanlığı boşalmıştır; acaba, Türkiye bu Cumhurbaşkanlığı, Cumhurbaşkanını yerine oturtmayı bunalıma gitmeden başarabilecek midir?

Zihinlerde olan sual bu. Hatta, bir-iki gündür zihinlerde başka pek bir şey yok. Yani, basınımızın, kamuoyumuzun... haklı olarak bu iş olacak, nasıl olacak?..

Yalnız, şunu memnuniyetle müşahade ediyorum ki, kaygı yoktur, Türk vatandaşında kaygı yoktur. Yani, daha öncelerinde meydana gelen birtakım olayların hatırlatmasıyla, birtakım olayların izlenimiyle, birtakım kaygılar yoktur.

Değerli arkadaşlarım, 1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı, Büyük Atatürk'ten başka kimse olmazdı. Çünkü o, o hareketin kahramanıydı.

1939'da Atatürk'ün ölümü üzerine 1938 Kasımından sonra, yine o, o gün Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanının Garp Cephesi Kumandanı, 12 sene Başbakanlık yapmış merhum İnönü'den başka birisi olacağına, o günkü Meclis çeşitli kanatlara, yani kendi içinde çeşitli kanatlara, tek parti olmasına rağmen başka birisini düşünmezdi. Onlar savaş alanlarının kahramanları idi.

1950'de kim olmalıydı Cumhurbaşkanı; tartışılmıştır. Çünkü, herkesin beklediği 1950'nin Cumhurbaşkanı Celal Bey değil, başka birisi olmalıydı. Çünkü Celal Bey, 1946'da başlattığı hareketi icraatla sürdürmeliydi, Celal Bey Başbakan olmalıydı. Ve onun içindir ki, Celal Bey'i Başbakan olarak düşünenler, bu Çankaya'ya başka isimler önermişlerdir. Fakat, o

bir halk hareketiydi, o hareketin bayraktarlığını yapan Celal Bey Çankaya'ya çıkmalıydı. Çankaya'ya çıkan Celal Bey değildi, Çankaya'ya çıkan o günkü hareketin bayrağıydı ve o harekete güç verendi.

Çankaya'ya çıkan benim kasketli, şalvarlı, çarıklı Anadolu köylümdü; Çankaya'ya çıkan benim Anadolu kasabalarımın küçük esnafıydı, Çankaya'ya çıkan bu ülkenin demokrasi olmadığı zaman farkında olunmayan milyonlarıydı, Çankaya'ya çıkan üzerinden çulun alındığı sessiz milyonlardı, oydu. Ve işte hadise öyle aktı. Maalesef, 1964 Çankaya'dan inen de gene onlardı, itilen, kakılan adamlar onlardı. Bir seraptı o.

Şimdi, ben oralara falan çok fazla girmek istemiyorum açıkçası; ama, hiç olmazsa bu kadarını söyleyebilmeliyim. Kimseyi inicitmek, vesaire falan niyetim yok. Çünkü, bakın ne söyledim; bir yeni devir açılmıştır bugünden itibaren. Bu yeni devirin değerlerini herkes iyi bilmelidir. Kim kadar bilmelidir? Türk halkı kadar bilmelidir. Türk halkı, nasıl kucaklamıştır birliğini beraberliğini, devletini; işte onu istiyorum."

Evet, birleşmek! Ama nerede?

"Yalnız, çoğulcu rejimlerde 'Demirel, sen herkesin örnek düşünmesini mi istiyorsun?' Hayır. Ben çoğulcu rejim istiyorum, herkesin farklı düşünmesini istiyorum; daha doğrusu nasıl düşünüyorsa öyle düşünmesini istiyorum. Yalnız, nasıl düşünüyorsa düşünsün, bu bir ülkenin insanlarını bölünmeye götürmemelidir diyorum. Yani, bir yerde birleşilebilmeli diyorum. Nerede birleşilebilmeli? İşte Türkiye'nin bölünmez bütünlüğünde birleşilebilmeli. Nerede birleşilebilmeli? Türkiye'nin demokrat bir ülke olmasında birleşilebilmeli. Nerede birleşilebilmeli? Türkiye'de demokratik kuralların, kavramların işlemesinde birleşilebilmeli. Nerede birleşilebilmeli? Türkiye'nin iyiliğinde birleşilebilmeli. Çok şart da aramıyorum.

Evet; demokrasiyi yerleştirmeye çalışan ülkelerde, hemen hemen hepsinde başlangıçta çok parti o ülkeyi parçalamıştır. Hatta o ülkeyi kavgalara sürüklemiştir. Partiler ayrı birer millet gibi birbirlerine bakmıştır, ayrı halklar gibi bakmıştır, ayrı tarikat gibi, ayrı mezhep gibi, ayrı ırk gibi birbirine bakmıştır. Maalesef, biz de şu veya bu şekilde derecesi değişik olmakla beraber, o günlerin içinden geliyoruz; onun da bedelini ödedik, ağır ödedik bedelini.

Ama, kademe kademe bir yere geldik ki, 1991'de hepiniz içinize 40

küsur sene devam eden siyasi ayrılığı, iki siyasi ayrı gücü, ayrı iki siyasi düşünceyi Türkiye'nin büyük meselelerini kucaklasın diye bir iktidar içinde toplamayı hepiniz içinize sindirdiniz, kütle sindirdi. Ve geçen 500 gün zarfında da Türkiye bundan pek çok yarar görmüştür. O kadar görmüştür ki, bunu tesirini gene bu caddede gördünüz. Yani, 2 gün evvel bu caddede 72 ülkeden heyet geldi arkadaşlarım, '72 millet' derler ya hani, tesadüf bu yalnız, 72 tane heyet geldi. Bakanlar, başbakanlar, senato başkanları, meclis başkanları ve cumhurbaşkanları... İrlanda'nın hanım Cumhurbaşkanı geldi, bu caddeden geçti. Bu söylesem belki yanlış anlaşılır, ben de söylerim de, Alman Cumhurbaşkanı'nın söylediği, bu manzara; birincisi milletinizin bütünlüğünü, ikincisi Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin dünyadaki itibarını gösterir.

Ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bu itibarı, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin demokrat olmasıyla, demokrasiyi yerleştirmeye çalışmak için çırpınmasıyla ve nihayet kimseye muhtaç olmadan hem kalkınmasını, hem de sosyal meselelerini halletmek için giriştiği mücadelede başarısıyla ölçülür. Değerli arkadaşlarım, bunda siz varsınız. Yani, bu meydana gelen manzara, manzarada sizin çok büyük hizmetiniz var ve her birinizin büyük hizmeti var ve bu Parlamentonun hizmeti var, bizim dışımızda koalisyon ortağımız olan Partinin hizmeti var ve onun dışındaki siyasi partilerin hizmeti var.

Bugün Türkiye'de bir terör olayı karşısında bu Parlamento birliktir, halkı da birliktir. Ben bunun şükranı içerisindeyim.

Ha, başka meselelerde, terör olayının tahkikatında vesairede ayrılıklar gayet tabii olacaktır; ama hiç olmazsa, bu Parlamento Türkiye'nin 3-4 tane büyük meselesini bir siyasi mesele olmaktan çıkarmış, bunu Türkiye'nin bir meselesi olarak kabullenebilmiştir, içine sığsın veya sığmasın.

'Siz ne oluyorsunuz, sizin işiniz ne?' diyen yok siyasi iktidar olarak, 'Siz bizim işimize niye karışıyorsunuz?' diyen yok; aksine, 'Gelin bu meseleyi beraber tutup, beraber götürelim' diyen var; o ses bizim sesimiz.

Şimdi yeni bir ortam Türkiye'de olacaktır. Ve birkaç gündür de vardır bu ortam. Bu ortamın bence, bu olayı, yani halkın Sayın Özal'a gösterdiği muhabbet olayını, sevgi olayını, saygı olayını kendi şahsına olarak yorumlasanız dahi –ki öyle yorumlayalım— ama, her kesimden gelen

insanların böyle bir muhabbette birleşebilmeleri dahi, Türkiye birliği bakımından fevkalade önemlidir.

İşte bu birliği koruyalım diyoruz, bu birlik korunmalıdır diyoruz. Korunmalıdır derken, herkes bir safa gelsin diyen yok. Demek ki, herkes çoğulcu, dilediği ve istediği gibi düşünsün; ama, büyük meselelerde bir beraberliği sağlamaya, beraberlikleri sağlamaya devam edebilmeliyiz."

Anılar ve anımsatmalar

Demirel, milletvekillerinin, dinleyicilerin ve tabii, basının merakla beklediği konuya, yani 'sadede geliyor'.

"Şimdi 'ne olacak?' Herkesin merakı. Ben söyleyeyim şimdi ne olacağını" diyor ve...

...Uzunca bir giriş yapıyor "Şimdi ne olacak?" sorusunu yanıtlamadan önce. Geçmiş Cumhurbaşkanı seçimlerini, eski partisi AP'nin siyasal tutumunu anlatıyor, anımsatıyor.

Bir kez daha sabırları bileyliyor Demirel:

"Bir: Türkiye'de demokrasi bütün kurum, kural ve kavramlarıyla mevcuttur. Eksiklikleri vardır, tamamlayacağız. Böyle demedik mi, demokratikleşmeye bakın. Böyle olduğu için Türkiye rahattır, böyle olduğu için kaygısı yoktur Türkiye'nin. Döndüm geldim 1961'de, ben şu karşı binanın üst katında askerlik yapıyordum. Yani Türkiye'ye hizmet edelim diye gecikmiş askerliğimi yapıyordum, yani yaşım 21-22 değildi de, orada yapıyordum.

O günkü Cumhurbaşkanı seçimini hatırlıyorum. Merhum Gürsel, Cumhurbaşkanı seçtirilecekti ve ihtilal lideriydi. 450, artı 150, artı 38, artı 15; kaç ediyorsa, bu kadar seçmeni vardı. Bunların içerisinde Adalet Partisi 72 senatör, 158 milletvekili 230 kişi tutuyordu; Yeni Türkiye Partisi, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi, bunları topladığınız zaman epeyce tutuyordu. Belki bir Cumhurbaşkanı seçecek kadar oyları yoktu; ama zorlayabilirlerdi. Ali Fuat Başgil Cumhurbaşkanı adayı olarak ortaya çıkarılmıştı. Yani biz de o hareketin içindeydik, dışında olmamıza rağmen işin. Ama ertesi gün sabahleyin baktık, merhum Ali Fuat Hoca –ki bu sıralarda oturdu, bizim milletvekilimiz olarak 1965 sonrasında, çok büyük insandı, fevkalade değerli insandı– Ali Fuat Hoca'yı buradan alıp İstanbul'a

götürmüşlerdi. Yani, o zaman biz dedik ki, bakın bu zorlama işte... 1961 öyleydi.

1966'da Adalet Partisi'nin Cumhurbaşkanı seçecek gücü vardı, seçtirecek gücü vardı. Ve 92 tane senatörü ve 238 tane milletvekili var. Niçin biz Adalet Partisi, şu kişi olsun, bizim içimizden birisi olsun vesaireye gitmedi? Çünkü, bu geçiş dönemiydi.

Sonradan bunu çok eleştirecekler, faturayı benim üstüme çıkaracaklardır, 'Demirel, buna cesaret edemedi' filan.

Arkadaşlar, siyaset bir yerde cesaret işidir; ama, cesaret zorlama değildir, cesaret zerafettir, hadiselerin içinden çıkabilme zerafetidir. Biz, Türkiye'de ihtilale karışmış bir Silahlı Kuvvetlerle halkı barıştırma yolundaydık. Adalet Partisi olarak Türkiye'ye yaptığımız en büyük iyilik budur.

Evet, acıları sineye çekmişizdir; intikamcı olmadık, kinci olmadık. Neye rağmen? İntikamcı ve kinci olarak itham edilmiş olmamıza rağmen. Bize o görev düşerdi. Biz o fonksiyonu yaptık.

Ve 1973'te olay başkaydı. 12 Mart 1971 Muhtırasının sebebi 1973 seçimleriydi. 1973 seçimlerinde birisi oraya gelip oturmalıydı. Neye rağmen? Meclis'e rağmen. Nasıl olacak o? 1961 olayı. Biz 1973'te istediğimizi yapamadık ama, bu Meclis'i kenara itip Çankaya'ya çıkılmasına mani olduk. Çok büyük bir mücadele verdik.

Huzurunuzda, bu mücadeleyi yapan Adalet Partisi Grubunun bütün mensuplarını –destan gibi bir mücadeledir– bu arkadaşlarımı şükranla anıyorum.

312 oyumuz vardı, her taraf tehdit kokuyordu; 312 oyun 292'si, yani 30 ve 20 telefatla 292'si o şartlar altında geldi, birinci turda aynı yerde durdu. Kahramanlık ise, kahramanlık arıyorsanız kahramanlık bu. Bunu yaptık. O 20 arkadaşıma da bir şey demiyorum. Fakat, işin garibi, bu 20 arkadaşımızı da sonra siyaset tasfiye etti, iyi mi? Yani ikinci bir döneme gelemediler, hatta üçüncüye de gelemediler."

"Herkes, bu defa iyi düşünmelidir"

"Şimdi 1980'e geldik. 1980'de seçemedik. Çünkü 1980, 1961 Anayasası'ndaki madde ile eğer Adalet Partisi'nin gücü kâfi derecede yoksa, seçim yapmak mümkün değildi. Ee, Adalet Partisi de her defasında Kızı-

lay gibi Çankaya'ya adam çıkarma mecburiyetinde değildi. Yani, 'Canım ne olacak, uzlaşıverin işte birisi çıkıversin oraya...' Değerli arkadaşlarım, 'Çankaya'ya birisi çıkıversin' denecek bir yer değil.

Görülmüştür ki geçen 500 gün zarfında Çankaya, devletin işlemesinde fevkalade önemli bir yerdir. Eğer devletin işlemesinde sıkıntılar çıkarsa, hem Meclis'te, hem hükümette büyük zorluklar olabiliyor. Onun içindir ki, hem Türkiye Büyük Millet Meclisi, hem Doğru Yol Partisi, hem diğer bizimle beraber hareket eden, etmeyen siyasi partiler, herkes; bu defa iyi düşünmelidir. Mesele, bir partinin meselesi değil, mesele Doğru Yol Partisi'nin meselesi değildir. Çankaya, Doğru Yol Partisi'nin meselesi değlidir, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin meselesidir.

Peki, Türkiye Büyük Millet Meclisi ne yapacak? Kural olarak konmuş. Kural gayet iyi konmuş; çünkü, eğer 1980'de 'Bir Cumhurbaşkanını seçemediniz' diye, 'Bir Cumhurbaşkanını seçemediniz' bir ihtilal sebebi ise, bu sebebi ortadan kaldırmışlardır 1982'de.

Hakikaten 1980'de o, Parlamentonun kabahati idiyse, o 1982 Anayasası'nın Cumhurbaşkanı seçimi maddesini öyle yazmamaları lazımdı. Nedir? Birinci turda üçte iki, ikinci turda üçte iki, üçüncü turda salt çoğunluk... Salt çoğunluk bulununcaya kadar turlara devam edilir. Ee, bulunamıyor. Grup kararı almak imkânı yok, gizli oy, herkesin vicdanına kalmış bir iş, salt çoğunluk da bulunamıyor. Salt çoğunluk bulunamaması ihtimaline karşı o Anayasa'nın provizyonu yoktu, tedbiri yoktu. İşte ben o zaman çıktım dedim ki, 'Gelin, bu Anayasa'yı değiştirelim, hemen şimdi değiştirelim.' Salt çoğunluk olmadığı takdirde, 3'ncü turda, 4'üncü turda, 5'inci turda yahut 10'uncu turda salt çoğunluk çıkmadığı takdirde, gelin Parlamentoyu seçime götürelim.

Yani, bakın ne oldu; seçime götüremediğiniz bir Parlamento kapandı. Haklı görmüyorum, haklı görmüyorum, kapanmasını haklı görmüyorum. Yalnız, Parlamentolarda –her defasında söylüyorum– 'Vallahi, kardeşim biz Parlamentoyuz, ee 200 tur, 300 tur, 500 tur da olur, umurumuzda değil' diyemez, kaidesini ona göre koyacaktır. O zaman işleyen rejim olmaz.

İşte bugünkü Anayasa'da, birinci turda üçte iki, ikinci turda üçte iki, üçüncü turda salt çoğunluk, dördüncü turda seçime gelenlerin... Yani, ikisi arasında yapılacak bir oylamada salt çoğunluk; bu da olmuyorsa, ver elini seçim; çünkü onu getirmiş o, yani o lazım zaten, ver elini seçim.

Seçime gitmeyeceksiniz, Cumhurbaşkanı seçmeyeceksiniz; burada oturacaksınız, Türkiye Cumhurbaşkansız olacak. Binaenaleyh, işte bunun bedelini Türkiye, senelerce demokrasi dışında kalarak ödedi.

Şimdi Türkiye'de kaygı yoksa, iki sebepten dolayıdır:

Bir: Halkımız bize güvenmektedir ki, biz yanlış bir iş yapmayız, yaptırmayız."

Kişilendirmiyor, Anayasal kuralı anlatıyor

"İki: Biz bu kuralları işletiriz ve ülkeyi bunalıma götürtmeyiz, bir neticeye varırız.

Şimdi sevgili arkadaşlarım, ne olacaktır? 17.4.1993 günü Sayın Cumhurbaşkanı vefat etmiştir. Anayasa 10 gün içinde seçim işlemine başlanmasını aramış. Ve bu 28.4.1993 Çarşamba günü oluyor. 28.4.1993 Çarşamba günü Cumhurbaşkanı seçimi süreci başlıyor, aday gösterilecektir. Bu 10 günlük süreyle oluyor.

Ve 7.5.1993 Cuma günü saat 24.00'te aday gösterme müddeti bitiyor. 8.5.1993 Cumartesi günü saat 15.00'te ilk tur oylama yapılacaktır, 12.5.1993 Çarşamba günü saat 15.00'te ikinci tur oylama yapılacaktır. Sonra, 20 Mayıs 1993 Perşembe günü saat 15.00'te dördüncü tur oylama yapılacaktır. Dördüncü tur oylama netice vermezse, 21 Mayıs gününden itibaren –ki hayırlı da bir gündür– 21 Mayıs, yani Atatürk'ün Samsun'a ayak bastığından 2 gün sonra hepimiz birden Anadolu'ya ayak basacağız.

İşte sine-i millet bu, sine-i millet bu. Burada kavga yok, hile yok, entrika yok; işte bu uygar bir ülke Türkiye.

'Ee, sen bunu böyle söyledin; ama kişilendirmedin' diyecek biliyorum basın mensupları. Bak, ben burada diyorum ki; 28.4.1993 Çarşamba günü seçim işlemlerinin ve aday göstermenin süreci başlayacak. Binaenaleyh, kim aday olmak istiyorsa, o güne kadar kendisini geride tutabilir yahut bugünden de çıkabilir; ama kaide bu.

Benim ve benim grubumun, benim başında bulunduğum hükümetin millete taahhütü: Bu kaide işleyecek, bu kaide işleyecektir. Herkes emin olsun, en ufak bir endişeye düşmesin.

'Efendim, üçüncü turda 226 ile birisi seçilirse, acaba bu, birinci turda 300 oyla seçilenden daha mı güçsüz olur veya birinci turda 300 oyla

seçilen güçlü olur da, dördüncü turda 226 oyla seçilen güçsüz mü olur?' Bu tartışmaların hiç yeri yoktur. Çünkü, eğer o zaman ne olur? 226 ile Cumhurbaşkanı seçilebilmesinin –Anayasa kaidesidir– anlamı kalmaz. Yani, bir Cumurbaşkanı seçimi için getirilmiş kaide, seçilen kişiyi seçildiği an yaralıyorsa, onu güçsüzlüğe götürüyorsa, orada mantık yoktur. O zaman diyecek ki, '300'de ısrar edeceksiniz, 300'ü bulmadı mı seçime gideceksiniz.' Böyle dememiş. Binaenaleyh, dördüncü turdaki 226 ne kadar değerliyse, bir Cumhurbaşkanı seçiminden evvel Cumurbaşkanının fonksiyonunu yapmasına ne kadar yetiyorsa veya şöyle diyelim; birinci turda diyelim ki hep bizim 1966'da, 1973'te 450 oylarla falan çıkardık Cumhurbaşkanı, o ne kadar değerliyse; 226 oyla seçilme de o kadar değerlidir.

Binanealeyh, ben kendime göre kaide koymuyorum, ben burada devletimin kurallarını, kamuoyuma izah ediyorum."

"Hükümet ne olacak?
Bir meseleyi çözmek istemiyorsanız onun arkasına
birkaç tane daha mesele takacaksınız."

"O itibarla 'Şimdi ne olacak?' derseniz, bundan sonra olacak şu: Evet, bu seçimi Türkiye yapacaktır ve... Ha, ondan sonra ne olacak? Hükümet ne olacak, şu ne olacak, bu ne olacak falan, birçok mülahaza var.

Hemen şunu söyleyeyim ki; bir meseleyi çözmemek istiyorsanız, onun arkasına birkaç tane daha mesele takacaksınız. Çünkü, farz ediniz ki, arkasına taktığınız meseleler, o meseleyi çözmeye manidir, çıkmazdasınız. Bu meseleyi çözmek istiyor musunuz? Evet!.. Evvela bunu bir çözün. Ondan sonra ne olur? 'Ondan sonra ne olur?'un da kuralları var. Kural devleti diyoruz ya, kurallar var.

Binaenaleyh, hangi şekil olursa olsun, gayet açıklıkla söyleyelim; hangi şekilde olursa olsun; biz bu defa Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni işletmek ve... Bakın, aşağı yukarı 30 senedir, şu veya bu şekilde tartışılan bir Çankaya'yı tartışılır olmaktan çıkarmak, –herkes iyi dinlesin– hep tartışılmıştır 1961'den beri, şöyle tartışılmıştır, böyle tartışılmıştır; onu tartışılır olmaktan çıkarmak ve 'oraya kimi çıkaralım?' derseniz; oraya demokrasinin bayrağını çıkarmak, demokrasiyi çıkarmak, işte yapılacak olan şey o.

Şimdi, sevgili arkadaşlarım, 24 yaşımdan beri Türkiye'nin hizmetin-

deyim; yani tam 45 sene. Hiçbir itirazım olmaıştır, hiçbir şeye ihtirasım olmamıştır, hiçbir ihtirasım olmamıştır. Yanlış anlamayın; beraberce buraya kadar getirdiğimiz davada, geçen gün de söyledim, sizin içinize sığmayacak hiçbir hareketin içinde ben olmam."

"Daha vakit var"

"Binaenaleyh, bundan sonra, yani çarşamba gününe kadar vakit var ya, bu arada ne yapacaksak, yine düşüneceğiz, taşınacağız, beraber yapacağız. Ve ben buradan iddia ediyorum ki, Türkiye Çankaya'da meydana gelen boşluğu doldurmak –ki onursal bir yerdir, şerefli bir iştir– oraya bir değerli zatı çıkarmak işi, sadece Doğru Yol Partisi Grubunun değil, bütün Parlamentonun işidir. Demokrasinin işlediğini gösterme görevi sadece bizim değil, demokrasinin işlediğini gösterme görevi bütün Parlamentonundur ve bir yerde insanlar şöyle veya böyle düşünmekten kendilerini arındırabilmeli; bundan sonraki dönemde hoşgörüyü, bundan sonraki dönemde rejimi ve devleti işletmeyi, bundan sonraki dönemde adaleti eksiksiz hâkim kılmayı, bundan sonraki dönemde Türkiye'nin yine kalkınmaya devamını sağlayacak bir atmosferi Çankaya'dan başlayarak meydana getirmenin gereği ne ise, gelin onu yapalım.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin üyelerine ve benim değerli arkadaşlarıma, hepinize; vereceğiniz kararda ve varacağınız neticede başarılar diliyorum.

Cenab-ı Allah, her zaman bize yardımcı oldu, her zaman bize yardımcı oldu ve İnşirah Sûresinin 7'nci ayeti, 'Fe inne meâle, hüsni hüsran, inne meâle müsri hüsrâ', Yani 'Bir zorluğu bir kolaylık takip eder, –yani bir zorluktan sonra bir kolaylık gelir– iki gecenin arasında bir gündüz vardır'."

Ve böylece:

Demirel, beklentileri bir kez daha boşa çıkardı.

Adaylığını ilan etmiyor; ne ki, DYP grubundaki konuşması, DYP milletvekillerini ayırımsız hareket etmeye, 'Demokrasi bayrağını' Çankaya'ya dikmeye hem çağırıyor hem de onları bağlıyor.

Kuşkusuz; DYP için 'demokrasi bayrağı' Süleyman Demirel'di.

Önce Cumhurbaşkanlığı seçimi, daha sonra öteki önemli siyasal sorunların çözümü... Demirel'in DYP grubuna telkini bu oluyor

ve Çankaya sorununun çözümünden sonra parti başkanlığı ile hükümet sorununun çözümüne sıra geleceğini ifade ederek kamuoyunun önüne bir program koyuyor.

Olayı kişilendirmiyor, ama "Grubun içine sığmayacak hiçbir hareketin içinde olmayacağını" söyleyerek asıl hedefi gösteriyor Demirel:

104

Ağır, ama güvenli adımlarla hedefe yürüyor.

En ufak bir yanlış yapmamaya özen gösteriyor. Siyasetteki deneyimleriyle bunda başarılı oluyor. Zekâsını, sağduyusunu ve deneyimlerini bir potada eritmiş, demokratik kurallardan sapmaksızın Çankaya'ya doğru yol alıyor.

Gerçeğe bakalım:

Önceleri salt çoğunluk turuna kalmadan Demirel'in seçilmesi isteği DYP kadrolarına egemen oldu. Ne ki, gerçekçi değildi bu istek. Demirel gibi gerçekçi bir siyasetçi, ilk iki turda sonuç alınamayacağını elbette kestirirdi.

O, gözünü SHP'ye dikmişti, oradan gelecek sese göre stratejisini ayarlıyordu.

Amacı 4. tura kalmamaktı.

Seçilmesinin SHP'ye bağlı olduğunu görüyordu. SHP oy verdikten sonra ANAP; CHP, RP oy vermeseler de olurdu.

SHP, bir çeşit anahtar durumundaydı. Ama, SHP içinde Demirel'in Cumhurbaşkanlığına oy vermeyi istemeyenler de vardı. SHP dışında da... Örneğin Erdal İnönü'nün eniştesi yazar Metin Toker, Demirel'in Cumhurbaşkanı olmasına karşıydı.

Kamuoyunda, hele medyada Demirel'in Cumhurbaşkanlığına kesin gözle bakılıyordu.

Tartışılan asıl konu; DYP'ye kimin patron geleceği idi.

Bir söylentiye göre, Cindoruk, DYP'ye genel başkan olacaktı.

Başbakanlığa da İsmet Sezgin gelecekti!

İki başlılık pek çok sorunun ayakta olduğu Türkiye'ye ne kazandıracaktı?

O sırada düşünülmüyor, üzerinde durulmuyordu.

Adaylığını ilan edeceği gün yaklaştıkça; Demirel de artık Çankaya'ya çıkacağını açıktan söylemese de, kabul eder bir hava içine girmişti.

Hatta, 'kendinden sonra' hükümet ve DYP'deki olası gelişmeleri içeren soruları yanıtlamaktan kaçınmıyordu. 'Arkadaşları ile bu mekanizmayı ayarladıktan sonra' SHP lideri İnönü ile görüşeceğini söylüyor, hatta "Cumhurbaşkanlığına seçilme şansınızı olumlu görüyor musunuz?" sorusunu "Öyle görünüyor" diye karşılıyordu.

Ama Cumhurbaşkanlığı seçimi için adaylığa 'henüz hazır olmadığını' da sözlerine eklemeyi ihmal etmiyordu.

Sorular ve yanıtlar; bilinen, hatta yadsınmayan bir olay üzerinde adeta ip cambazlığına benziyordu. İşte örnekler:

"Adaylığınızı kutlarız. Siz resmen aday mısınız?"

"Neyi kutluyorsunuz? Neyi tebrik edeceksiniz? Tebrik edecek bir şey yok ki! Daha aday değilim henüz. Kamuoyu ve arkadaşlar, aday olduğumu söylüyorlar. Daha çarşamba sabahına kadar (26 Nisan) 'Adayım' desem de kıymeti yok. Çarşamba sabahına kadar rahatım."

"Ne zaman başvuracaksınız?"

"28 Nisan Çarşamba sabahı."

"Siz yukarı çıktıktan sora bu hükümet devam edecek mi?"

"Şimdi Başbakanlıktan, parti başkanlığından, milletvekilliğinden istifa edeceksiniz. Hükümet askıda kalır. Ama yenisi kuruluncaya kadar hükümet devam edecektir. Yenisi kurulması için de öteki tarafta (DYP'de) parti başkanı lazım.

Büyük kongreyi 15-20 günde ancak toplamak mümkündür."

"O müddet içinde nasıl olacak?"

"İşte onları araştırıyoruz biz burada (Başbakanlık Konutu'nda). Biz bunları burada toparladıktan sonra ben Sayın İnönü ile konuşacağım. Biz konuştuktan sonra konuşacağım. Ben hazır hale geldikten sonra."

"SHP'nin yanı sıra ANAP ve diğer partilerle bir temas arayacak mısınız?"

"Ararım, ama ne zaman hazırsam. Önce aday olup başkalarına

gideceğim. 'Ben aday olmaya zorlanıyorum veya aday oluyorum, bana destek verin' diyeceğim."

"Cumhurbaşkanlığına seçilme şansınızı olumlu buluyorsunuz, değil mi?"

"Öyle görünüyor. Yani aslında öteki 3 partinin 3'ü geri dursa, yine görünüyor."

"Yani ANAP, RP ve CHP oy vermese de?"

"Çünkü tam kadro kontrol etmek o kadar kolay değil. Diyebilirler ki, 'Biz oy vermedik, milletin yüzde kaç oyuyla yukarı çıkıyor?' Oysa Turgut Özal, yüzde 21.7 oya dayanarak yukarı çıktı. Bugünkü koalisyonun destek oyu yüzde 40'ın üzerinde.

Daha fazlasını bulmak zaten mümkün değil. Salt çoğunluk. 226 koymuş adam. 226 da zaten yüzde 40'a, 42'ye tekabül eder."

"Şimdi tartışılan sizin 226 oyla yukarı çıkmayı kabul eder görünmeniz."

"Şartı ben koymuyorum ki, şartı Anayasa koymuş. 226'yı bulduğunuz yerde oluyor. '226'yı alırsanız 2. sınıf, 3. sınıf olursunuz' demiyor Anayasa. 'Yine Cumhurbaşkanı olursunuz,' diyor."

Tabii medya olumlu gelişmelerden rahatsızdı ki, bir 'olumsuzluk' arıyordu.

İnönü'nün, grupta yaptığı konuşma nedeniyle Demirel'in Çankaya'ya çıkmasına pek sıcak bakmadığı yorumları yapılıyordu kulislerde.

İnönü gazetecilerin "Demirel'in Çankaya'ya çıkmasına 'kerhen' mi destek veriyorsunuz?" sorusuna; "Bunları nereden çıkarıyorsunuz? Böyle bir söz var mı gruptaki konuşmamda? Ben öyle bir şey söylemedim", yanıtını veriyordu.

Gazeteciler basındaki haberlerden, senaryolardan söz edince; İnönü, "Bunları siz yazıyorsunuz" diyordu. Hele Başbakanlığa vekâlet etmesinin öngörüldüğünü söyleyenlere;

"Mesele oraya kadar halloldu mu?" karşılığını veriyordu.

ANAP'ta başka bir gelişme izlendi o ara:

Yeni bir taktiği, yönetici kadro açıklıyordu:

"Biz böyle bir seçimin aktörü olmak istemiyoruz. Bunun en iyi yolu da oylamaya katılmamak. Onlar da, Sayın Özal seçilirken oylamaya katılmamıştı."

Oysa; Özal'ın seçilmesini boykot etmekle, ölümünden sonra ortaya çıkan durum arasında dağlar kadar fark vardı.

105

Daha adaylık süreci bile başlamamış. 27 Nisanı herkes iple çekiyor.

Sanılıyor ki; Demirel, adaylık başvurusunun başladığı ilk gün koşa koşa TBMM Başkanına gidecek ya da DYP grubunun imzaladığı dilekçenin hemen verilmesini isteyecek!

Oysa, o günlerde olağan gibi görünen iki görüşme Cumhurbaşkanı seçimiyle 'çok yakından' ilgiliydi.

Birincisi; Başbakan Demirel, TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk'la görüştü.

(Daha sonra Demirel'den dinlediğime göre) Cindoruk, Başbakan'a gidiyor, Cumhurbaşkanı olmasını istiyor; "Hem hakkınız hem de Çankaya'da olmanız bir güvence" diyor... Demirel'e ayrıca 'adaylığını bir an önce ilan etmesini' öneriyor Cindoruk.

Demirel'le Cindoruk arasında dramatik bir başka görüşme; TBMM Başkanı'nın DYP Genel Başkanlığının söz konusu olduğu günlerde geçiyor.

Bu kez Demirel (artık Cumhurbaşkanıdır) Cindoruk'a;

'TBMM Başkanlığında kalmasını' salık veriyor. "Ben Çankaya'da sen TBMM Başkanı ve 'bizden' biri de Başbakan. Düşünebiliyor musun; TBMM'deki manzarayı? Sen TBMM kürsüsünde, ben Cumhurbaşkanı olarak orada ve bir de DYP'li Başbakan."

İkinci görüşme: İnönü'nün çok yakını Bayındırlık Bakanı Onur Kumbaracıbaşı, (26 Nisan 1993) Demirel'i Güniz sokaktaki evinde ziyaret ediyor.

Ayrıntılı açıklama yok, ama anlamlı bir cümle kimi yorumlara yetiyor: "Demirel'le koalisyon partileri arasındaki ilişkiler ele alındı."

Bu, düpedüz Çankaya seçimi ile 'Demirel'den sonrası'nın ele alındığını gösteriyor.

SHP'nin, koalisyonun sürmesi ya da Demirel'in Çankaya'da 'Özal gibi' davranmayacağını içeren güvenceler aradığı anlaşılıyor. Yıl-

lar sonra Kumbaracıbaşı bana, "Demirel'den bu güvenceyi arıyorduk. Ama o, hükümetin süreceğini söylüyordu. Cumhurbaşkanı olduktan sonra DYP'de genel başkanlık çok çetin savaşımlara sahne olmaya başladı. Bir kez daha görüştüm Demirel'le. DYP'de kulis sürerken, bayramdı, Cumhurbaşkanı Antalya'da idi. Gittim, bayramını kutlayacaktım ama aslında hükümetin geleceğini soracaktım. Demirel, DYP kongresinden emindi ve bana;

'Bizim delegeler ne yapacağını bilir, merak etmeyin' dedi.

'Bizim delegeler' Tansu Çiller'i seçti."

106

Demirel adı çevresinde kamuoyu oluşmuş; ANAP, DYP liderini Cumhurbaşkanı seçtirmemek için girişimlerde bulunuyor.

Belki de bu girişimleri 'siyaseten' yapıyor. Özal'la bu kadar uğraşmalarına karşılık Demirel'e engel olacak hiçbir girişimde bulunmamalarını ANAP kamuoyunun yadırgayacağını hesaplayarak 'bir şeylere' başvuruyor.

'Bir şeylerin' başında, SHP'yi içinden bozmak ve SHP oylarını Demirel'den koparmak geliyor.

Hedef bu. SHP'ye götürdükleri 'görüş'ün ana çizgisinde bulunan öğeler, fazla doyurucu değil, ama birer öneri işte: Demirel seçilince DYP'nin eline 'icra yapacak iki makam' geçiyor. Demirel, Anayasa'ya karşın 'hükümeti çatır çatır kullanacak', hükümetse Çankaya ile uyum içinde çalışarak DYP oylarını yükseltecek ve SHP'yi de eritecek!

Bir başka cepheden de saldırılar sürüyor. SHP'nin Demirel'e oy vermemesi için yeni çabalar gazete manşetlerinde: İnönü'nün, Demirel'e yeni yeni koşullar öne sürdüğü yazılıyor.

Oysa, İnönü bu haberlere, manşetlere hayretle bakıyor:

"Biz daha yeni yeni konuşmaya başlıyoruz" diyor bana. "DYP grubunun Demirel'in adaylığını önermesinden başka ortada 'bir şey' olmadığını', görüşmelerin adım adım ilerleyeceğini" söylüyor İnönü.

Demirel-Kumbaracıbaşı görüşmesinin olumsuz bir içerik taşı-

madığı yavaş yavaş ortaya çıkıyor. Zira, SHP bu görüşmenin özünde 'bir sıkıntı olmadığını' söylüyor.

Aday koyma sürecinin başladığı 27 Nisan 1993 günü hemen herkes merakla, heyecanla DYP grubunun toplandığı salona koşuyordu.

Öyle ya; Başbakan, adaylığını artık açıklayabilirdi ve böyle tarihsel bir toplantı kaçırılmamalıydı!

107

Oysa, grup toplantısına merakla, heyecanla koşanlar bir kez daha toplantıyı hüsranla terk ettiler.

Zira, Demirel adaylığını ilan etmedi!

Ne ki, uzunca ama işin özüne bir kez daha inen bir konuşma yaptı.

Konuşmanın başlarında Türkiye'nin demokratik bir ülke olarak önemine değiniyor, oradan Avrasya'ya geçiyor. Bosna-Hersek'ten söz açıyor, Balkanlar'daki tedirginliği anlatıyor. Hırvatistan Cumhurbaşkanı'nın Türkiye ziyaretinin üzerinde duruyor. Karabağ olayındaki nazik durumu açıklıyor. Gürcistan, Rusya... Güneydoğu'da 'Allaha şükürler olsun' sükûnetin varlığını duyuruyor.

Ama konuşma uzuyor, Demirel beklenen 'asıl konuya' bir türlü gelmiyor.

Demirel, "Özal'ın ebediyete intikal edişinin üzerinden (yarın) 10 gün geçmiş olacak" deyince, dinleyiciler, milletvekilleri, basın, "Hah, konuya giriyor" diyorlar. Gözler kürsüde, kulaklar dikkatli.

Evet, ama Demirel, başka havalarda. Anayasa'nın 133. maddesinin değiştirilmesine çalışılırken TBMM'de 20 DYP milletvekilinin hazır olmadığını eleştirel bir sesle söylüyor.

Derken Rusya'da yapılan referanduma 'bir iki cümle ile' değinmek istediğini söylüyor.

Dinleyiciler, milletvekilleri, basın... şaşkın!

Rusya'da halkın Yeltsin'e yüzde 65 destek verdiğini, dünyanın 7 zengin ülkesinin (G-7'ler) Rusya'ya 43 milyar dolar yardımda bulunmayı kararlaştırdığını uzunca anlattıktan sonra, hemen herkesin

artık umutsuzluğa kapıldığı bir sırada;

"Şimdi esas, bilhassa basınımızın benden duymak istediği konuya geliyorum. Buraya kadar olan kısmını zorla dinlediğinizi biliyorum" diyor.

Grup salonu gülüşmelerle şenleniyor.

"Sabrınızı tüketmek için konuşmuş da değilim. Zaman zaman söylerim. Bir İskender kebabı işi vardır" diye sürdürüyor, kuşkusuz merakları daha kamçılıyor:

"İskender kebabı hadisesi şudur: Gidersiniz İskender kebapçısına otururusunuz, söylersiniz. Yanınızdaki masaya getirirler, kebabı koyarlar, üstüne salçayı, yağı koyarlar. Öbür tarafa getirir, koyarlar. Size 30 dakika sonra getirirler ki, yani... İştahınız artsın."

Gülüşmeler... Grup salonu gevşiyor. "Şimdi tabii ki" diyor Demirel; "diğer bir olay var ki, Türkiye'de Cumhurbaşkanı seçimi yapılacak."

Başlıyor görüşler sıralamaya:

"Vatandaş rahattır"

"Şimdi ne olacaktır? Bence, 'Şimdi ne olacaktır?' diye Türkiye'de en ufak bir merak yok. 'Şimdi ne olacaktır?..' Çünkü, Türkiye bir Anayasa devletidir, çünkü Türkiye bir demokratik ülkedir. Herhalde Anayasa devleti dendiği zaman, bu ülkenin Anayasası her şeyi düşünmüş de, Cumhurbaşkanlığı boşalırsa şu sebeple, bu sebeple, ne yapılacağını düşünmemiş olmaz. Binaenaleyh, onun için de kaideler herhalde koymuştur. İşte onun için vatandaş rahattır.

Evet, hakikaten Anayasa bunu düşünmüştür ve bu kaideyi de koymuştur.

Tabii, geçen Cuma günü kısa süre içerisinde size ve Türk kamuoyuna söylemeye çalıştım ki, Anayasa kuralı bir takvim de getirmiştir beraberinde. Ve bugün sabahleyin 07.30 radyosunu dinleyenler; dün akşam devletin televizyonlarını bugün sabahleyin onları dinleyenler, yine bu takvimi duymuş olacaklardır. Ben de bu sabahki 07.30 radyosunu dinledim.

Bu radyo bülteninde haber aynen şöyle veriliyor Türkiye'ye: Cumhurbaşkanlığı için aday gösterme süresi yarın başlıyor. 10 gün sürecek aday gösterme süresinin dolmasını izleyen tarihten itibaren de oylama

sürecine girilecek. 3'er gün arayla yapılacak oylamalarda ilk turda Cumhurbaşkanı seçilebilmek için adayların Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin üye tam sayısının üçte iki çoğunluğunun oyunu alması gerekiyor. Bu turlardan sonuç alınamazsa, 3'üncü turda salt çoğunluk şartı aranacak. Aday veya adaylardan hiçbirisinin salt çoğunluğu sağlayamaması halinde, bu turda en fazla oyu alan iki adayın katılacağı 4'üncü ve son tur oylamaya geçilecek. Bu turda ise, Cumhurbaşkanı seçilebilmek için üye tam sayısının salt çoğunluğu olan 226 oy gerekiyor.

Anayasa'ya göre Türkiye Cumhuriyeti'nin 9'uncu Cumhurbaşkanı için yapılacak seçimden 4'üncü turda da sonuç alınamazsa, milletvekilliği seçimleri yenilenecek."

Herkes nefesini tutmuş, ha şimdi ha biraz sonra adaylığını açıklayacak diye beklenti içinde olduğu dakikalarda, Demirel, "Eeee, kural bu. 'Yeni bir şey söylemediniz' diyeceksiniz" diyor ve hemen ekliyor:

"Size kuraldan başka ne söyleyebilirim ki?.."

"Ben bu kuraldan başka ne söyleyebilirim ki veya benim dışımdakiler, Anayasa'nın koyduğu kuralın dışında ne söyleyebilirler ki? Ama sanki Türkiye'de bir Anayasa yokmuş, sanki ben bunları söylersem, yani ben '4'üncü tura girecek olan iki adaydan hiçbirisi 226'yı alamazsa Türkiye seçime gider' dersem, ben Türkiye'yi tehdit etmiş oluyorum; olur mu öyle şey?.."

Ama bir şey söylüyor... Önemli bir şey!

"Ben yutkunsam, hiçbir şey söylemesem, 'Hiçbir şey söylemedi' diyeceksiniz. Ben Anayasa'yı okusam, 'Türkiye'yi tehdit ediyor' diyeceksiniz" diyor. "Şimdi ben ne yapacağım?" diye soruyor.

Dikkatler bir kez daha kürsüdeki siyasetçide yoğunlaşıyor.

O, çevresine bakıyor, "Ben şimdi ne yapacağım?" diyor ve yanıtlıyor soruyu:

"Ben ne yapacağımı biliyorum. Hiç kimse merak etmesin. Ben üstüme düşeni yapacağım. Biz ne yapacağız? Biz üstümüze düşeni yapacağız."

Daha açık nasıl söyleyebilir: Adaylığını koyarak 'üstüne düşeni yapacağını' ve DYP grubunun seçilmesine tam destek vererek 'üzerine düşen görevi yapacağını'...

...daha açık nasıl söyleyebilir? Tabii, DYP grubu alkıştan inliyor.

Arkasını getiriyor:

"Türkiye Büyük Millet Meclisi ne yapacak? Üstüne düşeni yapacak. Hangi üstüne düşeni? Üstüne düşeni kendi anladığı gibi değil, Anayasa'nın tarif ettiği gibi yapacak."

Demirel, 'bir sistemi oturtmaya çalıştıklarını' söylüyor. Sistemin işleyebilmesi için siyasi partilerden halka kadar her kesimin 'sorumluluk gereği üzerine düşeni yapmasına' işaret ediyor.

"Kim Cumhurbaşkanı olmak istiyorsa" diyor Demirel, "Yarından itibaren (27 Nisan 1993) 10 gün, adaylığını koyabilir" ve "7 Mayıs 1993 Cuma günü saat 24.00'te aday gösterme müddeti bitiyor."

"Merak edenlere söylüyorum" diye dalga geçiyor Demirel, "sonra bu adaylar ne olacak? Bu adaylar 8 Mayıs 1993 Cumartesi günü saat 15.00'te ilk tura gelecekler. Anayasa'daki kaide işleyecek. 300 veya üstünde oy alındığı takdirde, Cumhurbaşkanı olacak ve TBMM de görevini yapmış olacak. Grup kararı alınamaz. Binaenaleyh TBMM üyelerinin vereceği bir karardır bu."

Demirel muhalefete çatıyor: "Ret cephesi!"

Başbakan, "Peki, hal böyle iken Türkiye'de ne oluyor?" diye bir soru atıyor kürsüden ve üzerinde konuşuyor:

"Türkiye'de bir ret cephesi teşekkül etti. Daha süreç başlamamış, bu akşam bitiyor. 10 günlük müddet, yarın sabahtan itibaren adaylar çıkacak orta yere ve 10 gün bu adaylar kim olacaksa herkese açık. Bu adaylar kendileri de çıkabilir, milletvekilleri teker teker veya grup halinde de gösterebilirler adayı. Bu ret cephesi teşekkül etti, bir de ret cephesine katılmak için yarış çıktı meydana. Yalnız, neyi, reddedilecek olan şey nedir? Daha bu da yok orta yerde. Yani, acaba Türkiye istikrardan mı rahat-

sız, yani neyi reddediyor Türkiye? Türkiye'deki ret cephesi mimarları veya ret cephesinin üyesi olmak için koşuşanlar neyi reddediyorlar? Yani, acaba istikrarsızlık mı özlendi Türkiye'de? Ha, neyi reddediyor, acaba Türkiye'nin bir Cumhurbaşkanı seçebilmesini mi reddediyor? Aday yok orta yerde. Bir partinin grubunun bir temayülünün olması acaba kınanacak bir şey mi veyahut da herkesin birden ortalığı toz duman haline getirmesini gerektirecek bir şey mi?

Onun için, yani Cumhurbaşkanı seçimini mi reddedeceksiniz yahut ülkenin Cumhurbaşkansız kalmasını mı acaba, onun için mi ret cephesi kuruyorsunuz? Ha, ülke Cumhurbaşkansız kalmaz, onu da söyleyelim. Çünkü, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin sağduyusu ülkeyi Cumhurbaşkansız bırakmayacak kadar yeterlidir.

Binaenaleyh, ülke hükümetsiz de kalmaz. Çünkü, onun da kuralları vardır. O kurallar işler... Aslında bunlara sabır gösterelim. Yani, biraz daha ağır gidilse, bunalım yaratmak istiyoruz gibi bir manzara ortaya konmasa iyi olurdu. Çünkü, Türkiye bunalım istemez. Yani, hele ülkede bunalım yaratmayı bir heyecan haline dönüştürme, bir isteri haline dönüştürme gibi durumlardan kaçınılsa iyi olur derim ben. Ben kendi düşüncemi söylüyorum.

Değerli arkadaşlarım, şimdi 'ret cephesi' üzerinde biraz daha konuşacağım. Çünkü nedir mesele? Bir adayın etrafında toplanmanın yolları aranır; ama, adaysızlığın etrafında toplanmanın yolu aranıyor."

"Burada iyi niyet yok!"

"Ve seçtirmek için çırpınılır. Seçtirmemek için, daha aday yok orta yerde ama, peşinen karar verilmiş, seçtirmeyecek. Ee, burada iyi niyet yok, burada iyi niyet yok! Burada, Türkiye'de kapatmaya çalıştığımız bir defter, kırgınlıklar, dargınlıklar defteri, yeni bir üslup; yeni dengeleri kurarken yeni bir üslup, yeni dengeleri kurarken yeni münasebetler diye başladığımız, açtığımız yolun önüne taş konulmaktadır. Eğer seçtirmemek için daha olmayan adaya karşı çıkmak suretiyle mevhum ve mefruz... Yani yarından itibaren başlar muamele. Ama yarına kadar siz, cepheyi kurup da, 'filanca olmasın, falanca olmasın' gibi işin içine girerseniz, o zaman anlaşma ve uzlaşmada zorluklar olur.

Ve mamafih, ben, bütün bunlara rağmen bu şekilde hareket edenle-

re falan da bir şey demiyorum, ben sadece ortaya koyuyorum meseleyi. Yani biz istiyoruz ki, Türkiye usul ve nizamına göre bir işi yapsın, Türkiye Büyük Millet Meclisi kendi görevi olan ve Anayasal olan bir görevi yerine getirsin. Yine öyle yapacaktır Türkiye Büyük Millet Meclisi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi olumsuzun etrafında toplanmayacaktır, olumlunun etrafında toplanacaktır. Çıksın adalar ortaya. Bakın çekin, bakın çekin. Sonra, bir ehliyet şeyi yapın. Herkes vicdanında ortaya çıkan adayların ehliyetini bir tartsın ve 'filancayı istemiyoruz.' Ee, o zaman ehliyetlerin önünü tıkarsanız kimi istemiyorsanız. Yani siz, şahsi düşüncenizle, şahis kırgınlıklarınızda... Ben kendimden bahsediyor değilim; yani, benimki tamamen varsayıma dayanıyor. Yani, eğer siz ön fikirlerle, önyargılarla hareket eder, 'filancayı istemiyoruz, falancayı istemiyoruz' şeklinde birtakım tavırların içine girerseniz, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bir ehil kişiyi bir büyük göreve göndermek için önünü tıkarsınız; yani daha doğrusu, 'işi ehline verin' kaidesine ters düşen işler yaparsınız."

"Siz ehil adam istemiyorsunuz"

'Ehil kişiyi büyük göreve göndermek'ten söz ederken Demirel, bir ölçüde kendinden söz etmiyor muydu? Kuşkusuz, bu söylemler, kurallar, genel olarak siyasal sonuçları içeriyordu.

Usta konuşmacı Demirel; sözlerini yadsınamayacak biçimde bağlıyor:

" 'Bu adam ehil mi?' 'Ehil, ama biz onu istemiyoruz?' O zaman sizin o makamdan beklediğiniz tarafsızlığı da zedeleme olayı olur. Bu itibarla, biraz daha sabredilecektir. Önümüzdeki günlerde gayet tabii ki pek çok tartışma yine olagelecektir.

Bakıyorsunuz, henüz Meclis turlara başlamamış; yani, Meclis turlara 10 gün sonra başlayacak; ama, bizim muhalefet turları bitirmiş. (Gülüşmeler)

Doğrusunu isterseniz, Türk halkının bu Parlamentodan beklediği bu olmamalı. Mamafih, bu telaşa gerek yoktur diyorum ben; bu telaşın sebebi de yoktur, mantığı da yoktur diyorum.

Ve gayet tabii ki, bütün bunlardan çıkarmak istediğim şey şudur: Türkiye Büyük Millet Meclisi, bir Cumhurbaşkanı seçecektir. Kimi seçer-

se, tebrik ederiz, kutlarız, mübarek olsun. Yalnız, 'Filancayı istemem' haleti ruhiyesine şimdiden girmek yerine, üyelerin kendi vicdanlarına, kendi ellerini koyarak bu işi yapmalarıdır. Kimseyi tazyik eden yoktur, kimseyi şu veya bu şekilde hareket etmeye mecbur eden de yoktur. Herkes Anayasa'nın 102'nci maddesi gereğince işleyen bir takvim ve işleyen bir mekanizmaya elini vicdanına koyarak katkıda bulunacaktır, hadise bundan ibarettir."

"Daha 20 gün zaman var - Çok fırtına esecek"

"Ve söylediğim gibi, eğer insanlar uzlaşma vesaire istiyorsa, uzlaşmayı menfiden giderek bulamazsınız. Daha başlangıçta 'olmaz'la meseleye başlayarak uzlaşmayı bulamazsınız. Çünkü, 'olmaz'la işe başladığınız takdirde, ee, siz uzlaşma diye kendi istediğiniz bir şeyi dikte ettirmek, istemediğiniz bir şeyi dikte ettirmek gibi bir duruma düşersiniz. Keşke uzlaşma arayanlar bu kadar veyahut da uzlaşma aranmasının yollarını bu kadar aceleyle kapatanlar bu kadar önyargıyla hareket etmeselerdi. Olay, tabii ki... Siyaset öyle bir iştir ki, siyaset çok tartışmalı bir iştir, kişiler de tartışmalıdır. Ve, ama bu tartışmaların, aslında biraz insafla düşünüldüğü zaman, her şeyi inkâr noktasına gelmemesi lazımdır. Yani, eğer bu tartışmalı siyaset kişilerin liyakat ve meziyetleriyle ilgili olarak her şeyi inkâr noktasına geliyorsa, o zaman ülkeye hizmet edecek insanları bulmakta sıkıntı çekersiniz veya ülkeye daha iyi hizmet edebilecek olan insanları ön fikirlerle, önyargılarla, ön düşüncelerle veya ön kaygılarla elemine etmek suretiyle bir yere varmazsınız.

Özetlersem... 'Ne dedi Demirel?' diyeceklerdir. Gayet açık dedi; yani dedi ki, daha orta yerde bir şey yokken toz dumana gidildi, bir ret cephesi teşekkül etti. Uzlaşma vesaire arayanlar bir ret cephesini kurdular, karşıya çıktılar: 'Şunu tartışmayız'... Ee, onu tartışmazsan, başkası der ki, 'Peki, ben de öbürünü tartışmam.' Binaenaleyh, bir miktar, daha hiçbir şey yokken, o acelecilikle... Pekâlâ Türkiye Büyük Millet Meclisi zemininde olabilecek bir uzlaşma imkânını tıkadılar. Buna rağmen, açıklıkla söylüyorum, bizim Meclis'teki en çok üyesi bulunan siyasi parti olarak ve ben onun başkanı olarak, buna rağmen Anayasa'nın bu 102'nci maddesini işletirken, demokratik yolların, demokratik sabrın, demokratik düşüncenin bütün imkânlarını kullanacağım, açıklıkla söylüyorum.

'Bize gelmedi, bize sormadı, sorulmadı...' Ee nihayet, Doğru Yol Partisi'nin Grubunun temayülünü ben başka partilere sorarak, 'Arkadaşlar, hadi bakalım şu istikamette bir temayyülde bulunun' diyecek durumda değilim ki; böyle bir mekanizma da yok zaten. Doğru Yol Partisi'nin temayülü orta yerde. Ben ortaya karar vermiş de, gitmişim Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne müracaat da etmiş değilim. Zaten onun günü de, saati de gelmemiş.

Binaenaleyh, gelin bu meseleyi, açıkça söyleyeyim, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin vekarına yakışır bir şekilde çözelim. Ben bunu 'gelin çözelim' derken bir davette bulunuyorum ama, Türkiye Büyük Millet Meclisi kendi vekarına yakışır şekilde bu meseleyi çözecektir, buna da inanıyorum. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin...

Şunu da arkadaşlar size söyleyeyim, bu meselenin çözümüne daha 20 günden fazla zaman var. Bu 20 gün zarfında çok fırtına esecektir, çok laf olacaktır, çok çeşitli yorumlar yapılacaktır, çok çeşitli haberler çıkarılacaktır. Bu haberlerin ve bu yorumların sizi rahatsız etmemesini istiyorum."

"Hiçbirinizden şüphem yok"

"Daha evvel de söyledim, bundan evvel yapılan böyle büyük işlerde, o işler içerisinden çıkabilme Türkiye için, Türkiye'nin çıkabilmesi hep bizim arkadaşlarımızın birbirlerine güveni ve dışarıdan üfürülen birtakım sözlere, laflara kulak asmamaları sayesinde olmuştur.

Benden duymadığınız bir laf bana ait değildir, onu söyleyeyim size. Ben bir şey söyleyeceksem, gelir size söylerim. Sizin kulağınıza gitmesini istediğim hiçbir şeyi birilerine söylemem, açıkça söylüyorum.

Önümüzdeki günlerde Türkiye'nin bu meseleyi aşabilmesi, iyi aşabilmesi, Doğru Yol Partisi'nin sıkılmış bir yumruk gibi beraberliğini devam ettirmesine bağlıdır.

Ha, 'Bundan şüphen mi var?' Hayır efendim; 'Demirel'in fire korkusu var...' Benim böyle hiçbirinizden bir şüphem falan hiç olmadı, olsa zaten huzurunuzda olmazdım.

Kanun nizamına göre Doğru Yol Partisi Grubunun toplanması günün hangi saatinde gerekiyorsa toplanır, meseleye bakarız. Mesele, benim meselem, mesele sadece hükümetin meselesi, Doğru Yol Partisi

Grubunun meselesi de değildir. Türkiye, bir Anayasa müessesesini işletecektir, bir Anayasa müessesesini kuracaktır. Türkiye bir Anayasa provizyonu, kaidesini mutlaka geçerli hale getirecektir. Bu, Türk kamuoyunun işidir, Türk basınının işidir, tümüyle Türk Parlamentosunun işidir ve eninde sonunda başarıya ulaşılacağından; yani başarı, rejimin başarısı, başarı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin hür iradesiyle 102'nci maddede kendisine verilen görevi yapabilme başarısıdır; bunun olacağına inanıyorum."

108

Daha sonraki gelişmeler gösterecek; Cumhurbaşkanlığı seçiminden önce Nisan sonlarına doğru yapılan tahminlerin beş paralık değeri yok!

Örneğin; ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz, Demirel'in Çankaya'ya çıkmasıyla DYP'yi 'karanlık bir sokakta yalnız başına yakalamış gibi' bir duygunun, bir önyargının içinde:

"DYP bir felsefe partisi değil. Bugüne kadar sadece Demirel partisi olarak geldi. Demirel faktörü altından çekildiği zaman, DYP bence ikbali olmayan bir parti" diyor. Demirel'siz DYP'nin 'biteceğine' inanıyor.

İlk seçimde DYP oyları ANAP'a... Düşünce ve beklenti bu.

Bir umut da Hüsamettin Cindoruk. Genel başkanlığa gelecek, sağ kanat partileri birleştirecek ve... ANAYOL planı gerçekleşecek.

Tabii bir hesap da Demirel'i seçtirmemek. 226 oyu toplamasını engellemek!

Elbette bu yolu deneyebilir Mesut Yılmaz. Ne ki yanıtı bulunamayan bir soru ortada: Demirel seçilmezse kim seçilecek?

Kimse seçilemeyecek ve Meclis; Anayasa gereği tıpış tıpış genel seçime gidecek. Kısacası, DYP'nin oy vermeyeceği bir adayın şansı yok!

Demirel ise, Çankaya sorununa bir 'Demirel sorunu' gibi bakmayı asla istemiyor. Bir gece yarısı konuşmamızda söyledikleri ilginç ve değişik bir açı içeriyor:

DYP lideri, "Mesele, Doğru Yol meselesi değildir. Meclis'in

meselesidir. Evet, terör gibi, enflasyon gibi. Ben, bunu söylemeye devam edeceğim. Ben, eğer Cumhurbaşkanı olursam Doğru Yol'un oylarıyla değil, Meclis'in oylarıyla olacağım.

Ben diyorum ki size, bu devleti tamir edeceğim ve meydana gelen beraberlik ortamını sürdüreceğim."

Demirel, bir hesap adamı. Sadece Çankaya'yı değil, sonrasını da düşünüyor:

" 'G' gününde Cumhurbaşkanı seçilirse G+17. gün partinin yeni genel başkanını bulacağını" söylüyor.

Komşuya, daha doğrusu ortağa bir ufak taş: "Hem Çankaya'ya katkıda bulunmayacaksın, hem de hükümet olacaksın. Nasıl olacak bu?" diyor.

Demirel grubunu uyarıyor. İnönü basının kendine özgü yorumlarını 'doğru haberlermiş' gibi sattığını söylüyor.

Başbakan'ın, adaylığını 'resmen' açıklamadığı günerden renkli çizgiler bunlar.

İnönü de 'ret cephesi'ni eleştirirken, Cumhurbaşkanlığı turlarının başlayacağı günlere gönderme niteliğinde irdelemeler yapıyor.

Hükümetin sürmesi?.. İnönü o sıralar "Başarılı olan bir koalisyonun bundan sonra devamını istemiyoruz demek kadar saçma bir şey olamaz" diyor. O günlerde toplanan Parti Meclisinde "Cumhurbaşkanlığı seçiminin koalisyonu etkilemeyecek bir şekilde sonuçlandırılmasını herkes istiyor" diye konuşuyor.

Ya adaylığı? Hatta aday olacağına, RP dışında partilerle adaylığı üzerinde konuşmalar yapacağına ilişkin söylentiler? İnönü, bir yanlışlığı düzeltiyor. Adaylığı konusunda çıkarılan söylentilerin tam tersini söylediğini anlatıyor PM'de ve:

"Bir formül olarak aday gösterelim dendiğinden, ama göstermeyelim diyenler olduğundan" söz ediyor, "Göstermeyiz herhalde" diyerek özellikle kendi eğilimini açıklıyor.

Öyle günler ki, en ufak siyasal bir hareket, dalgalanmalar yaratıyor.

Örneğin, 28 Nisan günü, Demirel'le İnönü biraraya geliyor. 50 dakika görüşüyorlar. Çeşitli hükümet sorunları üzerinde durulduğu söyleniyor; ama beklenti, tabii SHP'nin Demirel'e destek verip vermeyeceği konusu üzerinde nelerin konuşulduğunda toplanıyor.

Kuşkusuz Demirel, SHP'den destek bekliyor. İnönü ise, yetkili kurullarla konuyu görüşmekte olduğunu söylemekle yetiniyor.

Demirel'in oy yitirmesini sağlamak için Cindoruk piyasaya sürülüyor. Adaylığını desteklemeye hazır ret cephesi. Ama, Cindoruk'tan böyle bir hareket yok, hatta böyle bir hareketin işareti de yok!

Demirel'in adaylıktan vazgeçeceğinden, hatta turlar sırasında feragat etmesi olasılığından söz açılınca; Demirel bana, "Asla" diye yanıt veriyor:

"Asla! Sonuna dek, dördüncü tur dahil, sonuna kadar aday kalacağım" diyor.

Olayın doğası gereği; sinirler giderek geriliyor.

ANAP, bir intikam senaryosu hazırlamış. Bunu uygulamanın peşinde. "Demirel, şaibeli bir biçimde Çankaya'ya çıkarsa, onu itibarsız kılmanın her yolunu deneyeceklerini" söylüyorlar.

Şabieli yol? Neymiş acaba? Demirel, Özal gibi kaptıkaçtı bir yöntemle Çankaya'ya çıkmayı denemeyecek.

Eleştirdiği yolları, yöntemleri uygulaması düşünülebilir mi? Üstelik, Özal'ın seçildiği 1989 nerede, 1993'ün gerçekleri nerede?

Demirel, tek başına iktidar olan bir partinin adayı değil. Mutlaka başka partilerin veya bir partinin oy desteğiyle seçilebilir. Bu da, TBMM'nin genel eğilimini yansıtan bir seçim, demektir.

Medya mı? Ömür! Hava değişti sütunlarda. Demirel'in seçilmesine kesin gözle bakan medya yavaş yavaş tersi olasılıkları piyasaya sürmeye başladı. Nisan sonunda büyük gazeteler 'Demirel'in seçimi almasına kuşkuyla bakıyor', hatta 'SHP'deki çalkantılar göz önünde bulundurulursa olanaksız' gibi bir hava basıyorlar.

Tabii, her zaman olduğu gibi kendi yorumlarıyla kendi haberleri çelişiyor.

Demirel Cumhurbaşkanı seçilmiş gibi, yerine gelecek Başbakan adayı üzerinde neredeyse toto oynayacak, halka toto oynatacaklar!

Fakat, bir hava değişikliği yok değil kuliste. Çeşitli isimler Başbakan adayı olarak ortaya sürülürken, yavaş yavaş Tansu Çiller adı ağırlık kazanıyor.

Daha doğrusu Çiller adına ağırlık verme istidadı sütunlardan yansıyor.

Öyle günler ki, "Ankara kazan, dedikodu kepçe."

Ama, herkesin aklında Çankaya ölçeğinde yeni Başbakanın kim olacağı sorusu yatıyor.

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Cavit Çağlar'la Demirel'in adaylığı ve hükümet sorunu üzerine)

CÇ: "Grup imzayı topluyor. Bizimkiler mecbur edecek. O da diyecek ki, benim anladığım kadarıyla, ben grubuma saygılıyım, aday oluyorum. Olduk diyecek."

CA: "Öteki partiler ne yapacak?"

CÇ: "Abi, SHP bu hükümetin devamını istiyorsa gelip şey edecek."

CA: "Hükümet nasıl devam edecek, edecek mi?"

CÇ: "Bilmiyorum. Onu da 'Baba' biliyor."

CA: "Formül kafasında?"

CÇ: "Formül kafasında var tabii. Bütün gün beraberdik. Şey etmiyor, başka başka şeyler konuşuyor."

CA: "Renk vermiyor."

CÇ: "Renk vermiyor, vermiyor."

CA: "Yukarı çıkarım dedi mi? Yani grup ısrar ederse aday olurum dedi mi?"

CÇ: "Off the record konuşuyoruz değil mi?"

CA: "Evet!"

CÇ: "Olur. Bitti. İstediği tek şey bütün partilerin desteğiyle ilk turda yukarı çıkmak."

CA: "O zor yahu."

CÇ: "Belli olmaz abi. ANAP da ful rey verebilir. Çünkü, SHP ile bizim aramızı bozmak istiyor. SHP'ye büyük iş düşüyor. Koalisyonun yürümesi için şey edebilir mi?"

CA: "Git dinlen Bursa'ya bari."

CÇ: "Gideceğim. Öldürdüler beni. Herkes bana saldırıyor."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk'la görüşme, 27 Nisan 1993, Özal'ın cenazesinin kalktığı gün)

CA: "Neler oluyor?"

HC: "Ne o, bir şey mi oluyor? (Karşılıklı kahkahalar) Türkiye'de Cavit Çağlar'ın Başbakanlığı tartışıldığına göre siyaset bitmiştir."

CA: "Cavit, Başbakan mı oluyor?"

HC: "Evet. Doğru Yol'un genel başkanlığı Cavit Çağlar için tartışılıyorsa bu ülkede, bu ayıp bize yeter. Cavit Çağlar'la Hüsamettin Cindoruk mukayese edilir hale düşmüşse..."

CA: "Hürriyet bugünkü sayısında yapıyor bunu."

HC: "40 yıldır bu mücadeleyi ben boşuna yapmışım. Bizi bu hale düşüren o."

CA: "Canım ben ciddiye almadım. Gülüp geçtim."

HC: "Ben gülmedim doğrusu."

CA: "Dün meydanda sen Demirel'le yarım saat görüşmüşsün."

HC: "Görüştük, ama biliyorsun bizimkini."

CA: "Ne diyor?"

HC: "Bir şey demedi ki... Çok konuşur ama bir şey demez, bilirsin. (Gülüyor) Aday canım, tabii."

CA: "Aday?"

HC: "Aday! Bana hiçbir şey söylemedi."

CA: "Ama sen ilk günden beri zaten söylüyordun."

HC: "Ona şüphen mi var? Benden o konuda sıkıntı bekleyen beni tanımıyor, demektir."

CA: "Ama adaylığı?"

HC: "Abicim, siz beni dinlemiyorsunuz. Herkes bir şey olur, ben Demirel uzmanıyım." (Gülüyor)

CA: "Aday oldu, peki seçilebilirliği ne?"

HC: "Yüzde yüz! Çünkü müeyyide var."

CA: "Seçim! 3. turda verecekler."

HC: "Evet! Hiç şüphen olmasın."

CA: "Yukarıya çıkacak?"

HC: "Şüphen mi var?"

CA: "Ben hâlâ rakamı bulamadım."

HC: "Bu meclis 1.5 sene içinde seçime gitme riskini göze alır mı? Gizli oy var. Kapalı hücreye girecek. Muhalefet boykot edecektir. Refah'lılar falan gelmez. Gizli oyda fire vermesinler diye. Bence ANAP da yapabilir bunu."

CA: "ANAP oy vermezse nasıl çıkacak?"

HC: "Çarçur oylar var. Bağımsızlar var. 16 kişi içinden veren çıkar. Sen daha iyi takip ediyorsundur."

CA: "Vallahi takip edemiyorum. Ortalık yine tımarhaneye döndü. İlk iki günde basın, 'Demirel,' dedi ve bitti!"

HC: "Bunların hepsi (gazete yöneticileri) geldiler, onunla yemek yediler, konuştular. Off the record söyledi bunlara ve hatta onlara dedi ki; 'Medya oluşturur havayı.' Bana gelip söylediler. 'Bu konuda medyaya ihtiyacım var' dedi. Medyayı da oluşturdular, bitti."

CA: "İşi bitirmişler, şimdi de Başbakan arıyorlar?"

HC: "Bitirdiler. Biliyordum. Ben patronu bildiğim için, bu fırsatı kesinlikle kaçırmaz. Arkasını organize etmekte acaba Özal'dan daha titiz olur mu? Şimdi soru odur.

Bir de orada (Çankaya'da) Özal'dan daha dikkatli, Anayasa'ya saygılı olur mu?"

CA: "Ne olacak genel başkanlık? Senin durumun ne?"

HC: "Benim durumum mu? Aaaa..."

CA: "Genel Başkanlığı reddeder misin?"

HC: "Affedersin, kabızım ben!" (Karşılıklı gülüşmeler)

CA: "Yani genel başkanlıkta yoksun?"

HC: "Yok canım, ne işim var?"

CA: "Başbakanlıkta da?"

HC: "Yok canım, hiçbir şey yok! Sana söylüyorum. Off the record."

CA: "Tabii."

HC: "Cavit Çağlar'ın Başbakanlığı tartışılır hale gelmişse, Türkiye'nin siyasetini yeni baştan tanzim etmek gerekir.

Kahd-ı rical yahu. Öteki adamın önünden 100 bin, 200 bin kişi geçiyorsa, bütün gazeteler sabahtan akşama kadar bu kadar nâki-

se ile dolu adamı ne yere ne göğe koyuyorsa... bir ahlaki hadise daha yapmamız gerektiği anlaşılıyor yahu."

CA: "Yaaa! Çok, çok... Semra Hanım 'Düne kadar küfredenler, bugün arıyorlar' demiş. O bile hayret içinde."

HC: "Ya, ya, ya... İnanası gelmiyor insanın."

CA: "O televizyonların hali... Gazeteler, gazeteciler... Nedir bu hal?"

HC: "Yalnız o nümayişçilerin arkasında (cenaze törenindeki) tarikat işleri var. İnsan kalabalıklarının arkasında. Yarın onu göreceksiniz."

CA: "Tekbirle..."

HC: "Daha da başka şeyler yapabilirler. Yani Uğur Mumcu'nun cenazesinin rövanşını alacaklar bunun (Özal'ın) şahsında."

CA: "Doğru. Laikliğe karşı ilk hareket!"

HC: "Bununla (Özal'la) birlikte gösterecekler. Erbakan'ın Meclis konuşmasını dikkatle oku. Aşağı yukarı ihsas ediyor. Müslüman kardeşim, işte şöyle Müslüman, böyle Müslüman. 'O dini inançları olan bir insandı. Onu bando ile Chopin ile kaldırmayın' diyor. 'Tekbirle kaldırın' diye söylemiş.

İstanbul'da bugün ve yarın Refah hazırlık içindedir. Refah'ta, tarikatçılar da gelirler, orada ilahilerle, tekbirlerle götürürler bu işi."

CA: "Korkunç bir şey olur."

HC: "Ankara'da o kadar güçlü değiller."

CA: "Ankara'da çekinirler, devlet burada diye."

HC: "İstanbul'da çok güçlü tarikatlar, burada değil. İstanbul'da yüzde 18 oyu var Refah'ın."

CA: "Peki ne olacak, kargaşaya mı gideceğiz?"

HC: "Hayır da. Tatsız. Bazı şeyler var."

CA: "Çağlar'la neden yanyana olmadığını anlıyorum."

HC: "Olur mu yahu? Kırk yılımı vermişim. Kavgalar... Menderes'le Demirel'le, Ahmet'le Mehmet'le. Bir şeyi rayına oturtmak için. Getir buraya kadar, uğraş didin.

Sonra karşına çıkardıkları rakibe bak yahu! (Gülüşmeler) Olacak şey mi? Türkiye'nin manzarasıdır bu. Benim için önemli değil de."

CA: "Gazetelerin..."

HC: "Gazetelerin, onu oraya getirenlerin . Objektif düşünelim. İnsan sevdiği abisine bile kusurunu söylemeli."

CA: "Peki kimi getirecek?"

HC: "İçinde o da var, Çağlar!"

CA: "Çağlar da aday mı?"

HC: "Aman efendim, şüpheniz mi var? Kuliste..."

CA: "Kuliste Başbakanlığa mı oynuyor? İnanamıyorum."

HC: "Yahu sen bu kardeşinin yanıldığını gördün mü?"

CA: "İnanamıyorum."

HC: "Adam hakkını istiyormuş, öyle diyormuş. (Kahkahalar) Yaşlı başlı arkadaşlarımız geldi, ağlıyordu adamlar yahu. 'Benden başka bu işi bitirecek var mı?' diyormuş."

CA: "İnanmıyorum. Baba yukarda. Direksiyon onda."

HC: (Dalga geçiyor, gülüyor)

CA: "İstanbul'a gidiyor musun?"

HC: "Yok canım, Ankara yeter. Bir saat yürüyeceğim."

CA: "Dikkat et, yağmur var."

HC: "Benim de şemsiyem!"

CA: "Hadi can."

HC: "Hadi. Off the record."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Cavit Çağlar'la konuşma, güncel konu üzerine)

CÇ: "Adamın en sonunda yukarı çıkıyor."

CA: "Çıkıyor mu?"

CÇ: "Çıkıyor, çıkıyor. İnşallah o günleri bize gösterir."

CA: "ANAP'tan ne haber?"

CÇ: "Hiç mühim değil. Gelmeleri lazım. Madem ki ileride sağın birleşmesini istiyorlar. Eğer sağın birleşmesini istiyorlarsa, gelsinler Süleyman Bey'e olumlu oy versinler, göstersinler kendilerini bakalım."

CA: "Evet."

CÇ: "Öyle değil mi abi? Sağın birleşmesini istiyorlarsa bir adım atsınlar. Şans geldi."

CA: "DYP liderliği için bir hikâye yok orta yerde. Baba'dan bir işaret?"

CÇ: "Arkadaşın kimseye bu iş bitinceye kadar hiçbir şey söylemez."

CA: "Bana da öyle geliyor." (Üstelik niye söylesin? Bir isim söylese o ismin karşısında olanları kıracak. Bu da Çağlar'a söylemediğim benim yorumum, görüşüm.)

CÇ: "Ya, ya, ya! Oh be, biraz rahatladım. Aman yahu! Ne strestir o."

CA: "Dur bakalım, ohooo, daha neler neler. Hele yukarı bir çıksın. Siz aşağıda kaldınız ya, Allah'ın her günü kavga var."

CÇ: "Vay, vay, vay!"

CA: "İnan ki böyle."

CÇ: "Ben konuşmam, ben kaçarım. Ben şimdi düşünüyorum. Amerika'ya mı; Almanya'ya mı kaçayım? Bir süre için, şu patırtı geçsin."

CA: "Yahu sana bir şey söyleyeyim mi? Paran pulun her şeyin var. Değer mi bu patırtı?"

CÇ: "Benim en büyük arzum seninkiyle aynı. Bizimkini yukarı çıkarma hikâyesi var ya. İnşallah bunu Türk halkı, parlamentosu ve dostlarıyla yapıp da... Benim işim bitiyor Cüneyt abi. Çekilecek iş (politika) değil abi."

CA: "Doğru, çekilmez. Sana hayret ediyorum. Bırak senin gibi büyük para sahibi olmayı, beni ayda geçindirecek ve namerde muhtaç etmeyecek kadar gelirim, param olsun, bütün boklu işleri bırakırım."

CÇ: "Cüneyt abi; şu adamı çok sevdiğimiz için peşine takılıp geldik."

CA: "Anlıyorum. 87'den bu yana durumunu çok iyi anlıyorum."

CÇ: "Ben bırakmadım bu adamı. 80'de aldım bu adamı; param var, pulum var, arabam var, uçağım var... Ciğeri on para etmeyecek adamlar bizi tenkit ediyor."

CA: "Değer mi bu durumda kalmak?"

CÇ: "Geçen gün Ertuğrul yazmış işte. Dedim ki, Cüneyt abiciğim, 'Normal köşeme çekileyim.' 14-15 bin kişi çalıştıran adamım. Her hükümet gelir, benden randevu ister. Mecbur. Ben ülkenin yatırımcısı, müteşebbisiyim. Benim hiçbir talebim olmaz ki. Bak şimdi, Bursa'dan mebus olacak adam bir kerre benimle iyi geçinmek zorunda. Gazetem var, her şeyim var yahu."

CA: "Senin Bursa'daki gazetede söylediğin gibi ayda 500 milyon kâr ediyor mu?"

CÇ: "Vallahi milyar şu andaki kârı."

CA: "Yapma yahu!"

CÇ: "Bak abicim, patrondan sonra en yakın sevenlerden birisiyim seni, biliyorsun."

CA: "Sağol!"

CÇ: "Hiç böyle noktasız, virgülsüz."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Demirel, Köşk'e çıkıyor, bir Başbakan aranıyor, İsmet Sezgin'le görüşme)

İS: "Demirel'den sonra Başbakanlık yapmak hem kolay değil, hem de akıl harcı değil. Değil mi?"

CA: "Biraz öyle."

İS: "Bu şartlar altında, eeee, öyle bir adam arayacak ki, hem bu işi kıvırsın, hem de kendisiyle grupla uyumlu olsun. Teşkilatı toparlayabilsin. Üzerinde çok laf edilmesin. Şimdi bu arayışta. Bunun için işte Hüsamettin diyorlar. Hüsamettin bunu sağlayacak şeyde değil."

CA: "İş başına geldiği gün Çağlar'la kavga edebilir ve Çağlar ekibiyle partiden gidebilir."

İS: "Bundan sonra Çağlar geliyor."

CA: "Çağlar, genel başkanlığa gelirse başkaları gidecek."

İS: "Gidecek... Türkiye'de yer yerinden oynayacak yani.

Mesela Tansu'da da bunu (Başbakanlığı) yapacak şey yok. Ne partiyi biliyor, ne devleti biliyor. Ne hükümeti, ne de...

Adam bakıyor, kim var diyor. İşte Sezgin var diyor. 10 sene Maliye, 10 sene Bütçe Komisyonu Başkanlığı yapmış, parti genel başkan yardımcılığı. Spor Gençlik Bakanlığı. Kişiliği... Şöyle diyor, böyle diyor. Şimdi de aylardan beri en başarılı Bakan kamuoyu yoklamalarında, diyor. Hükümetin yüz akı diyor, terör ve anarşi. Olursa o olur, diyor. Meclis'teki arkadaşlarda da o (yani kendisi) görünüyor yani."

CA: "Sana böyle bir ima falan oldu mu?"

İS: "Hayır. Böyle açıkça bir şey yok. Zaten yapmaz da, biliyorsun."

CA: "Belki son dakika çağırır söyler."

İS: "Son dakika şey yapar. Tabii bu son dakikalık iş de değil. Kendi meselesini halletmeden diğer problemi çözmez."

CA: "Ama, haklı."

İS: "Haklı tabii. Yüzde yüz haklı."

CA: "Bütün gazeteler davul çalıyor. Çankaya işi bitmiş, millet Başbakan arıyor. Benim anlamadığım şu: Çankaya işi gerçekten bitti mi?"

İS: "Canım, bitti tabii."

CA: "Nasıl bitti?"

İS: "Yani şimdi affedersin, 3. turda 226 gerekmiyor mu? 226'yı bulur. 180 biz. Geriye kalıyor. 46. SHP 54 kişi değil mi? 20 kişi oy versin bunlardan, gerisi vermesin. 13 de MHP var. Benim alacağım oylar var."

CA: "Sağdan soldan, Kürt milletvekillerinden."

İS: "Eh, işte!"

CA: "ANAP ne yapacak? Size yanaşmayacak. Birtakım koşullar öne sürecek."

İS: "Dün bana dediler ki; (DYP'deki liderliğe atlıyor söz) bir düşünelim. Akl-ı kâmil dediklerimiz. 'Ağabey yüzde 100 oy veririz, oyumuz senin'. Bazıları diyor ki, 'Adam oy vermez sana,' diyor. 'Neden?' dedim. 'Çünkü' dedi, 'sen derler toplarsın partiyi. Sen partide ikilik üçlük çıkartmazsın,' dedi.

Aynı adam, 'Demirel', dedi. 'Cindoruk'u ister, ama o da böler partiyi.'

'Cavit'i ister, o da böler partiyi!

'Tansu'yu ister, o da çarşaflar. Olay bu,' diyor... Onlara da hak veriyorum. Ama aklın yolu şey yaparsa eğer bu olur. (Sezgin lider olur.) Başka adamı ne yapsın?

Sen kendini Süleyman Bey'in yerine koy. Yani sen de ben de. Sen 1964'ten ben de 1955'ten beri tanıyoruz. Çok da iyi tanıyoruz. İkimiz de Süleyman Bey uzmanıyız. (Amma da çok Demirel uzmanı varmış. Ben, Sezgin, Cindoruk!)

Yani bir şey söylemiyor, 'Önce yukarı çıkayım bir kerre,' diyor."

CA: "Benim söylediğim başka. ANAP Demirel'e oy vermeyecek. RP de boykot edecek. Süleyman Bey'e 226 gerekiyor ya. Onu tamamlayacak 10-15 neyse o kadar oy verecekler. Öyle bir denge ki; Demirel yukarı çıktıktan sonra her gün 'Sen milleti temsil etmiyorsun' diyecekler. Buna hazırlanıyor olabilirler."

İS: "Bunun tutarlılığı yok. İki partinin koalisyonda aldığı oylar belli. Temsil ettiği oylar da belli. 180+50=230! Yeter. ANAP'ın bu numaralarına gerek yok."

CA: "Tabii, SHP verirse?"

İS: "Ha, şimdi; 'SHP oy vermezse koalisyonu bozarız,' diyoruz."

CA: "Koalisyon zaten bitiyor."

İS: "O zaman biter koalisyon."

CA: "Bunu duyurdunuz mu arkadaşlara? (SHPye)"

İS: "Kulaklara kar suyu kaçmıştır."

CA: "Gazeteler de yazıyor zaten."

İS: "Yazıyor tabii."

CA: "Ben şunu bilemiyorum; Erdal Bey Allah'ın adamı. Gruba tam hâkim mi? Grupta kaçak olabilir. 50 kişilik grubun 30'u verecek, grup Demirel'e oy kullandı diye gelecek size."

İS: "Eeee, yok artık! Öyle boktan iş olur mu? Bizden 181 oy var."

CA: "Var mı?"

İS: "Var! Kesin! Bir tek Cindoruk oy kullanamıyor, 180."

CA: "Yeterli değil. Sizler Demirel'in seçileceğine kesinkes inanıyor musunuz?"

İS: "Ben inanıyorum. Yüzde 100!"

CA: "Cindoruk da öyle söylüyor. Gazetelere baktım, 'Yol asfalt' demiş. Yani? 'Seçilir,' demiş.

Peki oy miktarı ne olabilir?"

İS: "230'u geçer."

CA: "250 filan olsa çok iyi. ANAP'la temas yok mu?"

İS: "Yok. Yapmak da doğru değil."

CA: "Evet, doğru. Aday olarak ortaya çıkmadı ki henüz Demirel."

İS: "Hem o yönden doğru değil, hem de istikbale muzaf bir pazarlığı içeren bir görüşme, ortaklarımızla olan ilişkilerimize olumsuz etki yapar. O yönden de ayıptır. Değil mi?"

CA: "Demirel arada bir İnönü ile konuşuyor. Bir şey söylemiyor mu Demirel'e?"

İS: "Biliyorsun, patron işi çözer. Önce bozar, güçlendirir, sonra bilahare çözer. Hayırlısı olsun."

CA: "Bana bak, sen şimdi Başbakanlık konutuna gidiyor musun, gitmiyor musun?"

İS: "Bırak dalgayı Cüneyt. Ben kendim için bir şey söylemiyorum. Aklın yolu bu. Akılcı politika yaparım, biliyorsun, ben gerçekçiyim. Sen de biliyorsun; özgürlüğüme düşkün bir adamım. Ben günde bugün 10 polisle geziyorum. O zaman 30 polisle gezeceğim. Bütün Türkiye'nin derdi... Bir de parti... Kongre hazırlayacaksın."

CA: "Yıkılırsa yapacaksın."

İS: "Birileri yıkacaksa, birileri de yapacak!"

(DiYALOG)

Not defterimden:

(Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'le görüşme)

CA: "Hikmet, etraf toz duman."

HÇ: "Sorma. Toz duman."

CA: "Ne oluyor Cumhurbaşkanlığı işi?"

HÇ: "Vallahi, Dışişlerinden, işlerden ben o konuya girip kafa yoracak zaman bulamıyorum. Ne yaparız, bilemiyorum."

CA: "Hükümet bozulur mu?"

HÇ: "Olmazsa defteri kapatırız."

CA: "Olur mu yahu?"

HÇ: "Bilemiyorum. Ben Başbakan'ın hükümeti bozmak istediğini sanmıyorum. Ama nasıl olacak, bilemiyorum tabii."

CA: "Yalçın Doğan'da gördüm, (Demirel) koluna girmiş. 'Hükümeti bozmak istemiyoruz' demişsin."

HÇ: "Uyduruyor Yalçın Doğan. Bu kadar uydurulur mu? Koluma girdiği doğru. Ama 'Hükümeti bozmak istemiyorum' dediğini nereden duymuş Yalçın Doğan? Ben ona söylemedim. Nereden duydu? Uyduruyor. Kendi kafasındakileri Demirel'e söyletiyor.

Ama, hükümeti bozmak istemediği doğru."

CA: "Doğru mu?"

HÇ: "Tabii canım. Böyle rahat hükümeti nerede bulacaksın?"

CA: "Seçilirse nasıl yapacak?"

HÇ: "Bilemiyorum ki."

CA: "Yukarı gidebilecek mi?"

HÇ: "Ben mantık kullanıyorum. Kimseyle konuşmuş değilim. Ne yapacak şimdi Süleyman Bey? Yaşı 68."

CA: "O karar vermiş olabilir, sayı çıkabilecek mi?"

HÇ: "Çıkar tabii. Kendi partisinden zorluk çıkar mı?"

CA: "Sanmıyorum. Siz varsınız."

HÇ: "Şu var tabii: konuşmuş değilim kimseyle. SHP+DYP koalisyonunun devamına karar verilirse, ikisi, bunun arkasından Cumhurbaşkanına evet demek gelecek tabii."

CA: "Sizin grup tam verir mi, yoksa gene?.."

HÇ: "Gizli oylamada her grup üç-beş tane fire verir. Grubu ikna etmenin... Koalisyonun devam etme-etmeme kararıdır bu. Ederse... Şöyle böyle dememesi lazım. O zaman karar beraberdir.

Cumhurbaşkanlığı ile koalisyon ayrı ayrı değil, aynı pakettedir, bir pakettir bana göre. Öyle olması gerekmiyor mu?"

CA: "Evet, öyle?" (Böylece iki parti arasında hükümetin devamı koşuluyla Demirel'in Cumhurbaşkanlığına yeşil ışık yakılıyor demek ki... Çetin'in sözleri bunu gösteriyor. Her ne kadar kimseyle konuşmadım diyorsa da, İnönü ile görüştüğü anlaşılıyor.)

HÇ: "Of the record söylüyorum bunları. Koalisyona evet deyip Cumhurbaşkanına hayır diyelim dersen zedelenmiş olursun.

Cumhurbaşkanlığı, Başbakan'ın kendi kararıdır. Ondan sonrası da koalisyona karar vermektir. Karar verince onun gereğini yapması gerekecektir."

CA: "Bana kalırsa Demirel de koalisyonun devamını istiyor."

HÇ: "Evet. Ben de samimi olarak koalisyonun devam etmesini istediğine inanıyorum."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Devlet Bakanı Cavit Çağlar'la söyleşi)

CA: "Öteki partilerden bir şey çarpmıyor mu? Ne yapıyorlar, ne yapacaklar?"

CÇ: "Verecekler be abicim. Başka çare yok. Gazeteler de durmadan yazıyor."

CA: "Bir Mehmet Barlas beğenmemiş."

CÇ: "Artık Cumhurbaşkanlığı seçimini bıraktılar. Başbakanlık meselesi. 'İsmet Sezgin olur,' diyorlar. Şu diyorlar, bu diyorlar Başbakanlığa. 'Ne dersiniz' diyenlere, İsmet abi de 'Allah derim' demiş." (Kıskıs gülüyor)

CA: "Daha kendi adaylığını koymadı Demirel, kabineyi kuruyor?"

CÇ: "Abicim, Baba yapar işini. Çıkar yukarıya, rahatladıktan sonra işi tezgâhlar."

CA: "Zaten bu söylentiler biraz erken gibi geliyor bana."

CÇ: "Basına malzeme lazım."

CA: "SHP'den ne çarpıyor?"

CÇ: "Onlar şey yapmak istemezler."

CA: "SHP oy verecek görünüyor. Ama hükümet işini nasıl halledeceksiniz? Bir yol görünüyor mu?"

CÇ: "Olur abi, olur."

CA: "Sizin grup koalisyonun devamına bir şey demez mi?"

CÇ: "Ne diyecek ki? Koalisyon devam ediyor. Abi, Özal eski-

den ne yapardı? Bazı zırvalayan milletvekilleri olursa çağırırdı yukarıya. Bizimki de aynı şey yapacak.

Bizimki elini çekmez ki şeyden. Niye bıraksın adam? Aya gitmiyor, uzaya gitmiyor adam. Büsbütün ileriye geçiyor."

CA: "Senin üzerinde de spekülasyon var?"

CÇ: "Çoook! Ben Demirel'e çok yakın olduğum için beni yıpratmaları abi, zorunludur. Bilirsin bu işleri."

CA: "Güya sen şu olmazsa olmaz diyormuşsun da, kongreyi topluyormuşsun da..."

CÇ: "Benim hiç şeyim yok. Ben bu konularda konuşur muyum abi? Bana büyük baskı var. Grubun büyük baskısı var bana."

CA: "Genel başkan, Başbakan ol, diye?"

CÇ: "Ol diye. Ama ben Ağa bir şey demezse, benim hiçbir şeyim olmaz.

Bana 'Otur köşene,' otururum. Benim hedefim Demirel'i Cumhurbaşkanı görmek. Benim işim bitti."

CA: "Böyle yazayım mı?"

CÇ: "De..."

CA: "'Benim hedefim Demirel'i Cumhurbaşkanı görmektir. O ne derse o olur. Bir köşede dururum, otur köşende derse'..."

CÇ: "Ben bir kavga yaptıysam günün şartları gerektirdiği için o kavgayı yaptım.

Patrona kim saldırırsa, ben panter gibi üzerine giderim."

CA: "Sen Semra Hanım'a gittin, uzunca konuştun. Semra Hanım sana bir şey söylemedi mi?"

CÇ: "Eeee.. Bu aramızda. Semra Hanım 'Süleyman Bey Cumhurbaşkanı olsun' diyor. Bana dedi, 'Hak onun' dedi ve 'Ülkeyi toparlar' dedi."

CA: "İlginç!"

CÇ: "Ve, Mesut'a söylenmedik laf bırakmıyor. 'Kocamın katili' diyor. 'Partisini elinden çaldı' diyor. 'Biz de yardım ettik' diyor."

CA: "Şimdi de oğlu yardım ediyor. Kanal 6'da böyle programlar yayımlıyor."

CÇ: "Çok bozuk şeye. Felaket kadın. Bunlar yazılacak şeyler değil ya, ama felaket. Benim aram iyidir kadınla. Demirel'den evvel tanırım. 17-18 senelik ahbaplığımız vardır bunlarla."

Not defterimden:

(SHP lideri Erdal İnönü ile hükümet konusunda görüşme)

CA: "Şöyle bir konuşayım, dedim efendim."

Eİ: "Ama yeni bir şey yok."

CA: "Koalisyonun devamını istiyorsunuz tabii."

Eİ: "Evet."

CA: "Nasıl bir formül aklınıza geliyor?"

Eİ: "Bir şey düşünmedik daha, onun için yeni bir şey yok. Gazetelerde çıkanların hepsi tahminden ibaret."

CA: "Yani palavra mı?"

Eİ: "Bir şey konuşmadık daha."

CA: "Hiçbir şey? Geçen gün Demirel'le beraber oldunuz. Herhalde bir şeyler konuşmuşsunuzdur?"

Eİ: "Başka şeyler konuştuk."

CA: "Bu görüşmelerde 'bu konu' açılmıyor mu hiç?"

Eİ: "Daha sonra."

CA: "23 Nisanda, 24 Nisanda?"

Eİ: "Evet, evet."

CA: "Koalisyonun devamı, bulacağı ve sizinle mutabık kalacağı Başbakan ismine bağlı, değil mi?"

Eİ: "Bunlar daha sonraki işler. Gerçekten benim bu tahminlerle konuşmamın hiç anlamı yok! Çünkü ne söylersem yanlış anlaşılıyor. Tabii o sürecin Başbakanla konuşarak başlaması lazım."

CA: "Kendi bilgim için soruyorum: Şimdi herkes oldu bitti, Demirel yukarı çıktı gibi bir manzara çiziyor. Daha pek belli değil gibi. Çünkü bir yerden oy alması gerek. 180 oy yetmez ki... Sizden alması lazım. Sizin grup, koalisyonun devam etmesi koşuluyla, 50 oy verir mi Demirel'e?"

Eİ: "Kimse bilemez tabii. Gizli oylamada neler olacağını. Çok olasılıklar var. Daha oturup konuşmadık. Ciddi konuşmaların, tahminlerin bir değeri, bir faydası var."

CA: "Size bağlı olarak sormuyorum. Yukarı çıkabilir mi, sizin tahmininiz nedir?"

Eİ: "Gerçekten benim bir tahminim de yok!"

CA: "Yok?"

Eİ: "Daha kendilerinin (Demirel'in) ne istediğini bilmiyorum ki..."

CA: (Gülüyor) "Doğru da... Diyelim ki aday oldu."

Eİ: "Böyle şeyler varsayımla olmaz. Olmaz!"

CA: "Ama görüşmenizin 24 Nisanda olacağı kesin değil mi efendim?"

Eİ: "Daha çok fazla beklenemez. Hükümetin normal işlerini yapıyoruz. Normal işlerinden biri de tabii ki Cumhurbaşkanı seçimi."

CA: "Yani önümüzdeki günlerde, diyorsunuz."

Eİ: "Evet, başında da öyle konuşmuştuk."

CA: "Teşekkürler."

Eİ: "Güle güle."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Hüsamettin Cindoruk'la aynı konular, gelişen durumlar)

CA: "Genel başkan yardımcıları bir toplantı yapmışlar. Demirel sonrası görüşülmüş. Seni genel başkan, İsmet'i de TBMM Başkanlığına getirmeyi planlamışlar. Bizim arkadaşların böle bir istihbaratı var, kulağına çarptı mı?"

HC: "Hayır canım. Adam 'İki meseleyi arka arkaya çözmeye kalkışmayın. Arkadaki öndekini bozar' diyor.

CA: "Bugün yine söyledi mi?"

HC: "Evet."

CA: "'Ben seçildikten sonra öteki sorun' diyor."

HC: "Tabii. Aslında bu sıralama doğrudur. O arada kulise çok adam düşer. O gün de söyledi. 'Tartışmayı kesin'. Bu tartışma bitsin. Anketler filan falan. Her gün gazetelerde adaylar. Nevzat Ayaz'a kadar Cumhurbaşkanı adayı çıktı. (Gülüşmeler) Daha kimler çıktı, hatırlamıyorum. Ama akla gelmeyenlerden 8 tane aday gösteriyor adam."

CA: "Mümtaz Soysal Hoca oy alabilir mi? O da aday gösterilebilir."

HC: "Onu da bırak. Sağcıların çoğunlukta olduğu bir Meclis'ten, sosyaldemokrat başkan çıkar mı yahu? Bu tartışmayı bitirmek için yaptı bunu, tahminim."

CA: "Nedir tahminin, çıkar mı?"

HC: "Çıkar, çıkar!"

CA: "Genel başkanlık önerisi gelirse yarın öbür gün, ne yapacaksın?"

HC: "Hiç düşünmedim. O, ikinci mesele."

CA: "Kuliste konuştuğumuz ANAP'lılar, senin genel başkan olmanı istiyorlar. O zaman ANAYOL hemen kurulacak. Öyle diyorlar."

HC: "Olur mu öyle şey? Kavgamızı yapmışız. Partiyi uğraşıp bugünlere getirmişiz."

CA: "Habere olumlu gözle bakalım, senin genel başkanlığına."

HC: "Hayır! Bakalım şartlar ne olacak."

CA: "Cindoruk istemiyor, diye kesip atmayalım."

HC: "Böyle bir şey demedim."

CA: "Deme!"

HC: "Hayır, demedim. Altına bakıyorum. Süleyman Bey bugünkü parti kadrosunu tutacaksa, partide hiçbir şey yapamazsın. Hatta hükümette tutarsa bugünkü Bakan kadrosunu, hiçbir şey yapamazsın."

CA: "Nasıl tutacak? Sen Başbakan ve genel başkan olunca."

HC: "İşte... o..."

CA: "Olur mu öyle şey? Sen Başbakan oluyorsun. Dilediğinle çalışırsın."

HC: "Yıldırım (Akbulut) da Başbakan oldu. Eline kabine listesini verdiler, çıktı okudu."

CA: "Senin durumunla Akbulut'unki aynı değil ki... Hükümet tamamen senin tasarrufunda. Bu, bir. Parti de... Bu da iki."

HC: "Meşveretsiz olmaz tabii."

CA: "Olmaz. Ama aksi de olmaz."

HC: "Onlara bakmak lazım."

CA: "O zaman şakır şakır yazarız."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Devlet Bakanı Cavit Çağlar'la görüşme)

CÇ: "Hükümete hiçbir şey olmaz, devam eder."

CA: Kim kuracak hükümeti?"

CÇ: "Hükümeti?.. Bizimkinin söyleyeceği adam!"

CA: "Her şey çok ani oldu."

CÇ: "Nerden öldü herif be yahu? Akşam sabaha karşı. Ömer, Yaşar oturduk evde, değerlendirme yapıyoruz. Bulut gibi olduk."

CA: "Niye?"

CÇ: "Yahu abi; büyük bir mesuliyet aldık üzerimize. Şu mesuliyeti aldık: Baba çıkacak oraya. Adamı biz itiyoruz oraya. İstemedi. Grup olarak 180 kişi... Ondan sonra... Hazırlıksız yakalandık.

Beyefendi ne diyecek, ne yapacağız? Kimi genel başkan yapın diyecek veya karışmıyorum, çıkarın aranızdan birini diyecek. Bilemiyoruz hiçbir şey.

En yakını benim, benimle konuşmuyor bunları."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Başbakan Demirel'le görüşme, bir cumartesi sabahı, saat 11.00)

CA: "Efendim, gazeteler sizi öyle sarıp sarmaladılar ki.. tebrikler başlayacak neredeyse."

SD: "Neyi tebrik edecekler? Tebrik edilecek bir şey yok ki..."

CA: "Nasıl yok canım?"

SD: "Daha aday değilim, henüz."

CA: "Yapmayın beyefendi. Ya kamuoyu?"

SD: "Kamuoyu öyle görüyor da.. Bizim aradaşlarımız da öyle. Ama çarşamba sabahına kadar adayım da desem kıymeti yok."

CA: "Şimdi efendim; SHP lideriyle bir konuşma yapacağınız daha önce ilan edilmişti. Bir türlü o konuşma olmadı. Sanıyorum ki

siz, kendi işlerinizi ayarladıktan sonra bu görüşmeyi yapmayı planlıyorsunuz."

SD: "Bütün mekanizmayı ayarlayıp öyle görüşeceğim.Yani 'ne olursa, olur'. Ben de onun üzerinde çalışıyorum, arkadaşlarımla."

CA: "Yani parti içi bir çalışma mı?"

SD: "Hayır. Hükümet tarafı... Ne olursa ne olur?"

CA: "Yani hükümet; siz yukarı çıkınca... Koalisyon devam edecek mi efendim?"

SD: "Tabii... Başbakanlıktan, parti başkanlığından, milletvekilliğinden istifa edeceksiniz. (Kendi durumu) İyi de.. Hükümet bu. Bu araştırmayı yapmazsak askıda kalır."

CA: "Evet."

SD: "Ama yenisi kuruluncaya kadar hükümet devam edecektir. Yenisinin kurulması için öbür tarafta (DYP'de) parti başkanı lazım. Parti başkanının seçilmesi lazım. Büyük Kongrece. Büyük Kongreyi ancak 15 günde, 20 günde toplamak mümkün. 15-20 gün müddet var arada; yeni bir hükümet kuruluncaya kadar... O müddet içinde nasıl olacak, işte bunları araştırıyoruz biz burada.

Ben bütün bunları toparladıktan sonra Sayın İnönü ile konuşacağım."

CA: "Öyle mi efendim?"

SD: "Dün konuştuk zaten. Ben hazır hale gelince, konuşacağız. Bugün bir şey yok orta yerde."

CA: "SHP'nin yanı sıra ANAP'la da bir temas arayacak mısınız?"

SD: "Ne zaman arasam acaba? Çünkü; bazı kimseler (Mesut Yılmaz) sanki ben adaylığımı koymuşum, kimselere sormamışım falan gibi ayrı kanaatteler. Ben daha henüz aday değilim ki... Bana 'Aday ol' diyor grubum."

CA: "Çünkü ANAP..."

SD: "Kendi grubum bana aday ol dedikten sonra, ben kime gidip ne sorayım yani? Üstelik aday olduktan sonra ben başkalarına gideceğim, 'Ben aday olmaya zorlanıyorum veya aday oluyorum. Bana destek verin' diyeceğim."

CA: "Yani herkese, bütün partilere söyleyeceksiniz bunu?"

SD: "Kolay değildir, ama diyeceğim."

CA: "ANAP'a da?"

SD: "Sadi (Irmak) Hoca bana geldi, 'Destek verin', dedi. (12 Mart 1971 darbesinden sonra askerlerin Başbakanlığa getirdiği Prof. Sadi Irmak. Partiler arası bir hükümet kurmaya çalışıyor. Adalet Partisi parlamentoda büyük parti. Demirel'e gidiyor, destek arıyor, Bakan istiyor.)

'Biz sana destek vermeyiz' dedim. Kalktı, giderken basına beyanatta bulundu: 'Demirel bize çok büyük nezaketle muamele etti' dedi ki, ben ona oy vermeyiz, dedim. 'Kendisine minnettarım' dedi. İyi mi?"

CA: (Gülüyor)

SD: (Gülüyor) "Görüyor musun deneyimi? Deneyim bu işte."

CA: "Aday olursanız, seçilme şansınızı görüyorsunuz, değil mi efendim?"

SD: "Öyle görünüyor. Yani üç partinin üçü de artık geri dursa, yine görünüyor."

CA: "Yani ANAP, RP ve CHP, değil mi bu partiler?"

SD: "Bir defa tam kadro kontrol etmek de o kadar kolay değil. Çünkü, 4. turdan sonra seçim var."

CA: "Boykot etmeleri olasılığı var mı?"

SD: "Sanmıyorum."

CA: "Oylamaya katılacaklar, ama oy vermeyecekler."

SD: "Şimdi bakın ne olur: Boykot da olsa, 4. turdan sonra seçim var. 4. turdan sonra Anadolu var. Söyleyeyim:

Anadolu'nun mübarek topraklarına hep birlikte ayak basarız."

CA: "Şimdi, 'Biz vermedik oy, milletin yüzde kaçını temsil ederek yukarıya çıkıyor' demeye hazırlanıyorlar. Halbuki Özal, yüzde 21.75 destekle çıkmıştı. Sizin ki –SHP ile birlikte– yüzde 40'ın üzerinde galiba, değil mi?"

SD: "Zaten daha fazlasını da bulmak mümkün değil canım. Salt çoğunluk 226'yı koymuş adam. 226 aşağı yukarı yüzde 40-42'ye tekâbül ediyor. Yüzde 48'de duruyoruz ya koalisyon olarak."

CA: "İşte Demirel'in 226 oyla yukarı çıkmayı kabul eder halde olduğu..."

SD: "Şartı ben koymadım ki... Şartı Anayasa koymuş. 226'yı bulduğumuz yerde bu iş oluyor."

CA: "Olay bitiyor, değil mi?"

SD: "Anayasa '300 oy alacaksınız' demiyor. '301 ve 302 alacaksınız' diyor. 226'yı da son iki turda alacaksınız. '226'yı alırsanız ikinci, üçüncü sınıf olursunuz' demiyor. 'Yine Cumhurbaşkanı olursunuz,' diyor."

CA: "Anlıyorum efendim."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(TBMM Başkanı Cindoruk'la görüşme)

CA: "Nedir durum?"

HC: "Tiyatro yahu."

CA: "Niye?"

HC: "Çok karışık ortalık. Gelen, giden, koşuşan."

CA: "Aaa, tabii."

HC: "Hayatımda görmediğim, unuttuğum adamlar çıktı ortaya. Ya bu adam (Cindoruk) bir şey olursa diye. Ben bunları yaşadığım için 30 senedir, bana komik geliyor."

CA: "Doğru, bu filmleri çok gördük."

HC: "Sağımda solumda... Yazıhanem emrinizdedir..."

CA: "Biraz ayağını sürç, birini bulamazsın."

HC: "Aaaa... Tabii. Benim başımdan neler geçti."

CA: "Neler dönüyor etrafta?"

HC: "Patron girdi kulise. Gazetecileri çağırıyor ikişer üçer."

CA: "Dün gece Milliyet, bugün Hürriyet. Bir ara telefonla konuştuk, o şey diyor."

HC: "Kongre!"

CA: "Evet ama henüz kesinleşmemiş ne yapacağı, ne olacağı."

HC: "Çünkü Anayasa'da boşluk var. Evet, Erdal Bey'in Başbakan vekilliği ne kadar sürebilir?"

CA: "Herhalde 10-15 günü geçmez."

HC: "Anayasa'da Bakanlar için hüküm var. 15 günden fazla vekâlet edemez diye ama Başbakan, Cumhurbaşkanı olunca ne olacak? Ben de yorum yapamadım."

CA: "O kadar uzun süre olmaz. 10-15 günde bu işi temizlemeleri lazım. Ondan sonra DYP kongresi olur, aslisi gelir, oturur. Demirel'in seçilme şansında bir değişiklik var mı?"

HC: "SHP su koyvermezse şansı var. Su koyarsa yok! SHP' den en az 40 oy alması lazım. Çünkü Türkeş'in oyu 13 değil, 8-9! MHP'yi iyi tanıyanlar 13'ü şüpheli görüyorlar. Gizli oyda 13 tutturmazlar, diyorlar."

CA: "Zaten gizli oy. Neyin ne olacağı belli değil."

HC: "Muhsin Yazıcıoğlu filan vermiyorlar çünkü. Onlar böyle açıklamalar yapmışlar bugün. Ecevit vermez."

CA: "RP?"

HC: "Vermez. Kesin. ANAP da. Kalıyor SHP'ye."

CA: "SHP sağlam durmazsa..."

HC: "SHP 20 filan verirse iş karışır. Tabii Anayasa'da şantaj var. Anayasa'nın yaptığı şantaj. Demirel'in yaptığı. Adamın söylediği Anayasa maddesi. Anayasa diyor ki; 'sen bunu seçmezsen ben seni feshettim!' "

CA: "Yani sen bu Meclis'in seçime gidebileceğine inanıyor musun?"

HC: "İnanmıyorum. Ama bunlar nasılsa o verir, bu verir diye..."

CA: "Aaaaa..." (Kahkahalar)

HC: "Kazaya uğrar yani!"

CA: "Bak o olur."

HC: "Çünkü burada geri zekâlı adam çok. 'Nasılsa ötekiler veriyordur' der... ve vermez."

CA: "Peki, Mesut Yılmaz ne yapıyor?"

HC: "Mesut, Demirel'i Köşk'e yollamak istiyor. Kendi oyu olmadan. İleride Demirel'e karşı çıkabilmek için. Onun oyu olmadan, onun muhalefetiyle, direnciyle. Beni kullanarak falan..."

CA: "Bugün Hüsamettin de (DYP'yi) bir süre kurtarır, fakat 'Bu iş bitmiştir,' demiş. Güya sen de 'DYP bitmiştir' demişsin. Kuliste yeni yeni bu numaralar dönüyor. Sen böyle bir şey söyledin mi?"

HC: "Benim söylediğim şu: 'AP kapatılmıştır, Demirel gitmektedir. Doğru Yol'un geçmişle referansı azalmaktadır,' dedim.

Bundan sonra eşit şartlarla ANAP'la DYP arasında bir çatışma, bir çekişme olacaktır."

CA: "Tam tersi söylenip yazılıyor. Şöyle: 'Benim misyonum artık sağı birleştirmektir. Aydın Menderes'i almaktır'..."

HC: "Yahu, ben öyle detaya girer miyim?"

CA: "Sen niye böyle şeyler söyleyeceksin ki?"

HC: "Ayrıca ben bir şeye soyunmam da. Bu yaştan sonra onunla bununla mı uğraşacağım? Çoluk çocukla. Bana sorduklarında, bunu Sabah'çılara söyledim. Sıkıştırdılar, 'Bak arkadaş, şimdi DYP ile ANAP eşit şartlara gelmiştir.' Kim genel başkan olacaksa işi zor. İki referanstan yoksun olan DYP, 83 partisi içeriğine dönüşecektir."

CA: "Tam tersini söylüyorlar."

HC: "Yavuz Donat bana sordu. 'Birleşmeyi genel seçimden sonra taban başlatır' dedim."

CA: "Bana soranlara; 'Cindoruk bir partinin başına geçecek, sonra onu bir başka partiye yamayacak. Niye yapsın bunu?' dedim."

HC: "Kaldı ki; ben temkinli adamım. Benim söylediğim budur. Bu şartlarla DYP'nin başına kim geçerse işi zordur.

Süleyman Bey el altından alâkalar kurar ama, Allah var, Turgut Özal gibi yapamaz. Nazmiye Hanım'ı il başkanı yapmaz."

CA: "Yok canım."

HC: "Kongreye girmez. Delegeleri çağırıp konuşmaz."

CA: "Bir şeyi kafasına koydu mu, doğru dürüst onun üzerine oynar."

HC: "Oynar! Zannetmeyin ki, dedim ki; Demirel, DYP'ye arka çıkar açıktan. Adam Özal'a benzememek için özen gösterecek. Tarihe hesap verecek, tarihe geçecek. Demirel, tarihi dikkate alır. Bayar'dan öğrendiği şeyler var."

CA: "Sanırım. Zaten grupta da söyledi onu."

HC: "Üstü kapalı söyledi adam: 'Benden medet ummayın'.

O gün söyledikleri de beni doğruluyor. 'Kimi genel başkan yaparsanız yapın, ama bana güvenmeyin' diyor. Hürriyet'çilere bu sabah diyor ki: 'Kongre halleder bu işi'. Tüzük gereği bir geçici başkan ve sonra kongre yapılır, adaylar çıkar. 'Kim kazanırsa, Başbakan yaparım' demeye getiriyor. 'Mesele orada biter,' diyor."

CA: "Doğrusu da bu."

HC: "Anayasal sistem, demokratik sistem bu. Demirel, Başba-

kan tayin ederse (Özal'ın Yıldırım Akbulut'u tayin ettiği gibi) şimdi, genel başkan tayin etmiş demektir."

CA: "Yapar mı onu hiç!"

HC: "Fakat tercihini göstermiş oluyor. Hepiniz diyeceksiniz ki, tayin etti, belli etti görüşünü..."

CA: "Onu yaptığı zaman Özal'dan farkı kalmaz ki..."

HC: "Tabii. Adamın söylediği demokratik bir mekanizmadır."

CA: "Baştan beri 'Tüzük neyi gösteriyorsa onu yapmak lazımdır, yaparız,' diyor."

HC: "Hayır. Arkasına başka mesele takmıyor. 'Önce bunu (Çankaya seçimini) bitirelim,' diyor."

CA: "Doğru. Önce Cumhurbaşkanı seçimi, sonra kongre filan."

HC: " 'Bu meselenin (Çankaya'nın) arkasına bir mesele katarsanız, ötekini de sıkıntıya sokarsınız,' diyor. Doğru söylüyor. Okudum konuşmayı. Doğrusu çok güzel bir konuşma. 'Mademki beni istiyorsunuz, önce bunu bitirin.'"

CA: "Mantıklı, her şeyi yerli yerinde bir konuşmaydı, dinledim."

HC: "Yani düşünmüş, taşınmış, hesaplamış. O konuşmayı yaptı. Şimdi bizimkilerin telaşı şu:

Kongrede adamlardan birini destekler mi?"

CA: "Demirel mi? Kongreye elini sürmeyecek. Yapmaz!"

HC: "'Siz aranızda, kendiniz halledin, karar verin' diyor adam."

CA: "İşler çok enayilik kokarsa belki bir şey söyler ama ben bunu da sanmıyorum."

HC: "Ağzını sıkı tutanlara 'Yahu şu arkadaşımızla aşamazsınız' diyebilir. Bu da onun hakkı."

CA: "Çok kötü bir gidiş olmazsa... Ama çıkıp da ortaya, şunun yanındayım, bunun karşısındayım... Yok yahu! Bu hareketi beklemek, Demirel'i tanımamak olur."

HC: "Yalçın, bugün Ali ile ilgili bir şey yazmış ya."

CA: "İnanmadım yahu."

HC: "Bizim arkadaşlar ona takılmışlar. O yapabilir, özel ilişkileri var, menfaat hesapları var. Onu (Demirel'i) ilzam etmez ki."

CA: "Hem etmez, hem de onu çağırır, gereken dersi verir. Demirel girmez o oyunlara. Çünkü, duyulacağını bilir."

HC: "Nitekim, bak duyuldu."

CA: "Ali Şener'e ne oluyor?"

HC: "Birden çıktı ortaya, yoktu daha önce."

CA: "Çıktı mı ortaya?"

HC: "Bir buçuk yıldır var ortalıkta, görmemezlikten geliyoruz."

CA: "Siyasetin içinde?"

HC: "Evet. Hükümetin içinde?"

CA: "Allah Allah! Kiminle? Çağlar'la falan?"

HC: "Evet. O beş-altı kişiyle. Ömer falan."

CA: "Öyle mi?"

HC: "Sıkıntı o."

CA: "(Demirel) Halleder o işleri."

HC: "Halledemeyeceği noktaya gelen işler var. Ama, 'Onlar beni ilzam etmez' der, çıkar işin içinden..."

CA: "Hayır, 'Beni ilzam etmez' diye ilan eder."

HC: "Tabii, tabii. Mesela Yahya için öyle söyledi."

CA: "'Bulun, verin mahkemeye,' dedi."

HC: "Onlardan rahatsız olmaz."

CA: "Kongreye karışacağını sanmıyorum."

HC: "Zaten karışır da ya dinlemezlerse? Özal'ın durumuna düşer. 5-10 kişiyle kalır. Bir de o var: Çünkü adamın menfaati, seçilme menfaati."

CA: "Bir işaret almış olacaklar ki, baktım Çağlar Bursa'da."

HC: "Tabii. Boşlukta kaldılar."

CA: "İsmet (Sezgin) 'Hiç kimseye umut falan vermedi' dedi. Zaten umut verseydi Çağlar Bursa'ya çeker gider miydi?"

HC: "Bir de anketler onu (Çağlar'ı) yüzde 8'e düşürünce..."

CA: "Bütün bunlar Demirel'in liderlik konusunda birinin yanında vaziyet almayacağını gösteriyor."

HC: "Akıllı adam. Karşımızdaki boş bir adam değil ki... Bunca yıllık tecrübe.

Kulaklarının arkasında bile gözü var."

(Kahkahalar)

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Başbakan Demirel'le, adaylığından önce, Konut'ta çalışıyor)

CA: "Beyefendi, nasılsınız?"

SD: "Vallahi, devlet işleriyle uğraşıyorum."

CA: "Bir yandan devlet işi, bir yandan da 'öbür' iş."

SD: "Öbür işe vakit var."

CA: "Adaylığınızı koymak için 10 gün süre var zaten."

SD: "Tabii, belki çok güçlü bir adam çıkar da çekiliriz ortadan."

CA: "Var mı?"

SD: "Ne bileyim ben. Mesut Bey birini çıkarır filan hani. (Dalga geçiyor) Bütün partilerin hepsini toparlar."

CA: "Bugün dolaşmış partileri, aday filan yok ortada. Hüsamettin'i söylemiş bugün CHP'ye."

SD: "Canım, Hüsamettin onun dediğini kabul ediyor mu ki, onu söylüyor."

CA: "Bilemiyorum. Birdenbire bir garip ortam oluştu, anlayamadım."

SD: "Niye? Hep böyle olur. Başka türlü olur mu? Yani adam senin dümen suyuna girer mi yahu?"

CA: "Girmez!"

SD: "Ben de olsam girmem. Niye girsin? Ben onu gayet doğal buluyorum.

Ama benim içimde aday araması... O, işte, fitne olur."

CA: "Seçim işi grupta bozgun yapmaz, değil mi?"

SD: "Hiçbir şey yapmaz canım."

CA: "Zorlanırsa bu grup seçime gider."

SD: "Zaten onu söyledim. 'Beni ortaya çıkarıyorsunuz, seçimi göze alın,' dedim. Anlatabildim mi?"

CA: "Değil mi? Göze almış olmaları lazım."

SD: "Tabii, tabii canım. Şimdi bakın; DYP'nin 182 kişisi var. Meclis mevcudu 450 kişiden 2'si ölü. 448 mevcudu var Meclis'in. Binaenaleyh demek ki; 248, 18 daha 266 kişisi var Doğru Yol'un dışında. Hadi bu 266 kişiden 226'yı çıkarın."

CA: "Nasıl, mümkün değil."

SD: "Nasıl çıkaracaksın? 226'yı 266'dan hadi çıkarın bakalım. Yani 40 kişi dışarda kalacak, diğerlerinin hepsini toplayacaksınız. Hadi toplayın bakalım. (Muhalefetin Demirel'e karşı bir aday çıkarıp üzerinde birleşme gayretlerine matematik yoldan yanıt veriyor.)

Ondan sonra hükümet yapın. Onu da söyleyeyim size. Ondan sonra bu 226 ile hükümet yapın, hadi!"

CA: "Erdal Bey'in ağzı nasıl?"

SD: "Kendi adamlarıyla konuşmadan ne desin?"

CA: "Zaten onun merakı hükümet galiba."

SD: "Kendi adamlarıyla konuşacak, ama grup kararı alma imkânı yok. Hiç kimse angaje olamaz."

CA: "Bir de şu var: SHP'den 40 kişinin size oy vermesi lazım."

SD: "30 kişi verse, kâfi."

CA: "Öyle mi?"

SD: "Evet, evet. Aritmetik o kadar bozuk değil."

CA: "Öyleyse tereddüt nerede efendim?"

SD: "Reyler sayılıp netice çıkıncaya kadar tereddüt vardır." (İhtiyatı elden bırakmayan Demirel. Kuşkuları geride bırakmak için seçim sonucuna kadar beklemeyi ilke edinen Demirel.)

CA: "Doğru." (Karşılıklı kahkahalar)

SD: "Aritmetik plan o kadar şey değil. Ben konuştum Erdal Bey'le."

CA: "Evet, işittiğim için sordum."

SD: "Konuştuk, konuştuk. Biraz devlet işleri konuştuk.

İlk defa meseleye giriyorum. İlk defa meseleyi onunla konuşuyorum. Mekanizma? Mekanizma nasıl olacak? Ortada bir Çankaya olayı var.

Çankaya olayı varsa; bu bir hükümet olayına müncer olur ve parti oylarına müncer olur.

Parti oyları benim... benim kısmım. Ama hem Çankaya kısmı, hem parti kısmı, hem de hükümet kısmı benim. Çankaya kısmı ile hükümet kısmı ikimizin.

Yani Türkiye'yi çıkmaza götürmeden bu işin içinden çıkacağız."

CA: "Gazeteler de bir garip. Bir öyle bir böyle duruyorlar."

SD: "Ne yapsın gazeteler? Yahu kardeşim; daha 20 gün var, nasıl götüreceksiniz bu işi?"

CA: (Kahkahalar)

SD: (Alay ediyor hafiften) "Ben de sizi (basını) düşünüyorum. Nasıl götüreceksiniz daha 20 gün bu işi?"

CA: "Vallahi, Cumhuriyet götürür, ötekileri bilemem."

SD: "Hayır, hayır, gazete olarak demiyorum. Hani genelde!"

CA: "Peki efendim (kuşkucu gazeteci doğası soruyor): Siz hesabı kitabı çok iyi yapan insansınız. Yani bir takılma olabilir mi?"

SD: "Sanmıyorum, sanmıyorum canım. SHP meselesi değil. Bir takılma olabileceğini sanmıyorum. Tabii bunları off the record söylüyorum."

CA: "Tabii, tabii. Ben bunu tamamen özel olarak soruyorum."

SD: "Aritmetik vardır, aritmetik vardır."

CA: "Aritmetik var yani?"

SD: "Evet, evet. Ne yaparsa yapsınlar aritmetik vardır."

CA: "Şöyle düşünüyorum efendim: SHP genel seçime nasıl gidecek? Hani oy vermezse?"

SD: "Doğru Yol ortaya şöyle çıkıyor, diyor ki: 'temayülümüz şu istikamettedir' ve 'gelin' diyor. Ben nasıl çıkıyorum? Dün söyledim. Mesele Doğru Yol meselesi değildir. Mesele, Meclis'in meselesidir. Eğer Meclis diyorsa ki; 'Çankaya benim meselem değildir.'

Diyebilir mi bunu?"

CA: "Hayır!"

SD: "Terör gibi, enflasyon gibi, bu mesele de Meclis'in meselesidir. Ben bunu söylemeye devam edeceğim. Meclis'in oylarıyla Cumhurbaşkanı olacağım. Bunun içinde müspet oylar da olacak, menfi oylar da olacaktır."

CA: "Gayet tabii."

SD: "Zaten menfi oylar olmazsa; karar olmaz. Bunun için gelin, hayhay kardeşim, bir ehil adam bulursanız, çıkarın. Ben size diyorum ki; ben devleti tamir edeceğim ve size diyorum ki, meydana gelen bu beraberlik ortamını sürdüreceğim. İyi mi?"

CA: "Evet."

SD: "Adaylık süresi başlamadan, ben adayım filan demiyorum."

CA: "Metin Toker telefon etti bugün. Erdal İnönü ile 'meseleyi' konuşmamış. Tahminini söyledi elbette: Erdal Bey, Demirel'e gayet açık bir şey söyleyecek. 'Bir kere Turgut Özal'a söylediğimiz, eleştirdiğimiz gibi Cumhurbaşkanı, bir parti başkanı gibi hareket edemez' diyecek. (Doğrusu ben de aynı kanıdayım.)

Erdal Bey sizinle yaptığı görüşmede böyle bir şey telaffuz etti mi?"

SD: "Hayır canım, böyle bir şey telaffuz etmedi. DYP'nin işine kim ne karışır ki?.. Benim mekanizmam şu:

Yani bir 'G' gününde Cumhurbaşkanı seçilirse 'G+17' gününde parti genel başkanını buluyor."

CA: "Evet?"

SD: "Yani 17 gün hükümet vekâletle gidecek."

CA: "Gidecek, herhalde İnönü'yü yapacaksınız?"

SD: "Tabii, gayet tabii."

CA: "Bu kesin?"

SD: "Onda bir tereddüt olmaz. 17 gün sonra hükümet yeniden kurulacak."

CA: "Tamam."

SD: "Hükümetin yeniden kurulması her iki taraf için de sağlıklı olur. Ama hükümetin yeniden kurulması demek, aynı istikamette kurulması demek, sen hem geleceksin bu meseleye, Çankaya meselesine hiç katkıda bulunmayacaksın, sonra da hükümet olacağız?

Nasıl olacak o? Olur mu o? Kimseye bir şey söylemedim ama, olur mu öyle şey!"

CA: "Doğrusu, sizin açınızdan bakıyorum, olmaz öyle şey. Hikmet Çetin bana dedi ki: 'Hükümet olmayı, kalmayı istiyorsak çok dürüstçe, namusluca yanında vaziyet almamız lazım'."

SD: "Doğrudur."

CA: "'Başka türlü olmaz,' dedi."

SD: "Tabii, tabii."

CA: "Ama, Erdal Bey'e yakın kaynaklara göre 3-5 tane Bakan var, 3-5 tane de Bakan olmak isteyen var. Onlar verir oy. Öte tarafı vermez. Siz diyorsunuz ki, '30 oy yeter.'"

SD: "Kâfi! Hatta 20 oy kâfi."

CA: "Öyle mi?"

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Erdal İnönü ile görüşme)

CA: "Gruptaki havayı nasıl görüyorsunuz, bir değişiklik var mı?"

Eİ: "Her zamanki hava. Bir değişiklik yok."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Erdal İnönü ile görüşme. Gazeteciler Parti Meclisine girerken zorla ...slar. Demiş ki; "Çoğunluk liderinin Cumhurbaşkanı olması benim Anayasal anlayışıma aykırı düşüyor. Ancak ben bunları gelecek için söyledim. Sanki parti başkanları Cumhurbaşkanlığı için sıraya girmiş gibi izlenim doğuyor. Basın işleri yozlaştırıyor. Yorumları haber gibi veriyor. Bundan müthiş şikâyetçiyim."

Genel Sekreter Cevdet Selvi de aynı havada. Seçime hazırmış SHP gibi bir hava veriyor.)

CA: "Sizden bir değerlendirme alayım, dedim. Parti Meclisi nasıl geçti?"

Eİ: "İyi geçti. Makul şeyler söylediler. Aday olayım gibi şeyler söylendi ama, bence olmamak daha iyi olacak, değişiklik yok."

CA: "Bir haber var: Siz aday olabileceğinizi, RP dışında bütün partileri ziyaret edeceğinizi söylemişsiniz."

Eİ: "Yok, yok! Tam tersini söyledim. Tam tersi. Yanlış söylemişler."

CA: "Adaylığınız söz konusu mu?"

Eİ: "Yani bir formül olarak gösterelim diye de oldu, göstermeyelim diyenler de. Göstermeyeceğiz herhalde."

CA: "Öyle mi?"

Eİ: "Sanmıyorum."

CA: "Şimdi ne oluyor? İşler biraz karıştı galiba."

Eİ: "Yok canım, fazla karışıklık yok."

CA: "Normal yola girer mi?"

Eİ: "Girer, girer!"

CA: "Siz toplantılara devam edecek misiniz?"

Eİ: "Yok, işte bugün PM'de konuştuk. Gerekirse tekrar toplanacağız. Yarın grup var. Biraz da orada konuşuruz. Tabii bir süre daha konuşulacak. Kolay olmaz bu iş. Herkesin alışması lazım."

CA: "Konuşmanızı okudum. Gerçekçiydi. Belki Anayasal anlayışınız başkadır ama bir de gerçek var orta yerde. Emrivaki gibi."

Eİ: "Durumu olduğu gibi söyledim. Anayasa'yı herkes öyle algılamıyor. Onun için... Müdahaleler şunlar bunlar, Anayasa'nın olduğu gibi uygulanmasına olanak vermedi. Hiç öyle bir uygulama olmadı."

CA: "Örgüt toplantısından ne çıkar?"

Eİ: "Koalisyonun devamı. Tek başımıza devam ettiremeyiz. Herkes koalisyonun devamında yarar görüyor.

Dolayısıyla Cumhurbaşkanı seçiminin koalisyonu etkilemeyecek şekilde sonuçlanmasını herkes istiyor."

CA: "Koalisyon devam eder beyefendi."

Eİ: "İşte mesele o."

CA: "Devam eder, yeni koalisyonun denge unsuru da siz olursunuz."

Eİ: "İşte neyse... Ben olmasam da olur da... Koalisyonun yararını herkes kabul ediyor, onun için..."

CA: "...ona göre davranmak lazım."

Eİ: "Evet!"

CA: "Ben sizin grupta 5-10 kişi dışında Cumhurbaşkanı seçiminde aleyhte bir hava eseceğini sanmıyorum."

Eİ: "Öyle, öyle! Konuşmak da gerekiyor. Birdenbire olmaz."

CA: "Birtakım iniş ve çıkışlar olacaktır elbette."

Eİ: "Tabii. Parti bu."

CA: "Basın koalisyonun iki kanadını birbirine düşürmek istiyor gibi. Bugün sizi aramadılar mı?"

Eİ: "Bugün aramadılar. Dün biraz kızdılar. Onun için aramadılar." (Gülüyor)

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Bayındırlık Bakanı Onur Kumbaracıbaşı ile görüşme, 26 Nisan günü, Demirel'i, evinde ziyaretten sonra)

CA: "Hoca iyi akşamlar. Herhalde devletin çok acil işleri vardı ki, bu gece Demirel'i ziyaret etmiş, sonra İnönü ile birlikte yemek yemişsin?"

OK: "Eeee, otoyol açtık ya!" (Gülmeye başlıyorum, Onur Hoca da gülüyor)

CA: "Belki inanmayacaksın: Görüşmeden sonra dedim ki, 'Şimdi Hoca'ya niçin Demirel'e gittin desek, otoyol için diyecek'."

OK: "Yaşşa!"

CA: "Peki ne oluyor?"

OK: "Her şey normal gidiyor. Herhangi bir sıkıntı olacağını sanmıyorum. Bizim takımda bazı aklı evveller var, zart zurt ediyorlar. Erdal Bey de rahat etsinler diye onlara zart zurt ediyor. Ama işin özünde bir sıkıntı yok."

CA: "Demek yok?"

OK: "Hayır, yok. Olması da doğru olmaz benim görüşüme göre."

CA: "Olursa, oy vermede bir sorun çıkarsa, koalisyonu nasıl devam ettireceksiniz?"

OK: "Tabii canım."

CA: "DYP grubu duygusallığa kapılmaz mı?"

OK: "Kapılır. Biz de olsak biz de gireriz duygusallığa."

CA: "Adama yardımcı olmayacaksın, birlikte hükümet olalım, diyeceksin. Yer mi bunu adamlar?"

OK: "Hani karına gidip diyorsun ki; 'Benim bir sevgilim var. Bu, seni niçin rahatsız ediyor?' Olur mu yahu?"

CA: "Evet. Erdal Bey'in konuşmasını dikkatle okuyan da yok galiba."

OK: "Evet, hiç!"

CA: "Yarın bazı gazetelerde, o konuşmaya dayanarak manşet ne olur, biliyor musun?

'Erdal İnönü, Demirel'in adaylığına karşı!'"

OK: "Hoppala! Hiç öyle bir şey yok. Koalisyonu DYP devam ettirmek istiyor."

CA: "Süleyman Demirel diyor ki: 'Hayatımızda kurduğumuz en iyi kabine bu.' Kaç defa söyledi bunu."

OK: "Doğru."

CA: "Bu işi sürdürecek, öyle anlaşılıyor. Nereye giderse gitsin."

OK: "Tabii, etrafa karşı bunu söylemiyor. Birkaç defa yeterince ima etti. Ayarlayacak."

CA: "Ayarlar!"

OK: "Kaldı ki seçildikten sonra hükümet olmadı, ne yapalım derlerse, seçtirdiler adamlara, sonra oyun oynadılar derler ve kamuoyunda rezil olurlar. Süleyman Bey 40 yılın adamı, böyle oyunlara girer mi?"

CA: "Bürodan Demirel'e gittiğini, sonra Erdal Bey'le buluştuğunu söylediler. Garanti, dedim. Erdal Bey'den bir mesaj götürdü veya buluşmada görüşmede olup-bitenleri, havayı anlattı."

OK: "Evet, evet! Bir sıkıntı olmamasını istiyoruz."

CA: "Bugün baktım, Demirel Selvi'nin sözlerine bozuk gibiydi."

OK: "Erdal Bey bir-iki sivri kafalıya mesaj veriyor. Canım, heyecanlanacak bir şey yok. Koalisyonla doğmadık. Koalisyonla da ölmeyeceğiz diye.

Bizim parti kadar muhalefet hasreti içinde olan mazoşist bir parti olamaz. Ama bu, tabanda; örgütte yok. Örgüt ayaklarımıza sarıldı, aman hükümeti bırakmayın diye. İktidarı yakalamışız. Aman seçime gitmeyelim diye."

CA: "Ama Selvi de kuliste örgütten Demirel'e oy verilmemesi, kabineden ayrılmak için baskı geldiğini söylüyor."

OK: "Hiç alâkası yok.

Her şey yolunda gidiyor. Menfi yorum yanlıştır."

Kumbaracıbaşı'ndan: Beş yıl sonra notlar

Onur Kumbaracıbaşı'yı yukardaki görüşmemizden beş yıl sonra, Ocak 1998'de bir gece aradım.

Demirel'le Güniz sokaktaki 'o görüşmesinin içeriğini' sordum.

Olayın üzerinden beş yıl geçtikten sonra; Hoca bana, Demirel'le Cumhurbaşkanı olduktan sora 'koalisyon sorununu görüştüklerini' doğruladı.

Hatta, Demirel'in hükümetin süreceği konusunda 'teminat verdiğini' söyledi.

DYP genel başkanlığından ayrılırdı Demirel, ama –Onur Hoca'ya söylediğine göre– etkisi sürerdi. Ama açık seçik görülüyordu ki, Demirel'e oy vermedikleri takdirde 'koalisyon gidecek'ti.

Demirel, Cumhurbaşkanı olmak için 'her olanağı kullanıyordu.'

Demirel'le İnönü 'saygılı bir ilişki içindeydiler.'

Onur Kumbaracıbaşı'nın anlattığı bir öykü, Erdal İnönü'nün yorum gücünü gösteriyor:

"Özal öldüğü gün birkaç arkadaş İnönü ile toplandık. Soru şuydu: Acaba Demirel Cumhurbaşkanı olmayı ister mi?

İnönü, gayet kestirme bir yanıt verdi: İster!"

Onur Hoca, yıllar sonra bir başka noktaya daha değiniyordu: "Erdal İnönü'yü de aday gösterebilirdik. Ama, seçilmez, yıpranırdı."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Başbakan Demirel'le görüşme) .

CA: "Nasılsınız?"

SD: "İyiyim. Sabah grup yaptım. Sonra yabancıları kabul ettim. Gensoru izledim. Erdal Bey onlara cevap verdi. Şimdi geldim. Ancak bu saatte telefon başına."

CA: "İnönü olumsuz değil galiba."

SD: "Ben de tahmin etmiyorum. Ama, elbette hemen teslim olmuş gibi görünmek de istemez tabii. Gayet normaldir. Ben zaten büyütmüyorum."

CA: "Erdal Bey aday olmak istemiyor. Koalisyonun devamını istiyor, yararını da söylüyor."

SD: "Anlıyorum."

CA: "Doğrusu ben bir sıkıntı görmüyorum."

SD: "Evet. Biraz dalgalanacak. Biraz grup arkadaşları dalgalandıracak. Biraz da basın. Haber lazım. (Kahkahalar) Canım ben de bazı olayları ciddiye almıyorum. Almadım. Ret cephesine dokundum biraz."

CA: "Evet, dinledim konuşmayı."

SD: "Yani reddediyorsun! Orta yerde daha bir şey yok. Bu kadar hızlı gitmeye gerek yok. Sen (muhalefet) eğer başlangıçta birtakım önyargılarla, birtakım düşmanlıkla malulsen, benimle konuşmaya gerek yok. Adam (kendisi) seninle ne konuşacaktım der, çıkar değil mi?"

CA: "SHP'yi sizden koparmaya çalışıyorlar galiba."

SD: "Onların öyle yapması da normal. Bu, bir siyasi mücadeledir. Sinir harbidir."

CA: "Kulisten gelen haberler nedir bugün?"

SD: "Kulis mulis yok. Gayet sağlam bizim adamlar."

CA: "İmza 170'i bulmuş?"

SD: "Hayır, 180! 179 tamamlandı. Coşkun'unkini arıyorlar. Avrupa'da Coşkun (Kırca). Bir ben, bir Hüsamettin imzalamıyoruz."

CA: "Hüsamettin Cindoruk'tan ne haberler yansıyor size?"

SD: "Konuştuğu herkese, 'Ben sağlamım, partiye zarar vermem. Hak, Demirel'indir. Onun Çankaya'ya çıkması lazım' diyor."

CA: "İyi. Ama 'Demirel aday durdukça benim adaylığım söz konusu olmaz' diyor. Tabii, siz çekilirseniz adaylıktan, kabul edebilir. Siz çekilir misiniz?"

SD: "Yok canım. Ben kendi başıma değilim ki... Benim arzuma tâbi değil ki o işler. Benim tâbi olduğum adamlar var, grup var."

CA: "Milliyet'teki tabloya baktım. HEP'in de oy vereceği doğru ise siz 270'i buluyorsunuz."

SD: "Sıkıntımız olmayacak görünüyor. Geçen gün söyledim ya size. Benim bugün aldığım hava da o zaten."

CA: "Siz ne zaman karar verip açıklayacaksınız?"

SD: "Yarın olmaz. Herhalde arkadaşlar adaylık başvurusunu yarın (28 Nisan) vermezler. Bir-iki gün sallanır."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Demirel'le görüşme, Erdal İnönü ile buluşmasından sonra. Konu: Cumhurbaşkanlığı)

CA: "Beyefendi, İnönü gelmiş gitmiş."

SD: "Evet, 14.30 sıralarında randevumuz vardı, akşamdan."

CA: "Öyle mi?"

SD: "Evet. Bugün Bakanlar Kurulu yapacağız. Bakanlar Kurulu gündeminde önemli şeyler var. Ondan sonra bir miktar da 'bu meseleleri' konuştuk."

CA: "Nedir havası efendim?"

SD: "Vallahi, havası düzgün. Yani şöyle düzgün. Biz, tabii iki parti bu zamana kadar ahenk içinde gelmişiz. Bu noktdada uygar insanlar olarak birbirimizle konuşamaz durumda değiliz, konuşuyoruz."

CA: "Tabii."

SD: "Ayrı ayrı partilerdir, ayrı ayrı temayülleri vardır. Ve bu meselede birbirlerine angajmanları yoktur. Bunu da anlayışla karşılarız."

CA: "Evet."

SD: "Hava... Biraz daha konuşulması gerekli, öyle görünüyor. Onlar kendi aralarında konuşuyorlar. İl başkanlarıyla filan konuşacaklar, birtakım şeyler..."

CA: "Konuşuyorlar zaten."

SD: "Bizim dediğimiz şey; biz şu anda sizden bir şey istemiyoruz. Ama işte devletin işleri ortada kalmamalı vesaire... Biz de çıkıp ortaya, adayız madayız demedik. Şimdi hani destek verebilecek durumunuz olursa bu nasıl olur, partinin değil de, milletvekillerinin desteği ile olacaktır. Serbest bir şey bu ya."

CA: "Evet, serbest bırakırsa..."

SD: "Bilmiyorum. Yani biraz daha konuşulması lazım. Daha zaman da var."

CA: "Kendi adaylığından bahsetti mi efendim?"

SD: " 'Benim adaylığımı isteyenler var ama, ben böyle bir şey düşünmüyorum,' dedi."

CA: "Evet."

SD: "Ben de onu arıyorum. Bunu off the record söylüyorum.'

CA: "Bugünkü konuşmasından yine bunu çıkarıyorum."

SD: "'Şey değilim, isteyenler var ama ben istemiyorum,' dedi."

CA: "Bu çok önemli."

SD: "Nihayet 'Muhalefetin zoruyla bir şey olmak istemem,' dedi. Gerekçe olarak. Muhalefetin oyu yetmez zaten ya!"

CA: "Toplasalar toplasalar 169 ediyor."

SD: "Gayet tabii."

CA: "O da 100'ü bulur, daha fazla olmaz. Kendi aday olmazsa, seçim o zaman rahat."

SD: "İşte öyle dedi. Ama bana atfen bir şey yazma."

CA: "Hayır."

SD: "Benim bu konuşmayı yapmamın sebebi, sıcak gidelim. Birbirimizden kopmayalım."

CA: "Evet anlıyorum efendim."

SD: "Sonuna kadar uygar gidelim."

CA: "Siz dışarı çıkınca gazetecilere nasıl bir açıklama yapacaksınız?"

SD: "Devlet işleri vardı, onları konuştuk. Tabii ki Cumhurbaşkanlığı işi koalisyonun, daha doğrusu hükümetin işidir. Bu gelişmeleri de gözden geçirdik, diyeceğim."

CA: "Ama ayrıntı vermeyeceksiniz?"

SD: "Hayır."

CA: "Ama gazeteciler soracaklardır; 'Aday olacak mı Erdal Bey, siz aday mısınız?' diye."

SD: "Tabii, tabii. Ben onları aşarım. Münasip şekilde."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(İçişleri Bakanı İsmet Sezgin'le görüşme, Başbakanlığı ve Tansu Çiller'in genel başkanlığı üzerine)

CA: "Yahu, İsmet, ne oluyor?"

İS: "Bir kere patron yukarıya çıkmadan hiç kimseye bir şey

söylemez. Sen bilirsin, 30 yıllık arkadaşısın patronun. Senden daha iyi onu koklayan yoktur. Hepimiz Demirel uzmanıyız. Söylemez hiç kimseye bir şey. Öbür konuda da (genel başkanlık) çok açık bir şey söylemez. Ama orda kendi geleceğini de düşünür."

CA: "Başbakanlık için mi?"

İS: "Başbakanlık için... Söylemez bir şey, orda hem Çankaya'nın geleceğini, hem kendi geleceğini, partinin, hükümetin geleceğini düşünmek zorundadır. Yani 4 unsur telakki ediyorum. Hükümet-parti-Çankaya-devletin geleceği. Bir de kendi geleceği tabiatıyla."

CA: "Yani yukarı çıktıktan sonraki şeyler mi bunlar?"

İS: "Tabii değil mi? Doğru değil mi yani?"

CA: "Bilmiyorum ki... Evet... Doğru."

İS: "Bunun başka şekli yok."

CA: "Bugün bir şey söylemesinin mümkün olmadığı kesin."

İS: "Kesin."

CA: "Açıktan bir vaziyet alsa?"

İS: "Hayır, diyemez onu. Bugüne kadar da demedi. Zaten ben sana –tabii bunları yazasın diye söylemiyorum– mesela 1968 senesinde kulağıma eğildi, bana 'İstanbul'a git, Fahir Atabey'i seçtir' dedi."

CA: "Dedi?"

İS: "Dedi! Ama benim haberim yok, ben bilmiyorum' diye ekledi."

CA: (Gülüyor)

İS: "Ben gittim, seçtirdim. 'Görev yapılmıştır' dedim. O kadar. Bir de liderliğin şeysi bu. Bizde liderler pek ortaya çıkmazlar, sağı solu küstürmezler."

CA: "Ama yukarı çıktıktan sonra, parti içinde nasıl vaziyet alsın? 'Parti işlerine Çankaya'dan karıştı' olur canım."

İS: "Ama öyle bir şey yapacak ki..."

CA: "Hayır. Açıktan yapamaz."

İS: "Usturuplu yapar."

CA: "O da duyulur. Bu hükümeti devam ettirecek misiniz?"

İS: "Ettireceğiz. Devam etmesi lazım. Bu hükümetin başka se-

çeneği yok. Başkaları birleşse bir hükümet çıkaramıyor. Sonra insan, affedersin, Erbakan'la hükümet yapar mı yahu?"

CA: "Yok yahu!"

İS: "Deniz'le hükümet yapar mı insan?"

CA: "Yok yahu! Hiçbiriyle olmaz."

İS: "Öldürür o insanı."

CA: "Peki, yukarı çıkması vaziyeti nedir?"

İS: "Vallahi, 250'ye yakın oy alır."

CA: "3. turda."

İS: "3. turda."

CA: "Üçüncü turda çıkması, dördüncüye kalmaması çok iyi."

İS: "Çıkar. Bence deklare olmakta Demirel hata etti. Ama basın?"

CA: "Gazeteler, Sabah, Milliyet, Hürriyet daha ilk gün 'Cumhurbaşkanı Demirel, Başbakan aranıyor'. Başlıklar bu."

İS: "Şimdi de Hürriyet, affedersin, resimlerini bastı kızın, ondan sonra şimdi de Başbakanlığa plase etmek istiyor."

CA: "Kimi?"

İS: "Çiller'i... Sebebi de şu: Özer Çiller ile ilgili bazı iddialar vardı televizyonlarda. Ne yapacak, partiyi batıracak. Çıkarılacak bazı dosyalar, partiyi batıracak, aklınca o yani. Aklınca şey yapıyor."

CA: "Sence Tansu Çiller'in olması söz konusu mu?"

İS: "Neyse yani."

CA: "Nereden çıkıyor birden Çiller? Oysa, Hüsamettin ile sen!.."

İS: "Evet, öyle görünüyor."

CA: "Bir ima falan yok değil mi Demirel'den?"

İS: "Ondan ima yok da, yani birtakım yakınlarının imaları var?"

CA: "Öyle mi?"

İS: "Patronun iki dudağının ucundadır."

CA: "Ne derse o olur diyorsun?"

İS: "Ne derse o olur!"

CA: "Hüsamettin'le ilgili sağı birleştirme savları doğru mu?"

İS: "Değil."

CA: "Ben sordum Cindoruk'a, 'Ben böyle bir şey söylemedim, nereden çıktı?' dedi."

İS: "Yok, söylüyor. Güngör'e söyledi. Şimdi kardeşim, tabii adamın fileksibilitesi çok yüksek olduğu için her şeyde umut veriyor. Söylüyor, geçiyor. Olay bu."

CA: "Güngör Mengi'ye mi söylemiş?"

İS: "Evet. Herkese söylüyor. Söylemediği yok ki. 'Doğru Yol bitti' diyor."

CA: "Nasıl söyler bunu, söylemez yahu?"

İS: "Diyor ki: 'Benim bir misyonum var. Doğru Yol bitti, sağı toparlamak lazım. Bunu AP'de yapmak istedik, istemediler. Şimdi' diyor, 'Doğru Yol ANAYOL'da birleşmeli'."

CA: "Hâlâ inanamıyorum, nasıl söyler böyle açıktan?"

İS: "Adamın dilinde pelesenk yok ki... Zaten Başbakanlık gibi günde 11 saat çalışma isteyen bir işe hazır değil. Benim kaanatimce."

CA: "Talip değilim gibi laflar bu yüzden mi?"

İS: "Tabii. Kolay mı Başbakanlık gibi bir iş Cüneyt?"

CA: "Elbette çok zor."

İS: "Bunların içinde devleti en iyi tanıyan benim. On yıl bütçeyi idare ettim. On yıl devlet benim önümde resmi geçit yaptı. Hazine-Maliye Bakanlığı yaptım. Devleti çok iyi tanıyorum. 'Ben bu görevi istemem' diyorum. Adamlar bodoslama dalıyorlar. Başbakan olayında ne bok olursa olsun... devletin bütün imkânları elinde olacak diye. Harakiri bu Cüneyt, Başbakanlık Kamikazelik. Hayırlısı olsun!"

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Devlet Bakanı Cavit Çağlar ile görüşme, Çiller'in Genel Başkanlığı üzerine)

CA: "Ne oluyor Cavit? Sen yine ateşe başladın."

CÇ: "Ben bir şey demedim yahu."

CA: (Gülüyor)

CÇ: "Dün Hürriyet'teki haber üzerine... Ertuğrul'a dedim ki;

'Halk beni istiyor ama, halkı milletvekilleri temsil ettiği için milletvekillerinin bazı kimseleri aday göstermesi lazım.

Biz halkın sesine kulak verdik, Sayın Demirel'i 180 arkadaş aday gösterdik. Ama Hüsamettin'i ret grubu aday gösterirse bu ayıptır,' dedim. Benim söylediğim bu. Derya aradı, aynı şeyi sordular.

Abi, böyle bir şey var. Söyledim düşüncelerimi. Bu arkadaş (Cindoruk) biz Bakan olduktan sonra söylemediğini bırakmadı."

CA: "Karşılaştınız mı?"

CÇ: "Kimle? Ben gitmedim. Sen beni tanıyorsun. Ben senin küçüğünüm. Benim yönümde değişiklik olmaz. Ben dobra adamım. Ben ne isem oyum."

CA: "Hüsamettin aday olarak çıkar mı?"

CÇ: "Çıkamaz. Sen daha iyi bilirsin. Senin arkadaşın, bütün iş onda. O vazgeçmez adaylıktan."

CA: "Ne adaylığından?"

CÇ: "Cumhurbaşkanlığı adaylığından. Vazgeçmeyeceğine göre Demirel, Cindoruk da çıkamaz."

CA: "İnsan bazen kuşkulanıyor. Demirel acaba adaylıktan vazgeçer mi diye."

CÇ: "Yok, vazgeçmez."

CA: "'Cumartesi açıklama yapacağım,' demiş."

CÇ: "Kim? Hüsamettin mi?"

CA: "Yok, Süleyman Demirel."

CÇ: "Öyleyse, cumartesi adaylığını açıklayacak. Pazartesiyi düşünüyordu. Cumartesi 'Adaylığı kabul ediyorum,' diyecek. Herhalde bunu yapacak."

CA: "Adaylıktan vazgeçmesi söz konusu olmadığına göre?"

CÇ: "Yok, değil. İmkânı yok. Dün ben çok üzüldüm. Baba ile beraberiz. Hürriyet'i gördü, 'Yahu bu gazete ne yapmak istiyor?' dedi. 'Ben himayeyle buraya gelmedim.' Asıl himayeli olan kendisi (Cindoruk). 'Ben 25 bin tercih oyu ile geldim.' Onu himaye edip Eskişehir'e gönderdik. Karısının memleketine abi. Himaye ettik, o devirde Samsun'dan milletvekili yaptık. Yapmasın yahu. Burada konuşacak benim.

Himaye ettik. Genel başkan yardımcısı yaptık. Genel başkan yaptık. Himaye ise ben hayatımda himaye görmedim.

Kalkıyor, Sabah'a beyanat veriyor. Ben de Güngör'ü aradım. Açtım ağzımı, yumdum gözümü."

CA: "Konuştun mu?"

CÇ: Konuşmam mı? Ben haklı olduğum şeyde dünyayı yıkarım yahu."

CA: "Peki ne dedin Güngör'e (Mengi)?"

CÇ: "'Hepimiz himaye gördük,' dedim. Şöyle bakayım: Doğru Yol Partisi yoktu. Bursa'da 1987'de üç tane geldik, 91'de 8 tane yaptık. Neyin himayesi bu? 25 bin tercih oyu alıyor Cavit Çağlar. Arkadaşım nasıl ve nereden geliyor? 87'de Bakırköy'de, memleketi, nal topluyor. Geliyor, kuvvetli olduğumuz bir yerden Eskişehir'den getiriyoruz. Kontenjandan koyuyoruz. 5-0 olacaktı, onun yüzünden 3 aldık oradan."

CA: "Yahu, bu Çiller işi ne?"

CÇ: "Hiçbir şey olmaz abi."

CA: "Ben bugün Derya'da okudum. Sen 'Bizde bir kadın Başbakan olmaz' demişsin."

CÇ: "Olmaz ağabey."

CA: "Gazeteler, 'Çiller'i Çağlar destekliyor' diye yazıyor."

CÇ: "Yok be abi. Bize soruyorlar. Diyorlar ki; 'Köksal Toptan'ı nasıl bulursun?' diye. Çiller için de 'Sevdiğimiz arkadaşımızdır ama aramızdaki takışma başka şeydir' diyorum."

CA: "Evet. Var mı (Çiller için) bir ihtimal?"

CÇ: "Olmaz, olmaz. Olur mu yahu?"

CA: "Zaten genel başkanlık olayına daha çok vakit var."

CÇ: "Çok var, çok! Bir-iki gün kaybolurum. Bursa'da nefes alıyorum abi. Nasıl ki rahmetli Menderes, sıkıldı mı gider Anadolu'yu gezermiş. Ben de sıkıldım mı Bursa'ya gidiyor, nefes alıyorum."

CA: "İyi yapıyorsun, demek ki bir halt yok."

CÇ: "Yok abi yok. Baba 3. turda çıkacak."

CA: "Sen ve Barutçu (Ömer) Demirel Cumhurbaşkanı seçilince Çankaya'da tavla oynayacakmışsınız?"

CÇ: "Sen de hakemlik yaparsın."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Demirel'le Cumhurbaşkanlığı sorunu ve ret cephesi üzerine görüşme, gece, 29 Nisan 1993)

CA: "Ret cephesi bugün çökmüş gibi görünüyor."

SD: "Öyle mi?"

CA: "Ecevit'le Erbakan 'Biz ret cephesi içinde değiliz' demişler."

SD: "Bir taraftan İnönü'ye haber gönderiyorlar, 'Sana oy veririz' diye. Öbür taraftan 'İnönü'ye oy falan vermeyiz' diyorlar. İyi mi?"

CA: "İnönü herhalde bunun farkında."

SD: "Bilmiyorum."

CA: "Farkındaysa..."

SD: "Farkındaysa, yalnız başına İnönü aday çıkarsa Baykal ona oy mu verecek?"

CA: "Yok canım, adam tıkanıp kalacak. Onun farkında."

SD: "İnönü bana söyledi. Ben off the record sana söyledim. 'Ben aday maday değilim' dedi. Ama yeni oyuna bak sen."

CA: "Bence İnönü olan-bitenin farkında olduğu için oyunu çok iyi götürüyor. Bugün demiş ki, 'Hele bir aday çıksın, görelim. Sonra kararımızı söyleriz' demiş. Ercan Karakaş bizim arkadaşlara 'Bizim gruptan 10 kişi, bilemedin 12 kişi vermez Demirel'e' demiş, 'geri kalanı verir'. Mesele bitmiştir."

SD: "Şimdi bakın: bu iki parti arasındaki münasebetleri sıcak tutun ki, bundan sonra da bir işbirliği yapma imkânı olsun. Soğutursanız, hangi işbirliği olur?"

CA: "Hiçbiri olmaz."

SD: "Olmaz tabii."

CA: "SHP, koalisyonu istiyor efendim."

SD: "Kardeşim, koalisyonu isteyebilirsin. Ama koalisyonu istemeye yüzün olmalı."

CA: "Tabii, tabii, tabii."

SD: "Buraya kadar hiçbir sorun olmadan getirmişsin. Daha

dün Bakanlar Kurulu yaptık. Fevkalade iyi. Türkiye'nin en çetin meselelerini beraberce getirmişiz. Ben yine en çetin meseleleri arkadaşların önüne koyup onlara hallettirmeye çalışıyorum. Yani burada yani eğer su koyverirsen... Sonra Çankaya'yı halletme. unutmayın koalisyonun işidir."

CA: "Evet."

SD: "Yani niye Mesut işi olsun? Koalisyonun işidir. Eğer Çankaya, Mesut işi olursa o zaman koalisyonun ortağı Mesut olur."

CA: "Ama Necmettin falan da ağız değişikliği içindeler."

SD: "İyi."

CA: "İl başkanları da koalisyonun devamını istiyor."

SD: "Bu işte iyi. "

CA: "Demirel'in adaylığına niçin karşı çıkıyorlarmış, biliyor musunuz?"

SD: "Hı?"

CA: "Aman hükümetin başında kalsın diye. İyi mi?"

SD: "Evet, onu biliyorum."

CA: "Adamlar açıkça söylüyor, 'Aman kalsın, gitmesin' diye."

SD: "Yahu hükümet işlemiyor ki, orası (Çankaya) işlemeyince."

CA: "Erdal Bey'in politikasını onaylamışlar. 12 il başkanı 'Koalisyonun uyum koşuluna devam edelim.' 6 il başkanı 'Koalisyon konusunda DYP'nin güvence vermesini isteyelim.' 7 il başkanı Koalisyonda kalınmasını yararlı buluyor. Toplam 25 il başkanı. Toplantıda zaten 25 kişi konuştu."

SD: "Çok enteresan. Netice, koalisyona devam..."

CA: "Böylece, Çankaya seçimine destek çıkıyor. İnönü, zaten il başkanları toplantısından 'Makul bir şey çıkar' demişti. 'Yani nedir o makul?' sorusuna ise, 'Koalisyona devam' demişti.

Şöyle bir haber intikal etti mi size: Hüsamettin ile Murat (Sökmenoğlu) bir telefon ağı kurmuşlar, sağa sola..."

SD: "Evet, sağa sola telefon ediyor, ettiriyormuş. 900'lerle."

CA: "Doğru mu bu?"

SD: "Tabii, tabii."

CA: "Hüsamettin'e bildirtmediniz mi?"

SD: "Ben o işlere karışmam."

CA: "Adaylığınız ne zaman?"

SD: "Belki salı. Şunu istiyorum: 'Adam bu işin üzerine atladı' demesinler. Hiç kimse demesin. Ama 180 imza tamam. Hani efendim. tereddüt mü ediyor? Yok, niye tereddüt edeyim. 180 imza orada duruyor."

CA: "Pakdemirli bugün demiş ki, 'Adaylığını yalnız bırakmayacağız!' Birini çıkaracaklar yani."

SD: "Aaaa! İyi. Ben de onu istiyorum zaten."

CA: "Çıkaracakları aday Anavatan'lı olur."

SD: "Çok iyi olur, çıkarsınlar."

CA: "Hoca falan ona katılmazlar."

SD: "Kimi çıkaracaklarsa çıkarsınlar."

CA: "Yıldırım Akbulut, diyorlar."

SD: "Harika olur."

CA: "Reformist yapılı, hareketli, yenilikçi!"

SD: "Harika olur. Kuğu gölüne hazırlan." (Kahkahalar)

CA: "Kaya Erdem'i denemişler, 'Ben bu işe girmem' diye reddetmiş."

SD: "Bilmiyorum. Kaya'nın daha yakın durması lazım. Biz Kaya'ya çok itibar ettik."

CA: "İstemiyor."

SD: "Hımm. Anlıyorum. Kaya, efendi adamdır, dürüst adamdır. Terbiyeli adamdır."

CA: "Erdal Bey'le meseleyi konuştunuz, bir kez daha konuşacak mısınız?"

SD: "Gayet tabii. Daha dur bakalım. Konuşacağız. Bugün yine bütün gün beraberdik."

CA: "Erdal Bey'in aday olmaması önemli bir aşama değil mi?"

SD: "Evet."

CA: "Erdal Bey gibi bir insan yalan söyleyecek, değil ya?"

SD: "Yok, yok! Gayet dürüst, terbiyeli, göngörmüş bir adamdır."

CA: "Değil mi?"

SD: "Tabii. Yarından sonra çıkacağız meydana."

(DİYALOG)

(Başbakan Demirel'le İlksan olayı üzerine Hasan Uysal'ın SHP'ye verdiği rapor konusunda bir görüşme, 1 Mayıs 1993, saat 12.00, Konut'tan arandım, Cumhurbaşkanlığı ve basın konuları da görüşmenin gündeminde)

SD: "Misafirimiz Hırvat'ı bugün uğurladık, döndük ve Türkiye'nin meselelerine, sorunlarına."

CA: "Vallahi, Türkiye'nin meseleleri filan yok. Bir tek konuşulan konu var. Cumhurbaşkanı olup Tansu Hanım'ın genel başkanlığına... Tabii bir de SHP'nin raporu..."

SD: "Gazeteler bunu..." (İlksan'a Demirel'in emriyle ödenen 60 milyar ve Kemal Ilıcak'a bu konudaki yardımla Başbakan'ın bağlantısı.)

CA: "Erdal Bey, bana 'Bilinen şeyler, rapor bana da gelmedi. Alt alta dizmişler bilgileri. Aydın Güven'in basın müşaviri Hasan Uysal, SHP'li de değil. Üç gazete raporun üzerine atlıyor.

SD: "Çok iyi. Ben bunları artık önemsemiyorum. Dün Erdal Bey'e de söyledim. Çünkü, Hürriyet'te manşette çıkan şey. Ben kimseye söylemedim bu lafları."

CA: "İş bitmiştir, diye."

SD: "Evet. Kardeşim, şu anda aday bile değilim. Bu çeşit tartışmalar olmasın diye aday değilim. Açık söyleyeyim. Yani, hani olmayacak mısın? Ha, o ayrı mesele. Dün Erdal Bey'e de söyledim. Hürriyet'te manşette çıkan sözlerin hiçbiri bana ait değil."

CA: "Ne diyor? Gülüyor tabii."

SD: "Tabii. Biz basın hakkında bir karara vardık. Hiç dikkate almayacağız.

Kardeşim, siz (basın) ne yapmak istiyorsunuz? Türkiye'de bunalım ve istikrarsızlık mı yaratmak istiyorsunuz? Geçen gün söyledim işte, ret cephesi vs'yi. Ret cephesi gidip geliyor, üç gazetemizin içindeki bazı yazarlarıyla. Üçü birden.

200 milyon metre küp çöp toplanıyor, yığılıyor bir yere. Derenin içine adamlar gelip ev yapıyor. İstanbul 10 milyon nüfuslu. 'Niye buraya ev yaptınız?' diye kimse sormuyor. Yıkılan çöpler benim üzerime yığılıyor. İyi mi?"

CA: (Kahkahalar)

SD: "Çıldırdılar birtakım insanlar, çatacak yer arıyorlar. Yani ben de tam hedef olmayayım diye, yahu kardeşim benden başka çatacak da bulamıyorlar. Bulamıyorsunuz çatacak kimse demiyorum artık. Ne haliniz varsa görün diyorum ve artık hiç önemsemiyorum."

CA: "Ama tiraj kaybediyormuş Hürriyet."

SD: "İnecek canım. Türkiye'nin hiçbir sorunu ile meşgul değiller."

CA: "Hayretle izliyoruz bazılarını."

SD: "Eskiden Ertuğrul, 17 Nisandan evvel (Özal'ın ölümünden evvel) Özköşk savunması yapıyordu. Bu kadar körükörüne, bu kadar cahilane. Köşk savunması yapıyordu. Bilmiyorum bundan sonra ne yapacak?"

CA: "Vallahi efendim, siz yukarı çıkarsanız sizinle devam ederler mi?"

SD: "Yok kardeşim, onlar Ebu Cahil anadan doğma. Affedersiniz, bu kadar düşmanlık olur yahu. Şaşılacak bir şey, bunu telaffuz etmek istemiyorum."

CA: "Evet."

SD: "Bu kadar düşmanlık olur. Şu memleketin her ağacında, taşında, deresinde ismimiz var."

CA: "Durum bu."

SD: "Biriniz çıkın, biri aday olsun artık."

CA: "Bir laf daha çıktı. Ferruh Bozbeyli adı çıktı bir ara. ANAP kesinlikle TBMM içinden bir aday diyor.

Bugün Erbakan, Hüsamettin ile 1,5 saat konuştu. Çıkınca mutabakat şu demiş: 'Geniş tabanlı olsun.' ANAP içinde aday maday yok hâlâ. Akbulut, Kaya, Sungurlu... Hiçbiri tutmaz bana göre."

SD: "Bunların hiçbiri tutmaz. Cindoruk, geniş tabanlı olsun, diyor. Hayhay! Yani yapılacak olan dar tabanlı mı? 226 asgari şartını koymuş Anayasa. Beşinci bir şart mı koyuyorlar?

Anayasa dört şart koymuş. 1,2,3 ve 4. tur demiş. 5. bir tur mu koyuyorlar?"

CA: "Seçim birkaç partinin katılımıyla olacak."

SD: "Öyle olacak zaten."

CA: "Eyüp Âşık falan 250'yi aşar demişler. Bir kerre incelik şurada. 3. turda bu iş bitmeli."

SD: "4. tura kalırsa aday için, benim için bir şey ifade etmez. Ama parlamento için zafiyet ifade eder."

CA: "İşte hikâye bu."

SD: "Çünkü; 4. turda seçilebileceğini Anayasa koymuş. 4. tura kaldı mı, korktunuz (seçim koşulu) o yüzden verdinize gelir söz.

Oyu alanın ne kusuru olacak, verenin olur."

CA: "Onun için bu işi 3. turda bitirmek lazım. 226'yı aşıp bitirmek lazım. Ona göre bir ayarlama var mı?"

SD: "Dur bakalım ne olur? Günlük işler var. Sabahleyin havaalanından Hikmet'le beraber geldik. Uzunca konuştuk."

CA: "O ne diyor?"

SD: "O iyi canım. Ben ona söyledim. Yani bundan sonra çalışma durumu olacaksa, ki olacaktır, soğutmamak lazım. Bunu, unutmamak lazım. Mesele burada... Sadece, sen Çankaya işinde ters dönersen soğutursun işi..."

CA: "Sizden sonra Hüsamettin Cindoruk kabine kurarsa uyumlu, ahenkli bir hükümet olur mu, yoksa cıngar mı çıkar? Piyasada söylenenlerden biri de bu."

SD: "Hah, hah, hah... Çok bekledin gibi geldi bana..." (Gülüşmeler)

CA: "Fazla iyimserim, değil mi?"

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Demirel'le Erdal İnönü'nün 'destek kararı' üzerine konuşma, 3 Mayıs 1993, sabah)

CA: "Hürriyet'i okudum. Dün gece ben de sizi aradım, ama istirahata çekilmişsiniz. Erdal Bey'le yaptığınız görüşmeden ne çıktığını öğrenemedim, ama Hürriyet'te gördüm. Nedir? Erdal Bey gelip destek vereceğini söyledi mi?"

SD: "'Yarın grupta beyanda bulunacağım' dedi bana. Yani 'destek tavsiye edeceğini' söyledi."

CA: "Söyledi mi?"

SD: "Evet."

CA: "O zaman Hürriyet'teki haber doğru."

SD: "Doğru. 'Arkadaşlarımızla konuştuk' dedi. 'Size destek verilmesini tavsiye edeceğim' dedi. Ben de 'Teşekkür ederim' dedim. Tabii biz, hem ben, hem kendisi, ondan sonra ne olur meselesini tartışırken gayet berrak tartışıyoruz. Çünkü, 'İşte kardeşim, koalisyon vaat ettiler.' Yazın kardeşim, bu tablonun içinden bu koalisyondan başka bir şey çıkmaz. Yani Doğru Yol, Refah'la mı koalisyon yapacak?"

CA: "Mümkün değil."

SD: "Çıkmazsa başka hükümet... Ama soğutmamak lazım. Dün gece ben zaten ısrarla söyledim. 'Koalisyon başarılıdır ve devam etmelidir,' dedim."

SD: "Peki efendim, ama bir sürü spekülasyon var. Bu DYP kongresi üzerinde. Ne yapılacak şimdi? 45 gün içinde kongre toplanıp bir genel başkan seçilecek. O, asli bir genel başkan mı yoksa başka formüller de var mı?"

SD: "Asli, asli... Başka formüller yok."

CA: "Yok mu?"

SD: "Yok tabii. Ondan sonra üç-dört ay sonra bir büyük kongre yapılacak. O genel başkan kongreye yine girecek."

CA: "Yani Kasımdaki kongreye genel başkanla gidilecek."

SD: "Gayet tabii."

CA: "Yani bu olağanüstü kongredir."

SD: "DYP'nin 47. maddesi diyor ki; 'GİK ve Merkez Karar Kurulu biraraya gelir, bir temsilci seçerler. Bu temsilci 45 gün içinde fevkalade kongreye götürür,' diyor. Bu 45 gün olmaz da 15 olur. Durum budur.

Bu spekülasyonlar kaçınılmazdır. Çünkü bu olay ufak bir olay değil. Zaten hani... Öyle bir şey ki bu, kemer bu. Kemerin orta taşı düştü mü bütün taşlar düşüyor... Temeli yeniden yapıyorsunuz."

CA: "Evet."

SD: "Kolay bir olay değil. Dünyanın hangi ülkesinde hangi rejimde olsa bir devlet başkanı bulacaksınız. Yeniden bir hükümet kuracaksınız. Bunlar kolay şeyler değil."

CA: "Yani efendim, bir mesele daha var. Yeni delegeyle mi kongreye gitmek, eski delegelerle mi?"

SD: "Delegelerin delegeliği bitmişti."

CA: "Şimdi o kavga var. Bugün GİK'de bunun görüşmesi yapılır."

SD: "Bunun hiçbiri yapılmaz. Halen genel başkan görevinin başındadır. Orta yerde fol yok yumurta yoktur. Genel başkan 'Görevi bıraktım' diyene kadar bu tartışmaların hiçbirini yaptırtmam."

CA: "Yeni delegelere Mehmet Gölhan karşı çıkmış da..."

SD: "Yahu Gölhan karşı çıkıyor olur mu? Tüzüğün âmir hükmü neyse o yapılır. Tüzük bunların hepsini kaideye bağlamıştır. Bunların hiçbirinde sıkıntı olmaz. Ama tartışma olur. Oraya buraya çeken de olur."

CA: "Bugün ne yapıyorsunuz?"

SD: "Öğleye kadar burada (Başbakanlık Konutu'nda) çalışacağım. Haftayı ayarlayacağım. Öğleden sonra 16.00'da GİK yapacağım.

Onlara istikamet veririm."

Not defterimden:

(4 Mayıs 1993) Demirel, DYP grubunda adaylığını ilan ediyor.

Tarihsel bir gün:

Önce, Başbakan ve DYP Genel Başkanı olarak Süleyman Demirel'in Parti Meclis grubundaki son konuşmasının içeriğine ve adaylığını ilan eden söylemlerine bakalım:

Demirel'in adaylığını ilan ettiği DYP grubundaki son konuşması

Başbakan Demirel, 4 Mayıs 1993 günü çok uzun bir konuşma yapıyor. Başlarda milletvekillerine hafif nasihat geçiyor:

"Bana bu zamana kadar itimat edip geldiniz. Açıklıkla söyleyeyim, herkesin önünde savunamayacağımız hiçbir kararda ben olmadım. Benim olmadığım hiçbir karar da parti politikasına hâkim olmadı. Binaenaleyh, ben ve arkadaşlarım savunamayacağımız hiçbir kararın içinde olmayız ve zaten şu veya bu şekilde oyunlara vesaireye de gerek yoktur.

Onun için, işin bu safhasında partinin içine atılmak istenen birtakım fitneye arkadaşlarım gülüp geçsinler. Her şey kuralına göre, açıklıkla söylüyorum. Kuralı ihlal eden hiçbir şey olmaz. Kuralı ihlal eden bir şeye herhangi biriniz şahit olduğunuz takdirde ben buradayım ve onun kavgasını ben hepiniz gibi hepinizle beraber yaparım."

"Sevgili arkadaşlarım" diyor; "Ben söze böyle başlamayacaktım, ama söz böyle geldi, sözün gelişi."

Sonra... Sanki kısa süre sonra Başbakanlığı bırakıp Çankaya'ya sorumsuz konumdaki Cumhurbaşkanlığı görevine başlamayacakmış gibi, ülkenin ve iktidarın önündeki sorunları bir bir anlatmaya girişiyor.

Dakikalar boyu bu anlatımları sürdürüyor.

Grup salonunda milletvekilleri, partililer, Demirel'in dostları ve basın bulunuyor.

Notlar alınıyor, söyledikleri zaman zaman alkışlanıyor.

Ama, bekleniyor. O an gelsin diye sessiz, meraklı, Demirel'in tek sözcüğünü kaçırmamaya özen gösteren bekleyiş dakikalar, dakikalarca sürüyor.

Sonunda 'o an' gelip çatıyor.

Süleyman Demirel, "Değerli arkadaşlarım" diyor ve:

"Türkiye'de bundan sonra ne olacak?" diye soruyor. Soruyu da hemen yanıtlıyor:

"Bundan sonra olacağı da söyleyelim!"

Ve... Önce Hukuksal bir derse girişiyor

"Türkiye'de ne olmuştur? Sayın Özal'ın vefatıyla, ebediyete intikaliyle Cumhurbaşkanlığı boşalmıştır. Cumhurbaşkanı seçilecektir.

Şimdi 'Gel oraya' diyor basın mensupları, değil mi? İşte oraya geldim. (Gülüşmeler, alkışlar)

Sevgili arkadaşlarım, Cumhurbaşkanı seçimi bir Anayasal kaideye bağlanmıştır. Nasıl yapılacağı, hangi takvimle yapılacağı ortadadır. Binaenaleyh, Anayasa'nın 102'nci maddesi akılda tutulursa, hiçbir kaygıya gerek olmaz.

Cumhurbaşkanlığı seçimi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görevidir. 'Canım, yasa yapmak da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görevi'; doğru.

Ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görevleri, sorumlulukları Anayasa'da yazılıdır; bu da doğru. Ama işte bu, Cumhurbaşkanı seçimi de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görevlerinden ve sorumluluklarından biridir.

'Halk seçsin Cumhurbaşkanını.' Cumhurbaşkanını halkın seçmesi bizim tezimizdir. Yalnız, şu anda onu gerçekleştirme imkânı yoktur ve uzunca süre Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı boş bırakılamaz. Onun içindir ki, biz, Cumhurbaşkanını halkın seçmesi tezimizden vazgeçmiş değiliz. O takdirde gayet tabii ki, devletin çalışma sisteminde yeniden bir düzenleme yapmak gerekecektir, zaten yapmak gerekecektir. Yani, 1982 Anayasası şöyle hazırlanmış, böyle hazırlanmış, şöyle olmuş; bunları tartışacak değilim. Önümüzdeki bir Anayasa'dır ve ben, bu Anayasa'yı beğenmiyorum, beğeniyorum, kabul ediyorum, etmiyorum ayrı tartışmadır; bunları herkes tartışabilir, biz de nitekim çok tartıştık geldik. Ama hukuk devletinin gereği, evvela biz buna uymaya mecburuz, herkes uymaya mecbur.

Kanunlara uyulacak. Kanunlar Anayasa'ya uygun olacak. Anayasa vicdanlara uygun olacak. Ve vicdanlar, aslında hukukun kaynağı. Yalnız, bu zincir meydana getirilinceye kadar eğer peyderpey ve kademe kademe gidilmezse kargaşa olur. Yapalım derken, her şeyi yıkarsınız.

Revolüsyon değil, söz konusu evolüsyondur. Yani, yıkıp, yerine ne koyacağız?.. Düşünmeyin yerine ne koyacağınızı... Vaktiyle bu, Marks, Mao, Marchus teorisi idi, 'Üç-M.' Ve anarşinin kökünde yatan buydu. Bu devirleri dünya geçmiştir. Ve şimdi bir evolüsyon noktasına gelinmiştir; yani, gelişme, geliştirme, bir reform. Ortadan kaldırdığınızın yerine bir şey koyacaksınız ve ondan iyi olacak. Ondan iyi olacak ve bu da kolay bir olay değildir. Bugün dünya da işte bu reform olayıyla çalkalanmaktadır.

Ve insanlar statükocudur, statükoya alışıktır. Statükoyu kaldırıp, yenisini koyup, 'Yahu bu daha iyiymiş' deyinceye kadar zaman geçecektir. Ama, her halükârda Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı seçimini bugün halkın yapmasının bir pratik olasılığı yok. O zaman Anayasa'nın 102'nci maddesine göre Türkiye Büyük Millet Meclisi Cumhurbaşkanını seçecektir.

Bakın, Türkiye Büyük Millet Meclisi diyorum. Türkiye Büyük Millet Meclisi... Türkiye'nin rejimi partiler demokrasisidir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, tabii, temsil edilen 10 tane, 11 tane siyasi parti var. Yalnız, Cumhurbaşkanı seçimi siyasi partilerin bu kararı almasını ve açık oy kullanmasını imkânsız kılıyor. O zaman Cumhurbaşkanı seçiminde gruplarının temayülü olabilir, milletvekillerinin temayülü olabilir, gayet tabii bun-

lar, bunlar gayet tabii ve her kişinin temayülü olabilir; ama, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin buradaki durumu 11 tane gruptan müteşekkil ve 11 türlü hareket serbestisi olan bir durum değil, 1 tane heyetten müteşekkil. Yani, 448 kişi her birisi, herhangi bir limitasyona tâbi olmaksızın, herhangi bir grup disiplini limitasyonuna tâbi olmaksızın, kısıtlamasına tâbi olmaksızın kendi vicdanına göre hareket ederek görev yapmaya çağrılıyor Anayasa'da."

"'Emaneti ehline vermeye' herkes katkıda bulunacak"

"Ben, olayı anlatmaya çalışıyorum, kimsenin zihnini falan çelmeye çalışmıyorum. Benim anlatmaya çalıştığım şey, rejimin yerleşmesine yardımcı olmak için Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bu fonksiyonunu nasıl anlamak lazım geldiğidir. Benim dediğim gibi anlaşılmayacaksa, o zaman gizli oya ne gerek var? O zaman bırakın grup kararı alsın herkes.

Ve bütün bu olayın sonunda çıkarılması gereken netice, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bütün üyelerinin hepsinin sorumluluğu vardır; gruplarının değil, hepsinin üyelerinin teker teker sorumluluğu vardır. 'Grup bize şu istikameti gösterdi, onun için böyle yaptık; bu istikameti gösterdi böyle yaptık' bence söz konusu olmaz; herkes sorumludur.

Ne yapacaktır herkes? Emaneti ehline vermeye herkes katkıda bulunacaktır. (Alkışlar)

Bunu tekrarlayalım; emaneti ehline verme meselesi... Tabii ki adaylar çıkacaktır Meclis'in önüne. Meclis'in önüne çıkan adaylara bakacaktır bu ülkenin seçilmiş gelmiş hangi siyasi düşüncede olursa olsun. Herhalde Çankaya'ya ehlini çıkarmak, Çankaya emanetini ehline verme meselesi Türkiye'de siyasetin üstünde düşünebilecek bir meseledir. Eğer, bunu dahi siyasetin üstünde düşünemiyorsak, yani daha doğrusu siyasi, bu da siyaset ama, siyasi kısıtlamalarının bunda dahi dışına çıkamıyorsak, o zaman Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin fonksiyonunu icrada birtakım eksiklikler var demektir.

Öyleyse, milletvekili, evet, filan partinin, falan partinin, filan düşüncenin, falan düşüncenin insanı olabilecektir. Ha, bu meseleye gelince bir başka kasketi oalacak; o kasket milletvekilliği kasketidir. Binaenaleyh, onu gardropta bırakmış olmayacaktır."

"'Aday değilim' diyordum... Bugünden itibaren herhalde bu lisanımı değiştireceğim"

"Öyleyse, evvela şunu söylüyorum: Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin önüne çıkanlar hangi temayülde olursa olsun veya geçmişte ne yapmış bulunursa bulunsun ve kimler tarafından teklif edilirse edilsin veya kendisi çıksın, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bütün üyelerinin önüne çıkmaktadır. Çünkü, Çankaya'da bu görevi devralacak olan muhterem zat, bütün Türkiye'nin Cumhurbaşkanı olacaktır. Bütün Türkiye'de herkesin Cumhurbaşkanı olacaktır, Türkiye coğrafyasının, yani Türkiye'nin her köşesinin Cumhurbaşkanı olacaktır. Öyleyse, herkesin Cumhurbaşkanı, her köşenin Cumhurbaşkanı olmasını istiyorsak, ona müspetiyle, menfisiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin tümü birden sarılacaktır. Bir defa bu Meclis'in fonksiyonunu böyle anladığımı, bu meseleyi de böyle anladığımı ifade edeyim.

Değerli arkadaşlarım, şimdi, 23 Nisan günü temayülünüzü ortaya koydunuz. Bu grup kararı değildir, temayüldür. Yani Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanlığını yapmakta olan beni ve Doğru Yol Partisi'nin kongreleriyle seçilip gelmiş Genel Başkanı olarak beni Cumhurbaşkanlığına aday göstermek istediğinizi 23 Nisan Cuma günü saat 12.00 ila 13.00 arasında ortaya koydunuz ve bunu Türk kamuoyuna ilan ettiniz. (Alkışlar)

Şimdi, ben bir süredir diyorum ki, 'Ben henüz aday bile değilim?' Benim üstüme gelenlere şu veya bu biçimde, 'Aday bile değilim...' Ama, bugünden itibaren herhalde bu lisanımı değiştireceğim." (Alkışlar)

"Bu salı günü sabahleyin temayülünüze uyarak adaylığımı koyuyorum"

"Sevgili arkadaşlarım, bu temayülünüzden bana bir görev düştüğünü anlıyorum ve bunu onur sayıyorum. Bana verdiğiniz her görevi, her zaman, her yerde sizi önünüze baktırmayacak şekilde yapmadım mı? ('Yaptın' sesleri ve alkışlar) Öyleyse, her şart altında bana verdiğiniz bu görev Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından uhdeme tevdi edilir de, Türkiye Cumhuriyeti'nin 9'uncu Cumhurbaşkanlığını yapmak nasip olursa, kısmet olursa, ki Allah'ın takdiridir... Anadolu'da bir tabir vardır, 'Gelin ata binmiş de, ya nasip demiş.' (Gülüşmeler) Yani, bana kısmet olursa, altını

çizerek söylüyorum, herkes iyi, dikkatle dinlesin söylemek istediğim şeyi: ihlas ile, ihlas ile ülkenin garip kişisini, ücra köşesini tümüyle kucaklayarak ve 60 milyon insanın 60 milyonunu kucaklayarak, 'Bana sevgisi vardı, sempatisi vardı, oy verdiydi, vermediydi' demeden bu görevi Cenab-ı Allah'ın bana verdiği bütün gücümle yapmaya gayret edeceğimizden emin olmanızı rica ediyor ve işte böyle bir niyetle bu salı günü sabahleyin sizin temayülünüze uyarak Cumhurbaşkanlığına adaylığımı koyuyorum. ('Bravo' sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, Allah utandırmasın ve Cenab-ı Hak hayırlı etsin diyorum. Bu konunun bundan sonraki kısmı Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne aittir. Binaenaleyh, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bu konuda vereceği kararı saygıyla karşılıyorum. Bu karara şu veya bu şekilde iştirak edecek olan değerli milletvekillerine karşı, hiçbir tanesine karşı en ufak kırgınlığım olmaz; biz hür vicdanları savunuyoruz. Herkes hür vicdanıyla hareket edebildiği takdirde, bizim misyonumuz, hep beraber, bizim misyonumuz yerine gelir. Biz kişiden evvel misyonu anlama kavuşturmaya çalışıyoruz."

Ve... Final

Adaylık sorunu çözülmüş: Demirel, "Birkaç cümle daha söyleyeceğim" diyerek on-on beş dakika daha konuşuyor ve "Allah utandırmasın" diye bağlıyor sözlerini:

"Olay sadece benim veyahut da Doğru Yol Partisi Genel Başkanı olarak birisinin Çankaya'ya çıkma olayı değildir. Gün gelecek inşallah, bundan sonraki dönemlerde öyle olacaktır, bu defaki o değildir. Olay, Zincirbozan'ın Çankaya'ya taşınması olayı da değildir. Zincirbozan'dan Çankaya'ya uzanan yolda evvela milletin aşılmazlığı, sonra da Doğru Yol Partisi'nin büyük ve şerefli misyonunun tescilidir. (Alkışlar)

Olay, dünya siyaset haritasında Türkiye'yi ihtilaller ülkesi arasından çıkarıp, demokratik dünyanın onurlu, güvenilir, istikrarlı bir üyesi yapma olayıdır.

'Bundan evvel böyle değil miydi' gibi tartışmalara girmek istemiyorum, gerek de görmüyorum. Ama şunu açıklamam lazım ki, hiçbir olayın

himayesinde ve ondan yararlanarak buralara gelmediğimizdir. Bunu söylemek benim size karşı vicdan borcumdur, bizi buraya getirenlerdir. (Alkışlar) Hiçbir olayın himayesinde ve ondan yararlanarak buralara gelmediğimizi söylemek, bununla gurur duymak ve bunu paylaşmak benim size karşı olan vicdan borcumdur.

Olay, Türkiye'nin ihtilaller dosyasındaki son kaydının da silinmesi ve temize çıkarılması olayıdır. Bunun onuru da hepimizindir, bunun onuru da, bu soruna katkıda bulunacak olan herkesindir.

Doğru Yol Partisi üzerinde yapılmak istenen spekülasyonların hiçbirisi olmayacaktır. Doğru Yol, ısmarlama veya müsaadeli bir siyasi kuruluş değildir. ('Bravo' sesleri, alkışlar)

Doğru Yol aslında bir misyondur ve Doğru Yol etrafında toplanma olayı, bir parti etrafında toplanma olayından çok farklıdır. Geriye dönüp bakın, ben sadece geride yaşayalım demiyorum; ama, geride her birinizin yaptığını, her birimizin yaptığını bir düşünün ve bir film şeridi gibi geçirin. Kolay kolay yapılamayacak işleri yaptınız. Ve bunu yaparken kırmadınız, dökmediniz, devletimizle halkımızı düşman hale getirmediniz; ama, bir davayı sadakatle savundunuz. O dava Türk Milletinin egemenlik hakkıydı. Kime karşı savundunuz? Herkese karşı savundunuz, içeride, dışarıda. Türk Milletinin üstün iradesinin bu ülkeyi yönetme hakkını savundunuz. Türk Milletinin birliğini, beraberliğini, kardeşliğini savundunuz. Ve Türk Milletinin tarihini, kültürünü, inançlarını ve Türk Milletinin geleceğe güvenle bakması gereğini savundunuz.

Onun içindir ki, 1983'te Doğru Yol'un bir amblemi vardı. Bir adam tek başına yürüyor, atı elinden alınmış, yürüyor. Ama atı elinden alınsa da adam kararlı, sonsuza kadar gitmeye kararlı, işte oydu amblem. (Alkışlar)

Ve o şunu diyor: İnsanların her şeyi alınsa da inandıkları yolda sonsuza kadar yürüyebileceklerini gösterme azmiydi. Binaenaleyh, bugün buraya gelen mesele o azimdir. Ve bu azim aslında örnek bir iştir. İşte, sanıyorum ki, o tek başına yürüyen adam, o ben değilim, şahsen ben değilim; o, gönlünde Türk Milletinin yüceliğine, Türk Milletinin bölünmez bütünlüğüne, Türk Milletinin inançlarına, âdetlerine, ananelerine, görenekelerine, Türk Milletinin tarihine olan inançla Türk Milletini birlik, beraberlik içerisinde yaşatıp refaha götürme, bir hukuk devleti, hukuk üstünlüğüne dayanan bir demokratik devlet yapma ve çağdaş toplumun içerisinde

onurlu yerini başı dik bir biçimde mutlaka muhafaza etme gayretlerini gönlüne ve zihnine koymuş adamdı.

Binaenaleyh, Çankaya'ya çıkacak olan kişi, aslında Türk Milletinin bölünmez bütünlüğünü, Türk Milletinin refahını, saadetini, hukuk üstünlüğünü, adaleti, şefkati, merhameti ve Türk Milletinin yüceliğini zihninde ve gönlünde taşıyan kişidir. Yani bu bir kişi değildir; bu bir kavramdır, bu bir moral değerlerdir, bu bir milli manevi değerlerdir, bu bir tarihi değerlerdir, bu bir inanç meselesidir.

Binaenaleyh, Türkiye Büyük Millet Meclisi, şayet Doğru Yol Partisi Grubu mensupları değerli arkadaşlarım temayüllerine de uyarak böyle bir kararı alır da bize bu görevi, yani Türkiye'nin 9'uncu Cumhurbaşkanlığı görevini ifa etme gibi bir vazifeyle bizi oraya gönderirse, herkes şundan emin olmalıdır ki, Türkiye rahat bir ülke olacaktır, Türkiye hukukun üstünlüğüne dayalı bir ülke olacaktır, Türkiye'de Anayasa devleti olacaktır ve onun Cumhurbaşkanı da Anayasal Cumhurbaşkanı olacaktır.

Allah utandırmasın."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(4 Mayıs 1993, salı, Demirel, DYP grubunda adaylığını ilan ediyor. Sabahki grup toplantısından sonra saat 13.00'te beni arıyor)

CA: "Beyefendi, nasılsınız?"

SD: (Gülüyor, neşeli) "İyiyim Allaha şükür."

CA: "Kutlarım."

SD: "Ağzımızdaki baklayı çıkardık."

CA: "İyi oldu."

SD: "İyi oldu, değil mi? Erdal Bey de iyi konuşmuş."

CA: "Çok!"

SD: "Gayet iyi. Bundan sonrası artık Meclis'in işi."

CA: "Hep söyledik, önemli olan da o."

SD: "Yarın saat 11.00'de önerge verilecek. Ne var ne yok?"

CA: "Ne olsun? İşte bu, adaylığınız. Hüsamettin'in Sabah'taki lafları doğru mu acaba?"

SD: "Yahu, Hüsamettin bu."

CA: "Söylemiş midir acaba?"

SD: "Söylediğini sanmıyorum. Ama kararsızdır. Böyle zamanlarda ne yapacağı belli olmaz. Sen de tanırsın."

CA: "Tanırım. İki gündür bana telefonlara çıkmıyor."

SD: "Ha! Sabah Antalya'ya gidecekmiş. Halbuki kendisi attı fikri ortaya.

Şu anda bizim aldığımız karar, söylediğimiz şey, ve bunu basında da söyledim. Her şey tüzüğe nizamına göre olacak.

Zaten orta yerde olan bir şey de yok. Yani partinin bir kongre takvimi var. Bu takvim işliyor.

Ne geciktirmeye gerek var, ne öne almaya gerek var.

Daha şimdiden olağanüstü kongre hesabına girmeye gerek yok ki... İşte onu kışkırtmış birileri anlaşılan. Tabii gazeteye bunları söylediyse."

CA: "Yapılacak olağanüstü kongre niçin ona çelme takmak oluyor, anlamıyorum. Yeni adaylar, yeni delegeler gelirse iyi olmazmış. Eski delegelerle olağanüstü kongrenin yapılması daha iyi olurmuş.

Yeni delegeler zaten olağan büyük kongreye gelmeyecek mi? Siz yeni gelecek delegelerden korkarsanız, o zaman onlar temizler sizi. Bir dakika efendim. (Bir süre bürodan biriyle konuşuyorum.)

Antalya'dan açıklaması geldi."

SD: (Merakla) "Ne açıklamış?"

CA: "'Ne genel başkanlığa ne de Başbakanlığa adayım', diyor."

SD: "Aday değil miymiş?.. Neye adaymış?" ('Cumhurbaşkanlığına mı aday' kokusu veren bir soruş biçimi)

CA: "Hiçbir şeye aday değilmiş."

SD: "Hiçbir şeye?"

CA: "Evet. Anlaşılan Kasıma kadar Meclis Başkanlığında bekleyecek. Ondan sonra olağan kongrede belki mücadeleye girecek."

SD: "Oldu."

CA: "Bu açıklama haberi, iyi bir habere mi benziyor, kötü bir habere mi?"

SD: "Hangisi?"

CA: "Cindoruk'un açıklaması."

SD: "Hiçbir şey ifade etmez. Çünkü; şu andaki sorun Cumhurbaşkanlığı seçimi."

CA: "Geçende bir hesap yaptım. Telefonda konuşuyor, görüşüyoruz ama, tam altı ay var ki, karşı karşıya gelmiyor, oturup konuşamıyoruz. Oysa böyle bir ihtiyacım var. Cumhurbaşkanı olup Çankaya'ya gidiyorsunuz. Artık sizi görmek olanaksızlaşıyor. Oysa görüşmek ihtiyacındayım."

SD: "Cumhurbaşkanlığında, ondan evvel ve sonra da hiçbir şey değişmez."

CA: "Tekrar kutlarım. İş bitmiş gibi gözüküyor. Tekrar tekrar kutlarım."

SD: "Çok teşekkür ederim, sağol!"

109

Demirel Çankaya'ya çıkıyor

Demirel'in 4 Mayıs 1993 günü Cumhurbaşkanlığına adaylığını resmen açıklamasıyla birlikte DYP içindeki liderlik yarışı yeni bir aşamaya girdi.

Gazetelere bakılırsa İsmet Sezgin'in adaylığı yüksek olasılıktı.

Parti içinde –Demirel'e yakınlıklarıyla tanınan– Ömer Barutçu ve Cavit Çağlar'ın adayları Tansu Çiller veya Köksal Toptan'dı. Ama Sezgin değildi.

Cindoruk'un aday olmayacağını açıklamasıyla ortalık yeniden karışmıştı.

Cindoruk, pek çok değişik isteği ya da adaylık heveslerini kırabilir, ola ki bir yerde, kendi üzerinde toplayablilirdi.

Fakat adaylıktan uzak durduğunu 'yazılı metinle' açıklaması, Antalya'ya giden gazetecilere bu doğrultuda demeçler vermesi, parti içindeki çeşitli hevesleri körüklemişti.

Köksal Toptan'ın zaten genel başkanlığa hevesli olduğu biliniyordu.

Aday adayları istedikleri kadar üzerinde durmasın ya da önem vermesinler, derinden derine Tansu Çiller'in adı yaygınlaşmaya baş-

lıyor; özellikle kadın olması, profesör sıfatını taşıması ve bunlardan da öteye 'şarışın güzel' diye nitelendirilmesi, şans ibresinin giderek Çiller'e doğru kaymasına neden oluyordu.

Parti içinde 4 Mayıs günü saat 11.25'ten hemen sonra başlayan dalgalanmalar kuvvetlenirken, bir başka salonda, Demirel'in geleceğini saptayacak bir toplantı ve o toplantıda konuşan bir liderin sözleri önem taşıyordu.

Demirel'in en uzak olasılıkla 3. turda seçilmesini sağlayacak olan konuşmayı SHP Lideri Erdal İnönü yapıyor ve milletvekili arkadaşlarına "Bu olayın sorumluluğunu üstleniyorum" diyordu.

Neydi o sorumluluk? İlki, DYP-SHP hükümetinin devamı gelecek miydi, gelmeyecek miydi? İnönü, bu sözüyle "Gelecek" diyordu: "DYP-SHP hükümeti sürecekti!"

İkinci sorumluluk; ya Demirel, Çankaya'da tıpkı Özal gibi davranır, Anayasal sınırları zorlayarak DYP'ye ve hükümete 'karışırsa' ne olacağına dayanıyordu.

Erdal İnönü, Demirel'in 'tarafsız ve Anayasa'nın çizdiği görev sınırları içinde kalacağına' güveniyordu.

İnönü, SHP milletvekillerini, turları etkilemesi çok olası bir diğer konuda uyarıyordu:

Turlar sürerken 'oyunlara gerek duymadan' Demirel'e inanarak oy vermelerini istiyordu. Yani; çıkarılacak çeşitli söylentilere kulakların tıkanmasını ve Demirel'e her turda eksiksiz oy verilmesini 'telkin ediyordu'.

Nitekim, 'bu desteği isterken' Demirel'in iyi ve tarafsız bir Cumhurbaşkanı olacağına 'inanmalarını' istiyordu. Tavsiyesi buydu:

"Umarım bu tavsiyemi dinlersiniz. Bir defa (oy) verip bir daha vermemek gibi oyunlara hiç gerek yoktur" diyordu.

Grup başkan vekillerinden Aydın Güven Gürkan, Demirel'e karşıydı.

Bir kez 'Meclis'teki parti gruplarının desteğini aramadığı için' Demirel'i eleştiriyor, sadece 226'yı bulmayı hedef aldığını, adaylığını pekiştirmek için erken seçimi gözdağı olarak kullandığını (ki doğruydu) "Kuşku ve kaygıları gidermek yerine 'siyasal zorlamayı' yeğlediğini" öne sürüyordu.

Dediği şuydu: "Sayın Başbakan SHP'nin ne pahasına olursa ol-

sun hükümet ortaklığını sürdürmek isteyeceğini, bu nedenle de kendini desteklemek zorunda kalacağını düşünmüştür. Süleyman Demirel'e bu izlenimin verilmiş olmasını büyük bir haksızlık sayıyorum ve içime sindiremiyorum."

Demirel'e muhalefet etmeyi kafasına yerleştirmiş olanlar; doğrusu, Gürkan'ın yorumuna koşut düşünebilirlerdi. Olayların gelişmesi, iki parti arasındaki görüşmeler, hatta bana ifade edilen DYP görüşleri, Gürkan'ın yorumunu doğrular nitelikteydi.

Mümtaz Soysal da DYP liderinin Çankaya adaylığına karşıydı.

"Demirel, Çankaya'da tarafsız olabilir, ancak elbette hükümet üzerinde hatırı vardır" diyordu.

Artık DYP grubu da SHP grubu da 8 Mayıs 1993'te yapılacak olan ilk tur seçime hazırdı.

İlk turda alınacak sonuç; Demirel'in 226 oyu bulup bulmayacağını gösterecekti ve Demirel bu turda seçilmese de 226 oy bu açıdan önem taşıyordu.

Çağlar ile Barutçu, Köksal Toptan'ı destekleyeceklerini açıklarken, Tansu Çiller acele etmiyor, çevresi Çiller'in, 22 Nisanda Demirel'le, adaylığı üzerinde bir görüşme yaptığını yayıyordu.

Oysa, o tarihlerde Demirel, 'birinci iş' yani Çankaya seçimi sonuçlanmadan, 'ikinci iş' parti genel başkanlığı ve Başbakanlık sorununa el atılmasını asla onaylamıyordu.

Bu nedenlerle, Çiller'e 'aday ol veya olma' demiş olamazdı!

Cindoruk, açıklamasına karşın hareketleriyle 'hâlâ bir muamma' izlenimi veriyordu. Gazetelerde 41 DYP milletvekilinin ısrarı üzerine Cindoruk'un 'milletvekillerinin istekleri doğrultusunda hareket etmeye söz verdiği' haberleri çıkıyordu.

Ama, Cumhurbaşkanı seçiminin sonuçlanacağı 16 Mayıstan sonra 'tavır alacağı' yaygındı.

8 Mayıs sabahı parlamentodaki oy dağılımı şöyleydi:

DYP 182, ANAP 95, SHP 54, RP 40, CHP 21, HEP 16, BBP 7, DSP 3, MP 2, Bağımsız 2, boş 2.

İlk tur şu sonuçları verdi:

Demirel 234, Kâmran İnan (ANAP adayı) 95, Hüsnü Doğan (RP adayı) 46, İsmail Cem (CHP adayı) 25, geçersiz 3, boş 19.

Gazetelerdeki başlıklar:

"Demirel, Köşk'ü garantiledi!"

Doğruydu: 3. turda Çankaya'ya çıkacaktı Demirel; ilk tur kapıyı aralamıştı.

110

Erdal İnönü, "İyi bir sonuç" dedi. "Tavsiyem doğrultusunda bir sonuç çıktı, haylırlı olsun."

ANAP lideri Mesut Yılmaz'ın yorumu, "Hâlâ geçmişi Demirel'le bir kez daha yaşatmak ve sonra yeni Cumhurbaşkanı'nı Özal'a reva görüldüğü biçimde hırpalamak"tı:

"Demirel'in aldığı oy geniş ölçüde SHP'nin destek verdiğini ortaya koyuyor.

234 oyla Cumhurbaşkanı olursa bunu yeterli sayıp saymayacağını merak ediyorum. Kendisi, çünkü 1989'da (Özal seçildiğinde) 263 oyu yeterli saymamıştı" diyordu.

Ne ki; bir gerçeği unutmuş görünüyordu. Özal, öteki partilerin katılmadığı bir seçimde sadece ANAP grubunun verdiği oylarla seçilmişti. Oysa, Demirel'i Çankaya'ya çıkaracak olan turlara parlamentodaki bütün partiler, hatta ANAP bile katılmıştı.

Ecevit ise; "Beklenmeyecek bir sonuç değildi" demekle yetindi.

Seçimden önce Demirel, "Aşağı yukarı 40 seneye yakın bir zamandır bu kadar rahat, bu kadar demokratik kaidelere uygun bir Cumhurbaşkanlığı seçimi yapılmadı" demişti.

CHP, sosyaldemokratların değişmez kuralını işleterek İnönü'ye yükleniyordu:

'Erken seçim tehdidi' ile Demirel'e oy vermişti SHP!

DYP'den doğal bir yorum geldi:

"Koalisyon hükümeti dimdik ayakta."

Bu kısa cümleli yorum, her şeyi açıklıyordu.

Demirel'in ilk tur sonuçlarından sonraki sözleri, muhalefet partilerinin görüşlerini doğruluyordu:

"Oylar ya böyle devam edecek ya da seçim olacak!" dedi ve sürdürdü:

"Oylar 226'nın altında çıksaydı, bizi alaya alacaklardı. Parla-

mento parçalı. Herkes birbirine hiddetli. Bizim grubumuz tam bir şuur içerisinde elektriklenmiş oldu."

Rakamları yorumluyordu:

"Birisi (İnan) 95 oy almış. 226'ya varıncaya kadar 131 tane daha oy alması lazım. Bu yürür mü? Yürümez! 226'nın üstündekileri aşağıya çekmeleri de mümkün değil. Birinci turdaki şema, ikincide de, üçüncüde de çıkacaktır.

Aksi, seçimdir. Böylece işin boyutu çıkıyor ortaya."

Ya İnönü? Hem yöneltilen eleştirileri yanıtlıyor hem de Demirel'in adaylığını niçin desteklediklerine yorumlar getiriyor:

"Basınımızın yorumlarını pek anlamıyorum" diyor:

"Benim tutarsız olduğumdan bahsediliyor. Ben, çok tutarlı olduğuma inanıyorum. Herkes her şeyi bırakıyor, 'Cumhurbaşkanı kim olacak' diye onunla uğraşıyor. Beni sevenler de bana 'Neden aday olmadınız' diyorlar.

Bizim partimizin elinde olsa bakıyorum, çoğunluk arkadaşlar beni düşünecek...

Cumhurbaşkanlığı seçiminde büyük partilerin aralarında uzlaşmayla genel başkanlarının dışında birini seçmeleri, daha kolay ve en çabuk sonuca gidilecek bir yaklaşımdır.

Sayın Demirel geleneğe uygun olarak ve partisinin de baskısıyla diyelim kendi hakettiğine inanarak, bunu kabul etti.

Şimdi o zaman 'Hayır, bu fikre uymuyoruz' diye uzak durmak, aslında Cumhurbaşkanlığı meselesini daha büyütmek anlamına gelir.

Çünkü o zaman bütün öbür meseleleri bir tarafa bırakıp biz bu konudaki fikrimize bağlı kalacağız ve ne hükümeti düşüneceğiz, ama Cumhurbaşkanlığı konusunda fikrimizi hep söyleyeceğiz.

Bu, bence daha tutarsız bir iş.

Bizim fikrimiz Cumhurbaşkanlığı konumunun çok önemli olmadığı şeklinde. Önemli değilse bir an evvel seçim yapmalı, ondan sonra hükümetle ilgilenilmeli.

Bu, tutarlı bir davranış. Çok tutarlı davrandığıma inanıyorum. Ama basınımız istediğini söyleyebilir.

Halkımız bu görüşü pekâlâ anlıyor. Halk, normal bir süreç içinde bunun bitmesini istiyor. Halkımızdan ve partimizin örgütlerinden olumsuz eleştiri gelmiyor. Tepki, basından geliyor. Basın benden

belli bir şey bekliyordu. Ben bunu yapmayınca, 'A bu da nereden çıktı' diye bana kızıyor.

İnşallah bir gün basınımız da iktidara geldiğinde istediği gibi davranır."

111

İnönü, 'pazarlık' söylentilerine son veriyordu:

"Basınımız sürekli bunları dile getiriyor. En saygın gazetemizde çıkıyor: 'Demirel'le konuştu İnönü, şu şartları söyledi, Demirel de kabul etti' falan. Halbuki ben o gün konuşmaya gitmişim, doğrudan doğruya hükümet işlerini konuşmuşum.

Hiçbir şart konuşmamışım. Dolayısıyla belli haberlerin gerçekle ilgisi yok. Bir de başka bir şey var. Deniyor ki, 'Bu ne biçim saflıktır? Başka bir partinin genel başkanını rahat ettiriyorsunuz, Cumhurbaşkanı seçtiriyorsunuz, karşılığında hiçbir şey almıyorsunuz. Böyle saflık olur mu?"

Bunu diyen pek çok basın mensubu var ve bizi bu arada saflıkla itham ediyorlar. Bir taraftan da pazarlık ettiğimizi manşet yapıyorlar."

İnönü, bu noktaya gelince gülmeye başlıyor:

"Bence bunların tutar tarafı yok. Biz Cumhurbaşkanının tarafsız olacağını söylüyoruz. Demirel de bunu söylüyor. Biz Sayın Demirel'in tarafsız olacağına inanarak, kendisine oy veriyoruz.

Tarafsız olması beklenen bir Cumhurbaşkanına 'Sen gel bu koalisyon işlerini konuşalım' diye bir şey söylenmez zaten.

Siyasi ahlaka aykırı hiçbir şey yapmıyoruz."

İnönü öyle anlatıyor ki siyasal ortamı; basın, kulis olduğu gibi ortaya dökülüyor. Saptırmalarıyla, abartmaları ve doğruları araştırmaya gerek görmeyen tutumuyla medyayı.

İnönü, "DYP'nin içinden her kim olursa olsun, Başbakan olarak gelirse gelsin, koalisyon devam edecektir" yargısıyla mı hareket ediyor, yoksa?..

SHP lideri "Koalisyonun 'kişilere bağlı' olmadığını" söyleyerek yanıtlıyor bu soruları.

Cumhurbaşkanı adayı, SHP'de 'makulü yakalıyor.' Ama...

Seçilme aşamasındayken; Cindoruk'un demeçleri; Demirel'in 'tarafsız olamayacağı' ya da 'hükümet işlerine karışacağı gibi' savlar, kendi partisinde gerilimler yaratıyor.

Acayip savlar! İlk turun hemen ardından dizi dizi demeçler geliyor TBMM Başkanından.

Bir hava değişikliği seçiliyor Cindoruk'ta. Ne parti genel başkanlığı ne de Başbakanlık istediğini söyleyen Cindoruk; bu kez, her iki konuyla ilgili kararını Cumhurbaşkanlığı seçiminden sonra vereceğini duyuruyor.

O kadar ki; DYP koalisyonunun 'bugüne kadar hayli başarılı olduğunu ve devam etmemesi için hiçbir sebep görmediğini' söyleyecek kadar tekrar fiili siyasete soyunmuş durumda.

Partiden gelen ısrarlar üzerine adaylığını yeniden 'değerlendirmeye' aldığını yineliyor. Demirel'in 'önünü kesmek istemediğini' söyledikten sonra, "Zor görevlerden kaçmayacağını, ama tereddüdünün işin ciddiyetinden kaynaklandığını" anlatıyor.

İşte Cindoruk'un kaygılarının kaynağı ve nedenleri:

"Geçmiş... Sayın Özal döneminde kendi partisinin iki Başbakanıyla ilişkileri... Cumhurbaşkanlığı yetkilerinin kullanılmasından doğan sert çekişmeler, Türkiye'yi etkiledi" diyor.

Özal siyasetinin ve anlayışının Demirel'le süreceğini o sıra söylemiyor ama, kaygıları sayarken aynı yönde uygulama olasılığını duyumsatıyor.

Cumhurbaşkanı'nın 'yetkilerini fazla bulduğu' için; Demirel seçilir seçilmez 'bu yetkilerin azaltılmasını' istiyor.

"En önemlisi meslek kuruluşlarına, Anayasa Mahkemesi'ne, Yüksek Hâkimler Kurulu'na tayinlere, rektör seçimleri başta olmak üzere pek çok yetkisi var.

Hatta Sayın Demirel Başbakanın da bazı yetkilerinin fazla olduğunu ya da lüzumsuz olduğunu söyledi. Onlar da düzeltilmeli."

Birden öyle bir noktaya atlıyor ki:

Başbakanlık için ortaya koyduğu esaslar çerçevesinde Cumhur-

başkanı-Başbakan arasında sözlü mutabakata varılması üzerinde konuşuyor:

"Centilmen anlaşması gibi" diyor. Cumhurbaşkanı ile Başbakan arasında 'bir centilmen anlaşması'... Duyulmamış bir uygulama. Nasıl bir şey acaba:

"Anayasa'da, yasalarda düzeltmeler sağlanana kadar iki devlet adamının uyacağı 'bir centilmen anlaşması' " diye açıklıyor ve ayrıntılar veriyor:

"Bu (yani centilmen anlaşması), çok taraflı da olabilir, koalisyon ortaklarıyla da olabilir, hükümet protokolüne geçirilebilir. Siyasi parti gruplarıyla yapılabilir. Onun yöntemini daraltmak istemiyorum.

Önemli olan böyle bir güvencenin şimdilik verilmesidir."

Anayasa'da, yasalarda olmayan bir sistemi, 'bir centilmen anlaşması' namı altında Demirel'e öneriyor ve Demirel'i kıskıvrak bağlayacak duyulmadık bir kurallar dizisini gündeme getiriyor. Cindoruk'a soruyorlar:

"Hukuken böyle bir anlaşmanın uygulanabilirliği sizce mümkün mü?"

Yanıtlıyor:

"Siyasette her şey hukuka göre olmuyor. Siyasette centilmenlik anlaşmaları, protokoller de önem taşıyor."

"Siz bir yandan Cumhurbaşkanının, Başbakanın yetkilerine karışmamasını söylüyorsunuz. Ama kararınızı da Cumhurbaşkanının tavrına göre vereceğinizi belirtiyorsunuz. Tabanınızın tavrından çok Cumhurbaşkanının tavrına göre karar vermeniz bir vesayet değil mi?"

Cindoruk: "Benim istediğim vesayet değil. Cumhurbaşkanı ile uyumsuzluk çıkaracak konuların görüşülmesidir. Örneğin, hükümetin kurulmasına Cumhurbaşkanının müdahale edip etmeyeceği konusunda bir sözlü uzlaşma da yeterlidir.

Bazı projelerin hayata geçirilmesi konusunda baskı yapılmaması, devlet bürokrasisinin hükümeti atlayarak Cumhurbaşkanı tarafından geçmişte olduğu gibi kabul görmemesi, Bakanların Başbakanı atlayarak Cumhurbaşkanından direktif almaması gibi geçmişte yaşanan gerçekler ve dramatik örnekler var.

Aradığım şudur: Meclis'e sorumlu hükümet vardır ve hükümeti Meclis denetlemektedir."

Cindoruk, Süleyman Demirel'in de Özal'laşacağını peşinen kabul ediyor.

Başka açıklaması yok bu sözlerin, girişimlerin. Üstelik tam turlar ortasında. Duyarlı dengelerin her an değişmesi olasılığının var olduğu bir sırada, Demirel'i taraflı, her işe elini sokan bir Cumhurbaşkanı gibi düşünüyor ve gösteriyor.

"Önceden bir uzlaşma aramanızın nedeni, Sayın Demirel'in de bu şekilde davranacağı kaygısından mı kaynaklanıyor?"

Cindoruk, "Hayır" diyor, "ama geçmiş uygulamayı göz önüne alıyorum. İnsan doğasından gelen birtakım zaaflarımız var."

Daha sonraki ifadelerinde Cindoruk Demirel'in Çankaya'ya çıktıktan sonra, Turgut Özal'ı aratmayacağını irdeleyen beyanlarda bulunuyor:

"Hükümet ve genel başkan otoritesini Demirel'e rağmen sağlamanın zorluklarını ifade ettiğini" söyleyen Cindoruk diyor ki:

"Bunları eğer Sayın Demirel kabul etmiyorsa ya da bu konularda aynı fikirde değilsek, kendisine şöyle bir imkân tanımakta yarar görüyorum. Uyumla çalışacağı bir Başbakan, bir genel başkan için seçim yapabilir."

Cindoruk, seçilecek bir Cumhurbaşkanına olanaklar bahşediyor ve doğal olarak bu sözlerinin ardından hemen soru geliyor:

"Bu durumda Cumhurbaşkanı seçildikten sonra partinin iç işlerine karışmış olmayacak mı?"

Cindoruk: "Hayır, dilerse bir Başbakan tayin edebilir. Geçmişte Sayın Özal bunu yaptı. O Başbakanı tayin ettiği zaman, bir nevi icazet de vermiş demektir. O artık Cumhurbaşkanı icazeti değildir, bir tavziftir, bir tevcihtir. Bu tavzifi yapar mı? O kendi bileceği iştir."

"Sizce Sayın Demirel 26 yıllık liderliğinin ardından Çankaya'da tarafsızlığını sağlayabilecek mi?"

Cindoruk: "Benim kendisine kişilik olarak güvenim var. Bunu sağlamaya uğraşacaktır. Ama geçmişimiz ve bugüne kadar tam bir siyaset içinde oluşundan doğan taleplerle karşılaşacaktır.

Onlara insan olarak da direnmesi mümkün değildir.

Ne kadar tarafsız olmaya kalksa, eski partili arkadaşlarımız, yeni hükümet üyeleri, herkes bu tarafsızlığını ihlal edecek girişimlerde bulunacaktır."

Cindoruk'un Demirel hakkında Cumhurbaşkanı seçilmeden önceki yargıları işte bunlar.

Cindoruk Mayıs 1993'te Demirel için öne sürdüğü öğelerin hiçbirinde haklı çıkmadı.

Demirel, gerçekten tam anlamıyla Anayasal Cumhurbaşkanı oldu.

Tarafsızlığını hiçbir olayda, kişi ve kişiler karşısında yitirecek davranışta bulunmadı.

Demirel, hiçbir zaman Cindoruk'un beklediği ve söylediği gibi Özal'laşmadı.

Cindoruk'un o sırada iç politikada hırçınlık yaratan, Demirel'e karşı olduğunu gösteren bu demeçlerine DYP eski lideri, eski Başbakan, "Cindoruk benim dava arkadaşımdır. Konuşmalarıyla ilgili hiçbir mütalaada bulunmam" diye yanıt verdi.

Doğru da yaptı. Böyle bir tartışma, o aşamada yarar sağlamazdı.

Aylar geçti, hatta yıllar...

Cindoruk, Mayıs 1993'teki yargılarında yanıldığını söyledi.

Kısaca söylemek gerekirse; Demirel, Cindoruk'un varsaydığı gibi çıkmadı.

113

Bu tartışmanın hemen ertesi günü; 12 Mayıs 1993 günü, ikinci tur yapıldı:

Demirel 235, Kâmran İnan 95, Hüsnü Doğan 49, İsmail Cem 25, geçersiz 1, boş 21.

Demirel'in oyu düşeceği yerde bir fazla çıkmıştı.

Artık tünelin ucu görünmüştü. Üç-beş gün sonra... Demirel, Çankaya'daydı.

Bakanlar Kurulu'nu, veda etmek için topladı ve orada Cindoruk'a hak, daha çok koz verecek bir söz söyledi: "İcranın başı olacaktı!"

Cindoruk hemen parladı ve vurgulamaya karşı çıktı.

Olay şuydu:

Demirel'in katıldığı son Bakanlar Kurulu toplantısı veda toplantısıydı.

Bir gazetecinin "Görünen o ki, Bakanlar Kurulu'na, son kez Başbakan olarak katıldınız" demesi üzerine, "Ben de sizin böyle bir şey soracağınızdan şüphe ediyordum doğrusu" karşılığını veren Demirel sözlerini sürdürdü:

"Bu siyasette 'son' diye bir şey yoktur. Ben devletten kopuyor değilim ki. Ben arkadaşlarıma da söyledim, eğer TBMM bana Cumhurbaşkanlığı görevi verirse, ben o zaman icranın başı olacağım.

Yani hükümet başkanlığından icranın başına.

Tabii ki devletle olan, devletteki fonksiyonumuz icabı hükümetle irtibatımız kopmuyor yine.

İfade ettim ki; Çankaya'nın, hükümetin ve TBMM'nin uyum içinde çalışması lazım. Benim birinci sorunum odur."

Cindoruk, Demirel'in bu sözlerini, "Bu, başkanlık sistemine gidiştir" diyerek yorumladı ve sert çıktı:

"Bu sözle ortak mücadelemiz anlamını yitirmiştir."

Demirel, Bakanlar Kurulu'na verdiği akşam yemeğinde Cindoruk'un sözlerini nasıl yorumladığını soran gazetecilere;

"Hiçbir şekilde yorumlamıyorum" dedi, ama bir açıklama yapmaktan da kendini alamadı:

"Benim dediğim şey, Anayasa'da 'Cumhurbaşkanı icranın başıdır' yazıyor, benim dediğim."

Gazeteciler, Cindoruk'un "Sizinle birlikte Özal ve Evren'in Cumhurbaşkanlığına karşı verdiği mücadelenin boşa gittiğini söylüyor" dediğini anımsatmaları üzerine, "Hiçbir yoruma girmem. Bugün yorum zamanı değil. TBMM'nin seçeceği Cumhurbaşkanı ondan sonra görevini nasıl anlayacağını ortaya koyar, icra eder ve kamuoyu da buna göre muamele eder" demekle yetindi.

Tartışmaya girmeyeceğini yineledi.

(16 Mayıs 1993) Üçüncü tur.

Süleyman Demirel TC'nin dokuzuncu Cumhurbaşkanı seçildi.

Oturum Başkanı, oy ayırım komisyonunun seçim sonucunu gösteren tezkeresini okuttu:

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Cumhurbaşkanı Seçimi için yapılan üçüncü tur oylamaya 431 üye katılmış ve neticede aşağıda adları yazılı sayın adaylar, hizalarında gösterilen oyları almışlardır.

Tasnif Komisyonu

Üye	Üye	Üye
Fethiye Özver	Gürol Soylu	Hüseyin Balyalı
Tekirdağ	İstanbul	Balıkesir

Üye	Üye
Hasan Çakır	İbrahim Yaşar Dedelek
Antalya	Eskişehir

Süleyman Demirel	:	244 (DYP sıralarından 'Bravo' sesleri, ayakta alkışlar, SHP sıralarından alkışlar)
Kâmran İnan	:	94 (ANAP, RP, CHP sıralarından alkışlar)
Lütfü Doğan	:	47 (RP, ANAP, CHP sıralarından alkışlar)
İsmail Cem	:	27 (CHP, RP, ANAP sıralarından alkışlar)
Boş	:	19

BAŞKAN– Sayın milletvekilleri, bu sonuca göre, Isparta Milletvekili Sayın Süleyman Demirel, Anayasanın 102 nci maddesinde üçüncü oylama için öngörülen salt çoğunluğu sağlamış, 244 oyla Türkiye Cumhuriyetinin 9 uncu Cumhurbaşkanı seçilmiş bulunmaktadır. (DYP sıralarından 'Bravo' sesleri, ayakta alkışlar; SHP sıralarından alkışlar)

Zatı devletlerini tebrik eder, vatanımıza ve miletimize hayırlı uğurlu olmasını Allah'tan dilerim. (DYP sıralarından 'Bravo' sesleri, ayakta alkışlar; SHP sıralarından alkışlar)

Sayın milletvekilleri, Sayın Cumhurbaşkanımıza seçildiğini bildir-

mek ve andiçmek için .Genel Kurul salonuna davet etmek üzere, birleşime saat 18.00'e kadar ara veriyorum."

Seçim sonucunun ilanından sonra Başkan, oturumu saat 17.00'de kapattı.

İkinci oturum saat 18.00'de açıldı.

Demirel'in ant içip bir konuşma yaptığı 'tarihi ikinci oturum' TBMM tutanaklarında aynen şöyle geçiyor:

BAŞKAN:
Başkanvekili Yıldırım Avcı

KÂTİP ÜYELER:
Halil İbrahim Artvinli (Kocaeli), İbrahim Özdiş (Adana)

BAŞKAN– Türkiye Büyük Millet Meclisinin 103 üncü Birleşiminin İkinci Oturumunu açıyorum.

IV. – BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI

A) ÇEŞİTLİ İŞLER

1. – Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in ant içmesi

BAŞKAN – Sayın Cumhurbaşkanının andiçme töreni yapılacaktır.

Törenin şeklini kısaca arz ediyorum: Biraz sonra Sayın Cumhurbaşkanımız, andiçmek üzere, Başkanvekilimiz tarafından Genel Kurul salonuna davet edilecek ve beraberinde Başkanvekili olduğu halde hitabet kürsüsüne gelecektir.

Genel Kurul, Cumhurbaşkanını ayakta karşılar.

Andiçme, milletvekilleri ve davetliler tarafından ayakta dinlenir.

Sayın Cumhurbaşkanımız andiçtikten sonra, İstiklal Marşı çalınacak, daha sonra teşekkür konuşmasını yapacak ve salondan ayrılacaklardır.

Sayın Cumhurbaşkanı salondan ayrılırken milletvekilleri, görevliler ve davetliler tarafından ayakta selamlanacaklardır.

Sayın Cumhurbaşkanını andiçmek için Genel Kurul salonuna davet etmek üzere, Başkanvekilimiz Sayın Hatiboğlu'ndan rica ediyorum. (RP milletvekillerinin salonda olmadıkları görüldü)

Sayın Cumhurbaşkanımız şu anda Genel Kurul salonunu teşrif etmektedirler. (Milletvekillerinin Cumhurbaşkanını ayakta karşılamaları; DYP, SHP ve MHP sıralarından 'Bravo' sesleri. alkışlar)

(Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel hitabet kürsüsüne geldi)

Kendilerine, Meclisimiz adına, hoş geldiniz diyorum.

CUMHURBAŞKANI SÜLEYMAN DEMİREL – Cumhurbaşkanı sıfatıyla, devletin, varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma; Anayasaya, hukukun üstünlüğüne, demokrasiye, Atatürk ilke ve inkılaplarına ve laik cumhuriyet ilkesine bağlı kalacağıma; milletin huzur ve refahı, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, herkesin, insan haklarından ve temel hürriyetlerinden yararlanması ülküsünden ayrılmayacağıma; Türkiye Cumhuriyetinin şan ve şerefini korumak, yüceltmek ve üzerime aldığım görevi tarafsızlıkla yerine getirmek için bütün gücümle çalışacağıma, Büyük Türk Milleti ve tarih huzurunda, namusum ve şerefim üzerine andiçerim. ('Bravo' sesleri, ayakta alkışlar)

(İstiklal Marşı)

2. – Cumhurbaşkanı seçilmesi dolayısiyle, Süleyman Demirel'in yaptığı konuşma

CUMHURBAŞKANI SÜLEYMAN DEMİREL – Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

17 Nisan 1993 tarihinde ebediyete intikal eden 8'inci Cumhurbaşkanı Sayın Turgut Özal'ın yerine, Anayasamızın 102'nci maddesi gereğince, Meclis çoğunluğunun hemen tümünün katılımıyla, Cumhurbaşkanı seçimi yapılmış bulunmaktadır.

Bu yüce göreve beni seçmiş olmanızdan dolayı sizlere teşekkürlerimi, minnet ve şükranlarımı sunuyorum.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve Birinci Cumhurbaşkanı Büyük Atatürk ve onu takip etmiş bulunan diğer seçkin ve tarihi kişilikli devlet adamlarımız, bu mevkii, Türk Milletinin kalbinde, ulu ve saygıdeğer bir makam haline getirmişlerdir.

Cumhurbaşkanı seçimi, geçmişte zaman zaman sorunlu olmuş, hatta, demokratik kuralların dışına bile taşmıştır. Böyle yüce bir makamın büyük bir sükûnet içerisinde ve demokratik kurallara uygun olarak hiçbir sorun çıkmadan doldurulabilmiş olması, Türk demokrasisinin zaferidir. Bu zaferde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin sayın üyeleri olarak hepini-

zin, her şeyi büyük bir olgunlukla takip eden halkımızın ve basınımızın çok büyük bir payı vardır. Böylece, Türk demokrasisi, dünyaya bir defa daha rüştünü ispat etmiştir. Bu, ülkemizin saygınlığını ve itibarını artırmıştır.

Şimdi, benim görevim, hiçbir ayırım yapmaksızın, halkımızı, ülkemizin tümünü ve devletimizi kucaklamaktır. Etrafımızda bu kadar yangın ve ülkemizin bu kadar sorunu varken, geride kalmış tartışmaları güncel olarak ve ateşli bir şekilde yaşatmanın yanında değilim. Her sayfası beyaz, yepyeni bir defter açarak, ülkemizin daha iyi günlere ulaşması için iyi niyetle, ihlasla ve bütün gücümle her türlü gayreti sarf edeceğimden herkes emin olmalıdır. Bu kürsüden yedinci defa yemin etmek bana nasip oldu ve yedinci defaki yeminimde de bu söylediğim şeyleri tamamen tekrarladım ve üzerine yemin ettim.

Anayasamız, 'Cumhurbaşkanı, devletin başıdır. Türk Milletinin birliğini temsil eder, Anayasa'nın uygulanmasını, devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir. Yürütme yetkisi ve görevi Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından yerine getirilir' demektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin şahsıma tevdi ettiği bu onurlu görevi, Anayasa'nın ortaya koyduğu hedefe ve çizdiği çerçeveye, biraz evvel yapmış bulunduğum yemine, tam sadakatla ifa edeceğim.

Yasama, yürütme ve yargının, kuvvetler ayrılığı ilkesine uygun olarak ahenk içerisinde çalışmalarını sağlamak, böylece devletimizin, hizmetinde bulunduğu halkımızı hoşnut edecek şekilde işlemesini gerçekleştirmek için gayret sarfedeceğim.,

Devletimizin, halkımızı, halkımızın devletimizi sıcak bir şekilde kucaklaması, gücümüzü artıracaktır. Anayasamızın, Cumhurbaşkanının konumu, görevi, yetkisi ve etkisiyle ilgili olarak çizdiği çerçeve, zaman zaman tartışmalara sebep olmuştur. Kırk yıla yakın süredir devletin hemen her kademesinde bulunmuş olmam ve bütün gelişmelerin ya içinde ya da çok yakınında yer almış olmam dolayısıya, deneyim ve birikimimin, devletimizi uyum içinde çalıştırmaya yararlı olacağı kanaatindeyim. Bu, fevkalade zor olan görevi, diyalog, danışma, uzlaşma, uzlaştırma, fikir alışverişiyle, bir hoşgörü ortamında ve sabırla yerine getirmeye çalışacağım. Böyle bir çerçevede başarılı ve etkili olabilmenin vazgeçilmez şartı, tarafsızlık ilkesine uymaktır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin, Türk Milletinin birliğini temsil eden ve bü-

tün vatandaşlarımızın onların siyasi partileri dahil, her türlü yasal örgütlerini kucaklamak göreviyle yükümlü olan Cumhurbaşkanının, taraf olması veya tarafsızlığa gölge düşürecek herhangi bir davranış içinde olması düşünülemez.

Tarafsızlığı, niteliğinde siyaset olan ülke ve dünya sorunları dışında kalmak ve hiçbir şeye karışmamak şeklinde yorumlamak da yanlıştır. Cumhurbaşkanı, Anayasa'nın kendisine verdiği görevleri yaparken, sağduyunun ve kamu vicdanının denetimi altında bu görevleri gerçekleştirecektir. Doğruya, haklıya arka çıkmak, ülke menfaatlarını korumanın şartıdır.

Cumhurbaşkanı, görevini yorumlarken, bazı moral ölçüleri bulacak ve bunları kullanacaktır. Yine de, tartışılabilir bir konu içerisinde olunduğunu kabul ediyorum; ancak, benim sizlere söyleyeceğim, bu hususta ölçülere ve sınırlara azamî dikkat ve itina göstereceğimdir.

Sayın milletvekilleri, 'Türkiye' artık büyük bir ülkenin adıdır. Önümüzdeki yedi yılı çok iyi kullanmak durumundadır. Türkiye, yedi yılda bir asır aşacaktır. 2000'li yıllara geldiğimiz zaman, çok daha güzel, çok daha mutlu, çok daha mamur ve bugün düşünemediğimiz kadar güzel bir Türkiye olacaktır. Bu, ancak, istikrar içerisinde, huzur ve güveni ve hukukun üstünlüğünü koruyarak sağlanabilir. Onun için, demokratik istikrarı, Türkiye'nin geleceğinin teminatı görüyorum.

Türkiye'yi, bu hedefe ve 2000'li yılların yüksek teknolojileri, rekabet gücü olan etkin ve verimli Türkiyesine taşıyacak olan, ülkemizin tek tek insanları, kişileri, toplu olarak milyonlarca insanı ve bunların yaratıcı gücüdür. Binaenaleyh, insanın yaratıcı gücünün ve dinamizminin en mükemmel şekilde yeşerdiği, laik ve demokratik rejimin korunması, her gün daha ileriye götürülmesi, halk olarak ve devlet olarak başlıca vazifelerimizden biri olmalıdır.

Demokrasi, tarifi icabı ihtiva ettiği düşünce hürriyeti, vicdan ve inanç hürriyetiyle, girişim hürriyeti gibi üç temel hürriyetin varlığı sayesinde, insanlar üstündeki her türlü baskıyı kaldırarak, yaratıcı güçlerin doruğuna erişilmesini sağlar.

1982 Anayasası, hazırlanışı, sunuluşu ve kabul edilişi, nihayet, şartları ve içeriği itibariyle tam demokratik değildir. Bu Anayasa, Türkiye'ye bir anayasal düzen getirmiştir; fakat bunun tam anlamıyla demokratik anayasal bir düzen olduğu söylenemez.

Demokratik kurumlar, hukukun üstünlüğü, kanun hâkimiyeti, şeffaflık, katılımcılık, temel insan haklarının ve özgürlüklerinin, bu arada ekonomik özgürlüklerin korunması, çağdaş evrensel değerlerdir. Her ülkenin olduğu gibi, Türkiye'nin de karşılaştığı sorunların çözülebilmesi, ancak bu ilkelerin hayata geçirilmesiyle mümkündür. Bu ilkelerin yerleştirilmesi için ise, sadece söylenmiş olmaları, elbette ki, yeterli değildir. Bunun başarılması, hukuki ve idari yapıdan eğitim ve kültüre kadar, çeşitli alanlarda düzenlemeler yapılmasını gerektirir. Bu değişikliklerin en önemlilerinden biri, toplumun bünyesinde çoğulculuğun yayılmasıdır.

Örgütlü, belde, ülke ve dünya sorunlarıyla yakından ilgili, haklarını bilen, demokratik refleksi olan bir toplum, demokratik sistemin ön şartıdır. Bu toplumun meydana gelebilmesi için, demokratik eğitim ve kültür hazinelerinin teşekkül edebilmesi lazımdır. Devletin ekonomik gücünü azaltıp, toplumun ekonomik gücünü büyütmek gerekecektir. Halkın tüm bilgi, haber ve enformasyona tam ve doğru olarak sahip olması, onun sıhhatli kararlar verebilmesi ve dolayısıyla, demokrasinin iyi işlemesi için vazgeçilmez bir şarttır. Hür bir basın ve yayın, demokrasi için şarttır.

Sayın milletvekilleri, partiler siyasetini aşan ve Türk Milletinin tümünün ortak bir sorunu olan terörün, ülke gündeminden çıkması lazımdır.

Terör, insanların en temel hakkı olan yaşama hakkına saldırmaktır. Buna karşılık devletin en önde gelen görevi, bütün vatandaşlarımızın güvenliğini ve her şeyden önce insan haklarının temeli olan yaşama hakkını korumaktır. Demokratik meşru düzene karşı silaha sarılanları tesirsiz hale getirmek, devletin görevidir.

Devlet bu görevi yaparken, halkın ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ona tam destek olması lazımdır. Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün vatandaşları, bölge, köken, dil, din, mezhep ve cinsiyet farkı gözetilmeden, kanun önünde eşit haklara sahip birinci sınıf vatandaşlardır, ülkenin ve devletin sahibidirler ve böyle kalacaklardır.

İnsanlarımızı bu topraklar üzerinde birleştiren, tasada ve kıvançta ortaklık, güzel bir gelecek beklentisi, tarihe beraber sahip olma yanında, eşitliktir; ulusal egemenliğin ortak kullanımıdır. Esasında, başlatılmış bulunan demokratikleşme hareketi, ulusal egemenliğin bu ortak kullanımını her geçen gün biraz daha kuvvetlendirmeye ve zenginleştirmeye yönelmiş temel bir reform niteliğindedir.

Sayın milletvekilleri, Türkiye, bugün dünya tarihinin çok kritik bir dö-

nemi içinde, dış politikada esasları Büyük Atatürk tarafından çizilmiş olan, barışçı, onurlu, gerçekçi, aktif ve çağdaş hedefler doğrultusunda izlediği kararlı siyasetiyle bölgesel çapta yönlendirici, görüşü alınmak ihtiyacı duyulan, ağırlıklı, saygın bir ülke konumuna gelmiştir.

Türkiye, Adriyatik'ten Çin'e kadar doğmakta olan yeni bir dünyada, yaklaşık 200 milyon insanın yaşadığı Avrasya bölgesinde, bu bölgenin en istikrarlı ve model olarak alınan ülkesi olmuştur.

Bu konum, ülkemizin önüne büyük imkânlar açarken, bir yandan da muhtemel istikrarsızlıklar bölgesel çatışmalar dolayısıyla bazı sorumluluklar getirmektedir.

Yeni dünya düzeninin güvenlik boyutu aksamış ve bu boşluk, başta Bosna ve Karabağ olmak üzere, çok acı facialara ve onbinlerce insanın katliamına yol açmıştır. Dünyanın en yaygın istikrarsızlık haritasının ve bölgesinin odak noktasında bulunan Türkiye'ye bu hususta önemli bir sorumluluk düşmektedir. Barış ve güvenlik sorunu yanında, dünyanın gelişmekte olan birçok bölgesinde yaygın olan cehalet, işsizlik, hastalık, fukaralık ve çevre çürümesi çemberlerinin kırılması gerekmektedir.

İnsanlık, bu tehditlere karşı bir strateji oluşturacaktır. Bu sorunlara zaten hassas olan Türkiye'nin, bu konularda dünyaya vereceği birçok mesajı vardır.

Değerli milletvekilleri, bana tevdi etmiş olduğunuz bu çok şerefli göreve şevk ve ihlas ile başlarken, demokratik istikrarını koruyan, kalkınmasını sürdüren, ekmek, güvenlik, hürriyet üçlüsü arasında bunlardan herhangi birisini tercih etmek zorunda kalmayarak, her üçüne birden sahip olan, demokrasisini standart dışı olmaktan çıkaran, her gün biraz daha çağdaş demokrasilerin en ileri çizgilerine yaklaşan, onları yakalayan, çoğulculuğu, liberalizmi ve rekabeti, sadece siyasi sistemine değil, fakat ekonomisinden basın yayınına, iş hayatından üniversitesine, derneklerinden meslek kuruluşlarına, her kesimine yerleştiren ve yayan, tekelciliği her alanda ortadan kaldıran, ülkeyi 2000'li yıllara taşıyacak reformları sürdüren, değişimi yakalayacak yeni reform atılımları başlatan, bunları ortaya koyacak yaratıcı insanları teşvik eden, destekleyen, yetiştirebilen, dünya ile barış için işbirliği yapan, bölgesinde ve dünyada barışın ve istikrarın koruyucusu, dünyanın önder devletleri arasında her gün ağırlığını ve saygın konumunu pekiştiren, birlik, beraberlik, dirlik, düzenlik ve kardeşlik içerisinde büyüyen ve zenginleşen, milletinin vicdan hürriyetine,

düşünce hürriyetine, ibadet hürriyetine sahip olduğu, her çocuğun eğitim gördüğü, herkesin sağlık hizmetlerinden yararlandığı, herkesin sosyal güvenlik şemsiyesi altına girdiği ve herkesin geleceğe güvenle baktığı bir Türkiye görmek istiyorum.

Bütün bu görmek istediklerim, benim otuz yıllık siyaset hayatımın düsturu olmuştur. Bunlar, partileri aşan, bütün Türkiye'yi kavrayan hedeflerdir ve ben Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bana tevdi etmiş olduğu Cumhurbaşkanlığı görevini, Türkiye'nin birliğini, beraberliğini, her şeyin üstünde tutarak ve bütün vatandaşlarımı, doğulusunu, batılısını, güneylisini, kuzeylisini, ama hepsini kucaklayarak, devletimin, herkesi şefkat, merhamet ve adaletle bağrına basmasına yardımcı olarak yapacağım.

Cumhurbaşkanlığı bir sevgi pınarıdır. Bir muhabbet pınarıdır ve bir güven abidesidir.

Cenabı Allah'ın, herkesin işini kolaylaştırmasını, milletimizin işini kolaylaştırmasını, devletimizin işini kolaylaştırmasını ve bu görevleri yaparken hepimize yardımcı olmasını ve bana verdiğiniz bu büyük görevi yaparken bana da yardımcı olmasını niyaz ediyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum. (Milletvekillerinin, Cumhurbaşkanını ayakta selamlamaları; DYP, SHP ve MHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, Genel Kurulun 12.5.1993 tarihli 102 nci Birleşiminde alınan karar gereğince, Anayasanın 333 üncü Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifini görüşmek için, 18 Mayıs 1993 Salı günü saat 15.00'te toplanmak üzere birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati: 18.22"

Yazgı işte: BİR GİDEN GİDER... GİDİŞ O GİDİŞ. (Özal)
BİR GELEN GELİR ÇANKAYA'YA.
GİTMEMEK DİLEĞİ VE İSTEĞİYLE... (Demirel)

Sekizinci Bölüm

"PERDE GERİSİNDEKİ OLAYLAR
'DİYALOG'LARDA İZLENİR"

(DİYALOG)

Not defterimden:

(İsmet Sezgin'le genel başkanlık sorunu üzerine bir konuşma, 5 Mayıs 1993)

İS: "Tunç Bilgit bana Cindoruk'la görüştüğünü ve onun beni desteklediğini söyledi. Destekliyor demedi de 'Çok sıcak bakıyor sana' dedi."

CA: "Ne zaman oluyor bunlar?"

İS: "3-4 gün önce. Şimdi bir de 'GİK'ten karar çıkmadan önce ben yokum, Antalya'ya gidiyorum' dedi bana. Şimdi ne yapmışlar? 8-10 ilçede kongre bitmiş. Şimdi bunlar eski 1990 kongresinde kendilerini seçtirdikleri için 90 kongresini cepte keklik sayıyorlar. Yeni delege bize oy vermez diye bir anlayışın içindeler. Eski delegelerle kongrenin yapılması, ama yeni seçilenler varsa onların kongreye katılmaları. Yani her şey, Demirel'den ümidini kesip yeni bir merci arayan bazı arkadaşlarımızın (milletvekillerinin) Cindoruk'u kalkan kabul etmelerinden kaynaklanıyor."

CA: "Yani Cindoruk'a dayanıyorlar?"

İS: "Yeni kongrenin bunlara 90 kongresi gibi kolay olmayacağını biliyorlar. Köprülerin altından çok sular geçtiğini de biliyorlar. Artık kendilerinin eski havaları olmadığını da biliyorlar. Demirel'in de kendilerini bundan böyle tutmayacağını, hele yukarı çıktıktan sonra, biliyorlar. Demirel'den sonra gelenler bizi tasfiye eder gibi bir düşünce içerisinde dört elle Cindoruk'a sarılıyorlar."

CA: "Cindoruk adaylığını koyabilir mi şu sırada?"

İS: "Hayır, hayır, hayır. Aynı korku patronda da var. Bir kerre

İnönü'nün adaylığı dalgalanmış olsaydı, SHP de şey yapsaydı, olabilirdi. Şimdi artık Cindoruk'un adaylığı yok.

Kazanmayacağı hiçbir işe girmez Hüsamettin."

CA: "Sizin grupta?.."

İS: "Bizim gruptan Hüsamettin'e üç rey çıkmaz."

CA: "Adaylığını koyarsa?"

İS: "Koysa da!"

CA: "Yani seçilemez."

İS: "Seçilemez tabii. Zaten adaylığını koymaz."

CA: "Böyle bir şey hissettin mi?"

İS: "Ben hissetmedim. Allah var; çocuk bana açık açık söyledi. 'Benim genel başkanım adayken ben aday olmam' dedi."

CA: "Evet?"

İS: "Giderken söyledi. Bunu yazabilirsin."

CA: "Sana söylediğini?"

İS: "Bunu bana söyledi. 'Bu bana yakışmaz' dedi."

CA: "Zaten bu kadar açıklamalardan sonra... En son Mesut'a da söylemiş, 'Aday değilim' diye."

İS: "Mesut'a söylediğini de söyledi bana."

CA: "Böyle bir olaya itebilirler mi Cindoruk'u?"

İS: "İsterler ama Cindoruk istemez."

CA: "Acaba?"

İS: "Benim kanaatim, yanaşmaz."

CA: "Sen, Cindoruk'la Antalya'ya gittikten sonra temas ettin mi?"

İS: "Hayır, etmedim. Hayırlısı olsun."

CA: "Sen ne yapacaksın?" (Genel başkanlık konusunda)

İS: "Patron işaret vermeden bir şey yapmam. Bunca yıllık arkadaşlık. Biliyorsun 1964 senesinde kongrede sana geldim. Senle tanıştırdık Süleyman Bey'i."

CA: "Hatırlamıyorum."

İS: "Geldin, görüştün. İlk genel başkanlığında. O zamandan beri beraberim."

CA: "Sana tavsiyem, basınla dikkatli konuş. Seni Akbulut'a çevirmeye çalışıyorlar."

İS: "Hayır, ben hiç konuşmam."

(DİYALOG)

Geriye bakış

Not defterimden:

(Devlet Bakanı Cavit Çağlar'la görüşme, 5 Mayıs 1993, Tansu Çiller'in genel başkanlığı)

CA: "Çağlar, sen yine (gülerek ve şaka yollu) gizli bir şeyler yapıyorsun?"

CÇ: "Abicim; senden ve Demirel'den gizli hiçbir şey yapmam."

CA: "Neler oluyor?"

CÇ: "Hiçbir şey yok. Gazetelere göre 'atağa kalkmışım'. Dün ben küme düşmüştüm. Bugün yüzbaşı oldum." (Kahkahalar)

CA: "Cindoruk olayı nedir?"

CÇ: "Abi, Cindoruk'un hedefi, kafasındaki hadise, Cumhurbaşkanı olmaktı. Olamayınca... Bu, sıkıntılı işe (genel başkanlık ve Başbakanlık) gelemez abicim. Git kongrede çekiş. Ondan sonra kabineyi kur. Güvenoyu meselesi. Ülkenin idaresi. Bugüne kadar neyi idare etmiş ki?"

CA: "Cindoruk, Cumhurbaşkanlığına aday çıkar mı?"

CÇ: "Çıksa ne olur abicim?"

CA: "Son açıklamasında diyor ki; 'TBMM Başkanlığını bırakmayacağım.'"

CÇ: "Onu bırakmıyor. Mademki kaprisli adam. Onu da bıraksın. Öyle değil mi?

Bunlar bugüne kadar Demirel'i hep kestiler. Biz Baba'nın önünde kale gibi durunca... Baba tepişmedi. Bak ben sana söyleyeyim. Bunlar Baba'yı yine kaçırtırlardı. Baba'nın huyunu biliyor bunlar."

CA: "Senin (Başbakanlık için) bir niyetin var mı?"

CÇ: "Benim yok. Baba bana emrederse olur. O kadar. Ben hiç zorlamam. Ama ibre bize dönüyor."

CA: "Öyle mi?"

CÇ: "Yok abicim! Kadına madına (Çiller'e) vermez bizim toplum. Kadının arkasından gidilmez abicim."

CA: "Yani Tansu olmaz mı?"

CÇ: "Yok, abicim, nerede olacak? Üç günde partiyi dağıtır."

CA: "Yok, Tansu iterseniz, seçilmesine seçilir de, hükümeti kurduktan sonra çok çarşaflar."

CÇ: "Abi, yürümez."

CA: "Kolay değil bugünkü Türkiye'yi idare etmek."

CÇ: "Bizim gibi adamlarla nasıl boğuşacak? Baksana abicim; Demirel, bizi idare ediyordu. Biz de Demirel'in altında herkesi idare ettik. Her türlü diyaloğa biz girdik. Demirel ne derse biz bir müddet susarız da... Ama biz altımızı tutamayız."

CA: "Demirel ne yapıyor?"

CÇ: "Konut'ta toplantı yapıyorlardı."

CA "Kiminle?"

CÇ: "Arkadaşları geliyor. Hesap kitap yapıyorlar. Kendine göre."

CA: "Daha, daha?.."

CÇ: "Hiç durmaz ki. Morali iyi."

CA: "Seçiminde bir tereddüt?"

CÇ: "Olmaz!"

CA: "Zaten bugün Hürriyet, 9. Cumhurbaşkanı diyle fraklı resmini koymuş."

CÇ: "Evet!"

CA: "Hürriyet destekte bizi geçti. (Kahkahalar) Bak, ben bilirim bizim dünyayı. Öyle o biçim dünyadır ki, Demirel hele bir seçilsin hiç ummadığın adamlar yalaka olacak. Bak görürsün."

CÇ: "Biliyorum, biliyorum."

CA: "Bu hünerli adamlara biz yetişemeyiz."

CÇ: "Yok, senin yerin ayrı. Sen kendini ayır, onlardan bunlardan soyutla!"

CA: "Duygularını biliyorum, hissediyorum Demirel'in."

CÇ: "Bana dokundurmasınlar, senin çocuklara söyle de. Benim hiçbir adayım yok."

CA: "Söylerim arkadaşlara. Adayın ve aday olmadığını yazdırırım."

CÇ: "Ama benim parlamento grubum, DYP teşkilatı, beni nerede görmek isterlerse ben o görevi alırım."

CA: "Tamam."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Başbakan Demirel'le gece saat 20.30'da görüşme, 5 Mayıs 1993)

CA: "Nasılsınız?"

Emel Yatmaz: "İyiyim, siz nasılsınız?"

CA: "Ben artık iyiyim." (Karşılıklı gülüşmeler)

EY: "İnşallah daha da rahatlayacağız."

CA: "16 Mayıs gecesi bu iş biter."

EY: "İnşallah, inşallah, hayırlısı. Beyefendi görüşecek."

SD: "Gözlerinden öperim."

CA: "Devletin işleri bitmez." (O saatlere kadar çalıştığı için dokundurma)

SD: "Eh, öyle. Önümüzü görüyoruz."

CA: "Herhalde bugün artık Erdal İnönü ile seçim konuşmadınız?"

SD: "Hayır. Bir kelime konuşmadık. Devletin işleri var. Kapımızı çalan işler. Belediyelerin sıkıntılı işleri var. Taban fiyatları geliyor. Ondan sonra ücret talepleri var. Yarın konuşacağız."

CA: "Antalya'da bulunan Cindoruk, 'Ben Mevlevi değilim, söylediğimden geri dönmem' demiş bugün."

SD: "Evet, evet."

CA: "Bize yazılı bir açıklama geldi. 'Konuşmak istemiyorum' gibi."

SD: "Evet!"

CA: "Yani bitti gibi, söylediğimi söyledim gibi. Oraya bazı mebuslar gitmiş, Eskişehir milletvekilleri."

SD: "İki tane Eskişehir mebusu var. İşte hepsi o kadar."

CA: "İşte onlar. Bir de tabanının istediği yayılıyor."

SD: "Ne tabanı, nereye bastırıyor?"

CA: "Fazla hızlı sözler. Cumaya kadar Antalya'da olacakmış. Cuma günü arkadaşlarıyla konuşacakmış ve..."

SD: "Ne yapacakmış sonra?"

CA: "Hiç. Adaylık madaylık yok. Zaten o kadar açıklamadan sonra..."

SD: "Bugün yine tekrarlamış. 'Ahlaklı bir adamım' demiş."

CA: "Zaten basında da mesela Oktay Ekşi, onurlu bir iş yaptığını yazıyor. Tersi bir iş onursuz bir iş yaptığını göstermez mi sonra?

Gireceğini sanmıyorum. Ama insandır! Belli olmaz!"

SD: "Öyle!"

CA: "Hürriyet sizi Cumhurbaşkanı ilan etmekle beraber, 'Halk seçsin' demişsiniz. Bunu planlıyormuşsunuz?"

SD: "Ben onları dün dedim, bugün de diyorum."

CA: "Akbulut modeline yeşil ışık yakmışsınız?"

SD: "Nasıl yakmışım?"

CA: "Bilmem. Nasıl, bulamıyorum."

SD: "Bunlar bir süre daha devam edecek."

CA: "Bugün yine söylemişsiniz. 'Cumhurbaşkanlığı işini halletmeden öbür işe bakmam' diye."

SD: "Bakmam! Bakmıyorum da zaten."

CA: "Bir şey sorabilir miyim? Başbakan ile genel başkan 'ayrı kişiler' olabilir mi?"

SD: "Olabilir. Tüzük müsaittir. Hiç değilse Kasıma kadar. Olağan kongreye kadar. Olmaz demiyor, olabilir."

CA: "Cindoruk 'Benim genel başkanlığım, Cumhurbaşkanı olunca Demirel, koalisyon ve DYP ile birlikte bitiyor' demiş."

SD: "Ama başlangıçta o söylüyordu; 'Genel başkanın çıkması lazım bu işe,' diye. Polemiğe girmek istemiyorum. Hiç girmedim zaten."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Başbakan Demirel, Konut'tan aradı, 6 Mayıs 1993 sabahı, DYP'nin geleceği ve tarafsızlığı üzerine bir görüşme)

CA: "Nasılsınız?"

SD: "Nasıl olurum ben?"

CA: "İyi olun!"

SD: "İyiyim de. Nasıl olurum ben?"

CA: "Konuşursunuz, kâğıtlara bakarsınız, toplantılara girersiniz." (Karşılıklı gülüşmeler)

SD: "Evet. öyle oldu. Sabahleyin geldim. Televizyonların filan bazı talepleri var. Onları nasıl karşılayayım diye, program yapmakla meşgulüz. Önümüzdeki günler için."

CA: "Dün gece Konya ticaret heyetiyle yemek yemişsiniz. Konuşma çok iyiydi."

SD: "Bizim ortağa biraz moral verdim. Biraz da benim arkamdakilere moral verdim. Şimdi adam diyor ki; 'Demirel giderse DYP dağılır'."

CA: "Ama anketlerde öyle çıkıyor."

SD: "Kardeşim, dağılmaz! Yani DYP kudretlidir, güçlüdür. 'Efendim, daha yukarı çıkmadan tarafsızlığını yitirdi!' Yahu, şu anda ben tarafsız değilim. Tarafım. Hâlâ DYP'nin genel başkanıyım."

CA: "Çankaya'ya çıktığı zaman Anayasa'nın yazdığı biçimde tarafsızdır."

SD: "Tabii."

CA: "Anayasa'nın tarif ettiği tarafsızlık!"

SD: "Siz tarafsız adam mı arıyorsunuz? Siyasetçi olup da taraf olmayan adam var mı?"

CA: "Yok!"

SD: "Orada (Çankaya'da) tarafsız olacak adam. Ne suretle tarafsız olacak? Etkinlikleri ve aktivitesinde! Sen filan zaman taraftın. İyi ama kardeşim, şimdi ben (Çankaya'da) tarafsızım, yaptığım iş tarafsız."

CA: "Evet."

SD: "Şimdi oraya (Çankaya'ya) ne çeşit işler geliyor? Kanun geliyor, kararname geliyor, karar geliyor. Hepsi siyasi. Bunların hepsi siyasi. Orası akademik bir mevkii değil veya mahkeme başkanlığı gibi bir yer değil. Üniversite rektörlüğü gibi bir yer değil. Tıp Fakültesi dekanlığı gibi bir yer değil. Oraya gelen meselenin hepsi siyasi.

Haa, siyasi de, adam siyasi meselelerle uğraşacak. Siyasi deneyim şarttır.

Siyasetçiyi oraya çıkmaktan menettin. Eee, kimi getirip koydun?

Getirdin aşçıyı, berber yaptın. Olur mu?

İşte orada ondan işlemedi."

CA: "Gazeteler işi bitirmiş ama, fraklı resminizi koymuşlar?"

SD: "Öyle bir frakım yok. Öyle bir frakım olsa rahatlayacağım." (Gülüyor)

CA: "Foto muhabirleri bana, 'Özal'ın fraklı resminden başını kesip sizin başınızı oturtmuşlar, fotomontaj yapmışlar,' dediler."

SD: "Olabilir. Ben aşağı yukarı 20 senedir frak giymedim."

CA: "Ama diktireceksiniz?"

SD: "Frakım var da içine sığmam."

CA: "Eee, ne yapacaksınız?"

SD: "O benim ilacım değil, o manada söylüyorum. Ben 20 senedir frak giymedim. Şu benim (gazetedekini söylüyor) sırtıma geçirilen frak benim gardrobumda olsa..."'

CA: "Bir soru sorayım mı?"

SD: "Sor!"

CA: "Taşınacak mısınız Köşk'e, yoksa Güniz sokakta mı oturacaksınız? Herkes soruyor."

SD: "Oturabilsem."

CA: "Oturtmazlar."

SD: "Güvenlik..."

CA: "...diye bırakmazlar. Bugün fazla bir olay yok. Cindoruk'a birkaç milletvekili daha gitmiş. Size göre ne yapmak istiyor?"

SD: "Tabiatı bu. Pisliği üzerine almak istemiyor. Hayır, hayır!"

CA: "Terör, ekonomi... Başbakan olarak bunları üstleneceksin!"

SD: "Üstelik her biri dörtte bire indirilmiş."

CA: "Ama sorumluluğu yükleneceksin?"

SD: "Tabii, efendim, tabii."

CA: "Tüzüğe baktım; delegenin yenisi seçilince eskisinin görevi bitiyor."

SD: "Kardeşim, yeni delegeden niçin korkuyorsun? Nasılsa Kasımdaki Büyük Kongrede kaderi o tayin edecek. Eski delege bana verir, yenisi vermez. Nereden biliyorsun eski delegelenin sana oy vereceğini?"

CA: "Veya yeni delegenin vermeyeceğini?"

SD: "Niye bölüyorsun partinin adamlarını, eski delege-yeni delege diye ikiye? Bırak her şey mecrasında gitsin."

CA: "Bütün patırtı İstanbul'un 80 delegesi üzerinde."

SD: "O patırtıyı da yapanlar İstanbul'daki hizipler. Anlatabildim mi?"

CA: "SHP'den bir şey bekliyor musunuz?"

SD: "SHP'den 20 tane fire olsa 3. turda rahat çıkarız. 25 olsa gene rahat çıkarız."

CA: "ANAP Kâmran İnan'ı gösterince aday, HEP'liler toplantıyı terk etti."

SD: "Vermezler. Niye koyuyor İnan'ı?"

CA: "Niye?"

SD: "Doğu oylarını almak için. Doğu ve Güneydoğu reylerini. İnan, 1978'de geldi, ortaya çıktı, genel başkan adayı oldu, yanıma oturdu."

CA: "Bilmez miyim o günü? Kaç oy aldı kongrede?"

SD: "88!"

CA: (Kahkahalar)

SD: "1.230'a karşı 88! İyi mi? Sonra çıktı, 'Oylarımı apardılar' dedi. Oylarını aparsalar 30 tane, hadi bilemedin 100 tane aparlar. Hadi 188 olsun. Kinyas (Kartal) geldi, yanıma oturdu. Doğu milletvekilleri bunlar. Abdüllâtif geldi, yanıma oturdu. Diyarbakır. Dediler ki; 'Bizi parçalamaya hakları yoktur. Doğulu olmaktan başka marifeti varsa öyle çıksın ortaya'."

CA: "Nedir bu Milliyet'teki başlık: 'İşte pazarlık!'"

SD: "Yahu kardeşim, belki yarım saat konuştuk. Belediyeler var, sıkışık durum. Bunlara ne yapacağız? Sonra Bakanlar Kurulu'nun gündemi bir gün evvelinden yapılır. O gündemde karara bağlanması gereken şeyler var. Ne pazarlık, ne şu ne bu.

Hani dün söyledim: İnönü dediğimiz dürüst bir adamdır. Dürüstlüğünü ispatlamıştır. Böyle bir şey (pazarlık) onu da küçültür, beni de. Hepimizi küçültür. Biz, bizi küçültecek bir şeye girer miyiz?"

CA: "Hayır. Bir de tutturmuşlar Akbulut filan falan."

SD: "Bu olursa (Cumhurbaşkanlığı) şu Akbulut'u partiye alsam, Başbakan yapsam, herkes sırtüstü düşer, değil mi? (Kahkahalar atı-

yor) 'Yahu, ben yanlış anlamışım, siz Akbulut'u seviyormuşsunuz' der çıkarım işin içinden."

CA: "Bir faaliyet var ama."

SD: "Siyasetin güzelliği orada."

CA: "Özel bir şey sorayım; siz seçildikten sonra nasıl bir işaret verebilirsiniz partiye?"

SD: "Şimdi hiçbir şey düşünmüyorum."

CA: "Öyle mi?"

SD: "Evet. Önce şu işi bitirelim."

CA: "Ne kadar bekliyorsunuz? Ben 260-270 bekliyorum."

SD: "Bilemiyorum, olabilir. Şu olabilir, o civarda olabilir. Hiç girmiyorum öbür işlere. Şu işi bitirelim."

CA: "Size oy vereceklerin bazıları 4. tur diyormuş. Dün Yazıcıoğlu ile konuştunuz ya, o öyle demiş."

SD: "4. tura geleceksek, Meclis seçim kaçkını olur. O damganın altına girer."

CA: "Onlara, bu türden görüş sahiplerine bir haber salsanız. Şu söylediğiniz içerikte."

SD: "Onlarla konuşuluyor."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(İsmet Sezgin'le genel başkanlık seçimi ve Başbakanlık sorunu üzerine görüşme)

CA: "Yarın kaç oy çıkar?"

İS: "226 civarında çıkar. İlk tur diye. Ondan sonra... 3. turda 250 civarında oy çıkar."

CA: "Senin durumun ne?"

İS: "Vallahi, onu sen daha iyi biliyorsun!"

CA: "İnan ki, bilmiyorum."

İS: "Patronun yönlendirmesi önemli. Ortada görülen birtakım insanlar varsa, bu isimlerin en şanslısı ben görünüyorum."

CA: "Evet!"

İS: "Ama hiç belli olmaz. Yarın değişebilir. Politika bu. Politi-

kada üç gün çok uzun bir zamandır, çok da kısa bir zamandır."

CA: "Vallahi bilemiyorum ki... Ama en sevdiği insanlardan birisi sensin."

İS: "Olay o. Buna göre yapılırsa, öyle görünür. Ama hiç belli olmaz Cüneyt bunlar, hiç belli olmaz."

CA: "Peki Hüsamettin ne yapar?"

İS: "Hüsamettin akıllı adamdır, böyle ateşten gömleği giyer mi?

Sonra kolay mı Süleyman Bey'den sonra devleti, hükümeti yönetmek?"

ÇA: "Bekleyelim biraz daha."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'le, 7 Mayıs 1993)

CA: "3. turda biter mi?"

HÇ: "Biter!"

CA: "Yani diyorsun ki, 16 Mayısta bu iş tamam."

HÇ: "Biter, biter. Tamamdır."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Devlet Bakanı Cavit Çağlar'la görüşme, 7 Mayıs 1993)

CA: "İlk tur yarın, 8 Mayısta. Kim Başbakan?"

CÇ: "Arkadaşın biliyor, seninki biliyor!"

(DİYALOG)

Not defterimden:

(İçişleri Bakanı İsmet Sezgin'le, parti içi kaynaşma üzerine, 7 Mayıs 1993)

CA: "Cindoruk'u 30-35 milletvekili bastırmış. Ayın 16'sında karar verecekmiş. Ya lider olacak ya da olmayacak! HEP'liler de Demirel'e oy vermiyor, ANAP vermiyor. Ne olacak?"

İS: "Yani bizden 30-35 kişi Demirel'e oy vermeyecek anlamında mı hareketleri?"

CA: "Yok, hayır. Onlar Başbakanlık, genel başkanlık peşinde."

İS: "Süleyman Bey'in Cumhurbaşkanlığı cepte keklik."

CA: "Nasıl olacak, vermeyecekler giderek artıyor?"

İS: "Bozkurt'lar karar değiştirir."

CA: "Boşversene sen o lafları."

İS: "Ben SHP'den arkadaşlarla konuştum, 'Bizden 7-8 kişi vermez' diyorlar."

CA: "Onu bilmem. Biz 37 kişi hesap ediyoruz. Ben Demirel'in Cumhurbaşkanlığını kaybetmesinden korkarım."

İS: "Hayır, hayır, hayır! Hiç alâkası yok."

CA: "Ya Kürt kökenliler ne yapacak?"

İS: "Hiç, gelip verecekler."

CA: "Boş vereceğiz diye ilan etmişler."

İS: "O önemli değil. Bunların korkusu 'Süleyman Bey'in uydusu oldunuz' lafının çıkması. Ona yatmak istemiyorlar. Anlatabildim mi? Bütün mesele o.

Hesap, bilemedin SHP'den 8 fire."

CA: "54 kişi bunlar, eksi 8, eşittir 46."

İS: "45 oy. 180 de bizden. MHP'den 15+1. Hocaoğlu'ndan bir. 45+16 daha ne eder? 64. 180+64=241!"

CA: "Bu nedenlerle 240 diyorsun."

İS: "Öbürleri caba."

CA: "Peki Cindoruk olayına ne diyorsun?"

İS: "Olaya şöyle bakmak lazım. Bunlar 15 kişi. Süleman Bey'le ipi koparmışlar. Bir bölümünü ben gönderdim Cindoruk'a. Yani bazıları bana sordu, ben 'Gidin' dedim. 'Ne oluyor bakın,' dedim."

CA: (Siyasetin cilvelerine gülmeye başlar)

İS: "Yazma!"

CA: "Peki ne konuşulmuş? Anlat da ben de öğreneyim işin ciddiyetini."

İS: " 'Sen genel başkan olmalısın' falan gibi laflar. Gidenler İsmail Köse, Bâki Tuğ, Rafettin Şahin. Eskişehir'den iki milletvekili. Milliyetçisi de bununla, ümmetçisi de. Bir kısmı Bakan olamayanlar. Diyor ki içinden; 'Başbakan olursa kabineyi değiştirir, beni de Bakan yapar'."

CA: "Coşkun Kırca?"

İS: "Olur mu yahu?"

CA: "Dr. Pinpon... Latif Sakıcı... Serdaroğlu... Tevfik Uyar... Ciloğlu... Köstepen... Bilmem kimler? Peki bunlar Demirel'e oy vermeyebilir mi?"

İS: "İmkânı yok. Demirel istese her şeylerini verirler. Bunlar öyle işte."

CA: "Ben hâlâ Cindoruk'un ortaya atılacağına inanmıyorum."

İS: "Akıllı oğlandır o!"

(DİYALOG)

Not defterimden:

(TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk'la görüşme, RP, Cindoruk'u Cumhurbaşkanı adayı gösteriyor, 8 Mayıs 1993)

HC: "Merhaba abi."

CA: "Nedir bu başına gelen? RP aday göstermiş?"

HC: "Memleketimize, milletimize hayır olsun. (Gülüyor) Bizim patron olsa böyle diyecek. 'Ne yapayım kardeşim, aday göstermişler' diyecek."

CA: "Dün aradım seni, uyuyordun. Nedir bu?"

HC: "Ahmet Tekdal'a söz vermiştim Antalya'da. Konuşmak için. Hukukçu arkadaşlara danışıyoruz ki, kazıyalım bunu. Geçersiz oy verecekler bunlar. İşin ciddiyeti bozulur. Geçen defa Ajda Pekkan'a oy çıkmıştı Cumhurbaşkanlığı seçiminde."

CA: "Siyasetin sululuk safhasındayız."

HC: "Nezaketen, Erbakan'ı nezekaten kabul ettim ve fikrimi söyledim. Öteki adam çok daha terbiyeliymiş... Cavit..."

CA: "Ne olmuş Cavit'e?"

HC: "Başbakan yapacak ya! Ayrı genel başkan, ayrı Başbakan numarası o."

CA: "Olacak şey mi?"

HC: "Söyleniyor, söylüyor efendim."

CA: "Söyler, bakma sen."

HC: "Vallahi söylüyor yahu."

CA: "Benim gördüğümü sana söyleyeyim. Müthiş tepki alır ve parti bir yerde bölünür, biter."

HC: "Bilmem."

CA: "Şimdi, demek ki Cavit Başbakan oluyor?"

HC: "Evet!"

CA: (Susuyor, ama inanmıyor)

HC: "Kim tayin edecek bunu?"

CA: "Tabii Demirel. Cumhurbaşkanı seçilirse o atayacak Başbakanı. Ama... Yok yahu, tutmuyor siyasal hesaplar bu konuda.

Demirel bugün de 'Kimse benim sözcüm değil' demiş."

HC: " 'Sözcüm (Çağlar) değil' diyor, 'Başbakanım değil' demiyor ki..."

CA: "Peki sen ne yapacaksın? Dün geceki baskın karşısında, baskı karşısında?"

HC: "Ben orada (milletvekillerine) dedim ki; ben eğilimlerimi söyledim. 45 tane adam kapıya dayanmış. Gayet usturuplu konuştum, gittiler. Dedim ki; 'Ben şu anda Cumhurbaşkanı vekili olduğuma göre, zaten parti işi konuşamam. İstifa etmem lazım. İstifa edemem. Cumhurbaşkanlığı boşta kalır. Siz gene çalışmalarınızı yapın. Ben sizin eğilimlerinizi dikkate alacağım' dedim. Geçti gitti."

CA: "Tam bir kargaşadır gidiyor. Bu durumda sorumluluk nasıl alınır?"

HC: "Alınmasına alınır.

Babam sağlam değil. Babam kırmızı boncuk dağıtıyor mavi boncuk yerine."

CA: "Diyelim ki, genel başkanlığa sen seçildin. Cumhurbaşkanının yapacağı bir şey yok ki... Kabul etmek zorunda bu gerçeği."

HC: "Ondan sonraki işler karışır.

Ondan sonraki kargaşa aynı Özal hadisesinde olduğu gibi bir

kere daha işler. Bu defa tersinden başladı. Mesut'un Başbakanlığı dönemine döner. Belki şu anda gaflette oturacağız."

CA: "Bana sorarsan, Kasıma kadar beklemek lazım. Bu zaman içinde bir şeyler çıkacak ortaya.

Bana göre –ki yazdım bugün– Cumhurbaşkanı yemin ettiği anda artık tarafsızdır. Artık parti işlerine karışamaz, bir işaret bile veremez. Ha, kaş gözle diyeceksin. O da duyulacak. Yayılacak."

HC: "Onların hepsini ayarlamıştır. Şevket Demirel, Ali Demirel devreye girer."

CA: "Kastettiğim bu. Olmaz, yapamaz."

HC: "Ali (kayınbirader) girer."

CA: "Yani böyle olursa ve çıkarsa kokusu 'Bana ne onların yaptıklarından' diyecektir, öyle mi?"

HC: "Bunlar partinin delegesi. Şimdi bunlar (Şevket, Ali Demirel veya Ali Şener) işaret vermeden bu iş olmaz. Çünkü; geride bıraktıklarını (Demirel) Allah'a emanet edip gidemez."

CA: "Şimdi senin dilekçe vermenden bahsediyorlar, verecek misin?"

HC: "Coşkun Kırca bu işleri çok iyi bilir. Rica ettim, gelecek. Bana verilecek RP oylarının geçersiz sayılacağını gösteren bir şeyler yazacak."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Başbakan Demirel, saat 09.10'da aradı. Bugün birinci tur yapılıyor. Cindoruk'a RP'den adaylık önerisi üzerine görüşme, 8 Mayıs 1993)

CA: "Beyefendi, günaydın."

SD: "Gözlerinden öperim, nasılsınız?"

CA: "Dün gece saat 02.00'de yattım."

SD: "Boş yere uykusuz kalmışsınız."

CA: "Bu Türkiye bir tımarhaneye döndü."

SD: "Ama, bu kaçınılmaz. (Olay) Ufak bir şey değil canım. Ne devirler gelip geçmiştir. Bu mesele (Çankaya) için sokak kavgaları

olmuştur. Entrikalar olmuştur. En kolayı gene böyle seyrediyor."

CA: "Bundan sonraki aşama nedir? DYP'yi bölmek mi?"

SD: "Bunların amacı mı?"

CA: "Evet."

SD: "Zihin karıştırmak. DYP'yi neyle böleceksin? DYP'yi kimse bölemez, yaptıkları zihin karıştırmaktır. Kamuoyunda üç-beş saat bunu yaşatmaktır."

CA: "Ama bana göre şunu yapmak istiyorlar. Yapabilirlerse... Bu tür toplantıların, kimi DYP'lilerin kendi aralarındaki bu toplantıların bir amacı var. 2. turdan sonra ANAP da bunlara takılır, işte SHP de takılır, Hüsamettin'in adaylığı canlanır. Size karşı."

SD: "Peki ne çıkar bundan?"

CA: "170'i bile bulamazlar."

SD: "Eeee, bir şey çıkmaz. Peki bu öyle kalırsa 180 imzası bulunan adam ne yapar?"

CA: "O da gider oyu size çakar."

SD: "Hayır. Orada da kalmaz o iş. Kıyamet kopar."

CA: "Seçim?"

SD: "Parti teşkilatı ne yapar? Bir dakikada biter onun muhatabı. Hele 'Aday olmayı ahlaksızlık sayarım' dedikten sonra..."

CA: "Hayır, hayır. Yok, yok. Şimdi Hüsamettin bir istida hazırlıyor. O istidayı Meclis'e verecek. Yani aday olmadığı halde ona verilecek oyların geçersiz olduğunun kanıtı olacak bu istida."

SD: "Aman kardeşim. Bunun muğlak tarafı yok. Coşkun'u çağırmış. Bunun Coşkun'luk tarafı da yok, muğlak tarafı da. Birisi (RP) sizi aday göstermiş. 'Ben değilim' diyorsunuz, bitiyor mesele."

CA: "Zaten dedi, diyecek onu."

SD: "Yani işin başka..."

CA: "Diyor onu. Şimdi işin doğrusunu söyleyelim. 'Bu kepazeliktir, olacak şey değildir,' diyor." (RP'nin adaylığını öne çıkarmasına)

SD: "Canım başka türlüsünü göstermek bence zaten mümkün değil."

CA: "Şimdi onun konuşmalarından bir-iki şey aktarayım size. Birisi, dün yanına gelen milletvekillerine kardeşim, ne yaparım ederim falan demedi. Hele ayın 16'sı bir geçsin..."

SD: "Tabii..."

CA: " 'Üzerimde Cumhurbaşkanlığı vekilliği de var. Ancak seçimden sonra düşünürüz, bakarız gibi sözler ettim,' diyor. 'Adamlar hâlâ gazetelerde beni aday gösteriyor,' diyor. Birinci kepazelik bu. İki: 'Cavit, Demirel'in sağda solda aleyhimde konuştuğunu söylüyormuş', dedi. 'Ne diye senin aleyhinde konuşsun', dedim. Bunu neden yapsın?"

SD: "Ben senin aleyhinde konuşmadım diye kendisinden özür mü dileyeyim?"

CA: "Hayır, hayır. Yok öyle bir şey."

SD: "Bir tek kelime, kimseye (Cindoruk hakkında) tek kelime söylemedim. Söylemem de. Parti genel başkanıyım ben.

Ne gereği var ki, ben (Cindoruk'un) aleyhinde konuşayım?"

CA: "Birileri laf taşıyordur."

SD: "Efendim, birilerinin laf taşımasına filan gerek yok. Arkadaşınız o poza gireceği zaman girer."

CA: "Evet?"

SD: "Ben malımı bilirim kardeşim."

CA: "Evet ama ben, o şeylere pek niyetli değil, öyle gördüm."

SD: "Hayır efendim; niyetli olup olmaması ayrı. İsterse niyetli olsun. Ben onun aleyhinde niye konuşacağım yahu? Ben kimsenin aleyhinde konuşmam."

CA: "Siz konuşmazsınız ama böyle bir izlenim var. Şimdi, siz bugünlerde onunla konuşacak mısınız?"

SD: "Konuşacağım."

CA: "Ne zaman?"

SD: "Ben de konuşacak konu arıyorum. Biz oturduk konuştuk. 'Bu işin şeması budur', dedik. O şemayı ben yürütüyorum."

CA: "Evet! Bunları konuşacaksınız."

SD: "Hayır, hiçbir şeye girmedik kardeşim."

CA: "Ha, 'Ne konuşayım' diyorsunuz."

SD: "Durup durduk yerde bir şahsiyet yaratmanın da gereği yok!

Bu zat benim partimin üyesidir. Benim arkadaşımdır. Herkese de açıkça bunu söyledim. Kendisi şunu söylemiş, bunu söylemiş. Hayır! 'Ben bunların hiçbirisine kulak asmam' diyen de benim. On-

dan sonra, 'Demirel sağda solda benim aleyhimde konuşuyor' diyor."

CA: "Öyle bir izlenim aldım."

SD: "Anladım canım. Bunları başkalarına da söylüyordur. Bütün hikâye şu: Neye başlarsan dönenler böyle yaparlar. Anlatabildim mi? Arkada bir şey, bir kuvvet haline gelsinler filan diye... Anlatabildim mi?"

CA: "Ne kuvveti olacak? Her şey işte ortada."

SD: "Kırk senelik plan bunlar."

CA: "Ne çıkar? 226'yı aşar değil mi?"

SD: "Öyle görünüyor. Yani bir sürpriz olmazsa rahatça aşar."

CA: "Aşması iyi olur. Baktım bugün Hürriyet fısıldamaya başlamış. 'Amma da uzadı ha', diye."

SD: "Uzun olacağını başta ben söyledim."

CA: "İşte o sözünüzden esinlenmişler herhalde."

SD: "Gelecek pazara kadar bu böyle devam eder. Pazar günü biterse biter. Bitmezse ondan sonra da biter zaten."

CA: "Siz RP'nin bu manevrasını nasıl değerlendirdiniz? Altında başka bir şey var mı?"

SD: "Hayır, hayır. Sadece zihin bulandırmak! Kesinlikle başka bir şey olmaz."

CA: "Mesut Yılmaz 'Aday değilim', dedi, gitti. Ciddi bari."

SD: "Peki, 'Adayım' dese?"

CA: "O zaman hemen ANAP manap harekete geçerdi."

SD: "Hayır kulp takarlardı."

CA: "Nasıl?"

SD: "ANAP filan... Kendi adaylarından başka kimseye oy vermez."

CA: "Nasıl?"

SD: "Şimdi bunlar bir müşterek aday arıyor ya, hepsi palavradır. Dönerler dolaşırlar bir kulp takarlar. 'O sebepten dolayı desteklemiyoruz' derler. Kendi adamlarını çıkarırlar."

CA: "Dün gece görüşemedik."

SD: "Evdeydim. Gribim, başımı kaldıramıyorum. Yattım."

CA: "Bakalım bugüne ne çıkaracaklar oylama sırasında?"

SD: "Vallahi ne çıkarsalar denizdeki dalga gibi. Gemi onu aşıp gidecek."

CA: "Hayırlı olsun."

SD: "Sağol!"

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Cindoruk'la görüşme, 1. turdan sonra, genel başkan adaylığı ve Tansu Çiller üzerine, 9 Mayıs 1993)

CA: "Tımarhanede gezdim biraz. Ne kadar alâkasız adam varsa gelmiş. Basın locası dahil her yer işgal edilmiş."

HC: "Yapma yahu!"

CA: "Koridorlar bir başka âlem. Adam bir ara çıktı, başı görünüyor, yalakalar sarmış çevreyi, koşturuyorlar."

HC: (Kahkahalar atıyor)

CA: "Baktım şöyle uzaktan. İçimden 'Ne oluyor yahu' dedim. Peki, sen ne yapıyorsun?"

(Karşılıklı gülüşmeler)

CA: "Ne yazalım bugüne seninle ilgili?"

HC: "Hiçbir şey! Adama diyorum ki, eğilimlerinizi dikkate alacağım. Ne diyeyim başka? 45 adam evime gelmiş, oturmuş. Gayet güzel. Adamlar kapıdan gitmiyorlar. Dedim ki; 'Eğilimlerinizi dikkate alacağım'. Arkasından dedik ki; 'Sayın Demirel'le konuşmak lazım'. Cumhurbaşkanı ve Başbakan çekişmesinden çok çekti Türkiye. 89'dan beri. Adamın gözü dönmüş. 'Şimdi baba sensin'.

Adama anlatamıyorum ki, 'Bak, lider seçilmez. Siz liderinizi kaybediyorsunuz, yerine lider arıyorsunuz. O yok bende', diyorum.

'Ben lider değilim. Lidersiz kaldınız, bir genel başkan bulacaksınız. Belki başkası lider olacak. Ben de bilemiyorum.

Ama dikkat edin. Usturuplu yapın. Bir tek lidere sormadan yapmayın. Liderin karizması en az üç-beş yıl daha sürer'. Anlatamadık heriflere. Bir kısmı anladı. Adam kapıdan çıkarken 'Yahu sen Kasım kongresinde mi adaysın?' diyor bana." (Gülüyor)

CA: "Ama piyasada senin kabul ettiğin söyleniyor."

HC: "Olur mu yahu öyle şey?"

CA: "Vallahi hava bu."

HC: "Sen benim beyanımı oku."

CA: "Tabii canım. Çok açık. Kimseye anlatamıyoruz. 'Yahu' diyorum, 'Cindoruk'un sözleri çok açık. Üstelik bazı şeyler sıralıyor, uyum diyor, şu diyor, bu diyor'."

HC: "'O zata (Demirel'e) sormadan olmaz', diyor."

CA: "Evet. Söylediğine göre bir de uyumluluk sorunu çıkacak."

HC: "Evet. Bir ekonomik karar alacaksın. Diyecek ki, 'Bunlar yanlış'. Sen diyeceksin ki 'Doğru'. Adam diyecek ki, 'Ben olsam yapmazdım. Bunu getirme bana'. Sen ne yapacaksın?

Kanun çıktı Meclis'ten. Demirel veto ederse ne olur o Meclis'in hali?

Yahut da bilmiyorum ki, taviz verdiyse Erdal Bey'e, bilmiyorum ki. Ben onu kabul etmeyebilirim."

CA: "Senin için bir olasılık tabii."

HC: "Değil mi?"

CA: "İnsan Hakları Bakanlığı..."

HC: "Siz bu sosyalist veya sosyaldemokrat hükümetin dediklerini yapacak mısınız? Tamam da... O zaman birlikte hükümet nasıl olacağız? İnsan Hakları Bakanlığını reddettiniz. Adam hükümetten çekildi. Hazır mısınız ANAP'la hükümete? Değiliz. Gelin bunları bir konuşalım. Elbette Süleyman Bey'in bu konularda bir fikri vardır. Adam bir şeyler biliyor. Sizi böyle bırakıp gitmedi ya?"

CA: "İkinci değil ama 3. turda 'yukarı' çıkıyor?"

HC: "Bence patronun planlaması makul."

CA: "Makulu bir anlatsana?"

HC: "Gayet basit. Şimdi hep zaman kazanır ya bizimki.

Diyelim ki 3. turda çıktı yukarıya. 'Toplanın' diyecek adamlara. 'Seçin bir genel başkan vekili içinizden.' Geçici başkan. Partiyi idare edecek 45 gün. Oraya bir zavallı getirecek mesela. Sakin bir adam. Her iki tarafı da idare edebilir. Ona diyecek ki, 'Sen 45 günde kongre yap arkadaş.' Erdal Bey'i de başbakan vekili tayin etti mi?"

CA: "Etti."

HC: "Hükümet boşluğu da yok. Hükümet devam ediyor. On-

dan sonra bu 45 gün içerisinde nabız yoklamaya başlayacak. Anladın mı?"

CA: (Gülmeye başlıyor)

HC: "Anasının gözü..."

CA: "45 gün herkes fıtık!"

HC: "Tabii fıtık. Onun için ben çekileyim, girmeyeyim bu işe. Gazetelerde her gün duruma göre, üç yıldız beş yıldız... Oğlum ben santrafor muyum? Sen kaleci misin?"

CA: "O yıldızları nasıl buluyorlar?"

HC: "Beni 3,5'a çıkardılar. Şimdi bunlar bizimkilerle oynuyorlar. 50 günü var bu işin. Ha, bu oyunu 45 gün sürdürmeyebilir. Bunu mesela 8 Haziranda yapar. Biraz kısaltır. Ama yine o arada bir 20 gün kalır. 20 gün içinde (Demirel) kararını verir. Üç gün içerisinde herifi çıkartır orta yere."

CA: "Peki ama kim bu adam?"

HC: "Herkes olabilir."

CA: "Sen de olabilirsin?"

HC: "Hayır!"

CA: "Neden?"

HC: "Ben enayi miyim yahu?

Sen olsan? Enayi misin?"

CA: "Ben Anayasa'nın bütün kurallarına uyacağım yukarda, o sınırları asla aşmayacağım diye karar vermişsem kafamda... Hüsamettin Cindoruk'u niye yapmayayım?"

HC: "Abi, sen de elma şekeriyle kanan çocuk gibisin!"

CA: "Enayi miyim yani?"

HC: "Yahu, yapar mı öyle bir şey? Yapsın da altını oysunlar. Sonra adam başaşağı düşsün."

CA: "Yani sen diyorsun ki; Cumhurbaşkanı seçildikten sonra önünde 4-5 Hazirana kadar 45 gün var. O zamana kadar 'işini' yapacak?"

HC: "Hem istihbaratı var, hem de tahmini var.

Oraya (Başbakanlığa ve genel başkanlığa) yüzde yüz kendisine bağlı, Mesut'la Akbulut arası bir adam bulacak (Arcayürek'ten kahkahalar) ve haftada bir kabul ederek adamı, idare edecek. Mebuslara filan öteki gibi (Özal) zevzeklik etmeyecek."

CA: "Kapalı kutu. İstemediğini söylemez zaten."

HC: "Bulamazsın zaten. Milletvekili olarak randevu istersen, 6 ay sonra verir. 'Sen beni aramışsın, buyur kardeşim' diye. Bizimkinin şimdi bir sürü dış gezisi var."

CA: "Dış geziler?"

HC: "Bak, Özal'ın davet edilip de icabet edemediği, benim bildiğim 7-8 tane dış gezi şimdiden var. Demirel gelince artar bunlar."

CA: "Artar mı?"

HC: "Ziyaret, iade-i ziyaret derken... Bu geziler Çin'den Maçin'e kadar..."

CA: "Peki bu arada parti ne olur?"

HC: "Ona bakmaz."

CA: "Parçalanır mı?"

HC: "Süleyman Bey'in hesabı; parti işlevini yapmıştır. Niye Adalet Partisi'ni açtırmadı? DYP işlevini yapmıştır. Bundan sonra bunları birleştirir mirleştirir. Şimdi Cumhurbaşkanlığına gelince herkesin beğeneceği çok güzel bir konuşma hazırlatıyor sağa sola."

CA: "Öyle mi?"

HC: "Onu bir okur. İşte vatan, millet, mega projeler, kalkınma, gelecek, Adriyatik'ten Çin'e kadar sınırlar falan diye (ha,ha,ha) yeni hedefler, büyük vizyonlar..."

CA: "Sen, 'Partiyi gözden çıkardı' diyorsun."

HC: "Tabii canım. Ayıp ettin. Şimdi parti şeydir, yangın soğutma safhasıdır. Ormanı, yangından sonra söndürür ve soğuturlar. (Karşılıklı gülüşmeler) Parti, alanın sırtında kalır."

CA: "Kime verecek, kim alacak peki?"

HC: "Ohoooo!"

CA: "Heveslisi çok."

HC: "Aman efendim!"

CA: "Başta Çiller hevesli görünüyor. Dün koridorda gazetecilerin ortak kanısı buydu."

HC: "Evet."

CA: "Bu kadın müthiş geçimsiz bir kadın. Gelirse genel başkanlığa, birbirine sokar etrafı falan diyorlar."

HC: "Amerikan desteği, İngiliz kanatlarıyla uçarak... Hepimize barış taarruzu yaparak, 'abimdir' falan diyerek... Geliyor şimdi."

CA: "Şimdi durum öyle mi?"

HC: "Evet, evet!"

CA: "Öyle miii? Telefonla arıyor mu seni?"

HC: "Bana haberler yandan destekli. 'Onlar bizim ağabeyimizdir. Onlar istemezse..." gibi havalar geliyor kulağıma. Sadece ondan (Çiller'den) değil, hepsinden geliyor."

CA: "Şimdi yalakalık dönemi."

HC: "Ben bunlara bakmıyorum. Ben 'bizimkine' (Demirel'e) bakıyorum. Yukarı çıktı mıydı; bu hazret. İsa değil ki, yukarı çıkınca merdiveni biraksın. Merdiven duracak orada."

CA: "230-234 ile çıkıyor yukarıya. Artar mı?"

HC: "Tabii, tabii, artar. 3. turda partiler girse dahi SHP vermeye başlar. SHP'de 16-17 kişi var, vermeyen..."

CA: "19."

HC: "Onlar da verebilir."

CA: "Demirel'le ilgili meşruiyet tartışması başlar mı?"

HC: "Başlar! Ama sadece Refah'la ANAP başlatır. Deniz başlatmaz. 3. turda oy da verebilir."

CA: "Meşruiyet tartışması nereye kadarr gider, yeni seçime kadar?"

HC: "Yahut da bunlar da başlarlar: Bir süre sonra 'Yeni seçimden sonra seni indireceğiz' demeye."

CA: "Başladılar bile."

HC: "Onlar da bir Anayasa hazırladılar. Okudun mu onu?"

CA: "Evet, biliyorum."

HC: "Yani 'Bu Cumhurbaşkanı genel seçime kadar' diyorlar."

CA: "Ne olacak? Halk seçecek!"

HC: "Halk seçer. Evet, 'Geçicidir bu' diyorlar. Gerekçede yazmışlar. Gerekçe de çok doğru. Demirel'le ilgili bir kitap bastırmış Refah Partisi. Dağıtacak yakında."

CA: "Yok yahu!"

HC: "Bugüne kadar neler söyledi, diye."

CA: "Genel seçimde bindirecekler, öyle mi?"

HC: "Tabii canım. Doğru Yol Partisi olmayacak. Demirel olacak. Tabii RP onun için beni aday gösterdi. Sırf geceleri Demirel'e uyku uyutmamak."

CA: "Rahatsızlık vermek için."

HC: "Rahatsız etmek. Meşruiyet işini başlatmak."

CA: "Peki, genel seçimle beraber Cumhurbaşkanını halkın seçmesi bu Meclis'ten geçer mi?"

HC: "Yok canım! Hikâye yahu. Muhalefetin hakkı bu tür hareketler."

CA: "Yukarı çıkınca tavlar mı bunları?"

HC: "Yok canım. Benim gördüğüm tavlayamayacağı iki adam var. Mesut'la Hoca."

CA: "O da yetiyor."

HC: "Bu ikisini tavlayamaz da, Zincirbozan hikâyesi var aralarında, Deniz'i tavlayabilir."

CA: "MHP zaten cepte."

HC: "Erdal cepte. Hem de yaka cebinde. Mendil cebinde duruyor."

CA: "Allah Allah!"

Siyasette çekişmeli günler

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Başbakan Demirel'le 1. turun sonuçları üzerinde görüşme, hemen her konuya değinen bir söyleşi, 9 Mayıs 1993, saat 17.00)

CA: "Nasılsınız?"

Emel Yatmaz: "Siz nasılsınız, iyi pazarlar."

CA: "Bu pazar iyi pazar. (Emel Hanım hafifçe gülüyor) Hava sıcak. Herkes sokakta. Baktım çevreme, herkes annesinin elini öpüyor, kimi hediyeler alıyor."

EY: "Evet."

CA: "Benim annem... Öldü. Ben de eşim Esin'e bir şeyler aldım." (Kahkahalar)

EY: "Beyefendi görüşecek."

SD: "Gözlerinden öperim."

CA: "Nasılsınız?"

SD: "Vallahi, devlet işi görmeye çalışıyorum. Şifrelere vs.lere bakıyorum. Gözümüzden bir şey kaçtı mı diye."

CA: "Hiçbir şey yok değil mi?"

SD: "Yok, yok. Rutin şeyler."

CA: "Bu Bosna işi silaha kadar gidecek mi?"

SD: "Gidecek!"

CA: "Savaş karada olursa biz katılacak mıyız?"

SD: "Zaten bizim Meclis'in kararı var. Biz o kadar esip sövdükten sonra artık kaçamayız. Ama işin garibi onlar bizi istemiyor."

CA: "Batı ülkeleri, değil mi?"

SD: "Avrupa. Kesinlikle Avrupa'da Türk askeri istemiyor."

CA: "Sırp tepkisinden korku mu, yoksa Türk askeri bir daha gelmesin diye mi?"

SD: "'Türk askeri bir kere daha Avrupa'ya gelmesin' diyorlar."

CA: "Allah Allah! Nedenini söylüyorlar mı? Neden?"

SD: "Haçlı kafası! Ben de dedim ki; 'Peki gelmeyelim. O zaman meseleyi halledin. Biz oraya fütuhata gelecek değiliz. Halledin meseleyi'."

CA: "Ne diyorlar o zaman?"

SD: "Aval aval yüzüme bakıyorlar. Adamlar orada kesiliyor, buna bir şey yapmıyorsunuz. Hem de 'Türk askeri gelmesin' diyorsunuz. Avanaklar."

CA: "Kim söyledi size bu sözleri efendim? Hangi devlet?"

SD: "Gazeteciler söyledi."

CA: "Gazeteciler?"

SD: "Devletler söylemez canım. Devletlerin söyleyeceği laf değil bu. Ama gazetecileri söyler. Gazeteciler de devletlerden alıp söyler."

CA: "Asil Nadir bir iş çıkaracak mı başımıza?" (Kıbrıs'a kaçmış, İngiltere'de davası sürerken)

SD: "Evet."

CA: "Tazyik var mı?"

SD: "Eeee, İngiltere çok bozuk buna. İmparatorluğun hemen hemen perestiji gibi görüyor."

CA: "Ya Kıbrıs'tan buraya gelirse?"

SD: "Gelmez canım. Gezmeye gelecektir buraya. Yemek yemeğe falan."

CA: "Bir günlüğüne."

SD: "Bu adama söylemek lazım ki, bu İngiltere İmparatorluğu ile başa çıkılmaz. İngiliz mahkemesinden kaçmanın bir âlemi yok, değil mi?"

CA: "Evet."

SD: "Eğer haklı isen kaçmanın âlemi yok. Efendim, 'İngiliz adaletine güvenmiyorum'."

CA: "O zaman senelerce orada niye yaşadın?"

SD: "Tabii canım. Hayatı orada geçmiş."

CA: "Paraları kazanırken iyiydi ama."

SD: "Çok büyük problem."

CA: "Başımıza iş çıkarmasın da."

SD: "Sıyırırız. Bir biçimde sıyırırız. Benim başımda Asil gibi milyon mesele var."

CA: "Tur sonucu rakam iyi. Başka bir şey var mı?"

SD: "Yok canım. Şimdi arkadaşlarınız bana telefon ediyor. 'Ne diyorsunuz sonuca?' diye. 'Ne diyeyim kardeşim,' dedim. Şimdi, parçalı bir parlamento. Parçalı. Çünkü siyasi şartlar öyle getirmiş. Herkes birbirine hiddetli. Ama dikkat edin: bakın, bir şema çıkıyor orta yere. Bu başarıya ulaştırmak, 226'ya varmasını sağlamak için kaç oy lazım? 131 oy daha lazım. Bu yürür mü?"

CA: "Yürümez!"

SD: "Yürümez. Biri 45 tane almış. Bunun başarıya ulaşması için 181 oy lazım. Bu da yürür mü?"

CA: "Yürümez!"

SD: "Yürümez. Biri de 25 tane almış. Buna da 201 tane lazım. Bu yürür mü? Yürümez. Peki bir tek yol var. Hani bu işin nasıl olabileceği, nasıl olamayacağı meydana çıkmış. Bir tek yol var; adamın biri gelmiş, o da istenenden 8 fazla, artı 3 geçersiz, 11 fazla oy almış. Şimdi bu 11 fazla ortadan kalkarsa, diyelim ki bu 234'ten bir miktar koptu. Ne olacak bu kopan? Gidip birine eklenecek. Bu kopan oylar oralara eklenirse, onların işine yarar mı?"

CA: "Hayır."

SD: "Eeee, ne olacak? Yahu, 1. turda çıkan, 2'de de 3'de de

çıkacak, bu iş bitecek yahut 4. turda da çıkmayacak. Seçime gidilecek." (Demirel gülmeye başlıyor)

CA: "Hesap işte, o kadar."

SD: "Başka yolu var mı?"

CA: "Hayır, yok. Anayasa böyle."

SD: "Anayasa böyle de, bir de bir şema çıkmış 1. turda. Yani ne olur diyene, ne mi olur? 1. turda çıktığı gibi bu iş devam eder ya da seçime gidilir.

Yani başka türlü olabilmesi ihtimali yok."

CA: "Hayır, yok!"

SD: "Başka türlü nasıl olabilir? 226'nın altında çıkacaktı da onu (Demirel'i) ti'ye alacaklardı. Şimdi ben onları ti'ye alıyorum. Diyorum ki, 'Tamam kardeşim, böyle bir netice çıkmış. Buradan ne çıkar? Ben sana söyleyeyim: Tek şey çıkar. Ya 1. turda çıktığı gibi çıkar ya da seçim çıkar'. İyi mi?"

CA: "Tamam."

SD: "İşte budur. (Cüneyt gülüyor, arkadan Demirel katılıyor)

Acımasız muhakeme, değil mi?"

CA: "Ama gerçek."

SD: "Mac Arthur şöyle diyor: 'Başarının yerine konulacak hiç bir şey yoktur.' Hadise budur."

CA: "Bu 11'i aşağıya çekmeleri mümkün mü?"

SD: "Yok canım. Artar, eksilmez. Faraza, diyelim ki, biz buradan bir miktar koparacağız. Kopardın. Gerçi böyle diyen yok da. Ben şeytanın avukatlığını yapıyorum. Nereye koyacaksın kopardığını? Kâmran'ın üzerine koysan hiçbir şey olmaz. Hoca'nın üzerine koysan bir şey olmaz. İyisi mi, sen başka yerlerden kopar gel de, buraya (kendi rakamının üstüne) koy.

(SD de CA da gülüyor)

Yoksa seçimi boylarsın yahu!"

CA: "Söylediniz?"

SD: "Böyle bir şey. Sırf spekülasyon olsun diye.

Neyin olabileceği görülmüştür. İşte, 1. turda çıkan şema, 2 ve 3. turlarda da çıkacaktır. Ha, neyin olmayacağı görülmüştür. O da şu: 1. turda çıkan şemanın aksinin olmayacağı görülmüştür."

CA: "Mantık doğru."

SD: "İşin büyüklüğü çıkmış orta yere."

CA: "Yeni Anayasa taslağını gördünüz herhalde? Genel seçimde ikinci sandık olsun, Cumhurbaşkanını aynı gün halk seçsin."

SD: "Kim söylüyor bunu?"

CA: "ANAP'la RP! Teklif vereceklermiş."

SD: "Versinler. Anası güzel mi bunların? Cumhurbaşkanın seçilmesine karşı çıkacaklar. Bu defa geçemedikleri şeyi, bulsun gelsinler. 300 oyla değiştirsinler Anayasa'yı."

CA: "Mümkün değil."

SD: "Safsata bunlar. Safsata diye bir şey var ya."

CA: "Galiba bir de sizi 'geçici Cumhurbaşkanı' olarak göstermek var?"

SD: "Anayasa'nın 102. maddesi ve eğer 235-240 oyla sizi Cumhurbaşkanı yaparsa yüzde 40-45 oya tekâbül ediyor. Yüzde 40-45 oyla siz Cumhurbaşkanı olacaksınız, sonra sizi halk seçsin, yani halk seçsin. Pekâlâ biz de bunu dedik. Ama şu anda halkın seçme imkânı var mı?"

CA: "Hayır, yok!"

SD: "Yok. Efendim onu hazırlayın. Hazırlayın. Ben senin emrinde miyim?

Şartları müsait görürsem hazırlarım.

Türkiye yararına görürsem hazırlarım."

CA: "Bunlar biraz da sizin grubun içini bozmak için."

SD: "Yok yahu: bizim grubun içinde bir şey olmaz. Sen hiç endişe etme. 180 adam geldi, rey çaktı dün."

CA: "Cindoruk?.."

SD: "Hiçbir şey olmaz. Burada kim teklerse anasından doğduğuna pişman olur."

CA: "Teklemedi ama."

SD: "Teklemez diyorum ben şimdi. Burada kim teklerse yanar, açık söyleyeyim. Nasıl biliyor musun? Çıra gibi yanar."

CA: "Yani canına okurlar partide, örgütte?"

SD: "Onun için, sonra benim grubum gayet şuurlu. Adamlar elektriklenmiş gibi bu işi kendileri ortaya koydular, ben koymadım ki..." (Adaylığa zorlandığını yineliyor.)

CA: "Hem öyle, hem de 180 imzayı hemen buldular."

SD: "O öyle bir gruptur ki, sen hiç merak etme."

CA: "Çarşamba gelir bunlar değil mi?"

SD: "Elbette. Biz 1973'te o kırık dökük grupla neler başardık."

CA: "Öyle."

SD: "O günler bir destandı vallahi. 292 kişi gelip imza koymadı mı?" (Gürler Paşa'nın seçimi yitirmesiyle ilgili öykülerden)

CA: "Hayatımda izlediğim en heyecanlı hikâyedir."

SD: "292 kişi gelip imza koymadı mı oraya?"

CA: "Koydu."

SD: "Ben yine, işin, talihin cilvesine bak, ben yine aynı sırada, TBMM'de dün oturduğum sırada oturuyordum."

CA: "Öyle mi?"

SD: "Evet."

CA: "Harika!" (Olayın yeni resmini görünce CA keyifle gülüyor)

SD: "73'te orada oturuyordum, biliyor musun?"

CA: "Gürler turları başlarken, değil mi?"

SD: "Evet. Aynı yerde, aynı şekilde oturuyordum. İyi mi? Düşündüm: Dışarda (o sırada Gürler'in seçilmesini sağlamak için kimi generallerden baskılar izleniyor koridorda) Ali Armağan... Bizim senatörlerle itişir kakışır, falancayı (Gürler'i) seçeceksiniz, diye. İyi mi?"

CA: "Evet."

SD: "Onlar (senatörler) bana gelirler. Etimesgut'tan tanklar geliyormuş diye. Renkler, yüzler sapsarı."

CA: (Gülüyor)

SD: "Ne günlerdi. Bak şimdi; böyle adamlar geliyor, bir kâğıt atıyor sepete, iniyor aşağıya. İyi mi?"

CA: "Dünkü manzara da çok güzeldi, çok heyecanlı ve anlamlıydı!"

SD: "Tam demokrasi birader."

CA: "Bir türlü itiraf edilemiyor ama..."

SD: "Tam demokrasi, tam demokrasi o. Herkes orada. 4 tane aday. Kimseyi iten kakan yok. Bastıran yok. İşte hadise odur."

CA: "Dün herkes kemikleşti. Dün 226'nın üzerinde 233 çıkması çok iyi oldu."

SD: "234! Üç de bozuğu var. İyi olmuştur."

CA: "Siz çalışmaya devam?"

SD: "Ben, işte devlet işlerini aksatmamaya çalışıyorum. Bazı gazetelerimiz şablon yaptılar. Devletin işleri kalıyor! Vallahi hiçbir şey kalmıyor. Açık söyleyeyim; her şeye bakılıyor. Mardin'in Midyat kazasında alt katına su girmiş evi bile takip ediyorum. Hiçbir şeyi kalmıyor devletin. Hikmet'i çağırdım, gelecek, onunla konuşacağız. Ondan sonra Habibe..."

CA: "Kim onlar efendim?"

SD: "HBB!"

CA: "Ha!.." (Kahkahalar)

SD: "Habibe diyorlar." (Kahkahalar sürüyor)

SD: "Böylece televizyoncularımızı onore ettik!"

CA: "Cindoruk'un hâlâ genel başkanlık ve Başbakanlıkta hevesi yok."

SD: "Kardeşim, öyle bir mesele şu an... Şu işi aşalım, ondan sonrasına bakarız."

CA: "O 'meseleyi' olumlu, uyumlu biçimde çözecek bir formülünüz vardır herhalde?"

SD: "Bulurum yahu! Bulurum kardeşim! Benim karşıma mesele çıkarmamaları lazım. Yine sayıları 41'e çıktı, iyi mi?"

CA: "Evet, doğru."

SD: "Hani ya, 41'ler diyorlar..." (1970'de partiden ayrılan 41'leri ima ediyor)

CA: (Gülüyor) "Yine aynı rakam."

SD: "Ama o lanet rakamdan ne kadar ürkerim, biliyorsun."

CA: (O günleri anımsayarak gülüyor) "Bilirim."

SD: " '41 tane milletvekili ziyaret etti' diyor, bilerek de demiyor herif o rakamı."

CA: "Evet, evet." (Hâlâ gülüyor)

SD: "41 milletvekili diyor."

CA: (Geçmişte Mehmet Turgut, Faruk Sükan, Ferruh Bozbeyli vs.nin sürüklediği 41'ler olayını aklından hiç çıkarmamış, belli oluyor.) "Evet, çok haklısınız bu rakamı duymak istememekte. Haklısınız!"

SD: "O çocukların (Cindoruk'a giden) hepsi partinin çok sağ-

lam çocuklarıdır. Kırılmasın, dökülmesin. Hani adam kırılıp dökülecekse, neden, onu da bilmliyorum ya. Havını alalım, anlatabildim mi?"

CA: "Evet, evet."

SD: "İhsan Sabri Bey'e gideceğim şimdi, göreceğim geldi."

CA: "Ben de uzun zamandır gidemedim Çağlayangil'e. Çok ayıp oldu."

SD: "Biliyorsun ne kadar severim İhsan Bey'i."

CA: "Bilirim."

SD: "Yeri doldurulamadı. Kardeşim, bir asırda bir adam yetişiyor."

CA: "Galiba, öyle. Bugünkü Dışişleri Bakanınız da (Hikmet Çetin) fena çıkmadı."

SD: "Ben onu (Çağlayangil'i) Dışişleri Bakanı olarak değil, arkadaşım olarak arıyorum. Yani insan sıkıldığı zaman, şu işi ne yapacağız diye danışılacak adam olduğu için arıyorum."

CA: "Evet, İhsan Sabri Bey size ne kadar yardımcı olmuştur."

SD: "Nesli kaybolmuştur."

CA: "Nesli bitenlerden."

SD: "Öyle."

CA: "Doğru efendim."

SD: "Gözlerinden öperim."

CA: "Saygılar sunarım."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(İsmet Sezgin'le genel başkan adaylığı üzerinde görüşme, 10 Mayıs 1993 Pazartesi, saat 09.30)

CA: "Var mı bir işaret?"

İS: "Hayır. Yok. Olmaz."

CA: "Ayın 16'sından önce 'bir şey yapacak' gibi görünmüyor.

Nasıl yapacak, nasıl bir işaret verecek, merak ediyorum. Partiye şunu yapın, bunu genel başkan yapın diye işaret veremez ki... O

zaman dünya âlem ayağa kalkar. 'İşte, dayanamadı, tıpkı Özal gibi elini parti işlerine soktu' diye başlayacaklar. Haklı olarak."

İS: "Yani... Demirel bu... Onun şeysini bulur."

CA: "Bir formül?"

İS: "Bir yöntemini bulur. Bulur."

CA: "Aday olmayı kafanda kesinleştirdin mi? Çözdün mü denklemi?"

İS: "Patron ha derse... Bir şey söyleyeyim, ama aramızda. Beni Star aradı. 'Abi seni hafta sonunda Kırmızı Koltuk'a çıkaracağız' dedi? 'Oğlum, ben daha evvel çıktım' dedim.

'Yok' dedi. 'Sorduk beyefendiye, yani sıkıştırdık. Başbakan kimi yapacaksınız diye. Bize bir şey söylemedi. Atlattı. Ama bazı ipuçları verdi. Bu hafta Kırmızı Koltuk'a kimi çıkaralım diye sorunca, biraz düşündü ve İsmet Sezgin'i çıkarın dedi... Hem konuları iyi bilir, dengelidir, cevval zekâsı vardır, idare eder diye ekledi.'

Onlar açtı telefon bana. Kimseye söylemedim. Bir Mukadder'e (kardeşi) bir de sana söylüyorum."

116

(11 Mayıs 1993) TBMM Başkanı Cindoruk'un 'şok' etkisi yapan demeci yayımlandı.

Demirel'in seçileceği güne kadar yankılar yapan, dalgalanmalara neden olan demecin kimi önemli bölümlerini yazmakta yarar var:

"Nedir Cumhurbaşkanı? Parlamenter sistemde bir semboldür. Ama ikinci bir baş değildir. İki başlı hükümet olmaz. İki başlı yürütme yoktur. Yürütmenin iki başlı olmaması şunu ifade ediyor. Hükümetlerin geçiciliğine karşın Cumhurbaşkanı devletin sürekliliğini ve istikrarını simgeliyor.

Şimdi 1982 Anayasası'ndan kaynaklanan bir Cumhurbaşkanlığı sorunu var. Parlamenter sisteme tam uymuyor. Türkiye önce bu konuyu çözmeli.

Nasıl mı? Şöyle: Anayasa'daki Cumhurbaşkanlığı maddesi Kenan Evren için yazılmış. Özel olarak. Bu Cumhurbaşkanlığı, Evren

için biçimlendirilmiştir. Biz siyasi partiler olarak o maddeye itiraz ettik.

Sayın Özal da bu maddeden, Cumhurbaşkanına tanınan yetkilerden çok şikâyet etti. İyi işleyen demokratik bir devletin Başbakanı, Cumhurbaşkanından şikâyet etmez.

Sayın Özal, Cumhurbaşkanı olunca Evren'e karşı dile getirdiği şikâyetlerden vazgeçmesinden bu yana Cumhurbaşkanının Türk iç siyasetine, hükümetlere, hatta partilere el atmasından Türkiye bunalıma düştü.

Son dönemde Sayın Özal'la Demirel arasındaki çekişme zaman zaman Meclis'i kitledi. Sayın Demirel de Özal'dan şikâyetçi oldu. Demirel, üç by-pass yasasıyla Çankaya'nın yetkilerini kısmaya çalıştı.

Çankaya'ya sadece Cumhurbaşkanı seçmekle işin içinden çıkamayız.

Tarih tekerrür edecektir, korkum odur.

Sayın Demirel'e sonsuz güvenim olmasına rağmen.

Elinde bulundurduğu yetkileri kullandıkça sorun çıkacaktır.

Biz, işi düzeltmeden Cumhurbaşkanı seçiyoruz.

Bu kadar sorumsuz, bu kadar dokunulmaz Cumhurbaşkanının bunca yetkilerle donatılmış olmasından çıkacak sonuç şudur:

Bu sorunlar devam edecektir.

Bu konuyu çözmeden parlamento Sayın Demirel'i oraya göndermesin. Bu bir sorumluluktur. Sayın Demirel de bu sorunun çözümüne, Cumhurbaşkanlarının yetkilerinin demokratik çizgiye çekilmesine katkıda bulunmalıdır. Üstelik bu, Demirel'in önemli bir iddiasıdır."

Soru: "Özal döneminde olduğu gibi Demirel'in de hükümeti ve Başbakanı yönetmeye kalkışmasından mı endişe ediyorsunuz?"

HC: "Sayın Demirel, bunu en fazla gelecek genel seçimlere kadar yapabilir. Ondan sonra millet karar verecektir. Sayın Demirel'in Özal gibi davranma olanağı ancak genel seçime kadar sürer. Ama yetkilerini kullandıkça sorun çıkacağından endişe ederim."

Soru: "Başbakanlık için en güçlü adaylardan biri olarak görünüyorsunuz. Bu görüşleriniz Başbakanlık görevi için öne sürdüğünüz ön koşullar olarak değerlendirilebilir mi?"

HC: "Şimdi Cumhurbaşkanlığına vekâlet ettiğim için bu süre içerisinde böyle bir adaylığım söz konusu olamaz.

Sonrasına gelince: Anayasal konumu Cumhurbaşkanına bağımlı bir Başbakan olmaz. Bu konuda da kişisel güvenceleri yeterli bulmuyorum.

Görev alırsam, çok sevdiğim Sayın Demirel'le ilişkilerimizin bir süre sonra görev nedeniyle bozulmasından korkarım.

O nedenle arkadaşlarıma şunu söylüyorum: Bu Anayasa var oldukça Türkiye'de krizler çıkmasını istemiyorsanız, yeni Cumhurbaşkanıyla uyumlu çalışacak bir Başbakan bulmak zorundasınız."

Soru: "O zaman bu Anayasa değişmedikçe siz Başbakanlığa aday olmayacaksınız?"

HC: "İlk bakışta bu doğrudur. Ama bir de Anayasa değişikliğine kadar ortaya bir 'centilmenlik sözleşmesi' konulabilir. Yeni Cumhurbaşkanıyla, yeni Başbakan çalışma biçimi konusunda ve Anayasa değişikliği konusunda bir centilmenlik anlaşması yapabilirler."

Soru: "Bir yazılı sözleşmeden mi söz ediyorsunuz?"

HC: "Hayır. Yeni Cumhurbaşkanı ile yeni Başbakan arasında, parti grupları, hükümet ve Sayın Cumhurbaşkanı arasında yapılabilir. Liderler arasında yapılabilir.

Yeni Başbakan böyle bir anlaşma çerçevesinde görev alır ve usulü içinde Anayasa değiştirilerek Çankaya sorunu çözülür."

Cindoruk'un, hemen her siyasal merkezde, özellikle DYP'de 'çok yadırganan' bu demeci, Milliyet'teki başlıklarda kimi özetlerle sunuluyordu.

İçlerinden biri şöyleydi:

"Demirel'in Çankaya'ya çıkması aykırı: Cumhurbaşkanlığını bu kadar önemseyen bir siyasal liderlik anlayışı, Türkiye'nin üzerinde daha büyük hadiselere yol açabilir. Çankaya'ya yönelişi Anayasa'nın sistematiğine aykırı. İnönü'nün, Çankaya'ya parti liderlerinin çıkmaması görüşü doğru bir tespittir.

Demirel, Çankaya'ya sadece demokrasi bayrağını taşısın.

Ama parti bayrağı da oraya gidecektir."

Yorumlar çeşitliydi. Örneğin SHP önde gidenleri, Cevdet Selvi

ile Gürkan "Bizim mutlaka koalisyonda kalmak gibi bir derdimiz yok" diyordu.

DYP Grup Başkan Vekili Bekir Sami Daçe ise 11 Mayıs 1993 Salı günü 12.00'ye doğru bana;

"Cindoruk'un demecine bir mana veremiyorum" diyordu:

"Bu demeç herhalde olumlu etki yapmaz."

117

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Başbakan Demirel'le Cindoruk'un demeci üzerine görüşme, 11 Mayıs 1993, saat 12.00 [Görüşme metninin üzerine şu notu düşmüşüm: "Bu konuşmalar ve sonrası gelişmeler, Demirel'in kendine özgü iki siyasal kuralıyla özetlenebilir:

(a) Siyasette devamlı küslük olmaz.

(b) Devletin tepesinde kavga olmaz.])

Emel Yatmaz: "Nasılsınız?"

CA: "Yağmurlu, kapalı."

EY: "Evet, hava öyle."

CA: "Benim içim de öyle."

EY: "Havadandır!"

CA: "Milliyet'ten!"

(Bu yanıttan sonra Emel Hanım'la CA gülüyor)

EY: "Evet, doğru. Veriyorum. Cüneyt Bey iyi günler."

CA: "Teşekkürler."

SD: "Gözlerinden öperim."

CA: "Beyefendi, nasılsınız?"

SD: "Allah'a şükür ben iyiyim."

CA: "Gerçekten mi? Bu sabah demeci görünce..."

SD: "Niye?"

CA: "Ortama ters düşen bir demeç değil mi?" (Cindoruk'un)

SD: "O çeşit şeyler yapar bizimki, biliyorsunuz."

CA: "Ama..."

SD: "Yarın sabah başka şeyler söyler. Dün başka şeyler söylüyordu. Yarın da başka şeyler söyler."

CA: "Peki bu demece göre, Cindoruk ne yapmayı istiyor, size göre?"

SD: "Kardeşim, şimdi bak; gayet sakin düşün. Bu arkadaşımız bugün ne? Meclis Başkanı! Parti başkanı değil. Hükümet kurmaya memur edilmiş değil. Yani parti başkanı olacağı, ne zaman olacağı kesin mi?"

CA: "Hiçbiri kesin değil elbette."

SD: "Eeee? O zaman ne yapıyor? Bir tek şey var: SHP ile DYP beraberliğini bozmak! Çünkü, bu yeni bir şey değil. Bu havayı öbürlerinden alır o. Şeyden. ANAP'lılardan alır. Bizim içimizde böyle üç-beş adam vardır."

CA: "Bir tek, örneğin Coşkun."

SD: "İşte odur. Anlatabildim mi? Yalnız şimdi unuttuğu bir şey var. SHP ile DYP arasındaki beraberliği bozarsa... Pazar akşamı, akşamı değil de, 20'si akşamı seçime gider. İyi mi?"

CA: "Evet, gider."

SD: "O zaman buna ne Doğru Yol başkanlığı kalır, ne Başbakanlık... Ne Reisicumhurluk! Hiçbir şey kalmaz."

CA: "Henüz ortada fol yok yumurta yok. Cindoruk ne genel başkan ne de Başbakan. Üstelik, olası bir Başbakan, Cumhurbaşkanı seçilen kişiyle sözlü bir centilmenlik anlaşması nasıl yapacak? Nasıl bir şey bu?"

SD: "Bu, bugün hiçbir şey değil. Hepsi benim. Şimdi buna (sözlü centilmenlik anlaşmasına) havanda su dövmek derler. Off the record söylüyorum. Bu zatla tartışmaya girmek istemem. Yarın başka bir şey söyler. Birisi gelip buna (Cindoruk'a) 'Niçin söyledin bunları?' der. 'Ben öyle söylemedim, şöyle dedim' der, çıkar işin içinden.

Bunlar benim meçhulüm değildir, canım. Bu çeşit dalgalanmalar. Bu iş bitinceye kadar bu dalgalanmalar olur. Parti... Bu partinin önünde iyi bir şey değil."

CA: "Parti bu önerileri ve sözleri sindirir mi?"

SD: "Hayır, (parti) hiçbir şekilde yemez."

CA: "Partide de grupta da bir şok yaşanıyor şu gün."

SD: "Gayet tabii."

CA: "Bu demeç ve istekler nereden çıktı diye."

SD: "Gayet tabii."

CA: "Doğrusu, sizinle, Cumhurbaşkanıyla 'sözlü bir anlaşma' görüşünü hayli yadırgadım. Böyle bir şey olabilir mi?"

SD: "Ben Cumhurbaşkanı değilim. Kendisi Başbakan olmadan önce parti başkanı olacak. Parti başkanı olmadan Başbakan olmak istiyorsa, onu ben vereceğim. Ben dövüşeceğim bir adama 'Gel, al. Seninle dövüşelim' diyeceğim. İyi mi?"

CA: "Evet."

SD: "Ondan sonra... Ben Cumhurbaşkanı olacağım, ben bunu (Cindoruk'u) Başbakan yapacağım veya parti büyük kongresi toplanacak olağanüstü, 45 gün içerisinde bunu genel başkan yapacak.

Buna genel başkan olduktan sonra, ben Başbakanlık vereceğim. Bu hükümeti kuracak ve güvenoyu alacak.

Ondan sonra bu lafları eder. Ne kadar mesafe var, görüyorsun. Yani bence iz'an yok laflarda."

CA: "Sözlerinden, Başbakan olursa SHP ile hükümeti yürütmek istemediği gibi bir anlam çıkıyor?"

SD: "SHP ile hükümeti beraber kurduk biz onunla. Koalisyon müzakerelerinde, biliyorsun, Meclis Başkanı oluncaya kadar vardı."

CA: "Siz Star'daki konuşmanızda açıkladınız. Bir an önce Cumhurbaşkanı adaylığınızı ilan etmenizi gelip size söyleyen Cindoruk değil mi?"

SD: "Kendisi söyledi. Evet. Daha üç gün evvel yine söyledi. Beyanı var yine. 'Demirel'i desteklerim' diye."

CA: "Evet."

SD: "Eee, şimdi? Bugün 'Yadırgıyorum' diyor!"

CA: (Gülüyor) "Ben bu siyaset işlerini anlamıyorum. Size göre bu girişim oyları etkiler mi?"

SD: "Hayır! Hangi, neredeki oyları?"

CA: "SHP'den gelecek oyları."

SD: "SHP... Oy veren adam bu demeci değerlendirmeyecek mi? 'Yahu, arkadaş, sen ne diyorsun, daha hiçbir şey değişmedi'..."

CA: "Basın da, seçimde olay aradığı için..."

SD: "Kimse, isterse yazmasın bu bakış açısını. Ne zamana ka-

dar tutarsınız mantıksızlığı ayakta? Mantıksızlığı alkışlayan bir basın... Alkışlasın birader. Ne yapacaksın? İstediği kadar alkışlasın!"

CA: "Demeci görünce can sıkıcı buldum."

SD: "Yok canım. Ben sabahleyin kalktım, baktım. Benim için sürpriz değil. Tabii niye kaşırlar bunu desek? İşte adam bulmuş, kaşıyor işte."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(DYP Grup Başkan Vekili Bekir Sami Daçe ile Cindoruk'un demeci üzerine görüşme, 11 Mayıs 1993, öğle üzeri)

CA: "Mesele aydınlandı mı?"

BSD: "Aslında mesele şu: İki insan arasında güvensizlik. Güven bunalımı!"

CA: "Yani Demirel'le Cindoruk arasında?"

BSD: "Bunları özel söylemiş olabilir miyim?"

CA: "Tabii."

BSD: "Temeli, birbirine yeterince güven duymamalarından kaynaklanan bir sürtüşmedir. Maalesef gidiyor. Partiyi de tedirgin ediyor. Ülkenin istikrarına yönelik düşünceleri de zaafa uğratıyor."

CA: "Ne olacak şimdi? Bu sözleri söylemiş?"

BSD: "Söylemiş. 'Daha önce de bu düşünceleri savundum' diyor. 'Fazla yeni bir şey söylemedim' diyor ama pek öyle değil. Bir tarafta Cumhurbaşkanlığı seçimini sıkıntıya sokuyor, ikincisi koalisyon ortağımıza güvensizlik telkin ediyor. Gruptaki arkadaşlarım telefon ettiler; SHP-DYP koalisyonunun başarılı olduğu noktasında hemfikirler. Belki yüzde 100 hedeflere ulaşamadık ama, temelde hiçbir şey olmasa, şu 50 yıllık ağır rekabet (sağ ve sol iki parti arasında) ortadan kalktı. Bir barış ortamı geldi. Büyük mesafeler alındı. Enflasyon hiç değilse belli bir noktada durduruldu. Siyasi istikrar sağlandı.

Cindoruk sıkıntı yarattı.

Cumhurbaşkanı seçimini etkiler mi, bilemiyorum."

(DİYALOG)

(Cindoruk'tan Hakkı Erdem yeni bir demeç almış. Buna göre; Cindoruk, aday değil. Demirel'in adaylığını tam anlamıyla desteklıyor. Hükümet konusuna gelince; arkadaşlarının çoğunluğunun desteğini almayı ön planda görüyor. Milliyet'te çıkan demecini yalanlıyor gibi.)

Not defterimden:

(Demirel'le ikinci bir konuşma, tarih 11 Mayıs 1993 yine ve saat 18.30)

CA: "Ne diyorsunuz bu yeni sözlere?"

SD: "Sana söyledim. 'Yarın değişir,' dedim."

CA: "Daçe, Cindoruk'un sabah okunan demecinin seçime nasıl etki yapacağını kestiremediğini söylüyor."

SD: "Peki, bu zatın bu çıkışını nasıl karşılıyorlar?"

CA: "Onaylayan yok gibi. Onu destekleyenler bile karşı çıkıyor."

SD: "Evet, evet."

CA: (Telefona bazı sesler yansır) "Sizin oraya kalabalık geldi galiba beyefendi?"

SD: "Evet. Şimdi tabii... Dur bakalım ne olur?"

CA: "Herhalde DYP grubuna 'durumu' iyi anlatmak lazım."

SD: "Vallahi, bu benim sorunum değil. Ben meseleyi gayet iyi ortaya koydum.

Seninle de konuştuk ya. Hiçbir şey benim sorunum değil.

Biz, buraya kadar getirdik meseleyi."

CA: "Bu çıkıştan sonra yarın oy kaybı olabilir mi?"

SD: "Olabilir de. Yani ben niye kaygıya kapılayım?"

CA: "Kaygı maygı değil de..."

SD: "Başka alternatif yok ki..."

CA: "Kim aday olacak ki?.. Üstelik adaylığa başvuru süresi bitti."

SD: "Hayır, o çoktan bitmiş."

CA: "Tek seçenek var: seçim!"

SD: "Evet, işte odur. Ya o, ya o! Dedim ya size, şablon budur. Herkes ona göre düşünsün, taşınsın."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Hikmet Çetin'le Cindoruk'un demeci üzerine görüşme, 11 Mayıs 1993, saat 20.00-20.30 arası)

HÇ: "Ne bu yahu, karıştırıyorlar etrafı. Bizi perişan ettiler. Hüsamettin... Bu ne yahu?"

CA: "Ama sonradan düzeltti galiba."

HÇ: "Sabahtan beri uğraşıyoruz. Sabah Milliyet'i görünce tam anlamıyla şok oldum."

CA: "Evet."

HÇ: "Sabahleyin patron (Demirel) beni aradı. Sonra ben Erdal Bey'i aradım. 'Süleyman Bey de bu işe çok üzülmüştür. Bizim grubu etkilemek için yapıyorlar. Etrafında birtakım adamlar var. Olayı perişan ediyorlar. Siz (Demirel'le) görüşseniz' dedim."

CA: "Görüştüler mi?"

HÇ: "Evet, evet. Görüşmüşler."

CA: "Evet, Star verdi, bize de demeç verdi."

HÇ: "Adam hâlâ kendini Hukuk Fakültesi münazara ekibi başkanı gibi görüyor. Devlet nedir, devlet işi nedir, bunları hiç bilmez."

CA: "Demecindeki hükümet bölümünü biliyorsun?"

HÇ: "Peki, o zaman Milliyet'teki sözler neymiş?"

CA: "İkili işbirliğini bozmak için..."

HÇ: "Her şeyi yapıyorlar."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(SHP lideri Erdal İnönü ile Cindoruk'un girişimi üzerine görüşme, 12 Mayıs 1993)

CA: "Günaydın, nasılsınız, nasıl görüyorsunuz?"

Eİ: "İyiyim, iyiyim, normal."

CA: "Cindoruk demeci galiba etrafı toz duman etti?"

Eİ: "Yok canım. Toz duman edecek bir şey yok."

CA: "Gazetelerde pek yok ama, dün söyledikleriyle bize söyledikleri çok farklı. Star'da açıkça hükümetin devam edeceğini söyledi. Bize verdiği demeçte 'En kolay SHP iledir' diyor. 'Protokol var' diyor."

Eİ: "Evet."

CA: "Dün, 'Bu hükümet olmaz' diyordu ama."

Eİ: "Neyse canım. Fazla üzerine gitmemek lazım."

CA: "Bugünkü 2. tur oylamada 'değişik bir manzara' olur mu?"

Eİ: "Sanmıyorum. Belki bu sözler bir-iki kişinin aklını karıştırmıştır ama, sanmıyorum bir şey olacağını."

CA: "Öyle mi?"

Eİ: "Zaten, tabii 3. turda seçilecektir. Kimse 2. turda seçileceğini beklemiyor."

CA: "Tabii, bugün biraz farklı ama, çok düşük sonuç alınırsa?.."

Eİ: "Sanmıyorum düşük çıkacağını."

CA: "Sizin partide durum nedir?"

Eİ: "Her zamanki gibi birkaç kişi genel başkana karşı çıkıyor."

CA: "Malum."

Eİ: "Onun dışında bir şey yok."

CA: "Ben özel bir soru sorayım; bir hükümet modeli nasıl olacak? Model belli de, nasıl olacak bu iş?"

Eİ: "Bilmiyorum. Tabii o DYP kongresine bağlı. Kongreden kim çıkacak, işte o hükümeti kuracak. Kişiler üzerinde herhangi bir tahminim yok."

CA: "Oluşturduğu koşullarda galiba Hüsamettin Bey şansını yitirmeye başladı."

Eİ: "Bunlar önceden belli olmuyor. Bizim Kurultaylarda önceden çok tuhaf şeyler söylerler ama sonunda yine sağduyu hâkim olur."

CA: "Değil mi?"

Eİ: "Tabii. Evet, bizim demokrasiye inancımız var."

CA: "Demirel seçilir seçilmez hükümet işine girer mi?"

Eİ: "Herhalde."

CA: "Hükümet için hemen yeşil ışık yakar, değil mi?"

Eİ: "Vekil tayin edecek, sonra kongreye gidilecek."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Demirel'le, Cumhurbaşkanı seçildikten sonra 'parti işine elini sokup sokmayacağı' konusunda bir görüşme, 12 Mayıs 1993, saat 11.00-12.00 arası)

SD: "Sabahleyin ne oldu, biliyor musunuz?"

CA: "Ne oldu?"

SD: "Yargıtay'a gittim, törene."

CA: "Cindoruk'la buluşmuşsunuz."

SD: "Evet, ben de onu diyordum."

CA: "Ne yaptı, ne oldu?"

SD: "Hiç! Bir şey olmamış gibi. Canciğer kuzu sarması olduk."

CA: "Öpüştünüz?"

SD: "Aman efendim, tabii. O kadar ki, merdivenlerden aşağıya, kolkola."

CA: "Tabii resimler çekildi."

SD: "Tabii efendim. Son bir kız var, Pınar. 'Bizi şaşırttınız' dedi. 'Siz kendi kendinizi şaşırttınız' dedim."

CA: "Tufan Türenç'in eşi."

SD: "Gırgırımı geçtim."

CA: "Görüşelim lafları olmuş?"

SD: "Ne gibi?"

CA: "Cindoruk'la!"

SD: "Onu her zaman söylüyoruz."

CA: (Güler)

SD: "Ayrılırken 'Bir daha seninle görüşmem' denmez ki."

CA: "Erdal Bey de size gelmiş, öyle bir hava esiyor."

SD: "Efendi adamdır. Bana gelmesi bile o şeyde, manidardır."

CA: "Erdal Bey, demeçlere karşın bir şey değişmeyeceğine inanıyor. Cindoruk da bana kalırsa, bu işe girmek istemiyor."

SD: "O kadar uzun vadeli girme. Bir günden fazlaya girme."

(Kahkahalar)

CA: "Yarın gelebilir diyorsunuz."

SD: "Öbür gün gelmeyebilir."

CA: "Çocuk oyuncağı mı bu?"

SD: "Çok inişli çıkışlı. Arkadaşımızın yapısı öyle. Konuştuğunuz zaman bal şeker. Muhabbet. Yargıtay'da oturduğumuz yerde, aramızda geçiş koridoru vardı ama muhabbet kavi."

CA: "Bir şey sorabilir miyim beyefendi? Cindoruk'u yukarı çıkarsanız, Başbakan yaparsınız... mı? Yoksa, Başbakan yaparsanız neler olur diye tasavvur edemiyorum. Siz ki devlette koordinasyonu savunursunuz..."

SD: "Ben henüz hiçbir senaryoya sahip değilim. Birincisi bitmeden hiçbir şeye sahip değilim. Şablonu koydum ortaya, onu götürüyorum. Bu iş bir neticeye varırsa, ondan sonrası için bir şablon koyacağım."

CA: "Bir şeyi anlamıyorum. Söylenenlere bakıyorum da; Cumhurbaşkanı olduktan sonra parti işleriyle nasıl olacak da ilgileneceksiniz?"

SD: "Kim?"

CA: "Siz!"

SD: "Daha olmadık ki..."

CA: "Olunca."

SD: "O zaman sor!"

CA: (Güler) "Tabii o zaman sizi bulabilirsek..."

SD: "Gözlerinden öperim."

CA: "Beyefendi, siz bugün Mesut Yılmaz'ın demecini okudunuz mu?"

SD: "Okumadım."

CA: (Okumadığını varsayarak) "Sabah'ta: ANAP lideri Yılmaz, Cindoruk'un genel başkan olması halinde iki partinin birleşmesi konusunda önemli rolü olacağını belirterek, 'Sayın Cindoruk DYP içinde bizim gibi düşünen ve bu görüşleri dile getiren birisidir. Benzer reaksiyonlara tepki gsötermektedir. Söyledikleri siyasi birleşme açısından önemlidir'."

SD: "Nasıl birleşecek? ANAP'a mı gidecek DYP?"

CA: "Söylemek istediğim..."

SD: "Yoksa Mesut da DYP'ye mi boca edecek?"

CA: "Mesut Bey DYP'nin oyları peşinde."

SD: "Mademki birleşmeden bahsediyor. Bunun bir formülü olacak. Siz mi DYP'ye boca edeceksiniz, yoksa DYP mi boca olacak?"

CA: "Arada bir Cindoruk'la Yılmaz biraraya gelip konuşuyorlar. Demek ki birleşmeyi konuşuyorlar ki, Mesut Yılmaz onu söylüyor."

SD: "Arada birtakım adamlar var. Onlar hep konuşurlar. Ben hepsini bilirim onların."

CA: "Öyle mi?"

SD: "Tabii. Hepsini bilirim. Kimlerdir. Üç kişi arkasından gitmez onların."

CA: "DYP için böyle bir şey budalalık olur."

SD: "DYP'nin arkasında şu kadar milyon seçmeni var. DYP bunu hiçbir yere boca edemez.

Dur bakalım, hele şu iş bitsin."

CA: "Saygılar sunarım."

118

(DİYALOG)

Not defterimden:

(TBMM'de Cumhurbaşkanlığı seçiminde 2. tur: Demirel'e 235 oy. 12 Mayıs 1993. Turdan sonra Başbakanlık Konutu'ndan aradı Demirel. Sonuç üzerine bir irdeleme, saat 17.50)

CA: "Nasılsınız?"

EY: "İyiyim, siz nasılsınız?"

CA: "Ben çok iyiyim."

EY: (Güler) "Evet, hepimiz öyleyiz. Veriyorum. Hayırlı günler diliyorum."

CA: "Sağolun."

SD: "Gözlerinden öperim."

CA: "Beyefendi, bu iş burada biter!"

SD: "Öyle görünüyor." (İlk kez böyle konuşuyor)

CA: "Evet."

SD: "Öyle görünüyor. SHP her şeye rağmen verdiği sözü tuttu."

CA: "Yok, yok! Aksi söylenemez. Sözlerinde durdular. Tabii bu sonuç Milliyet'te söylediklerinin tersini Cumhuriyet'te konuşanın çok aleyhine oldu."

SD: "Evet."

CA: "Dün Star'da kendi sesinden SHP'yi okşar görünmesi de çok kötü etki yapmış. Başka bir haber daha var: Dün gece size Cindoruk'un adamları gelmiş."

SD: "Kimmiş onlar?"

CA: "İsimlerini bilemem. Milletvekilleri. Size demişler ki: 'Hüsamettin'le niçin konuşmuyorsunuz?' demişler. Siz de demişsiniz ki: 'Zamanı değil. 16'sı geçsin, konuşuruz' demişsiniz. Onlar da gidip Cindoruk'a bu konuşmayı anlatmışlar. Bir de söz vermiş güya, 16. günü istifa ediyormuş Başkanlıktan."

SD: "Vallahi bütün bunları senden duyuyorum."

CA: (Bu söz üzerine kahkahayı atar)

SD: "İki, iki buçuğa kadar buradaydım. (Evde) Saat 22'de Selçuk Yaşar, 22.30'da Halis Toprak geldi. 23.30'da ben yukarı çıktım. Biraz kâğıt okudum. Gazeteler gelmişti. Sonra saat yarım gibi yattım. Sabahleyin kalkıp Yargıtay'a gittim."

CA: "Malum. Cindoruk da oradaydı?"

SD: "Oradaydı, öpüştük, möpüştük. Canciğer, kolkola."

CA: "Şimdiki havalara göre, Cindoruk, 16'da istifa edip adaylığını koyacakmış. Ben Cindoruk'u pek o havada görmüyorum."

SD: "O zamana kadar vakit var. Mademki her sabah değişiyor şey... konjonktür... Değil mi?"

CA: (Alayı anlar) "Evet. Başka söylenti, haber de yok." (Demirel, birden araya girer)

SD: "İyi aşılmıştır. Şimdi 2 aşağı inseydi oy, kıyameti koparırlardı."

CA: "Zaten ANAP'la RP ona hazırlanıyordu."

SD: "2. tur böyle çıkınca... 3. turun asgari bunun kadar olması için sebep yok."

CA: "237 iyi rakam."

SD: "227 bile iyi rakam. Anayasa o şartı koymuş. Onun koyduğu şartın daha iyisini aramanın gereği yok ki..."

CA: "Sizin Cumhurbaşkanlığınız herkesi şaşırtacak."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Süleyman Demirel'le görüşme, 13 Mayıs 1993, 17.30, Cumhurbaşkanı seçimi pazara, hâlâ Cindoruk sorunu)

SD: "Bugün kâğıt temizlemekle meşgulüm. Bakanlar Kurulu yaptım."

CA: "Bakanlar Kurulu pek içli olmuş."

SD: "Ne gibi?"

CA: "Yani son olaylar."

SD: "Düzgün bir Bakanlar Kurulu idi. Buğday fiyatı tespit ettik vs. Köylülere karşı duygularımı biliyorsunuz. (Gülüyor)

18 aylık bir değerlendirme yaptık. Giden-gelen yok. İleride gelen olursa o ayrı bir mesele yine."

CA: "Siz artık bir daha Bakanlar Kurulu'na başkanlık etmeyeceksiniz."

SD: "Siyaset bu. Lazım olur Bakanlar Kurulu."

CA: "O tabii de. Ben normali söylüyorum:"

SD: "Ben dedim ki; 'Eğer Meclis'teki iş bir neticeye varırsa ben hükümet başkanlığından icranın başına terfih ediyorum' dedim."

CA: (Güler)

SD: "Öyle değil mi Anayasamız?"

CA: "Evet efendim!"

SD: "Anayasa, 'Cumhurbaşkanı, icranın başıdır,' diyor."

CA: (Karşılıklı gülmeler)

SD: "Yani bir yere gittiğim yok. 'Gene başınızdayım,' dedim."

CA: "Erdal Bey de bir konuşma yapmış."

SD: "Çok iyiydi Erdal Bey. Terbiyeli adam. Ben her zaman söylerim ya; dikkatle dinlemek lazımdır. Söylediği şeyleri iyi söylüyor. Düşüne taşına söylüyor. Boş kelimesi yok."

CA: "Yani olumlu?"

SD: "Evet. Hep yapıcı."

CA: "GİK ne zaman?"

SD: "Daha bir şey düşünmedim. Bakalım, ne zaman yaparım."

CA: "Yani pazardan önce?"

SD: "Evet. Bakalım ne zaman yaparım. Önümde kâğıtlar var. Gerçi bunların çoğuna baktım ama, gene de bir şey kalmasın diye onlara bakıyorum. Tasfiye yapıyoruz senin anlayacağın."

CA: "Tasfiye? Taşınmak zordur efendim."

SD: "Taşınma değil de. Hani kâğıtları aktaralım diye."

CA: "Bugün gazetelere baktım, herkes size bir şeyler soruyor."

SD: "Ben kimseye bir şey demedim."

CA: "Gene didikliyorlar. 'By-pass'lar ne olacak, yok bilmem neyi ya yapacaksınız'?"

SD: "Soruyorlar birtakım şeyleri."

CA: "By-pass'ları ne yapacaksınız?"

SD: "Şu ânın meselesi değil. Şu anda pazar günü yapılacak oylamadan başka hiçbir şey düşünmüyorum. Oylamanın nesini düşünüyorum dersen, herkes gelecek oylayacak, onu düşünüyorum. Onun dışında bir şey düşünmüyorum."

CA: "Oylar biraz artar, değil mi?"

SD: (Derin bir nefes aldı) "Bilmiyorum. Ben hiç çalışmıyorum o iş üzerinde. Bu oy muhafaza edilse bile kâfi bence. Şimdi çıkmış da geniş taban istiyor."

CA: "Kim?"

SD: "Deniz Baykal! Yahu Deniz Baykal, geniş tabanı Anayasa istemiyor. Daltaban - geniş taban diye bir kavram yok. Anayasa diyor ki '226'yı bulan bu hendeği aşar, arkadaş' diyor. Tamam mı?"

CA: "Benim gördüğüm bütün bunlar son söylemlerdir. Boykot yok. Seçildiğiniz anda meşruiyet tartışmasına girmeyeceklerdir."

SD: "Nasıl girecekler meşruiyet tartışmasına? 422 tane üye geliyor, katılıyor seçime. Atatürk'ün birinci defa Cumhurbaşkanı seçilmesinde 258 tane üyenin 158'i katılmış oylamaya. İyi mi?"

CA: "Atatürk'ün..."

SD: "158'i katılmış, 258'in."

CA: "Öyleyse en zayıf oyla seçilendir bugüne kadar."

SD: "Ama seçildi!" (Kahkahalar)

CA: "Pek çok üyeye de haber vermemişler zaten."

SD: "Atatürk bu! O hocalar, mocalar gelip de..."

CA: "Bugün Hürriyet'te söylediğiniz bir laf var: 'Hadi kardeşim, kendi işinizi kendiniz yapın derim' demişsiniz."

SD: "Evet, evet."

CA: "Açık bir ifade. Yani siz yukarı çıkarsanız, genel başkanlık boşalır. Kongre kararı alınır ve... kongrede?"

SD: "Bunların kuralları var. Rahatsızlığa gerek yok. Telaşa da gerek yok. Hep onu söylüyorum ben."

CA: "Cindoruk pazartesiye kadar hiçbir şey yapmayacak. Gazetelerde çıkan haberler palavra. Sizinle konuşarak bir karar verecek."

SD: "Şeyi bir geçelim, ondan sonra."

CA: "Yukarıyı."

SD: "Tabii. Pazarı bir geçelim. Ben niye onunla konuşmayayım? Ben herkesle konuşuyorum. Onunla da konuşurum."

CA: "Hâlâ centilmenlik anlaşması isteğini anlamadım?"

SD: "Neyin anlaşması? Ne üzerinde anlaşma, anlamadım ki..."

CA: "İşte şartları: Hükümet işlerine karışmayacakmışsınız, bir. Partiye karışmayacakmışsınız, iki."

SD: "Yahu kardeşim, karışırım diyen var mı? Aksine! 'Ben bu işlere karışmam' diyen var, değil mi? Sonra şu da var orta yerde: Yahu sen daha bir şey değilsin. Dur bakalım. Sen ayakta kalsana. Ne zannediyorsun sen yani? Gazetelerin manşetleriyle yahut gazetelerdeki birtakım bilgilerle falan sen nereye varırsın?"

CA: "Dikkati çeken şu: Grubun yarıdan fazlası Cindoruk'tan bahsetmiyor."

SD: "Hangi yarısı canım?"

CA: "En aşağı 100-150'si."

SD: "Aman kardeşim; biraz kaşınırsa biter olay, üç kişiye iner o iş."

CA: "Örgütten hiç ses yok."

SD: "Hayır. Örgüt herkesin ne olduğunu bilir. Anlatabildim mi? Hem de çok iyi bilir."

CA: "Zannederim. Sizin de rahle-i tedrisinizden geçtiğine göre..."

CA: "Pazar günü... Haaa! Frak oldu mu, nasıl oldu?"

SD: "Oldu. Bayağı iyi oldu."

CA: "Eskisi mi yoksa yenisini mi yaptırdınız?"

SD: "Eskisi de var. Yenisi de yapıldı."

CA: "Bu kadar kısa zamanda?"

SD: "Birisi dikti geldi, canım."

CA: (Kahkahalar)

SD: "Terzi geldi, gitti derken, o arada frak geldi. Kapının arkasında asılı duruyor. (CA gülüyor) Gardropta asılı."

CA: "Oylamadan sonra bir saat ara verecekler."

SD: "O arada giyinip gelinecek."

CA: "Sizi biri alıp gelecek."

SD: "Yıldırım Avcı. 'Ben alıp getireyim' diyor. 'Hüsamettin Bey Meclis'i idare etsin, ben sizi getireyim' diyor. Üç tane DYP başkanı oluyoruz, iyi mi? Yıldırım birinci, Hüsamettin ikinci, ben üçüncüyüm."

CA: "Birinci gece yukarda yatmayacak mısınız?"

SD: "Vallahi, kardeşim bilmiyorum ki... Nerden çıkarıyorlar bu kadar lafı!"

CA: "17. günü Emel Hanım'a emir vermişsiniz: 'Sabahtan öğleye kadar hiç kimseyle temas kurmak istemiyorum.' Orayı dizayn edecekmişsiniz."

SD: "Ben de duyuyorum bunları. Yok böyle bir şey. Düşünmedim. Ben hâlâ 16. günündeyim. Ben vites değiştirmedim ki...

Ben çocuklara bugün, 'Bu kargaşayı siz çıkarıyorsunuz' dedim. Hani latife. Ama İstanbul'da İstanbul Gazeteciler Cemiyeti toplanmış. Rahmi Turan, Necmi Tanyolaç bana bindirmişler. 'Talihsiz beyan' diye. Necmi'yi buldum. 'Yahu arkadaşız, ben böyle bir şey söylemedim,' dedim ve bir açıklama yaptım." (Gülüyor)

CA: "Pazar sizi göremeyiz. 'Nasıl bir Cumhurbaşkanı' diye bir cevap verir misiniz?"

SD: "Daha yarın var. Yarından sonra konuşuruz. Havam yok. Yarından sonra..."

CA: "Bu iş bitti beyefendi."

SD: "Öyle görünüyor."

CA: "Yok, yok!" (SD hâlâ dikkatli konuşuyor, kuşkucu)

SD: "Daha başta sana söylediğim. Bu, 235-236 oy olur hani."

CA: "Demokratik düzenlerde yarıdan bir fazla her zaman..."

SD: "Gayet tabii. Başka türlü karar çıkmaz orta yere."

CA: "Bırakalım Anayasa'daki o sarih hükümleri. Yarıdan bir fazla."

SD: "Elinden geldiği kadar zihin karıştıracak."

CA: "Erbakan deli oluyordur şimdi. Siz Cumhurbaşkanı oluyorsunuz, o hâlâ genel başkan."

SD: "Sen Hoca'ya bakma. Allah selamet versin."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Aynı günün gecesi, saat 23.30, Demirel'le ikinci kez görüşme)

CA: "Bu Cindoruk anlaşılır gibi insan değil. Sabahleyin bana 'Pazartesiye kadar kepenkleri kapadım' dedi. Öğleden sonra aklına geleni söylemiş."

SD: "Koyver gitsin!"

CA: "Siz de bir şeyler söylemişsiniz Cindoruk'a karşı?"

SD: "Ben 'Hiçbir tartışmaya girmem. Tartışılacak bir şey yok' dedim. Ne tartışmasına gireceğim ki?.. Anayasa diyor ki, 'Cumhurbaşkanı icranın başıdır'."

CA: "Eee, doğru."

SD: "Benim Bakanlar Kurulunda söylediğim bu. 'Ben şimdi hükümet başkanıyım ama, eğer TBMM bana Cumhurbaşkanlığı görevi verirse, Anayasa'ya göre, Cumhurbaşkanı icranın başıdır. Binaenaleyh ben sizden kopmuyorum' dedim. Hepsi bu. Buna ne diyeceği olabilir ki?.."

CA: "Efendim, başkanlık sistemine gidiş?"

SD: "Kardeşim, ne alâkası var? Anayasa böyle yazmış.

Anayasa, '4. turda sonuç alınamazsa seçime gidilir,' diyor. Bunu almış, 'birisi,' 'Tehdit ediyor', diyor."

CA: "Cindoruk mu?"

SD: "Hayır, hayır. Başka birisi söylüyor. Ben 'Anayasal Cumhurbaşkanı olurum' dedim. Dediğim bundan ibaret.

Yani her söyleyeceğimi birisine soracak mıyım?"

CA: "Böyle şey olur mu hiç?"

SD: " 'Bazı sorularla tartışmaya girmem, beni uğraştırmayın çocuklar' dedim. 'Ben bir yorum yapıyor değilim, Anayasa'nın dediğini söylüyorum' dedim."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Erdal İnönü ile bir görüşme, 14 Mayıs 1993, saat 09.30)

Eİ: "Nasılsın, ne var, ne yok?"

CA: "Eleştiriler var, niye Demirel'i destekliyorsunuz diye. Metin'inki de öyle. Saçma ve duygusal."

Eİ: (Güler) "Olur böyle şeyler."

CA: "Nasıl karşılıyorsunuz bu eleştirileri? Sanırım gülüyor ve demokratça karşılıyorsunuz."

Eİ: "Ne yapacaksın? Herkes fikrini yazıyor."

CA: "Bugün gördünüz mü gazeteleri? Cindoruk yine hiddetlenmiş. Demirel demiş ki, 'İcranın başı olacağım.' Gece herkes birbirine girdi."

Eİ: "Biraz sabredin. İş bitsin. Herkes bir şey yapmak için en ufak cümleyi yanlış yorumluyor. Bence merak edilecek bir şey yok. Süreç devam ediyor."

CA: "Pazar günü 3. tur. Bu 'iş' biterse hükümetin kuruluşu da 15 gün sonra... herhalde bir şekle girer."

Eİ: "Tabii, Kongrenin yapılması önemli. Ondan sonra başlar."

CA: "Ama Cindoruk aday olmak istemiyor. Bir sebep çıkarıyor. Dünyanın neresinde görülmüştür? Olası bir Cumhurbaşkanı ile olası bir Başbakan oturacaklar, Anayasa değişikliği ve maddeleri üzerinde centilmen anlaşması yapacaklar. Böyle şey olur mu?"

Eİ: (Başlıyor gülmeye) "Bütün bunlar, tabii, olayı kesmek için söylenen sözler. Bir dayanağı yok."

CA: "Bugün Hürriyet'e göre bir konuşma yapmışsınız. Şu tercih edilir, bu edilmez diye."

Eİ: "Yok canım, öyle şey olur mu? Ben öyle bir şey söylemedim. Hepsi yakıştırma, hepsi uydurma."

CA: "Çok güzel bir lafınız var: 'Basın iktidara geldi mi, bütün bu söylediklerini yapar' diye." (Eİ gülüyor)

Eİ: "Bu sefer de 'Basına kızdı' diye yazarlar. Kızdığım filan yok. Gerçekle ilgisi yok, diyorum."

CA: "Ne var ne yok sizde?"

Eİ: "Artık hazırlıklar. Sayın Demirel hazırlanıyor. Son şeyleri yapıyor. Başbakanlıkta kâğıtlara filan bakıyor."

CA: "Sizin Başbakanlığa vekâlet edeceğinizi kim yapacak? Hüsamettin mi Demirel mi? Bunun hukuksal bir yanı var mı?"

Eİ: "Sanmıyorum, yok. Fark etmez."

(DİYALOG)

Not defterimden:

(Süleyman Demirel'le Başbakan olarak 'son' konuşma, 15 Mayıs 1993, 16 Mayıs 1993'te son tur ve Demirel, Cumhurbaşkanı)

CA: "Emel Hanım, tasfiye işleri bitti mi?"

EY: (Gülerek) "Hayır. Veriyorum."

SD: "Gözlerinden öperim."

CA: "Biraz toparladınız mı bari işleri?"

SD: "Vallahi, işte uğraşıyoruz. Bugün Kurtul'la uzun bir şey yaptık. Geçmişe ait. O, bir takım hazırlıyor."

CA: "Evet, biliyorum."

SD: "İşte toparlanmaya çalışıyoruz. Kâğıtlar önümüzde yığılı."

CA: "Galiba yeminden sonra konuşmanızı hazırlıyorsunuz?"

SD: "Hazırladım. Bitti."

CA: "Görünen bir şey var mı?"

SD: "Yok, ama seçim seçimdir."

CA: "Yok canım."

SD: "Benim umurumda değil. Yarın olmaz, çarşamba olur. Çarşamba olmaz..."

CA: "Seçim olur!"

SD: "Ya, işte o olur. Zaten Anadolu'yu da göreceğimiz geldi. (Gülüşmeler) Halkı kucaklayalım filan diyoruz. Gider kucaklarız halkı."

CA: "Siz yukarı çıkınca ne yapacaksınız?"

SD: "Daha o vitese hiç takmadım kendimi."

CA: "Bütün gün hareketli olan Demirel ne yapacak yukarda? Ama siz yapacak bir şeyler bulursunuz."

SD: "Ne var ne yok?"

CA: "Fazla bir şey yok. Hüsamettin dünkü açıklamalarınızdan tatmin olmuş. 'Yahu' dedim, 'gene bir şey söyleyecek misin?' Bana 'Hayır, yok yahu, Başbakan gayet açık konuştu, o da yeterli bana' dedi."

SD: (Gülerek) "Peki!"

CA: "Milletvekilleri size gelip 'Cindoruk'a destek olun,' dediler mi?"

SD: "Hayır efendim. Ben o çeşit lafları ettirir miyim canım?"

CA: "Öyleyse nereden çıkıyor bu laflar?"

SD: "Bana milletvekilleri geldi. Benim onlara söylediğim şu: Dedim ki; 'Birinci kademeyi geçemezseniz, ondan sonraki kademelere zaten gerek kalmaz. (CA gülüyor) O şey olmadan, partiyi yaralamadan gideceksiniz. Her şey birbiri vakti vaktine. Benim size söyleyeceklerimi yapacaksınız.' Benim dediğim odur. Tek kelime başka şey konuşmadım."

CA: "Denildiğine göre, güvence de vermişsiniz?"

SD: "Yok efendim, ben ne diye güvence vereyim?"

CA: "Sonra kongre huzuruna Cumhurbaşkanı ile anlaştık diye çıkılır mı? Kazanırsa kazanır."

SD: "Yok canım, öyle şey olur mu?"

CA: "Ben de sizinle Başbakan olarak son defa konuşuyorum galiba telefonda."

SD: "Öyle mi? Yarın konuşuruz."

CA: "Yarın nerdee? Seçim var. Sonrası ana-baba günü."

SD: "Seçimin kimseye yükü yok. Ne sana ne bana." (Kahkahalar)

CA: "Saat 18.00'de yemin ediyorsunuz."

SD: "Dur bakalım."

CA: "Saat 17.00'ye kadar bitmez mi seçim?"

SD: "Biter. O manada söylemedim."

CA: "Siz çok ihtiyatlısınız! Yeni anket yüzde 59.5. Bari seçimi bir hafta geciktirelim, yüzdeyi 80 yapalım!"

SD: "Öyle görünüyor." (Kahkahalar)

CA: "Tekrar kutluyorum."

SD: "Gözlerinden öperim."

Ve... Başbakan, Cumhurbaşkanı adayı Süleyman Demirel'le son konuşmayı böylece kapattık.

16 Mayıs 1993 günü seçildi. Yeni diktirdiği frakla geldi.

Ant içti.

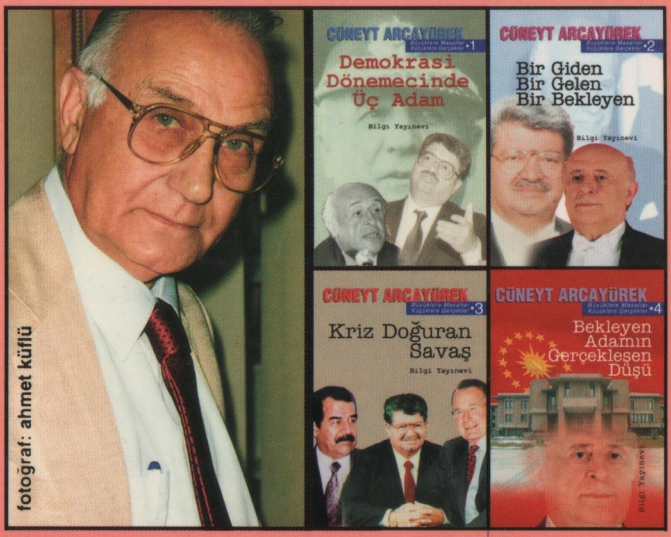
Yazdığı konuşma metnine sadık kalacağına ant içen bir Cumhurbaşkanı olarak Çankaya'ya çıktı.

Demirel'in seçildiği âna kadar Cumhurbaşkanı vekili olan TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk ve eşi, 9. Cumhurbaşkanı Demirel'le eşi Nazmiye Demirel'i Köşk merdivenlerinde karşıladı.

Demirel, Çankaya Köşkü'ne, her konuşmasında "Atatürk'ün mekânı" diyeceği Köşk'e girdi.

Yeni bir dönem başladı.

(DÖRDÜNCÜ KİTABIN SONU)

Elinizdeki yapıt, bugüne değin yayımlanan **"Büyüklere Masallar - Küçüklere Gerçekler"** başlıklı dizi kitapların dördüncüsü.

Dizinin 11 kitaptan oluşacağını söyleyen Cüneyt Arcayürek,

"Bekleyen Adam'ın Gerçekleşen Düşü" başlıklı bu kitabında, 1991-1993 yılları arasında ani gelişmelerle tarihe damgasını vuran büyük olayların bilinmeyen yönlerini, tanıklar, belgeler, özel notlarla açıklıyor.

Demirel'in "yeniden doğuşu" diye nitelenen 1991 seçimleri ile 7. kez iktidarının gerçekleşmeyen vaatlerle geçen bilinmeyen yönlerini, siyasal olaylarda "yeni" Demirel'e özgü manevraları ve...

35 yıllık siyasetçinin; yüzyüze gelmekten sürekli kaçındığı Cumhurbaşkanı Özal'la yasal, siyasal ve kişisel çatışmalarında, kamuoyuna yansımayan ayrıntıları; özel ve açık konuşmalarında birbirinin aksi davranış ve duygularını açıklıyor.

Özal'ın ölümüyle başlarda Çankaya'yı istemez görünen Demirel'in; partisini, İnönü'yü ve tabii medya aracılığıyla kamuoyunu aşama aşama kendi doğrultusuna yönlendirişi sırasındaki olaylarda bilinmeyen noktaları; özellikle Demirel'i, özel notlar, söyleşiler, tanıkların özel söylemleriyle, hatta Demirel'in kendi ağzından aktarıyor.

Bir bakıma bu kitap siyasete yön verenlerin gerçek yüzünü betimliyor.

PROMOSYON KİTAP
200 187775
4,75 YTL
2187 7759

3. basım

ISBN 975 - 494 - 894 - 1
2000 . 06 . Y . 0105 . 1820

KDV dahil 6000000 Lira